68
6 D
8

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
IV. 6. e

Pl. II ed. To. II. p 19. n. 2

30. 3. 7.

5 10 A 25

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] (R2)

[illegible] R?

[illegible] R 3

[illegible]

[illegible] R2

[illegible] R ½

[illegible]

[illegible] R?

[illegible]

[illegible]

[illegible] R4

[illegible]

R3 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

DIVI
THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI, ORD. PRAEDICATORVM,

in librum B. Iob expoſitio,

Collegij Rom. Soc. cum Iesu cat. inscrip.

Indice rerum memorabilium.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

ROMAE, M. D. LXII.

Apud Paulum Manutium, Aldi F.

Cum priuilegio Pii IIII. Pont. Max.

Exemplum priuilegii.

MOTV proprio &c. Cum nuper ad huius almæ Vrbis ornamentum, & publicam ſtudioſorum omnium utilitatem noſtro iuſſu inſtituta in hac Vrbe fuerit officina librorum pulcherrimis characteribus, & ſumma cum diligentia imprimendorum, præſertim ſacrorum, eccleſiaſticorumque ſcriptorum, accerſito Venetiis, et huic negotio præpoſito dilecto filio Paulo Manutio, cum eruditiſſimo uiro, tum paternæ in hac arte laudis; & induſtriæ imitatore, prouidere, ſicut æquum eſt, uolentes, ne eius labor, & induſtria, quæ fructum aliјs allatura eſt, ipſi uni detrimentum afferat; quod eventurum eſſet, ſi libros eius diligentia, & cura non ſine magnis ſumptibus emendatos, & impreſſos, atque editos, alii poſtea imprimerent, atque ederent, minore forſitan etiam adhibita diligentia: Vniuerſis, & ſingulis librorum impreſſoribus, & bibliopolis tam extra, quàm intra Italiàm, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, noſtræ uero, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ temporali ditioni immediate, mediateue ſubiectis, etiam ſub pœna quingentorũ ducatorum auri fiſco noſtro applicandorum, & amiſſionis librorum ipſo facto, etiam ſine declaratione cuiuſquam Iudicis incurrendis, inhibemus & interdicimus, ne quis ullum ex libris aut eccleſiaſticorum ſcriptorum, aut cuiuſcunque generis, qui aut nunquam antea editi fuerint, aut quos ipſe Paulus primus, ſublatis mendis, correxerit, declararitue, ſeu corrigendos, declarandosue curarit, ſiue illi Græci, Latini, linguaue Italica communi, ſiue e græco ſermone in Latinũ, Italicumue conuerſi, imprimere, uel ab aliјs impreſſum uendere, aut uenalem proponere, & habere audeat per annos quinque, ab eo tempore, quo Paulus eum ediderit, computandos: Mandantes dilectis filiis noſtris Camerario, & Vicario Vrbis; necnon Gubernatori, Senatori, Cameræ Apoſtolicæ cauſarum Auditori, & aliјs Vrbis ordinariјs Iudicibus, Legatisque, Vicelegatis, Gubernatoribus, & Poteſtatibus terrarum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, Baricellisque, & executoribus earundem, ac uenerabilibus fratribus ſingularum extra terras prædictas ciuitatum Archiepiſcopis, & Epiſcopis, eorumque Vicariis, ut quoties ipſius Pauli nomine requiſiti fuerint, ei efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, præmiſſa omnia, & ſingula contra inobedientes, & contrauenientes ad executionem cenſurarum, & pœnarũ prædictarum,

omni, & quacunque appellatione remota, procedant & quilibet eorum procedat, inuocato etiã, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Quia uero difficile eſſet hanc noſtram cedulam originalem ad ſingula loca deferri: Volumus quod de eius tenore, quod ad prohibitionẽ noſtram huiuſmodi attinet, credi debeat exemplis in ipſis libris imprimendis, ſeu etiã non inſerto tenore, narratis: ita quod ſola narratio, ſeu enunciatio in ipſis libris, ut moris eſt, facienda ad effectum, ut contra inobedientes, ut præfertur, procedi poſſit, ſufficiat. Et maioris efficaciæ cauſã uolumus ut originalis ipſa cedula per Curſores noſtros hic in Vrbe in locis conſuetis, ut moris eſt, affigatur, & publicetur; ne quisquam ignorantiam eius ualeat allegare: Decernentes irritum, & inane quidquid ſecus fieri contigerit: Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, priuilegijs quoque, et indultis quibuscunque alijs ſuper imprimendorum librorum facultate forſan conceſſis, & innouatis, ceterisque in contrarium facientibus quibuscunque.

Placet motu proprio.

DIVI THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI IN LIBRVM BEATI IOB EXPOSITIO.

Prologus.

SICVT in rebus, quæ naturaliter generan-
B tur, paulatim ex imperfecto ad perfectum
peruenitur: ſic accidit hominibus circa co-
gnitionem ueritatis. nam a principio paruum
quid de ueritate attigerunt, poſterius autem
quaſi pedetentim ad quandam pleniorem menſuram ueri-
tatis peruenerunt: ex quo cõtingit multos propter imper
fectam cognitionem circa ueritatem erraſſe. inter quos
aliqui extiterunt, qui diuinam prouidentiam auferentes,
omnia fortunæ, & caſui attribuebant: & priorum quidem
intantum adhoc inualuit opinio, ut ponerent mundum cá
C ſu factum eſſe, & ea, quæ naturaliter generantur, caſui at-
tribuerunt, ſicut percipi poteſt ex opinionibus antiquo-
rum naturalium ponentium ſolum cauſam materialem.
Poſteriorum etiã quidam, ut Democritus & Empedocles,
plurima caſui attribuebant. Sed poſteriorum philoſopho-
rum diligentia perſpicacius intuens ueritatem, euidenti-
bus indiciis & rationibus oſtendit res naturales proui-
dentia regi. non enim tam certus curſus in motu cæli, &
ſiderum, & in aliis naturæ effectibus inueniretur, niſi hæc
omnia a quodam intellectu ſupereminẽte ordinata guber-
D narentur. Opinione igitur plurimorum firmata in hoc,
quòd res naturales non caſu ſed prouidentia regerentur,
propter ordinem qui manifeſte apparet in eis, dubitatio
manſit apud plurimos de actibus hominum, utrum res hu
manæ caſu procederent, an aliqua prouidentia uel ordine
quodam

quodam ſuperiori gubernarentur. Cui quidem dubitatio E
ni maxime fomentum miniſtrauit, quòd in euentibus humanis nullus certus ordo apparet. non enim ſemper bonis bona eueniunt, aut malis mala, neque rurſus ſemper bonis mala, aut malis bona: ſed indifferenter bonis & malis bona & mala. Hóc igitur eſt, quod maxime corda hominũ commoueat ad opinandum res humanas prouidentia diuina non regi: ſed quidam eas caſualiter procedere dicunt, niſi quatenus prouidentia & cõſilio humano reguntur: quidam uero cæleſti fato eorum euentus attribuunt. hæc au- F
tem opinio maxime humano generi nociua inuenitur. diuina enim prouidentia ſublata, nulla apud homines Dei reuerentia, aut timor, cum ueritate remanebit: ex quo quanta deſidia circa uirtutes, quanta pronitas ad uitia ſubſequeretur, ſatis quilibet perpendere poteſt. nihil enim eſt quod tantum reuocet homines a malis, & ad bona inducat, quantum Dei timor, & amor. unde eorum qui diuino ſpiritu ſunt ſapientiam conſecuti, ad aliorum eruditionem primum, & præcipuum ſtudium fuit, hanc opinionem a cordibus hominum amouere: & ideo, G
poſt datam legem, & prophetas, in numero agiographorum, ideſt librorum per ſpiritum Dei ſapienter ad eruditionem hominum conſcriptorum, primus ponitur liber Iob, cuius tota intentio in hoc uerſatur, ut per probabiles rationes oſtendatur res humanas diuina prouidentia regi. Proceditur autem in hoc libro ad propoſitum oſtendendum ex ſuppoſitione, quòd res naturales ex diuina prouidentia gubernentur. Id autẽ, quod præcipue prouidentiam Dei circa res humanas impugnare uidetur, eſt afflictio iuſtorum. Nam quòd malis interdum bona eue- H
niant, etſi irrationabile primo aſpectu uideatur, & prouidentiæ contrarium, tamẽ utrumque habere poteſt aliqualem excuſationem ex miſeratione diuina. ſed quòd iuſti ſine cauſa affligantur, totaliter uidetur ſubruere prouidentiæ fundamentum. Proponitur ergo ad quæſtionem intentam

tam

A tam, quaſi quoddam thema, multiplex & grauis afflictio cuiuſdã uiri in omni uirtute perfecti, qui dicitur Iob. Fuerunt autẽ aliqui, quibus uiſum eſt, quòd iſte Iob nõ fuerit aliquid in rerum natura, ſed quòd fuerit quædam parabola conficta. ut eſſet quoddam thema ad prouidentiæ diſputationem, ſicut frequenter homines confingunt aliqua facta ad diſputandum de eis: & quamuis ad intentionẽ libri non multum referat, utrum ſic uel aliter fuerit; refert tamen quantum ad ipſam ueritatem: uidetur enim prædicta opinio auctoritati ſacræ ſcripturæ obuiare. dicitur enim Ezechielis
B 14. ex perſona Domini: Si fuerint tres uiri in medio eius, Noe, Daniel, & Iob, ipſi iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas. Manifeſtum eſt autem, Noe, & Daniel homines in rerum natura fuiſſe: unde nec de tertio eis connumerato, ſcilicet de Iob, in dubiũ debet uenire. dicitur etiam Iacobi 5. Ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt: ſufferentiam Iob audiſtis, & finem Domini uidiſtis. Sic igitur credendum eſt Iob, hominem in rerum natura fuiſſe. Quo autem tempore fuerit, uel ex quibus parentibus originem duxerit, quis etiam huius libri fuerit auctor, utrum ſcili-
C cet ipſe Iob hunc librum conſcripſerit de ſe quaſi de alio loquens, an alius de eo iſta retulerit, non eſt præſentis intentionis diſcutere. Intendimus enim cõpendioſe ſecundum noſtram poſsibilitatem, de diuino auxilio fiduciam habentes, librum iſtum, qui intitulatur beati Iob, ſecundũ litteralem ſenſum exponere: eius enim myſteria tam ſubtiliter, & diſcrete beatus Papa Gregorius nobis aperuit, ut his nihil ultra addendum uideatur.

CAP.

CAP. I. LECTIO I. E

VIr erat in terra Hus nomine Iob. & erat uir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo. natiq; ſunt ei ſeptem filii, & tres filiæ: & fuit poſſeſsio eius ſeptem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoq; iuga boum, & quingentæ aſinæ, ac familia multa nimis. eratq; uir ille magnus inter omnes orientales. Et ibant F filii eius, & faciebant conuiuia per domos unuſquiſque in die ſuo. Et mittentes uocabant tres ſorores ſuas, ut comederent, & biberent cum eis. Cumque in orbem tranſiſſent dies conuiuii, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos, cõſurgensq; diluculo offerebat holocauſta per ſingulos. dicebat enim. Ne forte peccauerint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis. Sic faciebat Iob cunctis diebus.

QVIA, ſicut dictum eſt, intentio huius libri ordinatur ad oſtendendum, qualiter res humanæ prouidentia diuina regãtur: præmittitur, quaſi totius fundamentum diſputationis, quædam hiſtoria, in qua cuiuſdã uiri iuſti multiplex afflictio recitatur. Hoc enim eſt quod maxime uidetur diuinam prouidentiam a rebus humanis excludere. Huius igitur uiri primo perſona deſcribitur: & quantum ad ſexum dum dicitur, Vir erat. hic enim ſexus ad perferendas moleſtias inuenitur robuſtior. deſcribitur etiam quantũ ad patriã, cum dicitur, In terra Hus, quæ eſt in partibus orientis: & quantũ ad nomen, cũ dicitur, Nomine Iob. & uidẽtur hæc duo poſita eſſe ad firmandũ hoc quod dicitur, non eſſe parabolam ſed rẽ geſtã. Et ne aliquis aduerſitates, quæ poſtmodũ inducũtur, pro peccatis huius uiri ei acci-diſſe crederet, cõſequẽter deſcribitur eius uirtus, per quã a peccatis demõſtratur immunis. Sciẽdũ quidẽ eſt hominẽ

tripliciter

A tripliciter peccare. Sunt enim quædam peccata, quibus peccatur in proximum, ſicut homicidia, adulteria, furta, & alia huiuſmodi: quædam, quibus peccatur in Deum, ſicut periurium, ſacrilegiũ, blaſphemia, & huiuſmodi: quædam, quibus unusquisque in ſeipſum peccat, ſecundum illud Apoſtoli 1. Corint. 6. Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat. In proximum autẽ quis peccat dupliciter, occulte per dolum, & manifeſte per uim. hic autem uir nõ circunuenit per dolũ proximũ, unde dicitur, Et erat uir ille ſimplex. Simplicitas enim proprie doloſitati opponitur, nulli
B niolentiam intulit. ſequitur enim, Et rectus. rectitudo enim proprie ad iniuſtitiam pertinet: quæ in æqualitate cõſiſtit ſecundum illud Eſa. 26. Semita iuſti recta eſt, rectus callis iuſti ad ambulandum. Quòd autem in Deo non peccauerit, aperte oſtenditur per hoc quod ſequitur, Ac timens Deum. in quo reuerẽtia ad Deum deſignatur. Quòd etiam in ſe ipſum non peccauerit, oſtenditur in hoc, quod ſubditur, Ac recedens a malo. quia malũ odio habuit propter ſe ipſum, non ſolum propter nocumentum proximi, uel offenſam Dei. Deſcripta ergo huius uiri & perſona, &
C uirtute, eius proſperitas conſequenter oſtenditur, ut ex præcedenti proſperitate grauior ſequens iudicetur aduerſitas. Similiter etiam ad oſtendendum, quòd ex pura Dei intentione iuſtis ſemper bona tribuuntur, non ſolum ſpiritualia, uerum etiam temporalia. Sed quòd aliquando iuſti aduerſitatibus premantur, accidit propter aliquam ſpecialem cauſam. unde ſic a principio homo inſtitutus fuit, ut nullis ſubiaceret perturbationibus, ſi in innocentia permanſiſſet. Principium autem proſperitatis temporalis poſt bonã conſiſtentiam perſonæ propriæ conſiſtit in perſonis
D coniunctis, & præcipue in natis, qui ſunt quodam modo aliquid parentum. deſcribitur igitur primo eius proſperitas quantum ad fecunditatem prolis, cum dicitur, Natiq; ſunt ei ſeptem filii, & tres filiæ. Conſequenter numeroſior multitudo mariũ, quàm feminarũ ponitur: quia parẽtes affectare ſolent magis filios, quàm filias, tum quia id,

quod perfectius eſt, deſiderabilius eſt: mares autem comparantur ad feminas ſicut perfectum ad imperfectum: tum quia in auxilium rerum gerendarum ſolent eſſe parentibus magis potentes nati, quàm natæ. Deinde oſtẽditur proſperitas eius quantũ ad multitudinem diuitiarũ, & præcipue in animalibus. nã circa principiũ humani generis propter hominum paucitatẽ, agrorũ poſſeſsio non ita pretioſa erat ſicut animalium, & maxime in partibus orientis, in quibus etiam uſque hodie ſunt pauci habitatores præ latitudine regionis. Inter animalia autẽ primo ponuntur ea, quæ maxime deſeruiunt ad uictum & ueſtitũ perſonæ, ut oues. unde dicitur, Et fuit poſſeſsio eius ſeptem millia ouium. Secundo ponuntur ea, quæ maxime deſeruiunt ad onera deferenda, ſcilicet cameli. et hoc eſt quod ſubditur, Et tria millia camelorum. Tertio ponuntur ea quæ deſeruiunt ad culturam agrorum: & hoc eſt quod ſubditur, Quingenta quoque iuga boum. Quarto ponuntur animalia, quibus homines ad uecturam utuntur: unde ſequitur, Et quingentæ aſinæ. ex quibus muli generantur, quibus antiqui maxime inſidebant. Sub iſtis autẽ quatuor generibus animalium comprehenduntur omnia alia, quæ ad eoſdem uſus deſeruiunt; puta ſub ouibus omnia uictui & ueſtitui neceſſaria: & ſic de reliquis. Et quia homines multas diuitias poſſidentes, ad eas gubernandas multitudine indigent famulorum, conuenienter ſubditur, Ac familia multa nimis. Conſequenter ponitur proſperitas eius, quantum ad honorem & famam, quæ longe lateque diffundebatur: & hoc eſt quod dicitur, Erat uir ille magnus inter omnes orientales, ideſt honoratus & famoſus. Ad maiorem autem ipſius Iob commendationem, conſequenter diſciplina domus eius deſcribitur: quæ immunis erat ab illis uitiis, quæ opulentia generari ſolent plerunque. nã diuitiarum abundantia diſcordiam parit: unde legitur Gene. 13. quòd Abraam & Loth nequiuerunt ſimul habitare ad uitandum iurgium, quod ex rerum abundãtia proueniebat. Frequenter etiam homines multa poſsidentes, dũ ea quæ poſ-

ſident,

A ſident, immoderate amant, eis tenacius utuntur, unde dicitur Eccle. 6. Eſt & aliud malum quod uidi ſub ſole, & quidem frequens apud homines: uir, cui dedit Deus diuitias, ſubſtantiam, & honorem, & nihil deeſt animæ eius ex omnibus quæ deſiderat, nec tribuit ei Deus poteſtatem ut comedat ex eo. Ab iis ergo malis immunis erat domus beati Iob. erat enim ibi concordia iocunda, & æqua frugalitas, quod ſignificatur cum dicitur, Et ibant filii eius, & faciebant cõuiuia per domos unuſquiſque in die ſuo. hæc autem caritas & concordia non ſolum inter fratres erat, ſed

B uſque ad ſorores extendebatur, quæ frequenter deſpiciuntur a fratribus propter ſuperbiam, quam opulentia plurimum gignit: unde ſubditur, Et mittentes uocabãt tres ſorores ſuas, ut comederent & biberent cum eis uinum. Similiter etiam deſignatur in hoc ſecuritas, quæ de caſtitate filiarum habebatur: aliàs enim non circumducendæ erant, ſed includendæ ſecundum illud Eccl. 26. In filia nõ auertente ſe, firma cuſtodiam, ne inuenta occaſione utatur ſe. Sicut autem in domo Iob frugalitas & concordia uigebat; ſic in ipſo Iob uigebat ſancta ſolicitudo puritatis quã frequen-

C ter diuitiæ obruunt, uel etiam minuunt, ſecundum illud Deut. 32. Incraſſatus eſt, dilatatus, & recalcitrauit. & poſtea ſequitur, Dereliquit Deum factorem ſuum &c. Et quidẽ de ſua puritate in tantum ſolicitus erat, quòd ab iis quæ inquinare poterant, totaliter procul erat. unde non ſolum dicitur, Quòd erat timens Deum, & recedens a malo, ſed etiam circa filiorum puritatem maxime ſolicitus erat. permittebat ſiquidem eos conuiuia agere, eorũ indulgens ætati. Quædam enim in iuuenibus tolerantur, quæ in perſonis grauibus reprehenſibilia ſunt. Et quia in conuiuiis uix aut

D nunquam homines immunditiam uitare poſſunt, quin uel per ineptam lætitiam, uel per inordinatam loquacitatem, aut etiam immoderatum uſum cibi offendant, filiis, quos a conuiuiis non arcebat, purificationis remediũ exhibebat. unde dicitur, Cumque in orbem tranſiſſent dies conuiuii, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos. dicuntur autẽ in

orbem dies tranſire conuiuii, quia cum ſeptem filii eſſent, E
& unuſquiſque in die ſua conuiuiū faceret, per omnes dies ſeptimanæ ſeriatim huiuſmodi conſumebant cõuiuia: poſt modū quaſi circulariter, ſiue orbiculariter ſicut ī diebus ſeptimanæ, ita in cõuiuiis ad principiū rediebatur. Notandū autē eſt, quòd licet Iob filiis indulgeret ut cõuiuia agerēt; tamen ipſe ſuam grauitatem conſeruans, eorū cõuiuiis ſe non immiſcebat. unde dicitur quòd, Mittebat ad eos, non quòd ipſe ad eos iret. Modus autem ſanctificationis, quo per internuncium ſanctificabat eos, poteſt intelligi dupliciter, uel quia ſalubribus monitis eos inſtrui faciebat, ut ſi F
quid in conuiuiis deliquerant, emendarent: uel etiam quia aliquē expiationis ritum habebant quo huiuſmodi delicta expiabantur, ſicut & ſacrificia etiā ante legem data fuerāt, & primitiarum, & decimarum oblatio. In conuiuiis autem homines interdum non ſolum impuritatem cõtrahunt modis prædictis, ſed etiam grauioribus peccatis immerguntur aliquando uſque ad Dei contemptum, & propter laſciuiam, ratione abſorpta & a reuerentia diuina abſtracta, ſicut in Exodo dicitur, Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. ideſt fornicari, uel idolis immo- G
lare. Iob ergo non ſolum contra leuia delicta filiis ſanctificando ſubueniebat, ſed etiam contra grauiora remedium ſtudebat apponere, quo eis Deus placaretur: unde ſequitur, Conſurgensq; diluculo offerebat holocauſtum per ſingulos. in quibus uerbis oſtenditur perfectio deuotionis ipſius, & quantum ad tempus, quia diluculo conſurgebat, ſecundum illud pſal. Mane aſtabo tibi &c. et quantum ad modum oblationis, quia holocauſta offerebat, quæ totaliter comburebantur ad honorē Dei, nulla parte relicta in uſum offerentis uel eius pro quo offerebātur: ſicut erat in hoſtiis H
pacificis, & pro peccato. Dicitur enim holocauſtum quaſi totum incenſum. et quantum ad numerum, quia pro ſingulis filiis holocauſta offerebat. ſingula enim peccata conuenientibus ſatiſfactionibus ſunt expianda. Cauſam autem oblationis holocauſtorū ſubiungit dicens, Dicebat enim,

ſcilicet

A ſcilicet in corde ſuo Iob:nõ quidẽ de peccatis filiorum cer tus, ſed dubitans. Ne forte peccauerint filii mei.ſ. opere, uel uerbo. Et benedixerint Deo in cordibus ſuis.quod qui dem dupliciter intelligi poteſt,uno modo,ut totum intelli gatur coniunctim. quamuis enim benedicere Deum ſit bo num, tamen benedicere Deum de hoc, quòd homo pecca uit,ſignificat uoluntatem in peccatis quieſcentem,& quan tum ad hoc uituperatur, ſicut in Zach. xi. dicitur contra quoſdam, Paſce pecora occiſionis: quæ qui poſsidebant occidebant, & non dolebant: & uendebant ea dicentes, B Benedictus Deus,diuites facti ſumus. Alio modo, ut intel ligatur diuiſim a cõtrario ſenſu:& ſic per hoc quòd dicitur, Benedixerint,intelligatur maledixerint.Crimen enim blaſ phemiæ tam horribile eſt, ut pia ora ipſum nominare pro- prio nomine reformident: ſed ipſum per contrarium ſigni ficant: & conuenienter pro peccato blaſphemiæ holocau- ſta offeruntur; quia ea quæ in Deum committuntur, ho- noratione diuina ſunt expurganda. Solet autem continge re, quòd diuinus cultus a quibuſdam deuote perficiatur, ſi rarus ſit. cum autem frequens fuerit, in faſtidium uenit: C quod eſt peccatum accidiæ, cum aliquis ſcilicet triſtatur de ſpirituali labore: cui quidem peccato Iob ſubiectus nõ erat: nam ſubditur, Sic faciebat Iob cunctis diebus: quaſi perſeuerantem in diuino cultu deuotionem conſeruans.

LECTIO II.

QVADAM autem die cum ueniſſent filii Dei, ut aſsiſterent corã Domino,affuit inter eos etiã Sathan.cui dixit Dominus,Vnde uenis? qui re ſpondens ait:Circuiui terram, & perambulaui eam.Di- D xitq; Dominus ad eum: Nunquid cõſideraſti ſeruum meũ Iob,quòd nõ ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum,& recedens a malo? Cui re- ſpondens Sathan,ait: Nunquid fruſtra Iob timet Deũ? Nonne tu uallaſti eum, ac domum eius,uniuerſamque

ſubſtantiam

ſubſtantiã eius per circuitum? Operibus manuum eius E
benedixiſti: & poſſeſſio eius creuit in terra. Sed exten-
de paululum manum tuam: & tange cuncta quæ poſsi-
det, niſi in faciẽ benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus
ad Sathan: Ecce, uniuerſa quæ habet, in manu tua
ſunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.

POST. proſperitatem beati Iob enumeratam, ponitur
aduerſitas ipſius. et primo inducitur cauſa ipſius: & ne
quis putaret aduerſitates iuſtorum abſque diuina proui- F
dentia procedere, ac per hoc æſtimaret res humanas proui
dentiæ ſubiectas non eſſe, præmittitur quomodo Deus de
rebus humanis curam habet, & eas diſpenſat. Hoc autem
symbolice, & ſub ænigmate proponitur ſecundum conſue
tudinem ſacræ ſcripturæ, quæ res ſpirituales ſub figuris
rerum corporalium deſcribit: ſicut patet Eſaiæ 6. Vidi Do
minum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum. & in
principio Ezech. & in pluribus aliis locis. Et quamuis ſpi-
ritualia ſub figuris rerum corporalium proponantur: non
tamen ea, quæ circa ſpiritualia intenduntur per figuras ſen G
ſibiles, ad myſticum pertinent ſenſum, ſed litteralem: quia
ſenſus litteralis eſt, qui primo per uerba intẽditur, ſiue pro
prie dicta, ſiue figurate. Sciendum eſt autem quòd diuina
prouidentia tali ordine res gubernat, quòd inferiora per
ſuperiora diſpenſat. corpora enim generabilia & corrupti
bilia ſubduntur motui corporum cæleſtium: & ſimiliter in
feriores ſpiritus rationales mortalibus corporibus uniti,
ſcilicet animæ, per ſuperiores ſpiritus incorporeos àdmi-
niſtrantur. Hæc autem habet eccleſiaſtica traditio, quòd in
ter incorporeos ſpiritus quidam ſunt boni, qui puritatem H
in qua creati ſunt, conſeruantes, diuina gloria perfruũtur,
a Dei uoluntate nunquam recedentes: & hi quidem ſpiri-
tus in ſcripturis interdum dicuntur angeli, ideſt, nuncii:
quia diuina hominibus annũciant: interdum autẽ filii Dei
dicuntur, inquantum Deo per participationem gloriæ ſi-
milantur.

A milantur. Mali autem ſpiritus quidem ſunt non per naturã aut per creationem (cum uniuſcuiuſque naturæ auctor ſit Deus, nec ſummum bonum poteſt eſſe cauſa niſi bonorum) ſed ſunt mali propter propriam culpam. Huiuſmodi autẽ ſpiritus in ſcripturis dæmones dicuntur, & eorum primus dicitur diabolus, quaſi deorſum cadens, uel etiam Sathan, ideſt, aduerſarius. Vtrique igitur ſpiritus homines ad aliqua agenda mouent, boni quidem ad bona, mali autem ad mala. Et ſicut homines mouentur a Deo per ſpiritus ſupra dictos; ita etiam ea quæ per homines aguntur, dicuntur
B in ſcripturis eiſdem ſpiritibus mediantibus ad diuinũ examen referri. Ad oſtendendum igitur quòd tam bona quàm mala, quæ homines agunt, diuino iudicio ſubſunt, dicitur, Quadam autẽ die cum ueniſſent filii Dei ut asſiſterent coram Domino, affuit inter eos etiam Sathan. Sciendum uero eſt, quòd angeli qui hic filii Dei dicuntur, asſiſtere dicuntur Domino dupliciter, uno modo inquantum Deus ab eis conſpicitur, ſicut ſcriptum eſt in Daniele; Millia millium miniſtrabant ei: & decies millies centena millia asſiſtebant ei. Alio modo inquantum ipſi angeli & eorũ actus
C a Deo conſpiciuntur. nam qui alicui domino asſiſtunt, & eum cõſpiciunt, & ab eo conſpiciuntur. Primo igitur modo asſiſtere non conuenit angelis niſi bonis, qui diuina uiſione perfruuntur: nec iis omnibus, ſed illis tantum, qui inter eos ſuperiores exiſtunt, qui magis intime diuina uiſione perfruuntur, & ad exteriora miniſteria, ſecundum Dionyſii ſententiam, nõ exeunt: unde & a miniſtrantibus, in prædicta auctoritate Danielis asſiſtentes diſtinguuntur. ſecundo autem modo asſiſtere conuenit non ſolum omnibus bonis angelis, ſed etiam malis, & etiam hominibus:
D quia quæcunque per eos aguntur, diuino conſpectui & examini ſubduntur: & propter hoc dicitur, quòd cum uenirent filii Dei ut asſiſterent coram Domino, affuit inter eos etiã Sathan. Et quãuis ea, quæ per angelos bonos uel malos adminiſtrantur, continue diuino conſpectui & examini ſubiiciantur, & ſic ſemper filii Dei asſiſtant, & Sathã inter

eos

eos aſſiſtere dicitur &c. dicitur tamen, Quadā die, ſecun- E
dum morē ſcripturæ, quæ ea quæ ſupra tempus ſunt, interdum per tēpus deſignat ex aliquibus, quæ dicuntur in tempore ſicut in principio Gen. dicitur Deus aliqua dixiſſe primo uel ſecundo die. quamuis eius dicere ſit æternum propter, hoc, quòd ea quæ ab ipſo dicuntur, fiebant in tempore: ita & nunc quia factum, de quo nunc intenditur, determinato tempore extitit, dicuntur adminiſtratores huius modi facti quadā die coram Domino aſtitiſſe: quamuis coram ipſo aſſiſtere nunquam deſiſtant. Conſiderandum eſt
etiā, quòd ad Dei iudiciū aliter referuntur ea, quæ per bo- F
nos angelos aguntur, aliter ea quæ per malos. nā boni angeli hoc intendunt, ut ea quæ agunt, referant in Deū: & ideo dicitur, quòd filii Dei uenerunt ut aſſiſterent coram Domino, quaſi primo motu & intentione omnia diuino iudicio ſubdentes. mali uero angeli non intendunt ea quæ agunt, referre in Deum: ſed eis nolentibus hoc accidit, ut quidquid agunt, ſubdatur diuino iudicio uel diuinæ prouidentiæ: & ideo non dicitur de Sathan quòd uenerit ut aſſiſteret coram Domino, ſed ſolū quòd affuit inter eos. Dici-
tur autē, Inter eos, tū propter naturæ parilitatē, tum ad in G
ſinuandum quòd mala non ſunt ex principali intentione, ſed ſuperueniunt bonis quaſi per accidens. Eſt autem differentia inter ea, quæ per bonos angelos & malos aguntur. nam boni angeli nil agunt, niſi ad quod diuino iuſſu & uoluntate mouentur: in omnibus. n. uoluntatem diuinam ſequuntur. mali uero ſua uoluntate diſcordant a Deo: unde ea quæ ipſi agunt, a Deo aliena exiſtunt, quantū ad eorū intentionem. Et quia non cōſueuimus interrogare de iis quæ nos facimus, ſed de iis quæ abſq; nobis fiunt: ideo nō dici-
tur, quòd Dominus aliquid quæſierit a filiis Dei, ſed ſolū a H
Sathan: & hoc eſt quod ſubditur, Cui dicit Dominus: unde uenis? Et notandū eſt quòd non dicit ei Dominus, quid facis, aut ubi es? ſed unde uenis? quia ipſa facta, quæ per dæmones procurantur, interdum ex diuina uoluntate proueniunt, dum per eos uel puniuntur mali, uel exercētur boni:
ſed

A ſed dæmonum intentio ſemper mala eſt, & a Deo aliena, & ideo a Sathan quæritur, Vnde uenis? quia eius intentio, a qua procedit omnis ipſius actio, a Deo eſt aliena. Sciẽdum autem eſt, quòd, dicere, dupliciter accipitur. nam quandoq; refertur ad conceptũ cordis, quandoq; autẽ ad ſignificationem, qua huiuſmodi conceptus alteri exprimitur. Secundũ igitur primum modum, dicere Dei eſt æternũ, & nil eſt aliud quàm generare filiũ, qui eſt uerbũ ipſius. Secundo uero modo ſpecialiter Deus aliqua dicit, diuerſimode tamen, ſecundum quòd congruit eis quibus dicit. Nã ho-
B minibus corporeos ſenſus habentibus aliquando Deus locutus eſt aereo ſono formato in aliqua ſubiecta creatura: ſicut uox ſonuit in baptiſmo, & in transfiguratione Chriſti, Hic eſt filius meus dilectus. Aliquando autem per imaginariam uiſionem, ſicut multotiens legitur in prophetis. Aliquando autẽ intelligibili expresſione: & hoc modo intelligendum eſt Dominum ad Sathan dixiſſe, inquantũ eum intelligere facit, quòd ea quæ ipſe agit, a Deo conſpiciuntur. Sicut ergo dicere Dei ad Sathan, eſt ei notitiam præbere: ita Sathan reſpondere Deo, eſt non quidem alicuius rei
C notitiam tradere Deo, ſed conſiderare omnia ſua diuino conſpectui aperta eſſe: & ſecundum hunc modum dicitur, Qui reſpondens ait: circuiui terram, & perambulaui eam. Per hoc igitur quòd Dominus dicit ad Sathan, Vnde uenis? intentionem & acta diaboli Deus examinat: per hoc autẽ quòd Sathan reſpondet, Circuiui terram, & perambulaui eam, quaſi ſuorum actuum Deo rationem reddit: ut ex utroque oſtendatur, omnia quæ per Sathan fiunt, diuinæ prouidentiæ ſubiecta eſſe. Per circuitionem autem Sathan, calliditas eius oſtenditur ad explorandum quos decipere
D posſit, ſecundum illud primæ Petri ultimo: Aduerſarius ueſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Conuenienter autem per circuitum calliditas deſignatur, ſicut per rectum ſimplex & iuſtus. nam rectũ eſt, cuius medium non exit ab extremis. Cum ergo actio iuſti a ſuo principio, quod eſt Dei uoluntas, & fine illi intento,

non diſcrepat; conuenienter iuſtis adſcribitur rectitudo. E
callidorum autem eſt aliud prætendere, ac aliud intendere: & ſic id quod demonſtrant, de ſuo opere, exit ab extremis, dum nec principio concordant, nec fini. unde recte callidi circuire dicuntur: propter quod ſcriptum eſt, In circuitu impii ambulant. Sciendum autem eſt quòd etſi diabolus erga cũctos tam bonos quàm malos calliditatis ſuæ ſtudio utatur, effectus tamen calliditatis ſuæ in ſolis malis conſequitur, qui recte terra nominantur. Cum enim homo cõpoſitus ſit ex natura ſpirituali, & carne terrena, malum hominis in hoc conſiſtit, quòd derelictis ſpiritualibus bonis, F
ad quæ ſecundum rationem mente ordinatur, terrenis bonis inhæret, quæ ſibi competunt ſecundum carnem terrenam, et ideo mali, inquantum carnem terrenam ſequuntur, recte terra dicuntur. Huiuſmodi igitur terram nõ ſolum circuit Sathan, ſed etiam perambulat: quia in eis effectum ſuæ malitiæ complet. Perambulationem enim complementum proceſſus ipſius deſignatur: ſicut econuerſo de uiris iuſtis dicitur, quòd in eis Deus perambulat. unde Apoſtolus 2. Corint. 6. inducit, Inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos. Poteſt etiam ex hoc aliud intelligi. Tri G
plex enim eſt ſtatus uiuentiũ. quidam enim ſunt ſupra terram, ideſt in cælo, ut angeli, & beati homines: quidam in terra, ſicut homines in mortali carne uiuẽtes: quidam autem ſub terra, ut dæmones, & damnati omnes. Primos igitur Sathan neque circuit, neque perambulat: quia in cæleſtibus ciuibus nulla malitia eſſe poteſt: ſicut nec in cæleſtibus corporibus inuenitur aliquod malum naturæ. Illos autem qui ſunt in inferno perambulat, ſed non circuit: quia eos totaliter ſuæ malitiæ ſubiectos habet: nec oportet ut ad eos decipiendos aliqua calliditate utatur. Eos au H
tem qui ſunt in terra, circuit & perambulat: quia & calliditate eos decipere nititur: & quoſdam eorum ad ſuam malitiam trahit, qui maxime per terram de ſignantur, ut dictum eſt. Et quòd per terram homines terreni deſignẽtur, ſatis aperte oſtẽditur per hoc, quòd Dominus Iob, quamuis

A uis in terra habitantem, a terra tamen ſegregare uidetur: nam cum Sathan dixiſſet, Circuiui terram, & perambulaui eam; ſubiungitur, Dixitque Dominus ad eum, Nun quid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis &c. Fruſtra enim quæſitum uideretur, an Iob cõſideraſſet, qui terram circuiſſe & parambulaſſe ſe aſſerebat, niſi ſeruum ſuum Iob præter terram eſſe intelligeret: & maxime oſtendit in quo a terra ſegregetur in hoc quod dicit, Seruum meum Iob. Homo enim quaſi medius conſtitutus eſt inter Deum & res terrenas: nam mente inhæret Deo, carne au-

B tem rebus terrenis coniungitur. Omne autem mediũ duorum eo magis ab uno extremo recedit, quo magis alteri appropinquat. homo igitur quãto magis Deo inhæret, tanto remotior eſt a terra. hoc autem eſt, ſeruũ Dei eſſe, quod mente Deo inhærere. nam ſeruus eſt, qui non ſui cauſa eſt: ille autem quia mente Deo inhæret, ſeipſum in Deum ordinat ut ſeruus amoris, non timoris. Et notandum eſt quòd affectiones terrenæ aliquo modo a remotis imitantur ſpirituales affectus, quibs mens Deo coniungitur: ſed ad eorum ſimilitudinem nullo modo peruenire poſſunt. Nam &

C amor terrenus ab amore Dei deficit, & per conſequens omnis affectio: nam cuiuſlibet affectionis amor eſt principium. Vnde conuenienter poſtquam dixerat, Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob; ſubditur, Quòd non ſit ſimilis ei in terra: quia nihil in terrenis ſpiritualibus æquari poteſt. quamuis & poſsit aliter intelligi. Nã in unoquoq; ſancto eſt aliqua uirtutis præeminentia, quantum ad aliquem ſpiritualem uſum: propter quod de ſingulis confeſſoribus in Eccleſia canitur, Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi: niſi quòd in Chriſto omnia ſecundum

D perfectiſsimam excellentiam fuerunt: & ſecundum hunc modum intelligi poteſt quòd nullus in terra habitantium ſimilis erat Iob: inquãtum Iob præeminebat quantum ad aliquem uſum uirtutis. In quo autẽ Iob fuerit ſeruus Dei, & nullus ei ſimilis in terra fuerit, oſtendit cum ſubdit, Homo ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a ma-

 lo.

lo. quæ quia ſupra expoſita ſunt, ad præſens dimittantur. E
Conſiderandum autem quòd Dominus iuſtorum uitam nõ ſolum ad eorum bonum ordinat, ſed etiam aliis eam conſpicuam reddit. ſed conſpicientes eam non ſimiliter afficiuntur ad ipſam. nam boni eam pro exemplo habentes, ex ipſa proficiunt: mali uero ſi non corriguntur ex ea ut eius exemplo boni fiant, ex ſanctorum uita inſpecta deficiunt, dum uel per inuidiã torquẽtur, uel falſis iudiciis eã peruertere conantur, ſecundũ illud Apoſtoli 2.Cor.2. Chriſti bonus odor ſumus Deo, & in iis qui ſalui ſunt, & iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem F
odor uitæ in uitam. Sic igitur Deus uitam ſanctorum non ſolum ab electis conſiderari uult ad profectum ſalutis, ſed etiam ab iniquis ad cumulum damnationis: quia ex uita ſanctorum condemnabilis oſtenditur peruerſitas impiorum, ſecundum illud quod dicitur Sap. 4. Condẽnat iuſtus mortuus uiuos impios. et ideo Dominus ad Sathan dicit, Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob? quaſi diceret, terram quidem circuis, & perambulas: ſed ſeruum meum Iob ſolum conſiderare potes, & eius uirtutem mirari. Solet autem peruerſorum hominum, quorum princeps eſt Sathan, G
& eorum hic perſonã gerit, talis eſſe conſuetudo, ut cum ſanctorum uitam reprehendere non poſſunt, non ex recta intentione eos agere calumnientur, ſecundum illud Eccle. 11. Bona in mala conuertens inſidiatur, & in electis imponit maculam: & hoc apparet ex hoc quod ſubditur, Cui reſpondens Sathan ait: Nunquid fruſtra Iob timet Deum? quaſi dicat: negare non poſſum quin bona faciat: ſed hoc non agit recta intentione, propter amorem & honeſtatem, ſed propter temporalia, quæ a te conſecutus eſt. et ideo dicit, Nunquid fruſtra Iob timet Deum? Illud enim fruſtra H
facere dicimur, ex quo id quod intendimus, aſſequi non poſſumus. Iob autem tibi ſeruit propter temporalia quæ a te aſſecutus eſt, unde non fruſtra, quòd tibi ſeruiendo, te timeat. Et quòd temporalem proſperitatem conſecutus ſit, oſtendit quantum ad duo, primo quantum ad immuni-
tatem

A tatem malorum: quia ſcilicet præſeruatus erat a Deo ab omni aduerſitate: & hoc eſt quod dicit, Non ne tu uallaſti, ideſt, protexiſti ſicut protegit uallum, aut murus; Eum; quantum ad ſuam perſonam. Ac domum eius: quantum ad eius prolem & familiam. Vniuerſamque ſubſtantiam eius: quantum ad poſſeſsiones eius. et addit, Per circuitum: ut perfecta immunitas oſtendatur. quia illud quod per circuitum uallatur, ex nulla parte poteſt pati inſultum. Secundo oſtendit eius proſperitatem quãtum ad multiplicationem bonorum: & hoc eſt quod dicitur, Operibus manuũ
B eius benedixiſti. Et quia cum Deus dicendo omnia faciat, benedicere Dei eſt bonitatem rei dare. Tunc ergo Deus alicuius operibus benedicit, quando ea ad bonum producit, ut finem debitum conſequantur. & quia quædam bona proueniunt homini abſque ſuo opere & intẽtione, propter hoc addit, Et poſſeſsio eius creuit in terra. Sic igitur Sathan calumniatur facta beati Iob, quaſi ea ageret ex intentione proſperitatis terrenæ. unde manifeſtum eſt, quòd ea bona quæ agimus, non referuntur ad proſperitatem terrenam quaſi ad præmium: alias non eſſet peruerſa intẽtio,
C ſi quis propter proſperitatem temporalem Deo ſeruiret: & ſimiliter econuerſo aduerſitas tẽporalis non eſt propria pœna peccatorum: de quo fere in toto libro quæſtio erit. Vult autem oſtendere Sathan per ſuum reſponſum, quòd propter proſperitatem terrenam, quam conſecutus erat, Iob Deo ſeruierat, per oppoſitum. ſi enim ceſſante proſperitate terrena Iob Dominum timere deſineret, manifeſtũ fieret quòd propter proſperitatem terrenam, qua fruebatur, Deum timebat: & ideo ſubdit, Extende parum manũ tuam, & tange cuncta quæ poſsidet. ſcilicet ea auferendo,
D Niſi in faciẽ benedixerit tibi.i.manifeſte maledixerit: ſuple malum mihi accidat. Et notandum quòd ex magna aduerſitate etiam nec iuſtorum corda interdum commouentur: ſed ſimulate iuſti ex modica aduerſitate turbantur, uelut nullã uirtutis radicẽ habentes. uult ergo Sathã per hoc innuere, quòd Iob nõ uere iuſtus erat, ſed ſimulate. & ideo dicit

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

dicit quòd ſi paululum aduerſitate tãgeretur, murmuraret E
contra Deum, quod eſt Deum blaſphemare: quod ſignanter dicit, Niſi in faciẽ benedixerit tibi. ut ſignificet, quia etiam in proſperitate in corde ſuo Deum quodã modo blaſphemabat, dũ eius amori tẽporalia præponebat. Sed proſperitate ſublata etiam in facie blaſphemaret, ideſt, manifeſte. Poteſt & aliter intelligi hoc quod dicit, Niſi in faciẽ benedixerit tibi. ut benedictio proprie ſumatur: & ſit ſenſus. ſi tu paululum eũ tãgas, proſperitatẽ terrenã. ſ. auferendo, hoc mihi accidat, niſi manifeſtum fiat quòd antea benedixerit tibi, non in uero corde, ſed in facie. i. ad apparentiã F
hominum. Et quia ſicut dictum eſt, Dominus ſanctorum uirtutẽ uult omnibus eſſe notam & bonis & malis: placuit ſibi ut ſicut bona facta eius omnes conſpexerunt, ita & recta eius intentio omnibus fieret manifeſta: & ideo uoluit Iob proſperitate terrena priuare: ut eo in Dei timore perſeuerante manifeſtum fieret quòd ex recta intentione, & non propter temporalia Dominum timebat. Sed ſciendũ eſt, quòd Deus malos punit & per bonos angelos & per malos, ſed bonis nunquam aduerſitatem inducit niſi per malos: ideo ſuper beatum Iob aduerſitatem non niſi per Sathan induci uoluit: & propter hoc ſubditur, Dixit ergo G
Dominus ad Sathan, Ecce uniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt. ideſt, potentiæ uel poteſtati tuæ trado. Tãtum in eum ne extendas manum tuã. ex quo manifeſte datur intelligi, quòd iuſtis uiris Sathan non quantum uult, ſed quãtum permittitur, nocere poteſt. Conſiderandum etiam eſt, quòd Dominus non præcepit Sathan ut Iob offenderet, ſed ſolũ ei poteſtatem dedit: quia uoluntas nocendi ineſt cuilibet malo ex ſeipſo, ſed poteſtas non niſi a Deo. Patet igitur ex prædictis, hanc fuiſſe cauſam aduerſitatis beati Iob, ut H
eius uirtus omnibus fieret manifeſta. unde & de Tobia dicitur, quòd ideo Dominus ei tentationẽ euenire permiſit, ut poſteris daretur exemplum patientiæ eius, ſicut & ſancti Iob. Cauendum eſt autem, ne credatur Dominum ex uerbis Sathan inductum eſſe ad permittendum Iob affligi:

A ſed æterna diſpoſitione hoc ordinauit, ad manifeſtandā. ſ. uirtutem Iob contra omnes calumnias impiorum: & ideo præmittitur calumnia, & ſubſequitur diuina permiſsio.

LECTIO III.

EGRESSVSQVE eſt Sathan a facie Domini. Cum autē quadam die filii & filiæ eius comederent, & biberent uinum in domo fratris ſui primogeniti; nuncius uenit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & aſinæ paſcebātur iuxta eos: & irruerunt
B Sabæi: tuleruntq; omnia, & pueros percuſſerūt gladio: & euaſi ego ſolus, ut nunciarē tibi. Cumque adhuc ille loqueretur, uenit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit de cælo, & tactas oues puerosq; conſumpſit: & effugi ego ſolus, ut nunciarem tibi. Sed & adhuc illo loquente, uenit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerunt eos: necnō & pueros percuſſerunt gladio: & effugi ego ſolus, ut nunciarem tibi. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & di-
C xit, Filiis tuis & filiabus ueſcentibus, & bibentibus uinum in domo fratris ſui primogeniti, repēte uentus uehemens irruit a regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt: & effugi ego ſolus, ut nunciarem tibi.

POSITA cauſa aduerſiatis beati Iob, conſequenter oſtenditur qualiter ei huiuſmodi aduerſitas ſuperuenit: & quia tota hic aduerſitas inducta eſt per Sathan, ideo de ipſo dicitur primo, Egreſſus eſt a facie Domini. quaſi di-
D cat, ad utendum poteſtate ſibi permiſſa. & ſignanter dicitur quòd egreſſus eſt a facie Domini; nam Sathan, ſecundum quòd poteſtas ei permittitur nocendi alicui, coram facie Domini eſt: quia ex rationabili Dei uoluntate hoc accidit: dum autem exequitur permiſſam ſibi poteſtatem, a facie Dominī exit: quia ab intentione permittentis

tentis recedit: quod quidem in propoſito apparet. permiſ- E
ſum.n.fuit a Deo, ut poſſet nocere Iob ad manifeſtandam
eius uirtutẽ: ſed Sathan non propter hoc eum afflixit, ſed
ut eum ad impatientiam & blaſphemiam prouocaret. Simi
liter autem in hoc apparet manifeſte uerũ eſſe quod ſupra
diximus, Sathan affuiſſe inter filios Dei corã eo aſſiſtentes:
ſecundum quòd aſſiſtere dicuntur Deo aliqui, prout diui-
no .ſ. iudicio & examini ſubduntur: non ſecundũ quòd aſſi
ſtere Deo dicuntur, qui Deum uident. unde & hic non di-
citur, quòd Sathan abiecerit a facie ſua Deum, ſed quòd e-
greſſus eſt a facie Domini: quaſi ab intentione prouiden- F
tiæ eius recedens, ordinationem prouidentiæ effugere nõ
ualens. Conſiderandum eſt autem quòd in aduerſitate enar
randa ordo contrarius obſeruatur ordini, quo fuerat pro-
ſperitas enarrata. nam in proſperitate enarrata a maiori-
bus ad minora proceſsit, incipiens a perſona ipſius Iob: &
poſt hoc poſuit prolem: deinde animalia, & primo oues &
deinceps alia: & hoc rationabiliter: quia perpetuitas quæ
in perſona ſaluari nõ poteſt, quæritur in prole, ad cuius ſu-
ſtentationem poſſeſsionibus indigetur. In aduerſitate au-
tem proponitur econuerſo. Nam primo narratur amiſsio G
ſubſtantiæ, ſecundo oppreſsio prolis, tertio afflictio pro-
priæ perſonæ: & hoc ad aduerſitatis augmentum. nam ille,
qui maiori aduerſitate oppreſſus eſt, minorem non ſentit,
ſed poſt minorẽ ſentitur maior: & ideo ut a ſingulis aduer-
ſitatibus Iob propriam afflictionem ſentiret, & ſic magis
ad impatientiam commoueretur, incepit Sathan a minore
aduerſitate Iob affligere, & paulatim proceſsit ad maiora.
Conſiderandum etiam eſt, quòd ab iis, quæ ſubito ſuperue
niunt hominibus, animus magis commouetur. nam præ-
cogitata aduerſa facilius tolerantur: & ideo ut Iob magis H
commoueretur in tempore maximæ iocunditatis, quando
minus de aduerſitate cogitari poterat: ei Sathan aduer-
ſitatem induxit, ut etiam ex ipſa præſenti iocunditate ad-
uerſitas grauior appareret. nam contraria iuxta ſe poſita
magis eluceſcunt: & ideo dicitur, Cum autem quadam die

A filii & filiæ eius comederent, & biberent uinum. quod ſpecialiter ponitur ad iucunditatis indicium ſecundum illud Eccl. 31. Vinum iucunditate creatum eſt, non in ebrietate ab initio. In domo fratris ſui primogeniti. quod etiam ad maiorem ſolemnitatem ponitur. probabile enim eſt quòd in domo primigeniti ſolemne conuiuium celebraretur. Nuncius uenit ad Iob qui diceret boues arabant. ut ex memoria fructus damnum intolerabilius uideretur. Et aſinæ paſcebantur iuxta eos. quod etiam ponitur ad augmentum doloris dum conſideraret, quòd eo tempore ſu-
B peruenerunt, quo plura ſimul poſſent rapere. Et irruerunt Sabæi. hoſtes a remotis uenientes, a quibus non de facili recuperari poſſent, quæ rapuiſſent. Tulerũt omnia: ne, ſi aliqua reliquiſſent, ea ſaltem ſufficerent ad neceſſarium uſum, & ad propaginem. Et pueros percuſſerunt gladio. quod uiro iuſto grauius fuit. Et euaſi ego ſolus ut nunciarẽ tibi. quaſi dicat, ideo hoc euenit diuina diſpenſatione, ut ego ſolus euaderem, ut tu poſſes habere nuncium tanti damni, quòd Deus te dolore affligere intendit. hac autem aduerſitate nunciata, ſtatim altera nunciatur, ne,
C ſi aliquod interuallum fieret, intus ad cor ſuum rediret, & ſe ad patientiam præpararet, & ſic ſequentia facilius ſuſtineret: & propter hoc ſubditur, Cumque adhuc loqueretur ille, uenit alius, & dixit, Ignis Dei. ideſt a Deo miſſus. Deſcendit de cælo. ut eius menti imprimeret quōd non ſolum ab hominibus, ſed etiam a Deo perſecutionem pateretur, & ſic facilius contra Deum prouocaretur. Et tactas oues puerosq; conſumpſit. quaſi diuinitus hoc procreatum ſit, ut ſtatim ad tactum ignis omnia conſumarentur: quod eſt contra naturalem uirtutem ignis. Et effugi
D ego ſolus ut nunciarem tibi. ſequitur. Sed adhuc illo loquente uenit alius, & dixit, Chaldæi. ſupple qui erant feroces & potentes: unde ad eorum potentiam oſtendendam ſubditur, Fecerunt tres turmas. ut ſic uindicta ſperari non poſsit, nec recuperatio damni: de quo damno ſubditur, Et inuaſerunt camelos &c. Sequitur de oppreſsione

prolis. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit, Filii tui, & filiæ bibebant uinum in domo fratris ſui. E ut ex hoc eius mens triſtior foret, quo Iob poterat dubitare eos in ſtatu alicuius peccati fuiſſe morte præuētos. nam propterea ipſe ſanctificabat, & holocauſta per ſingulos offerebat, quia timebat ne in conuiuiis aliquod peccatum incurriſſent. & ne forte poſſet credi, quòd pænituerint, & animæ ſuæ prouiderint, ſubditur, Repente uenit uentus uehemens, & irruit a regione deſerti, & concuſsit quattuor angulos domus. quod dicitur ad oſtendendum uehementiam uenti: & præter conſuetudinem totam domum ſubuertit ſimul: & ut per hoc oſtendatur ex diuina uoluntate proceſsiſſe: & ſic facilius contra Deum moueretur, dum affligebatur ab eo, cui deuota mente ſeruierat: & ad maiorem doloris cumulum ſubditur damnum interemptæ prolis, cùm dicitur, Quæ corruēs oppreſsit liberos tuos, & mortui ſunt. ſcilicet omnes: ne ſaltem in aliquo euadente ex liberis poſteritatis ſpes remaneret: & hoc eo magis credebatur doloroſum, quo liberis omnibus interemptis aliquis famulorum euadere potuit ad concitandum dolorem. nam ſequitur, Et euaſi ego ſolus, ut nunciarem tibi. F Conſiderandum eſt, quòd cum omnis prædicta aduerſitas ſit per Sathan inducta, neceſſe eſt confiteri quòd Deo permittente dæmones poſſunt turbationem aeris inducere, uentos concitare, & facere ut ignis de cælo cadat. quãuis enim materia corporalis nō obediat ad nutum angelis nec bonis, neque malis ad ſuſceptionem formarum, ſed ſoli creatori Deo, tamen ad motum localem natura corporea nata eſt ſpiritali naturæ obedire, cuius iudicium in homine apparet. nã ad ſolum imperium uoluptatis mouentur membra, ut affectum uoluntate diſpoſitum proſequantur. Quæcunque ergo ſolo motu locali fieri poſſunt, G hoc per naturalem uirtutem non ſolum ſpiritus boni, ſed etiam mali facere poſſunt, niſi diuinitus prohibeatur: uenti autem & pluuiæ, & aliæ huiuſmodi aeris perturbationes ex ſolo motu uaporum reſolutorum ex terra & aqua fieri H poſſunt.

A poſſunt. Vnde ad huiuſmodi procuranda naturalis uirtus
dæmonis ſufficit, ſed interdũ ab hoc diuina uirtute prohi-
bêtur,ut nõ liceat eis facere omne, quod naturaliter poſ-
ſunt. nõ eſt autem cõtrariũ quod dicitur Hier. 14. Nũquid
fuit in ſculptilibus,qui pluit? Aliud eſt enim naturali curſu
pluere,quod ſoli Deo cõuenit, qui cauſas naturales ad hoc
ordinauit: aliud, artificialiter uti aliquo ad pluuiã, uel uen
tum,interdum quaſi extraordinarie producendam.

LECTIO IIII.

B TVNC ſurrexit Iob, & ſcidit ueſtimenta ſua: &
tonſo capite corruens in terram adorauit, &
dixit:Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ,
& nudus reuertar illuc:Dominus dedit,Dominus abſtu
lit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Do
mini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob la-
biis ſuis, neque ſtultum quid cõtra Deum locutus eſt.

ENVMERATA aduerſitate beati Iob, agit hic de
patientia,quam in aduerſitate monſtrauit. Siendum autẽ
C eſt, ad euidentiam eorum, quæ hic dicuntur, quòd cir-
ca corporalia bona, & circa animi paſsiones antiquorum
philoſophorum diuerſa opinio fuit. Nam Stoici dixerunt,
bona exteriora nulla bona hominis eſſe, & quòd pro eorũ
amiſsione nulla triſtitia in animo ſapientis poterat ineſſe.
Peripateticorum uero ſententia fuit, quòd bona exterio-
ra ſunt quædam aliqua hominis bona, modo quidem prin
cipalia, ſed quaſi inſtrumentaliter ordinata ad principale
hominis bonum, quod eſt bonum mentis: & propter hoc
ſapientem in amiſsionibus exteriorum bonorum mode-
D rate contriſtari concedebant, ita ſcilicet, quòd per triſti
tiam ratio non abſorbeatur, ut a rectitudine declinaret:
& hæc ſententia uerior eſt, & eccleſiaſticæ doctrinæ con-
cordat, ut patet per Augu. in lib. de ciuitate Dei. hãc igi-
tur ſententiam Iob ſecutus triſtitiam quidẽ in aduerſitate
monſtrauit, tamen ſic moderatam, ut rationi ſubiecta

eſſet: & ideo dicitur, Tūc ſurrexit Iob, & ſcidit ueſtimēta E
ſua. quod apud homines ſolet eſſe triſtitiæ indiciū. Notandum
uero eſt quòd dicit, Tunc, ſcilicet poſt mortem filiorū
auditā, ut de eis magis quàm de amisſione rerum doluiſſe
uideatur. de amicis enim mortuis non dolere, duri & non
ſenſibilis cordis eſſe uidetur: ſed uirtuoſi eſt hunc dolorē
moderatum habere, ſecundum illud Apoſtoli Theſſa. 4. Nolumus
uos ignorare de dormientibus ut non contriſtemini
ſicut & ceteri, qui ſpem non habent. unde hæc in beato
Iob fuit, unde & ſtatus mentis eius per actum exteriorē
aperuit. quia enim ratio ſtetit, congruenter dicitur quòd F
Iob ſurrexit, quāuis homines dolentes magis ſoleant proſterni,
quia triſtitiam patiebatur, ſed non penetrantē usq;
ad intima rationis: triſtitiæ ſignum oſtēdit quantū ad duo,
ſcilicet quantum ad ea, quæ ſunt extra naturam corporis,
unde dicitur, Et ſcidit ueſtimenta ſua: et quantum ad ea
quæ de natura corporis procedunt, unde dicitur, Et tonſo
capite. quod apud eos, qui comam nutriunt, ſolet eſſe
doloris indicium. unde hæc duo ſigna triſtitiæ conuenienter
præmiſsis aduerſitatibus reſpondent. nam ſciſsio tunicæ
reſpondet amisſioni rerum, tonſio capitis amisſioni filiorum. G
Tunc autem mens recta ſtat, quando humiliter
Deo ſubiicitur. unumquodque enim in tanto maiori nobilitatis
altitudine conſiſtit, quanto magis ſuæ perfectioni
ſubſtat: ſicut aer dum ſubditur luci, & dum ſubditur materia
formæ. Quòd ergo mens beati Iob per triſtitiam deiecta
non erat, ſed in ſui rectitudine exiſtens, manifeſtatur
per hoc, quòd Deo humiliter ſe ſubdidit. Nam ſequitur,
Corruens in terrā adorauit. ad humilitatis & deuotionis
indicium demonſtrandum, & non ſolum factis ſtatum ſuæ
mentis declarauit, ſed etiam uerbis. rationabiliter enim H
demonſtrauit, etſi triſtitiam pateretur, ſe triſtitiæ non debere
ſuccumbere, primo quidem ex conditione naturæ, unde
dicitur, Et dixit, nudus egreſſus ſum de utero matris
meæ. ſcilicet terræ, quæ eſt cōmunis mater omnium, Nudus
reuertar illuc. ideſt in terrā. et ſecundum hunc modū

dicitur

A dicitur Eccl. 11. Occupatio magna creata eſt hominibus, & iugũ graue ſuper filios Adã a die exitus de utero matris eorum usque in diem ſepulturæ in matrẽ omnium. Poteſt & aliter intelligi ut quod dicitur, de utero matris meæ, accipiatur ad litteram, de utero mulieris, quæ genuit eum. quod autem dicitur, Nudus reuertar illuc, intelligitur quòd hæc dictio, illuc, facit ſimplicem relationem. non enim aliquis iterato in uentrem matris reuertitur, ſed reuertitur in illum ſtatũ, quem habuit in utero matris, quantum ad aliquid ſcilicet, quantum ad hoc quod eſt alienũ eſ-
B ſe a conuerſatione humana. hoc ergo dicens rationabiliter oſtenditur quòd propter amisſionem rerum & exteriorum bonorũ non debet homo triſtitia abſorberi: quia exteriora bona non ſunt ei connaturalia, ſed accidentaliter adueniunt: quod ex hoc patet, quòd homo ſine eis in hoc mundo uenit, & ſine eis recedit. unde accidẽtalibus bonis ſublatis ſi ſubſtantiale maneat, non debet homo triſtitia obrui, etiã ſi eum triſtitia tangat. Secundo oſtendit idem ex diuina operatione, ſcilicet quòd triſtitiæ homo nõ debet ſuccũbere, dicens, Dominus dedit, Dominus abſtulit.
C ubi primo cõſideranda eſt uera eius ſententia de prouidentia diuina circa res humanas. in hoc enim quòd dixit, Dominus dedit. confeſſus eſt proſperitatem mundanã hominibus aduenire non caſualiter nec ex fato ſtellarũ, nec ſolo humano ſtudio, ſed ex diſpoſitione & diſpenſatione diuina. in hoc uero quòd dicit, Dominus abſtulit, cõfitetur etiã aduerſitates in hominibus diuinæ prouidentiæ iudicio prouenire. hic autẽ innuit quòd non habet homo iuſtam querelam de Deo, ſi temporalibus bonis ſpolietur: quia qui gratis dedit, potuit uel usque ad finem, uel usque ad tempus
D largiri, unde cum ante finem homini temporalia aufert Deus, homo conqueri non poteſt. Tertio oſtendit idem ex beneplacito diuinæ uoluntatis dicens, Sicut Domino placuit ita factum eſt. Eſt autem amicorum idem uelle & nolle. unde ſi ex beneplacito diuinæ prouidentiæ procedit quòd aliquis bonis temporalibus ſpolietur, ſi Deum amat

debet

debet uolunta tem ſuam diuinæ uoluntati conformare, ut hac conſideratione triſtitia non abſorbeatur. Hic ergo tres rationes debito ordine ponuntur. nā in prima ratione ponitur quòd bona temporalia ſunt homini extranea. in ſecunda quòd a Deo homini dantur & auferuntur. in tertia quòd hoc accidit ſecundum beneplacitum diuinæ uoluntatis. unde ex prima ratione concluditur quòd homo propter amisſionem temporalium bonorum non debet triſtitia abſorbi: ex ſecunda quòd nec etiam poteſt cōqueri: ex tertia quòd etiam debet gaudere. non enim eſſet placitum Deo quòd aliquis aduerſitatē pateretur, niſi propter aliud inde proueniens bonum. unde aduerſitas licet ipſa ex ſe amara ſit, & triſtitiam generet: tamen ex conſideratione utilitatis, propter quam Deo placet, debet eſſe iucunda: ſicut & de apoſtolis dicitur: Ibant apoſtoli gaudentes &c. Nam & de ſumptione medicinæ amaræ aliquis ratione gaudet propter ſpem ſanitatis, licet ſenſu turbetur. Et quia gaudium eſt materia gratiarum actionis, ideo hanc tertiam rationem in gratiarum actionem concludit dicens, Sit nomen Domini benedictum. Vnde dicitur quidem nomen Domini ab hominibus benedicendum inquantum de eius bonitate notitiam habent: quòd ſcilicet omnia bene diſpenſet, & nil agat iniuſte. ſic ergo concluditur innocentia Iob cum dicitur, In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis. ut ſcilicet per uerba ſapientiæ motum exprimeret. Neque ſtultum quidquam contra Deum locutus eſt. ideſt ut ſcilicet blaſphemauerit, ideſt de diuina prouidētia blaſphemaret. ſtultitia enim ſapientiæ opponitur, quæ proprie eſt diuinorum.

E, F, G (margin letters)

CAP. II. LECTIO I. H

F ACTVM eſt autem, cum quadā die uenisſent filii Dei, & ſtarent coram Domino, uenisſet quoque Sathan inter eos, & ſtaret in conſpectu eius, ut diceret Dominus ad Sathan, Vnde uenis?

A nis? qui reſpondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Et dixit Dominus ad Sathan: Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, uir ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo, & adhuc retinens innocentiam? tu autem commouiſti me aduerſus eum, ut affligerem eum fruſtra. Cui reſpondens Sathan ait: Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima ſua. alioquin mitte manum tuam: & tange os eius, & carnem:
B & tunc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. Dixit ergo Dominus ad Sathan: Ecce in manu tua eſt: uerumtamen animam illius ſerua.

CVM triplex ſit hominis bonum, ſcilicet animæ, corporis, & exteriorū rerum: hoc modo adinuicem ordinantur, ut corpus ſit propter animam, res uero exteriores & propter corpus, & propter animam. ſicut ergo eſt peruerſa intentio, ſiquis bona animæ ordinet ad corporis ſalutē,
C & quidem quòd Iob in actibus uirtutum abundauit, quæ ſunt animæ bona, ſenſibiliter cunctis poterat eſſe manifeſtum. unde & Dominus ad Sathan ſupra dixerat, Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob &c. ſed Sathan calumniam inferebat quaſi Iob actibus uirtutum intenderet propter temporalia bona: ſicut & mali homines, quorum Sathan princeps eſt, experimento ſui iudicant de intentione iuſtorum. ſed hæc calumnia repulſa erat per hoc, quòd poſt exteriorum bonorum amiſſionem adhuc in uirtute ſtabilis permanebat: ex quo ſufficienter eſt oſtēſum quòd eius in-
D tentio non erat ad exteriora bona obligata. Reſtat ergo oſtendere, ad perfectam demonſtrationem uirtutis Iob, quòd nec etiam ad ſalutē proprii corporis incuruata erat eius intentio: & ideo rurſus inducit diuinū iudicium quo hoc manifeſtatur, hoc eſt quod dicitur, Factum eſt autem cum quadam die ueniſſent filii Dei, ut aſſiſterent corā Do-

mino: ueniſſet quoque Sathan inter eos, & ſtaret in conſpe E
ctu eius, ut diceret Dominus ad Sathan: unde uenis. Qui
bus uerbis ſupra expoſitis diutius immorandum non eſt:
niſi quòd hoc notandum eſt, quòd propter aliquod factum
alia dies hic inducitur, ſicut in principio Gen. ſecundum
diuerſa rerum genera, quæ creabantur, diuerſi dies deſcri
buntur. Quid autem Sathan examinatus reſpondit, oſten-
ditur conſequenter cum dicitur, Qui reſpondens ait: cir
cuiui terrã, & perambulaui eam. & hoc ut ſupra. Et rur-
ſus Dominus uirtutem Iob ei quaſi conſpicuam proponit,
ut ſupra. unde ſequitur, Et dixit Dominus ad Sathan, nun-
quid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non eſt illi ſimi F
lis in terra, uir ſimplex, & rectus, & timens Deum, ac re-
cedens a malo? Sed quia iam quædam uirtus beati Iob ma-
nifeſta erat, quæ prius manifeſta non fuerat, ſcilicet con-
ſtantia in aduerſis: & ideo nunc addit, Et adhuc: ſcilicet
poſt amiſsionem temporalium bonorum. Retinens inno-
centiam. ex quo ulterius Dominus oſtendit ſuſpitionem
Sathan fuiſſe calumnioſam, & intentionem fruſtratam. un
de ſequitur, Tu autem commouiſti me aduerſus eum. non
eſt intelligendum, quòd Deus ab aliquo prouocetur ad uo G
lendum quod prius nolebat, ſicut eſt apud homines cõſue
tum. dicitur enim Numer. 23. Nõ eſt Deus ut homo, neq;
ut filius hominis, ut mutetur. ſed loquitur hic ſcriptura de
eo figuraliter more humano. homines enim quando ali-
quid facere uolunt, propter aliquem ab illo moueri dicun
tur. Deus autem uult quidem facere ſicut & facit hic, pro-
pter illud tamen abſque omni mentis commotione, quia
ab æterno in mente habuit id quod factum eſt. Diſpoſue-
rat ergo Dominus ab æterno Iob temporaliter affligere,
ad demonſtrandum uirtutem eius, ut omnis malignorum H
excluderetur calumnia. unde ad hoc ſignandum hoc dici-
tur, Tu autem commouiſti me aduerſus eum. quod autem
dicitur, Vt affligerem eum fruſtra. intelligendum quantũ
ad intentionem Sathan, non quantum ad intentionẽ Dei.
expetierat enim Sathan aduerſitatẽ Iob, intendens ex hoc
eum

A eum in impatientiam & blaſphemiã deducere, quod conſecutus non erat. Deus autem hoc permiſit ad declarandã uirtutem eius, quod & factum erat. ſic ergo fruſtra afflictus eſt Iob, quantum ad intentionem Sathan, non quantum ad intentionem Dei. Repulſus autem Sathan nõ quieſcit, ſed adhuc calumniam inſerit, oſtendere uolens quòd omnia bona, quæ Iob fecerat, & etiam hoc ipſum quòd patienter aduerſa tolerauerat, non pro amore Dei fecerat ſed pro ſui corporis ſalute. unde ſequitur, Cui reſpondens Sathan ait, pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo B dabit pro anima ſua. Conſiderandum eſt autem, quòd Iob afflictus fuerat, ſcilicet in amisſione poſſesſionũ, & etiam in amisſione natorum. Intendit igitur Sathan dicere quòd utranque afflictionem Iob patienter tolerauerat propter corporis ſui ſalutem, & quòd hoc nõ erat magnæ uirtutis, ſed erat humanum, & apud homines cõſuetum. et hoc eſt quod dicitur, Homo. quaſi quicunque etiam non uirtuoſus dabit de facili, Pellem pro pelle, ideſt carnẽ alienã pro carne ſua. ſuſtinet enim homo nõ uirtuoſus, ut quicunque alii etiã quantũcunque coniuncti, potius corpore affligan C tur, quàm ipſe. et ſimiliter homo quicunq; Dabit cuncta exteriora, quæ posſidet, Pro anima ſua, ideſt pro uita ſua cõſeruanda. Exteriora enim bona ad conſeruationẽ uitæ quæruntur, ut ſint in ſubſidiũ uictus, & ueſtitus, & aliorũ huiuſmodi, quibus uita hominis commode conſeruetur. & quia poſſet aliquis dicere ad Sathan, unde poteſt probari quòd Iob amisſionem natorum & poſſesſionum patienter tulerit, timens damnum pellis ſuæ, & uitæ ſuæ? quaſi huic quæſtioni reſpondens ſubdidit, Alioquin. ideſt ſi ſimplici uerbo non credatur, Mitte manum tuam, ideſt exer D ce uirtutem tuam: Et tange os eius, & carnem, ideſt affligas eum in corpore, non ſolum in ſuperficie, quod ſignificatur per tactum carnis, ſed etiam in profundum, quod ſignificatur per tactum osſis: ut ſcilicet tactus usque ad intima perueniat. Et tunc uidebis. ideſt manifeſte ab omnibus conſpici poterit, Quòd in faciẽ benedicat tibi. quod

exponendũ eſt ut ſupra. Voluit igitur Dominus oſtendere, E
quòd Iob Deo non ſeruierat propter corporis ſalutem, ſicut ſupra oſtenderat, quòd ei non ſeruiuit, propter exteriora bona, unde ſubditur, Dixit ergo Dominus ad Sathan, ecce in manu tua. ideſt poteſtatem tibi trado eum in corpore affligendi, Verumtamen animam illius ſerua, ideſt uitam ne ei auferas. Non enim totaliter Deus ſeruos ſuos uoluntati Sathan exponit, ſed ſecundum menſuram conuenientem, ſecundum illud Apoſtoli Cor. 10. Fidelis Deus, qui non patitur uos tentari ſupra id, quod poteſtis.

LECTIO II. F

E GRESSVS igitur Sathan a facie Domini percuſſit Iob ulcere peſſimo, a planta pedis uſque ad uerticẽ eius. qui teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio. Dixit autem illi uxor ſua, Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? benedic Deo, & morere. Qui ait ad illam: Quaſi una de ſtultis mulieribus locuta es: ſi bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus? In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis. G
Igitur audiẽtes tres amici Iob omne malũ, quod accidiſſet ei, uenerunt ſinguli de loco ſuo, Elipham Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites. condixerant enim, ut pariter uenientes uiſitarent eum & conſolarentur. cumque eleuaſſent procul oculos ſuos, non cognouerunt eum: & exclamantes plorauerunt: ſciſsiſq; ueſtibus ſparſerunt puluerem ſuper caput ſuum in cælum: & ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus & ſeptem noctibus: & nemo loquebatur ei uerbum. uidebant enim dolorem eſſe uehementem. H

ACCEPTA poteſtate Sathan ad eius executionem procedit. unde dicitur, Egreſſus igitur Sathan a facie Domini percuſſit

A ni percuſsit Iob. percuſsit quidem eum turpi & abominabili uulnere, incurabili, & doloroſo, unde dicitur, Peſsimo. & uniuerſaliter, A planta pedis uſque ad uerticem eius. ſolent autem ægrotantium afflictiones remediis exterius adhibitis, & deliciis alleuiari: ſed Iob ſic alleuiatus non fuit: ſequitur enim, Qui teſta ſaniem radebat. in quo oſtenditur quòd lenitiua medicamenta, & delicata ei non adhibebantur. Sedens in ſterquilinio. ex quo oſtenditur quòd non recreabatur nec loci amœnitate, nec ſtragulorũ mollitie, nec alicuius odoris oblectatione, ſed magis con-
B trariis utebatur. poterat autem hoc duplici ex cauſa contingere, uel quia percuſſus a Domino ipſe etiam ſe magis ſponte affligebat, & humiliabat, ut miſericordiam facilius obtineret: uel quia cuncta, quæ habebat, amiſerat, unde non poterat ſibi conuenientia remedia exhibere. & hoc ſatis probabile eſt ex hoc, quod ſupra Dominus dixit. Solent etiam afflictiones hominum uerbis conſolatoriis releuari: ſed afflicto Iob uerba exaſperantia dicuntur, tanto magis prouocantia, quanto a perſona magis coniuncta proferuntur. Sequitur enim, Dixit autem illi uxor ſua.
C quam ſolam diabolus reliquerat ad occidendum, ut per eã uiri iuſti mentem pulſaret, qui per feminam primum hominem deiecerat. hæc autem primo in uerba impatientiæ irruit dicens, Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? quaſi dicat ſaltẽ poſt tot flagella cognoſcere debes, quòd inutile tibi fuit ſimplicitatẽ ſeruare: ſicut etiã ex quorundã perſona dicitur, Malachiæ 3. Vanus eſt qui ſeruit Deo: & quod emolumentum erit nobis quia cuſtodiuimus præcepta eius? Secundo procedit ad uerba peruerſæ ſuggeſtionis dicens, Benedic Deo. ideſt maledic. quaſi dicat: ex quo ti-
D bi benedicenti Deo aduerſitas ſuperuenit, maledic Deo, ut proſperitate potiaris. Vltimo prorũpit in uerba deſperationis dicens, Et morere. quaſi dicat pro mortuo te habet: quia nihil tibi reſiduum eſt in ſimplicitate remanenti, niſi ut moriaris. uel aliter, Benedic Deo, & morere: id eſt, ex quo poſt tantam Dei reuerentiam ſic aduerſitatẽ

afflictus es, ſi adhuc Deo benedicas, nil reſtat niſi ut mortem expectes. Sanctus autem uir, qui ſua incommoda patienter tulerat, ait, Quaſi una de ſtultis mulieribus locuta es. recte eam ſtultitiæ arguit, quæ contra diuinam ſapientiam loquebatur. quòd autem ſtulte locuta fuerit, oſtendit dicens, Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus? in quo perfectam hominis ſapientiam docet. cum enim temporalia bona, & corporalia non ſint amanda, niſi propter ſpiritalia, & æterna; iſtis ſaluatis, quaſi principalioribus, non debet homo deiici, ſi illis priuetur, nec eleuari, ſi eis abundet. Docet ergo nos Iob tantam animi conſtantiam habere, ut & bonis temporalibus, ſi nobis a Deo dentur, ſic utamur, ut ex hoc in ſuperbiã nõ eleuemur, & contraria mala ſic ſuſtineamus, ut ex eis noſter animus non deiiciatur, ſecundum illud Apoſtoli ad Philip. ultimo: Scio humiliari, ſcio & abundare. & poſt: Subdere omnia poſſum in eo, qui me confortat. Deinde concluditur perſeuerans innocentia Iob, cum dicitur, In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis. Non ſolum per uxorem diabolus mẽtem beati Iob exaſperare nitebatur, ſed etiam per amicos: qui quamuis ad ſolandum uenirent, tamen ad uerba increpationis proceſſerunt, de quibus dicitur. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidiſſet, uenerunt ſinguli de loco ſuo, Elipham Themanites, Baldath Suites, & Sophar Maamathites. Et quia inter hos fere uerſatur tota diſputatio huius libri, conſiderandum eſt, quòd hi tres in aliquo eiuſdem opinionis erant cum Iob: unde amici eius dicuntur: & in aliquo ab eo differebant inter ſe inuicem concordantes: unde ergo inuicem connumerantur, & a Iob diſcernuntur. conueniebant enim cum Iob, quòd non ſolum res naturales, ſed etiam humanæ diuinæ prouidentiæ ſubiacerent. ſed differebant ab eo quòd putabant hominem pro bonis, quæ agit, remunerari a Deo proſperitate temporali, quaſi temporalia bona ſint præmia uirtutum, & temporalia mala ſint propriæ pœnæ peccatorum. hanc autem opinionem quilibet

A bet eorum propriis modis defendere nititur, ſecundum quòd ſibi proprium ingenium ſuggerebat, propter quod di cuntur ueniſſe ſinguli de loco ſuo. Iob autē huius opinionis non erat, ſed credebat bona opera hominum ordinaria ad remunerationem ſpiritalem futuram poſt hanc uitam, & ſimiliter peccata futuris ſuppliciis eſſe punienda. quòd autem prædicti amici Iob ad conſolandum uenerint, oſtenditur ex hoc, quod ſequitur, Condixerant enim ut pariter uenientes uiſitarent eum, & conſolarentur. in quo ueros amicos ſe oſtenderunt in tribulationibus ſibi nō de-
B ficientes. & primo quidem ipſa uiſitatio cōſolatoria erat. nam uidere amicum, & ei conuenire, delectabiliſsimum eſt. Conſolantur etiam ipſum factis compaſsionis ſuæ ad eum ſigna oſtendēdo; pro quibus compaſsionis ſignis præmittitur prouocamentum ad compaſsionem, cum dicitur, Cumque eleuaſſent procul oculos ſuos, non cognouerunt eum. erat enim immutata facies ex ulcere, & habitu, & reliquo cultu, & rerum amiſsione. Quod autem dicit, Procul, inteligendum eſt ſecundum eam menſuram, qua homo a remotis poteſt cognoſci. hæc autem immutatio ami
C ci eos prouocauit ad triſtitiam, & compaſsionem, quam per ſigna oſtenderunt. ſequitur enim, Et exclamantes, ſcilicet præ magnitudine doloris. Plorauerunt, ſciſsiſq; ueſtibus ſparſerunt puluerē ſuper caput ſuum: in ſignum humilitatis & deiectionis ſe ex deiectione amici deiectos reputantes. Addit autem, In cælum, ut quaſi hac humiliatione cæleſtem miſericordiam prouocarent. Conſiderandum eſt autem, quòd amicorum compaſsio conſolatoria eſt: uel quia aduerſitas quaſi onus quoddam leuius fertur, quando a pluribus portatur: uel magis, quia omnis triſti-
D tia ex admiſtione dilectionis alleuiatur. delectabiliſsimū autem eſt, experimentum ſumere de amicitia alicuius, quod maxime ſumitur ex compaſsione in aduerſis: & ideo conſolationem affert. nō ſolum autem ex compaſsione oſtenſa eum conſolabantur, ſed etiam ei ſocietatem exhibendo. ſequitur enim, Et ſederunt in terra cum eo ſeptē

diebus

diebus, & ſeptem noctibus. Intelligendum tamen eſt, non E
continue, ſed congruentibus horis indigebat in magna
triſtitia conſolatione diuturna. ſed tertium, quod maxime
eſt conſolatorium, ſcilicet, uerbum non exhibebãt. ſequitur enim, Et nemo loquebatur ei uerbum. taciturnitatis
autem oſtenditur cauſa, cum dicitur, Videbant enim dolorem eſſe uehementem. quæ cauſa magis redditur ſecundum conſolantium opinionem, quàm ſecundum ſtatum afflicti. cum enim mens alicuius fuerit dolore abſorpta, conſolationis uerba non recipit: unde & poeta
dicit: Quis natus, niſi mentis inops, in funere nati flere ue F
tatur. Iob autem non ſic erat diſpoſitus, ut præ triſtitia
conſolationem recipere non poſſet: ſed magis ipſe ſecundum rationem conſolabatur ſeipſum, ut ex uerbis eius ſupra inductis apparet.

CAP. III. LECTIO I.

POST hæc aperuit Iob os ſuum, & maledixit
diei ſuo, & locutus eſt, Pereat dies, in qua natus ſum, & nox, in qua dictum eſt, conceptus G
eſt homo. dies ille uertatur in tenebras: non requirat
eum Deus deſuper: & non illuſtretur lumine. obſcurent eum tenebræ, & umbræ mortis. occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. noctem illam tenebroſus turbo poſſideat. nõ computetur in diebus anni, nec
numeretur in menſibus. ſit nox illa ſolitaria, nec laude
digna. maledicant ei, qui maledicunt diei: qui parati
ſunt ſuſcitare leuiathan. obtenebrentur ſtellæ caligine
eius: expectet lucem, & non uideat nec ortum ſurgentis auroræ. quia non concluſit oſtium uentris, qui portauit me, nec abſtulit mala ab oculis meis. H

SICVT ſupra dictum eſt, circa paſsiones animæ duplex fuit antiquorum opinio. Stoici enim dixerunt, triſtitiam

A tiam in ſapientem non cadere. Peripatetici uero dixerũt, ſapientem quidem triſtari, ſed in triſtitiis ſecundum rationem moderate ſe habere. & hæc opinio ueritati concordat. ratio enim contradictionem naturæ auferre non poteſt. eſt autem naturale ſenſibili naturæ, ut de conuenientibus delectetur, & gaudeat, & de nociuis doleat, & triſtetur. hæc igitur ratio auferre non poteſt, ſed ſic moderatur per iuſtitiam ratio quòd a ſua rectitudine non diuertat. concordat enim hæc opinio ſacræ ſcripturæ quæ triſtitiã in Chriſto ponit, in quo eſt omnis uirtus, & ſapientiæ
B plenitudo. Sic igitur Iob ex prænarratis aduerſitatibus triſtitiam quidem ſenſit: alias patientiæ uirtus in eo locum non haberet: ſed propter triſtitiam ratio a rectitudine nõ declinauit, quin poſt triſtitiam dominaretur. Ad hoc igitur oſtendendum dicitur, Poſt hæc aperuit Iob os ſuum. dicit autem, Poſt hæc, ideſt poſt ſeptem taciturnitatis dies. ex quo manifeſtum fit quòd uerba, quæ ſequuntur, ſecundum rationem prolata ſunt, per triſtitiam non perturbatam. ſi enim ex perturbatione mentis dicta fuiſſent, prius ea protuliſſet, quando uis triſtitiæ uehementior erat.
C triſtitia enim qualibet longitudine tẽporis mitigatur, & in principio magis ſentitur: unde propter hoc tacuiſſe uidetur, ne perturbata mente loqui uideretur: quod etiam oſtenditur per hoc quod dicitur, Aperuit os ſuum. cum enim aliquis loquitur ex impetu paſsionis, non ipſe aperit os ſuum, ſed paſsione agitur ad loquendum. nõ enim per paſsionem noſtri actus domini ſumus, ſed per ſolam rationem. loquendo autem triſtitiam, quam patiebatur, oſtendit. cõſuetũ enim eſt apud ſapientes, ut ex ratione loquantur paſsionũ motus, quos ſentiũt, ſicut & Chriſtus dixit: Tri
D ſtis eſt anima mea usque ad mortẽ. & Apoſtolus dixit Ro. 7. Non enim, quod uolo bonum, hoc ago: ſed, quod odio malum, illud facio. ſicut etiam Boetius in principio de conſolatione triſtitiam aperuit, ut oſtenderet quo modo eam ratione mitigaret. ſic etiam Iob loquendo triſtitiam ſuam aperuit. unde ſequitur, Et maledixit diei ſuo. quod uidetur

tur

tur contra illud Apoſtoli Io. 12. Benedicite,& nolite maledicere. Sed ſciendum eſt quòd maledicere multipliciter dicitur. Cum enim maledicere nihil aliud ſit quàm malum dicere, totiens dicitur maledicere, quotiens cõtingit malum dicere. contingit autẽ aliquem alicui maledicere primo declarando malum, quod alicui debetur: & ſic ſententia iudicis aliquem iudicantis eſt cauſa pœnæ eius, qui condemnatur. per hunc modum intelligitur, quod Dominus dixit Gen. 3. Maledicta ſit terra in opere ſuo. Secundo imprecando malum, uel optando, ſicut legitur in primo Regum, quòd Philiſteus maledixit Dauid in diis eius. Tertio conuenit aliquem dicere malum ſimpliciter enunciando uel in præſenti, uel in præterito, uel in futuro, ſiue uere, ſiue falſe. Prohibet igitur Apoſtolus maledicere tali maledictione, qua quis imprecatur malum alicui, uel cum falſe diffamatur, non autem eo modo, quo iudex reum condemnat, uel aliquis uerax malum alicuius rei ordinate demonſtrat, uel demonſtrando præſens, uel recitando præteritum, uel præmittendo futurum. ſic ergo intelligendum eſt Iob ſic diei maledixiſſe, quia eum malum eſſe denunciauit, non ſecundum ſuam naturam, qua a Deo creatus eſt, ſed ſecundum illam ſcripturæ conſuetudinem, qua tempus dicitur bonum, uel malum, ſed ſecundum ea, quæ in tempore aguntur, ſecundum illud Apoſtoli Eph. 5. Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Maledixit igitur Iob diei ſuo, inquantũ mala ſibi in ipſa die accidiſſe commemorat. quomodo autem maledixerit, ſubditur, Et locutus eſt, Pereat dies, in qua natus ſum, & nox, in qua dictum eſt, conceptus eſt homo. Sciendum eſt autẽ, quòd licet eſſe & uiuere ſecundũ ſe ſit appetibile, tamen eſſe & uiuere in miſeria eſt fugiendum ſecundum quòd huiuſmodi: licet interdum eſſe in miſeria libenter ſuſtineatur propter aliquem finem. unde iſta miſera uita, quæ nõ ordinatur ad aliquem finem bonum, nullo modo eſt eligenda: propter quod Dominus dicit Matthæi 26. Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Bonum autem, quod ex aliqua miſe

ria

A ria expectatur, ſola ratio apprehendit. Vis autem ſenſitiua non percipit ipſum, ſicut amaritudinem medicinæ guſtus percipit, ſed ſola ratio in fine ſanitatis delectatur. Si quis ergo paſſionem ſui guſtus uellet exprimere, denunciaret medicinam eſſe malam, quamuis ratio indicaret eã eſſe bonam propter finem. ſic igitur miſeria, quam beatus Iob ſuſtinebat, ratione quidem poterat uideri quantum ad aliquid utilis eſſe, ſed inferior pars animæ, quæ ex illa triſtitia afficiebatur, aduerſitatem totaliter repudiabat: unde & ipſum uiuere ſub tali aduerſitate odioſum ei erat.
B quando autem eſt nobis aliquid odioſum, omnia abominamur, per quæ in id deuenimus: & ideo Iob ſecundum inferiorem partem animæ, cuius paſſionẽ nunc exprimere intendebat, & natiuitatem, & conceptionem ſuam, ex quibus in hanc uitam deuenerat, odio habebat, & per conſequens diem natiuitatis, & noctem cõceptionis, ſecundum illum loquendi modum, quo ex iis, quæ in tempore aguntur, aliquid adſcribere tempori bonum, uel malum conſueuimus. Sic igitur Iob, quia ſecundum partem ſenſitiuã uitam ſub aduerſitate repudiabat, nunquam natum, uel
C conceptum fuiſſe optabat. et hoc eſt, quod dicit, Pereat dies in qua natus ſum. ac ſi diceret, nunquam natus fuiſſem. Et nox, in qua dictũ eſt, ideſt uere dici potuit. Conceptus eſt homo. ideſt, utinam nunquam conceptus fuiſſem. et congrue ordinat: quia, natiuitate ſublata, conceptio non aufertur: ſed econuerſo. Congruenter etiam nocti conceptionem adſcribit, & natiuitatem diei, quia ſecundum aſtrologos natiuitas diurna eſt laudabilior principaliori ſidere exiſtente ſuper terram, ideſt ſole. Hiere. 20. Maledicta dies, in qua natus ſum; & dies, in qua peperit
D me mater mea, non ſit benedicta. Poſita ergo maledictione diei natiuitatis, & noctis conceptionis, proſequitur ſigillatim de maledictione utriusque, & primo de maledictione diei natiuitatis, dicens, Dies illa uertatur in tenebras. Conſiderandum eſt autem, quod, ſicut Hieronymus dicit in prologo, a uerbis Iob, in quibus ait, Pereat dies,

F in qua

in qua natus ſum, uſque ad eum locum, ubi ante finem uo E
luminis ſcriptum eſt, Iccirco ipſe me reprehendendo; exa
metri uerſus ſunt, dactilo ſpondeo currentes: & ſic patet,
quòd liber iſte per modum poematis conſcriptus eſt: unde per totum hunc librum figuris & coloribus utitur, quibus poetæ uti conſueuerunt. Solent autem poetæ, ut uehementius moueant, ad eandem ſententiam diuerſa inducere. unde & hic Iob ad maledicendum diei ſuæ ſecundum modum, quem diximus, ea inducit, quibus aliquis dies ſolet eſſe odioſus. Dignitas autem diei eſt claritas eius. hoc enim a nocte diſtinguitur. hanc igitur dignitatē excludit, F
dicens, Dies illa uertatur in tenebras. quæ quidem ſententia, quantum ad ſuperficiem litteræ, friuola uidetur, & uana. dies enim natiuitatis præterierat, & iam nō erat: quod autem præteriit, immutabile eſt. quomodo ergo poterat dies, quæ præterierat, in tenebras uerti? Sciendum eſt igitur, quòd quædam per modum optandi dicuntur ad exprimendum deſiderium, quod de aliqua re habetur. ſic ergo dicitur, Dies ille uertatur in tenebras; ac ſi diceret, dies natiuitatis meæ debuiſſet eſſe tenebroſus, ut congrueret tenebris & miſeriæ, quam patior. quia enim aſpectus G
luminis delectabilis eſt, ſecundum illud Eccl. 11. Dulce lumen, & delectabile eſt uidere ſolem, conſuetum eſt in ſcripturis, ut per tenebras triſtitia ſignificetur, ſecundum illud Eccl. 5. Comedet in tenebris, & in curis multis, & in ærumna, atque triſtitia. Eſt autem aliquis dies clarus tripliciter, primo quidem ex Dei ſanctificatione, qui eum celebrem eſſe inſtituit, ſicut habetur Exodi 20. Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Hanc ergo claritatem a prædicto die remouet dicens, Non requirat eum Dominus deſuper. quaſi diceret, non exigat Deus ab hominibus, ut hunc diē H
celebrem agant. dies enim aliqui exiguntur a Deo ad celebritatem propter aliquod inſigne beneficium in illa die hominibus collatum, ſicut ſabbatum in ueteri lege propter beneficium creationis, & dies paſchæ, propter beneficium liberationis ex Aegypto. quod etiā manifeſtum eſt in diebus

A bus feſtorum, quæ in nouo teſtamento celebrantur. uult ergo propter hoc ſignificare, quòd ſua natiuitas nõ debet computari inter inſignia Dei beneficia, cum magis ad miſeriam natus eſſe uideatur, quàm ad lætitiam. Secundo aliquis dies clarus eſt ex hominũ recordatione. ſolent enim homines aliquos dies celebres agere, in quibus aliqua magna & iucunda eis contigerunt: ſicut Herodes, & Pharao diem natiuitatis celebrabant. hanc igitur claritatem a prædicto die remouet dicens, Et non ſit in recordatione. ſcilicet hominum: quia nihil iucundum in illa die accidit, ſed
B magis triſte, ut ex euentu apparet. Tertio dies clarus eſt, ex corporali lumine: quæ quidẽ claritas minuitur, primo ex ſubtractione radiorum ſolis illuminantium terram, ut patet quando ſol eſt eclipſatus. et quantum ad hoc dicit, Nec illuſtretur lumine. Secundo ex oppoſitione nubium, uel aliquorum huiuſmodi, occultantium radios ſolis. & quantum ad hoc dicit, Obſcurent eum tenebræ. Tertio ex defectu propriæ uirtutis. cum enim aliquis moritur, uel uiſu priuatur, quantum ad eum oſcuritas diei aufertur: & quantum ad hoc dicit, Et umbra mortis. Modum autẽ ob-
C tenebrationis præmiſſæ exponit dupliciter, primo quidem quantum ad ordinem: & hoc eſt, Vel occupet eum caligo. tunc enim dies caligine occupatur quãdo diei prius ſplendenti ſubito & ex inſperato tenebræ inducuntur. ſimile & in uita Iob apparet. Secũdo, quantum ad genus tenebrarum, in hoc quod dicit, Et inuoluatur amaritudine. per hoc dat intelligi, quòd totũ, quod de obtenebratione dictum eſt, ad tenebras triſtitiæ eſt referendum. hunc enim morem obſeruare uidetur, ut parabolicã locutionem ex aliquo ſubſequenti exponat. per omnia igitur hic dicta, nil
D aliud dicere intendit, quàm quòd dies ſuæ natiuitatis non debet iudicari dies gaudii, ſed mæroris, cum quidem per ſuam natiuitatem ad uitam tantæ aduerſitati ſubiectã deuenerit. Poſt maledictionem igitur diei ſuæ natiuitatis, cõſequenter maledicit nocti ſuæ conceptionis, ſecundum ſimilem modum loquendi. et primo attribuit ei illud, unde

nox magis horribilis redditur. Cum enim nox propter te- E
nebras ſecundum ſe ipſam horrida ſit: quanto magis tene-
bræ noctis augmentantur, tanto magis horrida redditur;
quod contingit, cum aliqua magna tempeſtas in nocte obo
ritur: & quantum ad hoc dicit, Noctem illam tenebroſus
turbo poſſideat. quaſi dicat, congruum fuiſſet noctem il-
lam tenebroſo turbine poſſideri, ut uitæ meæ cõgrueret,
quæ tanto aduerſitatis turbine inuoluitur. deinde remo-
uet ab ea illa, quæ pertinere uidentur ad bonum noctis, et
primo quantum ad opinionem humanam. cum enim ho-
mines tempora diſtinguant ſecundum ea, quæ aguntur in F
tempore, in nocte autem pauca, uel non multa fiant me-
moria digna: nox non notatur per ſe ipſam in hominum
memoriis, niſi ex die coniuncta. hoc ergo bonum a nocte
prædicta remouet dicens, Non computetur in diebus an-
ni, nec numeretur in menſibus. quaſi dicat, nox illa nõ eſt
memoria digna: cum nil inſigne in ea acciderit, ſed magis
aliquod doloroſum. Inter noctes autem, quæ in memoriis
hominum aguntur, quædam non ſolum memorales ſunt,
ſed etiam celebres, & feſtiuæ, in quibus ſcilicet homines
ad aliqua feſta agenda congregantur: & hoc remouet di- G
cens, Sit nox illa ſolitaria. hoc modo autem hominum con
gregatio in aliqua nocte fit in laude, & celebritate illius no
ctis, propter aliquod celebre factũ, quod in illa nocte reco
litur, ſicut apud fideles agitur in nocte Dominicæ reſurre-
ctionis. et ideo ſubdit, Nec laude digna. eſt enim aliqua nox
digna laude propter aliquod magnũ factũ in illa nocte con-
tingens. ex hoc ergo nihil aliud intendit, quàm ſignificare,
quòd ſua conceptio nõ fuit ad aliquod magnum, nec ad bo
num ordinata, ſed potius ad malũ aduerſitatis, quã ſentie
bat. unde ſubdit, Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui H
parati ſunt ſuſcitare leuiathan. quod quidẽ ſecundum litte
rã dupliciter poteſt exponi, uno modo ſecundũ quòd per
leuiathã intelligitur aliquis magnus piſcis, prout uidetur
congruere iis, quæ in fine huius libri de eo dicuntur, ſcili-
cet, An extrahere, inquit, poteris leuiathan hamo? & ſe-
cundum

A cundum hoc intelligendum eſt, quòd illi, qui huiuſmodi magnos piſces piſcantur, de nocte eos inuadunt in tenebris. & ideo, quando dies incipit apparere, maledicunt diei: quia per hoc eorum opus, & intentio impeditur. Alio modo poteſt intelligi, ut per leuiathan ſignificetur draco antiquus, ſcilicet diabolus, ſecundum illud Eſaiæ, Tu dic illi, uiſita hæc domus in gladio ſuo duro, & grandi, & forti ſuper leuiathan ſerpentem tortuoſum. Illi ergo parati ſunt ſuſcitare leuiathan, qui ſtudēt ad ſuggeſtiones diaboli implendas, operibus inquinatis uacando: qui etiam B diei maledicunt: quia, ut dicitur Ioannis 4. Omnis, qui male agit, odit lucem. Et infra 24, dicitur. Oculus adulteri obſeruat caliginem: & poſtea ſi ſubito apparuerit aurora, arbitratur umbra mortis. ſecundum hoc igitur, ſicut per hoc quod dixerat, Nec laude digna, uult prædictam noctem eſſe odioſam bonis: ita per hoc, quod ſubdit, Maledicant ei &c. uult eam eſſe odioſam malis. nam maledictionem & boni, & mali abhorrent. Deinde excludit a prædicta nocte, quæ uidentur ad bonum noctis pertinere ſecundum ueritatem. quorum unum eſt, quòd nox decora C tur aſpectu ſtellarum: & hoc remouet dicens, Obtenebrentur ſtellæ caligine eius. aliud eſt, quòd decoratur ex ſpecie diei, & hoc remouet dicens, Expectet lucem, & non uideat. quaſi dicat, quamuis naturale ſit ut in nocte lux expectetur, illa tamen nox diei habet tenebras infinitas, quæ nunquā diurnæ lucis ſucceſſione terminentur. noctis quidem tenebræ plena luce diei totaliter excluduntur, aurora uero & crepuſculo diminuuntur. Imprecatur autē prædictæ nocti non ſolum ut eius tenebræ non excludantur per diem, ſed quòd nec minuantur per auroram: unde ſe- D quitur, Nec ortum ſurgentis auroræ. ſed quia, quod dixerat, impoſſibile uidebatur, ut ſcilicet nocti non ſuccederet dies, nec aurora, oſtendit ex quo ſupra id dictum eſt, ſubdens, Quia non concluſit oſtia uentris, qui portauit me. uita enim hominis in uentre matris abſcondita eſt, unde tenebris noctis comparatur. Cum autem per natiuitatem in

tem in manifeſtum prodit, tunc clare diei ſimilitudinem E
habet. ideo ergo dixit, quòd nox illa diem, nec aurorã ſuc-
cedentem haberet, ut oſtenderet ſe deſid erare quòd ſuus
conceptus nunquã ueniſſet ad partũ, nec ad pueritiã, quæ
per aurorã intelligitur, nec ad iuuentutẽ, quæ per plenam
lucem diei ſignificatur. dicit enim, Quia non concluſit o-
ſtia &c. ſed quia in nocte hoc agitur, ex ipſa enim cõceptio
ne poteſt præſtari impedimentum, ne conceptus ad partũ
perueniat, & quia hoc uidebatur mirabile, quòd aliqnis ui
tam abhorreret; cum omnibus deſiderabile ſit eſſe, & uiue
re: oſtendit, ex qua ratione id dixerit, cum ſubdit, Nec F
abſtulit malum ab oculis meis. quaſi dicat: non ipſam ui-
tam propter ſe abhorreo, ſed propter mala, quæ patior.
& quanquã uita ſecundũ ſe deſiderabilis ſit, non tamen ui-
ta miſeriis ſubiecta. unde conſiderandũ eſt, quòd omnia,
quæ ſupra figuratiue locutus eſt, hac finali clauſula expoſuiſ
ſe uidetur. idem etiam in aliis eius dictis aduertendum eſt.

LECTIO II.

QVARE non in uulua mortuus ſum, egreſſus
ex utero non ſtatim perii? quare exceptus G
genibus, cur lactatus uberibus? nunc enim
dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem cum
regibus, & conſulibus terræ, qui ædificant ſibi ſoli-
tudines; aut cum principibus, qui poſſident aurum,
& replent domos ſuas argento: aut ſicut abortiuum ab
ſconditum non ſubſiſterem, uel qui concepti non uide
runt lucem. ibi impii ceſſauerunt a tumultu, & ibi re-
quieuerunt feſſi robore, & quondam uincti pariter ſine
moleſtia non audierunt uocem exactoris. paruus, & H
magnus ibi ſunt, & ſeruus liber a domino ſuo.

Poſtquã diei natiuitatis, & nocti cõceptionis ſuæ maledi
xerat, ut oſtẽderet initia ſuæ uitæ abhorrere, nũc oſtẽdit ſe
abhorrere ſuam conſeruationẽ in uita, ut ex his manife-
ſtius

A ſtius oſtenderet quòd uita eius eſt ei oneroſa. Eſt autem duplex ſtatus uitæ, unus occultus, quo concepti uiuunt in utero: alius manifeſtus, quo uiuunt homines poſt natiuitatem ex utero. quantum ergo ad primum ſtatum dicit, Quare non in uulua mortuus ſum? quantum ad ſecundum, Egreſſus ex utero non ſtatim perii? & de hoc ſecundo primo proſequitur. Sciendum eſt autem, quòd exterior uita dupliciter perditur, quandoq; quidem ex aliquo nocumento ſuperueuienti, uel intrinſeco, ſicut eſt morbus, uel extrinſeco, ſicut eſt gladius, aut aliud huiuſmodi. & ad hoc
B poteſt referri, quod dixit, Egreſſus ex utero non ſtatim perii? quãdoq; uero ex ſubtractione neceſſarii ſubſidii, quod quidem eſt uel extrinſecum, ut uehicula, fomenta, & alia huiuſmodi adinuenta: & quantũ ad hoc dicit, Quare exceptus genibus? uel intrinſecum, ſicut eſt cibus: & quantũ ad hoc dicit, Aut lactatus uberibus? his enim adminiculis indiget uita nati in ſui primordio. Et quia cum aliquis dicit, quare hoc factum eſt? dat intelligi hoc inutiliter eſſe factum: ideo conſequenter oſtendit inutile fore ſibi, ſe fuiſſe conſeruatum in uita, immo potius nocumentum:
C quod quidem oſtendit primo quantum ad mala, quæ nunc patitur, dicens, Nunc enim dormiens ſilerem. mortem quidem ſomnum dicit propter ſpem reſurrectionis, de qua poſt modum plenius loquitur. per ſilentium autem intelligitur quietem, quam non habet in aduerſitatibus, quas patiebatur. quaſi dicat, ſi ſtatim poſt ortum mortuus fuiſſem, his malis, quæ patior, non inquietarer. Secundo oſtendit quantum ad bona, quæ primo habuerat. poſſet enim aliquis dicere: ſi in uita cõſeruatus nõ eſſes, non habuiſſes bona, quæ dudum habuiſti. unde quaſi ad hoc re-
D ſpondens oſtendit, quòd nec propter illa bona uitæ conſeruatio ſibi fuiſſet optanda. nam etiam illi, qui in tota uita ſua maximis proſperitatibus florent, hoc fine concluduntur, ſcilicet mortis. hoc eſt ergo quod dicit, Et ſomno meo, ideſt morte: Requieſcerem, a uitæ inquietudinibus immunis eſſem. Cum regibus, & conſulibus terræ. ſciendum

dum eſt autem, quòd eorum, qui in dignitatibus conſtitu E
ti ſunt, qui maxime proſperari uidentur, intentio eſt uel a uoluptatibus fruendum: & quantum ad hoc dicit, Qui ædificant ſibi ſolitudines: ad litteram, cauſa uenationis, uel aliarum uoluptatum ſolitarii eſſe uolentes: uel ad diuitias congregandum: & quantum ad hoc dicit, Aut cũ principibus, qui poſsident aurum, & replent domos ſuas argento. quaſi dicat: ſi ſtatim mortuus eſſem poſt ortum, nil non minus haberem, quàm habeant illi poſt mortem, qui in multis proſperantur. Conſiderandum eſt autem, quòd, cum quieſcere non ſit niſi ſubſiſtentis, ex his uerbis dat in F
telligere hominem ſecundum animam poſt mortem ſubſiſtere. Si autem aliquis obiiciat, quòd huiuſmodi reges, aut principes, de quibus loquitur, forte non quieſcunt, ſed ſunt in profundo inferni; uel etiam quòd ipſi Iob in hoc fuit utilis uita, quòd ſibi meritum acquiſiuit: aduertendum eſt, quòd, ut ſupra diximus, Iob nunc loquitur ex perſona ſenſualis partis, exprimens eius affectum, qui non habet locum niſi ad corporalia, & præſentia bona, uel mala. ſic ergo poſtquam oſtendit ſibi deſiderandum non fuiſſe, quòd poſt ortum conſeruetur, con- G
ſequenter oſtendit ſibi deſiderandum non fuiſſe, quòd conſeruatus in utero peruenit ad ortum: uel explicans quod ſupra dixerat, Quare non in uulua mortuus ſum? conſiderandum eſt autem, quod in uulua aliqui moriuntur ante infuſionẽ animæ rationalis, quæ ſola immortalis eſt: & quantum ad hoc dicit, Aut ſicut abortiuum abſconditum. ab huiuſmodi enim abortiuis fetibus nihil perpetuum remanet. aliqui uero moriuntur poſt infuſionem animæ rationalis: qui quidem poſt mortem ſubſiſtunt ſecundum animam, ſed lucem huius mundi non uident: & quantum ad H
hoc dicit, Vel. ſupple ſicut. Qui concepti non uiderunt lucem: ſcilicet uitæ præſentis. & quòd hoc fuiſſet ſibi optandum, oſtendit per hoc, quòd non eſſet ſubiectus malis huius uitæ. unde dicit, Ibi. ſcilicet in ſtatu, quem habent. Qui concepti non uiderunt lucem. Impii ceſſauerunt a tu
multu

A multu, ſcilicet quem aliis inferebant, eos affligẽdo. quod refertur ad immunitatem a malo culpæ. Et ibi. ſcilicet in ſtatu mortuorum. Feſsi robore. ideſt ueri bellatores, qui bella gerendo fatigati ſunt. Requieuerunt. caruerunt hu iuſmodi labore: quia, ut dictum eſt, non loquitur nunc niſi de quiete a malis præſentis uitæ. Poteſt etiam intelligi & de fatigatione in quocunque labore, quem quis patitur ſua fortitudine operando. & illi qui fuerunt Vincti, erunt ibi Sine moleſtia, ideſt ſine priori anguſtia. Pariter: cum eis, qui eos uinctos detinebant: & ibi homines oppreſsi
B angariis uel ſeruitutibus, Non audiuerunt uocem exacto ris. ſecundum id quod dicitur Eſaiæ 14. Quomodo ceſſa-uit exactor: quieuit tributũ. & quòd hoc ſit uerum, oſtẽdit per hoc, quod ſubdit. Paruus & magnus ibi ſunt. ſupple pa riter: quòd paruitas & magnitudo eſt in hac uita ſecundũ inæqualitatẽ proſperitatis terrenæ, qua ſublata, remanent ſecundum naturam æquales. quod ergo dicit, Paruus, & magnus: intelligendum eſt, ideſt illi qui fuerunt in hac uita differentes ſecundum magnitudinẽ terrenæ proſper itatis. Sciendum tamen eſt, quòd differentia magnitudinis,
C & paruitatis ſecundum ſpiritalia bona remanẽt etiam ibi: ſed de his nunc non loquitur, ut iam dictum eſt. Et ibi erit ſeruus libera a domino ſuo. unde non habebit ibi locum exactor, uel aliquid huiuſmodi.

LECTIO III.

QVARE data eſt miſero lux, & uita iis, qui in amaritudine animæ ſunt? qui expectant mortem, & non uenit, quaſi effodientes theſaurum; gaudentq; uehemẽter cum inuenerint ſepulcrum.
D Viro, cuius abſcondita eſt uia, & circumdedit eum Deus tenebris? antequam comedam, ſuſpiro: & quaſi inundantes aquæ, ſic rugitus meus: quia timor, quẽ timebam, euenit mihi, &, quod uerebar, accidit. Nonne diſſimulaui? nonne ſilui? nonne quieui? &

uenit ſuper me indignatio. E
POSTQVAM Iob uitam propriam deteſtatus fuerat multipliciter, nunc deteſtatur communiter totius humani generis uitam, tam ad eos, qui in proſperitate ſunt, quàm ad eos qui ſunt in aduerſitate, de quibus primo proſequitur a manifeſtiori incipiens. Sciendum eſt autē, quòd in uiuentibus duo uidentur eſſe præcipua, ſcilicet uiuere, & cognoſcere. & quidem ipſum cognoſcere quamuis delectabiliſsimum ſit, & nobiliſsimum: tamen cognoſcere ea, quæ hominem affligunt, pœnoſum eſt: & ideo dicit, Quare data eſt miſero lux? quaſi dicat, ad quid prodeſt homini F
in miſeriis conſtituto, quòd lucem cognitionis habet, cū per eam conſideret, quibus affligitur? uiuere autem delectabile eſt propter animam. quòd ſi anima in amaritudine ſit, ipſum prorſus uiuere redditur amarum. & ideo dicit, Et uita iis, qui in amaritudine animæ ſunt. reſume. Quare data. & quòd inutile detur, oſtendit hac ratione, quia contrarium eius deſideratur a miſeris. unde dicitur, Qui expectant mortem, & non uenit. ſcilicet tam cito, ſicut optant. Et ut oſtendat, quòd tales expectent mortem non
horrentes, ſed deſiderantes eam, ſubiungit, Quaſi effo- G
dientes theſaurum. quaſi dicat, magno deſiderio attendūt, ut fodiant terram ſua ſepultura. & quia deſiderium, cum completur, gaudium parit, ſubiungit, Gaudentq; uehementer cum ſepulcrum inueniunt. ideſt cum uident ſe peruenire ad mortem, per quam ſepulcrum inueniunt. quidā autem hoc referunt ad eos, qui terram effodiunt, qui gaudent ſepulcro inuento: quia in ſepulcris antiquis cōſueuerunt theſauri inueniri. ſed prima expoſitio melior eſt. & quia poſſet aliquis dicere, quòd uita etſi inutiliter detur
miſeris, utiliter tamen datur iis, qui in proſperitate ſunt, H
ad hoc remouendum ſubdit, Viro, cuius abſcondita eſt uia. ſupple, Quare data eſt lux & uita. uiri enim uia abſcondita eſt: quia neſcitur primo, ſi ſtatus præſentis proſperitatis durauerit. dicitur autem Prouerb. 14. Riſus dolore miſcebitur: & extrema gaudii luctus occupat. & Hiere. 10.

dicitur.

A dicitur. Non eſt in homine uia eius. Eccleſiaſt. 7. Quid neceſſe eſt homini maiora ſe quærere, cum ignoret quid cōducat ſibi in uita ſua numero dierū peregrinationis ſuæ? quomodo autem ſit uia hominis abſcondita, exponit ſubdens. Et circundedit eum Deus tenebris. quod quidem multipliciter manifeſtum eſt, & quantum ad ea quæ ſunt ante & poſt, ſecundum illud Eccle. 8. Multiplex hominis afflictio, quia ignorat præterita, & uentura nullo ſcire poteſt nuncio: & quantū ad ea, quæ ſunt iuxta, ſcilicet homines, ſecundum illud Cor. 2. Quis ſcit, quæ ſunt hominis,
B niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? & quantum ad ea, quæ ſunt ſupra, ſecundum illud Tim. ultimo. Lucem habitat inacceſsibilem, ſcilicet Deus quem nullus hominum uidit, ſed nec uidere poteſt. & in pſal. dicitur: Qui poſuit tenebras latibulum ſuum. & quantum ad ea, quæ ſunt infra: dicitur enim Eccle. primo. Cunctæ res difficiles: non poteſt homo ea explicare ſermone. Dicitur autem Deus hominem tenebris circumdediſſe, quia Deus ei talem intellectum tribuit, quòd prædicta cognoſcere non poſsit. Oſtenſo ergo quòd uita hominum difficilis eſt propter mi
C ſeriam & amaritudinem, hæc, quæ conuenienter dixerat, ſibi adaptat exprimens ſuam amaritudinem, cum dicit. Antequam comedam ſuſpiro. ſicut enim gaudii riſus ſignū eſt, ita ſuſpirium amaritudinis animæ. Oſtendit ergo ex modo ſuſpirii ſuæ amaritudinis modum. ſuſpirium ergo eius tempeſtiue incipiebat: dicit enim, Antequam comedam, ſuſpiro. & continuum erat, & magnum: unde ſubdit. Et quaſi inundantes aquæ ſic rugitus meus. ſicut enim ſuſpirium moderatæ triſtitiæ ſignum eſt, ita rugitus uehementis, & quæ uix tolerari poteſt. hic autem rugitus aquæ
D comparatur. aqua enim de facili motu murmuris ſonum facit: ſic & homo in magna afflictione conſtitutus, ex leui memoria ſuæ miſeriæ prouocatur ad rugitum. addit autem, Inundantes aquæ. ut oſtendat ſuæ amaritudinis continuitatem. aqua enim inundans continue mouetur, & ſonitum facit: ſed quia animæ amaritudo ex miſe-

ria naſcitur, poſt amaritudinem animæ de ſua miſeria ſubiungit dicens, Quia timor, quem timebam, euenit mihi. Et notandum eſt, quòd miſeria hominis ad amaritudinem proueniens in duobus conſiſtere uidetur, in damnis rerum uel perſonæ, & in dehonorationibus. quantũ ergo ad perſonam, dicit, Timor quem timebam euenit mihi. ideſt ea quæ timebã, euenerunt mihi: ubi magnitudo miſeriæ damnorum & pœnarum exprimitur. quanto enim aliquis prudentior eſt, tanto in ſtatu proſperitatis magis recogitat, quæ in aduerſitatis tempore ſibi accidere poſſunt, ſecundum illud Eccl. 11. In die bonorum ne immemor ſis malorum. Magnam ergo miſeriam Iob prudentisſimus patiebatur, dum ſibi, quæ timuerat, euenerant. Quãtum autem ad ſecundum, ſcilicet ad dehonorationes dicit, Et quod uerebar accidit. eſt enim uerecundia ſecundum philoſophum timor inhonorationis. per hoc ergo oſtendit quòd in magna gloria multa opprobria, & dehonorationes acciderant. Solet autem aliquis miſeriam & amaritudinem pati, ſed ex propria culpa. ſed hoc remouet Iob dicens, Nonne diſsimulaui. Et ſciendum eſt, quòd aliquis offendit, unde pœnam meretur a Deo dupliciter, uno modo, quando ex iniuriis ſibi illatis ultra modum prouocatur ad uindictam, ſecundum quod dicitur in pſalmo: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidã merito ab inimicis meis inanis. hoc autem a ſe remouet dicens, Nonne diſsimulaui. ſcilicet iniurias mihi factas. Alio modo, dum ipſe aliũ primitus offendit uel uerbis: & hoc remouet dicens, Nonne ſilui. quaſi dicat nulli cõtumelioſa aut iniurioſa uerba protuli: uel factis: & hoc remouet a ſe dicens, Nonne quieui. impii enim, ſicut mare, fluent, & quieſcere non poſſunt: Iſaiæ 57. Et quamuis innocens ſim, tamen uenit ſuper me indignatio. ideſt pœna a Deo. ira enim in Deo non accipitur pro cõmotione animi, ſed pro punitione: in quo recognoſcit aduerſitates huius mundi nõ a caſu, ſed diuino nutu prouenire. Si quis ergo colligere uelit, quæ in hac deploratione Iob dicta ſunt, ſciendum eſt tria in eo contineri. primo

A ri. primo enim oſtendit ſibi ſuam uitam eſſe odioſam: ſecundo magnitudinem miſeriæ, quam patiebatur ibi, Antequam comedam. tertio oſtendit ſuam innocentiá, cum dicit, Nonne diſſimulaui &c.

CAP. IIII. LECTIO I.

RESPONDENS autem Eliphã Themanites dixit, Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſte accipies. ſed conceptum ſermonem tenere quis poterit? ecce docuiſti multos, & manus laſſas ro-
B boraſti. uacillantes confirmauerunt ſermones tui: & genua trementia confortaſti. nunc autem uenit ſuper te plaga, & defeciſti: tetigit te, & conturbatus es. ubi timor tuus, fortitudo, & patientiá tua, & perfectio uiarum tuarum?

AMICI Iob, qui ad conſolandum eum uenerant, cum prius propter doloris magnitudinem tacuiſſent, poſt locutionem Iob audaciam ſumpſerunt loquendi. Et primo loquitur Eliphã Themanites, qui uerba a Iob propoſita non
C eo animo accepit, quo erant dicta. nam odium præſentis uitæ, quod dixerat ſe pati, deſperationi imputabat, magnitudinem amaritudinis impatientiæ, innocentiæ confeſſionem præſumptioni. Primo igitur arguit eius impatientiam, & incipit loqui ad eum quaſi ad hominem impatientiæ uitio ſubiacentem: qui ex uerbis ab eo prolatis indignatur, unde dicit, Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſte accipies: ubi ſatis impatientis & irati conſuetudinẽ exprimit, qui non patitur audire uerba uſque ad finem, ſed ſtatim in ipſo uerborum exordio prouocatur. addit au-
D tem, Forſitan, ne de temerario iudicio cõdemnetur, quãuis etiam in præſumptionibus in meliore parte dicta uel facta interpretanda ſint. ſed dum ipſe Iob de impatientia arguit, ſe ipſum impatientiæ, & fatuitatis reum oſtendit dicens, Sed conceptum ſermonem tenere quis poterit? ſecundum illud Eccl. 19. Sagitta infixa femori canis, ſic uerbum

bum in corde ſtulti. quamuis & iuſti ex zelo diuino inter- E
dũm ea, quæ concipiunt ad honorem Dei dicenda, tacere
nõ poſſint, ſecundum illud Hier. 20. Dixi non recordabor
eius, ſcilicet ſermonis diuini, nec loquar in nomine illius.
& factus eſt in corde meo quaſi ignis exæſtuans clauſus in
oſſibus meis, & defeci fere non ſuſtinens. Vlterius autem
procedit ad magis eius impatientiam oſtendendam. exag-
gerat autem eius impatientiam ex duobus, ſcilicet ex præ
cedenti doctrina, & ex præcedenti uita: ex præcedẽti qui-
dem doctrina, quia turpe eſt homini cum non ſeruat id, ad
quod alios inducit, ſecundũ illud Matthæi 20. Dicunt enim F
& non faciunt. Iob autem antea multos ab impatientia tra
xerat, & diuerſimode, ſecundum quòd diuerſis congrue-
bat. ſunt enim aliqui, qui in patiẽtia deficiunt ex ignoran-
tia, dum neſciunt aduerſis uti ad uirtutẽ: & quantum ad
hoc dicit, Ecce docuiſti multos. Quidam uero primo qui-
dem in aduerſis uirtuoſe agunt, ſed, aduerſitate durante,
quaſi recta actione fatigati deficiunt: & quantum ad hoc
dicit, Et manus laſſas roboraſti. ſcilicet bonis inductioni
bus. Sunt etiã aliqui, qui in aduerſis in dubitatione inci-
dunt, ſcilicet an ex diuino iudicio proueniant: & quantum G
ad hoc dicit, Vacillantes confirmauerunt ſermones tui.
Sunt etiã aliqui, qui paruã quidẽ aduerſitatẽ ſuſtinent, ſed
ſub magna aduerſitate quaſi ſub magno pondere deficiunt:
& quantum ad hos dicit, Et genua trementia confortaſti.
ſcilicet tuis ſermonibus. tremunt enim genua homini ma
gnum pondus portanti. Ad prædicta autem implenda ex-
hortatur Dominus Iſaiæ 35. dicens, Cõfortate manus diſ-
ſolutas, & genua debilia roborate. Vult autem conſequen
ter oſtendere, quòd ea, quæ docuerat, non impleuit, un-
de ſubdit, Nunc autem uenit ſuper te plaga, & defeciſti. a H
firmitate ſcilicet mentis quam habere uidebaris, & quam
aliis ſuggerebas. & hoc referendum eſt ad aduerſitatem,
quã paſſus fuerat in exterioribus rebus. Tetigit te, & con
turbatus es. ideſt quietem mentis, quam habuiſſe uideba-
ris, amiſiſti, quod referendum eſt ad afflictionem corpo-
ris,

A ris, quam ſuſtinebat. unde ſupra Sathan dixerat. mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem. ſic ergo Iob arguitur, quòd præcedentem doctrinam ſubſequenti patientia non confirmauerit, contra id, quod ſcriptũ eſt Prouer. 19. Doctrina uiri per patientiam noſcitur. ſed uita præterita, quæ in Iob uidebatur, ſubſequentem impatientiam exaggerat. uidetur enim non fuiſſe uera uirtus, quæ tam cito in tribulatione deficit: quia, ſicut ſcriptum eſt Ecc. 2. In igne probatur aurum, & argentum: homines uero receptibiles in camino humiliationis. Multiplici autem uirtute
B aliquis in tribulationibus confirmatur, ne deficiat, primo quidem per reuerentiam diuinam, dum homines conſiderant, mala, quæ patiuntur, ex diuina prouidentia prouenisse, ſicut & Iob ſupra dixerat, Sicut Domino placuit ita factum eſt. et ad hoc excludendum dicit, Vbi eſt timor tuus. quo, ſcilicet Deum reuereri uidebaris. Secundo aliqui cõſeruantur in animi firmitate. quæ quidem duos gradus habet. in quibuſdam enim tanta eſt animi firmitas, ut eorum animus aduerſitatibus non nimiũ moleſtetur: & hoc ad fortitudinem pertinere uidetur: unde dicit, Vbi eſt fortitu-
C do tua? nec accipitur hic fortitudo ſecundum quòd conſeruat hominem, ne ſuccumbat timori, ſed ut non deiiciatur. Quidam uero grauem triſtitiæ pasſionem ex aduerſitate patiuntur, ſed ab ea per rationem bene diſpoſitã non abducuntur: & hoc uidetur ad patientiam pertinere: ut talis ſit differentia inter patientiam, & fortitudinem, qualem asſignant philoſophi inter cõtinentiam, & caſtitatem, & ideo adiungit, Patientia tua. Tertio uero conſeruantur aliqui ex amore honeſtæ actionis, & ex eo quòd horrent turpiter agere: qui etſi interius conturbentur in aduerſi-
D tatibus, tamen nec uerbo, nec facto in aliquid indecens prorumpunt: & propter hoc addit, Et perfectio uiarũ tuarum? per uiam enim actiones intelliguntur, quibus quaſi quibuſdam uiis peruenitur ad finem. uel per uiam poſſunt intelligi excogitata conſilia, quibus aliquis ſe euadere confidit: unde aduerſitates facilius tolerantur.

Lectio

LECTIO II. E

RECORDARE, obſecro te, quis unquã innocens periit, aut quãdo recti deleti ſunt? quin potius uidi eos, qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt, eos flante Deo periiſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos. rugitus leonis, & uox leenæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt. tigris periit eo quòd non haberet prædam: & catuli leonis diſſipati ſunt. F

POSTQVAM Elipham arguerat Iob impatientiæ, occaſione accepta ex eo, quod dixerat, Ante quam comedam, ſuſpiro; nunc intendit eum præſumptionis arguere eo quòd ſe dixerat innocentem. ad oſtendendum autẽ eum non eſſe innocentẽ, ex eius aduerſitate argumentum aſſumit dicens, Recordare, obſecro te, quis unquã innocens periit, aut quando recti deleti ſunt? ubi conſiderandũ eſt hanc fuiſſe opinionem Elipham, & aliorum duorum, ut ſupra dictum eſt, quòd aduerſitates huius mundi non adueniunt alicui, niſi in pœnam peccati, & econtrario proſperitates pro merito iuſtitiæ. unde ſecundum eius opinionẽ G inconueniens uidebatur, quòd aliquis innocens periret, aut quòd aliquis rectus, ideſt iuſtus ſecundum uirtutẽ deſtitueretur per amiſſionem gloriæ temporalis: quia credebant principium eſſe iuſtitiæ. & hanc quidem opinionem intantum ueram eſſe credebant, quòd etiam Iob ab ea diſcordare non poſſet. exiſtimabat tamen, quòd perturbata mente ipſius ueritatem, quã aliquando cognouerat, quaſi oblitus eſſet: unde dicit, Recordare. Poſito ergo quòd innocentibus & rectis aduerſitas non contingat, conſequenter adiungit quibus aduerſitas contingat dicens, Quinpotius uidi eos, qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt, eos flante Deo periiſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos. In hoc autem quòd dicit, Vidi, dat intelligere ſe iſta per experimentum probaſſe. per Eos H

A autem, qui operantur iniquitatem, intelligit eos, qui ali quam iniuſtitiam faciunt, & præcipue in nocumentũ aliorum. per eos autem, qui ſeminant dolores, & metunt eos, intelligit eos, qui per dolum aliis nocent. ii enim dolores ſeminant, dum calumnias præparant, quibus alios dolentes reddant, qui dolores Metunt, dum malitiam ſuam ad effectũ perducunt: & hoc pro magno fructu habent. quam quidem metaphoram ulterius proſequitur quãtum ad pœnam. conſueuerunt enim ſegetes uento urente ſiccari, & conſumi: unde dicitur Matthæi 3. Increpabo ſcilicet uen-
B tum, & non corrumpet fructũ terræ ueſtræ. & hoc eſt, quod dicit, quòd, Flante Deo periit, quaſi ipſum diuinum iudi cium, ad uindictam iniquitatis procedens, flatus quidam uenti ſit: ipſa autem Dei uindicta dicitur, Spiritus, ideſt uentus iræ eius. non ſolum autem dicit, quòd periit, ſed quòd conſumuntur: quia nõ ſolum in propriis perſonis pu niuntur, ſed & eorum familia tota periit, ut nil ex eis reſi duum uideatur: in quo uidebatur tangere Iob, qui & in ſuo corpore flagellatus erat, & filios, & familiam, & opes amiſerat. ſed quia hoc uidebatur eſſe contra opinionem Eli-
C pham, quòd pro peccato parẽtis filii & familia puniretur, cum ipſe intendat hanc opinionem defendere, quòd aduerſitates in hoc mundo ſunt pœnæ peccati: huic obiectioni reſpondens ſubiungit, Rugitus leonis, & uox leenæ & dentes catulorum leonis contriti ſunt. ubi primo conſiderandum occurrit, quòd homo ceteris animalibus præeminet ratione. cum ergo, ratione prætermiſſa, paſsiones brutales ſequitur, efficitur ſimilis beſtiis, & illius beſtiæ nomen ſibi competit, cuius paſsionem imitatur: utpote qui ſubiacet concupiſcentiæ paſsionibus, equo,
D uel mulo comparatur, ſecundum illud pſal. Nolite fieri ſicut equus, & mulus, in quibus non eſt intellectus. propter ferocitatem autem, uel iram leo, aut urſus nominatur, ſecundum illud prouerb. 28. Leo rugiens, & urſus eſuriẽs, princeps impius. ſic ergo & nunc hominem ferocem leoni comparat dicens, Rugitus leonis. Rugitus eſt leoninæ fe-

rocitatis indicium. Contingit autem frequenter, quòd ferocitas uiro additur ex ſuggeſtione uxoris: & ſic ea, quæ uir ferociter agit, uxori imputantur in culpam: ſicut patet de uxore Herodis, quæ impulit eum ad decollationẽ Ioannis: propter quod dicitur, Et nox leenæ. iis autem, quæ tyrannus aliquis ferociter acquirit, eius filii interdum luxurioſe utuntur, & ſic in rapina patris delectantur: unde & ipſi a culpa immunes non ſunt: propter quod ſubditur, Et dentes catulorum contriti ſunt. ſecundum illud Naum, Et leo cepit ſufficiẽter catulis ſuis: & ſic obiectioni præmiſſæ reſpondiſſe uidetur: quia cum pro peccato uiri punitur uxor,, & filii, non eſt iniuſtum, cum & ipſi culpæ participes fuerint: quod totum dicebat, uolens Iob & eius familiam de rapina culpabilem reddere. uidebatur tamen hoc, quod dixerat, ad Iob non pertinere: quia eius uxor punita non uidebatur: & ideo ad hoc remouendum ſubiungit. Tigris perit eo quòd non habebat prædam. ii enim, qui rapere conſueuerunt, in hoc ipſo puniri ſe exiſtimant, quòd eis rapere non licet. Conſiderandum eſt autem, quòd mulierem leenæ comparat propter ferocitatem iræ, & tigridi propter promptitudinem, ſiue uelocitatem ad iram. dicitur enim Eccl. 22. Non eſt ira ſuper iram mulieris. Et iterum, Breuis omnis malitia ſuper malitiam mulieris. Et quia filii Iob totaliter perierant, ſubiungit, Et catuli leonis diſsipati ſunt.

E F G

LECTIO III.

PORRO ad me dictum eſt uerbum abſconditum, & quaſi furtiue ſuſcepit auris mea uenas ſuſurrii eius. In horrore uiſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines, pauor tenuit me, & H tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt, & cum ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ. ſtetit quidam, cuius non agnoſcebam uultum: imago coram oculis meis: & uocem quaſi auræ lenis audiui.

Nunquid

A Nunquid homo Dei comparatione iuſtificabitur, aut factore ſuo purior erit uir? ecce, qui ſeruiunt ei, nõ ſunt ſtabiles; & in angelis ſuis reperit prauitatem. quanto magis ii, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, conſumentur uelut a tinea, de mane uſque ad ueſperam ſuccidentur: &, quia nullus intelligit, in æternum peribunt. qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis, morientur, & non in ſapientia.

B QVIA aſſerebat Elipham, quòd aduerſitates in hoc mundo non adueniunt alicui niſi propter eius peccata; uolens ex hoc arguere Iob, & eius familiã fuiſſe peccatis ſubiectam, cuius contrarium uidebatur ex iis, quæ maxime in Iob & in eius familia apparuerant; uult oſtendere quòd nec Iob, nec eius familia fuerit a peccato immunis. & quia propter auctoritatem Iob, & famam ipſius eius uerbum inualidum uidebatur, recurrit ad maiorem auctoritatem, oſtendens ea, quæ propoſiturus eſt, ſe ex reuelatione didiciſſe. & ad oſtendendum altitudinem reuelationis
C proponit eius obſcuritatem. quanto enim aliqua ſunt altiora, tanto humano aſpectu ſunt minus perceptibilia. unde & Apoſtolus dicit Cor 12. Quòd raptus eſt in paradiſum Dei, & uidit arcana uerba, quæ non licet homini loqui. iuxta quem modum & Elipham uel uere, uel ficte loquitur dicens. Porro ad me dictum eſt uerbum abſconditum. Conſiderandum eſt autem quòd aliqua ueritas, quamuis propter ſui altitudinem ſit hominibus abſcondita, reuelatur tamen quibuſdam manifeſte, quibuſdam uero occulte. ad effugiendam ergo notam iactantiæ, hanc ueritatem
D abſcondite dicit ſibi eſſe reuelatam: unde ſubdit, Et quaſi furtiue ſuſcepit auris mea uenas ſuſurrii eius. Vbi triplex modus occultationis inuenitur, qui ſolet in reuelationibus contingere. quorum primus eſt, cum intelligibilis ueritas alicui reuelatur per imaginariam uiſionem, ſecundũ quod dicitur Numeri. 12. Si quis fuerit inter uos propheta,

Domini in ui. ap. ei. uel per ſo. lo. ad eũ. at non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo fidelis eſt: ore ad os loquar ei palam, & non per ænigma & figuras uidet Deum. Moyſes ergo hoc uerbum abſconditum per modum claræ uocis audiuit, alii uero per modum ſuſurrii. Secundus modus occultationis eſt, quia in ipſa imaginaria uiſione proferuntur quandoque aliqua uerba expreſſe, continentia ueritatem; ſicut eſt illud Eſaiæ 7. Ecce uirgo concipiet. quandoque uero ſub quibuſdam figuratis locutionibus, ſicut eſt illud Eſaiæ 11. Egredietur uirga de radice Ieſſe, & flos &c. In hoc igitur, quod Eſaias audiuit, Ecce uirgo concipiet, percepit ipſum ſuſurrium. In hoc autem, quod audiuit, Egredietur uirga de radice Ieſſe, &c. percepit uenas ſuſurrii. Nam figuratæ locutiones ſunt quaſi quædam uenæ ab ipſa ueritate per ſimilitudinem deriuatæ. Tertius modus occultationis eſt, quòd aliquando aliquis reuelationem diuinam frequentem, & diuturnam habet, ſicut dicitur de Moyſe Exodi 33. Quòd locutus eſt Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet homo loqui ad amicum ſuum. Aliquando autem aliquis habet reuelationem ſubitam, & tranſitoriam. hunc ergo ſubitum reuelationis modum ſignificat in hoc, quod dicit, Quaſi furtiue. nam ea quaſi furtiue audiuimus, quæ raptim, & quaſi pertranſeundo ad nos perueniunt. Sic ergo altitudinem uiſionis oſtenſam proſequitur de circunſtantiis reuelationis, & primo de tempore dicens, In horrore uiſionis nocturnæ quando ſopor ſolet occupare homines. tempus enim nocturnum propter quietem magis eſt congruum reuelationibus percipiendis. in die enim a tumultibus hominum, & occupationibus ſenſuum mens quendam ſtrepitũ patitur, ita ut ſuſurrium uerbi abſconditi percipere nequeat. Secundo ex diſpoſitione percipientis, unde ſubdit, Pauor tenuit me. homines enim ad inſolita pauere conſueuerunt: unde quando alicui fiunt inſolitæ reuelationes, in principio timorem patiuntur, & ad magnitudinẽ huius timoris oſtendendam ſubiungit, Et tremor. eſt enim

tremor

A tremor corporis indicium magnitudinis timoris, & ad magnificandum huius tremorem ſubiungit, Et omnia oſſa mea perterrita ſunt, quaſi dicat tremor non fuit ſuperficialis, ſed uehemens, & intimus, qui etiam oſſa concuteret. Simile eſt, quod habetur Danielis primo: Viſionem hanc grandem,& non remanſit in me fortitudo: ſed & ſpecies mea immutata eſt in me: & emarcui: & non habui in me quidquam uirium. Cauſam autem huius timoris conſequenter oſtendit dicens, Et cum ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Rationabile enim eſt,
B quòd ad præſentiam maioris uirtutis minor obſtupeſcat. manifeſtum eſt autem uirtutem eſſe maiorem, quàm carnis. unde non eſt mirum, ſi ad præſentiam ſpiritus pili carnis inhorreſcunt, qui ex ſubito timore procedit, & præſertim cum præſentia ſpiritus aliquo corporali indicio inſolito ſentitur. quæ enim inſolita ſunt, admirationem, & timorem inducere ſolent: & huic timori, quem ſe paſſum eſſe commemorat, temporis diſpoſitio conueniret. ſupra dixit, In horrore uiſionis nocturnæ. quia enim in tempore noctis, res uiſu diſcerni non poſſunt, quæcunque modica
C commotio perturbationem inducere ſolet, æſtimantibus aliquod maius eſſe: iuxta quod dicitur Sapientiæ 13. Siue ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos ramos auium ſonus ſuauis, deficiens facit illos præterire. Tertio ponitur perſona reuelans cum dicitur, Stetit quidam, cuius non agnoſcebam uultum, imago coram oculis meis. ubi tria ponit ad uiſionis certitudinem pertinentia. Sciendum eſt enim, quòd aliquando, propter nimiam commotionem fumoſitatum, & humorum, uel omnino non apparent ſomnia, uel perturbata & inſtabilia, ſicut & febricitantibus ſo-
D lent accidere: & huius ſomnia cum parum aut nihil ſpiritualitatis habeāt, omnino abſque ſignificatione exiſtūt. Cum autem humores, & fumoſitates reſederint, apparent ſomnia quieta, & ordinata, quæ cum ſint magis ſpiritalia in intellectiuæ parte etiam quendam uigorem habent: & huius ſomnia ſolent eſſe ueriora: & ideo dicit, Stetit quidam

dam. quod ſtabilitatem uiſionis oſtendit. Item conſiderandum eſt, quòd ſomnia, cum ſunt quieta, plerunque ſunt reliquiæ præcedentium cogitationum. unde homo in ſomno frequentius uidet illos, cum quibus cõſueuit conuerſari: et quia talia ſomnia cauſam habent ex nobis, & non ab aliqua ſuperiori natura; nõ ſunt magnæ ſignificationis. et ad hoc ergo remouendum dicit, Cuius non agnoſcebam uultum, per quod oſtendit huius uiſionem non traxiſſe originem ex prius uiſis, ſed ex aliqua occultatiori cauſa. Tertio conſiderandum eſt, quòd huius uiſa, quæ ex aliqua ſuperiori cauſa oriuntur, quandoq; apparent dormientibus, quãdoque autem uigilantibus, et ueriora ſolent eſſe, & certiora, cum uigilantibus apparent, quàm cum dormientibus eo quòd in uigilando eſt ratio magis libera. et quia in ſomno ſpiritales reuelationes minus diſcerni poſſunt a ſomnis friuolis, & conſuetis, ideo, ut oſtendat hanc reuelationem non dormienti, ſed uigilanti factam eſſe, ſubiungit Imago coram oculis meis. per quod ſignificat ſe hoc uidiſſe cum oculis per uigiliam apertis: quod etiam ſupra ſignificauit, cum diceret, Quando ſopor ſolet occupare homines. ubi innuit ſe ſopore occupatum nõ fuiſſe. Deinde modum denunciationis ſibi factæ narrat dicens. & uocẽ quaſi auræ lenis audiui. Vbi conſiderandum eſt, quòd huiuſmodi apparitiones aliquando fiunt a ſpiritu bono, aliquando a malo. utroque autem modo in principio timorem patitur homo per inſolitam uiſionem: ſed cum a bono ſpiritu apparitio procedit, timor in conſolationem finitur, ſicut patet de angelo confortante Danielem, Danielis 10. & de Gabriele confortante Zachariam, & Mariam. ſed malus ſpiritus hominẽ perturbatũ relinquit. per hoc ergo quod dicit, Vocem quaſi auræ lenis audiui, conſolationem quandam ſedantem pauorem præteritũ demonſtrat, ut per hoc uiſio demonſtretur eſſe a ſpiritu bono, nõ a malo, a quo frequenter uiſiones mendaces oſtenduntur, ſecundum illud ſcripturæ, Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. per hunc etiam modum 3. Regum legitur

A tur de apparitione facta Heliæ : quòd poſt commotionem
tenuis auræ ſibilus ubi Dominus auditus eſt . Sciendum ta
men eſt , quòd etiam in uiſionibus , quæ a bono ſpiritu pro
cedunt , interdum commotiones magnæ , & uoces horribi
les audiuntur, ut patet Ezechiæ primo , ubi dicitur . Et ui-
di , & ecce uentus turbinis ueniebat ab aquilone . et poſt
multa ſubditur , Et audiebam ſonum alarum , quaſi ſonum
aquarum multarum. et Apoc. I . dicitur. Audiui poſt me uo
cem magnam , tanquam tubæ. ſed hoc eſt ad ſignificandum
comminationes , aut aliqua grauia pericula , quæ in huiuſ-
B modi reuelationibus continentur . ſed quia hoc ad conſo-
landum ordinabatur , ideo inducitur loquentis uox ſimilis
auræ leni . Vltimo autem ponuntur uerba , quæ ſibi aſſerit
eſſe reuelata , cum dicit , Nunquid homo Dei comparatio-
ne iuſtificabitur? quæ quidem uerba inducit ad confirman-
dum ſuam opinionem , quam ſupra tetigerat : quaſi dicat ,
aduerſitates in hoc mundo non proueniant alicui, niſi pro
peccato . ut ergo nullus poſſet ſe excuſare, quia aduerſa pa
titur per hoc, quòd ſe aſſerat a peccato immunem, inducit
tres rationes : quarum prima ſumitur ex comparatione ad
C Deũ : & eſt ducens ad impoſsibile. Si enim homo abſque cul
pa punitur a Deo, ſequitur quòd homo ſit iuſtior Deo . cũ
enim opus iuſtitiæ ſit reddere unicuique , quod ſuum eſt : ſi
Deus homini innocenti, cui non debetur pœna, inferat pœ
nam homo iuſtior uidetur eſſe Deo . homo autẽ, qui a Deo
patitur, nulli homini abſque culpa pœnã intulit: quod opor
tet dicere , ſi homo innocẽs puniatur : ſequitur ergo, quòd
homo punitus a Deo ſit iuſtior Deo : quod eſt, hominẽ com
paratione Dei iuſtificari . et quia forte alicui hoc non uidẽ
retur inconueniens, ducit ad aliud apparentius incon-
D ueniens dicens , Aut factore ſuo purior erit uir. quælibet
enim res puritatem habet ſecundum quòd in ſua conſerua
tur natura : quod ex cauſis propriis habet. puritas ergo
uniuſcuiuſque effectus a ſua cauſa dependet : unde ſuã cau
ſam in puritate ſuperare nõ poteſt : unde nec uir poteſt eſſe

purior

eſſe purior ſuo factore, ſcilicet Deo. Secundam autem ra- E
tionem ponit ex comparatione ad angelos: & eſt a maiori
cum dicit. Ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, & in an-
gelis ſuis reperit prauitatem, quæ quidem ſententia ſecun
dum doctrinam catholicæ fidei plana eſt. tenet enim fides
catholica, omnes angelos bonos fuiſſe creatos: quorum
quidam per propriam culpam ceciderunt a ſtatu rectitudi
nis: quidam uero ad maiorem gloriam peruenerunt. quòd
autem angeli a ſtatu rectitudinis ceciderunt, mirum uide-
tur propter duo: quorum unum pertinet ad uitam contem
platiuam, aliud ad uitam actiuam ipſorum. Ex uita enim F
contemplatiua uidetur quòd in angelis eſſe deberet ſtabili
tas. manifeſtum eſt enim, quòd cauſa mutabilitatis eſt po-
tentia, cauſa immutabilitatis eſt actus. eſt enim de ratio-
ne potentiæ, quòd ſe habeat ad eſſe & non eſſe: ſed ſecun-
dum quòd aliquid magis perficitur ab actu, firmius fit in il
lo. id uero quod ſecundum ſe actus eſt, omnino immutabi
lis eſt. Sciendum eſt autem, quòd ſicut materia compara-
tur ad formam, ut potentia ad actum: ita uoluntas ad bo-
num: id ergo, quod eſt ipſum bonum, ſcilicet Deus, o-
mnino immutabile eſt. Ceterarum uero naturarum uolun- G
tates, quæ nō ſunt ipſum bonū, cōparantur ad ipſum, ut po
tentia ad actum. unde quanto magis inhærent ei, tanto
magis ſtabiliuntur in bono. & ideo cum angeli inter cete-
ras creaturas magis & propinquius Deo uideantur inhære
re, utpote ipſum ſubtilius contemplantes, ſtabiliores in-
ter ceteras creaturas uidentur: & tamen non fuerunt ſta-
biles. unde multo minus inferiores creaturæ, ſcilicet ho-
mines, quantumcunque Deo inhærere uideantur ipſum
colendo, quod eſt ei ſeruire, ſtabiles iudicari non poſſunt.
Ex uita uero actiua uidetur quòd in angelis uel nihil uel mi H
nimū de prauitate eſſe poſsit. quāto enim quis propinqui-
or eſt primæ rectitudini, minus habet de obliquitate. Deus
autē, in quo eſt prima rectitudo, ſua prouidentia dirigens
uniuerſa, inferiores creaturas per ſuperiores diſponit. un
de in ſuperioribus creaturis, quæ dicuntur angeli, quaſi a

A Deo miſsi ad alia dirigenda; nimium uidetur eſſe uel nihil
de prauitate. unde cum in angelo inuenta ſit prauitas, cre
dendum eſt quòd in quouis hominum, quantuncunque bo
nus appareat, prauitas poſſit inueniri. Cauẽdũ autẽ eſt ne
ex iis uerbis aliquis in errorem incidat Origenis: qui etiã
non quoſcunque ſpiritus creatos inſtabiles aſſerit, & poſſe
ad prauitatem perduci. hoc enim aliqui per gratiam aſſe-
cuti ſunt, ut immobiliter Deo inhæreant, ipſum per eſſen
tiam uidentes: & ſecundum hoc etiam aliquibus homini-
bus, quamuis ſint inferioris naturæ, quàm angeli, per
B gratiam conceditur etiam in hac uita quòd ſint a praui-
tate peccati immunes. Tertiam rationem ponit ſumptam
ex condicione humana, cui coniungitur concluſio præ-
cedentis rationis. unde etiam poſſet ex duobus una ra-
tio formari: & hoc cum dicit, quanto magis ii, qui habi-
tant domos. eſt autem humana condicio talis, quòd ex ter
rena materia corpus eius compactum eſt, quod deſignat
cum dicit, quanto magis ii, qui habitant domos luteas.
Corpus enim humanum lutum dicitur, quòd ex terra &
aqua grauioribus elementis abundantius conſtat: quod
C eius motus declarat. Vnde Gen. primo dicitur quòd for-
mauit Deus hominem de limo terræ. hoc ergo lutum cor-
pus domus animæ dicitur: quia anima humana quantum
ad aliquod eſt in corpore, ſicut homo in domo, uel ſicut
nauta in naui, inquantum ſcilicet eſt motor corporis. Fue
runt autem aliqui, qui propter hoc dixerunt, quòd anima
non unitur corpori niſi accidentaliter, ſicut homo ueſti-
mento, aut nauta naui: ſed ut hanc opinionem exclude-
ret, ſubdit, Qui terrenum habent fundamentum. per
hoc datur intelligi quòd anima humana unitur corpori e-
D tiam ut forma materiæ. dicitur enim materia fundamen-
tum formæ, eo quòd eſt prima pars in generatione, ſicut
fundamentum in conſtitutione domus. utitur autem tali
modo loquendi, ut id, quod eſt animæ, attribuat homini:
non quòd anima ſit homo, ut quidam poſuerant dicentes
hominem nihil aliud eſſe, quàm animam indutam corpore:

ſed quia anima eſt principalior pars hominis: unumquodque autem conſueuit appellari id, quod eſt in eo principalius. Hæc autem duo, quæ de hominis infirmitate dicit, uidentur contraponi iis, quæ ſupra de angelorum excellentia dixerat. Nam hoc, quod dicit, Qui habitant domos luteas; uidetur ponere contra id quod dixerat, Qui ſeruiunt ei, quod eſt inhærere ei, & etiam in ipſo ſpiritaliter habitare. Quod uero dicit, Qui terrenum habent fundamentum, ei quod dixerat, In angelis ſuis; angeli enim incorporei ſunt ſecundum illud pſal. Qui facit angelos ſuos ſpiritus. præmiſſa autem hominis condicione, miſerabilem eius euentum concludit dicens, Conſumentur uelut a tinea. et quidem poteſt hoc ſecundum ſuperficiē litteræ de morte corporali intelligi, quam homo neceſſario patitur, ex eo quòd terrenum habet fundamentum. & ſecundum hoc poteſt deſignari duplex mors, ſcilicet naturalis, in hoc quod dicit, Conſumentur uelut a tinea. ſicut enim tinea ueſtimentum corrodit, quæ ex ueſtimento naſcitur: ita mors naturalis ex cauſis interioribus corporis exoritur. & mors uiolenta, in hoc, quod ſubditur. De mane usque ad ueſperam ſuccidentur. ſucciſio enim arboris ex cauſa exteriori procedit. et ſic ſignanter dicit, De mane uſque ad ueſperam, quia mors naturalis poteſt per aliqua naturalia ſigna præcognoſci: ſed mors uiolenta omnino innota eſt, ut pote diuerſis caſibus ſubiecta: unde non poteſt ſciri ſi homo de mane perueniat usque ad ueſperū. Sciendum tamen, quòd hæc non eſt intentio litteræ. nam ſupra propoſuit de defectu peccati, cum diceret, Et in angelis ſuis. unde ut concluſio præmiſſis reſpondeat, oportet hoc etiam ad peccatum referre: propter quod uita iuſtitiæ in homine conſumitur dupliciter, uno modo, ex interiori corruptione: quod ſignificat, cum dicit, Conſumentur uelut a tinea. ſicut enim ueſtimentum conſumitur a tinea, quæ ex eo naſcitur: ita iuſtitia hominis cōſumitur iis, quæ in homine ſunt, ſicut eſt corruptio fomitis malæ cogitationis, & alia huiuſmodi. alio modo ex exteriori tentatione,

quod

A quod uidetur in hoc dici, De mane usque ad ueſperam ſuc
cidetur. Sed conſiderandū eſt, quòd interior tentatio non
ſubito hominem proſternit, ſed paulatim, dum per negli
gentiā aliquis in ſe ipſo peccati initia reprimere nō curat,
ſecundum illud Eccle. Qui minima negligit, paulatim defi
cit. ſic etiā ueſtimentū, quod non excutitur, a tinea conſu
mitur. Exterior autem tentatio hominē plerunque ſubito
proſternit: ſicut Dauid ad aſpectū mulieris in adulterium
prorumpit: & etiam multi in tormentis fidē negauerunt.
quocunque autē modo homo per peccatū ruit, dummodo
B peccatū ſuum recognoſcat, & pæniteat, miſericordiā cō-
ſequetur. ſed quia nullus eſt, qui omnia peccata poſſit
cognoſcere, ſecundum illud pſal. Delicta quis intelligit?
ſequitur quòd plurimum homines peccata non cognoſcen
tes eis remedia non adhibent, per quæ liberentur. et hoc
eſt, quod ſubditur, Et quia nullus intelligit, ſcilicet lapſus
peccatorum. In æternum peribunt. ſcilicet plurimi. quaſi
dicat, a peccato nunquam liberantur. Sed quia aliqui ſunt
qui contra peccata remedia adhibent, licet ea non plene
intelligant, ſicut Dauid, qui dicebat: Ab occultis meis
C munda me Domine: ſubiungit, Qui autē reliqui fuerint.
ſcilicet de numero eorum, qui in æternum pereunt. Aufe
rentur ex eis. ideſt ſegregabuntur ex eorum conſortio.
Morientur quidem. quia quamuis homo a peccato pæni-
teat, a mortis tamen neceſſitate non liberatur. ſed ſapien
tia in eis non moritur. et hoc eſt quod dicit, Et non in ſa-
pientia. uel hoc, quod dicit, Morientur, & non in ſapien
tia, non reſpondet ad immediate dictum, ſed ad id quod ſu
pra dixerat, In æternum peribunt. ut ſit ſenſus: quòd mo-
rientur ſine ſapientia. uel hoc, quod dicit, Qui reliqui
D fuerint, poteſt intelligi de filiis, qui relinquuntur ex paren
tibus pereuntibus: & propter peccata parentum, quæ imi
tantur, & ipſi auferuntur ſine ſapientia morientes. Vult er
go ex omnibus iſtis Elipham habere, quòd cū condicio ho
minis ſit tam fragilis, de facili cadit in peccatū: & quidem
dum homo non cognoſcit, in perditionem uadit ipſe, & fi-

lii eius. et ſic Iob licet ſe peccatorē non cognoſceret, cre E
dendum erat quòd propter peccata aliqua ipſe, & filii eius perierint. Sic igitur, poſtquam reuelationem ſibi factam expoſuerat, quia poſſet Iob reuelationi non credere, ideo ſubiungit quod ſequitur.

CAP. V LECTIO I.

VOCA ergo, ſi eſt qui tibi reſpondeat: & ad aliquem ſanctorum conuertere. Virum ſtultum interficit iracundia, & paruulum occidit inui-
dia. Ego uidi ſtultum firma radice: & maledixi pulchri F
tudini eius ſtatim. Longe fient filii eius a ſalute: & con terentur in porta: & non erit, qui eruat. Cuius meſſem famelicus comedet: & ipſum rapiet armatus: & bibent ſitientes diuitias eius. Nihil in terra ſine cauſa fit: & de humo non egredietur dolor. Homo naſcitur ad laborem, & auis ad uolatum.

QVASI dicat, ſi mihi hoc eſſe reuelatum non credis,
tu ipſe inuoca Deum; ſi forte ipſe ad hanc dubitationē re- G
ſpondere tibi uoluerit. et ſi per merita propria hoc a Deo obtinere non putas, Ad aliquem ſanctorum conuertere: ut eo mediante huius rei ueritatem a Deo cognoſcere poſ ſis. Et notandum eſt, quòd dicit, Ad aliquem ſanctorum: quia non licet per immundos ſpiritus quocunque modo, uel arte occulta perquirere, ſed ſolum per Deum, uel ſanctos Dei, ſecundum illud Eſaiæ 8. Cū dixerint ad uos, quærite a phitonibus, & a diuinis, qui ſtudent in incantationi bus ſuis. nunquid non populus a Deo ſuo requirit uiſionē
pro uiuis, aut mortuis? Virū ſtultum interficit iracundia. H
quia in reuelatione, quam ſibi factam eſſe cōmemorat Eliphan, inter cetera hoc cōtinetur, quod homines, qui ter renum habent fundamentum, conſumuntur uelut a tinea, uult hoc oſtendere per hominum diuerſas condiciones. nō eſt enim aliqua condicio hominum, cui non adſit pronitas

ad

A ad aliquod peccatum. Sunt autem duæ hominum condiciones. Quidam enim ſunt magni, & elati animi, qui facile prouocantur ad iram: quod ideo eſt, quia ira eſt appetitus uindictæ, ex præcedenti offenſa proueniens quanto autem aliquis eſt magis elati animi, tãto ex leuiori cauſa ſe putat offenſum: & ideo facilius prouocatur ad iram. & hoc eſt, quod dicit, Virũ ſtultũ interficit iracundia. uocat autẽ eum, qui eſt ſuperbi & elati animi, ſtultũ, quia per ſuperbiã homo præcipue metas rationis excedit. ſed humilitas irã ſapientiæ parat, ſecundũ illud Prouerb. 11. Vbi humilitas,

B ibi ſapientia. Simul cũ hoc etiã ſtultitia iracundiæ competit. iracundus enim, ut docet philoſophus, utitur quidem ratione, dũ pro offenſa intentat uindictã ſed peruerſe, dum in uindicta modum rationis nõ ſeruat. peruerſitas autem rationis ſtultitia eſt. Quidam uero ſunt puſillamines, & hi proni ſunt ad inuidiam: unde ſubdit, Et paruulum occidit inuidia: & hoc rationabiliter dicitur. inuidia enim nil aliud eſt, quàm triſtitia de proſperitate alicuius: inquantũ proſperitas illius exiſtimatur propriæ proſperitatis impedimentum. hoc autem ad paruitatem animi pertinet, quòd

C aliquis non ſe exiſtimet poſſe proſperari inter alios proſperantes. Sic ergo manifeſtum uidetur, quòd homo, cuiuſcunque condicionis exiſtat, pronus eſt ad aliquod peccatum. facile enim eſſet his ſimilia de aliis peccatis inducere. Sic ergo per omnia ſupradicta Elipham probare intendit, quòd aduerſitates in hoc mundo nõ adueniunt alicui, niſi pro peccato. Contra quod uidentur eſſe duæ obiectiones. quarum una eſt ex hoc, quòd multi iuſti uidentur aduerſitatibus ſubdi. ſed hanc obiectionem ſoluere uiſus eſt per hoc, quòd homines oſtendit eſſe faciles ad peccandũ.

D Secunda obiectio eſt, quòd aliqui inique in hoc mundo proſperantur. Cui conſequenter ſatisfacere intendit per hoc, quòd proſperitas eorũ in malum ipſorum redundat. unde dicit, Ego uidi ſtultum, ideſt hominem in diuitiis ſuperbientem. Firma radice. ideſt, firmatũ in proſperitate huius mundi, ut uidebatur. ſed eius proſperitatem non ap-

probaui

probaui: quinimmo, Maledixi pulchritudini eius ſtatim. E
ubi conſiderandum eſt, quòd loquitur de homine ſub metaphora arboris. cuius enim radix fuerit firma, pulchritudinem habet in ramis, & fructibus. Comparat ergo proſperitatem hominis in diuitiis firmati pulchritudini arboris, quam maledicit, ideſt malam eſſe pronunciat, & nociuam, ſecundum illud Eccl. 5. Eſt & alia infirmitas pesſima, quam uidi ſub ſole. diuitiæ conſeruatæ in malum domini ſui. Addidit autem, Statim, ut oſtendat ſe de hac ſententia nullatenus dubitare. quod autem mala ex proſperitate ſtulti proueniant, oſtendit primo quantũ ad filios: fre F
quenter enim cõtingit, quòd quando aliquis diues, & potens filios ſine diſciplina nutrit, quod propriũ eſt ſtulti, filii eius in multa pericula incidunt. & quandoq; quidẽ propter odia, quæ in ſe concitant, absque iudicio perimuntur: uel etiã dũ ipſi ſibi non cauent inordinate delectamẽto utẽtes, uitã amittunt. & quantũ ad hoc dicit, Lõge fient filii eius a ſalute. quandoque uero dum calumnias, & iniurias aliis inferunt, coram iudicibus conueniunt, & ibi condemnantur, & quantũ ad hoc dicit, Et conterentur in porta, ideſt per ſententias iudicum. nam iudices olim in portis ſede- G
re ſolebant. & quia homines ſtulti in proſperitatibus nullum dubitant offendere, in aduerſitatibus non inueniunt adiutorem: ideo ſubdit, Et non erit qui eruat. Sed quia poſſet aliquis dicere, non curo quidquid accidat filiis meis dummodo ego proſperitate fruar in hoc mundo: ideo ſecundo ponit mala prouenientia ipſi ſtulto & in rebus, & in perſona, dicens, Cuius meſſem famelicus comedet. frequenter enim homines ſtulti, diuitiis abundantes, pauperes opprimunt: qui plerunque grauamina ſuſtinere non ualentes, quaſi quadam neceſsitate ad rapienda bona H
diuitum coguntur. & quia tales homines delicioſe uiuentes ſolent per uitæ diuitias animi uigorem amittere, & imbelles eſſe: de facili a pauperibus bellicoſis deſtruuntur. unde ſequitur, Et ipſum rapiet armatus. quaſi abſque omni reſiſtentia. & ut quod dixerat de meſſe, generaliter intelligatur

A intelligatur, ſubiungit, Et bibent ſitientes diuitias eius. ideſt homines cupidi. Remotis ergo prædictis obiectioni bus, finaliter rationem inducit ad probandum principalem intentionem, ſcilicet quòd aduerſitates in hoc mundo non proueniant alicui, niſi pro peccato: & eſt talis. Quæcunque fiunt in terra, ex propriis, & determinatis cauſis proueniunt. ſi ergo aduerſitates huius mundi alicui accidũt, hoc habet determinatã cauſam, quæ nulla uidetur eſſe niſi peccatum. hoc eſt ergo, quod dicit, Nihil in terra ſine cauſa fit. uidemus enim omnes effectus ex determina-
B tis cauſis procedere: ex quo quaſi concludens ſubdit, Et de humo non orietur dolor. & eſt metaphorica locutio. quædam enim herbæ ſine ſemine producuntur: de quibus dicitur, quòd eas humo ſponte profert. quidquid ergo ſine cauſa propria uidetur contingere, quaſi ſine ſemine, per quãdam ſimilitudinem metaphorice poteſt dici quòd oritur de humo. Dolor autem, ideſt aduerſitas, Non orietur de humo. ideſt non eſt ſine cauſa. quod autem dixerat, Nihil in terra ſine cauſa fit, ex hoc præcipue redditur manifeſtum, quòd omnia habent diſpoſitionem naturalem
C congruam propriæ operationi: ex quo apparet, quòd diſpoſitiones naturales rerum non ſunt ſine cauſa, ſed propter determinatum finem: & ideo dicit, Homo ad laborẽ naſcitur, & auis ad uolatum. manifeſtum eſt enim, quòd quia proprius motus, quem natura auis requirebat, eſt uolatus: ideo oportuit auem habere ex ſua natura inſtrumenta cõgrua ad uolandũ, & alas, & pennas: homo uero, qui rationem habebat, per quam proprio labore poſſet ſibi omnia neceſſaria adiuuamenta acquirere, naturaliter productus eſt abſque omnibus adiuuamentis, quæ natura
D aliis animalibus dedit, ſcilicet abſque tegumento, abſque armis, & aliis huiuſmodi, quæ ſibi proprio labore parare poterat ex induſtria rationis.

LECTIO

LECTIO II.

QVAMOBREM ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum: Qui facit magna, & inſcrutabilia, & mirabilia abſque numero: Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ,& irrigat aquis uniuerſa: Qui ponit humiles in ſublime, & merentes erigit ſoſpitate: Qui diſſipat cogitationes malignorum, ne poſſint implere manus eorum, quod cœperant. Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum, & conſilium prauorum diſſipat. Per diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte ſic palpabunt in meridie. Porro ſaluum faciet egenum a gladio oris eorum, & de manu uiolenti pauperem. Et erit egeno ſpes: iniquitas autem contrahet os ſuum.

QVIA Elipham propoſuerat omnia, quæ in terris ſunt, determinatam cauſam habere, & hoc probauerat per hoc, quòd res naturales apparebant eſſe diſpoſitæ propter finem; hoc autem, ſcilicet quòd res naturales ſunt propter finem, potiſsimum argumentum eſt ad oſtendendum, mundũ regi diuina prouidentia, & nõ omnia agi fortuito: iccirco Elipham ſtatim ex præmiſsis concludit de regimine diuinæ prouidentiæ. Sciendum eſt autem, quòd, diuina prouidentia ſublata, orationis fructus tollitur, & cognitio Dei circa res humanas: quæ tamen neceſſe eſt ponere ei qui regimen prouidentiæ concedit. & ideo Elipham concludens dicit. Ex quo omnia, quæ in terra fiunt, ſunt propter finem. neceſſe eſt concedere regimen prouidentiæ. Quamobrem ego deprecabor Dominum, quaſi oratione fructuoſa exiſtente, utpote Deo diſponente res humanas. Et ad Deum ponam eloquium meum. ut pote Deo cognoſcente facta, & dicta, & cogitata humana: ad cuius confirmationem ſubiungit ea, quæ maxime diuinam prouidentiam oſtendunt. Eſt autem ſciendum, quòd illi, qui

A qui prouidentiam negant, omnia, quæ apparent in rebus mundi, ex neceſsitate naturalium cauſarum prouenire dicunt, ut pote ex neceſsitate caloris, & frigoris, grauitatis, & leuitatis, & aliorum huiuſmodi. ideo ex his potiſsime prouidentia diuina manifeſtatur: quorum ratio reddi non poteſt ex huiusmodi materialibus principiis: inter quæ unū eſt determinata magnitudo corporis huius mundi. non enim poteſt aſsignari ratio ex aliquo principio naturali, quare ſol, ac luna, aut terra ſit tantæ quantitatis, & non maioris, aut minoris. unde neceſſe eſt dicere, quòd

B iſta diſpoſitio quantitatum ſit ex ordinatione alicuius intellectus. & hoc deſignat in hoc, quòd dicit, Qui facit magna. ideſt qui res interminata magnitudine diſponit. rurſus ſi omnia ex neceſsitate principiorum naturalium prouenirent, cum principia naturalia ſint nobis nota; haberemus uiam ad inquirendum omnia, quæ in hoc mundo ſunt. ſunt autem aliqua in hoc mundo, ad quorum cognitionem nulla inquiſitione poſſumus peruenire, utpote ſubſtantiæ ſpirituales, quot ſint diſtantiæ ſtellarum, & alia huiuſmodi, unde manifeſtum eſt non procedere omnia ex ne

C ceſsitate principiorum naturalium, ſed ab aliquo ſuperiori intellectu res eſſe inſtitutas. propter hoc addit, Et inſcrutabilia. Item quædam ſunt, quæ uidemus, quorum rationem, nullo modo poſſumus aſsignare, puta quòd ſtellæ diſponuntur ſecundum talem figuram in hac parte cæli, & in alia ſecundum aliam. unde manifeſtum eſt hoc non prouenire ex principiis naturalibus, ſed ab aliquo ſuperiorum intellectu: & propter hoc addit, Et mirabilia. ſic enim differt inſcrutabile & mirabile, quòd inſcrutabile eſt, quod latet, & perquiri non poteſt: mirabile eſt, quod ipſum quidem

D dem apparet, ſed cauſa eius perquiri non poteſt. Sciendū eſt etiam, quòd aliqui poſuerunt diſpoſitionem rerum, quendam ordinem numeri a Deo procedere, ut pote quòd a primo uno ſimplici procedit tantum unus effectus primus, in quo iam aliquid compoſitionis & pluralitatis habetur: & ſic ex ipſo procedunt duo, uel tria, quæ ſunt ad-

huc minus ſimplicia: & ſic gradatim ſecundum eos progre E
ditur tota rerum multitudo: ſecundum quam quidem poſi
tionem totius uniuerſi diſpoſitio non eſt ex ordinatione
intellectus diuini, ſed ex quadam neceſsitate naturæ. un-
de ad hanc poſitionem remouendam adiungit, Abſque nu-
mero. uel quia abſque neceſsitate ordinis numeralis res
in ſe productæ ſunt: uel quia à Deo immediate, & non ex
ordine numeri productæ ſunt: quod præcipue apparet in
primo cælo, in quo ſunt plurimæ ſtellæ. ſic ergo Elipham o-
ſtendit productionem rerum eſſe à Deo, & non ex neceſsi
tate naturæ. Conſequenter oſtendit & rerum factarum F
curſum diuina prouidentia gubernari, & primo in rebus
naturalibus, ex hoc quòd res naturales contẽperatæ eſſe ui
dentur ad hominum & aliorum animalium uſum: licet na-
turalis cælorum ordo aliud requirere uideatur. ſiquis enim
in elementis grauitatem, & leuitatem conſideret; manife
ſtum eſt naturaliter terram aquæ ſubiacere, aeri uero a-
quas, aerem autẽ igni. inueniuntur autẽ aliquæ partes ter
ræ diſcoopertæ ab aquis immediate aeri ſubiacere: aliter
enim animalia reſpirantia in terra uiuere nõ poſſent. & rur
ſus ne terra ab aquis diſcooperta ſua ſiccitate infructuo- G
ſa; & inhabitabilis redderetur, dupliciter humectatur à
Deo; primo quidem per pluuiam, qua ſuperficies terræ
infunditur. & quantum ad hoc dicit, Qui dat pluuiam
ſuper faciem terræ. Alio modo quantum ad fontes, ri-
uos, & flumina, quibus terra irrigatur: quorum princi-
pium ſub terra eſt, ſicut pluuiæ in alto: & quantum ad hoc
dicit, Et irrigauit aquis uniuerſa. Deinde cum dicit, Qui
ponit humiles in ſublime: operationẽ prouidentiæ etiam
in rebus humanis oſtendit. et quidem ſi res humanæ cur-
rerent ſecundum quòd earum diſpoſitio uidetur exigere, H
nullum uidelicet uel paruũ in eis prouidentiæ diuinæ ueſti
gium appareret. ſed rebus humanis alio modo currẽtibus,
ſtulti, qui ſuperiores cauſas non conſiderant, hoc caſui &
fortunæ attribuunt. ex quorum perſona Salomon Eccl. 9.
dicit, Vidi ſub ſole nec uelocium eſſe curſum, nec fortium
bellum,

A bellum, nec ſapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, ſed temporis caſum in omnibus. Elipham autẽ in altiorẽ cauſam refert hoc, ſcilicet in prouidentiam Dei: et primo quantum ad oppreſſos, qui de infimo eleuantur in altum: & quantum ad hoc dicit, Qui ponit humiles. ideſt deiectos. In ſublimi, & qui de dolore transferuntur ad gaudium: et quantum ad hoc dicit, Et merentes erigit ſoſpitate. Secundo quantum ad opprimentes, quorum duplex eſt genus. quidam enim maxime alios opprimunt per potentiam: & quantum ad hoc dicit, Qui
B diſsipat cogitationes malignorum: ne poſsint implere manus eorum, quod ceperant, quia ſcilicet in ipſa operis proſecutione impediuntur a Deo, ne unquam cogitationem poſsint perducere ad effectum. Quidam uero per aſtutiam aliquos decipiunt: & quantũ ad hoc dicit, Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum. inquantum ſcilicet ea, quæ aſtute cogitant, in contrarium propoſiti eorum cedit. Et conſilium prauorum diſsipat. dum ſcilicet ea, quæ ab eis ſapienter conſiliata uidentur, aliquibus impedimentis ſuperinductis ad effectum perducere nõ poſſunt. Quandoq;
C uero ſtulte conſiliata non ſolum impediuntur in opere, ſed etiam eorum mens obſcuratur ne in conſiliando poſsint diſcernere meliora: unde ſubdit, Per diem incurrent tenebras. quia ſcilicet in re manifeſta omnino quid faciant neſciunt. Et quaſi in nocte ſic palpabunt in meridie, ideſt in iis, quæ nullo modo ſunt dubia, ſic dubitant, ſicut in rebus obſcuris. et quòd hæc ex diuina prouidentia præuideantur, ſubiungit utilitatem ex præmiſsis prouenientẽ. dum enim malignorum aſtutia impeditur, pauperes ab eorum deceptionibus liberantur: & hoc eſt quod ſubdit, Porro
D ſaluum faciet egenum a gladio oris eorum. quia enim ſunt aſtuti in malo, & blandis uerbis, & fictis alios ſeducere ſolent: quæ quidem uerba in nocendo gladio comparantur, ſecundum illud pſal. Lingua eorum gladius acutus. Cum uero operationes malorum potentũ impediuntur a Deo, manifeſtum eſt etiã quòd pauperes ſaluãtur. unde ſequitur

Et de manu uiolenti pauperem. et ex hoc duo ſequuntur: E quorum unum eſt, quòd homines, qui ex ſe ipſis impotentes ſunt, de diuina potentia confidunt, tanquam Deo de rebus humanis curante: unde ſubdit, Et erit egeno ſpes. Aliud eſt, quòd homines potentes & iniqui ſe ipſos retrahunt, ne ex toto malignentur. unde ſequitur, Iniquitas autem contrahet os ſuum. ne ſcilicet ſe ex toto effundat in perniciem aliorum.

LECTIO III.

BEATVS homo, qui corripitur a Domino. F Increpationem Domini ne reprobes: quia ipſe uulnerat, & medetur: percutit, & manus eius ſanabunt. In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladii. A flagello linguæ abſconderis, & non timebis calamitatem, cum uenerit. In uaſtitate, & fame ridebis, & beſtias terræ non formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum: & G beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi. Et ſcies quòd pacem habeat tabernaculum tuum: & uiſitans ſpeciem tuam non peccabis. Et ſcies, quoniã multiplex erit ſemen tuum: & progenies tua quaſi herba terræ. Ingredieris in abundantia ſepulcrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo. Ecce hoc ut inueſtigauimus ita eſt; quod auditum mente pertracta.

SICVT ſupra dictum eſt, Elipham in ſuperioribus beatum Iob & impatientiæ arguebat, & præſumptionis ſuper H hoc, quòd ſe aſſeruerat innocentem. nunc autem ab eo deſperationem nititur auferre: ex quo uerba illa prouenire credidit, quibus Iob uitam ſuam fuerat deteſtatus. Sciendum eſt autem, quòd prouidentiam tam circa res naturales, quàm circa res humanas eſſe aſſeruerat. hoc accipit

A tanquam notum, quòd omnes aduerſitates hominibus diuino iudicio inducantur, ſed quibuſdam ad ultimam condemnationem, qui ſunt incorrigibiles: quibuſdam autem ad correctionem, qui per aduerſitates emendãtur, quos aſſerit eſſe beatos dicens, Beatus homo, qui corripitur a Domino. ſi enim correptio ab homine ſalubris eſt; qui tamen perfecte ſcire non poteſt menſuram & modum ſecundum quòd posſit eſſe ſalubris correptio; nec eſt omnipotens ad mala, ſcilicet remouenda, & ad bona tribuenda: multo magis reputari debet ſalubris & felix Dei omnipotentis & omnia

B ſcientis correptio. ex qua ſententia ad propoſitũ concludit dicens, Increpationẽ Domini ne reprobes. quaſi dicat, licet hanc aduerſitatẽ patiaris a Deo propter tua peccata, tamen debes exiſtimare, quòd hoc ſit quaſi quædam Domini increpatio ad te corrigendũ. unde nõ debes hanc aduerſitatem intantum reprobare, quòd propter hoc uitam tuam habeas odioſam: & prædictorum cauſam ſubiungit dicens, Quia ipſe uulnerat. ſcilicet grauiori aduerſitate. Et medetur. auferendo mala, & reſtituendo bona. Percutit. ideſt leuiori aduerſitate. Et manus eius. ideſt ope-

C rationes ipſius. Sanabunt. ideſt liberabunt. non enim Eliphameum, qui corripitur a Deo, beatum aſſeruit propter futuram uitam, quam non credebat, ſed propter præſentem, in qua poſt correptionem homo ex ſupradictis a Deo obtinebat immunitatem a malis, & abundantiam bonorum, unde conſequenter ſubiungit de immunitate a malis dicens: In ſex tribulationibus liberabit te: & in ſeptima non tanget te malum. quia enim ſeptenario dierum omne tempus agitur, ſolet ſeptenario numero uniuerſitas deſignari: ut ſit ſenſus, quòd ei, qui a Domino corripitur,

D poſt emendationem nulla nocebit aduerſitas: & quia ſecundum eius ſententiam quanto aliquis magis fuerit purgatus a culpa, tanto minus aduerſitatem patitur in hoc mundo, ideo dicit, In ſeptima non tanget te malum. quaſi ante emendationem homo ab aduerſitate non liberetur. cum autem incipit liberari, ab ea tangitur, ſed non op-

primitur Deo liberante: poſt perfectam autem libera- E
tionem omnino non tangitur. quod quidem uerum eſt, quantum ad mentem: quæ dum finem ſuum in rebus mundanis conſtituit, aduerſitatibus mundanis opprimitur. cum autem ab eis animũ ſuum reuocans amare Deum cœperit, triſtatur quidem in aduerſitatibus, ſed non opprimitur: quia ſpem ſuam non habet in mundo. cum autem totaliter mundum contẽpſerit, tunc eum aduerſitates mundanæ uix tangunt. non eſt autem hæc ſententia uera, quantum ad corpus, ſicut Elipham eam intellexit: cum perfectiſsimi uiri interdum grauiſsimas aduerſitates patiãtur, F
ſecundũ illud pſal. Propter te mortificamur tota die. quod de Apoſtolis inducitur. Et quia ſeptẽ tribulationes tetigerat, eas ſubſequenter enumerat. Eſt autem prima aduerſitas contra uitam corporalem eius, qui patitur ſublationẽ neceſſariorum: & quantum ad hoc dicit. In fame eruet te de morte. quaſi dicat: patieris quidem famem, utpote increpatus a Domino: ſed ex hoc non peruenies ad mortem Deo te liberante. & hæc eſt prima tribulatio. Quandoque uero aufertur uita corporis per uiolentiam alicuius inferentis nocumentum: & quantum ad hoc dicit, Et in bello G
de manu. ideſt poteſtate gladii: quaſi dicat, Superueniet tibi bellũ, ſed in poteſtate gladii nõ deduceris. & hæc eſt ſecunda tribulatio. Aufertur autẽ & uita corporalis per mortem naturalem, ſed hæc inter tribulationes non computatur: cum natura hominis hoc requirat. Quandoque autem ſpritale periculum eſt contra famam hominis, quæ pertinet ad uitam ciuilem: & quantum ad hoc dicit, A flagello linguæ abſconderis. dicitur autem flagellum linguæ detractio grauiter infamantis, a quo tunc homo abſconditur, quando facta ſua, de quibus poſsit infamari, latent H
detrahentem. & hæc eſt tertia tribulatio. Quandoque autem eſt aduerſitas ex aliquo periculo generali: quod quidem imminet uel perſonis, uel rebus: perſonis quidem, utpote quando alicui patriæ exercitus hoſtium ſuperuẽnit: per quem etiã contrahitur uel mors, uel captiuatio: &

A quantum ad hoc dicit, Et non timebis calamitatem cum ueuerit. quaſi dicat: in imminente calamitate ab hoſtibus tuæ patriæ tu non timebis. & hæc eſt quarta tribulatio. Rebus autem imminet commune periculum uel per ſterilitatem terræ, quod eſt tempore famis, uel per aliquam deuaſtationem fructuum ab hoſtibus: & quantum ad hæc duo dicit, In fame, & uaſtitate ridebis. ideſt abundantiam habebis, quæ erit tibi materia gaudii: & ſic tangit quintam & ſextam tribulationem. Quandoque autem eſt aduerſitas ab impugnatione brutorum animalium ſiue in communi, ſiue in particulari: & quantum ad hoc dicit, Beſtias terræ non formidabis. & hæc uidetur eſſe ſeptima tribulatio, in qua non tangit malum. Poſt immunitatem autem animalis ponit abundantiam in bonis. & primo quantum ad fertilitatem terrarum dicens, Sed cum lapidibus regionum pactum tuum. quaſi dicat: & etiam terræ lapidoſæ & ſteriles tibi afferent fructum, ſecundum illud Deut. 32. Vt ſugeret mel de petra &c. Secundo quantum ad animalia bruta: & quantũ ad hoc dicit, Et beſtiæ terræ erunt tibi pacificæ, ideſt nõ te offendent. Poſſent & hæc duo aliter exponi, ut ſcilicet per lapides intelligantur homines duri, & rudes: per beſtias homines crudeles. Tertio quãtum ad homines domeſticos, cũ dicit, Et ſcies quòd pacẽ habeat tabernaculum tuum. ideſt familia tua pacem habebit adinuicem. Quarto ſpecificat quantum ad uxorem: & quantum ad hoc dicit, Et uiſitans ſpeciem tuam non peccabis. quaſi dicat: habebis uxorem honeſtam, & pacificam, cum qua conuerſari poteris ſine peccato. Quinto quantum ad filios, unde dicit, Et ſcies quoniam multiplex erit ſemen tuum, & progenies tua quaſi herba terræ. ideſt habebis multos filios, & nepotes. Sexto quantum ad pacificam & quietam mortem: & quantum ad hoc dicit, Ingredieris in abundantia ſepulcrum. quaſi dicat: in bona proſperitate, non ſpoliatus rebus tuis. Sicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo: quaſi non præuentus intempeſtiua & ſubita morte. Vltimo quidem approbat ea, quæ ſupra dixerat dicens

dicens. Ecce hoc ut inueſtigauimus ita eſt. & quia exiſtimabat Iob ita eſſe triſtitia abſorptum, quòd talia non multum cogitaret, eum reddidit attentum dicens, Quod auditum mente pertracta. E

CAP. VI. LECTIO I.

RESPONDENS autem Iob dixit, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in ſtatera. Qua ſi arena maris hæc grauior appareret. unde & uerba mea dolore ſunt plena: Quia ſagittæ Domini in me ſũt, F
quarum indignatio ebibit ſpiritum meum: & terrores Domini militant contra me. Nunquid rugiet onager cum habuerit herbam, aut mugiet bos cum ante præſepe plenum ſteterit? Aut poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale conditum? aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem? Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ anguſtia cibi ei ſunt. quis det ut ueniat petitio mea; & quod expecto, tribuat mihi G
Deus? Et qui cœpit, ipſe me conterat? ſoluat manum ſuam, & ſuccidat me? Et hæc mihi ſit conſolatio, ut affligens me dolore non parcat: nec contradicam ſermonibus Sancti? Quæ eſt enim fortitudo mea, ut ſuſtineam, aut quis finis meus, ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt.

SICVT ex ſuperioribus patet, Elipham in lamẽto Iob H
tria notauerat, deſperationem quidem, quæ uidebatur apparere propter odium præſentis uitæ: impatientiã autem, ſiue immoderatam triſtitiam, propter ſuſpiria, & gemitus quos ſe pati dicebat: præſumptionem uero, quia ſe innocentẽ aſſeruerat: & circa hæc tria totus ſuperior Elipham

A ſermo uerſatur. in quo ad oſtendendum Iob peccato fuiſſe ſubiectum, & ideo aduerſa toleraſſe, propoſuit inter cetera fragilitatem condicionis humanæ, ex qua nullus poteſt ſe præſumere immunẽ eſſe a peccato. Hinc ergo Iob ſumit ſuæ reſponſionis initium. certum eſt enim, quod ex fragilitate condicionis humanæ nullus homo eſt immunis a peccato, quantuncũque iuſtus appareat: ſed tamen in uiris iuſtis non ſunt peccata grauia, & mortalia, ſed ſunt in eis peccata leuia, & uenialia, quæ ex negligentia, & ſurreptione proueniunt. Si autẽ hoc eſſet uerũ, quod Elipham aſſerere

B nitebatur, quòd propriæ pœnæ peccatorũ eſſent aduerſitates præſentis uitæ; homines paterentur & propter grauia peccata graues, & propter leuia leues: & ſic uiri iuſti nunquam grauibus aduerſitatibus ſubiacerent: quod patet eſſe falſum. hanc ergo rationem Iob contra diſputationem Elipham proponit. unde dicitur. Reſpondens autem Iob dixit: utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui. quaſi dicat, dicere non poſſum in me uulla eſſe peccata: confido tamen in me non eſſe mortalia, ſed uenialia. ſi ergo pro peccatis huiuſmodi iram, ideſt pœnam a Deo

C merui: debuiſſet ſaltem in ſtatera iuſtitiæ appendi calamitas, & peccatum, ut ſecundum æqualitatem unum alteri reſponderet. ſed aduerſitas apparet multo maior ipſo peccato: & hoc eſt quod ſubdit, Quaſi arena maris. ideſt incomparabiliter. Hæc. ſcilicet calamitas. Grauior appareret. ſi ſententia Elipham eſſet uera, quod aduerſitates in hoc mundo infliguntur ſolum ſecundum peccata, pro grauibus peccatis hæretici graues pœnas ſuſtinerent. ſed hæc ſua ſententia non eſt uera: cum appareat multos ſceleratos, quorum peccatis peccata Iob comparata quaſi nulla

D erant, quaſdam leues aduerſitates ſuſtinere. Ex hoc autẽ ulterius procedit ad excuſandum ſe à triſtitia, quam uerbis expreſſerat dicens, Vnde & uerba mea plena dolore ſunt. quaſi concludendo infert, quia dolor ex aduerſitatis magnitudine cauſabatur. Cauſam autem doloris ſubiungit duplicem. cauſatur enim dolor interdum ex iis, quæ

aliquis iam perpeſſus eſt. interdum uero ex iis, quæ pa- E
ti timet. primo ergo aſsignat cauſam ſui doloris ex iis, quæ perpeſſus fuerat, dicens, Quia ſagittæ Domini in me ſunt. in quo oſtendit ex improuiſo ſe fuiſſe afflictum. Nam ſagitta ex remotis, & ex improuiſo uenit: & ut oſtendat percuſsionis magnitudinem, ſubiungit, Quarum indignatio ebibit ſpiritum meum. ideſt me reſpirare nō permiſit, ſed totaliter, quidquid in me uirium aut conſolationis eſſe poterat, ſuſtulit. Deinde oſtendit cauſam doloris ex iis, quæ pati timebat, dicens. Et terrores Dei militant contra
me. ſolent enim afflicti ex ſpe melioris ſtatus cōſolari: ſed F
cum poſt afflictionem, aliquis iterum ſimilia uel maiora timet, nulla uidetur eſſe conſolatio reſidua. Poſſet autem aliquis dicere: cauſam quidem doloris habes, ſed ex ea in uerba doloris prorumpere non deberes. Contra quæ reſpondet Iob ex iis, quæ in aliis animalibus inuenimus. homo enim aliis animalibus ſimilis eſt in natura ſenſitiua. unde ea, quæ naturam ſenſitiuam ſequuntur, adſunt homini, ſicut & aliis animalibus. quod autem naturale eſt, non poteſt totaliter uitari. inuenitur autem in aliis animalibus, quòd afflictionem cordis ore exprimant, & hoc ſi- G
gnificat dicens. Nunquid rugiet onager, cum habuerit herbam: aut mugiet bos, cum ante præſepe plenum ſteterit? quaſi dicat, non. Rugit autem onager, & mugit bos, cum neceſſario uictu caruerint. in quo apparet naturale eſſe animalibus, quòd interiorem afflictionem exprimant uoce. Rurſus aliquis dicere poſſet, naturale eſſe, quòd dolor conceptus uoce exprimatur, ſed ad ſapientem non pertinere, quòd ex quibuſdam cauſis triſtitiam corde cōcipiat: ut Stoici poſuerunt. Sed hoc oſtendit Iob eſſe contra natu
ram ſenſitiuam. Nam ſenſus non poteſt non refugere id, H
quod eſt nociuum, uel inconueniens. & ideo dicit, Aut poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale conditum. quaſi dicat, non: quia uidet, quòd huiuſmodi inſipida non conueniunt ad delectationem guſtus: & ſimiliter ea, quæ nō ſunt delectabilia, non poteſt cor hominis libenter acceptare,

A & multo minus illa, quæ ſunt amara & noxia. unde ſubdit. Aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem? quaſi dicat non. & ſicut hoc eſt impoſsibile in ſenſu exteriori, ita impoſsibile eſt, quòd ea, quæ per ſenſus exteriores apprehenduntur, ut noxia, ſine triſtitia recipiantur: ſed quia ſapiens, licet triſtitiam patiatur, eius tamen ratio a triſtitia non abſorbetur, ſicut Iob, qui licet triſtitiā pateretur, tamen ei maxima inerat ſolicitudo, & timor, ut ſe contra triſtitiā tueretur, ne per triſtitiam duceretur in aliquod uitioſum: quod ut uitaret, præoptabat mortē:
B & ad hoc exprimendum dicit, Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ anguſtia cibi ei ſunt. quaſi dicat, ea, quæ prius anima mea abhorrebat, nunc delectabiliter appetit: & quæ ſint iſta, oſtendit dicens, Quis det ut ueniat petitio mea. & ut hanc petitionem non ore teneat tantum, ſed etiam ex intimo corde proponere oſtendatur, ſubiungit, Et quod expecto tribuat mihi Deus. & quæ ſit iſta petitio, oſtendit ſubdens, Et qui cœpit. ſcilicet me affligere. Ipſe me conterat. ſuper mortem. & hoc eſt quod ſubdit, Soluat manum ſuam, & ſuccidat me. manum Dei dicit poten
C tiam diuinam, qua ipſum Deus afflixerat: quæ quidē manus quodam modo ligata uidetur diuina uoluntate, dum per miſericordiam affligere deſiſtit, ſoluitur autem quodam modo, dum ad finem occiſionis percuſsio diuina perducitur. & quia dixerat ea, quæ prius tangere nolebat, nunc cibos ſuos eſſe oſtendit, quomodo hoc ſit intelligendum: quia ſcilicet mors, quæ ſibi fuerat horribilis, nunc effecta eſt dulcis. unde ſubdit, Et hæc mihi ſit conſolatio ut affli. me. do. ſcilicet Deus. Non parcat. ideſt non retrahat manum ſuam, ſed me ad mortem perducat. & quare
D hoc optet, oſtendit per id, quod ſubdit. Nec contradicam ſermonibus Sancti. ideſt Dei. hoc eſt eius iudiciis ſanctis, quibus me afflixit. timebat enim Iob, ne per afflictiones multas ad impatientiam deduceretur, ita quòd ratio triſtitiam reprimere non poſſet. Impatientiæ autem ratio eſt, cum ratio alicuius adeo a triſtitia deducitur, quòd di-

L ii uinis

uinis iudiciis contradicat. ſi uero aliquis triſtitiam quidẽ E
patiatur ſecundum ſenſualem partem, ſi ratio diuinæ uo-
luntati ſe conformet, non eſt impatientiæ defectus: & ſic
falſo Elipham arguebat Iob, ubi dixerat, Nunc uenit ſu-
per te plaga, & defeciſti. licet enim triſtaretur, non tamẽ
defecerat. Deinde aſsignat rationem de propria fragilita-
te quare timebat ne ad hoc perduceretur, ut contradice-
ret ſermonibus Sancti. huiuſmodi enim timor ex duplici
cauſa poſſet tolli, primo quidem, ſi tanta eſſet ſibi ratio-
nis fortitudo, ut nullo modo ſuperari poſſet, ſicut eſt in il-
lis, quorum eſt liberum arbitrium per gratiam confirmà- F
tum: ſed hanc fortitudinem in ſe non ſentiebat: unde di-
cit, Quæ eſt enim fortitudo mea, ut ſuſtineam? ſcilicet tot
tribulationes. Secundo, ſi tribulationes, & triſtitias aliquó
breui tempore tolerare oporteret. & ideo ad hoc remo-
uendum adiungit, Aut quis finis meus ut patienter agam?
quaſi dicat, quis terminus tribulationibus meis poſitus eſt,
ut uſque ad illum expectans, poſsim præſumere me patien
tiam ſeruaturum? & ad horum expoſitionem ſubiungit di-
cens, Nec fortitudo lapidum fortitudo mea. fortitudo e-
nim lapidis ſine ſenſu eſt, fortitudo autem hominis eſt cũ G
ſenſu eorum quæ noxia ſunt: propter quod ſubdit, Nec ca-
ro mea ænea eſt. ideſt ſine ſenſu: quia quantuncuque ratio
mortalis hominis fortis ſit, neceſſe eſt quòd ex parte car-
nis experiatur ſenſum doloris, & per hoc excluditur incre
patio Elipham, qui triſtitiæ beatum Iob arguebat. Etſi
enim ineſſet beato Iob fortitudo mentis, aderat tamen ex
parte carnis ſenſus doloris quẽ triſtitia ſequebatur. Simili
ter etiam per hoc confutatur opinio Stoicorum, dicentiũ
ſapientem non triſtari, cuius opinionis Elipham fuiſſe ui-
debatur. beatus autem Iob hoc defendere intendit: quòd H
ſapiens triſtatur quidẽ, ſed ad hoc ſtudet per rationem, ut
ad inconueniens non deducatur: quod etiam Peripatetici
poſuerunt.

LECTIO

A

LECTIO II.

ECCE non eſt auxilium mihi in me, & neceſſarii quoque mei receſſerunt a me. Qui tollit ab amico ſuo miſericordiam, timorem Domini relinquit. Fratres mei præterierunt me, ſicut torrens, qui raptim tranſit in conuallibus. qui timent pruinam, irruet ſuper eos nix. Tempore quo fuerunt diſsipati, peribunt: & ut incaluerint, ſoluentur de loco ſuo. Inuo-
B lutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorum, ambulabunt in uacuum, & peribunt. Conſiderate ſemitas themam, itinera ſaba: & expectate pauliſper. Confuſi ſunt, quia ſperaui. Venerunt quoque uſque ad me, & pudore coopertiſunt. Nunc ueniſtis, & modo uidentes plagam meam timetis. Nunquid dixi, afferte mihi, & de ſubſtantia ueſtra donate mihi, uel liberate me de manu hoſtis, & de manu robuſtorum eruite me? Docete me, &
C ego tacebo: & ſiquid forte ignoraui, inſtruite me. Quare detraxiſtis ſermonibus ueritatis, cum e uobis nullus ſit, qui poſsit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in uentum uerba profertis. Super pupillum irruitis: & ſubuertere nitimini amicum ueſtrum. Veruntamen, quod cœpiſtis, explete. Præbete aurem, & uidete an mentiar. Reſpondete, obſecro, abſque contentione: & loquentes id, quod iuſtum eſt, iudicate. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem:
D nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit.

OSTENDERAT Iob in præcedentibus ſe rationabiliter dolorem ſenſiſſe, & uerba doloris protuliſſe, ſed dolore non eſſe abſorptum, propter ea, quæ paſſus erat. ſed quia interdum homo, licet aliqua aduerſa patiatur, ita ſe ſuo & alieno auxilio, & ſolatio contra aduerſa tuetur,

ut

ut uel paruum, uel nullum inde dolorem concipiat. uult E
oſtendere beatus Iob ſe huiuſmodi remediis eſſe deſtitutum: ut ex hoc appareat euidentius ſe rationabiliter uerba doloris protuliſſe. & primo quidem oſtendit ſe prædictis remediis deſtitutum eſſe ex parte ſua, cum dicit. Ecce non eſt auxilium mihi in me. & ſi enim bona eius aliqualiter direpta fuiſſent, poſſet hoc abſque triſtitia tolerare, ſi ſe poſſet adiuuare ad recuperandum bona amiſſa, & ad uindicandũ iniuriã illatam. ſed hoc non poterat, omnibus diuitiis, filiis, & proprii corporis ſanitate deſtitutus. rurſus multa per nos ipſos non poſſumus quæ poſſumus per amicos. & ideo Iob ſecundo oſtendit ſe etiam auxilio amicorum deſtitutum eſſe, cum dicit, Et neceſſarii quoque mei, ideſt familiares & domeſtici, Receſſerunt a me. & quòd hoc non ſine culpa illorum ſit, oſtendit ſubdens, Qui tollit ab amico ſuo miſericordiã, ſcilicet in tẽpore miſericordiæ, Timorem Domini derelinquit, ideſt reuerentiam, quam debet habere ad Deum: & propter quem & in quo proximus diligendus eſt: qui non diligit fratrem ſuum quẽ uidet Deum, quem non uidet, quo modo poteſt diligere? ut dicitur Ioan. Epiſt. 1. Cap. 4. Deinde oſtendit ſe etiam a G
conſanguineis eſſe derelictum dicens, Fratres mei, ideſt conſanguinei mei. Prætererunt me. loquitur ad ſimilitudinem ſimul in uia incedentium: ac ſi uno cadẽte in foueã, alii nihilominus præcedant eo dimiſſo. & quidem aliqualiter excuſabiles eſſent, ſi poſtquam aliquo tempore auxilium tuliſſent, dimiſiſſent, uel propter tædium, uel propter deſperationem adiuuandi. & ideo ut inexcuſabiles ſint, oſtendit ſe ſtatim & ſubito ab eis eſſe deſertum: quod ſignificat, cum ſubdit, Sicut torrens, qui raptim tranſit in conuallibus, qui uelociſsime mouetur, ne hoc ſe impune feciſſe credant, ſubiungit, Qui timet pruinam, irruet ſuper eũ nix. quaſi dicat, qui propter timorẽ minoris periculi a iuſtitia & miſericordia diſcedit, in maiora pericula deducetur, unde & fratres Iob, qui eum prætererunt compati nolentes, ipſi triſtitiam in propriis perſonis ſuis ſuſtinebunt, H

A nebunt, & quòd eorum pericula futura ſint ſine remedio, oſtendit ſubdens, Tempore quo fuerint diſsipati, ideſt tempore quo incurrent aliqua pericula, Peribunt, ſcilicet totaliter. Et ut incaluerint ſoluentur de loco ſuo. loquitur ſub metaphora niuis, de qua fecerat mentionem: quæ cum multum firmata fuerit per congelationem, non ſtatim a propria ſolis calefactione diſſoluitur, ſed cum nō eſt congelata, ſtatim ad radium ſolis diſſoluitur, & fluit. hoc eſt ergo quòd dicit. Vt incalu. ſoluetur de lo. ſu. ideſt ſtatim ad primum impetum aduerſitatis, quaſi cuiuſdam
B caloris, tota eorum proſperitas diſſoluetur. unde dicit, Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorum. illud enim, quod in uoluitur, in ſe ipſum quadam tortuoſitate redit. illorum quidem ſemitæ inuolutæ ſunt, qui in conſanguineis & amicis nihil niſi propriam utilitatem quærunt: propter hoc in tempore proſperitatis amicitiam ſimulant, ſed in tempore aduerſitatis derelinquunt. ſed homines qui fraudulenter propriam utilitatem quærunt, plerunque a ſua ſpe deficiunt. & ideo ſubdit, Ambulabunt in uacuum. tunc enim aliqui in uacuum ambulare dicuntur, quando a fine
C ambulationis deficiunt. & non ſolum eorum ſpes euacuabitur, ſed etiam contrarium eis accidet. unde ſequitur, Et peribunt. ideſt totaliter deſtruentur. ſic ergo cum Iob neque in ſeipſo, nec in domeſticis, nec in conſanguineis auxilium haberet, non immerito doloris uerba protulerat. Conſequenter oſtendit, quòd nec in aliis amicis. unde dicit. Conſiderate ſemitas themam, itinera ſaba. in quibus regionibus maxime uidebatur habuiſſe amicos. nā & Elipham de themā uenerat. Et expectate paulíſper conſiderantes. ſcilicet utrum aliqui per has uias ueniant ad au
D xilium mihi ferendum: & hoc non uidebitis. Quia confuſi ſunt. ſcilicet uenire ad me. Quia ſperaui. ideſt quia tempus erat, in quo ab eis auxilium ſperare debebam. homines enim, qui auxiliari nolunt, cōfunduntur uiſitare illos, a quibus exiſtimant ſibi rationabiliter poſſe peti auxilium. uenerunt quoque aliqui. qui ſcilicet non mihi dederunt auxlium,

auxilium, cum cognoſcerent ſe debere. nec eſt mirum de E
aliis, cum etiam uos, qui ſapientiores uidemini, in hoc deficiatis. unde ſubdit, Nunc ueniſtis, & modo uidentes plagam meam timetis. ne forte ſcilicet oporteat uos mihi auxilium ferre: ſed non timeatis. quia in nullo auxilium ueſtrum requiſiui: nec requiro a uobis ut ſubueniatis mihi in denariis. hoc eſt quod dicit, Nunquid dixi, afferte mihi & de ſubſtantia ueſtra donate mihi? nec petii a uobis auxilium in bello contra hoſtes: & hoc eſt quod ſubdit, Liberate me de manu hoſtis, & de manu robuſtorum eruite me. nec petii a uobis auxilium doctrinæ: & hoc eſt quod F
dicit, Nunquid dixi, docete me. ſcilicet in ſpeculatiuis. Et ego tacebo: ſiquid forte ignoraui, inſtruite me. ſcilicet in agendis. nec ſolum uos mihi auxilium non præbetis, ſed etiam quantum, in uobis eſt, me uerbis affligitis: & hoc eſt quod ſubdit, Quare detraxiſtis ſermonibus ueritatis? quos ſcilicet primo protuli in mea lamentatione, quam Eliphan reprehendere uiſus eſt, ut dictũ eſt. & ut hæc detractio inexcuſabilis oſtendatur, excludit omnia illa, quibus aliquis reprehẽſor a detractione poteſt excuſari. Quorum primum eſt, cum aliquis maioris auctoritatis alium G
pro culpa reprehendit: & hoc excludit dicens, Cum in uobis nullus ſit qui poſſit arguere me. Secundum eſt, cum aliquis contra aliquem uerba dura profert ad eius utilitatem, & non ad ipſum exacerbandum: & hoc eſt quod ſubdit, Ad increpandum tantum. & nõ ad utilitatem. Eloquia concinnatis. ideſt ſtudioſe componitis, ut non uideantur leuiter eſſe dicta. Tertium eſt, cum aliquis uerba, quæ profert contra aliquem, efficacibus rationibus munit: & hoc remouet dicens, Et in uentum uerba profertis. quaſi dicat, uerba ueſtra inania ſunt, nullum robur rationis ha- H
bentia. Quartum eſt, cum aliquis aliquem reprehendit eo tempore, & in illo ſtatu, in quo præſumi poteſt quòd nõ fiat inde deterior, ſed melior. ſed ſi aliquis eo tempore aliquem reprehendere uelit, quo conſternatus animo, & ad iram diſpoſitus eſt, uidetur non uelle correctionem, ſed ſubuer-

A ſubuerſionem. & ideo dicit, Super pupillũ irruitis: ſubuertere nitimini amicum ueſtrum. ſe ipſum pupillum nominat, quia in triſtitia poſitus omni auxilio deſtitutus erat: & ne quis putaret, quòd hoc diceret timens contendere cũ eis, quaſi de ueritate ſuæ ſententiæ, & iuſtitia ſuæ cauſæ non præſumeret; ſubiungit, Veruntamen quod cœpiſtis explete. ut ſcilicet ex mutua diſputatione ueritas eluceſcat: unde ſubdit, Præbete aurem, ideſt auſcultate. Et uidete, ideſt conſiderate. An mentiar. hoc eſt enim primum impedimentum ueritatis inueniendæ per diſputationem, B cum aliquis ea, quæ ab aduerſario dicuntur, audire non uult. Secundum impedimentum eſt, cum ad audita clamoſe & contumelioſe reſpondet: & ad hoc remouendũ dicit. Reſpondete obſecro abſque contentione. eſt enim contentio, ut Ambroſius dicit, impugnatio ueritatis cũ confidentia clamoris. Tertium impedimentum eſt, cum aliquis in diſputatione non intendit ad ueritatem, ſed ad uictoriam & gloriam, ut accidit in diſputationibus litigioſis, & ſophiſticis: & quantum ad hoc dicit, Et loquentes id quod iuſtum eſt iudicate. ut ſcilicet concedatis ea, quæ C uobis uidentur uera; & negetis ea, quæ uidentur falſa: & ſi hoc feceritis, Non inuenietis in lingua mea iniquitatẽ. ſcilicet aliquid contra iuſtitiam, quæ debetur proximo, Nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit. ideſt aliquid contra ſapientiam, qua recte ſentitur de Deo. intendebat enim circa diuina, & circa humana & defendere, & probare ueritatem.

CAP. VII. LECTIO I.

D MILITIA eſt uita hominis ſuper terram, & ſicut dies mercenarii dies eius. Sicut ceruus deſiderat umbram: & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego huiuſmodi menſes uacuos, & noctes laborioſas enumeraui mihi. Si dormiero, dicam quando conſurgam: & rurſum expectabo

ueſperam: & replebor doloribus uſque ad tenebras. E

ELIPHAM in ſuperioribus uolēs beatū Iob a deſperatione remouere, ei quandā terrenā beatitudinē repromiſerat, ſi increpationē Domini nō reprobaret. unde beatus Iob poſtquā triſtitiæ ſuæ rationabiles cauſas oſtendit, uult ulterius oſtendere prædictam conſolationē Elipham ex repromisſione terrenæ felicitatis eſſe incongruam. Et primo hoc oſtendit ex cōdicione præſentis uitæ: poſtmodum uero id oſtendet ex ſua propria condicione. Circa condiciones uero præſentis uitæ diuerſa fuit hominū ſententia. quidam enim poſuerunt in hac uita ultimam felicitatē eſſe: & hanc ſententiam uidetur ſequi Elipham. ibi enim eſt ultimus finis hominis, ubi expectat finalem retributionem pro bonis aut malis: unde ſi in hac uita homo remuneratur a Deo pro bene actis, & punitur pro malis, ut Elipham uidebatur aſſerere: conſequens uidetur quòd in hac uita ſit ultimus hominis finis. Hanc autē ſententiam intendit Iob reprobare, & uult oſtendere quòd præſens uita hominis non habet in ſe ultimum finem, ſed cōparatur ad ipſum, ſicut motus ad quietem, & uia ad terminū: & ideo comparat eam illis ſtatibus hominum, qui tendunt ad aliquem finem, ſcilicet ſtatui militum: quia militando ad uictoriam tendunt, et hoc eſt quod dicit, Militia eſt uita hominis ſuper terrā. ac ſi dicat: uita præſens, qua ſuper terram uiuimus, non eſt ſicut ſtatus uictoriæ, ſed ſicut ſtatus militiæ. comparat etiam eam ſtatui mercenariorum: & hoc eſt quod ſubdit, Et ſicut mercenarii dies eius. ſcilicet hominis ſuper terram uiuentis. comparat autem præſentem uitam his duobus ſtatibus propter duo quæ imminent homini in præſenti uita, ut ſcilicet reſiſtat impedimentis & nociuis: & propter hoc comparatur militiæ: et ut operetur utilia ad finem: & propter hoc cōparatur mercenario. Ex utroque autem exemplo datur intelligi præſens uita diuinæ prouidentiæ ſubdi: nam milites ſub duce militant: & mercenarii a patrono operis mercedem expectant. ſatis eſſe in his duobus exemplis apparet falſitas ſententiæ

A tentiæ, quam Elipham defendebat. Manifeſtum eſt enim quòd dux exercitus ſtrenuis militibus non parcit periculis aut laboribus, ſed ſecundum quòd militiæ ratio exigit interdum eos & maioribus laboribus, & maioribus periculis exponit, ſed poſt uictoriam adeptam, magis ſtrenuos plus honorat. ſic & paterfamilias, melioribus mercenariis maiores labores committit: ſed in tempore mercedis eis maiora munera largitur. unde nec diuina prouidentia hoc habet ut bonos magis ab aduerſitatibus & uitæ præſentis laboribus eximat, ſed quòd in fine eos magis remuneret. Quia ergo ex his Elipham ſententia tota ſubruitur,
B ad eorum confirmationem Iob intendit, & eam efficaci ratione demonſtrat. Manifeſtum eſt enim quòd quælibet res adepto ultimo fine quieſcit. unde neceſſe eſt, quòd cum ipſa uoluntas humana ultimum finem conſecuta fuerit, in illo quieſcat, & ulterius ad alia deſideranda non moueatur. hoc autem contrarium in præſenti uita experimur. nã ſemper homo quaſi non contentus præſentibus, futura deſiderat. Vnde manifeſtum eſt in hac uita ultimum finẽ non eſſe, ſed hanc uitam ad alium finem ordinari, ſicut ordinatur mi
C litia ad uictoriam, & dies mercenarii ad mercedem. Sciendum eſt autẽ quòd in præſenti uita præſentia nõ ſufficiunt, ſed deſiderium tendit in futura propter duo, ſcilicet propter afflictiones præſentis uitæ, & propter hoc inducit exemplum animalis deſiderantis umbram dicens, Sicut ceruus, ab æſtu afflictus, Deſiderat umbrã. qua refrigeretur, & propter defectum perfecti boni & finalis, quod hic non habetur: & ideo ponit exemplum de mercenario dicens, Et ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui. perfectum enim bonum eſt hominis finis: Sic & ego habui men-
D ſes uacuos. ideſt reputaui menſes præteritos mihi uacuos præteriiſſe: utpote in quibus perfectionẽ finalem adeptus non eram, & noctes deputatas quieti contra afflictiones, Laborioſas enim numeraui mihi. ideſt reputaui ac ſi eſſent laborioſæ inquantum in eis retardabar a proſecutione finis. Quo modo autem habuerit menſes uacuos, & noctes

laborioſas, exponit ſubdens, Si dormiero. ideſt cum fuerit tempus dormiendi de nocte: dico quando conſurgam exoptans diem. Et rurſum. & facto die. Expectabo ueſperam. et ſic ſemper in futurum per deſiderium tendens: & hoc quidem eſt commune omni homini uiuenti ſuper terram: ſed plus & minus hoc ſentiunt homines, ſecundum quòd magis aut minus gaudiis aut triſtitiis afficiuntur. nã qui in gaudio eſt, minus conſiderat futurum: plus autẽ, qui in triſtitia. & ideo ,ut hoc deſiderium Iob in ſe eſſe uehemens oſtendat, ſubiungit, Et replebor doloribus usque ad tenebras. propter quos dolores præſens tempus ſi eſt mihi tædioſum, futurum magis deſidero. E F

LECTIO II.

INDVTA eſt caro mea putredine: & ſordibus pulueris cutis mea aruit, & contracta eſt. Dies mei uelocius tranſierunt quàm a texente tela ſucciditur: & conſumpti ſunt abſque ulla ſpe. Memento quia uentus eſt uita mea: & non reuertetur oculus meus ut uideat bona: nec aſpiciet me uiſus hominis. Oculi tui in me: & non ſubſiſtam. Sicut conſumitur nubes & pertranſit: ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet, nec reuertetur ultra in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius. G

OSTENDERAT ſupra beatus Iob conſolationem Elipham ex promisſione felicitatis in uita æterna fuiſſe ineptam, ex generali condicione uitæ hominis ſuper terram: nunc autẽ intendit oſtendere eandẽ conſolationẽ ineptam eſſe ex ſua propria condicione: & proponit duo quæ impediunt ipſum expectare proſperitatẽ ſuper terrã, quorũ primum eſt infirmitas corporis, quã patiebatur: homini enim graui infirmitate detento nil poteſt contingere, quod eum in hac uita faciat eſſe felicem: & ideo dicit, Induta eſt caro mea putredine. quaſi dicat undique corpus meum circundatum H

A datum eſt putredine: ſicut corpus circundatur ueſtimento. & quia uulnera in principio curata ad ſanitatem proueniunt, oſtendit uulnera ſua eſſe neglecta: unde dicit, Et ſordibus pulueris. non enim erãt debito modo curata: quia (ad litteram) in ſterquilinio iacebat, ut ſupra dictum eſt. Expectatur autem ſanitas uulnerum etiam ſi uulnera ſint neglecta, quando natura eſt fortis: ſed in Iob etiam uigor naturæ defecerat. unde dicit, Cutis mea aruit & contracta eſt. quia humor naturalis iam conſumptus eſt uel propter ſenectutem, uel propter infirmitatem. unde non uidetur B locus ut in hac uita ulterius felicitatem expectem. Secundum eſt quòd plurimum tempus uitæ ſuæ iam præterierat. unde modicum tempus reſtabat, nec in eo poterat magnã felicitatem expectare. et propter hoc dicit, Dies mei uelocius trãſierunt quàm a texẽte tela ſucciditur. uita enim hominis quantum ad aliquid ſimilis eſt texturæ. ſicut enim ille qui texit telam fila filis adiungit ut ad perfectionem telæ perueniatur: qua perfecta, eã ſuccidit: ſic ad hoc ut uita hominis perficiatur dies diebus adduntur. cum autem fuerit perfecta totaliter, ſuccidetur. Ideo autẽ ait, quòd ue C locius tranſeunt dies hominis quàm tela ſuccidatur: quia in opere telæ textor interdum quieſcit: ſed tempus uitæ hominis abſque quiete continuo labitur. Sed poſſet aliquis dicere, quòd licet plurimum temporis uitæ eius tranſierit, adhuc tamen poſſet expectare reditum ad ſtatum uitæ præteritæ. poſuerũt enim aliqui, quòd poſt mortẽ tranſactis plurimis annorum circulis homo rediturus erat ad eandem uitæ ſeriem, quam prius egerat, ut puta quòd Plato in futuris temporibus lecturus erit Athenis, & eadẽ acturus quæ prius egit. et ſic homo licet plurimum tempo- D ris uitæ eius tranſierit, poſſet expectare reſtitutionem beatitudinis in uita terrena: & ideo ad hoc remouendum ſubiungit Iob, Et conſumpti ſunt abſque ulla ſpe. redeundi ſcilicet ad priſtinos dies. et ad hoc probandum ſubiungit, Ad dominum loquens. ad quem ab illo loco, Militia eſt uita hominis ſuper terram, uidetur direxiſſe ſermonem dicens.

cens, Memento quia uentus eſt uita mea. ideſt uento ſimilis. ſicut enim uentus pertranſit & ultra nõ reuertitur, ita uita hominis cum pertranſierit non redit: & hoc eſt quod ſubdit, Et non reuertetur oculus meus ut uideat bona. ſcilicet terrenæ uitæ, quæ quondam habui & nunc amiſi: & ſicut cum uita mea præterierit, ego non reuertar ut uideam bona terrena, ſic nec uidebor ab oculo terreno. unde ſequitur, Nec aſpiciet me uiſus hominis. ponit enim hic duo ut ſignificet quòd non reuertetur ad conuerſationẽ humanam, quæ maxime cõſiſtit in uidere & uideri. nam uiſus cũ ſit ſubtilior ſenſuum, principatum tenet in uita ſenſibili. Sed quamuis poſt mortem ab hominis oculo ſe dixerit nõ uidendum, confitetur tamen ſe uidendum eſſe ab oculo diuino in hoc quod ſubdit, Oculi tui in me. ſcilicet erũt. Deo enim mortui conſpicui ſunt, qui ſpiritualia intuetur, quia mortui ſecundum ſpiritum uiuunt, non ſecundum carnem, quam uiſus hominis aſpicere poteſt. Poſſet autem aliquis ex hoc intelligere quòd oculi Dei ita reſpiciant mortuum non ſecundum ſtatum præſentem, ſed ſecundum quòd reſpicit futura, quaſi homo mortuus iterum rediturus ſit ad uitam quam dimiſit. et ideo ad hoc excludendum ſubiungit, Et non ſubſiſtam. quaſi dicat ſic dico quod oculi tui in me erunt poſt mortem, quòd tamen ego poſtmodum iterato non ſubſiſtam in ſtatum huius uitæ terrenæ. et hoc probat per ſimile cum ſubdit, Sicut conſumitur nubes & pertranſit, ſicut qui deſcendit ad inferos & non aſcendet. Dicuntur autem mortui ad inferos deſcendere uel quia ſecundum animam ante Chriſti mortem omnes ad infernum deſcendebant, uel quia ſecundum carnem ſub terra ponũtur. quantum enim ad præſens pertinet nihil differt quomodo cunque exponatur. nihil enim aliud uult dicere, niſi quod mortui non redeunt ad uitam præteritã. et hoc probat in quadam ſimili probatione ſufficienti. Sicut enim philoſophus docet in ſecundo de generatione tam in corporibus corruptibilibus, quàm in corporibus incorruptibilibus, quidam circularis motus apparet. ſed hæc eſt differentia, quia

A quia in corporibus cæleſtibus ſecundum circulationẽ reiteratur idem numero: ſicut idem ſol numero qui occidit redit ad ortum, & hoc ideo, quia ſubſtantia non corrumpitur in tali mutatione, ſed ſolus locus mutatur. In motu uero generabilium & corruptibilium nõ redit idem numero, ſed idem ſpecie. patet enim quòd ſecundum circularẽ motum ſolis nubium circulatio quædam fit in diſpoſitione aeris. nã in hyeme ſunt nubes, & poſtmodum in æſtate conſumuntur. et iterum redeunte hyeme redeunt nubes. non tamen eædẽ numero, ſed ſpecie: quia illæ nubes, quæ prius B fuerunt, omnino diſparuerunt: & ſimiliter eſt in hominibus: non enim iidẽ homines per generationes redeunt qui prius fuerunt ſecundum numerum, ſed ſolum ſecundũ ſpeciem. Ex quo patet ſolutio rationis illorũ, qui ponebant reditum ad eandem uitam, & ad eoſdem actus. credebant enim quòd inferiora diſponũtur ſecundum motum corporum cæleſtium: unde cum redierit eadem conſtellatio poſt plurima temporum ſpatia, credebant quòd rediret eadem res numero. non eſt autem neceſſe quòd redeant eadẽ numero ut dictum eſt, ſed ſolum ſimiles ſecundum ſpeciẽ. Po C nebant autem iſti quòd homo mortuus poſt certa temporum ſpatia non ſolum rediret ad uitam, ſed etiã ad eaſdem poſſeſſiones & domos, quas prius habebat: & ideo ad hoc excludendum ſubiungit, Nec reuertetur ultra ad domum ſuam. ponebãt etiam quòd eadem opera acturus erat quæ prius egit, & eadem officia, & dignitates habiturus. unde ad hoc etiam excludendum ſubiungit, Nec cognoſcet eum amplius locus eius. id eſt non redibit ulterius ad locum ſuũ. & accipitur hic locus pro ſtatu perſonæ, illo modo loquendi, quo dicere conſueuimus, iſte habet magnum locum in D iſta ciuitate. Manifeſtum eſt autem ex his, quòd Iob hic reſurrectionem, quam fides aſſerit, non negat, ſed reditũ ad uitam carnalem, quam Iudæi ponunt, & alii quidam philoſophi poſuerunt. Nec hoc etiã contradicit narrationi ſcripturæ de hoc quòd aliqui ſunt reſuſcitati ad uitam præſentem. quia aliud eſt quod miraculoſe agitur, aliud eſt quod

agitur

agitur ſecundum curſum naturalē prout hic loquitur Iob. E
Conſiderandum eſt etiam quia quod ſupra dixit, Memento quia uentus eſt uita mea, non ideo dixit quaſi in Deū oblilliuio cadat: ſed loquitur ex hypotheſi poſitionis aduerſariorū. Si enim Deus repromitteret homini, cuius uita iam quaſi præteriit, bona in hac uita terrena, uideretur quaſi oblitus, quia uita hominis ad modū uēti ſine reditu tranſit.

LECTIO III.

QVAPROPTER & ego non parcā ori meo: loquar in tribulatione ſpiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ. Nunquid mare ego ſum, aut cetus, quia circumdediſti me carcere? Si dixero, Cōſolabitur me lectulus meus: & releuabor loquens mecum in ſtratu meo: Terrebis me per ſomnia, & per uiſiones horrore concuties. Quamobrem elegit ſuſpendium anima mea, & mortē oſſa mea. Deſperaui: nequaquam ultra iam uiuam. F

POSTQVAM oſtendit Iob conſolationem Eliphaz promittentis proſperitatem terrenam fuiſſe incongruam per rationes oſtenſiuas, nunc idem oſtendit deducendo ad inconueniens: quia ſi illi conſolationi inniteretur, quæ ex ſpe terrenæ proſperitatis ſibi aliquando ſecundū Elipham danda erat, cum iſta ſpes friuola ſit & uana, ut oſtenſum eſt, ſequeretur quòd oporteret eum adhuc in triſtitia remanere, & doloris uerba proferre, & penitus deſperare. & ideo quaſi contra populum diſputans concludit, Quapropter. ſcilicet uanum eſt expectare proſperitatem terrenam, ut oſtenſum eſt: aliunde non habetis unde me conſolemini: ergo & ego quaſi conſolatione deſtitutus non parcam ori meo, quin loquar uerba lamentationis prout mēs ſuggeret. & hoc eſt quod ſubdit, Loquar in tribulatione ſpiritus mei. ſcilicet ſecundum quòd tribulatio, quam patior, ſpiritum meum impellit ad loquendum. nec ſolum aderat G H

A ei tribulatio exterior, ſed & triſtitia interior exinde conce
pta: & ideo ſubdit, Confabulabor cum amaritudine animæ meæ. ideſt in amaritudine quaſi fabuloſa uerba loquar ſecundum quòd amaritudo animæ meæ mihi miniſtrabit. Inter cetera autem quæ homines amaricati confabulari ſolent, præcipue ſolent inquirere de cauſis ſuæ amaritudinis: quia uix eſt aliquis amaricatus quin uideatur ſibi uel penitus iniuſte, uel plus iuſto afflictus eſſe. & ideo Iob gerens perſonam hominis amaricati inquirit de cauſa afflictionis ſuæ dicens, Nunquid mare ſum ego, aut cetus,
B quia circundediſti me carcere? ubi notandum eſt, quia aliter prouidentia diuina operatur circa creaturas rationales, & aliter circa irrationales. In creaturis enim rationalibus inuenitur meritum & demeritum propter liberum arbitrium: & propter hoc debentur eis pœnæ & præmia: creaturæ uero irrationales cum non habeãt liberum arbitrium, nec merentur, nec demerentur pœnas & præmia: ſed operatur Deus circa eas ad earum ampliationem uel reſtrictionem ſecundum quòd competit ad bonum uniuerſi. Ex qua quidẽ prouiſione, ſeu ratione contingit quòd Deus
C mare coercet ne totam terræ ſuperficiem occupet, ut ſit locus animalibus ex terra naſcentibus: ſic etiam cete intra mare oceanum coercet: ne ſi in alia maria deduceretur, aliquibus poſſet eſſe etiam nocumentum. & ideo inquirit Iob utrum ſimilis cauſa ſit ſuæ afflictionis cauſæ, propter quã coarctatur mare aut cetus: ut ſcilicet afflictus ſit non propter aliquod ſuum detrimentum, ſed propter aliquam utilitatem exinde aliis prouenientem. Dicit autem ſe carcere circundatum eo quòd ita oppreſſus erat tribulatione, quòd ex nulla parte patebat ſibi uel liberatio, uel conſola
D tio, & ideo conſequenter oſtendit ſe priuatum eſſe illis remediis quibus afflicti ſolent conſolari: quorum unum eſt ſomnus. nam propter ſomnum triſtitia mitigatur: & hoc notatur cum dicit, Si dixero conſolabitur me lectulus meus. ſcilicet tempore dormitionis. Aliud remedium eſt cũ homines ſapientes per deliberationem rationis ſe ipſos

conſolantur: & hoc remedium tangit cum dicit, Reuleabor. ſcilicet ab oppoſitione triſtitiæ. Loquens mecum. per deliberationem rationis. In ſtratu meo. homines enim ſapientes quando ſolitarii ſunt, & a tumultibus hominum & negotiorum ſemoti, tunc magis ſecum loqui poſſunt ſecundum rationem aliquid cogitando: ſed iſta remedia eũ iuuare non poterant: quia tempore quo his remediis uti debebat aderant ſibi alia impedimenta, quibus perturbabatur, ſcilicet ſomnia terribilia & uiſiones horribiles: & hoc eſt quod ſubdit, Terrebis me per ſomnia. quæ ſcilicet dormienti apparent. Et per uiſiones. quæ ſcilicet apparent uigilantibus ab uſu exteriorum ſenſuum alienato. Horrore cõcuties. ſolent enim nocturna phãtaſmata conformia eſſe diurnis cogitationibus. unde quia Iob in die mœrores cogitabat, ſimilibus phãtaſmatibus perturbabatur in nocte. infirmitas etiã corporis ad hoc operatur, ut perturbata phãtaſmata dormientibus appareant. ſic ergo undique conſolatione excluſa nullus modus mihi remanet tot anguſtias euadendi niſi per mortem, & ideo præelegi mortem quantuncunque abiectam, ut uitem tantam miſeriam: & hoc eſt quod dicit, Quamobrem elegit ſuſpẽdi anima mea? & ne putaretur hæc electio ex aliqua infirma cogitatione prouenire, aliis fortibus cogitationibus repugnantibus ſubiungit nil eſſe in ſe tam forte quod mortem non deſideret. & hoc eſt quod dicit, Et mortem oſſa mea. ſolet enim per oſſa in ſcriptura id quod eſt in homine robuſtius, deſignari: & quare hoc eligit oſtendit cũ ſubdit, Deſperaui. ideſt a ſpe quam mihi dediſti ut iterum fruar proſperitate terrena. & quare deſperauerat oſtendit ſubdens, Nequaquam ultra iam uiuam. in quo duo poſſunt intelligi, quæ ſupra poſuerat, ſcilicet quòd maius tempus uitæ ſuæ iam præterierat: & quòd non erat reditus poſt mortem ad eandem uitam, ut ſcilicet uiueret ſuper terrã. hoc ergo inconueniens inferebat ipſe Iob ex conſolatione Elipham, quòd ſcilicet deſperatus mortem eligeret, & non haberet unde triſtitiam reprimeret.

LECTIO

A

LECTIO IIII.

PARCE mihi Domine: nihil enim ſunt dies mei. Quid eſt homo quia magnificas eum: aut quid apponis erga eum cor tuum? Viſitas eum diluculo: & ſubito probas illum. Vſque quo non parcis mihi: nec dimittis me ut glutiam ſaliuam meam? Peccaui. Quid faciam tibi o cuſtos hominum? Quare poſuiſti me contrarium tibi: & factus ſum mihi metipſi
B grauis? Cur non tollis peccatum meum: & quare non aufers iniquitatem meam? Ecce nunc in puluere dormiam: & ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam.

POSTQVAM oſtendit Iob quòd cōſolatio Elipham ex promiſsione felicitatis terrenæ inducebat eum ad deſperationem & deſiderium mortis, oſtendit quid ſibi ſperandum relinquatur a Deo, ut ſcilicet tribulatio illata ceſſet: & hoc eſt quod dicit, Parce mihi Domine. quaſi dicat, a ſpe proſperitatis terrenæ decidi: hoc mihi ſufficit ut par
C cas, id eſt flagellare deſiſtas. & quia ad parcendum inducere ſolet paruitas & miſeria hominis, ſubiungit, Nihil enim ſunt dies mei. quod uidetur referri ad hominis paruitatem & ad uitæ breuitatem, & communiter quantum ad omnes, & ſpecialiter quantum ad ſeipſum, cuius dies iam præterierāt. Vtrunque autem conſequenter proſequitur, & primo de paruitate dicens. Quid eſt homo, id eſt quàm paruum quidem & infirmum ſecundum corpus. Quia magnificas eum. honore grandi inter ceteras creaturas. Aut quid apponis erga eum cor tuum. eum ſcilicet ſpeciali cu
D ra cuſtodiendo & protegēdo. Vbi cōſiderandum eſt, quòd licet omnia ſubſint diuinæ prouidentiæ: omnia tamen ſecundum ſtatum ſuum ordine proſequenti a Deo aliter, & aliter diſponuntur. Cum enim omnia particularia bona quæ ſunt in uniuerſo ordinari uideātur ad commune bonū uniuerſi, ſicut pars ad totum, & imperfectum ad perfectū,

 co

eo modo aliqua diſponuntur ſecundum diuinam prouiden E
tiam ſecundum quòd habent ordinem ad uniuerſum. Scien
dum eſt autem quòd ſecundum modum quo aliqui partici-
pant perpetuitatem eſſentialiter ad perfectionem uniuerſi
ſpectant, ſecundum autem quòd a perpetuitate deficiunt
accidentaliter pertinent ad perfectionem uniuerſi, & non
per ſe: & ideo ſecundũ quòd aliqua perpetua ſunt, propter
ſe diſponuntur a Deo, ſecundum autem quòd corruptibi-
lia ſunt, propter aliud. Quæ ergo perpetua ſunt & ſpecie &
indiuiduo, propter ſe gubernantur a Deo. Quæ autem ſunt
corruptibilia indiuiduo perpetua ſpecie tantũ, ſecundum F
ſpeciem quidem propter ſe diſpenſantur a Deo, ſecundum
autem indiuiduum propter ſpeciem tantum, ſicut bonum
& malum quod accidit in brutis animalibus: utpote quòd
hæc ouis occiditur ab hoc lupo: uel aliquod aliud huiuſmo
di non diſpenſatur a Deo propter aliquod meritum uel de-
meritum huius lupi uel huius ouis, ſed propter bonum ſpe
cierũ: quia diuinitus unicuique ſpeciei ordinatus eſt pro-
prius cibus: & hoc eſt quod dicit, Aut quid apponis erga
eum cor tuum? dum ſcilicet ei prouides propter eius bo-
num, non apponit autem in brutis erga ſingularia cor ſuũ. G
ſed erga bonum ſpeciei, quod poteſt eſſe perpetuum. Quo
modo autẽ apponat erga eũ cor ſuum oſtendit cũ ſubdit, Vi
ſitas eum diluculo. ideſt a principio natiuitatis: tua proui
dentia adminiſtrans ei quæ ſunt neceſſaria ad uitam & ma-
gnificationem tam corporalem quàm ſpiritualem. Et ſubi-
to probas illum per aduerſa: in quibus apparet qualiter ſe
habeat ad uirtutem, quia ſic habetur Eccl. 27. Vaſa figuli
probat fornax, et homines iuſtos tentatio tribulationis.
Dicitur autem Deus hominẽ probare, non ut ipſe diſcat
qualis eſt homo, ſed ut alios eum cognoſcere faciat, & ut H
ipſemet ſeipſum cognoſcat. Hæc autem uerba non ſunt in-
telligenda tanquam improbantis diuinam circa homines
ſolicitudinem, ſed tanquam inquirentis, & admirantis. id
enim quod de homine uidetur exterius paruũ quid eſt fra-
gile & caducum. Vnde mirum uidetur quòd Deus tantam
ſolicitudinem

A ſolicitudinē habeat de homine niſi aliquid lateret eo quod eſſet perpetuitatis capax. et per hanc inquiſitionem & admirationē ſententia Elipham excluditur, quia ſi non eſſet alia uita hominis niſi quæ eſt ſuper terrā, nō uideretur cōdignus homo tanta Dei ſolicitudine circa ipſum. Ipſa ergo ſolicitudo, quam Deus ſpecialiter habet de homine, demonſtrat aliam eſſe uitam hominis poſt corporis mortem. Deinde aliam rationē ſubiungit, ut ſibi parcatur, ſumptā ex breuitate uitæ: eā ſub interrogatione proponens cum dicit, Vſquequo non parcis mihi? quaſi dicat tempus ho-
B minis breue eſt, & temporis uitæ meæ maior pars tranſiit. quis ergo terminus expectatur, ut mihi parcas ſi modo nō parcis ut ſaltem aliquod breue ſpatiū habeā in quo quieſcā: quod ſignificat in hoc quod ſubdit, Nec dimittis me, ut glutiā ſaliuā meā. homines enim dū uerba proferunt ſaliuā glutire non poſſunt. neceſſariū eſt ergo in loquendo aliquam modicā pauſam fieri, ut ſaliua uel expuatur, uel glutiatur. Cui quidem horulæ reſiduum tempus uitæ ſuæ comparat: ac ſi dicat: ſi parcere differas non remanebit mihi a laboribus aliqua quies, ſaltē illi pauſæ ſimilis qua loquen-
C tes ſaliuam glutiunt. et hoc etiam non procedit ex ſuppoſitione ſententiæ Elipham: quia ſi non ſit uita alia hominis, niſi quæ eſt ſuper terram; non reſtat quando Deus parcat, ſi in hac uita non parcit. Poſſet autem aliquis dicere: Iob indignum eſſe ut ſibi parcatur a Deo, quia peccata ſua merentur eum ulterius affligi ſecundum ſententiā Elipham, qui eum propter peccata flagellari putabat: & ideo ſubdit Peccaui. quaſi dicat eſto quod peccauerim, & propter hoc merear flagellari: adhuc remanet ratio quare mihi parcere debeas. & ſubiungit adhuc tres rationes quare parcere
D Deus debeat, ſumptas ex hominis infirmitate. Quarum prima ſumitur ex impotentia ſatisfaciendi. homo enim nihil condignum facere poteſt propriis uirtutibus ad recompenſandum offenſam quam contra Deum commiſit: & hoc eſt quod dicit, Quid faciam tibi o cuſtos hominum? quaſi dicat, ſi tantam ſolicitudinem de hominibus habeas quaſi

cuſtos eorum, ut de ſingulis eorum actibus rationē requiras, non ſuppetunt meæ uires ad faciendum aliquod propter quod peccata mea remittas. unde ſi hoc expectatur, nunquam mihi parceres: & ideo hoc nō obſtante mihi parcere debes. Secunda ratio ſumitur ex impotentia perſeuerandi. homo enim poſt corruptionem humanæ naturæ perſeuerare nō poteſt ſine gratia Dei. unde & in ſacra ſcriptura conſuetum eſt dici, quòd Deus aliquem durat uel excæcat ex hoc quòd gratiam nō largitur per quam emolliatur & uideat. ſecundum ergo hunc modum & hic loquitur dicens, Quare poſuiſti me contrarium tibi: ideſt quare mihi gratiam non dediſti, per quā in hoc perſeuerarem ut tibi cōtrarius nō eſſem propter peccatū. Quicunque enim peccat, quantum in ſe eſt Deo contrarius eſt: dum ſcilicet diuinis mandatis repugnat: ſiue quæ ſunt in lege ſcripta tradita, ſiue naturaliter indita hominis rationi. Sciendum eſt autem quòd hominis ratio fortior eſt inter omnes animæ uirtutes: cuius ſignum eſt quòd aliis imperat, et eis utitur ad ſuum finem. Contingit tamen quòd ratio interdum ad modicum abſorbetur per concupiſcentiam, uel iram, aut alias inferiorum partium, & ſic homo peccat. non tamen inferiores uires ſic poſſunt rationem ligatam tenere quin ſemper redeat ad ſuam naturam, qua in ſpiritalia bona homo tendit, ſicut in proprium finem. Sic ergo pugna quædā fit etiā hominis ad ſeipſum dum ſynderesis remurmurat rationi propter hoc quòd per concupiſcentiam uel iram abſorpta peccauit: ex quo ex peccato præterito inferioribus uiribus eſt addita pronitas. et ideo ad ſimiles actus propter conſuetudinē ratio nō poteſt libere uti inferioribus uiribus, ut eas ſcilicet ad ſuperiora bona ordinet, & ab inferioribus retrahat: & ſic homo dū fit contrarius Deo per peccatum, fit etiā ſibimet ipſi grauis. & hoc eſt quod ſubdit, Et factus ſum mihi metipſi grauis. In quo apparet quòd peccatum ſtatim ſuam pœnam habet. et ſic poſt hanc pœnam facilius uidetur homini eſſe parcendum. Tertia ratio ſumitur ex impotentia hominis ad purgandum peccatum

tum

A tum. homo enim per ſeipſum in peccatum labitur. ſed ſo-
lius Dei eſt peccatũ remittere: & ideo quærit Iob ſi pœna
mea ceſſare nõ debet quandiu peccatũ manet, & tu ſolus
peccatũ auferre potes, Cur non tollis peccatũ meũ, quod
in te Deum, uel in meipſum commiſi? et adhuc ſubditur, Et
quare non aufers iniquitatem meam? ſi qua eſt cõtra proxi
mũ cõmiſſa. Conſiderandum eſt autem, quòd huiuſmodi
quæſtiones Iob non facit quaſi temerarius diuinorum iudi
ciorum inquiſitor, ſed ad felicitatem deſtruendam, quam
aduerſarii aſſerere nitebãtur, ſcilicet quòd in hac uita tan
B tum eſſent expectanda a Deo bona, uel mala pro factis hu-
manis: quo quidem poſito tota ratio diuinorum iudicio-
rum turbatur: quibus homines in hac uita punit propter
peccata, uel peccata remittit ſecundum quòd eos præor-
dinat ad uitam futurã uel prædeſtinando, uel reprobando.
Si autẽ nõ eſſet uita futura, ſed tantũ præſens, nõ eſſet ratio
quare Deus differret parcere iis quibus parcere intendit,
aut eos iuſtificare & remunerare: & ideo Iob, ut ſuã inten-
tionem aperiat, ſubdit, Ecce nunc in puluere dormiam:
quia iam in promptu eſt finis uitæ meæ cum moriar reſol-
C uendus in puluere: & proter incertitudinem mortis tem-
pus uitæ non poteſt expectari: firmiter etiam dies craſti-
nus: & ideo ſubdit, Et ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam.
quaſi dicat non poſſum repromittere mihi tempus uitæ uſ-
que in mane, nec dum longa uitæ ſpatia, in quibus expe-
ctare poſsim, quod mihi parcas, ſi alia uita non erit. Con-
ſiderandum eſt autem, quòd Iob procedit more diſputa-
tionis, cui a principio ſufficit falſam opinionem repelle-
re, & poſtmodum aperit quid ipſe de ueritate ſentiat. No
tandum eſt etiam, quòd Iob in uerbis præmiſsis tres ratio
D nes tetigit, quare aliquis in hac uita flagellatur a Deo. Pri
ma eſt, ut cohibeatur eius malitia, ne aliis poſsit nocere:
& hanc rationem tetigit, cum dixit. Nunquid mare ſum
ego, aut cetus, quia circundediſti me carcere? Secunda
eſt ut habeatur hominis experientia, ut ſcilicet uirtus e-
ius manifeſtetur, & hanc tetigit cum dixit, Viſitas eum
dilucu-

diluculo: & ſubito probas illum. Tertia eſt in pœnam pec catorum: & hanc tetigit cum dixit, Peccaui, quid faciam tibi o cuſtos hominum? E

CAP. VIII. LECTIO I.

RESPONDENS autem Baldath Suites, dixit: Vſque quo loqueris talia, & ſpiritus multiplex ſermonis oris tui? Nunquid Deus ſupplantat iudicium, aut omnipotens ſubuertit quod iuſtum eſt? etiam ſi filii tui peccauerunt ei, & dimiſit eos in manu iniquitatis ſuæ, tu tamen ſi diluculo conſurrexeris ad Deum, & omnipotentē fueris deprecatus; F
Si mundus & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ, intantum ut, ſi priora tua fuerint parua, & nouiſſima tua multiplicentur nimis.

IN ſuperioribus beatus Iob dictis Elipham reſpondit, eius ſententiam efficaciter & profunde euacuando: ſed Baldath Suites in eandem ſententiam cum Elipham concordans, profunditatem beati Iob non comprehenderat: G
& ideo contra reſponſionem beati Iob loquitur ſicut ſolēt homines loqui contra ſententias non intellectas: homines autem non comprehendentes mentes loquentium in duobus deficere ſolent: quorum unum eſt, quia neſciunt quando ille, qui loquitur, ad finem propoſiti peruenerit. Aliud eſt quòd ordinationem ſermonum loquentis capere non poſſunt, & hoc in uerbis Baldath Suites manifeſte apparet, dicit enim. Reſpondens autem Baldath Suites dixit, Vſque quo loqueris talia. Videbatur enim ei quod nimis protraxiſſet ſermonem, non conſiderans nec intelligens H
ad quem finem Iob ſuum ſermonem producere uolebat. Similiter etiam ordinationem eorum, quæ Iob dixerat, qualiter ſcilicet adinuicem compacta erant, non capiebat. & ideo ſubiungit, Et ſpiritus multiplex ſermonis oris tui.

repu-

A reputabat enim, (quia Iob multa protulerat: quorum ordinem ipſe nō capiebat,) quòd eſſent uerba diſſuta, & quaſi hominis ſine ratione, ex impetu ſpiritus uaria loquentis abſque or dine rationis. & quia, ut dictum eſt, Baldath intentionem Iob non comprehenderat, eius uerba in alia intentione accipiens ad inconueniēs deducere conatur. Volens enim Iob ſuperioribus excludere ſententiā Elipham, ponentis quòd aduerſitates in hoc mundo pro peccatis hominum contingebāt, & quòd peccatores flagellati a Deo ſi conuertantur, ad ſtatum proſperitatis reducentur, contra

B utranque locutus fuerat. Nam contra primum, ut ſupra expoſitum eſt, dixerat. Vtinam appenderentur peccata mea. Contra ſecundum dixerat, Deſperaui, nequaquā ultra iam uiuam. & multa huiuſmodi, ut ex ſuperioribus patet. Hoc autem dicebat Iob intendēs quod pœnæ peccatorum & iuſtitiæ præmium non ſunt expectanda a Deo in hac uita. Baldath autem, qui aliam uitam neſciebat, ſic accepit hæc uerba, ac ſi Iob intenderet dicere quòd Deus peccata non punit, nec benefacta remunerat: quod uidetur eſſe diuinæ iuſtitiæ contrarium: & Ideo Baldath propo

C nit dicens, Nunquid Deus ſupplantat iudicium, & omnipotens ſubuertit quod iuſtum eſt? quaſi dicat hoc ſequitur ex tuis uerbis, ſi homines in hoc mundo abſque peccato punit, aut ultra menſuram peccati, uel ſi ad ſe reuerſis bona non reddit. Et notandum eſt quòd iuſtitia dupliciter corrumpitur, ſcilicet per aſtutiam alicuius ſapientis, & per uiolentiam alicuius potentis. In Deo autem utrunque eſt, & perfecta ſapientia, & omnipotentia. Nec tamen per ſapientiam, quæ nomine Dei intelligitur, quaſi aſtute agens, ſuperplantat iudicium, nec per omnipotentiā qua-

D ſi uiolenter ſubuertit quod iuſtum eſt. Duo autem erant, quæ uidebantur impedire Iob, ne priſtina proſperitas ei reſtitui poſſet, etiam ſi conuerteretur ad Deum ut Eliphā dixerat. quorum unum erat, quia filii, quos amiſerat, mortui erant, nec expectari poterant quòd reſuſcitarētur per ſuam conuerſionem ad uitam: & ideo Baldath dicit, Etiam

ſi filii tui peccauerunt ei,& dimiſit eos in manu iniquitatis E
ſuæ. quaſi dicat,cum tu conuerſus fueris ad Deum, illa recuperabis, quæ pro peccatis tuis amiſiſti. Filii autem tui morte oppreſsi ſunt, non propter peccata tua, ſed propter peccata eorum. Vnde non eſt contra ſententiam Eliphasm, quæ dixerat quòd per conuerſionem redibis ad proſperitatem, ſi filii tui, te conuerſo, non reſuſcitentur. Et notãdum eſt,quòd quia iſte Baldath pœnas præſentis uitæ pro peccatis accidere credebat: ultima autem pœnarũ præſentium eſt mors: tunc homo uidetur perfecte pro peccato punitus, quando usque ad mortem pro peccato perducitur. & ideo ſubiungit & dicit, Et dimiſit eos in manu F
iniquitatis ſuæ. quaſi diceret,in poteſtate peccatorum ſuorum ut absque aliquo retinaculo usque ad ultimam pœnã pro peccatis deducerentur. Aliud autẽ eſt quod reditum ad priſtinam proſperitatem impedire uidebatur quòd plurimum tempus uitæ Iob iam tranſierat, & paruum reſtabat ut ipſe ſupra dixerat: unde non uidebatur quòd in illo modico tempore ſufficienter ſibi priſtina proſperitas poſſet reſtitui etiam ſi cõuerteretur ad Deum. et ideo Baldath ei promittit poſſesſionum recompenſationem fiendã ad tempus, ut ſcilicet multo maiora bona obtineat, quàm prius G
habuit per hoc quòd modico tempore ea eſſet habiturus. et ideo Baldath primo deſcribit ei modum debitæ conuerſionis, ad quam tria requiruntur. Quorum primũ eſt, ut peccator celeriter ſurgat: & hoc eſt quod dicit, Tu tamen ſi diluculo. ideſt tempeſtiue. Conſurrexeris ad Deum. relictis peccatis, ſecundum illud Ecc.5. Ne tardes conuerti ad Dominũ. Secundum eſt, ut homo pro peccatis ſatisfaciat. et quantum ad hoc dicit, Et omnipotentem fueris deprecatus. inter ſatisfactionum enim opera quaſi præcipuũ uidetur eſſe oratio. Tertiũ eſt, ut homo perſeueret cauens H
ſibi a recidiuo peccati. et ideo dicit, Si mundus & rectus inceſſeris. ſcilicet cauens tibi ab immunditiis carnis: & ab iniuſtitiis quibus læditur proximus. Sic autẽ perfecta conuerſione deſcripta ſubiungit promisſionem proſperitatis dicens

A dicens, Statim euigilabit ad te. ſcilicet Deus. etenim quaſi dormire uidetur cum iuſtos affligi permittit. euigilare autem quando eos defendit, ſecundũ illud, Exurge quare obdormis Domine. et effectum huius euigilationis ſubiungit dicens, Et pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ. quaſi dicat, domus & familia tua tempore peccati tui, cum erant reproba, fuit perturbata: & tempore iuſtitiæ tuæ pacẽ habebit: & ne poſſet conqueri de temporis breuitate, repromittit exceſſum proſperitatis dicens. intantum ut ſi priora tua fuerint parua. ſcilicet cõparatione ſequentium: &
B hoc eſt quod ſubdit, Et nouiſsima tua multiplicentur nimis. ita quòd magnitudo proſperitatis recompenſet tibi tempus, quo in aduerſitate fuiſti.

LECTIO II.

INTERROGA enim generationem priſtinam, & diligenter inueſtiga patrum memoriã. Heſterni quippe ſumus, & ignoramus: quoniã ſicut umbra dies noſtri ſunt ſuper terrã: ipſi docebunt
C te. Loquentur tibi: & de corde ſuo proferent eloquia. Nunquid uirere poteſt ſcirpus abſque humore, aut creſcere carectum ſine aqua? Cum adhuc ſit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas areſcit. ſic uiæ omnium, qui obliuiſcuntur Deum: & ſpes hypocritæ peribit. Non ei placebit uecordia ſua, & ſicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur ſuper domum ſuam, & non ſtabit: fulciet eam, & non conſurget. Humectus uidetur antequam ueniat ſol: & in ortu ſuo germen eius e-
D gredietur. Super aceruum petrarum radices eius denſabuntur: & inter lapides commorabitur. Si abſorbuerit eum de loco ſuo, negabit eum, & dicet, Non nouit te. Hæc eſt enim lætitia uiæ eius, & rurſum de terra alii germinentur. Deus non proiiciet ſimplicem, nec por-

riget manum malignis donec impleatur riſu os tuum , E
& labia tua iubilo. Qui oderint te, induentur confuſio-
ne : & tabernaculum impiorum non ſubſiſtet.

BALDATH Suites in præcedentibus eãdem ſenten-
tiam cum Elipham Themanites defendens poſuerat homi-
nes pro peccato in præſenti uita diuinitus punitos , poſt
cõuerſionem ad proſperitatis ſtatum redituros : quod qui
dem placitum probare intendit dupliciter , primo quidem
experimento, ſecundo ex ſimilitudine . experimentum
enim in rebus particularibus maxime efficax eſt ad proban F
dum: & tanto magis , quanto diutius eſt obſeruatum, & in
fallibiliter inuentum . Ea autem , quæ diuturnitatem tem-
poris requirunt, per antiquorum memorias maxime pro-
bantur . et ideo ad propoſiti probationem recurrit ad an-
tiquorum memorias:quantum ad antiquos cum dicit , In-
terroga enim generationem priſtinam. et quantum ad im-
mediate præcedentes cum dicit,Et diligenter inueſtiga pa
trum memoriã.ideſt ea quæ patres tui in memoria habent.
Interrogatio autem generationis priſtinæ eſt conſiderare
antiquorum geſtorum ſcripta , & ea , quæ de antiquis per G
famam feruntur . Et quia de rebus antiquis multa fabulo-
ſe ſcribuntur & narrãtur,ne ex hoc aliquis ſe falli reputet,
remittit ad patres, qui narrare poſſunt ea quæ uiderunt ,
neceſsitatẽ autẽ huius inueſtigationis oſtẽdit ſubdens, He
ſterni quippe ſumus.quaſi heri nati. Et ignoramus. ſcilicet
hæc antiqua . et hoc quidẽ dicit ad oſtendendã uitæ noſtræ
breuitatẽ.unde ſubdit, Quoniã ſicut umbra dies noſtri sũt
ſuper terrã.umbra enim cito tranſit: ſtatim.ſ.dum remoue
tur obſtaculũ lucis,& dũ corpus mouetur a quo fit umbra,
prior umbra tranſit : & alia ſuccedit : ſic etiã dies hominis H
ſunt in cõtinuo trãſitu dũ alii aliis ſuccedunt. quid autẽ ex
præcedẽti inueſtigatione utilitatis ſubſequatur, oſtendit
ſubdens , Ipſi enim priſtini. ſcilicet patres interrogati. Do
cebunt te. ſcilicet ueritatem ſuper præmiſſis uel uerbis pa
trum, uel ſcriptis & forma antiquorum . Et de corde ſuo

A proferentur eloquia. quod ſubdit ad oſtendendam ueritatem huius doctrinæ: quaſi dicat non aliud docebunt, quàm quod corde ſenſerunt: quia nulla ineſt cauſa eis decipiendi. Deinde inducit ſimilitudinem ad propoſiti probationē ex rebus corporalibus ſumptā. et ponit exemplum de duobus ex terra naſcentibus: quorum unum ad ſui cōſeruationem exigit humorem in terra, ſcilicet ſcirpus, ideſt iuncus. unde dicit, Nunquid poteſt ſcirpus absque humore uiuere? aliud autem requirit loca aquoſa ut ſunt herbæ latæ, & in ſummitate acutæ, quæ nō creſcunt niſi in locis aquoſis. B unde ſubdit, Aut creſcere carectū ſine aqua. dicitur enim carectum locus in quo huiuſmodi herbæ creſcunt: & quòd ſcirpus humorem requirat & carectum aquā, oſtendit quia per ſolam ſubtractionem humoris aut aquæ faciliter deſiccātur, nulla alia cauſa deſiccationis exiſtente. Eſt autem duplex cauſa in aliis ex terra naſcētibus deſiccationis. una eſt naturalis, quæ eſt propter antiquitatem. altera autem eſt uiolenta, quæ eſt quando euelluntur. utraque autē cauſa ceſſante ſcirpus & carectum areſcunt ex ſola ſubtractione humoris & aquæ: & hoc eſt quod ſubdit, Cum adhuc ſit C in flore. ideſt cum adhuc ſit in ſua uirtute, & ſuo uigore: per quod excluditur temporis antiquitas. Nec carpatur manu. per quod excluditur uiolētia. Ante omnes herbas areſcit. ideſt præ omnibus aliis herbis facilius. Hoc autem aptat ad propoſitnm. ubi conſiderandum eſt, quòd iſte Baldath adhæſionem hominis ad Deum hoc modo intellexit eſſe cauſam proſperitatis mundanæ, ſicut humor eſt cauſa uiriditatis herbæ, & hoc ideo quia bonum hominis exiſtimabat eſſe proſperitatem terrenam. bonum autē hominis manifeſtum eſt eſſe ex hoc, quòd homo Deo inhæ-D ret: & ideo credidit quòd ex quo Deo non inhæret, eius proſperitas terrena deficiat. & quidem uerum eſt de felicitate ſpiritali, quæ eſt uerum hominis bonum, non autem de proſperitate terrena quæ inter minima bona computatur utpote organice deſeruiens ad ueram hominis felicitatem: & ideo ſubdit, Sic uiæ omnium, qui obliuiſcuntur Deum, & ſpes hypocritæ peribit. Vbi conſiderandum eſt, quòd

quòd duobus ſupra poſitis duo hic correſpondentia ſub- E
dit. carectum enim manifeſtam aquam requirit ad ſui uiriditatem, & per eius ſubtractionem areſcit, ſcirpus autẽ requirit aquã in terrã occultatam, & per eius defectum ſiccatur. ſic & aliqui ſunt, qui ſecũdũ eius ſentẽtiã pereũt per hoc quòd eiis ſubtrahitur in manifeſto adhæſio ad Deum, ſcilicet quia opera manifeſte agunt Deo contraria: quos ſignificat per eos, qui obliuiſcuntur Deum. qui enim manifeſte mala agunt, nec formidant, omnino Dei reuerentiam poſtponere uidentur, ut etiam eum in memoria non habeant. Aliqui autem ſunt, qui ſecundum eius ſententiã F
pereũt propter ſubtractionẽ occultæ adhæſionis ad Deũ: & hi ſunt hypocritæ, qui exterius prætendunt ac ſi Deo inhæreant, ſed cor eorum eſt ad terrena: & ideo de hypocrita loquens nominauit ſpẽ: ſed de obliuiſcentibus Deum nominauit uias, ideſt operationes, quia eorum opera ſunt auerſa a Deo. quo modo autem ſpes hypocritæ pereat, oſtendit cum ſubdit, Non ei placebit uecordia ſua. ubi conſiderandum eſt, quòd hypocrita habet cor uanum: quod eſt negligens ad ſpiritualia, ad temporalia uero ſolicitum: & hoc quidem ei placet quàm diu in temporalibus ei ſuccedit ſe- G
cundum quòd ſperat. ſi autem ei temporalia ſubtrahantur, tunc neceſſe eſt quòd ei diſpliceat, quia circa Deum cor uerum & firmum non habuit. dicit ergo, Non ei placebit uecordia ſua, ideſt auerſitate ueniente diſplicebit ei, quòd ad Deum cor rectum non habuit: & ſolicitudo eius quam circa temporalia habuit, omnino deficiet. & hoc eſt quod ſubdit, Et ſicut tela aranearum fiducia eius. ideſt ea, in quibus confidebat, de facili frangentur, ſicut aranearum tela. cõfidebat enim non in diuino auxilio, ſed in fortitudine domus ſuæ, ideſt in abundãtia diuitiarũ, mul H
titudine conſanguineorum, & aliis huiuſmodi. ſed hæc ei de facili deficient: unde ſequitur, Innitetur ſuper domum ſuam. ideſt fiduciã habebit ſtabilitatis in proſperitate domus ſuæ: & tamen non ſtabit: quia cum defecerit ei diuinum auxilium, ruet. contingit autem, quòd aliquis in fu-
turum

A turũ aduerſa proſpiciens aliqua adminicula ſibi, & domui ſuæ contra aduerſa parat: ſed & hoc ei non ualebit. ſequitur enim, Fulciet eam. aliquibus ſcilicet remediis contra aduerſa: ſicut domui, quæ minatur ruinã, fulcimenta aliqua adhibentur: & tamen non conſurget uel ipſe uel domus ſua ad proſperitatis ſtatum. Ad hanc autem ſententiã, quam de fragilitate fiduciæ dixerat, præmiſſam ſimilitudinem de ſcirpo adaptat. ex duobus enim de ſcirpo fiducia haberi uidetur, primo quidem ex propria uiriditate, quæ tamẽ adueniente ſole, & deficiente terræ humore cito deficit: & quantum ad hoc dicit, Humectus uidetur. ſcilicet
B ſcirpus, antequam ueniat ſol, qui eius uiriditatem tollat, Et in ortu ſuo germen eius egredietur, cito enim creſcere & proprium fructum facere uidetur: & ſimiliter hypocritæ accidit quia a principio ſibi fortuna proficere uidetur, ſed ueniente ſole. ideſt tribulatione cito proſperitas eius deficit. Secundo poteſt haberi fiducia de ſcirpo ex aliis ſcilicet, uel ex multitudine aliorum ſcirporum ei cohærentium, uel ex ſoliditate loci, in quo creſcit dum naſcitur in loco lapidoſo: & ideo conſequenter dicit, Su-
C per aceruum petrarum radices eius. ſcilicet ſcirpi, denſabuntur. inquantum ſimul coniunguntur multorum ſcirporum radices: & hoc dicit quantum ad primum. Quantum ad ſecundum dicit, Et inter lapides commorabitur. ita aliquis hypocrita poteſt habere fiduciam de ſua ſtabilitate: non ſolum propter proſperitatem propriam, ſed etiam propter multitudinem cõſanguineorum & domeſticorum, aut etiam propter fortitudinem regni, aut ciuitatis, in qua habitat. Sed hæc fiducia eius deficit ei, ſicut & circa ſcirpum accidit. Sequitur enim, Si abſor-
D buerit eum. ſ. ſcirpum aliquis de loco ſuo. Locus eius negabit eum, & dicet, non noui te. quaſi dicat ſcirpus de loco ſuo euellitur, quod nec ueſtigium eius in loco apparet, nec locus eius. quandoque autẽ aliquis operatur ad hoc quòd ille idem ſcirpus iterum renaſcatur: & tamen ſubiungit dicens, Hæc eſt enim lætitia uiæ eius, ut rurſum de terra alii germinentur

germinentur. quaſi dicat,proceſſus & uita ſcirporum in ali E
quo loco commorantium nō ad hoc naturali appetitu tendit, nec per hoc conſeruatur, quòd idem numero ſcirpus, qui erectus eſt, renaſcatur, ſed ad hoc, quòd alii eiuſdem ſpeciei renaſcantur. ita etiam eſt, cum aliquis per mortem aut alio modo ab aliqua fortiū ſocietate ſeparatur, ſtatim quaſi obliuioni traditur, ſecundum illud pſal. Obliuioni datus ſum tanquam mortuus a corde. ſed huius ſocietas gaudet in iis, quæ ei ſuccedunt, ſecundum illud Eccl. 4. Alius natus in regno inopia conſumatur. Hæc autē ad hoc introducta ſunt ut oſtēdat quod ſi aliqua proſperitas interdum F
malis eueniat, non tamen eſt firma, de qua confidere poſſint, ſed cito tranſit: unde pro nihilo reputanda eſt. Ex omnibus autem ſupradictis oſtendit conſequenter quod intendit dicens, Deus non proiiciet ſimplicem. ideſt a ſe eū non elongabit, ut non ſuſtentet qui ſimplici corde ei adhæret. Nec porriget manum malignis. ideſt non dabit eis auxilium ut eorū proſperitas confirmetur. et quia poſſet dicere Iob, quicquid tu dicas & ſimilitudinibus confirmare uelis, tamen ego contrarium in me ſum expertus, qui cum ſimplex eſſem, aduerſitatem patior, & maligni aduerſarii G
mei cōtra me præualuerunt: ideo ad hoc excludendū ſubiungit, Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo. quaſi dicat, hoc quod dixi intantū uerum eſt quod in te ſenties: ſi tamen fueris ſimplex ita ſcilicet quòd proſperitate quæ ſubſequetur, lætitia tua prorumpet in riſum & iubilum, quæ ſolent ex magnitudine gaudii prouenire, & econtrario qui oderunt te, induentur confuſione, ideſt manifeſte ac multipliciter cōfundentur: ut ſic ſit eis cōfuſio quaſi ueſtimentum. & ne hoc alicui uideatur impoſſibile propter proſperitatem præſentem, qua uidentur florere, ſub- H
iungit, Et tabernaculum impiorum non ſubſiſtet. per tabernaculum enim, in quo plurimi orientalium habitare conſueuerunt, ibi ſuas diuitias, & ſupellectiles habentes, poteſt intelligi omne illud quod pertinet ad proſperitatē uitæ præſentis. Conſiderandum eſt autem, quòd ideo
Baldath

A Baldath de hypocrita & ſimplici facit mentionem, quia exiſtimabat Iob non uere ſanctum ſed hypocritam fuiſſe, & quòd propterea proſperitas eius firma non fuit: ſed ſi ſimplex eſſe incœperit, promittit ei proſperitatem affuturam.

CAP IX. LECTIO I.

ET reſpondens Iob ait: Vere ſcio quòd ita ſit, & quòd non iuſtificetur homo comparatus Deo. Si uoluerit contendere cum eo, poterit

B reſpondere ei unum pro mille. Sapiens corde eſt, & fortis robore. Quis reſtitit ei, & pacem habuit? Qui tranſtulit montes, & neſcierunt his, quos ſubuertit in furore ſuo: Qui commouet terram de loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur: Qui præcipit ſoli, & non oritur, & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.

BEATVS Iob in ſuperiori reſponſione, qua uerbis Elipham reſpõderat, unum prætermiſiſſe uidebatur, quod

C Elipham de dei iuſtitia propoſuerat cum dixerat, Nunquid homo comparatione Dei iuſtificabitur? quin immo quadã quaſi comparatione, uel diſputatione uiſus eſt ad Deum loqui, cum dixit, Nunquid mare ſum ego, aut cetus &c. Et iterum, Vſque quò non parcis mihi &c. quod Baldath Suites replicãs contra reſponſionem beati Iob a defenſione diuinæ iuſtitiæ incœpit dicens, Nunquid Deus ſupplantat iudicium &c. & in hoc idem ſermonem terminauit cum dixit, Deus non proiiciet ſimplicem &c. & ideo beatus Iob in hac reſponſione primo oſtendit ſe diuinæ iuſtitiæ con-

D tradicere nolle, nec contra Deum uelle contendere, ut illi ſuſpicabantur. & hoc eſt quod dicit, Reſpondens Iob ait, Vere ſcio quod ita ſit. ſ. quòd Deus non ſupplantat iudicium, & quòd non proiiciet ſimplicem, ut Baldath propoſuit. Et ſcio quod non iuſtificetur homo comparatus Deo. ideſt comparatus ei: & hoc dicit reſpõdens ei, quod

ſupra Elipham dixerat, Nunquid homo comparatione E
Dei iuſtificabitur. & unde hoc ſciat, conſequenter oſtendit ex quodam ſigno. cum enim aliquis comparatione alterius iuſtus eſt, libere & ſecure poteſt cum eo contendere, quia per mutuam diſceptationẽ iuſtitia & ueritas manifeſtatur. Nulli autem homini tutum eſt cum Deo contendere: & ideo ſubdit, Si uoluerit contendere cum eo. ſcilicet homo cũ Deo, Nõ poterit reſpõdere ei, ſcilicet homo Deo. Vnũ pro mille. Sciendũ quidẽ eſt, quòd maior numerus, qui apud nos proprium nomen habeat, eſt millenarius. nam apud nos maiores numeri per replicationẽ inferiorũ mino F
rũ nominantur, ut puta decem millia, centũ millia: & hoc rationabiliter accidit. Nam ſecundum quoſdam antiquos ſpecies numerorum uſque ad decem protenduntur. poſtmodum enim priores numeri repetuntur, quod quidem ſecundum nominationem maiorem eſt, quidquid ſit ſecundum rei ueritatem. cubus autem ex denario conſurgens milleuarius eſt. decies enim decem decies mille ſunt. millenarium ergo numerum apud nos pro quantocunque magis indeterminato numero ſumpſit. idem eſt ergo quod dicit quòd non poteſt homo Deo reſpondere unum pro mille: G
ac ſi diceret, quòd nulla determinata numeri menſura inueniri poteſt ſecundum quam diuina iuſtitia humanam excedat, cum hæc ſit finita, illa autem infinita. quod autem homo in contendendo nulla proportione poſsit ad Deum accedere, oſtendit conſequenter, cum dicit, Sapiens corde eſt & fortis robore. ſcilicet Deus. duplex enim eſt contentio, una qua contenditur diſputando, & hæc eſt per ſapientiam: alia qua contenditur pugnando, & hæc eſt per fortitudinem. in utroque autem exccedit Deus, quia & fortitudine & ſapientia omnem fortitudinem & ſapiẽtiam H
excedit. & utrunque horum exceſſum oſtendit conſequenter, & primo exceſſum fortitudinis, quem quidem oſtendere incipit quantum ad homines cum dicit, Quis reſtitit ei & pacem habuit? quaſi dicat nullus. Sciendum eſt ſiquidẽ quòd aliter homo obtinet pacem a potentiori, aliter a mi
nus

A nus potente, uel ab æque potente. manifeſtum eſt enim quòd potentior a minus potente pacem acquirit contra eum pugnando: ſicut cum rex potens contra aliquem rebellem in ſuo regno bellum mouet, & uictoriam obtinens pacem regni reformat. Similiter etiam ab æquipollente cum aliquis pacem obtinet pugnando. licet enim eum ſuperare non poſsit, tamen aſsiduitate pugnæ eum fatigat ut ad pacem reducatur. ſed a magis potente nunquam aliquis pacem obtinet reſiſtendo uel pugnando, ſed ſe ei humiliter ſubdendo. Hoc eſt ergo euidens ſignum quòd for-
B titudo Dei omnem humanam fortitudinem excedit: quia nullus cum eo pacem habere poteſt reſiſtendo, ſed ſolum humiliter ei obediendo. unde dicitur Eſ. 26, Seruabis pacem quia in te ſperauimus. ſed impii, qui Deo reſiſtunt, pacem habere non poſſunt, ſecundum quòd dicit Eſa. Non eſt pax impiis dicit Dominus: & hoc eſt quod hic dicitur. Quis reſtitit ei & pacem habuit. Demum oſtendit, quòd fortitudo Dei omnem fortitudinem rerum naturalium excedit, & hoc quidem oſtendit tam in corporibus ſuperioribus, quàm inferioribus. in inferioribus hoc quidem
C oſtendit ex hoc quòd ea, quæ maxime uidentur eſſe ſtabilita & firma in inferioribus corporibus, pro ſua uoluntate mouet. Inter corpora ergo magna, ad quæ poſt hominem tranſitum facit, maxime uidētur eſſe firma & ſtabilia montes, quorum ſtabilitati ſanctorum ſtabilitas in ſcripturis comparatur ſecundum illud pſal. Qui confidunt in Domino ſicut mōs Syon. & tamē mōtes Deus ſua uirtute mouet & hoc eſt quod ſubditur. Qui tranſtulit montes. quod quidem etſi miraculoſe diuina uirtute fieri poſsit cum hoc uideatur firmitate fidei repromiſſum, ſecundum illud Mat-
D thæi 21. Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis: & ſi monti huic dixeritis: tollere, & iactare in mare, fiet. & Corin. 13. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferā. Tamen congruentius uidetur ut hoc ad naturalem curſum rerum referatur. hoc enim habet naturæ ordo, ut omne, quod naturaliter generatur, etiam determinato tempore

corrumpatur. unde cum generatio montium ſit naturalis, E
neceſſe eſt quòd quandoque montes naturaliter deſtruantur. & hanc quidem naturalem montium corruptionem translationem uocat, eo quòd diſſolutio montium, & ruina cum quadam translatione partium eius accidit. Nec eſt irrationale, ea, quæ naturaliter contingunt, diuinæ uirtuti attribui: cum natura agat propter finem. omne autem quod ad finem certum ordinatur, uel ſeipſum dirigit in finem, uel ab alio dirigente in finem ordinatur. neceſſe eſt, quòd res naturalis, quæ finis notitiam non habet, ut ſe in ipſum dirigere poſsit, ab aliquo ſuperiori intelligente or F
dinetur in finem. Comparatur igitur tota naturæ operatio ad intellectũ dirigẽtẽ res naturales in finẽ, ſicut cõparatur motus ſagittæ ad ſagittatorẽ. unde ſicut motus ſagittæ cõueniẽter ſagittatori attribuitur, ita cõſequẽter tota naturæ operatio attribuitur naturæ diuinæ. unde ſi per operationẽ naturæ mõtes ſubruuntur, manifeſtũ eſt quòd a uirtute diuina montium ſtabilitas ſubruatur. Contingit autẽ quandoque apud homines, quòd ſi aliquis rex ſua uirtute aliquam fortem ciuitatem expugnat, quod quanto citius & inſenſibilius fit, tanto magis uirtus regis demonſtratur. G
hoc ergo, quòd montes transferuntur, maxime uirtuti diuinæ atteſtatur cum quaſi ſubito & inſenſibiliter fiat, ita ut etiam ab iis, qui circa montes habitant, per ſubuerſionem montis pereant, & ſibi cauere non poſsint: cum huius ſubuerſio præcognoſci non poſsit. & hoc eſt quod ſubditur. Et neſcierunt ii, quos ſubuertit in furore ſuo. quaſi dicat, adeo ſubito Deus tantam rem operatur, quòd etiam ii, qui circa montes habitant, præcognoſcere non poſſunt quod manifeſte euidens ſit: quia ſi præcognoſcerẽt ſibi cauerent ut non ſubuerterentur. addit autem, In furore ſuo, ad H
oſtendendum quòd Deus interdum naturales operationes moderatur ſecundum ordinem ſuæ prouidentiæ, prout neceſſarium eſt ad hominum in peccata puniẽda; quibus quidem peccantibus methaphorice iraſci dicitur, cum in eos uindictam exercet quæ apud nos ſolet eſſe iræ effectus. Ex

corpori

A corporibus autem miſtis tranſit ad elementa, inter quæ firmiſsimum & ſtabiliſsimum uidetur eſſe terra, quæ eſt immobilis, ſicut centrum motus totius. & tamen quãdoque ſecundum aliquas partes ſuas mouetur naturaliter ex uapore incluſo, ut philoſophi tradunt. & hoc eſt quod ſubditur, Qui commouet terram de loco ſuo. non quidem totaliter ſecundum totum, ſed ſecundũ aliquas partes eius, quæ habitantur, ſicut in terræ motu accidit. in quo quidem motu etiam montes concutiuntur, qui ſunt quaſi columnæ ſuper terram fundatæ. unde ſequitur, Et columnæ eius con-
B cutientur. poſſunt etiam per columnas ad litteram intelligi columnæ & quæcunque alia ædificia, quæ uidentur terræ adhærere, quæ in terræ motu cõquaſſantur. uel poſſunt intelligi per columnas inferiores terræ partes, & intimæ: eo quòd ſicut domus ſtabilitas ſuper colũnas firmatur, ita ſtabilitas terræ ex centro procedit, ad quod omnes partes terræ naturaliter tendunt, & per cõſequens omnes inferiores partes terræ ſunt ſuperiorum partium ſuſtentatrices, & quaſi columnæ: & ſic cum terræ motus ex profundis partibus terræ procedat, uidetur quaſi ex concuſsione co-
C lumnarum terræ cauſari. Hoc habito ultimo, ad corpora cæleſtia procedit idem oſtendendo, ſcilicet quæ etiam uirtuti diuinæ cedunt. Conſiderandum eſt autem, quòd ſicut de natura terræ eſt immobilitas, & quies, ita de natura cæli eſt, quòd ſemper moueatur. Sicut ergo uirtus terræ oſtenditur ſuperari a uirtute diuina per motũ qui in ea apparet: ita uirtus cæleſtis corporis oſtenditur a uirtute diuina ſuperari per hoc, quòd motus eius impeditur, per quem fit ſolis, & aliorum ſiderum ortus & occaſus. & ideo ſubdit, Qui præcipit ſoli, & non oritur. quod quidem non
D dicitur propter hoc quòd ortus ſolis impediatur ſecũdum rei ueritatem, cum motus cæli continuus ſit: ſed quia ſecundum apparentiã alicubi oriri nõ uidetur, puta cum aer fuerat nubiloſus intantum quòd ſolis ortus habitantibus ſuper terram in ſolita claritate apparere non poſsit. huius autem nubiloſitas cum per operationẽ naturæ fiat, conuenienter

nienter diuino præcepto attribuitur: a quo tota natura in E ſua operatione regulatur ſicut inſtrumentum ab agente, ut dictum eſt. & quod ſic intelligat ſolem non oriri, ſcilicet in quantum ſolis ortus occultatur, maxime apparet ex hoc quod ſubditur, Et ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo. ſtellæ enim quaſi ſub ſignaculo claudi uidentur, cum nubibus cælum obtegitur, ne ſtellæ inſpici poſsint.

LECTIO II.

QVI extendit cælos ſolus, & graditur ſuper fluctus maris. Qui facit arcturum, & orionas, & F hyadas, & interiora auſtri. Qui facit magna, & inſcrutabilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus.

POSTQVAM beatus Iob oſtendit robur diuinæ fortitudinis, hic incipit oſtendere profunditatem diuinæ ſapientiæ. procedit autem contrario ordine nunc & prius. nam primo quidem incipit ab oſtenſione diuinæ fortitudinis in rebus humanis, & proceſsit uſque ad corpora cæleſtia. hic autem incipit a corporibus cæleſtibus, & procedit uſque ad res humanas, quaſi circulus faciens, & hoc ra G tionabiliter. nam ſapientia factoris oſtēditur in hoc, quod opera ſtabilia facit. & ideo in oſtenſione diuinæ ſapientiæ incipit a creaturis magis ſtabilibus, utpote ab habentibus euidentius diuinæ ſapientiæ iudicium. Robur autem alicuius fortitudinis oſtēditur ex hoc, quòd poteſt aliqua a ſuo ſtatu immutare: unde homines cōſueuerunt examinare in eleuatione, uel proiectione lapidum, proſtratione hominū, & huiuſmodi, fortitudinē ſuā: & proptera Iob, cū oſtendebat robur diuinæ fortitudinis, incepit ab iis, in quibus manifeſtius apparet mutatio. ſic ergo ad oſtendendam H diuinam ſapientiam a corporibus cæleſtibus incipit dicēs, Qui extendit cælos ſolus. Sciendum autem eſt, quòd ſapientia Dei in tribus præcipue cōmendabilis apparet, primo quidem in hoc, quòd aliqua magna ſuo intellectu & ſapientia metiri poteſt: & quantum ad hoc dicit, Qui extendit

A dit cælos ſolus. In extenſione enim cælorum magnitudo
quantitatis eorum exprimitur. ſic igitur Deus ſolus exten
diſſe cælos dicitur, inquantum ipſe ſolus tantam quantita
tem ſua ſapientia menſuratam cælis dare potuit. Secundo
Dei ſapientia commendabilis apparet in hoc quòd res ua-
riabiles & quaſi in incertum fluctuantes, in certum ordinē
reducit, & ſuæ gubernationi ſubditas eſſe facit, & quantū
ad hoc ſubdit, Et graditur ſuper fluctus maris. fluctus enim
maris inordinatisſimi eſſe uidentur, utpote quia uentis ua
riis nunc hac nunc illac circunferuntur: & tamen ſuper eos
B Deus graditur, inquantū eos Deus ſuæ gubernationi ſub-
dit. Tertio Dei ſapientia commendabilis apparet, ex eo
quòd Deus multa condidit ſecundum ſuæ ſapientiæ ratio-
nem, quæ mirabilia hominibus apparent, & eorum ratio-
nem inueſtigare non poſſunt: & hæc præcipue ſunt, quæ in
ſitu & diſpoſitione ſtellarum apparent: quæ tamen a Deo
ſapientisſime & rationabiliter ſunt inſtituta: & hæc quidē
enumerat incipiens a polo ſeptentrionali, & procedens
usque ad polum meridionalem. unde dicit, Qui facit ar-
cturum. arcturus quidem eſt quædam conſtellatio in cælo,
C quæ uocatur urſa maior: & habet ſeptem ſtellas claras, quæ
nunquam nobis occidunt, ſed ſemper circumeunt polum
ſeptentrionalem. ſequitur, Et orionas. orion eſt quædam
conſtellatio multum euidens in cælo propter ſui magnitu-
dinem & claritatem ſtellarum, quæ dicuntur eſſe in tauro,
& geminis. ſequitur, Et hyadas. quæ ſunt quædam ſtellæ,
in pectore tauri, ut dicitur, exiſtentes, & ſunt etiam mul
tum notabiles uiſu. ſequitur, Et interiora auſtri. Vbi con
ſiderandum eſt quòd iis, qui ſub æquinoctiali habitant, ſi
tamen aliqui ibi habitant, uterque polus conſpicuus eſt,
D cum orizon eorū ad rectos angulos æquinoctialem ſecet,
& ſic oporteat quòd tranſeat per utrunque polum æquino
ctialem. unde uterq; polus redditur conſpicuus habitanti-
bus ſub æquinoctiali, ut dictū eſt; recedentibus autem ab
æquinoctiali, & accedentibus uerſus polum ſeptentriona-
lem eleuatur ſuper orizontem poli ſeptentrionalis: & de-
primitur

primitur polus auſtralis ſecundũ modum elongationis ab E
æquinoctiali. unde nobis, qui in parte ſeptentrionali ſimus, polus auſtralis nunquam poteſt eſſe conſpicuus. et ſimiliter ſtellæ ei uicinæ occultæ ſunt nobis ſecundum quãtitatem, qua elongantur ab æquinoctionali. et hæc dicuntur hic interiora auſtri: quia ſunt nobis occulta, quaſi ſub orizonte abſcondita & depreſſa. & ne aliquis credat quòd in prædictis ſolum diuina ſapientia manifeſtetur, oſtendit conſequenter quòd multa alia & ſimilia innumerabilia nobis Deus fecit dicens, Qui facit magna. In quibus ſcilicet commendabilis apparet Dei ſapientia ex commenſuratio F
ne magnitudinis. et hoc reſpondet ei, quod dixerat, Qui extendit cælos ſolus, & inſcrutabilia. quæ ſcilicet homines ſcrutari non poſſunt propter eorum inſtabilitatẽ: quæ tamen diuina gubernatione ordinantur. et hoc reſpondet ei quod dixerat, Et graditur ſuper fluctus maris: et mirabilia. quorum ſcilicet rationes homines conſiderare nõ poſſunt: licet a Deo ſecundum rationem ſint facta: & hoc reſpondet ei quod dixerat, Qui facit arcturum &c. quod autem addit, Quorum non eſt numerus: ad ſingula referendum eſt, ita tamen quòd intelligatur diuina opera & mira- G
bilia eſſe hominibus. ſunt tamen mirabilia Deo, qui facit omnia in numero, pondere, & menſura.

LECTIO III.

SI ueneritad me, non uidebo eum: ſi abierit, non intelligam. Si repente interroget, quis reſpondebit ei? Vel quis dicere poteſt ei, cur ita facis? Deus, cuius iræ nemo reſiſtere poteſt, & ſub
quo curuantur qui portant orbem. Quantus ergo ſum H
ego, ut reſpondeam ei, & loquar uerbis meis cum eo? Qui etiam ſi habuero quippiam iuſtum, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor. Et cum inuocantem me exaudierit, non credo quòd audierit uocem meam.

A meam. In turbine enim conteret me, & multiplicabit uulnera mea etiam ſine cauſa. Non concedit requieſcere ſpiritum meum, & implet me amaritudinibus. Si fortitudo quæritur: robuſtiſſimus eſt. Si æquitas iudicii: nemo audet pro me teſtimonium dicere. Si iuſtificare me uoluero: os meum condemnabit me. Si innocentem oſtendero: prauum me comprobabit. Etiam ſi ſimplex fuero: hoc ipſum ignorabit anima mea, & tædebit me uitæ meæ.

B

BEATVS Iob uolens oſtendere ſuam intentionẽ non eſſe, ut cum Deo contendat, per plura indicia profunditatem diuinæ ſapientiæ in rebus naturalibus oſtendit: nunc autem uult oſtẽdere profunditatem diuinæ ſapientiæ in rebus humanis. Conſiderandum eſt autem quòd ad rectorẽ humanarum rerum tria pertinere uidentur. Primum eſt ut ſuis ſubiectis iuſtitiæ præcepta & alia beneficia diſpenſet; ſecundum eſt ut actus ſubditorum examinet. tertiũ eſt ut quos culpabiles inuenit, pœnis ſubiiciens exterminet, uel C purget. In his ergo tribus immenſam profunditatem diuinæ ſapientiæ oſtendit, primo quidem quia tam profunde & ſubtiliter ſuis ſubditis prouidet ſua beneficia, quòd etiã eis incomprehenſibile eſt qui recipiunt: & hoc eſt quod dicit, Si uenerit ad me, non uidebo eum: ſi abierit, non intelligam eum. Vbi conſiderandum eſt quòd in ſcripturis Deus uenire ad hominem dicitur, quando ei ſua beneficia largitur ſiue intellectum eius illuminando, ſiue affectũ inflammando, ſiue qualitercunque ei benefaciendo. unde dicitur Eſaiæ 35. Deus noſter ipſe ueniet, & ſaluabit nos.
D Econtrario uero Deus ab homine recedere dicitur quando ei ſua beneficia uel ſuam protectionem ſubtrahit, ſecundum illud pſal. Vt quid Domine receſſiſti longe, deſpicis in opportunitatibus in tribulatione? Contingit autem quandoque, quòd Deus aliquibus uel tribulationes, uel etiam aliquos ſpiritales defectus euenire permittit ad

Q procu

procurandum eorũ ſalutẽ. ſicut dicitur Ro. 8. Diligentibus E
Deum omnia cooperãtur in bonũ. ſic ergo Deus ad hominem uenit eius procurando ſalutem: & tamen homo eum non uidet; quia beneficium eius non percipit. Econtrario uero multis Deus ſua manifeſta beneficia non ſubtrahit: quæ tamen in eorũ perniciẽ uergunt: & ideo dicitur quòd Deus ſic recedit ab homine, quòd homo eum non intelligit recedentem. ſic ergo apparet profunditas ſapientiæ diuinæ in diſpenſatione ſuorum beneficiorum. Oſtenditur autem ſecundo diuinæ ſapientiæ profunditas in examinatione humanorum actuum: quia uidelicet ſic ſubtiliter & F
efficaciter examinat, ut eius examinationẽ nullus per quãcunque cauillationem ſubterfugere poſsit. et hoc eſt quod dicit, Repente interroget, quis reſpondebit ei. Interrogat autem Deus hominem quando eum ad conſiderandum ſuam conſcientiam reducit, uel interius inſpirando, uel ex exterius prouocando beneficiis, aut flagellis, ſecundum illud pſal. Dominus interrogat iuſtum, & impium. Tunc autem homo ſufficienter Deo reſpondet quando in eo nihil inuenitur quod iuſte a Deo reprehendi poſsit: quod nulli hominum in hac uita contingit, ſecundum illud Prou. G
20. Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum? ſcilicet purum a peccato: ſignanter autem dicit, Si repente interroget. quia ſi homini ſpatium reſpondendi detur poteſt per pœnitentiam delicta diluere. contingit autem quandoque quòd aliquis in examinando aliorum exceſſus, remiſſus inuenitur, timens ne & ſui exceſſus uerſa uice ab aliis examinentur. ſed hoc Deo formidandum non eſt ut in ſua examinatione moleſtetur: quia non habet ſuperiorẽ qui de eius factis iudicare poſsit. et ideo ſubdit, Vel quis dicere ei poteſt cur ita facis? quaſi eum caſtigando. Tertio autẽ oſten- H
ditur diuinæ ſapientiæ profunditas in punitione delictorũ. quia quocunque ſe uertat homo, nulla aſtutia, nulla potentia, Dei uindictam declinare poteſt, ſecundum illud pſal. Quò ibo a ſpiritu tuo: & quò a facie tua fugiam? & hoc eſt quod dicit, Deus cuius iræ reſiſtere nemo poteſt. Ira enim

A ſecundum quòd Deo attribuitur in ſcripturis, non importat commotionem animi, ſed uindictam. huius autem probationem conſequenter inducit dicens, Et ſub quo curuãtur qui portãt orbem. Intelligendi autem ſunt portare orbem cæleſtes ſpiritus: quorum miniſterio tota corporalis creatura diuinitus procuratur ut dicit Aug. 3. de trinitate. hi autem cæleſtes ſpiritus ſub Deo curuantur, quia ei per omnia obediunt, ſecundum illud pſal. Benedicite Domino omnes angeli eius, miniſtri eius, qui facitis uoluntatẽ eius. ſic igitur angelis Deo obedientibus manifeſtum eſt

B quòd totus curſus rerũ corporalium, qui per angelos adminiſtratur, diuinæ ſubiacet uoluntati: & ſic ex nulla creatura poteſt homo habere auxilium ad effugiendum Dei uindictam ſecundum illud pſal. Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero ad infernum, ades: quinimmo ut dicitur Sap. 5. pugnabit pro illo orbis terrarum cõtra inſenſatos. Poſſunt etiã intelligi portare orbem reges & principes mũdi, qui ſub Deo curuantur, ſecundũ illud Prou. 8. Per me reges regnãt. uel quia nec ipſi reges iræ diuinæ reſiſtere poſſunt: ut ex hoc a maiori idẽ de aliis cõcludi poſſit. Sic igi-

C tur oſtenſa multipliciter immenſitate diuinæ potentiæ, & profunditate diuinæ ſapientiæ cõcludit propoſitũ, quòd. ſ. ſuæ intẽtionis nõ eſt cũ Deo cõtendere. et hoc eſt quod dicit, Quãtus ergo ſum ego. id eſt quàm potẽs, quàm ſapiens, Qui reſpondeã ei. ſ. Deo interroganti potentiſſimo & ſapientiſſimo. Et loquar uerbis meis cum eo. examinando facta eius & dicendo, Cur ita facis? ac ſi diceret non ſufficiens ſum ut contendam cum Deo. Contentio enim in reſpondendo & obiiciendo conſiſtit. contingit autem quandoque quòd aliquis etſi nõ ſit multum potens aut ſapiens

D tamen propter ſecuritatem ſuæ conſcientiæ non formidat contendere cum quouis iudice. ſed hanc etiã cauſam contendi cum Deo a ſe excludit dicens, Qui ſi etiam habuero quippiam iuſtum non reſpondebo. ſcilicet Deo examinanti, quaſi meam iuſtitiam defendendo. Sed meum iudicem deprecabor. quaſi non petens iudiciũ, ſed miſericordiam.

ſignanter autem dicit, Si habuero quippiam iuſtum, ad deſignandum incertitudinem humanæ iuſtitiæ. per hoc quod dicit, Si habuero, ſecundum illud Apoſtoli 1. ad Corin. 4. Nihil mihi conſcius ſum: ſed nō in hoc iuſtificatus ſum. et ad oſtendendum quòd iuſtitia hominis parua eſt & imperfecta ad diuinum examen relata. propter quod dicit, Quippiam. ſecundum illud Eſa. 64. Omnes iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ, ſic ſunt corā illo. quid autē ex ſua deprecatione conſequatur, oſtendit cum ſubdit, Et cum inuocantem me exaudierit, nō credo quòd audierit uocem meam. contingit enim quandoque quòd Deus hominem exaudit non ad uotum ſed ad profectum. ſicut enim medicus non exaudit ad uotum ſed ad profectum infirmum poſtulantem amoueri medicinam amaram, ſi medicus eā non remoueat eo quòd ſcit eam eſſe ſalutiferam: exaudit tamē ad profectum, quia per hoc ſanitatem inducit, quam maxime infirmus deſiderat: ita Deus homini in tribulationibus conſtituto tribulationes non ſubtrahit quāuis deprecanti, quia ſcit eas expedire ad finalem eius ſalutem. et ſic licet Deus uere exaudiat, tamen homo in miſeriis conſtitutus ſe exaudiri non credit: & quare non credat oſtendit ſubdens, In turbine enim conteret me. et more ſuo quod metaphorice dictum eſt exponit ſubdens, Et multiplicabit uulnera mea etiam ſine cauſa. hoc etiā eſt conterere quod multiplicare uulnera & tribulationes. hoc eſt, In turbine. in horribili obſcuritate. quod dicit, Sine cauſa. ſcilicet manifeſta, & ab homine afflicto perceptibili. Si enim homo afflictus perciperet cauſam quare Deus eum affligit, & quòd afflictiones sūt ei utiles ad ſalutē: manifeſtū eſt quòd crederet ſe exauditū: ſed quia hoc non intelligit, credit ſe non exauditū. et ideo non ſolū exterius affligitur, ſed etiā interius: ſicut infirmus qui ſi neſciret ſe per medicinam amaram ſanitatem habiturum, non ſolum affligeretur in guſtu, ſed etiam in animo. & ideo ſubdit, Non concedit requieſcere ſpiritum meum. requieſcit enim ſpiritus licet carne afflicta propter ſpem finis. ſecūdum quòd Dominus docet

A docet Matthæi 5. Beati eritis cum maledixerint uobis homines. & poſtea ſubdit. Gaudete, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cælis: & ſic dum affligor exterius & interius, non requieſco. Implet me amaritudinibus. ſcilicet intus & extra. & eſt conſiderandum quòd ab illo loco, Et cum inuocantem &c. euidenter propoſuit quod ſupra occulte dixerat, Si uenerit ad me, non uidebo. hoc enim fere ubique in dictis Iob obſeruandum eſt, quòd obſcure dicta, per aliqua conſequentia exponuntur. & quia ſupra breuiter & ſummarie dixerat Iob, Quantus ego ſum, qui re-
B ſpondeam ei. hic conſequenter diffuſius explicat, ubi etiam aſsignat cauſam quare non reſpondet: ſed iudicem deprecatur. quòd enim aliquis audacter iudici reſpõdeat, poteſt ex duobus contingere, primo quidem ſi iudex ſit debilis, qui ſubditos coercere non poſsit. ſed hoc excludit dicens, Si fortitudo quæritur. ſcilicet in Deo ad ſubditos coercendum. Robuſtiſsimus eſt. omne robur excedens. Secundo aliquis audacter reſpondet iudici, quia confidit de ſua cauſa, quod aliquando contingit quia habet multos accuſatores: ſed hoc excludit dicens, Si æquitas iudi-
C cii. ſcilicet requiritur, ſecundum quam aliquis habens pro ſe multos teſtes abſoluitur. Nemo pro me audet teſtimonium dicere. intellectus enim hominis hoc capit, quòd hominis iuſtitia ſit maior quàm ueritas Dei redarguentis. Aliquando uero homo & ſi non habeat aliquos teſtes pro ſe, confidit tamen de cauſa ſua innitens teſtimonio conſcientiæ ſuæ. ſed teſtimonium conſcientiæ non poteſt ualere homini contra redargutionem diuinam: & hoc oſtendit per ſingulos gradus. Habet enim teſtimonium conſcientiæ tres gradus. quorum primus eſt quãdo alicui conſcien
D tia ſua teſtimonium reddit, quòd ſit iuſtus ſecundum illud Ro. 8. Ipſe ſpiritus teſtimoniũ reddit ſpiritui noſtro, quòd ſimus filii Dei. ſed hoc teſtimonium non ualet contra diuinam reprehenſionem. unde dicit, Si iuſtificare me uoluero. ideſt ſi uoluero dicere me eſſe iuſtum, Dominus mihi obiiciet quòd ſim impius, Os meũ condemnabit me. ideſt con-

condemnabilẽ me reddet propter blaſphemiã. Secundus E
gradus eſt, quando aliquis etſi nõ præſumat ſe eſſe iuſtum, tamen non reprehendit eum conſcientia de aliquo peccato, ſecundum illud 1. ad Corin. 4. Nihil mihi cõſcius ſum: ſed nec hoc teſtimonium ualet contra Deum. unde dicit, Si innocentem oſtendero. ideſt, ſi innocentem uoluero me oſtendere eſſe ſine peccato, prauum me comprobabit. inquantum mihi uel aliis manifeſtabit peccata quorum mihi non ſum cõſcius. quia ut dicitur in pſal. Delicta quis intelligit? Tertius gradus eſt, quando aliquis etſi ſit ſibi cõſcius de peccato: tamen præſumit: uel quia non habuit malam F
intentionem: aut quia non fecit illud ex malitia uel dolo, ſed ex ignorantia & infirmitate. ſed nec hoc teſtimonium ualet homini contra Deum: ideo dicit, Etiam ſi ſimplex fuero, ideſt ſine dolo uel duplicitate prauæ intentionis. Hoc ipſum ignorabit anima mea. homo enim non poteſt ad liquidum motum ſui affectus comprehendere tum proter uariationem eius, tum propter permiſtionem & impetum multarum paſsionum, propter quod dicitur Hieremiæ 17. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? & propter huius ignorantiam quòd homo ſeipſum nõ G
cognoſcit nec ſtatum ſuum, redditur etiam iuſtis ſua uita tædioſa. & propter hoc ſubdit, Et tædebit me uitæ meæ.

LECTIO IIII.

9 VNVM eſt quod locutus ſum: & innocentẽ & impiũ ipſe cõſumit. Si flagellat: occidat ſemel: & non de pœnis innocentium rideat. Terra data eſt in manus impii: uultum iudicum eius operit. Quòd ſi non ille eſt, quis ergo eſt? Dies mei uelociores fuerunt curſore, fugerunt & non uiderunt bonum. H
Pertranſierunt quaſi naues poma portantes, ſicut aquila uolans ad eſcam. Cum dixero, nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti

A linquenti. Si autem & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui? Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint uelut mundiſſimæ manus meæ: Tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me ueſtimenta mea. Neque enim uiro, qui ſimilis mei eſt, reſpondeo, nec qui mecum in iudicio ex æquo poſſit audiri. Non eſt qui utrunque ualeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus. Auferat a me uirgā ſuam, & pauor eius non me terreat. loquar & non timebo eum. Neque enim poſſum
B metuens reſpondere.

POSTQVAM beatus Iob oſtendit nō eſſe ſuæ intentionis ut cum Deo contendat, proponit illud, de quo cum aduerſariis eius diſputatio ei erat. Dixerat enim Elipham, quòd pœnæ a Deo non niſi pro peccatis immittuntur, contra hoc quod in ſuperiori reſpōſione Iob locutus fuerat. & quia Baldath ſententiam Elipham conatus fuerat aſſerere, Iob iterato ſententiam ſuā repetit dicens, Vnum eſt quod locutus ſum: impium & innocentem ipſe conſumit. quaſi
C dicat, non ſolum peccatoribus, ſed etiam innocentibus mors a Deo immittitur: quæ tamen eſt maxima pœnarum præſentium. & ſic non eſt uerum quod dicis, quòd ſolum pro peccatis propriis homo puniatur a Deo. quòd autem mors a Deo ſit, dicitur Deute. 32. Ego occidam, & ego uiuere faciam. Sed cum mors communiter omnibus immittatur a Deo, unum eſt quod durum uidetur, ſcilicet quòd innocentes præter neceſsitatem communem multiplices aduerſitates ſuſtinent in hac uita. cuius rei cauſam inueſtigare intendit: & ideo ſubdit, Si flagellat, occidat ſe-
D mel. quaſi dicat, detur quòd flagellum mortis omnibus ſit commune: uidetur tamen rationabile quòd innocentibus, qui ex propriis peccatis non ſunt rei, propter mortem, quæ debetur pro peccato communi, aliam pœnam infligere nō deberet. ſi enim, ut uos dicitis, nulla alia cauſa eſt quare iuſte aliter pœnam alicui infligi poſsit, niſi peccatum

tum, & manifeſtnm eſt innocentes pati pœnā in hoc mundo: uidetur quòd ſine cauſa puniantur, ac ſi ipſæ pœnæ propter ſe Deo placerēt. ideo ſubdit, Et de pœnis innocentū non rideat. de illis enim ridere ſolemus, quæ nobis ſecundum ſe placent. ſi autem hoc eſt inconueniens, quòd pœnæ innocentum Deo ſecundum ſe placeant; inueniuntur autem innocentes frequenter in terris puniri: uidetur ſequi aliud inconueniens, ſcilicet quòd iſtæ pœnæ ex diuino iudicio non procedant, ſed ex malitia alicuius iniqui Domini, qui poteſtatem habet in terra, & punit innocentes, unde ſequitur, Terra data eſt in manus impii. quaſi dicat, ſi ipſi Deo non placerent ſecundum ſe pœnæ innocentum, qui tamē puniuntur in terra, oportebit dicere, quòd Deus regimen terræ alicui impio cōmiſerit: ex cuius iniquitate iudicium in terra peruertitur, ut innocentes puniātur: & hoc eſt quod ſubdit, Vultum iudicum eius operit. ideſt rationem eorum obnubilat, uel cupiditate, aut odio, aut amore, ne ueritatem iudicii in iudicando ſequantur. Quòd ſi ille non eſt. ſcilicet ipſius, cui tradita eſt terra, a quo ſcilicet cauſatur innocentum punitio. Quis ergo eſt? ſcilicet huius punitionis cauſa. non enim dici poteſt ut oſtenſum eſt, quòd hoc ſit a Deo, ſuppoſita noſtra poſitione, quòd ſolum peccatum ſit cauſa pœnarum præſentium. hoc autem eſt quod dixit, Terra data eſt in manus impii. eſt quidem ſecundum aliquid uerum, inquantum ſcilicet terreni homines ſub poteſtate diaboli a Deo relinquuntur, ſecundum illud: Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. ſimpliciter autem eſt falſum. non enim diabolo abſolute terræ dominium eſt conceſſum, ut ſcilicet libere in terra facere poſsit quod uelit, ſed quidquid facere permittitur, ex diuina diſpēſatione procedit: quæ omnia ex rationabili cauſa diſpenſat. unde hoc ipſum, quòd innocentes puniuntur, non dependet abſolute ex malitia diabolica, ſed ex ſapientia Dei permittentis. unde ſi peccatum non eſt cauſa punitionis innocentum, non ſufficit hoc ad malitiam diaboli reducere: ſed oportet ulterius aliquā rationabilē cauſam

E F G H

eſſe,

A eſſe propter quam Deus permittit: & ideo ſignanter dicit,
Quòd ſi non eſt ille, quis ergo eſt? quaſi dicat, ſi malitia dia
boli non eſt ſufficiens cauſa punitionis innocentum, opor
tet aliam cauſam inueſtigare. Ad inueſtigandum igitur ra-
tionem quare innocentes puniantur in hoc mundo, primo
proponit defectum, quem ſuſtinuerat in amiſsione bono-
rum, oſtendens mutabilitatem proſperitatis præſentis
ex ſimilitudine eorum, quæ uidentur uelociſsima in hoc
mundo. Sed conſiderandum, quòd ad proſperitatem huius
mundi aliqui diuerſimode ſe habent. Quidam enim ipſam
B proſperitatem pro fine habent, nihil ultra ipſam ſperan-
tes. ad quod uidebatur declinare illorum opinio, qui o-
mnia præmia, & pœnas in hac uita conſtituebant. tales au
tem non pertranſeunt proſperitatem huius mundi: ſed
proſperitas huius mũdi fugit ab eis, quando eam amit-
tunt. quidam uero, de quorum numero fuit Iob, in pro-
ſperitate huius mundi finem non ponunt, ſed ad alium finẽ
tendunt: & tales proſperitatem huius mundi magis per-
tranſeunt, quàm pertranſeatur ab ea. Tendentibus au-
tem ad aliquem finem, tria ſunt neceſſaria. Primum eſt,
C ut in nullo alio cor ſuum figant, per quod retardari poſſint
a fine, ſed feſtinent ad finem conſequendum. & ideo po-
nit exemplũ de curſore, qui ſic tẽdit ad finẽ ſui curſus, quòd
in uia moram non trahit. unde dicit, Dies mei ueloci ores
facti ſunt curſore. in quibus uerbis & inſtabilitatẽ præſen
tis fortunæ, & intentionẽ ſuã in aliud tendentẽ demõſtrat.
Fugerunt, quaſi in rebus huius mundi requie cordis non in
uenta. unde ſequitur, Et non uiderunt bonum. ſcilicet in
quod mea intentio ferebatur: quod eſt uerum bonum: un
de pro iuſtitia me remuneratum non reputo. quòd ſi pro-
D ſperitatem præſentem remuneratiõẽ putãt: ea ſubtracta
innocens punitus ſum. Secundo requiritur, quòd tendens
in aliquem finem, acquirat ſibi illa per quæ poſsit ad finẽ
peruenire. ſicuti qui uult ſanari, oportet quòd acqui-
rat medicinas quibus ſanetur: ſic qui uult ad uerum bo-
num peruenire, oportet quòd acquirat uirtutes, quibus

illud conſequi poſsit. unde ſubdit, Pertranſierunt quaſi na E
ues poma portãtes. in quo etiã duo demõſtrat, & labilitatẽ
præſentis fortunæ, quia naues poma portantes ad uendendum feſtinant, ne per moram putreſcant: & ſtudium tendentis in finem. quaſi dicat: dies mei pertranſierunt uacui: ſed uirtutes congregaui, cum quibus tendo ad finem conſequendum. Tertium reſtat, conſecutio finis. unde dicit, Sicut aquila uolans ad eſcam. in quo etiam duo prædicta deſignantur. nã aquila uelocius uolat, præcipue cũ a fame impellitur: & eſcam habet pro fine qua reficitur. quia ergo in his uerbis quaſi innuerat ſe eſſe iuſtum, & innocentem, F
quod præſumptuoſum ab aduerſariis reputabatur, incipit de ſua innocentia cõferre cum Deo qui ſolus eſt conſcientiæ iudex. unde ſubdit, Cum dixero. ſcilicet in corde meo, Nequaquam ita loquar. ut ſcilicet ſim iniuſtus, & innocẽs. Commuto faciem meam, ſcilicet a fiducia quam conceperam de mea innocentia, ad quandam ſolicitudinem inueſtigandi peccata. Et dolore torqueor. in conſcientiæ propriæ diſcuſsione recogitans, ne forte pro aliquo peccato ſic puniar: & cauſam doloris ſubdit dicens, Verebar omnia opera mea. eſt enim alicui magna cauſa doloris, quando G
magnam ſolicitudinẽ habet de re aliqua, & tamen incidit in illud quod uitare ſtudebat. ipſe autem circa omnia opera ſua magnã ſolicitudinẽ apponebat, timens ne in aliquo a iuſtitia declinaret: & hoc eſt quod dicit, Verebar omnia opera mea. & cauſa quare ſic uerebatur in omni opere ſuo erat timor de ſeueritate diuini iudicii, unde ſubdit, Sciens quòd nõ parceres delinquẽti. niſi ſcilicet cõuertatur: quia ſicut in pſal. dicitur, Niſi cõuerſi fueritis, gladiũ ſuũ uibrabit. Si autẽ. poſt tantũ ſtudiũ innocẽtiæ. Et ſic impius ſum. ut tã grauibus pœnis a Deo puniri meruerim: quare fruſtra H
laboraui in tanta ſolicitudine innocentiæ cõſeruandæ? fruſtra enim laborare dicitur, qui ſuo labore tendit ad finem ad quem non pertingit. ſed quia puritas hominis quantacunque ſit, ad diuinum examen relata, deficiens inuenitur, ideo conſequenter oſtẽdit quòd cum ſe purum & innocentem

A tem dicit, ſe purum & innocentem intelligit, quaſi hominem,non quaſi in nullo penitus a rectitudine diuinæ iuſtitiæ recedentem. Eſt autem ſciendum, quòd duplex eſt puritas, una quidem innocentis, altera pænitentis. utraque autem imperfecta eſt in homine, ſi ad perfectam rectitudinem diuinæ regulæ comparetur. dicit ergo quantum ad puritatem pænitentis, Si lotus fuero, ideſt ſi a peccatis meis me purgare ſtuduero. Quaſi aquis niuis. quæ ualde ablutiuæ eſſe dicuntur. quantum uero ad puritatem innocentis dicit, Et fulſerunt uelut mundiſsimæ manus meæ. ideſt & in
B operibus meis quæ per manus deſignãtur, nulla inueniatur immunditia: ſed fulgeat in eis iuſtitiæ claritas. dicit autẽ Velut mundiſsimæ, ad inſinuandum quòd in homine perfecta munditia eſſe non poteſt. Si inquit fuerint mundiſsimæ tamẽ ſordibus intinges me. ideſt ſordibus intinctus demõſtrabor tuæ iuſtitiæ comparatus, & per tuã ſapientiã cõuictus. ſemper enim in operibus humanis aliquis defectus inuenitur, quandoque quidẽ ex ignorãtia propter debilitatẽ rationis, quandoque autem ex negligentia propter infirmitatem carnis; quandoque autẽ aliqua infectio alicuius
C terrenæ affectionis etiam in bonis operibus admiſcetur propter mobilitatem humani cordis, quod non firmum in eodem perſeuerat. unde ſemper aliquid in humanis operibus inuenitur quod deficit a puritate diuinæ iuſtitiæ. Cum autem aliquis immundus eſt, & tamen exterius aliquam iuſtitiæ oſtenſionem habet: ſigna iuſtitiæ, quæ de eo exterius apparent, ei non competunt. et ideo ſubdit, Et abominabuntur me ueſtimenta mea. per ueſtimenta enim exteriora opera deſignantur, quibus homo quaſi contegitur, ſecundum illud Mat. 12. Veniunt ad uos in ueſtimentis ouiũ.
D tunc ergo ueſtimenta alicuius eum abominantur, quando exteriora hominis quæ iuſtitiã prætendunt, interioribus non concordant. quare autem quantumcunque ſit purus, non poteſt ſe defendere quin a Deo conuincatur impurus, conſequenter oſtendit ex duobus, in quibus Deus hominẽ excellit, uidelicet ex iuſtitiæ puritate, & ex maieſtatis au-

ctoritate. quantum ergo ad primum dicit, Neque enim ui E
ro qui ſimilis mei eſt reſpondebo. quaſi dicat ſi aliquis homo me impurum uellet conuincere, poſſem ei reſiſtere, ſi mihi obiiceret quæ ipſe ſentiret in homine ſeruari nō poſſe de perfecta iuſtitiæ puritate. ſed ſic reſpondere nō poſſum Deo, in quo nullus defectus inuenitur. Quantum ad ſecundum dicit, Nec qui mecum in iudicio ex æquo posſit audiri. cum enim duo homines adinuicem contendunt, iudicem poſſunt habere qui utriusq; dicta examinet: ſed hoc inter Deum & hominem eſſe non poteſt duplici ratione.
Vna ratio eſt quia oportet quòd in iudice ſit altior ſapien- F
tia quæ ſit quaſi regula ad quam examinētur dicta utriusq; partis. Manifeſtum eſt autem, quòd diuina ſapientia eſt prima regula ad quā omnis ueritas examinatur: & propter hoc ſubdit, Non eſt qui utrunque ualeat arguere. quaſi dicat nō eſt alius ſuperior Deo, ex cuius maiori ſapientia corrigi posſit. Alia ratio eſt, quia oportet quòd in iudice ſit maior poteſtas, qua posſit utranque partem comprimere: & hoc excludit dicens, Et ponere manum ſuam in ambobus. ideſt coercere utrunque. hoc enim excluditur per
immenſitatē diuinæ potentiæ, quā ſupra oſtendit. & quia, G
ut dictum eſt, intendit perſcrutari qua ratione innocentes puniantur in hoc mūdo, conſequenter oſtendit quid eum impedire posſit ab hac perſcrutatione, & qua intentione hoc perſcrutari uelit. impediri autē poſſet ab hac perſcrutatione ex duobus, primo quidem ex afflictione, quam patiebatur. homines enim, quorum mens occupata eſt triſtitia, non poſſunt ſubtiliter perſcrutari. et quantum ad hoc dicit, Auferat a me uirgam ſuā. Secundo ex reuerentia quā ad Deum habet. homines enim aliquando ex quadam reuerentia quam ad Deum habent, omittunt ea, quæ Dei ſunt,
perſcrutari. & quantū ad hoc dicit, Et pauor eius non me H
terreat. quaſi dicat concedat ſpiritum meum requieſcere ab afflictione quam patior: & non imputetur mihi ad irreuerentiam, quòd de diuinis diſputo. et ſic potero perſcrutari. unde ſequitur, Loquar & non timebo eum. ideſt ac ſi non

A non timerē eū. Neque enim poſſum metuens reſpondere .i. dum a reuerentia eius reuocor a perſcrutatione. Sciendū eſt autem quòd timor Dei aliquando timentes Deum a perſcrutatione diuinorum non reuocat, quando ſcilicet perſcrutantur diuina deſiderio ueritatis cognoſcendæ, non ut incomprehenſibilia comprehendant, ſed ſemper eo moderamine ut intellectum ſuum diuinæ ſubiiciant ueritati. reuocantur autem per timorē Dei ne ſic perſcrutentur diuina, quaſi comprehendere uolentes, & intellectum ſuum diuina ueritate non regulantes. ſic igitur per hæc uerba B Iob intendit oſtendere, quòd eo moderamine de iis, quæ ad diuinam prouidentiam pertinent, perſcrutatur, ut intellectum ſuum diuinæ ueritati ſubiiciat, nō ut diuinam ueritatem impugnet: quod eſſet contra reuerentiam diuini timoris.

CAP X. LECTIO I.

TAEDET animam meam uitæ meæ: dimittant aduerſum me eloquium meum. Loquar in amaritudine animæ meæ: dicam Deo, noli me C cōdemnare. Indica mihi, cur me ita iudices. Nunquid bonū tibi uidetur, ſi calumnieris me, & opprimas me, opus manuum tuarum, & conſilium impiorum adiuues? Nunquid oculi carnei tibi ſunt, aut, ſicut uidet homo, & tu uidebis? Nunquid ſicut dies hominis dies tui, & anni tui ſicut humana ſunt tempora, ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum ſcruteris? Et ſcias, quia nihil impium fecerim, cum ſit nemo qui de manu tua poſſit eruere. Manus tuæ fecerunt me, & plaſ- D mauerunt me totum in circuitu: & ſic repente præcipitas me. Memento, quæſo, quod ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me. Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti. Pelle & carnibus ueſtiſti me: oſſibus & neruis compegiſti me. Vitam & miſeri-

miſericordiam tribuiſti mihi: & uiſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum. Licet hæc cæles in corde tuo: tamẽ ſcio quia uniuerſorum memineris. E

POSTQVAM ſuperius propoſuit Iob, quòd tam innocentes, quàm impii in hoc ſæculo tribulantur; & tetigit cauſam punitionis innocentum, quæ poſſet exiſtimari ſcilicet quòd terra quaſi derelicta a Deo, ſit expoſita uoluntati iniquæ poteſtatis innocentes pro libito punientis: hoc autem remoto, quia manifeſtum inconueniens continet, inquiſiuit quis eſſet innocentum punitor, & qua de cauſa. F & hanc quæſtionẽ hic proſequi intendit: prius tamẽ quàm ad inueſtigationem procedat, oſtendit quo animo hic loquitur. loquitur enim in perſona hominis afflicti ſecundũ conceptiones quas ei triſtitia ſubminiſtrat. unde primo ponit tædium quod patitur in hac uita. quod quidem tædium eſt propter tribulationes quas patitur: quæ intantũ graues ſunt, quòd etiam ipſam uitam reddunt tædioſam: licet enim uiuere ſecundum ſe delectabile ſit, tamen in anguſtiis uiuere tædioſum eſt. unde dicit, Tædet animã meã uitæ meæ. ſicut autem homo, cui delectabilis eſt ſua uita, G optat ſe uiuere: ita cui tædioſa eſt ſua uita, optat ſe uita priuari: & ideo ſubiungit, Dimittã aduerſum me eloquiũ meũ. tunc enim homo aduerſum ſe loquitur quando ſe uita priuari exoptat. ſed ſignanter dicit, Dimittam. multotiens enim homo aliquos motus in corde patitur propter aliquã paſſionem uel triſtitiæ, uel concupiſcentiæ, uel iræ aut cuiuſcunque alterius: ſed tamen ita ratione eius motus reprimit, quòd ad uerbum exterius non procedunt: quando autem ratio oſtendere uult quid interius patiatur, occultos motus in uerba producit, & tunc hoc eloquium dimittere dicitur quaſi prius retentum: & propter hoc ſubdit, H Loquar in amaritudine animæ meæ. quaſi dicat: uerba quæ exterius proferam, interiorem amaritudinem oſtendent ſcilicet ut det intelligere ſe in perſona hominis amaricati loqui. ſed ne rurſus intelligatur quòd iſta eloqui dimiſſus

ſit per

A ſit per hoc quòd ratio a triſtitia ſupe ratur, ſubiungit, Dicam Deo, noli me condemnare. cum enim ratio a paſsione uincitur, homo cõtra Deum murmurat: & quandoque usque ad blaſphemiam procedit. ſed dum inter tribulationes hominis ratio recta manet, Deo ſe ſubdit, & ab ipſo remediũ præſtolatur, Dicã Deo noli me condẽnare. ſimul etiã in hoc ad ſoluendam quæſtionẽ accedit. cũ enim ſupra quæſiuiſſet quæ eſſet cauſa innocentium pœnæ in hoc mundo, hic cõfitetur Deum eſſe auctorẽ punitionis huius, dum petit quòd ab eo nõ condemnetur ſecundum illud 1. Reg.
B 2. Dominus mortificat & uiuificat: ex quo Manicheorum hæreſis confutatur. iis autem præmiſsis ſuppoſito quòd Dominus ſit punitionis auctor, inquirit de cauſa ſuæ punitionis ad deum loquens, Indica mihi cur me ita iudices. ideſt facias me cognoſcere cauſam, propter quam a te punior. Sciebat enim quòd rationis inueſtigatio ad ueritatis terminum peruenire non poteſt, niſi diuinitus doceatur. ſcire autem cauſam ſuæ punitionis neceſſarium eſt homini uel ad correptionem, uel ut patientius flagella ſuſtineat. Ad inquiſitionem autẽ huius quæſtionis procedit ſub qua-
C dam diſiunctione. neceſſe eſt enim quòd ipſe qui punitur uel ſit innocens uel peccator. Primo autem procedit ſupponendo quòd ſit innocens. et quia ad cognitionem diuinorum per res humanas peruenimus: proponit duos modos quibus in humano iudicio quandoque innocentes puniuntur. primus modus eſt propter malitiã punientis, ex qua contingit tripliciter pœnas innocentibus irrogari, aliquando quidem dum per aſtutiam innocentibus calumnias ingerunt, & quantum ad hoc dicit, Nunquid bonum tibi uidetur ſi calumnieris? Aliquando uero per potentiam
D opprimuntur. et quantũ ad hoc ſubdit, Et opprimas me opus manuum tuarũ. Aliquando uero ipſi quidem ex proprio motu innocentes non puniunt, ſed quia inordinate aliquos impios diligunt, eos etiam in oppreſsione innocentium iuuant. unde ſubdit, Et conſilium impiorum adiuuas. Sed conſiderandum eſt quòd aliquando aliqui in diuerſis

uerſis naturis unum & idem poteſt eſſe bonum, & malum, E
ſicut iracundum eſſe, cani quidem eſt bonum, homini autem malum. nullus autem ſanæ mentis hoc in dubitationẽ deducit, quòd Deus ex malitia aliquid operetur: nõ enim poteſt in ſummo bono aliquid mali eſſe, ſed poteſt contingere quòd aliquod malum eſt in homine, quod ad diuinam pertinet bonitatem. ſicut non miſereri, ſecundum quòd miſericordia compaſsionem ſonat, in homine quidem uituperatur. quod tamen bonitas diuina ex ſui perfectione requirit. Manifeſtum eſt autem quòd tria prædicta calumniari, oprimere, & conſilium impiorum adiuuare in hominibus mala ſunt. unde hoc in quæſtione inducit, utrum F
Deo poſsint eſſe bona. unde non quærit, Nunquid calumniaris, & opprimis, ſed, Nunquid bonum tibi uidetur ſi calumnieris & opprimas. ſcilicet ſupponẽs pro firmo quòd Deus nunquam aliquid facit niſi quod bonum ſibi uidetur: & hoc uere eſt bonum. Item conſiderandum eſt quòd ea quæ naturaliter ſunt, non imputantur in culpã uel in malũ: naturale autem eſt quòd unumquodque perdat ſuum contrarium. unde & Deus, qui eſt ſumme bonus, odit ea quæ contra ſe fiunt, & ipſa diſperdit ſecundum illud pſal. Odiſti omnes qui operantur iniquitatem, perdes &c. ſi ergo G
homines non eſſent a Deo facti, ſed a principio contrario, ut Manichei fabulantur, bonum uideretur quòd Deus homines opprimeret propter ſeipſum. Ad hoc igitur excludendum non ſimpliciter dicit, Et opprimas me; ſed addidit, Opus manuum tuarum. Item bonum uidetur quòd Deus iuſtorum uoluntates adimpleat. qui autem innocentem calumniari aut opprimere uolunt, non ſunt iuſti, ſed impii, & præcipue ſi non ignoranter uel caſu, ſed ex conſilio & deliberatione hoc uelint. unde cum ſe innocentem H
ſupponat in prima parte quæſtionis, ſequitur impios eſſe, qui eũ ex deliberato conſilio opprimere uel calumniari uolunt. & ideo ſignanter dicit, Et conſiliũ impiorũ adiuues. Hac igitur cauſa remota, quia Deo hoc bonũ uideri nõ poteſt cũ ipſe ſit opus manuũ Dei, & cũ eius hoſtes qui ipſum oppreſſerant,

A oppreſſerāt, impii probētur: procedit cōſequēter ad ſecundū modū, quo in humano iudicio quādoque innocentes affliguntur. Contingit enim quandoque, quòd quando aliquis innocēs falſo apud iudicē accuſatur, iudex ad exquirēdam ueritatem eum tormentis ſubiicit ſecundum iuſtitiā agens. ſed huius rei cauſa eſt defectus cognitionis humanæ, qui eſt triplex. Vnus quidem eſt, quia omnis cognitio hominis a ſenſu procedit. & quia ſenſus corporis & corporalium ſunt, non poteſt iudex interiorem conſcientiam accuſati cognoſcere. ut ergo hoc excludat ideo di-
B cit, Nunquid oculi carnei tibi ſunt. ac ſi dicat, nunquid tu corporalibus ſenſibus cognoſcis, ut ſola corporalia uideas, & interiora cognoſcere non poſsis. ponit autem oculos, quia uiſus inter alios ſenſus excedit. Secundus defectus eſt, quòd homo per ſenſus corporeos nec etiam omnia corporalia conſpicere poteſt: non enim poteſt cognoſcere quæ a remotis & in abſcōditis fiūt: quod a Deo remouet dicens, Aut ſicut uidet homo ita & tu uidebis. ut ſcilicet non poſsis quæ ubique fiunt etiam occulta cognoſcere. Tertius defectus humanæ cognitionis eſt ex tempore:
C tum quia homo de die in diem plura cognoſcit: tum etiam quia per temporis longitudinem obliuiſcitur ea quæ nouit: ut ſic oporteat eū iterato quaſi addiſcere: hoc a Deo remouet dicens, Nunquid ſicut dies hominis dies tui: ut ſcilicet de die in diem tua creſcat cognitio. Et anni tui ſicut humana ſunt tempora. ut ſcilicet per curſum temporum aliquid tuæ cognitioni decreſcat. & ſubdit, Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum ſcruteris. ideſt ut per flagella inquiras, an ego peccauerim opere, & iniquus ſim mente: ſicut homines per tormenta peccata exquirūt:
D & ſic poſt inquiſitionem huiuſmodi, in me peccata non inuenies. Et ſcias quòd nihil impium fecerim. quaſi hoc aliunde cognoſcere non poſsis, niſi per flagella peccata mea exquiras, & hoc libere facias abſque contradictione. Cum ſit nemo qui de manu tua poſſit eruere. aliquando enim ab hac inquiſitione, quæ eſt per tormēta, iudices de-

ficiunt, dum ii, qui torqueri debent, ab eorum manibus E
eruuntur. Et quia ſupra dixerat ſe eſſe opus manuum Dei, ut ex hoc oſtēderet quòd bonum Deo uideri non poteſt ut eum opprimat propter ſe, quaſi in oppreſſione eius delectetur, quod ſuppoſuerat manifeſtat. unde ſubdit, Manus tuæ fecerunt me. et ne aliquis credat, ſecundū Manicheorum hæreſim, hominis animam a Deo factam, corpus uero a contrario actore formatum, ſubiungit, Et plaſmauerunt me totum in circuitu. In circuitu dicit, quia corpus uidetur eſſe animæ in circuitu, ſicut ueſtimentū ueſtito: uel ſicut domus habitatori. Totum, dicit ut ad ſingula corporis F
membra referatur. Plaſmauerunt, dicit ut alludat ei, quòd homo ex limo terræ dicitur eſſe formatus. per manus autē operatio diuina intelligitur. unde dicitur pluraliter, Manus tuæ. quia licet ſit una diuina uirtus operans, multiplicatur tamen eius operatio in effectibus, tum propter diuerſitatem effectuum, tum etiam propter uarietatem cauſarum mediarum, quibus mediantibus ſuos effectus producit. ſubdit autem, Et ſic repente præcipitas me: quia repentinum uidetur eſſe, ut aliquis qui aliquam rem produxit, eam absque cauſa manifeſta corrumpat. Qui enim G
facit aliquid, uult illud eſſe: ad hoc enim facit ut ſit. qui autem ipſum corrumpit, uult illud non eſſe. Si aliquis igitur deſtruat quod prius fecit, uidetur repentina eius mutatio uoluntatis, niſi aliqua manifeſta cauſa de nouo oriatur, ex qua appareat prius illud eſſe corrumpendum quod prius fuit fiendum. huiuſmodi autem repentina mutatio uoluntatis in Deum cadere non poteſt: & ideo quaſi admiratiue quærit, Et ſic repente præcipitas me. quaſi dicat, hoc inconueniens uidetur, ſi quem prius feciſti, ſine cauſa nunc deſtruas. uel quod dixit, Fecerunt H
me. poteſt referri ad conſtitutionem ſubſtantiæ. quod autem dixit, Et plaſmauerunt me totum in circuitu, poteſt referri ad ea, quæ ſubſtantiæ adueniunt, ſiue ſint bona animæ, ſiue corporis, ſiue exterioris fortunæ: & quia in generali ſe factum & plaſmatum a Deo poſuerat: in ſpiritali pro

ſequitur

A ſequitur de modo ſuæ factionis ad ſimilitudinē alicuius qui
cū alicui uult reducere aliquid ad memoriā particulariter
cuncta ei ediſſerit, ut ſic uidelicet ei in memoriā reducat.
uidetur autem Deus tunc beniuolentiæ, quam ad ſuam fa-
cturam habet, obliuiſci cum eam corruptioni exponit, &
ad modum obliuiſcentis ſe habet: & ſecundum hunc mo-
dum dicitur in pſalmo, Vſquequo Domine obliuiſceris me
in finem? & ideo dicit, Memento, quæſo, quòd ſicut lutū
feceris me. Vbi conſiderandum eſt quòd duplicem homi-
nis factionem commemorat, primo quidem eam, quæ per-
B tinet ad primam inſtitutionem naturæ, alludens ei quod
dicitur Gen. 1. Deus hominem de limo terræ formauit. et
ideo dicit, Quòd ſicut lutum feceris me. ubi etiam cōpo-
ſitionem hominis ex primis elementis tangere uidetur. et
quia etiā primo homini dictū eſt, Puluis es, & in puluerē re-
uerteris: conſequenter ſubiungit, Et in puluerem reduces
me. quod etiā naturali materiæ cōpetit. nā ea quæ ex ter-
ra generantur, conſequens eſt ſecundum naturæ ordinem
ut reſoluantur in terram. Sed de hoc aliquis mirari poteſt
cum maius uideatur de terra formare hominem quàm ho-
C minem formatum retinere ne in puluerem redigatur: un-
de eſt quòd Deus qui hominem formauit, eū in puluerem
redigi permittit: utrum ſcilicet hoc ſit ſolum ex neceſſita
te materiæ, ut homo in hoc nihil plus habeat aliis quæ ex
terra formantur: uel hoc ſit ex diuina prouidētia aliquam
hominis culpam puniente. Conſequenter autem tangit fa-
ctionem hominis quantum ad opus propagationis, ſecun-
dum quòd homo ab homine generatur: ubi cōſiderandum
eſt, quòd qui omnia naturæ opera Deo attribuit, non ex-
cludit naturæ operationem; ſed eo modo quo principali
D agenti attribuuntur ea, quæ per cauſas ſecundas aguntur,
ut artifici ipſa operatio ſerræ: hoc enim ipſum quod natu-
ra operatur, a Deo habet, qui ad hoc eā inſtituit. In hac au
tem hominis generatione primo occurrit ſeminis reſolu-
tio: & quantum ad hoc dicit, Nonne ſicut lac mulſiſti me.
ſicut enim ſemē eſt ſuperfluum alimenti, ita & lac. ſecundo

autem concurrit cōpactio maſſæ corporeæ in utero mulie E
ris. et quantum ad hoc ſubdit, Et ſicut caſeum me coagulaſti. ita enim ſe habet ſemen maris ad materiam, quam femina miniſtrat in generatione hominis, & aliorū animaliū, ſicut ſe habet coagulū in generatione caſei. Tertio autem occurrit diſtinctio organorum: quorum quidem conſiſtentia & robur eſt ex neruis & oſſibus: circundatur autem exterius a pelle & carnibus. unde dicit, Pelle & carnibus ueſtiſti me: oſſibus & neruis cōpegiſti me. Quartum autem eſt animatio fetus, & præcipue quantum ad animam rationalem, quæ non infunditur niſi poſt organizationē. ſimul F
autem cum anima rationali infunduntur homini diuinitus quædam ſeminaria uirtutum, aliqua quidem communiter omnibus, aliqua uero ſpecialiter aliquibus, ſecundū quòd homines quidam ſunt naturaliter diſpoſiti ad unam uirtutem, quidam ad aliam. Iob autem dicit infra, Ab infantia creuit mecum miſeratio, & de utero egreſſa eſt mecū: unde & hoc dicit, Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi. Vltimum autem eſt conſeruatio uitæ tam in materno utero, quàm poſt exitum ab utero. quæ quidem conſeruatio eſt partim quidem per principia naturalia, partim autem per G
alia Dei beneficia naturæ ſuperaddita, ſiue pertineant ad animam, ſiue ad corpus, ſiue ad exteriora bona: & quantum ad hoc ſubdit, Et uiſitatio tua cuſtodiuit ſpiritū meū. ſicut enim Deus ab aliquo recedere dicitur in ſcripturis, quando Deus ab eo ſua dona ſubtrahit: ſic eum uiſitare dicitur, quando ei ſua dona largitur. Ne autem ex hoc, quòd Iob Deo dixerat, Memento quæſo quòd ſicut lutum feceris me, aliquis credere poſſet eum huius opinionis eſſe, quòd obliuio in Deum cadere poſſet, excuſat ſe ab hoc dicens, Licet hæc cæles in corde tuo: tamen ſcio quia uniuer H
ſorum memineris. dicitur autem Deus per ſimilitudinē hominis aliquid in corde cælare, quando non oſtendit per effectum quod habet in cognitione uel affectione. ſic itaque Deum prædicta in corde cælare dicitur, quia in effectu non

oſtendit,

A oſtendit, quòd eum ſua factura recognoſcat, quam ſic repente præcipitare uidetur.

LECTIO II.

S I peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me eſſe non patieris? Et ſi impius fuero uæ mihi eſt: & ſi iuſtus nō leuabo caput, & ſaturatus afflictione & miſeria. Et propter ſuperbiam quaſi leænā capies me: reuerſuſque mirabiliter me crucias. Inſtauras teſtes tuos contra me:
B & multiplicas iram tuam aduerſum me: & pœnæ militant in me.

SVPERIVS inquiſiuit Iob cauſam ſuæ punitionis, ſuppoſito quòd innocens eſſet, nunc autē procedit ad inquirendum ſi propter hoc puniatur quòd peccator eſt: & quòd propter peccatum non puniatur, primo oſtendit utens tali ratione. Si enim peccatum commiſit, maxime hoc commiſiſſe uidetur tempore proſperitatis. ſi autem peccatum eſt tota cauſa, quare aliqui puniantur ad-
C uerſitate quam ſuſtinent in præſenti: poſita cauſa, ponitur effectus: oporteret quòd ſtatim cum aliquis peccat, aduerſitas ſequeretur. Manifeſtum autem erat quòd Iob tempore ſuæ proſperitatis eundem modum uiuendi ſeruauit: unde ſi peccauit, hoc modo uiuendo, diu ante peccauerat quàm aduerſitatē pateretur. oporteret ergo dicere, quòd cum ſtatim poſt peccatum aduerſitas ſecuta non ſit, quòd Deus pro tempore illo ei pepercit, quo aduerſitates nō induxit. Inconueniens autē eſt dicere, quòd peccatū quod Deus pepercit, iterum imputet ad pœnam. non ergo uide-
D tur quòd pro peccato prius ab eo cōmiſſo nunc puniatur. hoc eſt ergo quod dicit, Si peccaui tibi. ſcilicet tempore proſperitatis meæ. Et ad horam pepercisti mihi. quia ſcilicet non ſtatim aduerſitatem induxiſti. Cur ab iniquitate mea mundum me eſſe non pateris? quaſi dicat, cur ex quo reputaſti me aliquo tempore quaſi purum parcendo mihi

iniquitatem

iniquitatem meam: nunc iterũ me punis quaſi non ſim purùs? Aliam etiam rationem conſequenter ſubiungit, quæ talis eſt. ſi peccatum eſt tota cauſa aduerſitatum præſentiũ ſequeretur quòd non tam iuſti quàm peccatores cõuenienter aduerſitates in hoc mundo paterentur. uidemus autem & iuſtis & peccatoribus aduerſitates eſſe cõmunes, & hoc eſt quod dicit, Et ſi impius fuero, uæ mihi eſt. ideſt aduerſitates ſuſtineo. Et ſi iuſtus. uel prius fui, uel modo factus ſum, non propter hoc leuabo caput quaſi a miſeria ſubleuatus. ego dico exiſtens, Saturatus afflictione, quantũ ad dolores. Et miſeria. quantum ad penuriam, & confuſionem. F
In ſaturitate autẽ abundantiam afflictionis & miſeriæ deſignat. et hoc uidetur dicere contra dictum Elipham & Baldath Suites: dixerunt autem quòd ſi conuerteretur, ab aduerſitate liberaretur. contra quod dicit, quòd etiam ſi iuſtus effectus ſit, non tamẽ propter hoc a miſeria releuatur: quamuis pro præcedentibus peccatis, ſiqua fuerint, iam ſufficienter punitus ſit. quod per ſaturitatem afflictionis & miſeriæ deſignat. et quia hoc ei ad ſuperbiam Elipham imputauerat, quòd ſe innocentem dicebat, ſubiungit, Et propter ſuperbiam quaſi leænam capies me. quaſi dicat facis me reputari ab iis qui capiunt uerba mea quaſi leænam propter ſuperbiam. et hoc ipſum quod ſic malus reputabatur, erat ei pœna ſuper pœnam. unde ſubdit, Reuerſus mirabiliter me crucias. quaſi dicat, prius ueniſti affligens me per ſubtractionem rerum & corporis uulnera: & nunc iterato rediſti & crucias me per amicos: quod eſt mirabile: quia ab amicis magis conſolationem deberet accipere. uel hoc dicit, quòd maxime homo affligitur cum ab amicis deridetur. qualis autem ſit iſte cruciatus, oſtendit ſubdens, Inſtauras teſtes tuos contra me. Elipham enim dum uidebatur iuſtitiã Dei defendere, & ſimiliter ſocii eius, in quo quaſi teſtes Dei ſe demonſtrabant, contra Iob loquebantur, eũ de peccato arguentes. Et ſic multiplicas iram tuã. ideſt, effectum iræ tuæ. Aduerſum me. ſcilicet me multipliciter punis. Et pœnæ militant in me. quaſi cum quadam au

E G H

ctoritate

A ctoritate, & ſine contradictione me impugnant. milites enim conſueuerunt cum auctoritate regia, & absque ulla contradictione aliquem, qui reputatur reus, inuadere.

LECTIO III.

QVARE de uulua eduxiſti me? Qui utinã conſumptus eſſem ne oculus me uideret. Fuiſſem quaſi non eſſem de utero tranſlatus ad tumulũ. Nunquid nõ paucitas dierum meorum finietur breui?

B Dimitte ergo me ut plangam paululum dolorẽ meum: antequam uadam & non reuertar ad terrã tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitans.

TERMINAVERAT Iob inquiſitionem ſuam in hoc quòd ſiue iuſtus ſiue peccator eſſet, in tribulationibus multiplicibus ſubiacebat. et ne aliquis poſſet credere, Deum in eius tribulationibus delectari, uult inquirere an hoc ue-

C rum eſſe poſſit. Inconueniens autem uidetur quòd aliquis effectum ſuum producat ad hoc quòd male ſe habeat, cum potius omne agens in ſuo effectu bonum intendat. Supponit autem ſicut ex præmiſſis patet, ſe eſſe opus Dei: & ideo ab eo quærit: Quare de uulua eduxiſti me. quaſi dicat. nunquid propter hoc me naſci feciſti, ut tribulationibus ſubdas? et quia poſſet aliquis dicere quòd etiam ſic in tribulationibus eſſe, melius eſt ſimpliciter quàm natum non eſſe: excludit hoc dicens, Qui utinam conſumptus eſſem. ſcilicet in materno utero, ne oculus me uideret. ideſt ne con-

D fuſionem paterer ex tantis malis quæ in me oculi hominũ conſpiciunt. et tamen ſi in materno utero conſumptus eſſem, habuiſſem dignitatem eſſendi ſine miſeria, quæ mihi exiſtenti accidit: & hoc eſt quod dicit, Fuiſſem. quaſi participans, ideſt participaſſem id quod bonũ eſt in eſſe. Quaſi non eſſem. immunis forem a malis huius uitæ ac ſi nunquã fuiſſem

fuiſſem. non eſt enim dignitas humani eſſe, ut in perpetuũ E
conſeruetur, ſed ut tandem homo moriatur & transferatur ad tumulum, qui mortuo præparatur ad hoc quòd aliqualis eius memoria poſt mortem remaneat: & hoc etiam mihi non defuiſſet: unde ſequitur, Ex utero tranſlatus ad tumulum. nullus autẽ qui in pœnis alicuius delectatur, ita crudelis inuenitur, qui uel non ad modicum ab affligendo ceſſet. dato ergo quòd Deus cauſa natiuitatis hominis nõ eſſet, tamen dies hominis breues ſunt, & præcipue in comparatione ad æternitatem Dei, & iſta etiam breuitas, quando homo iam magnam partem uitæ tranſiuerit, cito finienda expectatur. & hoc eſt quod dicit, Nunquid nõ paucitas F
dierum meorũ. quia omnes dies uitæ meæ pauci ſunt. Finietur breui. iam ipſius paucitatis magna parte tranſacta. non eſt ergo magnum, ſi de cetero a percutiendo ceſſet. & hoc eſt quod concludit, Dimitte ergo me. & ſi tibi durum uidetur, quòd uel ad horam abſque afflictionibus ſim: certum eſt quòd etiam te ceſſante a percuſsione, non mihi remanet unde gaudeam, ſed unde doleam. & hoc eſt quod ſubdit, Vt plãgam paululum dolorem meum. ſcilicet quẽ ex præcedentibus percuſsionibus concepi. Hoc autem dicit, quia percuti ſe adhuc reputabat, dum amici eum ob- G
iurgabant, de quibus dixerat, Inſtauras teſtes tuos contra me. & quia poſſet ſibi reſponderi, immo potius hoc modico tempore affligendus es: quando hinc tranſibis, conſolationem inuenies. quod poſſet eſſe dupliciter, uno modo iterato redeundo ad hanc uitam, & hoc excludit cum dicit, Antequam uadam. ſcilicet per mortem. Et non reuertar. ut iterum uiuam. quod poteſt exponi dupliciter, uno modo, ut dicat ſe non reuerti ad ſimilem modum uiuendi ut quidam fabulantur: uel melius dicendum, quòd more H
diſputatoris loquitur ſecundum id quod aduerſarii ſentiunt, antequam ueritas manifeſtetur. Infra autem Iob manifeſte reſurrectionis ueritatem indicabit: & ideo in omnibus præcedentibus loqnitur de reſurrectione, ſupponendo opinionem eorum cum quibus diſputabat; qui non credebant

A credebant aliam uitam eſſe niſi iſtam: & in hac ſola homines aut puniri, aut præmiari pro malis ac bonis quæ agunt. Alio modo poſſet poſt finem huius uitæ conſolationẽ expectare in ipſo ſtatu mortis: ſed hoc excludit dicens, Ad terram tenebroſam. ad quam ſcilicet uadam poſt mortem. & poteſt hoc exponi dupliciter, uno modo de inferno, ad quẽ animæ omnium hominum deſcendebant, etiam iuſtorum, ante mortem Chriſti: licet iuſti ibi pœnas ſenſibiles non paterentur, ſed ſolum tenebras. alii uero & pœnas, & tenebras. ſed quia Iob ſic locutus fuerat, ac ſi dubium eſſet utrum ipſe eſſet iuſtus, ut rei ueritas erat, uel peccator ſicut amici eius calumniabantur, deſcribit infernum communiter & quantũ ad bonos, & quantum ad malos. accipiendo ergo infernum ſic communiter, dicitur, Terra tenebroſa. in quantum caret claritate diuinæ uiſionis: dicitur, Operta mortis caligine. quantum ad peccatum originale, quod eſt caligo inducens ad mortem. dicitur, Terra miſeriæ. quantum ad pœnas quas ibi reprobi patiuntur. dicitur, Terra tenebrarum. quantum ad obſcuritates peccatorum actualium, quibus mali inuoluuntur. dicitur autem

C eſſe ibi, Vmbra mortis. ideſt ſimilitudo mortis: quia ſic affliguntur, ac ſi ſemper morerentur. dicitur autem ibi, Nullus ordo eſſe: uel propter confuſionem mentium, quã patiuntur damnati: uel propter hoc, quòd ille ordo non ibi ſeruatur, qui hic. hic enim ignis ardet & lucet, quod ibi non eſt. Sempiternus autem horror ibi inhabitat. quia licet ſemper doleant de pœnis præſentibus, ſemper tamen timent futuras. ſed quia illi, contra quos diſputabat, immortalitatem animæ non ponebant, ut ſic poſt mortem remaneret, ipſe adhuc loquitur ſecundum poſitiones eorũ:

D melius quantum ad ſenſum litteræ ſic exponitur, ut totum referatur ad corpus, quod in terra ſepelitur, & in terra conuertitur. dicit ergo, Ad terram tenebroſam, quantum ad ipſam proprietatem terræ quæ in ſe opaca eſt. ſed licet in ſe ſit opaca, tamen uiuentes qui ſuper terram habitant, illuſtrãtur lumine aeris operientis terram, ſed iſto lumine mor

tui non perfruuntur. unde ſubdit, Opertam mortis caligine. quaſi dicat, mors facit ut poſt mortem aliquis non perfruatur lumine, quo uiui utuntur. Contingit autem quandoque quòd licet aliquis uiuus lumine circundante terrã non perfruatur: tamen in aliquo occulto loco terræ exiſtens fruitur deſideratis quo ad appetitum, & conſiderat aliquas ueritates quo ad intellectum: ſed hoc mortui carent: unde ſubdit, Terram miſeriæ. quantum ad carentiam omnium deſiderabilium uel delectabilium: Et tenebrarum. inquantum deficit conſideratio ueritatum. Inter alia etiã, in quibus uiui delectantur, præcipuum eſt ſocietas humana cum debito ordine, quo quidam præſunt, & alii ſubſunt, & alii ſeruiunt. ſed hoc mortui priuantur: unde ſubdit, Vbi umbra mortis. quaſi dicat apud mortuos nõ ſunt niſi horribilia ſecundum exiſtimationem uiuentium, ut dicitur Sap. 17. Perſonæ apparentes triſtes pauorem illis dederunt. Et nullus ordo. quia abſque doctrina honoris & dignitatis ſimul eſt conditio mortuorum. Sed ſempiternus horror inhabitat. quantum ad uiuentes, quibus horrori ſunt mortui. quaſi dicat nihil eſt in ſtatu mortuorum, niſi quæ homines horrent: & hoc in ſempiternum apud eos erit, ſi ad uitam non redeunt. Sic igitur Iob inquirendo cauſam ſuæ tribulationis, oſtendit hoc non eſſe ab aliquo impio, in cuius manu data ſit terra eſſe a Deo calumnioſe opprimente; non eſſe a Deo culpam inquirente; non eſſe a Deo peccata puniente: non eſſe a Deo in pœnis ſibi complacente. unde adhuc remanet ſub dubio cauſa tribulationis eius. quæ omnia proſequitur Iob ut de neceſsitate inducat eos ad ponendũ aliã uitã, in qua & iuſti præmientur & mali puniantur, ex quo per ea nunc poſita non poteſt reddi cauſa tribulationis iuſtorum, quos certum eſt aliquando in hoc mundo tribulari.

E F G H

CAP.

A

CAP XI. LECTIO I.

R ESPONDENS autem Sophar Naamathithes dixit, Nunquid qui multa loquitur non audiet, aut uir uerboſus iuſtificabitur? Tibi ſoli tacebunt homines, & cum ceteros irriſeris a nullo confutaberis. Dixiſti enim, Purus eſt ſermo meus: & mundus ſum in conſpectu tuo. Atque utinam Deus loqueretur tecum: & aperiret labia ſua tibi, ut oſtenderet

B tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex eſſet lex eius: & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo, quã meretur iniquitas tua. Forſitan ueſtigia Dei comprehendes: & uſque ad perfectum omnipotentem reperies. Excelſior cælo eſt. Et quid facies? Profundior inferno: & unde cognoſces? Longior terra mẽſura eius, & latior mari. Si ſubuerterit omnia uel in unũ coarctauerit, quis contradicet ei? uel quis dicere ei poteſt: cur ita facis?

C

SVPERIVS Iob inter cetera mala quæ patiebatur, mirabiliter cruciari ſe dixerat ab amicis ſuis, qui contra eũ inſurgebant quaſi teſtes pro Deo: a quo uerbo tactus Sophar reſpondit: unde dicit, Reſpondens autem Sophar Naamathithes dixit. nunquid qui multa loquitur nonne; & audiet? quaſi dicat, tu multa locutus es inordinate: unde non eſt mirum ſi ab amicis tuis reprehenſus es. Quòd ſi homo qui loquitur multa non reprehenderetur, ſequeretur hoc inconueniens, quòd homines ex hoc ipſo quòd

D ſunt loquaces iuſti reputarentur. unde ſequitur, Aut uir uerboſus iuſtificabitur? ideſt iuſtus reputabitur. & quia poſſet dicere Iob ſibi debere deferri propter ſuam dignitatẽ, excludit hoc ſubdens. Tibi ſoli tacebunt homines: & cum ceteros irriſeris, a nullo confutaberis. Intellexerat enim Iob dixiſſe, alios eſſe irriſores in hoc quòd teſtes Dei eos

uocauerat. & in hoc quod ſupra dixerat, Quare detraxiſtis E
ſermonibus ueritatis. & ideo dicit non eſſe mirandum, ſi etiam alii contra ipſum loquantur. Sed forte poſſet dicere quòd non haberent quid dicerent contra eum, uel contra uerba eius. & ad hoc excludendum ſubdit, Dixiſti enim, purus eſt ſermo meus. Hoc accipit ab eo quod ſupra dixerat, Non inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis ſtultitia apparebit: & mundus ſum in conſpectu tuo. hoc Iob expreſſe non dixerat, ſed ex uerbis eius accipere uolebat, quia diſputauerat ſe non propter peccatum punitum. uel ex eo quod dixerat, Scias quia nihil im- F
pium fecerim. uel ex eo quod ſupra dixit, Nonne diſsimulaui, nonne ſilui? Conſiderandum eſt autem quòd cum peccatum ſit obliquatio a lege Dei, non poteſt plene cognoſci peccatum, uel quantitas eius, niſi lex Dei cognoſcatur. rectum enim eſt iudex ſui ipſius, & obliqui. Quòd igitur Iob ſe diceret immunem a peccato, & non ita grauiter peccaſſe ſicut puniebatur: ex hoc reputabat Sophar accidere, quòd Iob legẽ Dei non perfecte cognoſceret: & ideo dicit, Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi. hoc uidetur in ſugillationẽ Iob dicere, quia G
dixerat, Indica mihi cur me ita iudices. & poteſt dicere, quòd Deus ſimpliciter loquitur homini, cum eius cordi aliquid de ſua ſapientia inſpirat, ſecundum illud pſal. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Labia autem ſua aperit, cum per aliquos effectus hominibus aliquid reuelat. Labiis enim formantur uoces exterius, quibus interiores conceptus cordis exprimimus. Conſiderandum eſt autem quòd ab intellectu diuinorum duplici ratione deficimus, primo quidem quia cum inuiſibilia Dei cognoſcere non poſsimus niſi per ea facta ſunt, ea uero quæ facta ſunt, mul H
tum deficiunt a uirtute factoris, oportet quòd remaneant multa in factore conſideranda, quæ nobis occultantur: & hæc uocantur ſecreta ſapientiæ Dei: de quibus dixit, Vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ ſuæ. Secundo etiam quia ipſum creaturarum ordinem ad plenum comprehendere

non

A non poſſumus ſecundum quòd a diuina prouidentia diſpē-ſpenſatur. aliter enim eſt in humano regimine, & aliter in diuino. Nā apud homines quanto aliquis eſt ſuperior in regendo, tanto eius ordinatio ad uniuerſaliora ſolum ſe extendit. particularia uero relinquit inferioribus rectoribus diſpenſanda: & ſic lex regis ſuperioris rectoris eſt uniuerſalis & ſimplex. Sed Deus quanto eſt ſuperior in regendo, tanto eius ordinatio etiam uſque ad minima ſe extendit. unde lex ſui regiminis non ſolum eſt ſecreta, ſi reſpiciamus ad altitudinem rectoris excedentē uniuerſam pro-
B portionem cauſarum, ſed etiam eſt multiplex, uniuerſa, & ſingularia, & minima ſub certo ordine diſpenſans. & ideo addidit, Et quòd multiplex ſit lex eius. & hoc quidem nō ſolum in rebus naturalibus eſt conſiderare, prout diuino ſubduntur regimini, ſed etiam in rebus humanis. Leges enim humanæ, quia non potuerunt earum latores ad omnia ſingularia reſpicere, ad uniuerſalia quædam reſpiciunt, quæ ut in pluribus accidunt. Qualiter autem uniuerſalia ſtatuta humana ſint factis ſingularibus applicanda, relinquitur prudentiæ operantis. unde in multis homo poteſt
C deficere a rectitudine: in quibus tamen contrariatur legi humanitus poſitæ. Sed lex diuina ſecundum quod eſt in ſapientia Dei, ad omnia particularia & minima ſe extendit: & ſic non poteſt contingere quòd homo in aliquo a rectitudine diſcordet, & nō cōtrarietur legi diuinæ. quia igitur homo ad ipſam legem diuinam prout eſt in ſecreto ſapientiæ Dei inſpiciendam, pertingere non poteſt, & per conſequens nec eius multiplicitatem agnoſcere, cōtingit quòd aliquando non putet ſe contra legem Dei agere, cum tamen agat, uel parum delinquere, cum tamen multum de-
D linquat. unde ſubdit, Et intelligeres. ſcilicet ſi eſſent tibi oſtenſa ſecreta ſapiētiæ, & multiplicitas legis Dei. Quòd multo minora exigantur ab eo. ſcilicet in ſufferendo pœnas. Quā mereretur iniquitas tua. quā uel non cognoſcis, uel exiſtimas paruam. & in hoc uidetur reprehēdere quod Iob ſupra dixerat, Vtinam appenderentur peccata mea,

quibus

quibus irã merui, & calamitas quã patior in ſtatera, qua- E
ſi arena maris hæc grauior appareret, & quia propoſue-
rat in diuina ſapiẽtia eſſe aliquod ſecretũ, quod nõdũ erat
Iob oſtẽſum, ne hoc poſſet negari, per cõſequẽtia cõfirmat
dicẽs, Forſitã ueſtigia Dei cõprehẽdes. Veſtigia ſigna ſunt
per uiam procedentis: opera autem Dei uiæ ipſius dicun-
tur, & productio creaturarũ a Deo quidam proceſſus Dei
intelligitur in creaturas, prout ſcilicet diuina bonitas ab
eo in quo ſimpliciter & ſumme exiſtit gradatim ad effectus
deriuata procedit, dum ſuperiora inferioribus meliora in
ueniuntur. Veſtigia ergo Dei ſunt ſigna quædam in creatu F
ris inuenta, ex quibus per eas Deus aliquatenus cognoſci
poteſt. Sed cũ humana mens nec ipſas creaturas totaliter
& perfecte cognoſcere poſſit, multo minus & de ipſo crea
tore perfectam notitiã habere poteſt: & ideo interrogan-
do ſubdit, Et usque ad perfectum omnipotentẽ reperies.
quaſi dicat ſi creaturas perfecte cognoſcere nõ potes, mul
to minus nec creatorem: & ſignanter dicit, Reperies. quia
per quandam inquiſitionẽ ratio ab effectibus procedit ad
cauſam, quã dum per effectus cognoſcimus, eam dicimur
inuenire: nec eſt mirum ſi creaturis non perfecte cognitis G
creator non perfecte cognoſcitur: quia etiã creaturis non
perfecte cognitis adhuc creator non perfecte cognoſcere-
tur. tunc enim per effectus perfecte cauſa cognoſci poteſt,
quando effectus adæquãtur cauſæ in uirtute, quod de Deo
dici non poteſt: & ideo ſubdit, Excelſior cælo es, & quid
facies? profundior inferno: & unde cognoſces? longior
terra menſura eius & latior mari. hæc ſub metaphora di
cuntur. non enim debet intelligi quòd Deus qui incorpo-
reus eſt, dimenſionibus corporalibus diſtendatur: ſed ma
gnitudinem uirtutis ſub ſimilitudine deſcribit corporalis H
magnitudinis: quia quantũcunque corporea uidentur eſſe
magna altitudine uel profunditate uel longitudine uel lati-
tudine, deficiunt tamẽ a magnitudine uirtutis Dei, quæ ma
iora facere poteſt, & ideo ſignanter Deum omnipotentem
prius nominauit. ex hoc ergo oſtendit, quòd perfectio in
creaturis

A creaturis inueniri non poteſt: quia dato quòd omnes creaturæ perfecte cognoſcerentur, ex eis cognoſci non poſſet uirtus eius æqualiter, quia medium ſumi non poteſt ad cognoſcendum uirtutem Dei: ſed excedit omnem creaturam. et hoc ſignificat cum dicit, Quid facies, & unde cognoſces. non ſolum autem diuina uirtus excedit omnem creaturam in producendo, ſed etiam in conſeruando: non enim creaturæ conſeruatio eſt niſi a Deo: nec eſt aliqua uirtus in creatura, quæ diuinæ uoluntati reſiſtere poſsit, ſi ipſam creaturam ulterius conſeruare non uellet.
B et ideo ſubdit, Si ſubuerterit omnia. in nihilum redigendo, ſubtrahendo ſcilicet eis eſſe. Vel in unum coarctauerit. confuſionem inducendo ſcilicet per ſubtractionem ordinis, quo res diſtinguit. Quis contradicet ei. ideſt quæ uirtus creaturæ poterit eſſe contraria, contra eius uoluntatem conſeruans uel ſe uel alia in eſſe? Sed ne aliquis dicat, quòd licet nihil poſſet conſeruari in eſſe niſi per eum, tamen, quia quaſi ex debito res in eſſe cõſeruat: ideo ad hoc excludendum ſubdit, Vel quis dicere ei poterit cur ita facis. quaſi ab eo exigens rationem de debito prætermiſſo.

C
LECTIO II.

IPSE enim nouit hominum uanitatem, & uidens iniquitatem nonne cõſiderat? Vir uanus in ſuperbia erigitur, & tanquam pullum onagri ſe liberum natum putat. Tu autem firmaſti cor tuum: & expandiſti ad Deum manus tuas. Si iniquitatẽ quæ eſt in manu tua abſtuleris a te, & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia, tunc leuare poteris faciem tuam abſque macula: & eris ſtabilis, & non timebis. Miſeriæ
D quoque obliuiſceris: & quaſi aquarũ quæ præterierunt non recordaberis: & quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad ueſperam. Et cum te conſumptum putaueris orieris ut lucifer, & habebis fiduciam propoſita tibi ſpe: & defeſſus ſecurus dormies. Requieſces & non erit qui

qui te exterreat. Et deprecabuntur faciem tuam pluri- E
mi. Oculi autem impiorum deficient: & effugium per-
ibit ab eis: & ſpes illorum abominatio animæ.

POSTQVAM oſtendit Sophar quòd in diuina ſapientia eſt aliquid ſecretum quod homini incõprehenſibile eſt, procedit ad aliud manifeſtandum quod prius ſuppoſuerat, ſcilicet, quòd Deus pro peccato ab homine exigat pœnã: & quòd Deus facta hominum cognoſcat. unde dicit, Recte dico quòd exigũtur tibi a Deo minora quàm mereatur tua iniquitas. Ipſe enim nouit hominum uanitatem. ideſt hominum facta uaria. uana autem dici conſueuerunt quæ inſtabilia ſunt, eo quòd debitis finibus non ſtabiliuntur. ex hoc igitur eſt uanitas hominis, quòd cor eius in ueritate non figitur, per quam ſolam poteſt ſtabiliri, & ex hoc quòd a ueritate recedit, iniquitatem operatur, dum uidelicet appetit illud quod apparet bonum loco eius quod eſt bonum. unde ſubdit, Et uidens. ſcilicet Deus. Iniquitatem, ex uanitate hominum procedentem. Nonne conſiderat. ſcilicet ad puniendum. tunc enim iudex peccatum uidens, inconſiderate pertranſire uidetur, quando diſſimulat, & pœnam apponere non curat: quod de Deo uidetur nõ eſſe dicendum. cum igitur ipſe uideat hominum uanitatem, pro iniquitate exigit pœnam. ſicut autem ex uanitate contingit quòd homo ad iniquitatẽ declinat: ita ex eadem uanitate prouenit quòd homo diuino iudicio ſe ſubiectũ eſſe non reputat: & ideo ſubdit, Vir uanus in ſuperbiam erigitur. ut ſcilicet ſuo ſuperiori ſe ſubditum eſſe non credat: & hoc eſt quod ſubdit, Et tanquã pullum onagri natum ſe liberum natum putat. Onager aſinus ſilueſter eſt cuius pullus a dominio hominis naſcitur liber. pulli autem aſinorũ qui ab hominibus poſſidentur in ſeruitutem hominum naſcuntur. homines igitur qui ſe diuino iudicio ſubiectos eſſe nõ putant, reputant ſe quaſi pullos onagri natos, licet rideant alios homines eiuſdem conditionis diuino iudicio coerceri. hoc in ſugillationem beati Iob dicere uidebatur

F (margin, at "ideſt hominum") G (margin, at "inconſiderate") H (margin, at "pullus a dominio")

intelligens

A intelligens ex uerbis eius quòd quaſi de pari cum Deo uellet contendere, quia dixerat, Auferat a me uirgam ſuam, & pauor eius non me terreat: loquar & non timebo eum, & ideo ſubdit, Tu autem firmaſti cor tuum. ut ſcilicet defenderes iniquitatem tuam: & tamen cum hac cordis obfirmatione expādiſti ad Deum manus tuas orando ſcilicet ſupra cum dixit, Dicam Deo, noli me condemnare. et ideo inutilis eſt oratio tua. talis enim oratio eſt quando homo primo iniquitatem dimittit, & poſtea a Deo petit ut a puniendo ceſſet: & hoc eſt quod ſubdit, Si iniquitaté quæ eſt B in manu tua abſtuleris a te. ut ſcilicet deſiſtas ab opere iniquo, quod adhuc præ manibus habes. Et non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia. ut ſcilicet quæ iniuſte accepta re poſita habes, reſtituas: uel tuos familiares corrigas, pro quorum delictis interdum domini puniuntur propter negligentiam corrigendi. Tu leuare poteris. ſcilicet ad Dominum orando. Faciem tuam abſque macula. ſcilicet culpæ: & ſic ceſſabit condemnatio, primo quidem quantum ad futura: unde ſubdit. Et eris ſtabilis. ut ſcilicet ulterius per tribulationes nō mouearis. Et non timebis. futura pericu C la. et quia aliquando licet non timeat de futuro homo, tamē affligitur pro iis quæ amiſit uel paſſus eſt, ſubiungit, Miſeriæ quoque. ſcilicet quam hactenus paſſus es. Obliuiſceris. propter abundantiam bonorum ſuperuenientium. et hoc exemplo confirmat cum ſubdit, Et quaſi aquarum quæ præterierunt nō recordaberis. quaſi dicat, quia homo poſt tempeſtatem pluuiæ, cum ſerenitas aduenerit, pluuiarum præcedentium obliuiſcitur: uel propter hoc quòd aquæ fluuiorum citiſsime fluunt, & earum, poſtquam tranſeunt, nulla reſtat memoria: ſed quia contra promiſsionē proſpe D ritatis in hac uita Iob ſupra duo propoſuerat, ſcilicet de uaſtationē proprii corporis, cū dixit, Induta eſt caro mea putredine: et præteritionem dierum uitæ ſuæ cum dixit, Dies mei uelocius tranſierunt curſore &c. & ideo ad utranque obiectionem excludendam ſubiungit, Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad ueſperam. ac ſi dicat, li-

V cet

cet tibi uideatur quòd dies tui pertranſierint, & uita tua E
ſit in fine quaſi ad ueſperam: tamen tanta poterit ſuperuenire proſperitas, quòd quaſi reducet te ad gaudium iuuentutis tuæ. ſicut enim per ueſperã intelligitur ſenectus, ita per meridiem iuuentus. fulgorem autem uocat claritatem terrenæ proſperitatis. cõtra hoc uero quod dixerat de conſumptione proprii corporis, ſubiungit, Et cum te conſumptum putaueris. ſcilicet propter infirmitatem quam paſſus es. Orieris ut lucifer. ideſt ad priſtinum decorẽ reuertetur corpus tuum. et quia iterum ſupra Iob dixerat quòd dies ſui conſumpti erant absque ulla ſpe, ideo ſubiungit, F
Et habebis fiduciã propoſita tibi ſpe. ideſt quia ſupra Iob improbauerat opinionẽ dicentium, quòd homo poſt mortem tranſactis multis ſæculis iterum rediret ad hunc modũ uiuendi, non huius rei ſibi ſpem dicit eſſe propoſitam, ſed ſecundum quòd homo poſt mortem uiuit in memoriis hominum: quod quidem ex duobus contingit, uno quidem modo ex tumulis, in quibus corpora mortuorum conduntur ut conſeruetur memoria defunctorum: unde & monumenta dicuntur. et quantum ad hoc dicit, Et defoſſus ſecurus dormies. quaſi dicat, nullus ſepulcrum tuum uiolabit: G
nec etiam timendum erit quòd aliquis attentet. unde ſubdit, Requieſces, & non erit qui te exterreat. Alio modo mortui uiuunt in memoriis hominum propter bona quæ fecerunt dum uiuerent, ex quibus eorum uita deſideraretur: & quantum ad hoc ſubdit, Deprecabuntur faciẽ tuam plurimi. ideſt plurimi exoptabunt præſentiam tuã, uel reuerentiam exhibebunt tumulo tuo memorantes beneficia tua. et quia hoc promiſerat ſi Iob ab iniquitate uellet diſcedere, oſtendit conſequenter quòd iniquis iſta nõ dantur: H
& ideo ſubdit, Oculi autẽ impiorum deficient. quia uidelicet bona quæ exoptant, non obtinebunt. tunc enim oculi alicuius deficere dicuntur, quando aſpicit ad aliquid apprehendendum, ad quod attingere non ualet, & ſic bona deſiderata non adipiſcuntur: ita etiam mala, quæ patiuntur uel timent, uitare non poſſunt. unde ſequitur, Et effugium

A gium peribit ab eis. quia ſcilicet non poterunt fugere mala poſt mortem, uel non erunt in ueneratione uel deſiderio, ſed in abominatione propter mala quæ fecerunt: hoc eſt quod ſubditur, Et ſpes eorum abominatio animæ. ideſt illud quod de eis poteſt ſperari poſt mortem, eſt quidem abominabile.

CAP. XII. LECTIO I.

B RESPONDENS autem Iob dixit. Ergo uos eſtis ſoli homines, & uobiſcũ morietur ſapientia. Et mihi cor ſicut & uobis: nec inferior ueſtri ſum. Quis enim hæc, quæ noſtis, ignorat? Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego inuocabit Deum: & exaudiet eum. Deridetur enim iuſti ſimplicitas: lampas cõtempta apud cogitationes diuitũ parata ad tempus ſtatutum. Abundant tabernacula prædonum: & audacter prouocant Deum cum ipſe dederit omnia in manus eorum. Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: &
C uolatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & reſpondebit tibi: & narrabunt piſces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit? In cuius manu anima omnis uiuentis, & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis.

SOPHAR in uerbis præcedentibus conatus fuerat oſtendere quòd ſecreta ſapientiæ Dei homo comprehendere non poteſt, ad ſugillandum Iob, qui quaſi cum Deo diſputationẽ requirere uidebatur: & ſicut ex uerbis eius & alio
D rum amicorum perpendi poteſt, circa tria tota eorum uerſabatur intentio. Primo enim ſtudebant ad dicendum aliqua magnifica de Deo, extollentes eius ſapientiam & potentiam & iuſtitiam: ut ex hoc eorum cauſa fauorabilior appareret. Secundo huiuſmodi magnifica de Deo aſſumpta, ad falſa quædam dogmata applicabant, utpote quòd

propter iuſtitiam homines proſperarentur in hoc mundo, E
& propter peccata tribularentur: & quòd poſt hanc uitam non eſſet aliquid expectandum. Tertio ex huiuſmodi aſſertionibus, propter aduerſitatem quam patiebatur Iob, arguebant eum quaſi iniquum, & promittebant ei quædam inania, ſi iniquitatem deſereret: utpote quòd defeſſus ſecurus dormiret: & quòd ad ueſperã oriretur ei fulgor meridianus: quæ Iob quaſi irriſiones reputabat: & circa hoc tota Iob reſponſio uerſabatur. Primo ergo contra eos loquitur de hoc quòd ſe extollebant, quædam magnalia de
Deo proponentes, ac ſi ſoli ipſi ea ſcirent, & Iob ea ignoraret: & ideo dicitur, Reſpondens autem Iob dixit. ergo F
uos eſtis ſoli homines. quod ſequitur: ſi uos ſolos ſcire reputatis de magnitudine Dei quæ omnes homines cognoſcunt: & cum in cognitione magnitudinis Dei conſiſtat ſapientia, ſequitur quòd ſi hoc ſoli uos ſcitis, quòd in uobis ſolum ſit ſapientia: & ita uobis ceſſantibus, ſapientia ceſſat. et ideo ſubdit, Et uobiſcum morietur ſapientia. quaſi dicat, inconueniens eſt, uel quòd uos ſoli ſcitis homines, uel quòd uos ſoli ſcitis ſapientes: ſed quia poſſent dicere:
non ſoli nos ſcimus, ſed tamen tu neſcis, reſpondet ſubdens, Et mihi eſt cor. ſcilicet ad hæc ſcienda. Sicut & uobis: nec inferior ueſtri ſum. quantum ſcilicet ad hanc cognitionem: & ne hoc arrogãtiæ poſſet aſcribi, ſubiungit, Quis enim hæc quæ noſtis ignorat? quaſi dicat, non eſt magnum ſi dico me ſcire ea quæ ſcitis: quia non eſt magnum ea ſcire, cum quilibet ea ſciat: ſed quia hæc me ignorare reputatis, me contemptui habere uidemini: quaſi ignorẽ ea, quæ omnes ſciunt. unde ſubdit, Qui deridetur ab amico. ſcilicet ſicut ego a uobis, ſcilicet dum me inſipientem G
reputatis. Inuocabit Deum & exaudiet eum. quia ubi deeſt auxilium humanum, ibi maxime adeſt auxilium diuinũ, H
ſecundum illud pſal. Quoniã pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autẽ aſſumpſit me. et in hoc uidetur quaſi reſpõdere ei quod alias dixerat Sophar, tunc leuare poteris faciem tuam: ac ſi dicat, non oportet aliud

A me amplius expectare ad fiducialiter orandum : quia ex hoc ipſo quòd ab amicis derideor, datur mihi ſpes recurrendi ad Deum. quare autem irriſus ab amico exaudiatur a Deo, oſtendit ſubdens, Deridetur enim iuſti ſimplicitas. ubi oſtendit & qui ſunt qui derideant, & quare, & etiam a quibus, cum ſubdit, Lampas contempta apud cogitationes diuitum. derideri enim deficientis eſt: deridere autem ſuperabundantis. qui autem in uirtutibus ſuperabundant, eos, qui in uirtutibus deficiunt, non irrident, ſed magis compatiuntur, & iuuant ſi poſ-
B ſunt. ſed illi qui in temporalibus abundant, maxime ſolent irridere eos qui in temporalibus deficiunt: & præcipue quando ſtudium non adhibent ad temporalia conquirenda. ſtudium autem iuſtorum non eſt ad temporalia conquirenda, ſed ad rectitudinẽ ſectandam : unde a fraudibus & dolis abſtinent, quibus plerũque diuitiæ acquiruntur: & ex hoc ſimplices reputantur : ergo ut plurimum deridentur iuſti. cauſa autem irriſionis eſt ſimplicitas : ſed non ſic irridetur, quaſi malum manifeſtum, ſed quaſi bonum occultum. & ideo hæc ſimplicitas uocatur lampas propter cla
C ritatem iuſtitiæ. ſed contempta apud cogitationes diuitũ, ſcilicet qui finem ſuum in diuitiis ponunt. qui enim ſummum bonum in diuitiis ponit, oportet quòd cogitet quòd in tantum ſunt aliqua magna bona, in quantum magis proſunt ad diuitias conquirendas. unde oportet quòd eis ſit contemptibilis iuſtorum ſimplicitas, per quam diuitiarum multiplicitas impeditur. ſed licet ipſa ſimplicitas iuſtorũ in cogitationibus diuitum contemnatur, tamen ſuo tempore a fine debito non fraudabitur. unde dicit, Parata ad tempus ſtatutum. non autem dicit hoc quaſi in ali-
D quo tempore præſentis uitæ iuſtis pro ſua ſimplicitate aliqua terrena proſperitas ſit reddenda, ſed indeterminatum relinquit quid ſit iſtud tempus ſtatutum, & ad quem finem iuſtorum ſimplicitas præparetur. nondum enim ad hoc diſputatio peruenit: ſed in ſequentibus oſtendetur. Sic igitur Iob occulte inſinuat quare ab amicis irridetur: quos diuites

diuites uocat, quia proſperitatem huius mundi finem homi- E
nis ponebant, quaſi præmium iuſtitiæ hominis. Ipſe autē ſua ſimplicitate non hoc præmium quærebat, ſed aliud in tempore ſtatuto, & ideo fiduciam habebat, ut ſi inuocaret Dominū, ab eo exaudiretur: quia diuites iuſti ſimplicitatem irridentes, non in hoc ſiſtunt, ſed uſque ad contemptum Dei procedunt: unde ſubditur, Abundant tabernacula prædonum. conſequens autem eſt quod ex quo finem ſuum in diuitiis ponunt, quòd omnes uias exquirant ad hunc finem ultimum conſequendum: uel fraudando,
uel quocunque alio modo: & ſic efficiuntur prædones: & F
dum prædātur, diuitiis abundant. ex hac autem abundantia ſequitur, Contemptus Dei. unde ſubditur, Et audacter prouocant Deum, tunc enim aliquis aliquid audacter facit, quando credit hoc eſſe bonum quod facit. cum enim conſcientia eum remordet de malo, non ſine timore homo perpetrat malū: quia ut dicitur Sap. 17. Cum ſit timida nequitia, data eſt in omnium condemnationem. Qui autem finem ultimum in diuitiis ponunt, ex hoc exiſtimant bona omnia eſſe, per quæ hunc finem conſequuntur. Mani-
feſtum eſt autem quòd cum diuitias acquirunt prædando, G
prouocant Deum, contra eius iuſtitiam facientes: unde conſequens eſt quòd audacter prouocent Deum: uel aliter ex diuitiis, quòd homo in ſuperbiam erigitur, reputans ſe per eas ſibi ſufficere, & ex hoc contemnit Deū audacter, in diuitiis ſuis confidens, ſecundum illud Deut. 32. Incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit. Sed quia dixerat abundare prædonum tabernacula, qui prouocant Deum: ne forte reſponderetur, quia talis abundantia nō eſt a Deo, ſubiungit, Cum ipſe dederit omnia in manus eorum. id eſt in po-
teſtate eorum. quia poteſtas nocendi alicui non eſt niſi H
a Deo: uoluntas autem malefaciendi non eſt niſi a ſeipſo. & ideo in hoc quòd prædantur, Deum prouocant: ſed abundantia conſequens eſt eis a Deo. & hoc conſequenter probat, cum ſubdit, Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: uolatilia cæli, & indicabunt tibi: loquere terræ

A & reſpondebit tibi: & narrabunt piſces maris. quòd autem omnia iſta interrogata reſpondeant, oſtendit ſubdẽs, Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit? hoc ergo oſtẽditur quòd omnia cõfitentur ſe a Deo eſſe facta. Tunc autem homo creaturas interrogat, quando eas diligenter conſiderat: ſed tunc interrogata reſpondent, cum per cõſiderationem ipſarum homo percipit, quòd tãta ordinatio & conuenientia, quæ inuenitur in diſpoſitione partiũ in ordine uniuerſi, nullo modo poſſet eſſe, niſi ab aliqua ſuperiori ſapientia diſpenſante. Si autem huiuſmo-
B di creaturæ a Deo factæ ſunt, manifeſtum eſt quòd in Dei poteſtate ſunt, ſicut artificiata in poteſtate artificis. & ideo ſubdit, In cuius manu. ideſt poteſtate. Eſt anima omnis uiuentis, & non ſolum aliorum animalium. Sed & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis. ſi autem in poteſtate eius ſunt, manifeſtum eſt quòd nullus rerum abundantiam habere poteſt niſi ab ipſo, ſecundum illud Dan. 4. Dominatur excelſus in regno hominum, & cuicunque uoluerit dabit illud. Manifeſtum eſt igitur quòd & terram & animalia, de quibus ſupra dixerat, in quibus humanæ di-
C uitiæ conſiſtunt, nullus homo habere poteſt niſi Deus in manu eius dederit: & ſic ſi prædones abundant, Deus dedit in manibus eorum. per hoc ergo confutatur illorum opinio, qui ponebant diuitias a Deo dari pro merito iuſtitiæ, cum etiam prædonibus a Deo dentur.

LECTIO II.

NONNE auris uerba diiudicat, & fauces comedentis ſaporem? In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipſum eſt
D ſapientia & fortitudo: & ipſe habet conſilium & intelligentiã. Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet: ſi incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat. Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur: ſi emiſerit eas, ſubuertent terram. Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia. Ipſe nouit

&

& decipientem, & eum qui decipitur. Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtuporem. Baltheum regum diſſoluit, & præcingit fune renes eorum. Ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat. Commutans labium ueracium, & doctrinam ſenum auferens. Effundit deſpectionem ſuper principes: & eos qui oppreſſi fuerant releuat. Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gentes, & perdit eas, & ſubuerſas in integrum reſtituit. Qui immutat cor principium populi terræ, & decipit eos ut fruſtra incedant per inuium. Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quaſi ebrios. E F

QVIA ſuperius poſuerat Iob ea quæ Sophar de eccellentia diuinæ magnitndinis dixerat, eſſe omnibus manifeſta, intendit hic oſtendere quòd hoc ad notitiam hominũ peruenire poteſt per experimentum diuinæ potentiæ & ſapientiæ in rebus humanis. Vnde primo manifeſtat quo modo homines per experimentum a ſenſibus in rerum cognitionem deueniant, dicens, Nonne auris uerba diiudicat. ſcilicet dum ea audit. Et fauces comedentis ſaporem. nonne diiudicant quia experimentum ſenſus eſt. conuenienter per iudicium ſenſuũ uirtutem experimenti manifeſtat & præcipue per auditum & guſtum, quia auditus inter omnes ſenſus eſt diſciplinabilior: unde plurimum ad ſcientias contemplatiuas ualet. guſtus autem eſt perceptiuus ciborum, qui quidem ſenſus homini neceſſarii ſunt ad uitam. unde per iudicium guſtus experimentum ſignificat, quòd de rebus actiuæ uitæ habentur: & propter hoc ex iudicio duorum ſenſuum oſtendit uirtutem experimẽti tam in ſpeculatiuis quàm in operatiuis, cum ſubdit, In antiquis eſt ſapientia, quæ ad contemplationem pertinet. quia ſcilicet antiqui multa audierunt. Et in multo tẽpore prudentia. quæ ad actionem pertinet: quia ſcilicet in multo G H

A tempore homines multa deguſtāt utilia uel nociua. Sic igi
tur manifeſtata experimenti uirtute, ſubiungit id quod ho
mines de Deo experiri poſſunt, cum dicit, Apud ipſum
eſt ſapientia, & fortitudo: & ipſe habet conſilium, & in-
telligentiam. ubi quattuor Deo attribuit, quæ ſe per ordi
nem habent. Nam primum quidem eſt occulta cognoſce-
re, quod ad intelligentiam pertinet. Secundum autem eſt
ex iis quæ homo intelligit, inuenire in actiuis quidem uias
commodas ad aliquem finem, quod ad conſilium pertinet:
ſicut & in ſpeculatiuis per ea quæ homo intelligit, ratio-
B nes deducit ad aliquas concluſiones cognoſcendas. Ter-
tium autem eſt, ut de iis quæ homo adinuenit, rectum iu-
dicium habeat, quod ad ſapientiam pertinet. Quartum
autem eſt ut ea, quæ aliquis iudicat eſſe facienda, poten-
ter exequatur: & ad hoc pertinet fortitudo. quia uero ex-
perimentum procedit a ſenſibilibus: quæ licet ſint priora
ſecundum nos, ſunt tamen ſimpliciter, & ſecundum natu-
ram poſteriora: ideo incepit oſtēdere quo modo homines
experiri poſſunt fortitudinem diuinam: et primò quidē
in ipſis rebus humanis. uidemus. n. quòd aliqui hoīes totali
C ter deſtruuntur uel per mortem quantum ad eſſe naturæ,
uel per omnimodam abiectionem quantum ad eſſe ciuile,
cum non habeant multos manutentores. Vnde cum adiu-
uari non poſsint ne ad deſtructionem perueniant, manife-
ſtum eſt, quòd ab aliqua occulta cauſa, & diuina, & exce-
dente humanam uirtutem hoc contingit, cum ei uirtus hu
mana reſiſtere non poſsit: & hoc eſt quòd dicit, Si deſtruxe
rit, nemo eſt qui te ædificet. Item uidemus aliquos homi-
nes in ſuis proceſsibus impediri etiam ſi non totaliter de-
ſtruantur, licet habeant plurimos directores. Vnde mani
D feſtum eſt quòd hoc etiam ab aliqua excellentiori uirtute
fit: unde ſubditur, Et ſi incluſerit hominem. ſcilicet in-
uoluendo eum diuerſis difficultatibus. Nullus eſt qui ape-
riat. ideſt qui eum expedire poſsit. unde in Eccl. 7. di-
citur, Nemo poteſt corrigere eum, quem Deus deſpexe-
rit. Deinde oſtendit quo modo poſsint homines experiri

diuinam potentiam in rebus naturalibus, præcipue quantum ad pluuias & ſiccitates. unde dicit, Et ſi continuerit aquas. ne ſcilicet pluendo cadant. Omnia ſiccabuntur, ſcilicet quæ e terra germinant. Et ſi emiſerit eas. ſcilicet in magna abundantia ſubuertent terram ſicut in diluuio accidit: & licet hoc ex aliquibus cauſis naturalibus proueniat, ſcilicet quòd aliquando pluuiæ ceſſent uſque ad omnimodam ſiccitatem, aliquando autem abundent uſque ad terræ ſubuerſionem, non tamen hoc a diuina potentia ſubtrahitur, quæ ipſas naturales cauſas ad proprios ordinauit effectus. ſic igitur quaſi ex præmiſsis concludens ſubdit, Apud ipſum eſt fortitudo. deinde incipiens progredi ad ſecundum membrum adiungit, Et ſapientia. ſcilicet eſt quaſi apponens quod manifeſtare intẽdit. Eſt autẽ propriũ ſapientiæ, ut per ea rectum iudicium habeatur de rebus. ille autem recte iudicat de rerum ueritate, qui poteſt diſcernere quo modo aliquis decipiatur a ueritate declinans. ideo ad oſtendendum quòd in Deo ſit ſapiẽtia, ſubdit, Ipſe nouit decipientem, & eum qui decipitur. ideſt diſcernit recto iudicio deceptiones, quibus aliquis prætermittit ueritatem deuiando a recta ueritatis cognitione. & hoc quidem ſupponit ab eo, in quo communiter ipſe & amici conueniunt, hoc ſcilicet quòd res humanæ diuino iudicio ſubduntur, de quibus iudicare non poſſet niſi peccata cognoſceret, inter quæ magnum locum obtinent deceptiones & fraudes. Deinde oſtendit per ea quæ in rebus humanis apparent, quòd apud Deum ſit conſiliũ. Circa quòd tamen conſiderandum eſt, quòd ſicut Deus ſcit & principia ſpeculatiuarum ſcientiarum, & concluſiones, & ordines eorum adinuicem, non tamen per principia concluſionum cognitionem acquirit, ſed omnia puro & ſimplici aſpectu cognoſcit. ita & in operatiuis & fines, & ea quæ ſunt ad finem nouit, & quæ uiæ ad fines aliquos conſequendos expediant. non tamen uias ex finibus inquirit, ſicut nos dum conſiliamur. ſic igitur in Deo dicitur eſſe ratio in quantum cognoſcit ordinem principiorum ad ſequentia:

non

A non tamen ei conuenit inueſtigare aliquid per modum ra-
tionis, ut ratio facit. ſic apud ipſum dicitur eſſe conſilium
non per modum inquiſitionis, ſed per modum ſimplicis &
abſolutæ cognitionis. Profunditas autem alicuius in con-
ſiliis ex duobus perpendi poteſt, primo quidem quando
ſubtilitate ſui conſilii aduerſarios, etiam ſi exercitati in
conſiliis uideantur, ad hoc deducit eos, quòd neceſſe ſit
eis deficientibus omnibus uiis eorum ad finem inconue-
nientem peruenire: & quantum ad hoc dicit, Adducit con
ſiliarios in ſtultum finem. impediendo ſcilicet profundi-
B tate ſui conſilii uias, quas inueniunt ad finem huiuſmodi
euitandum. Secundo autem oſtenditur profunditas alicu-
ius in conſiliis, quando aduerſarios ad hoc deducere po-
teſt ſubtilitate ſui conſilii, ut ignorent quid eos oporteat
agere: & quantum ad hoc ſubdit, Et iudices in ſtuporem.
ſcilicet adducit. Dicit autem iudices, ſapientes, qui de
agendis rectum iudicium conſueuerunt habere. ſicut etiã
& in diſputationibus ſpeculatiuis accidit, quòd aliquis ef-
ficax diſputator haberetur, qui aduerſarium ad inconue-
niens deducere poſſet, uel propoſitũ taliter firmare, quòd
C in contrarium nihil dici poſsit. ſic autem & Deus contra
ſuos aduerſarios facit, quia & per uias, quas ipſi eligunt,
eos ad perditionem ducit, & ſuam uirtutem & opera ſic fir
mat, ut ab aduerſariis commoueri non poſsit. & quia hoc
generaliter dixerat, conſequenter per ſpecialia exem-
pla manifeſtat oſtendens, quo modo omnia quæ in re-
bus humanis excellere uidentur, profunditate diuini con-
ſilii in ſtultum finem & ſtuporem adducuntur. In rebus au-
tem humanis excellunt reges ſecundũ potentiam: & quan-
tum ad hos dicit, Baltheum. ideſt cingulum militare. Re-
D gum diſſoluit. in cingulo enim eorum potentia deſignatur,
ſecundũ illud pſal. Accingere glaudio tuo ſuper femur tuũ
potentiſsime. Et præcingit fune renes eorum. ſcilicet dũ
in captiuitatem trahuntur. in quo maximus potentiæ de-
fectus denotatur. Sacerdotes autem excellunt quantum
ad reuerentiam, in qua habentur, de quibus ſubdit, Ducit

ſacerdotes inglorios. primates autem, & conſiliarii ci- E
uitatis aut regni excellere uidentur ſecundum pruden-
tiam in conſiliis: & de iis ſubdit, Et optimates ſupplan-
tat. ideſt decipit. Philoſophi autem excellunt in conſidera-
tione ueritatis: & de iis dicit, Commutans labium uera
cium. ideſt eorum qui ad ueritatem loquendum ſtudent:
aliquando enim Deus obnubilat eorum mentem per ſub-
tractionem ſuæ gratiæ, ut ueritatem inuenire nõ poſſint,
& per conſequens nec loqui, ſecundum illud Rom. 1. Dicẽ
tes ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. excellunt etiam ſenes
in directione iuuenum: & de his ſubdit, Et doctrinam ſe- F
num auferens. uel quia ſenes infatuantur, uel quia totali-
ter de medio ſubtrahuntur. ſecundum illud Eſa. 3. Auferet
Dominus iudicem & prophetam, & ariolum, & ſenem. ex-
cellunt autem principes in auctoritate, quam habent aliis
præcipiendi: & de his ſubdit, Effundit deſpectionem ſu-
per principes. ut ſcilicet deſpiciantur ab iis qui eis obedi
re debebant. hæc omnia pertinere uidentur ad hoc quod
dixerat, Adducit conſiliarios in ſtultum finẽ, ſed quòd ali-
quando aliqui ex infimo ſtatu promoueantur ad ſummum,
pertinere uidetur ad hoc quod dixerat, Et iudices in ſtupo G
rem. & quantum ad ſubditos, Et eos qui oppreſſi fuerant
releuat, ut hoc referatur ad impotentes potentia maiorũ
oppreſſos, qui oppreſſoribus deiectis interdum ad ſtatum
potentiæ eleuantur. quantum uero ad eos qui nullius ſunt
gloriæ, ſed infimo ſtatu latent, ſubdit, Qui reuelat profun
da de tenebris. ſcilicet homines in infimo ſtatu poſitos: &
propter hoc innotos quaſi in tenebris exiſtentes, in gloriã
adducit eos aliqua reuelando. quantũ uero ad eos qui igno
rantes reputantur ſtulti, ſubdit, Et producit in lucẽ um-
bram mortis. umbra enim mortis ignorantia eſſe uidetur, H
uel ſtultitia, cum per cognitionem maxime uiuentia a non
uiuentibus diſtinguantur. producit ergo in lucẽ umbram
mortis quando uel ignorantibus ſapientiã tribuit: uel eos
qui ſapientes non erant, ſapientes eſſe demonſtrat, quorũ
ſapientia erat prius ignota, ut ſic quod dictum eſt, Eos qui
oppreſſi

A oppreſſi fuerāt releuat, dicatur quaſi in oppoſitū eius quod dixerat, Baltheum regum diſſoluit. quod uero ſubditur, Qui reuelat profunda de tenebris, cōtra id quod dixerat, Ducit ſacerdotes inglorios. quod uero ſubdit, Et producit in lucem umbram mortis, contra omnia quæ ſequuntur. ſicut autem huiuſmodi alteratione ſublimitatis & deiectionis contra ſingulares perſonas a Deo fieri dixerat, hoc idem & circa totam gentē oſtendit ſubdens, Qui multiplicat gentēs. ſcilicet ut numeroſitates hominū creſcat. Et perdit eas. idest deſtruit aut bellis aut peſtilentiis. Et
B ſubuerſas. uel ex his caſibus, uel oppreſſione alicuius, uel aliquorum qui inique præſident. In integrū reſtituit. idest ad bonum ſtatum reducit. Oſtenſo igitur quòd in Deo ſit fortitudo, ſapientia, & conſiliū; ultimo oſtendit quòd in Deo ſit intelligentia, quam diximus pertinere ad cognitionem occultorum, quæ maxime uidentur eſſe circa ea, quæ in corde latent. hæc autē Deum cognoſcere oſtendit per hoc quod in cordibus hominū operatur: & ſic occulta cordium, quaſi ſuos effectus cognoſcit. dicit ergo, Qui immutat cor principum populi terræ. quantum ſcilicet ad uo
C luntatem. unde & Prouerb. 21. dicitur. Cor regum in manu Domini: quocunque uoluerit inclinabit illud. et licet omnium hominum Deus inclinet noluntates, tamen ſpecialis mentio fit de regibus & principibus: quia eorum uoluntates maius pondus habent, utpote quorum uoluntates multi ſequuntur. quantum uero ad intellectum ſubiungit, Et decipit eos. quod quidem dicitur non quod in falſitate eos inducat, ſed quia lumen ſuum eis ſubtrahit: ne ueritatem cognoſcant: & eorum rationem obnubilat, ne ad mala quæ proponūt conſequenda uias idoneas inueni-
D re poſſint. unde ſequitur, Vt fruſtra incedant per inuium. idest ut procedant per uias non cōuenientes, quibus ad finem ſuum peruenire non poſſint. contingit autem aliquē errare in agendis dupliciter, uno modo per ignorantiam: & quantum ad hoc dicit, Palpabunt in tenebris, & non in luce. ut per tenebras ignorantia, per lucem cognitio deſignetur.

gnetur. palpant autem aliqui per ignorantiam ad modum E cæcorum, dum non conſiderant niſi quæ præſentialiter tangendo ſentiunt. Alio modo errant aliqui in agendis propter paſsiones quibus eorum ratio ligatur circa particularia, ne uniuerſalem cognitionē applicent ad agendum: & quantum ad hoc ſubdit, Et errare faciat quaſi ebrios. ſic enim ligatur paſsione ratio, ſicut quadam ebrietate.

CAP XIII. LECTIO I.

ECCE omnia hæc uidit oculus meus, & audiuit auris mea: & intellexi ſingula. Secundum F ſcientiam ueſtram & ego noui: nec inferior ueſtri ſum. Sed tamen ad omnipotentē loquar, & diſputare cum Deo cupio: prius uos oſtendens fabricatores mendacii, & cultores peruerſorum dogmatum. Atque utinam taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes. Audite ergo correctiones meas: & iudicium labiorum meorum attendite. Nunquid Deus indiget ueſtro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Nunquid faciem eius accipitis: & pro Deo iudicare nitimini? Aut placebit G ei quē cælare nihil poteſt: aut decipietur ut homo ueſtris fraudulentiis? Ipſe uos arguet, quoniam in abſcondito faciem eius accipitis. Statim ut ſe cōmouerit, turbabit uos: & terror eius irruet ſuper uos. Memoria ueſtra comparabitur cineri: & redigentur in lutum ceruices ueſtræ.

POSTQVAM oſtenderat Iob quòd per experimentum cognoſci poterat diuinæ uirtutis excellentia, quaſi cō H cludens ſubdit, Ecce hæc omnia uidit oculus meus & audiuit. quaſi dicat, effectus prædictos, quibus diuina fortitudo & ſapientia & conſilium & intellectus oſtenditur, partim uiſu, partim auditu cognoui: nec in his ſenſibilibus effectibus mea cognitio requieuit, ſed ex eis ad intelligentiam

A tiam ueritatis aſcendi. unde ſubdit, Et intellexi ſingula. quidquid ſcilicet ſinguli effectus demonſtrant circa diuina uel eius ſapientiam uel intelligentiã, uel conſilium, uel fortitudinem. unde eorum iactantiam excludens, qua magnifica de Deo proponendo ſe Iob præferre uidebantur, ſubdit, Secundum ſcientiam ueſtram & ego noui. ea ſcilicet quæ ad Dei magnificentiã pertinent. Nec inferior ueſtri ſum. quaſi uel minus uel imperfectius ea cognouerim, uel a uobis modo addidicerim. ſed quia Sophar excellentiã diuinam propoſuerat ad arguendum Iob de eo quòd cum
B Deo diſputare moliretur, ſubiungit, Sed tamen ad omnipotentem loquar. quaſi dicat, quamuis intelligam ex diuerſis eius effectibus excellentiã diuinæ ſapientiæ & uirtutis non minus quàm uos, tamen per hoc rationabiliter a meo propoſito nõ mutor, quin Deum alloqui uelim motus cordis mei aperiendo ei, qui eſt cordium ſcrutator & iudex: & ab eo qui totius ueritatis eſt doctor ueritatem exquirendo. unde ſubdit, Diſputare cum Deo cupio. non quidem ut eius iudicia improbare uelim, ſed ut ueſtros errores deſtruam: quibus ſuppoſitis ſequeretur quòd eſſem iniuſtus
C apud Deum. unde ſubdit, Prius uos oſtendens fabricatores mendacii. quia hoc mendacium adinuenerant, quòd Iob iniquam uitam duxiſſet. in hoc autem mendacium deuenerant propter hoc, quòd circa fidem, qua Deus colitur, errabant credentes quòd in hac uita tantum fieret meritorum & pœnarum retributio. et ideo ſubdit, Et cultores peruerſorum dogmatũ. quicunque enim a uera cognitione Dei declinat, non Deum, ſed ſua falſa dogmata colit. non autem ſic intelligendum eſt quod dicit, Prius uos oſtendens. quaſi prius in ordine ſequentis doctrinæ deſtru
D cturus ſit praua eorum dogmata, & poſtmodum cum Deo diſputaturus. ſed quia dum cum Deo diſputare intendit, hoc primum eſt in intentione ſua, ut eorum dogmata deſtruat; contingit autem quandoque ut aliqui aliqua probabilia licet falſa proponant; ſed dum ea ueriſimiliter defendere neſciunt aut probare, in loquendo ſuam inſipientiam manifeſtant

manifeſtant: quod amicis Iob cōtingebat. et ideo ſubdit, E
Atque utinam taceretis: ut putaremini eſſe ſapientes. quia per hoc ipſum quòd ueſtra falſa dogmata incōuenienter defenditis & probatis, uos inſipientes eſſe demōſtrant. quia ergo falſa dogmata proponitis, & ad eorum manifeſtationem inconuenientia media aſſumitis, ideo correctione indigetis: & hoc eſt quod concludit ſubdens, Audite ergo correctiones meas. qua ueſtrum proceſſum corrigam. Et iudicium labiorum meorum attendite. quod ueſtra falſa dogmata condemnet. Primo autem intendit corrigere eorum inconuenientem proceſſum: ſecundo, ad eorum fal F
ſa dogmata deſtruenda procedit ſub figura diuinæ diſpoſitionis. Quare enim proponebant bonorum & malorū operum præmia & pœnas in hac uita retribui, ad iuſtitiam Dei defendendam iam oportebat quòd quædam mendacia aſſumerent. cum enim manifeſtum ſit quoſdam innocentes & iuſtos in hac uita aduerſitatibus premi, neceſſe erat etiam iuſtis imponere crimina ad Dei iuſtitiam defendendam: & ſic Iob, quem afflictum uidebant, impietatis arguebant. Non autem conuenienti medio utitur, qui ueritatem per mendacia defendit: & ideo dicit, Nunquid Deus indiget G
mendacio ueſtro? quaſi dicat, nunquid neceſſariū eſt quòd ad defendendum diuinam iuſtitiam mendacia aſſumantur? Quod enim non poteſt niſi per mendacia defendi, impoſſibile eſt eſſe uerum. Cum autem aliquis cōtra manifeſtam ueritatem mentiri nititur, cogitur aliquas doloſas & fraudulentas uias adinuenire, ut mendaciū aliqua fraude poſſit colorare: ſic & iſti cū contra iuſtitiā Iob, quæ omnibus manifeſta erat, mentiri conarentur, quorundam dolis utebantur, oſtendendo ſcilicet fragilitatem humanam quæ facile labitur in peccatum, & comparando eam ad diuinam H
excellentiam: ut ſic probabilius reputaretur, Iob iniquum fuiſſe, quàm Deum eſſe iniuſtum: & ideo ſubiungit, Vt pro illo loquamini dolos. quia quaſi pro Deo dolos loquebantur, dum doloſe impietatē ipſi Iob imponere nitebantur: ut Deum eſſe iuſtum defenderent. Poſſent autem dicere ſe non

A non doloſe contra Iob aliquid dicere, ſed hoc tantum dicere, quod putabant. oſtendit ergo Iob, quòd ſi hoc uerũ eſſet, quòd a doloſitate excuſarentur, in aliud uitium labebantur, ſcilicet in acceptionẽ perſonarum, quæ iuſtitiam iudicantis excludit. Eſt enim perſonarum acceptio ſi aliquis iuſtitiam alicuius quæ apparet contemnit, aut negat propter magnitudinem alterius, licet iuſtitiam eius cognoſcat. Si igitur amici Iob eum eſſe iniquum iudicabant, uidentes in eo iuſtitiam manifeſtam, hac ſola diuinæ magnitudinis conſideratione, licet intelligere non poſſent ſecun-
B dum ſua dogmata qualiter Iob iuſte puniretur a Deo, in ſuo iudicio, quo Iob condemnabant, quaſi Dei perſonam accipere uidebantur. et ideo ſubdit, Nunquid faciem eius accipitis & pro eo iudicare nitimini. quod ſignanter dicit, quia ille pro aliquo iudicare nititur, qui eius iuſtitiam nõ cognoſcit: & tamen conatur qualeſcunque uias adinuenire ad hoc quòd eius cauſam iuſtam eſſe oſtendat. Contingit tamen quandoque, quòd aliquis alicuius cauſam fraudulenter defendens, ei placeat etiam ſi ſit iuſtus. quod eſſe poteſt dupliciter, uno modo quia ignorat ſuam cauſam
C eſſe iniuſtam; unde placet ei quòd ab aliquo defendatur. & hoc a Deo excludit dicens, Aut placebit ei. ſcilicet Deo quòd pro eo iniuſte iudicare nitimini: cum hoc ei nõ poſſit eſſe ignotum: propter quod ſubdit, Quem cælare nihil poteſt. Aliud quando ille, cuius cauſa per fraudem defenditur, fraudibus defendentis decipitur, ut eius defenſionẽ reputet eſſe iuſtam. & hoc ideo excludit ſubdens, Aut decipietur ut homo ueſtris fraudulentiis. ſic igitur manifeſtum eſt quòd diuina bonitas & iuſtitia non indiget mendacio ad ſui defenſionem, quia ueritas ſine mendacio defen-
D di poteſt. ex quo etiam patet, quòd ſi poſitis eorũ dogmatibus, hoc inconueniens ſequitur, ſcilicet quòd iuſtitia Dei mẽdacio indigeat ad ſui defenſionem: manifeſtum eſt dogmata propoſita eſſe falſa. Sed ulterius conſiderandum eſt, quòd ille qui ad oſtendendam Dei iuſtitiam uel bonitatem mendacio utitur, non ſolum rem agit, qua Deus non

indiget, ſed etiam hoc ipſo cõtra Deum uadit. cum enim E
Deus ueritas ſit, omne autem mendacium ueritati cõtrariatur, quicunque mendacio utitur ad Dei magnificentiã oſtendendam, hoc ipſo cõtra Deum agit. et hoc patet manifeſtum per Apoſtolum ad Cor. 15. ubi dicit. Inuenimur autem & falſi teſtes Dei, quoniam teſtimoniũ diximus aduerſus Deum, quòd ſuſcitauerit Chriſtum, quem non reſuſcitauit, ſi mortui nõ reſurgunt. Dicere ergo quòd Deus mortuũ ſuſcitauit, ſi uerũ non ſit, contra Deum eſt: quamuis uideatur diuinæ uirtutis oſtenſiuũ, quia eſt contra Dei
uirtutem. Sic igitur qui ad Deũ defendendum mendacium F
aſſumunt, non ſolum præmium non acquirunt, quaſi ei placentes, ſed etiam pœnam merentur, quaſi contra Deum agentes: & ideo ſubdit, Ipſe uos arguet, quoniã in abſcondito faciem eius accipitis. & dicit, In abſcondito, quia licet uiderentur exterius cauſam Dei agere, quaſi Dei iuſtitiam cognoſcentes, tamen in conſcientiis eorum hoc erat quòd neſciebant qua iuſtitia Iob punitus eſſet: & ſic quantum ad corda eorum abſconditam faciem Dei accipiebant, dum eius iuſtitiam falſo defendere nitebantur. quo modo autem eos arguet oſtendit ſubdens, Sta- G
tim ut ſe commouerit, turbabit uos. quaſi dicat: uos quia modo aduerſitatẽ non patimini, tranquilla mente de Dei iuſtitia diſputatis: ſed ſi ſuper uos ueniat tribulatio, quam commotionẽ Dei nominat, eo modo quo punitio in ſcriptura ira Dei nominatur, mens ueſtra conturbabitur: & præcipue cũ in ueritate ſolidata nõ ſit: & quia nõ alia bona uel mala reputabant, niſi hoc tempore, dum a peccatis cauebant, ne mala eius ſuperuenirent, propter ſolum præſentium timorem malorum, Deo ſeruire uelle uidebantur:
& ideo ſubdit, Et terror eius irruet ſuper eos. quaſi dicat, H
illud propter quod tantum Deum timetis, uobis ſuperueniet, ſcilicet aduerſitas præſens, ſecundum illud quod dicitur Prouerb. 10. Quod timet impius, ueniet ſuper eum. & quia ipſi nane Iob promiſerant, quòd etiam poſt mortem in memoria hominum remaneret, ipſe contrarium

A trarium eis promittit, quaſi eos irridens, dicens, Memoria ueſtra comparabitur cineri. ſicut enim cinis poſt conſumptionem lignorum ad modicum durat, ita fama hominis poſt mortem cito pertranſit. unde expectare famam poſt mortem, uanum uidetur. promiſerant etiam ei immunitatem, & reuerentiam quandam habendam ad eius ſepulcrum poſt mortem: ſed hoc etiam pro nihilo ducens, contrarium eis promittit dicens, Et redigentur in lutum ceruices ueſtræ: per ceruices eorum, potentiam & dignitatem deſignans: quas dicit eſſe redigendas in lutum,
B ideſt, in rem contemptibilem & infirmam.

LECTIO II.

TACETE pauliſper, ut loquar quodcunque mihi mens ſuggeſſerit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis? Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo. Veruntamen uias meas in conſpectu eius arguam: & ipſe erit ſaluator meus. Non enim ueniet in conſpectu eius
C omnis hypocrita. Audite ſermonem meum: & ænigmata percipite auribus ueſtris. Si fuero iudicatus, ſcio quòd iuſtus inueniar. Quis eſt qui iudicetur mecum? ueniat. quare tacens conſumor? Duo tantum ne facias mihi: & tunc a facie tua nõ abſcondar. Manum tuam longe fac a me: & formido tua non me terreat. Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certe loquar, & tu reſponde mihi. Quantas habeo iniquitates, & peccata: ſcelera mea & delicta oſtende mihi. Cur faciem tuam abſcon-
D dis, & arbitraris me inimicum tuum? Contra folium quod uento rapitur oſtendis potentiam tuam: & ſtipulam ſiccam perſequeris. Scribis enim contra me amaritudines: & conſumere me uis peccatis adoleſcentiæ meæ. Poſuiſti in neruo pedem meum, & obſeruaſti

omnes ſemitas meas: & ueſtigia pedum meorum conſi E
deraſti. Qui quaſi putredo conſumendus ſum, & quaſi ueſtimentum, quod comeditur a tinea.

POST QVAM Iob correxerat amicorũ proceſſum; qui mendaciis diuinam iuſtitiam nitebantur defendere; nunc procedit ad eorum falſa dogmata deſtruenda ſub figura diuinæ diſputationis. Et primo petit audientiam, quaſi grandia dicturus, dicens, Tacete pauliſper ut loquar quæcunque mihi mens ſuggeſſerit. hoc addit, ne forte dicerent, tu inania loqueris, ideo non es audiendus: F
ſed pauliſper audire quidquid aliquis loquatur non eſt durum: licet hoc addat ad deſignandum quòd non cõponendo mendacia, uel adinueniendo dolos locuturus ſit, ſed illud quod habet in mente. Duo autẽ impoſuerant Iob eius amici, ſcilicet impatientiam & iactantiã: quorum utrunque a ſe excludit, ne uideatur in ſequenti diſputatione uel ex ira, uel ex ſuperbia locuturus. Conſiderandum eſt autẽ quòd impatientia contingit ex triſtitiæ ſuperabundantia non moderate per rationem. ſuperabundans autem triſtitia deſperationem inducit. ex deſperatione autem contin G
git quòd homo ſalutem & corporis & animæ paruipendit. ut ergo a ſe impatientiã excludat dicit, Quare lacero carnes meas dentibus meis? quaſi dicat nulla eſt ratio quare de corporis ſalute deſperem per impatientiam ad modum eorum, qui deſperantes de corporali uita, fame oppreſſi carnes ſuas comedunt. & iterum, Quare animam meam porto in manibus meis? ideſt nulla eſt ratio quare ſalutem animæ meæ paruipendã. illud enim quod in manibus portatur, de facili amittitur: unde uidetur quòd eius amiſsio non multum timeatur. quæ enim aliquis amittere timet, H
diligenter abſcondit: & rationem, quare nec per impatientiam carnem lacerare debeat, nec animam in manibus portare, ſubdit dicens, Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo. quaſi dicat non credatis quòd propter mala tẽporalia, quæ patior, de Deo ſperare ceſſauerim. ſi enim ſpes mea eſſet de

Deo

A Deo propter bona temporalia tantum, cogeret deſperare, ſicut ſupra dixerat, Deſperaui &c. ſed quia ſpes mea de Deo eſt propter bona ſpiritualia, quæ manent poſt mortẽ, etiam ſi me uſque ad occiſionem afflixerit, ſpes quam de ipſo habeo non ceſſabit: ſed quia inordinata ſpes in præſumptionem degenerat, propter hoc ſubdit, Veruntamen uias meas in conſpectu eius arguam. quaſi dicat non ſic ſpero in ipſo, quaſi ab ipſo liberandus, etiam ſi in peccatis perſeuerauero, ſed quia me liberabit ſi peccata mea reprehendero: & hoc eſt quod ſubditur, Et ipſe erit ſaluator
B meus. ſcilicet, ſi peccata mea mihi diſplicuerint. quare autem ſaluet eos qui in cõſpectu eius ſuas uias arguunt, oſtendit ſubdens, Non enim ueniet in conſpectu eius omnis hypocrita. id eſt ſimulator, qui cum ſit iniquus, ſe tamen iuſtum profitetur, & uias ſuas non arguit coram Deo. unde non ueniet in cõſpectu eius, ut uideat ipſum Deum in quo ultima ſalus hoĩs cõſiſtit, ſicut infra magis exponet, ueniet tamen in conſpectu eius, quaſi ab eo iudicandus. ſic igitur non ſolum impatientiam a ſe excluſit, ſed etiam præſumptionẽ innocẽtiæ, dũ profitetur quòd uias ſuas arguit corã
C Deo, ut ſic omnis amicorum calumnia ceſſet. Deinde ingreſſurus diſputationem, primo reddit auditores attentos, ſecundo modum ſuæ diſputationis determinat, ibi: Quis eſt &c. Primo ſuam diſputationem ingreditur, Duo tantum ne facias &c. Reddit autem auditores attentos dupliciter, uno quidem modo per occultationem dicendorum. cum enim ea quæ dicenda ſunt difficilia profitemur, auditores attentiores redduntur, unde dicit, Audite ſermonem meũ, & ænigmata percipite auribus ueſtris. Aenigma dicitur ſermo obſcurus, qui aliud prætendit in ſu-
D perficie, & aliud interius ſignificat. unde ſubdit, Si fuero iudicatus, ſcio quòd iuſtus inueniar. quod non dicit de iuſtitia uitæ, cum ſupra dixerat, Vias meas in conſpectu eius arguam, ſed de ueritate doctrinæ, de qua quaſi in iudicio contendebatur. Ille autem in iudicio inuenitur iuſtus, pro quo ſententia fertur, unde cum aliquis in diſputando

tando uerum dicere demonſtratur, quaſi in iudicio iuſtus E
inuenitur. Poſtquam ergo auditores reddidit attentos,
modum diſputationis ſuæ determinat: uult enim diſputa-
re quaſi cum aliquo contendens: & hoc eſt quod ſubdit,
Quis eſt qui iudicetur mecum? ideſt cum quo de ueritate
diſputem. Veniat. ideſt ad diſputandum accedat. Cauſam
autem quare de ueritate diſputare intendat, ſubdit dicẽs,
Quare tacens cõſumor? homo enim per decurſum præſen-
tis uitæ paulatim conſumitur, & præcipue cum eſt infirmi-
tati ſubiectus, ſicut erat Iob. Tacens autem conſumitur,
qui ſic præſentem uitam decurrit, quòd tamen ſuæ ſapien- F
tiæ per doctrinam nullum ueſtigium relinquit. ne ergo Iob
hoc pateretur, diſpoſuit non tacere de ueritate, ut con-
ſumptus corpore poſt mortem uiueret in ſua doctrina. uel
poteſt hoc ad aliam intẽtionem referri: cum enim aliquis
dolorem, quem in corde patitur, exterius exprimit, quo-
dam modo eius animus mitigatur: ſed tacẽdo interius ma
gis a dolore anguſtiatur, & quodam modo ſua taciturnita-
te conſumitur. quia ergo diſputatorem petierat dicens,
Quis eſt qui iudicetur mecum? & ſupra dixerat, Diſputa-
re cum Deo cupio: ex nunc loquitur quaſi Deum habens G
præſentem, & cum eo diſputans. uidebatur autem diſputa
tio hominis ad Deum eſſe indebita propter excellentiam,
qua Deus hominem excellit. Sed conſiderandum eſt quòd
ueritas ex diuerſitate perſonarum non uariatur. unde cum
aliquis ueritatem loquitur, uinci non poteſt cum quocun
que diſputet. certus autem erat Iob quòd ueritatem lo-
quebatur, ſibi a Deo per donum fidei & ſapientiæ inſpira
tam: unde de ueritate non diffidens, petebat ſe diuina for
titudine non premi, neque per mala præſentialiter illata,
neque per timorem inferendorum: & hoc eſt quod dicit, H
Duo tantum ne facias mihi; & tunc a facie tua non abſcon
dar. ideſt non timebo tecum diſputare. timentes enim ſe
abſcondere ſolent a facie eorum, quos timent. quæ autem
ſint iſta duo, oſtendit ſubdens, Manum tuã longe fac a me.
ideſt, non me percutias per flagella præſentia. Et formido

A tua non me terreat. quantum ad flagella futura. his enim duobus modis poteſt impediri homo ne etiam ueritatem, quam certiſsime nouit, diſputando defendere posſit, dum uel moleſtatur in corpore, uel ſolicitatur in anima timore aut aliqua alia pasſione. Eſt autẽ diſputatio inter duas perſonas, ſcilicet opponentem & reſpondentem. ingrediens ergo diſputationẽ cum Deo, dat ei optionem utramlibet perſonam eligendi, uel opponentis, uel reſpondentis. unde dicit, Voca me, & ego reſpondebo tibi. quaſi dicat: obiicias, & reſpondebo. Aut certe loquar. obiiciendo.

B Et tu reſponde mihi. hoc autem dicit ænigmatice, oſtendendo paratum ſe eſſe ad utrunque, ſiue ad defendendum ueritatem quam profitetur, ſiue ad impugnandũ quod contra ueritatem diceretur. Primo autem Deo dat perſonam opponentis, ſecundo reſpõdet Iob ad illa quæ ſibi poſſent reſponderi, ibi, Cur faciem tuam abſcondis? Ad primum dicens, Quantas habeo iniquitates & peccata? ſcelera mea atque delicta oſtende mihi. Vbi cõſiderandũ eſt quòd amici Iob, quaſi cauſam Dei agentes, contra Iob diſputare uidebantur, ſecundum illud quod ſupra dixit, Nunquid

C faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini. amici autem Iob hoc contra ipſum opponebant, quòd pro peccatis ſuis punitus erat. Hoc igitur ſibi a Deo obiiciendum expetit dicens, Quantas habeo iniquitates & peccata: ſcelera mea atque delicta oſtende mihi. quaſi dicat: ſi ſic eſt, quòd pro peccatis meis me affligis, ut amici mei pro te loqui conantes calumniantur, peto ut mihi oſtẽdas pro quibus peccatis tam grauiter me affligis. unde non dicit, quas habeo iniquitates, ſed quantas. quia ſi non eſt alia ratio aduerſitatum præſentium, quàm peccata hominũ, ut ami-

D ci Iob opinabantur, neceſſe eſt maxima peccata eſſe quæ maximis afflictionibus puniuntur. Peccatorum autẽ quædam ſunt commiſſa, quæ contra præcepta legis negatiua fiunt, quædam omiſſa quibus præcepta affirmatiua negliguntur. Committitur autem aliquid contra præceptum legis tripliciter, uno modo, quia eſt in nocumentũ proximi, ut

ut furtũ, homicidium & huiuſmodi, quæ proprie iniquitates dicũtur: quia æquitati iuſtitiæ, quæ eſt ad alterum, contrariantur. alio modo ſecundum quòd homo peccat in ſeipſo per deordinationem ſui actus, ut apparet in peccatis præcipue gulæ & luxuriæ: & hæc dicũtur peccata, quaſi deordinationes quædam hominis. Tertio modo committuntur aliqua directe contra Deum, ut blaſphemiæ, ſacrilegiũ & huiuſmodi: & hæc propter ſui grauitatem ſcelera dicuntur. omisſiones autem proprie denominãtur delicta. Deinde quaſi tacente eo cui partes opponentis dederat, ipſe partes obiicientis aſſumit, & inquirit de cauſis ſuæ punitionis. Et primo, quia poſſet aliquis dicere quòd Deus eũ puniuit quaſi inimicum, & hanc cauſam excludit, dicens, Cur faciem tuã abſcõdis, & arbitraris me inimicum tuum? Iniquum enim uidetur quòd aliquis alium ſibi inimicũ arbitretur abſque cauſa. cauſa autem inimicitiæ cõueniens eſſe non poteſt niſi offenſa. tunc igitur manifeſtũ eſt quòd Deus hominem inimicum ſibi arbitratur, quando eius peccata manifeſtantur. petiuerat autem Iob ſibi oſtendi ſua peccata, nec erant ei oſtenſa. non ergo apparebat ratio quare Deus ſibi inimicaretur. hoc eſt quod inſinuat dicẽs, Cur faciem tuam abſcondis? quaſi latenter, & ex ratione occulta eum odio habens. facies enim hominis odientis aperta eſt, quando rationem ſui odii non occultat. Secundo, quia poſſet aliquis dicere, quòd Deus eum puniuit, ut in ipſo oſtenderet ſuam potentiam, hanc etiam cauſam excludit dicens, Contra folium quod uento rapitur oſtendis potentiam tuam. non enim cõueniens eſt quòd aliquis fortisſimus ſuam potentiam uelit oſtendere in re debilisſima. Comparatur autem humana conditio folio, quod uento rapitur: quia & in ſe ipſo homo fragilis eſt, & infirmus, ſicut folium quod de facili cadit, & nihilominus decurſu temporis, & uarietate fortunæ ducitur ut folium uento. unde uidetur inconuenienter dici quòd Deus ad hoc ſolum aliquẽ hominem puniat, quòd in eo ſuam potentiam oſtendat. Tertio ergo poſſet dicere quòd Deus puniuit eũ propter peccata

(margin letters: E, F, G, H)

A peccata, quæ in ſua iuuentute commiſit: & hoc etiam ex-
cludit dicens, Et ſtipulam ſiccam perſequeris? ſcribis enim
contra me amaritudines, & cõſumere me uis peccatis ado
leſcentiæ meæ. homo enim in iuuentute comparatur her-
bæ uirenti, ſed in ſenectute comparatur quaſi ſtipulæ ſiccæ.
idem ergo uidetur hominem punire in ſenectute pro pec-
catis adoleſcentiæ ac ſi aliquis pro defectu herbæ uirentis
deſæuiret in ſtipulam. Sed conſiderandum eſt quòd in hac
inquiſitione ab hac ſentẽtia nõ recedit, quòd aduerſitates
hominũ ex diuino iudicio inferũtur. ad quod ſignificandũ
B dicit, Scribis cõtra me amaritudines, ac ſi amaritudines .i.
aduerſitates hominũ ex ſcriptura diuinæ ſententiæ proce-
dant. Quarto quia poſſet aliquis dicere quòd licet Iob gra
uia peccata non commiſerit, tamen aliqua peccata com-
miſit ſine quibus præſens uita non agitur, & pro his ſic pu-
nitus eſt: hoc etiam excludit dicens, Poſuiſti in neruo pe-
dem meum, & obſeruaſti omnes ſemitas meas, & ueſtigia
pedum meorum conſideraſti, qui quaſi putredo conſumen
dus ſum & quaſi ueſtimentum quod comeditur a tinea. ubi
conſiderandum eſt quòd illi qui ponuntur in carceris ner-
C uo, ſic ligantur quòd a neruo diuertere non poſſunt. ſicut
autem pes hominis conſtringitur neruo, ita proceſſus ho-
minis cõſtringitur lege diuinæ iuſtitiæ a qua diuertere nõ
licet: & hoc eſt quod dicit, Poſuiſti in neruo pedem meum.
ad diuinam autem iuſtitiam pertinet ut facta hominum diſ
cutiat non ſolum quid unuſquiſque faciat, ſed etiam quo
animo, uel quo fine. et ideo dicit, Obſeruaſti omnes ſemi
tas meas. quantum ad facta. Et ueſtigia pedum meorũ con-
ſideraſti: quantum ad effectum facientis, uel etiam quan-
tum ad quaſcunque circumſtantias operis. Irrationabile
D autem uidetur quòd Deus tantam diligentiam de actibus
hominũ habeat, ſi totaliter eſſe deſinunt per corporis mor
tem: quæ quidem quandoque eſt naturalis, quandoque au
tem uiolenta: unde de utraque ſubiungit dicens, Qui qua-
ſi putredo conſumendus ſum: quantum ad mortem natura-
lem. Et ſicut ueſtimentum quod comeditur a tinea: quan-

tum ad mortem uiolentam: ac ſi dicat, ſi, ſicut amici mei ſuſpicantur, non eſt alia uita niſi præſens, quam homo amittit uel per modum putredinis, uel per modum ſucciſionis, irrationabile uideretur quòd Deus tanta diſtrictione de actibus hominum curam haberet, ut etiam pro minimis peccatis & negligentiis hominē puniret. et quia hoc quod ultimo dictum eſt, magnam uiam præſtat ad inquiſitionem ueritatis, circa hanc potentiam manifeſtandam magis inſiſtit: & quod de ſe ſingulariter dixerat, generaliter ad totum humanum genus reducit. ubi primo exponit fragilitatem humanæ condicionis, & quantum ad originem cum dicit. E F

CAP. XIIII.

HOMO natus de muliere breui uiuens tempore repletur multis miſeriis. Qui quaſi flos ægreditur & cōteritur, & fugit uelut umbra, et nunquam in eodem ſtatu permanet. Et dignum ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium? Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es? G

HOMO natus de muliere. quaſi de re fragili. et quantum ad durationem, cum dicit, Breui uiuens tempore; et quantum ad conditionem cum dicit, Repletur multis miſeriis. ubi quaſi exponere uidetur quod ſupra dixerat, Contra folium, quod uento rapitur, oſtendis potentiam tuā. ſecundo excludit ea de quibus homines gloriari poſſent: quorum primū eſt corporis pulchritudo, qua pollet homo in iuuentute: ſed iſta gloria nulla eſt, quia cito tranſit ad modum floris. unde dicit, Qui quaſi flos egreditur & conteritur. ſcilicet de facili. Secundum eſt fama, quæ diu non durat. unde dicit, Et fugit uelut umbra. umbræ enim tranſeuntis nullum ueſtigium aut memoria manet. Tertium eſt poteſtas & uirtus, qua aliquis ſe & ſua conſeruare conatur. H

A & contra hoc dicit, Et nunquam in eodem ſtatu permanet. & poſſunt hæc tria ad tria ſuperiora referri. homo enim natus de muliere quaſi flos egreditur & cito conteritur. ſic autem breui uiuit tempore, ut uelut umbra fugiat, cuius non reſtat ueſtigium. ſic autē multis repletur miſeriis, ut ſi interdum proſperitate & gaudio potiatur, nunquam tamen in eodem ſtatu permaneat. Tertio autē admiratur diligentiā diuinæ prouidentiæ circa hominē: mirabile enim uidetur quòd de re tam fragili & deſpecta Deus tantam curam habeat. Quamuis autem omnia diuinæ prouidentiæ
B ſubſint, ſpecialiter tamen ſolicitudo diuina circa hominem apparet in tribus, primo quidem quantū ad hoc, quòd ei leges & præcepta uiuendi dedit: & hoc tangit cum dicitur, Et dignū ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos eo modo loquendi quo aliquis dicitur ſuper aliquem oculos ſuos aperire, cum eum dirigit, & uias eius conſiderat. Secundo quantum ad hoc quòd Deus hominem pro bonis præmiat, & pro malis punit: & hoc tangit cū dicit, Et adducere eum tecū in iudiciū. Tertio quantū ad hoc quod Deus eū uirtutibus ornat, quibus cōtra fœditates peccati ſe mū
C dum conſeruat: & hoc tangit cum dicit, Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? ſemen quidem hominis immundum eſt non ſecundum naturā, ſed ſecundum concupiſcentiæ infectionē. de hoc tamen immundo ſemine homo conceptus interdum mundus inuenitur per uirtutem: ſicuti autem de frigido facere calidum, eſt eius quod per ſe calidum eſt, ita de immundo facere mundum, eſt eius qui per ſe mundus eſt: & ideo ſubdit, Nonne tu qui ſolus es? ſcilicet uere & per te ipſum mundus: puritas enim & mūditia in ſolo Deo perfecte inuenitur, in quo
D nec impuritas, nec defectus aliquis eſſe poteſt. unde quidquid quocunque modo mundum uel purum eſt, a Deo munditiam & puritatem habet.

LECTIO I. E

BREVES dies hominis ſunt: numerus men-
B ſium eius apud te eſt. Conſtituiſti terminos
eius, qui præteriri non poterunt. Recede paululum ab eo ut quieſcat donec optata ueniat, & ſicut mercenarii dies eius.

ADMIRATVS fuerat Iob de dignatione diuina circa homines, cũ tamẽ homo ſit tã fragilis & miſeræ cõditionis, cõſiderato ſtatu uitæ præſentis. ſed hæc admiratio ceſſat, ſi F
conſideretur quòd poſt hanc uitã homini alia uita reſeruatur, in qua in æternũ permaneat. & ideo ad hoc oſtendendũ ex nunc conatur. præmittit ergo quaſi ſupponens, quod oſtendere intendit, & breuitatem præſentis uitæ, cum dicit, Breues dies hominis ſunt: numerus menſium eius apud te eſt. ſic apud nos numerum illorum eſſe dicimus, quorum numerus a nobis ſtabilitur. & iterum præmittit immutabilitatem diuinæ determinationis cum dicit, Conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt. diuina enim diſpoſitio non fallitur: unde hominem uel diutius uel mi- G
nus uiuere, quàm diuina diſpoſitio habet, eſt impoſsibile: licet hunc hominem nunc uel prius mori, ſit contingẽs, ſi in ſe conſideretur. Sunt autem & termini humanæ uitæ præſtituti ex aliquibus corporalibus cauſis, puta ex complexione, uel ex aliquo huiuſmodi, ultra quos uita hominis prætendi non poteſt: quamuis autem poſsit deficere ex aliqua accidentali cauſa: ſed terminos præſtitutos ſecundum diuinam prouidentiam, ſub qua omnia cadunt, nec in plus, nec in minus uita hominis poteſt præterire. Præmittit etiam alterius uitæ expectationem, cum di- H
cit, Recede paululum ab eo, ut quieſcat, donec optata ueniat, & ſicut mercenarii dies eius. ubi conſiderandum eſt, quòd ſicut ſol eſt cauſa diei, ita Deus eſt actor uitæ, recedente autem ſole dies finitur & nox uenit: per receſſum ergo Dei intelligit terminationem uitæ præſentis, quæ eſt

A homini a Deo. uita autem præſens multis turbationi-
bus repletur. ſecundum hanc enim dictum eſt de homi-
ne, quòd repletur multis miſeriis. & quia quies finis la
boris eſſe uidetur, ideo quietem mortem uocat: dicit er-
go, Recede paulubum ab eo ut quieſcat. ideſt ſubtrahe uir-
tutem tuam qua hominẽ uiuificas, ut moriatur: ſed mors
hominis non eſt in perpetuum, ſed iterum reparabitur ad
uitam immortalem. ſtatus ergo mortis humanæ, quanto-
cunque tempore reſurrectio differatur, breuis eſt in com
paratione ad ſtatum futuræ immortalitatis: unde ſignan-
B ter dicit, Paululum. ab aliis enim rebus, quæ non rediture
intereunt, non paululum ſed in æternum Deus recedit, ſed
ab hominibus, qui ſic intereunt ut reſurgant, per modicũ
tempus. Dictum eſt autem ſupra, quòd uita hominis ſuper
terram eſt ſicut dies mercenarii deſiderantis tempus mer-
cedis. tempus autem retributionis hominis non eſt in hac
uita, ut amici Iob opinabantur, ſed in illa uita ad quam ho
mo reſurgendo reparatur. dicit ergo, Vt quieſcat. ideſt
ut moriatur: non tamen in perpetuum, ſed, Donec ueniat
optata dies eius ſicut mercenarii. dies mercenarii eſt opta
C ta, in qua mercedem recipit. ubi primo Iob ſuam inten-
tionem aperuit. non enim ſic negat aduerſitates præſen-
tes quaſi Deus hominum actus non remuneret, uel puniat:
ſed quia tempus retributionis proprie eſt in alia uita.

LECTIO II.

LIGNVM habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rur
ſum uireſcit, & rami eius pullulant. Si ſenue-
rit in terra radix eius, & in puluere mortuus
D fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & fa
ciet comam quaſi cum primum plantatum eſt. Homo
uero cum mortuus fuerit, & nudatus atque conſum-
ptus, ubi quæſo eſt? Quo modo ſi recedant aquæ de
mari & fluuius uacuefactus areſcat; ſic homo cum dor-
mierit

mierit non reſurget. Donec atteratur cælum non euigilabit: nec conſurget de ſomno ſuo. E

POSITA ſententia ſua hic Iob ad eius manifeſtationem procedit, & primo oſtendit quòd homo ſecundum ea, quæ apparent in hac uita, eſt peioris condicionis quibuſdam etiam infimis creaturis, quæ poſt interitum reparantur: ut præcipue apparet in lignis. Dupliciter autem uita arboris deficit, ſicut & uita hominis, ſcilicet per uiolentiam, & per naturam. quantum ergo ad uiolentum defectum arboris dicit, Lignum ſi præciſum fuerit habet ſpē, F
ideſt naturalē aptitudinem ut iterum reparetur. Quia rurſum uireſcit. ipſum in ſeipſo ſi plantetur. Et rami eius pullulant. in quo oſtenditur perfectam uitam recuperare ſicut & prius. Quantum autem ad defectum naturalem arboris ſubdit, ſi ſenuerit in terra radix eius; cum non poſsit attrahere alimentum propter defectum uirtutis naturalis, & ſic conſequenter. In puluere emortuus fuerit truncus illius. ideſt per putredinem in puluerem ſit redactus, ſecundum aliquam partem. Ad odorem aquæ germinabit. ideſt ueniente pluuia, ideſt putredine ligni habente uim ſenſitiuam. Et facit comam. ſcilicet frondium. Quaſi cum primo plantatum eſt. hoc autem in homine non inuenitur ſecundum decurſum præſentis uitæ. unde ſubdit, Homo uero cum mortuus fuerit, & nudatus, atque conſumptus, ubi quæſo eſt? & ponit tria quæ gradatim homo amittit. Primo enim anima ſeparatur a corpore, & ad hoc pertinet quod dicit, Cū mortuus fuerit. ſecundo uero tegumenta & ornatus corporis quæ īterdū poſt mortē homini remanēt: ſed poſtea etiam his nudatur: & ad hoc pertinet quod dicit, Et nudatus. Ad ultimum uero etiam ipſa compago corporis ſoluitur: & ad hoc pertinet quod dicit, Atque conſumptus. quæ cum peracta fuerint, nihil ſenſibiliter apparet de homine remanens: unde apud illos qui nihil niſi ſenſibilia & corporalia eſſe credunt, uidetur totaliter ad nihilum redactus. horum igitur dubitationem exprimens dicit,

A cit, Vbi quæſo eſt? Sciendum eſt autem quòd ea quæ non
totaliter pereũt, reparari poſſe uidetur, ſicut de ligno præ
ciſo, uel ſeneſcente eſt dictum. ſed ea quorum nihil rema
net, impoſsibile uidetur iterum reparari: ſicut ſi totaliter
aqua maris aut fluminis deſiccaretur. homo autem, ſicut
iam dictum eſt, uidetur ſic per mortem conſumi, ut nihil
eius remaneat. unde ſecundum hanc rationem apparet,
quòd impoſsibile ſit ipſum iterum reparari ad uitã: & hoc
eſt quod ſubdit, Quomodo ſi recedat aqua de mari, & flu
uius uacuefactus areſcat: ſic homo cum dormierit, ideſt
B cum mortuus fuerit, non reſurget a morte. Eiuſdem autẽ
impoſsibilitatis eſſe uidetur ut incorruptibilia corrũpan-
tur, & ut totaliter corrupta iterum reparentur. cælum au-
tem incorruptibile eſt, & ideo ſubdit, Donec atteratur
cælum non euigilabit. quaſi reuiuiſcens. Nec aſſurget de
ſomno ſuo. ad opera uitæ peragẽda. quaſi dicat ſicut impoſ
ſibile eſt cælum atteri, ideſt corũpi, ita impoſsibile eſt ho-
minẽ mortuũ reſurgere. & hoc quidem dicitur, ut dictum
eſt, ſuppoſito quòd de homine nil remaneat poſt mortem,
ſecundum hoc quòd dictum eſt, Vbi quæſo eſt. uel poteſt
C hoc referri ad opinionem illorum qui ponebant totum uni
uerſum corporale iſtud corrumpendum, & iterum repa-
randum. in qua quidem reparatione ponebant eoſdem ho
mines redituros, ut ſit ſenſus, durante iſto mundo homo a
morte non reſurget. Fides autem catholica non ponit ſub-
ſtantiam mundi perituram, ſed huius mundi ſtatum, qui
nunc eſt, ſecundum illud 1. Corint. 7. Præterit figura hu-
ius mundi. huius ergo mundi immutatio ſecundũ figuram
poteſt hic intelligi per cæli attritionem. reſurrectio enim
mortuorum communis in fine mundi expectatur, ſecundũ
D illud Io. 11. Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſ-
ſimo die &c.

LECTIO

E

LECTIO III.

QVIS mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abſcondas me donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus in quo recor deris mei? Putasne mortuus homo rurſum uiuet? Cun ctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. Vocabis me, & ego reſpondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidem greſſus meos dinumeraſti: ſed parce peccatis meis. Si- F gnaſti quaſi in ſacculo delicta mea: ſed curaſti iniquitatem meam.

POSTQVAM Iob oſtenderat quid ex iis, quæ ſenſibiliter apparent, de reſurrectione hominis conuinci poſ ſit, hic ſuam ſententiam circa reſurrectionem ponit. Eſſet autem ualde horẽdum & miſerabile, ſi homo per mor tem ſic deficeret, quòd nunquam eſſet reparandus ad uitã: quia unũquodque naturaliter eſſe deſiderat. unde Iob ſuũ G deſiderium oſtendit de reſurrectione futura dicens, Quis mihi hoc tribuat. ut etiam poſt mortem. In inferno prote gas me. ideſt ſub ſpirituali cura qua homines protegis, me contineas. Donec pertranſeat furor tuus. ideſt tempore mortis: quia ſicut ſupra dictum eſt, mors hominis accidit per ſubtractionẽ diuinæ operationis conſeruantis uitam. unde dixerat: Recede paululum ab eo. uidetur enim Deus homini eſſe iratus, quando beneficium uitæ ei ſubtrahit: & præcipue cum credamus mortem ex peccato pri mi hominis proueniſſe. quomodo autem ſe protegi uelit H etiam in inferno, exponit ſubdens, Et cõſtituas mihi tẽpus in quo recorderis mei. uidetur enim Deus hominis eſſe oblitus, quando ei ſubtrahit beneficium uitæ. tunc ergo eius recordatur, cum ipſum ad uitam reducit. conſtituere ergo tempus, in quo Deus hominis mortui recordetur, nil

A eſt aliud quàm conſtituere tempus reſurrectionis: & ſatis conuenienter hic nominat protectionem. cum enim artifex, diſſoluto artificio, ex eadem materia non intendit iterum ædificium reparare, utpote domum uel aliquid huiuſmodi, de materia diſſoluti ædificii nullam curam habere uidetur: ſed quando ex ea intendit ædificium reparare, diligenter cuſtodit ne pereat. hanc ergo cuſtodiam protectionem uocat. Poſtquam igitur deſiderium ſuum de reſurgendo expreſsit, quia deſideria quandoque ſunt etiam impoſsibilium, conſequenter ſub quæſtione ponit utrum uiB delicet quandoque futurum ſit quod ipſe deſiderauit. unde ſubdit, Putas ne mortuus homo rurſum uiuat? & ſuper hoc quid ipſe ſentiat, oſtendit dicens, Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. ubi conſiderandum eſt quòd ſupra, uitam hominis ſuper terram militiæ comparauerat, & diebus mercenarii: quia tam milites quàm mercenarii aliquid poſt ſtatum præſentem expectant. & ideo ſicut ſupra reſurrectionis ſtatum per diem optatam mercenarii expreſsit, ita & nunc ſub ſimilitudine militis idem oſtendit. Et notandum eſt quòd C optatum finem non expectat in aliqua parte temporis huius uitæ, quia cunctos dies huius uitæ ſtatui militiæ deputat dicēs, Cunctis diebus quibus nunc milito. iterum notandum eſt, quòd homo non expectat aliam uitam huic ſimilē: quia tunc & illa eſſet militia: ſed expectat uitā in qua non militet, ſed triumphet & regnet: & ideo dicit, Expecto donec ueniat immutatio mea. quaſi dicat, in hac tota uita milito, mutabilitati, laboribus, & anguſtiis ſubiectus, ſed expecto immutari in ſtatum alterius uitæ, quæ ſit ſine labore & anguſtia. & de hac immutatione dicit Apoſtolus 1. D Corint. 15. Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. & ne aliquis crederet, quòd naturali uirtute homo in ſtatum alterius uitæ immutaretur, hoc excludit, ſubdens, Vocabis me, Et ego reſpondebo tibi. quaſi dicat futura immutatio ex uirtute tuæ uocis ſiue ex tuo imperio procedet, ſecundum illud Io. 5. Omnes qui in monumen-

tis ſunt, audient uocem filii Dei; & qui audierint uiuēt. uo E
care enim ad imperiũ pertinet, ſed reſpōdere ad obedien
tiam qua creatura creatori obedit. ſed quia mortui ad im
perium Dei non ſolum reſurgent ad uitam, ſed in quendam
altiorem ſtatum mutabuntur, & hoc uirtute diuina, pro-
pter hoc ſubdit, Operi manuum tuarum porriges dexte-
ram. quaſi dicat, homo reſurgens non erit opus naturæ, ſed
opus tuæ uirtutis: cui quidem operi adiutricem dexteram
tuam porriges: dum per auxilium tuæ gratiæ in gloriam no
uitatis exultabitur: uel quod dicit, Vocabis me & ego
reſpondebo tibi. poteſt referri ad corporis reparationem. F
quod autem ſubdit, Operi manuum tuarum porriges dex-
teram: ad animam quæ naturaliter appetit uniri ſuo cor-
pori, cui Deus adiutricem dexteram porriget: dum quod
ſua uirtute conſequi non poteſt, uirtute diuina conſeque-
tur. poſita ergo ſententia ſua de reſurrectione mortuorum
futura, redit ad id quod ſupra admiratus fuerat, quòd De-
us tam ſolicite opera hominum conſiderat, cum dixit, ob-
ſeruaſti omnes ſemitas meas, & ueſtigia pedum meorum
conſideraſti. unde ſubdit, Tu quidem greſſus meos dinu-
meraſti. quaſi dicat: iam non eſt mirum ſi facta homi- G
num ſic diligenter examinas, ex quo eum ad aliam uitam
reſeruas. Conſiderandum eſt autem quòd circa humanos
actus diuina prouidentia ſecundum duo attenditur, primo
quidem ſecũdum hoc, quòd ea examinat & diſcutit. quod
quidem ſignificatur in hoc quod dicit, Tu quidem greſſus
meos dinumeraſti. dinumeramus enim ea, de quibus dili-
gentiam habemus. Et ne uideretur alicui eſſe magnæ ſeue
ritatis, quòd Deus hominis fragilis facta, tanta diligentia
examinaret, innuit conſequenter eius pronitatem ad par
cendum, cum dicit, Sed parce peccatis meis. quaſi dicat. H
licet dinumeres, tamen hanc ſpem retineo, quòd parcas.
Secundo uero ſecundum hoc quòd facta hominum bo-
na uel mala in ſua memoria conſeruat ad retribuẽdum pro
eis bona uel mala: unde ſubdit, Signaſti quaſi in ſacculo deli
cta mea. ea enim quæ ſignantur in ſacculo, diligenter con-
ſeruamus:

A ſeruamus: & ne iſta ſignatio diuinam miſericordiam excluderet, ſubdit, Sed curaſti iniquitatem meam. quaſi dicat, ſic pro peccatis reſeruas pœnam, quòd tamen per pæniten tiam delicta curas.

LECTIO IIII.

MONS cadens defluit: & ſaxum transfertur de loco ſuo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur, & homines ergo ſimiliter perdes? Roborasti eum paululum ut in perpetuum tranſiret. immutabis faciẽ eius, & emittes eum. Siue nobiles fuerint filii eius, ſiue ignobiles, non intelliget. Attamen caro eius dum uiuet dolebit: & anima illius ſuper ſemetipſo lugebit.

B

POSTQVAM Iob ſuam ſententiam de futura reſurrectione propoſuerat, hic probabilibus rationibus eã innuit. Et prima ratio ſumitur ex comparatione hominis ad inferiores creaturas, quæ totaliter conſumuntur absque C ſpe reparationis. Omnia enim quæ generantur corruptioni ſubiecta ſunt. unde & montes, licet uideantur firmisſimi, tamẽ ex certis cauſis poſt aliqua temporũ curricula diſſoluuntur: & hoc eſt quod dicit. Mons cadens defluit. ſaxa etiam licet uideantur fortisſima, tamen uel per uiolentiam, uel aliqua naturali cauſa excidũtur: & hoc eſt quod ſequitur, Et ſaxum transfertur de loco ſuo. lapides etiam licet uideantur durisſimi, aquis tamen excauantur. et hoc eſt quod ſubditur, Lapides excauant aquæ. Terra autem licet uideatur ſtabilisſima, tamen a ſua diſpoſitione paulatim immutatur: & hoc eſt quod ſubdit, Et alluuione paulatim terra conſumitur. inconueniens autem eſſet ſi eſſet eadem ratio corruptionis hominis, & rerum prædictarum: & ideo concludit quaſi inconueniens, Et homines ergo ſimiliter perdes? quaſi dicat non eſt conueniens quòd ſimiliter corrũpantur homines ſicut aliæ creaturæ corporales.

D

nam prædictæ creaturæ totaliter corrumpuntur, unde non E
reparantur eadem numero: homo uero licet corrumpatur ſecundum corpus, remanet tamen incorruptibilis ſecundum animam, quæ totum genus corporalium tranſcendit, ut ſic remaneat ſpes reparationis. Deinde inducit ad idem rationes ſumptas ex proprietatibus hominis. in duobus autem excellit homo omnes inferiores creaturas, quorum unum eſt uirtus operatiua: eſt enim dominus ſui actus per liberum arbitrium, quod nulli alii corporali creaturæ competit, & ſecundum hoc homo eſt potentior qualibet creatura corporali, unde & aliis utitur propter ſeipſum. Aliud F
autem in quo excellit eſt cognitio intellectiua, quæ cum ſit in mente, aliquod tamen eius indicium apparet in corpore, & præcipue in facie, quam habet homo ualde diuerſam ab aliis animalibus. ex his duobus apparet quòd homo non ſic corrumpitur ſicut alia animalia, ut in perpetuũ non ſit. Quantum ad primum horũ dicit, Roboraſti eum paululum, ut in perpetuum tranſiret. quaſi dicat, non eſt conueniens quòd tantum robur homini præſtitum, ad modicum tempus ſit, quòd poſtea in perpetuum nõ eſſet. ſtultum enim uideretur ſi aliquis faceret fortisſimum inſtru- G
mentum, ut ad modicam horam eo uteretur, & poſtea ipſum omnino proiiceret. Virtus autem cuiuſcunque creaturæ corporeæ eſt determinata ad finitos effectus, ſed uirtus liberi arbitrii ſe habet ad infinitas actiones: unde hoc ipſum atteſtatur uirtuti animæ, ad hoc quòd in infinitũ duret. quantum ad hoc, ſcilicet ad intellectum, dicit, Immutabis faciem eius, & emittes eum. quaſi dicat, non eſt conueniens quòd tu faciem eius mutaueris, ideſt diuerſificaueris ab aliis animalibus, & tamẽ emittas eum a ſtatu uitæ in perpetuum non rediturum, ſicut alia animalia. per faciem H
autẽ intellectiua cognitio accipi ſolet, propter hoc quòd eſt proprium rationalis creaturæ. Intellectualis autem cognitio non poteſt conuenire niſi ſubſtantiæ incorruptibili, ut a philoſophis probatur. Poſſet autem aliquis dicere, quòd licet homo poſt mortem ad uitam non redeat, tamẽ

non

A non in perpetuum pertranſit, inquantũ quodammodo uiuit in ſuis filiis. quod etiam uerba Baldath ſonant, cum ſupra dixit, Hæc eſt lætitia uiæ eius, ut rurſum de terra alii germinentur. Sed hanc reſponſionẽ excludit Iob ſubdens, Siue nobiles fuerint filii eius, ſiue ignobiles, non intelligẽt. quaſi dicat, homo per intellectum capit æternum bonũ, unde & naturaliter ipſum deſiderat. Bonum autem quod eſt in ſucceſſione filiorum, non poteſt ſatiare appetitum intellectualem, ſi homo totaliter per mortem conſumatur, ut in perpetuum non ſit: quia appetitus intellectualis nõ quie B ſcit niſi in bono intellecto: bonum autem quod eſt in ſucceſſione filiorum, non intelligit homo neque dum uiuit, neque poſt mortem, ſi totaliter eſſe deſinat eſſe per mortem. nõ ergo ad æternitatem huius boni tendit appetitus intellectiuus hominis, ſed ad bonum uel malum quod in ſeipſo habet, unde ſubdit, Attamen caro eius, dum uiuet, dolebit: & anima ipſius ſuper ſemetipſo lugebit. ubi duplicẽ dolorem diſtinguit, unum quidem carnis in apprehenſione ſenſus, alium autẽ animæ ex apprehenſione intellectus uel imaginationis, qui proprie dicitur triſtitia: & hic lu- C ctus nominatur.

CAP. XV. LECTIO I.

RESPONDENS autem Elipham Themanites dixit, Nunquid ſapiens reſpondebit quaſi in uentum loquens, & implebit ardore ſtomachum ſuum? Arguis uerbis eum, qui non eſt æqualis tibi: & loqueris quod tibi non expedit. Quantum in te eſt euacuaſti timorem, & tuliſti preces coram Deo. Do- D cuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguã blaſphemantiũ. Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua reſpondebunt tibi. Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus? Nunquid cõ ſiliũ Dei audiſti, & inferior te erit eius ſapientia? Quid

noſti quod ignoremus ? quid intelligis quod neſcia- E
mus ? Et ſenes & antiqui ſunt in nobis multo uetuſtiores quàm patres tui. Nunquid grande eſt ut conſoletur te Deus ? ſed uerba tua praua hoc prohibent. Quid te eleuat cor tuum, & quaſi magna cogitans attonitos habes oculos ? Quid tumet contra Deum ſpiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuſcemodi ſermones ?

AVDITIS uerbis Iob Elipham, non ad profunditatē ſententiarum ei reſpondet, ſed nititur ad calumnioſe re- F
prehendendum aliqua uerba a Iob prolata, ſecundum ſuperficiem ipſorum uerborum ea conſiderans, & non ſecundum profunditatem intellectus eorum. et primo quidem reprehendit hoc, quod Iob dixerat in principio ſuæ locutionis. Et mihi eſt cor ſicut & uobis: nec inferior ueſtri ſum: in quo quidem de duobus eum notat, primo quidem de inani gloria, quia ſeipſum commendat: & hoc eſt quod dicit, Nunquid ſapiens reſpōdebit quaſi in uentū loquens? in uentum enim loqui uidetur qui ad gloriam captandam uerba componit. ſecundo autem de iracundia, propter G
hoc, quòd obiurgādo loqui inceperat, cum dixerat, Ergo nos eſtis ſoli homines &c. & ideo ſubdit, Et implebit ardore ſtomachum ſuum. ideſt iracundia animum ſuum. Deinde reprehendit eum de hoc quod dixerat, Diſputare cum Deo cupio. & iterum: Duo tantum ne facias mihi, & tunc a facie tua non abſcondar &c. in quo quidem eum notat multipliciter: primo quidem de ſuperbia, quia contra maiorem contendit: & hoc eſt quod dicit, Arguis eum uerbis, qui non eſt æqualis tui. Secundum de ſtultitia, quia Elipham talem diſputationem nociuam reputabat, unde ſub- H
dit, Et loqueris quod tibi non expedit. diſputando ſcilicet cum Deo. & quare non expediat cum eo diſputare, oſtendit per hoc, quòd huiuſmodi diſputatio duo ualde neceſſaria excludere uidetur, quorum primum eſt timor Dei. qui enim timet aliquem, non præſumit cum eo contendere.

A unde etiam & Iob ſupra dixerat: fortitudo tua non me terreat, & ideo Elipham hic ſubdit, Quantum in te eſt euacuaſti timorem. quia ſcilicet conatus es a te timorem Dei excludere. Secundum eſt oratio ad Deum, non enim eſt eiuſdem contendere cum aliquo, & eum rogare, & ideo ſubdit, Et tuliſti. i. eſt abſtuliſti. Preces coram Domino. contra id quod ſupra Elipham dixerat, quamobrem ego deprecabor Dominum. Diſputauerat autem Iob cum Deo non ex ſuperbia, ſed ex fiducia ueritatis: ſed Elipham temerarie iudicauit hoc ex iniquitate procedere, unde ſubdit,
B Docuit enim iniquitas tua os tuum. & hoc ex effectu apparet. Quia blaſphemas. unde ſequitur, Et imitaris linguam blaſphemantium. blaſphemans enim eſt qui Dei iuſtitiam negat: ſed lingua blaſphemantis immutari uidetur qui cum Deo diſputat de eius iuſtitia. diſputare enim de aliquo uidetur eſſe dubitantis de illo, dubitans autem eſt propinquus neganti. Volens ergo Elipham contra diſputationē loqui, primo dicit quòd Iob tā manifeſte male locutus eſt, quod non indiget alio reprehenſore, ſed ipſa uerba eius indicant eius malitiam: & hoc eſt quod dicit, Et con-
C demnabit te os tuum, & non ego: & labia tua reſpondebunt tibi. quaſi dicat, non indigent uerba tua alio reſpondente, ſed ipſa ſe interimunt. Oſtendit tamen multipliciter diſputationē prædictam nō fuiſſe cōuenientem: primo quidem per comparationem eius ad omnes creaturas. ſi enim aliqua creatura cum Deo contendere poſſet, hoc præcipue competeret primæ & excellētiſsimæ creaturæ: quod non conueniebat Iob. unde dicit, Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus? ut ex hoc ſcilicet competat tibi pro toto humano genere, uel pro tota
D creatura diſputare cum Deo. Secundo per comparationē ad Deum. ille enim poteſt cum aliquo de factis eius diſpu-re conuenienter, qui cognòſcit rationem, quam ille, cum quo diſputat, operatur, quam cognoſcere poteſt dupliciter, uno modo ut ab eo addiſcens: alio modo ut per ſuperiorem ſapientiam de factis alterius iudicans: ſed neutrum competit

competit Iob in comparatione hominis ad Deum : & hoc E
eſt quod dicit, Nunquid conſilium Dei audiſti ? quantum
ad primum. Et inferior te erit ſapientia : quantum ad
ſecundum, ut ſic cum Deo diſputare poſsis. Tertio per
comparationem ad alios homines, quibus non magis ſciẽs
apparet. Vt ex fiducia maioris ſcientiæ cum Deo diſputare
præſumat, unde dicit, Quid noſti? ſcilicet per fidem, uel
reuelationem. Quod ignoremus? quid intelligis. ſcilicet
per fidem & reuelationem naturali cognitione. Quod neſciamus?
ſed quia poſſet ſe Iob iactare de ſcientia accepta
ab aliis, ſubdit, Et ſenex. ſcilicet dignitate ſcientiæ & uitæ. F
Et antiqui. tempore. Sunt in nobis. multo uetuſtiores
quàm patres tui.i. quã magiſtri a quibus ſcientiã accepiſti.
uel ad litterã, quàm tui progenitores. per maiorẽ autẽ uetuſtatem,
maiorem ſapientiã nult intelligi: quia per experimentũ
longi tẽporis aliquis ſapientior redditur. Quarto
ex parte ipſius Iob oſtẽdit diſputationẽ eius cũ Deo fuiſſe
conuenientem: & primo quidem quia fuit nociua, explicans
quæ ſupra dixerat, Loqueris. quod tibi non expedit:
unde dicit, Nunquid grãde eſt ut conſoletur te Deus? quaſi
dicat, facile eſt Deo ut te ad ſtatum proſperitatis reducat, G
quia ipſe uulnerat & medetur, ut ſupra dixerat, Sed
uerba tua praua hoc prohibent. quibus iram Dei magis
contra te prouocas. Secundo oſtendit quòd ſint uana
& ſuperba: exponens quod ſupra dixerat, Nunquid ſapiẽs
reſpondebit. quaſi dicat in uentum loqueris. unde ſubdit,
Quid te eleuat cor tuum, ſcilicet per ſuperbiam, ut intantum
de diuina ſapientia præſumas. & ſignum ſuperbiæ oſtendit
ſubdens, Et quaſi magna cogitans attonitos habeat
oculos. cum enim aliquis aliqua magna & mirabilia conſiderat,
in ſtuporem adducitur: et ex inde contingit quòd H
oculos attonitos habeat. Tertio oſtendit quòd diſputatio
eius fuit præſumptuoſa & impia, exponens quòd ſupra dixerat.
arguis eum uerbis qui non eſt æqualis tibi, unde ſubdit,
Quid tumet contra Deum ſpiritus tuus, ut proferas
de ore tuo huiuſmodi ſermones?

LECTIO

A LECTIO II.

QVID eſt homo ut immaculatus ſit, & ut iuſtus appareat natus de muliere? Ecce inter ſanctos eius ſermo immutabilis, & cæli non ſunt mundi in conſpectu eius: Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem? Oſtendam tibi audi me: quod uidi narrabo tibi. Sapientes cofitentur, & non abſcondunt patres ſuos, Qui
B bus ſolis data eſt terra: & non tranſiuit alienus per eos. Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit: & numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius. Sonitus terroris ſemper in auribus illius: & cum pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Non credit quòd reuerti poſsit de tenebris ad lucem, circumſpectans undique gladium. Cum ſe mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus ſit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio, & anguſtia uallabit eum, ſicut regem qui præpa-
C ratur ad prælium. Tetendit enim aduerſus Deum manũ ſuam, & contra omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit aduerſus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt. Operuit faciem eius craſsitudo, & de lateribus eius a ruina dependet.

POSTQVAM Eliphã reprehẽderat Iob de hoc quòd Deum ad diſputandum prouocauerat, quod uidebatur ad præſumptionẽ ſapientiæ pertinere: nunc reprehendit eũ de præſumptione iuſtitiæ ſuper hoc quod dixerat: Si fuero
D iudicatus, ſcio quòd iuſtus inueniar. quod quidẽ Elipham impugnat, primo quidem ex fragilitate condicionis humanæ, per quam homo difficulter uitat peccatum, unde dicit, Quid eſt homo ut immaculatus ſit. Et etiam difficulter operatur bonum, unde ſubdit, Vt iuſtus appareat natus de muliere. quia ut dicitur in prouerbiis In abundan-

ti iuſtitia uirtus maxima eſt, quæ non uidetur competere E
ei qui ex infirmare originem habet. Secundo impugnat idem ex comparatione ſublimium creaturarum, unde ſubdit, Ecce inter ſanctos eius. ideſt angelos. Nemo immutabilis. ſcilicet per naturam propriam, ſed ſolum dono diuinæ gratiæ, quin poſsit in peccatum deflecti. Et cæli. qui tenent ſupremum locum puritatis inter corpora, non ſunt mundi in conſpectu, ideſt per comparationem ad ipſum, quia ſunt materiales & corporales & mutabiles. Tertio impugnat idem ex propria condicione ipſius Iob, quaſi a minori concludens. Quanto magis abominabilis. per pecca- F
tum. Et inutilis. per defectũ iuſtitiæ. Homo qui bibit quaſi aquam iniquitatem. ideſt qui pro nihilo, & absque aliqua obſeruatione iniquitatem cõmittit. qui enim bibit uinũ, cum aliqua obſeruatione bibit, ne inebrietur: quod in potu aquæ nõ obſeruatur. In hoc ergo ipſum Iob notat, quòd de facili ad iniquitatẽ declinaret, ſicut aliquis de facili & in promptu habet quòd aquam bibat. Oſtendam tibi audi me &c. Poſtquam Elipham reprehenderat Iob quòd Deum ad diſputationem prouocauerat, & quòd ſua iuſtitia præſumebat, nunc reprehendit eum de uerbis quæ diſputan- G
do dixerat, præcipue & de illis, Arbitraris me inimicum tuum: contra folium quod uento rapitur oſtendis potentiam tuam: & poſuiſti in neruo pedem meum. & primo excitat attentionẽ dicens, Oſtendã tibi. ſcilicet illud quod a Deo quærebas. Audi me. attente. unde autem oſtendere poſsit, manifeſtat ſubdens, Quod uidi. ſcilicet ex proprio intellectu inueniens, Narrabo tibi. Et iterum non erubeſcam dicere quod ab aliis audiui, eos in auctoritatem inducens. Quia ſapientes confitentur, & non abſcondunt patres ſuos. a quibus ſcilicet ſapientiam perceperunt. hoc H
enim inſipientium eſt & ſuperborum, ut quæ ab aliis acceperunt, ſibi aſcribant. & quare nõ ſint abſcondendi, ex eorum dignitate oſtendit, cum ſubdit, Quibus ſolis data eſt terra. et poteſt hoc indifferenter & ſub eodem ſenſu referri uel ad ſapientes uel ad patres ſapientum, quos uult in-

A telligi etiam ſapientes. ſapientibus enim ſolis terra data eſſe dicitur, quia bonorum terrenorum ipſi ſunt domini, utentes eis ad ſuum bonum. inſipientes autem utuntur eis ad ſuum damnum, ſecundum illud Sap. 14. Creaturæ factæ ſunt in muſcipulam pedibus inſipientium. & iterum ad eorundem dignitatem oſtendendam ſubdit, Et non tranſibit alienus per eos. quia uidelicet ii, qui ſunt a ſapientia alieni, conſortio ſapientum annumerari nō poſſunt. uel quia ſapientes ab extraneis non ſuppeditantur. per illos enim alienus tranſire dicitur, qui ab aliquo alieno uincuntur, &
B ſubiiciuntur. Poſtquam auditorem attentum reddiderat, iam contra uerba Iob diſputantis reſpondere conatur. ex quibus duo intelligit, primo quidem quòd Iob in anguſtia & timore uiuebat, quaſi Deo eum perſequente, & inſidias ei ponente, quia dixerat, Arbitraris me inimicum tuum: & obſeruaſti omnes ſemitas meas. Secūdo quia de ſua conſumptione credebat eum dubitare, quia dixerat, Scribis contra me amaritudines, & cōſumere me uis peccatis adoleſcentiæ meæ. Primo ergo loquitur contra primum, et ſecundo contra ſecundum ibi, Habitabit in ciuitatibus de-
C ſolatis. oſtendit ergo primo ex qua radice prædicta ſuſpitio in corde Iob oriatur: quia ex eius impietate & uoluntate nocēdi, unde dicit, Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit. ideſt extollitur contra Deum, & in nocumentum hominū. dies autē ſuos dicit, non dies uitæ eius, ſed dies poteſtatis uel proſperitatis. Sed quia uoluntas nocendi eſt homini a ſe ipſo, poteſtas autē a Deo, non poteſt ſcire quanto tempore ei detur poteſtas implēdi ſuam impiam uoluntatem, unde ſubditur, Et numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius: et ex iſta incertitudine ſequitur ſuſpitio & timor,
D quam conſequenter deſcribit dicens, Sonitus terroris ſemper in auribus iſtius. quia ſcilicet ad quemlibet rumorem timet aliquid contra ſe parari, quaſi de nullo cōfidens: propter quod ſubdit, Et cum pax ſit, ille inſidias ſuſpicatur. ideſt cum nullus contra eum aliquid moliatur, ipſe tamen de omnibus formidat per ſuam impiam uoluntatē, qua pa-

ratus eſſet omnibus nocere. Cum autem aliquis de aliquibus ſuis inimicis timet, ſperare poteſt liberationem, etiã ſi ad horam ſuccumbat, per adiutorium amicorum: ſed ille qui de nullo confidit, ſed de omnibus timet, non poteſt ſperare quòd poſt oppresſionem releuetur: & ideo ſubdit, Non credit quod reuerti posſit de tenebris ad lucem. ideſt de ſtatu aduerſitatis ad ſtatum proſperitatis, circumſpectans undique gladium. ideſt ex omni parte inimicos ſibi imminere uidẽs. et hoc ſpecialiter dicit propter hoc quod Iob dixerat, quaſi putredo conſumendus ſum: & quaſi ueſtimentũ quod comeditur a tinea. per quod intellexit Eliphan Iob deſperare de ſua liberatione. Contingit autem quandoque quòd aliquis tyrannus etſi ab omnibus extraneis timeat, habet tamen alios familiares & domeſticos, cũ quibus ſecure conuerſatur. ſed quando eſt ſuperabundans malitia eius, etiam a domeſticis ſuis timet, cum quibus uiuit. unde ſequitur, Cum ſe mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus ſit in manu eius tenebrarum dies. ideſt mortis. quaſi dicat, nõ ſolum inſidias ſuſpicatur in actibus exterioribus, in quibus neceſſe habet cum extraneis conuerſari, ſed etiam in actibus domeſticis comedendo & bibendo & huiuſmodi, a domeſticis ſuis mortẽ ſibi parari credens, & cum ipſe ſic timeat de omnibus, non quieſcit, ſed contra eos, quos timet, ſemper aliquid machinatur, & ſic creſcit ei timoris occaſio. unde ſubdit, Terrebit eum tribulatio. ſcilicet ab aliis ſibi imminens. Et anguſtia uallabit eum. ſcilicet per mortis timorem ex omni parte. Sicut regẽ qui præparatur ad prælium. rex enim qui præparatur ad prælium ſic anguſtiatur timore ne perdat, quòd tamen molitur inimicos deſtruere. quo autem merito in tantam miſeriam timoris impius & tyrannus deueniat, oſtendit ſubdens, Tetendit enim aduerſus Deum manum ſuam. contra Deum agendo. Et contra omnipotentem roboratus eſt. ideſt potentia ſibi data uſus eſt contra Deum: & quomodo contra Deũ egerit, oſtẽdit ſubdens, Euertit aduerſus eũ erecto collo. ideſt ſuperbiendo. per ſuperbiam enim

Margin letters: E, F, G, H

A enim maxime homo Deo reſiſtit, cui per humilitatem ſubiici debet ſecundũ illud Ecc. Initiũ ſuperbiæ hominis apoſtatare a Deo. et ſicut ille qui Deũ diligit, in uia eius currere dicitur propter promptitudinẽ uoluntatis ad ſeruiendum ei, ita & ſuperbus propter præſumptionem ſpiritus contra Deum currere dicitur. Superbia autem ex abũdantia temporalium rerum oriri ſolet: & ideo ſequitut, Et pingui ceruice armatus eſt. ſcilicet contra Deum ſuperbiendo. Pinguedo enim ex abundantia humorum creatur, unde abundantiam temporalium ſignificat. Sicut autem hu-
B militas principium eſt ſapientiæ, & ita ſuperbia ſapientiæ eſt impedimentum. unde ſequitur, Operuit faciem eius craſsitudo. per operimentum enim faciei impedimentum cognitionis deſignatur: nec ſolum opulentia, quæ eſt ſuperbiæ cauſa, in ipſo inuenitur, ſed etiam ad collaterales eius deriuatur. unde ſequitur, Et de lateribus eius a ruina dependet. per quæ omnia ſignificare intendit, quòd Iob ex opulentia in ſuperbiam incidit: per quam contra Deum ſe erexit, & tyrannidem in homines exercuit: & ideo in hãc ſuſpicationem deuenit, ut Deum ſibi aduerſarium & inſi-
C diatorem ſuſpicaretur.

LECTIO III.

HABITABIT in ciuitatibus deſolatis, & in domibus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ. Non ditabitur, nec perſeuerabit ſubſtantia eius, nec mittet in terram radicem ſuam, nec recedet de tenebris. Ramos eius areſaciet flamma, & auferetur ſpiritu oris eius. Non credet fruſtra errore deceptus,
D quòd aliquo pretio redimendus ſit. Antequam dies eius impleantur, peribit, & manus eius areſcent. Læditur quaſi uinea in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proiiciens florẽ ſuum. Congregatio enim hypocritæ ſterilis: & ignis deuorabit tabernacula eorũ qui mune

ra

ra libenter accipiunt. Concepit dolorem, & peperit E
iniquitatem: & uterus eius præparat dolos.

POSTQVAM oſtendit Elipham anguſtias timoris, quas impius patitur, etiam in ſtatu proſperitatis exiſtens, nunc loquitur de amaritudinibus, quibus in aduerſitatem deiectus conſumitur, propter hoc quòd Iob dixerat: Scribis contra me amaritudines, & conſumere me uis peccatis adoleſcentiæ meæ. Inter alias amaritudines primam ponit, quòd efficitur fugitiuus. eſt autem fugitiuorũ conſuetudo, quòd loca occulta & inhabitata quærunt, & ideo F
dicit, Habitabit in ciuitatibus deſolatis, & in domibus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ. huiuſmodi enim loca conſueuerunt eſſe fugitiuorum receptacula. Secundam quòd ſuis diuitiis ſpoliatur. unde dicit, Non dabitur. ut ſcilicet de nouo diuitias acquirat. Nec perſeuerabit ſubſtantia eius. ut diuitias prius acquiſitas retinere poſsit. Tertiam ponit impoſsibilitatem recuperandi dicens, Nec mittet in terram radicem ſuam. arbor enim ſi extirpetur, & iterum plantetur, conualeſcit ſi in terram mittat radicem: ſed ſi in terram radicem mittere non poſsit, non G
poteſt iterum conualeſcere: & quaſi hoc exponens ſubdit, Non recedet de tenebris. ideſt, de ſtatu aduerſitatis. & rationem redeundi ad lucem aſsignat ſubdens, Ramos eius arefaciet flamma. arbor enim ſi extirpata fuerit ramis uirentibus, adhuc remanet ſpes reparationis, quia poſſunt inſeri uel plantari: ſed ſi rami comburantur, nulla ſpes ultra remanet recuperationis. Rami autem hominis ſunt filii, & aliæ perſonæ coniunctæ per quas homo interdum a ſtatu aduerſitatis reſurgat: ſed filii Iob occiſi erant, & eius familia perierat, & ipſemet infirmitate oppreſſus erat: H
quod innuit ſubdens, Et auferetur ſpiritus oris ſui. ideſt ſuperbia uerborum ſuorum, & non poſſet aliquo modo recuperationem ſperare, nec etiam a Deo, quem ſuperbia uerborum offendit, unde ſubdit, Non credat fruſtra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimẽdus ſit. ideſt quòd aliquo

A aliquo auxilio liberandus ſit de tribulatione. Quartam amaritudinẽ ponit abbreuiationem uitæ, unde ſubdit, Antequam dies eius impleantur, peribit. ideſt morietur ante quam perficiatur tempus ætatis eius. Et manus eius areſcent. ideſt eius filii & propinqui deficient, & ſubdit exemplum dicens, Lædetur quaſi uinea botrus eius in primo flore. quæ quidem læſio ex frigore ſolet accidere. unde ſignificat exteriorem perſecutionem. Et quaſi oliua proiiciens florem ſuum. quod ſolet accidere ex aliqua interiori cauſa. unde ſignificat meritum aduerſitatis ex parte ipſius qui
B patitur: unde de hoc ſubdit, Congregatio enim hypocritæ ſterilis. ideſt illa, quæ congregãtur ab hypocrita, infructuoſa redduntur. Et ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt. fit enim interdum ex diuino iudicio, ut ea, quæ male acquiſita ſunt, de facili conſumantur: & hoc dicit notans Iob de impietate, & hypocriſi: quaſi propter huiuſmodi peccata ei aduerſitas acciderit. Et addit tertiũ peccatum, ſcilicet doloſitatem: unde ſequitur, Concepit dolorem. ideſt præexcogitauit in corde ſuo qualiter alii dolores inferret. eius quidem conceptus par-
C tus eſt nocumentum iniuſte illatum: unde ſequitur, Et peperit iniquitatem. adiungit conſequenter modum, quo perficiat dicens, Et uterus eius præparat dolos. hypocritarum enim eſt non manifeſte, ſed doloſe aliis nocumentum inferre. Per uterum autem cor intelligitur, in quo fiunt conceptus ſpirituales, ſicut in utero conceptus corporales.

CAP. XVI. LECTIO I.

D RESPONDENS autem Iob dixit: Audiui frequenter talia: conſolatores oneroſi uos omnes eſtis. Nunquid habebunt finem uerba uentoſa? aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loqueris? Poteram & ego ſimilia ueſtri loqui. atque utinam eſſet anima ueſtra pro anima mea. Conſolarer & ego uos ſermo

nibus, & mouerem caput meum ſuper uos. Roborarem E
uos ore meo: & mouerem labia mea quaſi parcens uo-
bis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quieſcit do
lor meus: & ſi tacuero, non recedet a me. Nunc autem
oppreſſit me dolor meus: & in nihilum redacti ſunt o-
mnes artus mei. Rugæ meæ teſtimonium dicunt con-
tra me: & ſuſcitatur falſiloquus aduerſus faciem meam
contradicens mihi. Collegit furorem ſuum in me, &
comminans mihi infremuit contra me dentibus ſuis:
hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt. Ape- F
ruerunt ſuper me ora ſua, & exprobrantes percuſſerunt
maxillam meam: ſatiati ſunt pœnis meis. Concluſit
me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tra
didit. Ego ille quondam opulentus repente contritus
ſum: tenuit ceruicem meã, confregit me, & poſuit me
ſibi quaſi in ſignum. Circumdedit me lanceis ſuis: con
uulnerauit lumbos meos, non pepercit: & effudit in
terra uiſcera mea. Conſcidit me uulnere ſuper uulnus: G
irruit in me quaſi gigas. Saccum conſui ſuper cutem
meam: & operui cinere carnem meam. Facies mea in-
tumuit a fletu: & palpebræ meæ caligauerunt. Hæc paſ
ſus ſum abſque iniquitate manus meæ, cum haberem
mundas ad Deum preces. Terra ne operias ſanguinem
meum, neque inueniat in te locum latendi clamor
meus. Ecce enim in cælo teſtis meus, & conſcius meus
in excelſis.

ELIPHAM in ſua reſponſione durius contra Iob locu H
tus fuerat: unde Iob in principio ſui ſermonis eum arguit
de incõuenienti conſolatione, primo quidem quia frequen
ter eadem repetebat tam ipſe quàm amici eius. unde di-
cit, Audiui frequenter talia. quaſi dicat, ueſtra locutio
circa idem uerſatur. diuerſis enim uerbis ad idem intende
bant,

A bãt ſcilicet ad arguẽdũ Iob quòd pro peccatis ſuis in aduerſitates inciderat: & ideo ſubdit, Conſolatores oneroſi uos eſtis. conſolatoris enim officium eſt ea dicere, quibus dolor mitigetur. oneroſus ergo conſolator eſt, qui ea loquitur, quæ magis animũ exaſperant. poſſent tamen hæc excuſamen habere, quando ad utilitatem aliquam uerba exaſperantia proferrẽtur, & ueritatem continerent, aut etiã breuiter & pertranſeundo dicerentur. ſed ſi aliquis uerba exaſperantia contra contriſtatum falſo, inutiliter & prolixe proſequatur, oneroſus conſolator uidetur. unde ſub-
B dit, Nunquid habebunt finem uerba uentoſa. in hoc enim quòd dicit, Nunquid habebunt finem, oſtendit quòd prolixe immorabantur circa uerba exaſperantia: in hoc uero quòd dicit, Verba uentoſa, oſtẽdit quòd inutilia & falſa erant, ſoliditatem non habentia. Oſtendit autem conſequenter quòd non erat paritas ex utraque parte in hac diſputatione, quia amici Iob abſque moleſtia loquebantur: unde dicit, Aut aliquid moleſtum tibi eſt ſi loquaris. quaſi dicat, ideo ea prolixe loqueris in meã calumniam; quia ex hoc nullo modo moleſtiam ſentis. Iob autem moleſtaba-
C tur: & ne aliquis crederet quòd hæc diſputatio eſſet facilis amicis Iob propter eminentem ſcientiã, Iob autẽ moleſta propter ſcientiæ defectum, hoc excludit oſtendens quòd ſi aduerſitate non deprimeretur, & eſſet in ſtatu amicorũ ſuorum, ſimilia loqui poſſet. unde dicit, Poteram & ego ſimilia uobis loqui. ſcilicet ſi aduerſitate non grauarer. & huiuſmodi rei experiendæ ſibi facultatem deſiderat dicẽs, Atque utinam eſſet anima ueſtra pro anima mea. ut ſcilicet uos aduerſitatem pateremini quam ego patior. quod quidem dicit non affectu odii, aut liuore uindictæ, ſed ut a cru-
D delitate qua utebantur ſuis uerbis Iob exaſperantes reuocarentur, dum ſentirent ſibi eſſe aſpera uerba ſimilia, ſi eis dicerentur: unde ſubdit, Cõſolarer & ego uos ſermonibus ſcilicet ſimilibus, quibus uos me conſolamini. Et mouerem caput meum ſuper uos. in ſignum compaſsionis, uel in ſignum reprobationis, ſicut uos me arguitis. Et etiam

roborarem uos ore meo. ne per impatientiam deficeretis. E
Et mouerem labia. ſcilicet ad loquendum. Quaſi parcens uobis. id eſt ſimulans me ex miſericordia quòd ad uos haberem loqui, ſicut uos contra me facitis. ſic igitur leue eſſet mihi loqui ſicut & uobis, ſi in ſtatu ueſtro eſſem. ſed nunc impedior dolore, qui non tollitur neque locutione, nec taciturnitate. unde ſubdit, Sed quid agam? ſi locutus fuero, non quieſcit dolor meus, & ſi tacuero, non recedet a me. Eſt autem duplex dolor, unus quidem interior, qui triſtitia nominatur, proueniens ex apprehenſione alicuius mali inhærentis. alius autem eſt dolor exterior, qui eſt dolor ſecundum ſenſum: puta ex diuiſione continui proueniens, uel ex aliquo huiuſmodi. Primus quidem igitur horum dolorum collocutione tolli poteſt, non autem ſecundum. & ideo conſequenter oſtendit quòd intelligit de hoc ſecundo dolore, qui uerbis non tollitur, dicens, Nunc autem oppreſsit me dolor meus. id eſt impediuit me ne faciliter & libere uti poſsim ratiocinatione, ſicut antea ſolebã. nam cum eſt dolor uehemens in ſenſu, oportet quòd intentio animæ euocetur uel impediatur ab intellectualium conſideratione: & quòd de dolore corporali intelligat, oſtendit ſubdens, Et in nihilum redacti ſunt omnes artus mei. omnia enim membra eius uulnerata erant, ſicut ſupra dictũ eſt, quòd Sathan percuſsit Iob ulcere peſsimo a planta pedis uſque ad uerticem. & non ſolũ diſsipationes membrorum dolorem ſenſibilem mihi ingerunt, ſed etiam ſunt in argumentum contra me. Amici enim Iob uidentes eum ſic ulceratum, ex hoc argumentabantur, quòd grauiter peccaſſet, putantes hoc ei in pœnam peccati accidiſſe: & hoc eſt quod ſequitur, Rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me. ex infirmitatibus enim corrugatur corpus propter humidi conſumptionem, ſicut ex ſenectute. quomodo autem rugæ contra ipſum teſtimonium perhibeant, oſtendit ſubdens, Et ſuſcitatur falſiloquus aduerſus faciem meam contradicens mihi. falſum enim dixerat Elipham, quòd propter peccatum in hanc infirmitatem incurriſſet. uel po

(margin letters F, G, H beside the text)

teſt

A teſt dici quòd Iob intellexit per Spiritum ſanctum ſuam
aduerſitatem a diabolo procuratã Deo permittente:unde
quidquid paſſus eſt uel in damnis ſuis & filiorum,uel in pro
prii corporis ulcere, uel etiam in moleſtatione uxoris &
amicorum, totum hoc diabolo attribuit quaſi inſtiganti.
ipſum ergo uocat falſiloquum contra ſuam faciem ſuſcita
tum: quia intelligebat inſtigãte diabolo amicos ſuos con-
tradicentes ei. & ſecundum hunc ſenſum planius eſt quod
ſequitur, Collegit furorem ſuum in me. uidetur enim dia
bolus totum furorem ſuum contra Iob collegiſſe, dum o-
B mni modo nocendi ipſum impugnauit. & nõ ſolum in præ-
terito me afflixit, ſed in futurum mihi comminatur.& hoc
eſt quod ſequitur, Et comminans mihi infremuit contrà
me dentibus ſuis. & loquitur per ſimilitudinẽ beſtiæ, quæ
homini comminando dentes contra ipſum parat. hoc au-
tem dicit propter hoc, quia Elipham uſque ad mortem ei
ſub perſona impii mala imminere prænunciauerat. intelli-
gebat autem huiuſmodi comminationes per os Elipham
a diabolo eſſe procuratas, & ideo dicebat, quòd dentibus
contra eum infremuerat. Non ſolum autem Elipham uer-
C bis comminationis contra eum uſus fuerat. mala præ-
nunciando, ſed etiam de factis eius male iudicauerat,
eum impium & hypocritam nominans: & ideo ſubdit,
Hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt. placi-
dis enim oculis aliquem aliquis intuetur, quando facta
eius benigne interpretatur: ſed quando bona interpreta-
tur in malũ, tunc terribilibus oculis intuetur. et ideo ſub-
dit, Aperuerunt ſuper me ora ſua. ſcilicet amici mei ab ho
ſte meo inſtigati: & hoc exponit ſubdens, Exprobrantes
percuſſerunt maxillam meam. ille enim dicitur aliquem in
D faciem percutere, quando ei improperium in facie dicit:
amici autem Iob multa impropria contra eũ dixerant, pec
cata multa exprobrãtes. et quia iuſti homines uidẽtes pec-
cata puniri de iuſtitia lætantur ſecundum illud pſal. Lætabi
tur iuſtus cum uiderit uindictam: amici Iob ſe iuſtos repu-
tantes, Iob autem peccatorem, de pœnis gaudebant quo-

dammodo, quaſi diuinæ iuſtitiæ congratulantes: & ideo ſe E
quitur, Satiati ſunt pœnis meis.& ne aliquis crederet quòd Iob opinaretur huiuſmodi pœnas ſibi a Deo inflictas nõ eſſe, quia dixerant ab hoſte ſe eſſe afflictũ, ad hoc excludendum ſubdit, Concluſit me Deus apud iniquum. ideſt diabolum, concedendo me ſcilicet poteſtati ipſius. Et manibus impiorum me tradidit. quantum ad eos qui inſtinctu diaboli eũ uel factis uel uerbis afflixerant. intellexit enim Iob afflictiones ſuas ſibi per diabolum non quidem per ſe, ſed permittente Deo irrogatas: & huius ſignum euidens oſtendit quadrupliciter, primo quidem quia a maxima proſperitate non paulatim decidit, ſicut conſuetum eſt in rebus F
humanis, ſed ſubito totaliter corruit, quod non uidetur poſſe ſubito caſu accidere, ſed ex ſola diuina ordinatione: & hoc eſt quod dicit, Ego ille opulentus quondam repente contritus ſum. & in hoc quod dicit, Opulentus, deſignatur diuitiarum abundantia. in hoc autem quod dicit, Ille, deſignatur claritas famæ eius, qua ab hominibus demonſtrabatur. Secundum autem ſignum eſt, quòd totaliter corruit: ad quod ſciendum ſubdit, Tenuit ceruicem meã, confregit me. et loquitur ad ſimilitudinem alicuius fortisſimi G
uiri, qui alicuius debilis ceruice apprehenſa, eam confringeret, & ſic totaliter eũ de uita auferret. ſic enim Iob uidebatur totaliter proſperitatis ſtatum amiſiſſe. Tertium ſignum eſt, quòd non una aduerſitate, ſed multis ſimul concurrentibus oppreſſus fuit, ut ſupra narratum eſt: & quantum ad hoc ſubdit, Poſuit me ſibi quaſi in ſignum, quod ponitur diuerſis ſagittis feriendum: & ideo ſubdit, Circumdedit me lanceis ſuis. ubi multitudinem tripliciter ſuarum aduerſitatũ deſcribit, primo nanque oſtendit ſe exterius uulneratum in rebus poſſesſis: & ad hoc pertinet quod dicit, Circumdedit me lanceis ſuis. res enim exteriores circa H
nos ſunt quaſi extrinſecæ. tunc ergo homo lanceis aduerſitatis circumdatur, quãdo in rebus exterioribus damnificatur. ſecundo autem dicit ſe percuſſum interius, quãtum ad corporalem afflictionem: & hoc quod ſubdit, Cum

uulnerauit

A uulneranit lumbos meos. quaſi dicat, non ſolum in circuitu lanceatus ſum, ſed uulnera peruenerunt usque ad interiora: in quibus delectabatur: quæ per lumbos ſignificantur, in quibus eſt delectatio uel etiam generationis origo. unde etiam per lumbos filii oppresſi poſſunt asſignari. & in ſuper oſtendit multiplicitatem percusſionis ex acerbitate uulneris cum ſubdit, Non pepercit. quaſi retrahens manum ſuam a percusſione, ne grauius offenderet, ſed grauiſſime læſit: & hoc eſt quod ſubdit, Et effudit in terra uiſcera mea, quia ſcilicet omnes filios ſuos & filias una ruina op-
B presſit. Tertio oſtendit multitudinem percusſionis ex iis quæ in propria perſona eſt paſſus, unde ſubdit, Et cõſcidit me. in propria ſcilicet perſona; Vlcere. ulcus proprium poſuit ſuper uulnus mortis filiorum. Quartum ſignum eſt quòd eius tribulatio ex diuina prouidentia proceſſerit, cui reſiſti non potuit, nec remedium adhiberi, ſecundum illud quod ſupra dictum eſt, Deus cuius iræ nullus reſiſtere poteſt. et hoc eſt quod ſubdit, Irruit in me quaſi gigas, cui propter magnitudinẽ poteſtatis homo debilis reſiſtere nõ poteſt. et poſſunt hæc omnia intelligi uel de Deo, qui con-
C cluſit, uel melius de iniquo, ſcilicet diabolo, apud quẽ cõ cluſit. Hæc omnia cõmemorauit Iob de magnitudine ſuæ aduerſitatis, ad oſtendendum quòd non de pari poterat cũ eis contendere, qui ab huiuſmodi aduerſitatibus immunes erant. Verum Eliphaz eum de ſuperbia notauerat dicens, Quid te eleuat cor tuum &c. quæ tanto fuiſſet deteſtabilior, quanto per graues aduerſitates emendari non potuiſſet: ſecundum quòd contra quoſdã in pſal. dicitur, Diſſipati ſunt, nec compuncti. et ideo conſequenter deſcripta ſua aduerſitate oſtendit ſe humiliatum, primo quidem
D quantum ad exteriorem habitum cum dicit, Saccum conſui ſuper cutem meam. talis enim habitus eſt humilitatis ſignum, ut legitur de Niniuitis Ionæ 3. Similiter etiam cinis adhibetur ad recognoſcendum propriam fragilitatẽ. unde Abraam dixit Gen. 18. Loquar ad Dominum meum cum ſim puluis & cinis. unde ſubdit, Et operui cinere carnem

nem meam. legitur enim ſupra quòd in ſterquilinio ſedebat in ſignum humilitatis. ſecundo oſtendit ſuam humilitatem per multitudinem fletus, cuius duo ſigna ponit, primo quidem tumorem faciei, cum dicit, Facies mea intumuit a fletu: aſcendente enim multa lacrymarum materia ad cáput, facies plorantium intumeſcit. Secundum uero impedimentum uiſus, & hoc eſt quod ſubdit, Et palpebræ meæ caligauerunt. ſcilicet a fletu. Ad litteram. propter diſcurſum humorum uiſus oculorum impeditur. ex iis autē quæ de grauitate ſuæ aduerſitatis præmiſit, & de magnitudine ſuæ humilitatis, poſſet aliquis ſuſpicari, quòd ipſe quaſi recognoſcens grauitatē ſuorum peccatorū ſe pænitendo humiliauerit reputans ſe pro ſuis peccatis afflictū: quod Elipham innuere uolebat, dicens, Ecce inter ſanctos nemo immutabilis &c. et ideo ad hoc remouendum dicit, Hæc paſſus ſum absque iniquitate manus meæ. per quod excludit a ſe peccata operum. ſubdit autem, Cum haberem mundas ad Deum preces. ut excludat a ſe peccatum indeuotionis & omisſionis: per quod uidetur reſpondere ei quod ſupra c.xi. dixerat Sophar: Si iniquitatem quæ eſt in manu tu abſtuleris, leuare poteris manum tuam absque macula. Sed ad excludendum innocentiā Iob Elipham iam bis uſus fuerat argumento ſupra poſito ex fragilitate terrenæ naturæ. nam ſupra dixerat, Ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles: quanto magis ii qui habitant domos luteas. & poſtea ſupra decimoquinto idē repetierat dicens, Cæli non ſunt mundi in cōſpectu eius, quanto magis abominabilis & inutilis homo? & ideo ad hoc excludendum ſubdit, Terra ne operias ſanguinem meum. & intelligit per ſanguinem, ſui corporis afflictionem. hic autem ſanguis operiretur ſi pro culpa fuiſſet effuſus. ſic enim non haberet gloriam, operiretur autē a terra ſi occaſione terrenæ fragilitatis præſumptio de præcedenti culpa præſumeretur. ſi autem ſanguis eius absque culpa fuit effuſus, iuſtā querelam habuit contra effundentem: ſicut Gen.4. dicitur, Ecce uox ſanguis fratris tui clamat ad me de terra. Hic autem clamor lateret,

ſi iuſta

A ſi iuſta conqueſtio ſua uideretur, quaſi eius qui pro culpa fuerit punitus. & ideo ſubdit, Neque inueniat in te locum latendi clamor meus. ut ſcilicet ex terrenæ conuerſationis fragilitate uidear iniuſte cõqueri, quaſi ſimul culpa punitus. Verum eſt autem quòd difficile eſt hominem terrena conuerſatione abſque iniquitate peccati mortalis uti. non eſt autem impoſsibile Deo adiuuante, qui etiam interioris puritatis eſt teſtis: & ideo ſubdit, Ecce enim in cælo teſtis meus. quaſi dicat, ideo terra non poteſt operire ſanguinem, quia maius eſt teſtimonium cæli, quàm præſumptio de fragilitate terræ. B Eſt autem hic teſtis cæli idoneus: quia etiam conſcientiæ ſecreta rimatur: unde ſubdit, Et conſcius meus in excelſis. quaſi dicat, ideo in infimo terræ non poteſt locum latendi clamor meus inuenire, quia conſcientia mea nota eſt in excelſo.

LECTIO II.

VERBOSI amici mei, ad Deum ſtillat oculus meus. Atque utinam ſic iudicaretur uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum C collega ſuo. Ecce enim breues anni tranſeunt: & ſemitam, per quam non reuertar, ambulo.

POSTQVAM Iob deſcripſit magnitudinem ſuæ aduerſitatis, & ſuam humilitatem, & innocentiam, procedit ulterius ad improbandam uanam conſolationem, quã amici eius frequenter ei iterabant, ſcilicet de ſpe temporalis proſperitatis recuperãdæ. unde & Elipham ſupra dixerat, Nunquid grande eſt ut conſoletur te Deus &c. unde huiuſmodi conſolationis uanitatẽ oſtendere intendens præmittit, D Verboſi amici mei. quaſi dicat, uerba inania mihi promittunt: nõ enim in temporalibus recuperandis eſt conſolatio mea, ſed in Dei fruitione adipiſcẽda, & hoc eſt quod ſubdit, Ad Deum ſtillat oculus meus. ideſt lacrimatur præ Dei deſiderio: ſecundum illud pſal. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi eſt Deus

Deus tuus. et ad exponendum quod dixerat ſubdit, Atque utinam ſic iudicaretur uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega ſuo. iudicatur enim uir, cum unus alteri præſentialiter adeſt, & inuicem ſibi ſuas rationes depromunt. deſiderat ergo Deo præſens exiſtere, & rationes diuinorum operum & iudiciorum cognoſcere, in quo felicitas humana conſiſtit, in cuius ſpe erat eius conſolatio, non in uanis amicorum uerbis, quibus recuperationem temporalis proſperitatis promittebant. et ideo ad oſtendendam uanitatem huiuſmodi promisſionis ſubiungit, Ecce enim breues anni tranſeunt. quaſi dicat, homo breui uiuit tempore, ut ſupra xiiii. dictum eſt. temporis autem uitæ Iob iam tranſierat magna pars, unde breues anni reſtabant, in quibus ſi eſſet proſperitas, non magnam conſolationem afferret propter temporis breuitatem. Fuerunt autem aliqui qui credebant hominem poſt mortem iterato ad præſentis uitæ curſum redire: & ſic uideri poſſet quòd in ſpe terrenæ proſperitatis recuperandæ, ſaltem in illa futura uita, poſſet Iob conſolationem habere: & ideo ad hoc excludendum ſubdit, Et ſemitam per quam non reuertar ambulo. homo enim in hac mortali uita per ætatis proceſſum tendit ad mortem, nec in hoc proceſſus iteratio poteſt eſſe, ut ſcilicet iterato homo ſit puer, & ætates huius uitæ perambulet.

CAP. XVII. LECTIO I.

SPIRITVS meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & ſolum mihi supereſt ſepulcrum. Nō peccaui: & in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me, & pone me iuxta te: & cuiusuis manus pugnet contra me. Cor eorum longe feciſti a diſciplina, propterea non exaltabuntur. Prædam pollicetur ſociis, & oculi filiorū eius deficient. Poſuit me quaſi in prouerbium uulgi: & exemplum ſum coram eis. Caligauit ad indignationē oculus meus: & membra mea quaſi

A quaſi in nihilū redacta ſunt. Stupebunt iuſti ſuper hoc, & innocens contra hypocritam ſuſcitabitur: Et tenebit iuſtus uiam ſuā, & mundis manibus addet fortitudinē.

OSTENDERAT ſuperius Iob multiplicitatem ſuæ afflictionis & mentis humilitatem, innocentiam, & uitæ irreuertibilis breuitatem, ex qua uerboſitas amicorū eius conuincebatur: & ideo in hoc capitulo intendit inanimare præmiſſa: & finaliter eorum ignorantiam concludere. Primo autem incipit manifeſtare quod dixerat de proceſſu ui-
B tæ humanæ, & præmittit cauſam breuitatis uitæ, cum dicit, Spiritus meus attenuabitur. uita enim corporis eſt per uitales ſpiritus, qui a corde ad omnia membra diffunduntur: qui quàm diu in corpore durant, corpus uiuit: ſed quādo uirtus caloris naturalis incipit debilitari in corde, huiuſmodi ſpiritus minuitur: quam quidem diminutionē & debilitatem per ſpiritus attenuationē deſignat: & huiuſmodi occaſione cauſæ ſubiungit effectum dicens, Dies mei breuiabuntur. debilitas enim uitalis ſpiritus abbreuiat dies uitæ. et ne aliquis crederet quòd attenuatus ſpiritus
C iterum roborandus eſſet ſecundum ſpeciē huius uitæ mortalis, ad hoc excludendum ſubdit, Et ſolum mihi ſupereſt ſepulcrum, quaſi dicat finitis huius breuibus uitæ diebus, nihil de præſenti uita mihi relinquitur niſi ſepulcrum, & ea quæ ſepulcro conueniunt. Deinde alio modo conſolationem eorum uanam oſtendit. conſolabantur enim eum dicentes huiuſmodi aduerſitates propter peccata ei prouenisse, de quibus ſi pæniteret, ad proſperitatē rediret: ſed ipſe hoc excludens dicit, Non peccaui. quia ſcilicet nō habebat conſcientiam remordentem de aliquo graui pecca-
D to, propter quod tantas aduerſitates incurriſſet. unde & infra xxvii dicit, Neque enim reprehendit me cor meum in omni uita mea. et ideo non eſt contra id quod dicitur i. Io. I. Si dixerimus quia peccatum nō habemus, ipſi nos ſeducimus. et per hoc exprimit quod ſupra dixerat de ſua innocentia, Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ.

ſubdit autem, Et in amaritudinibus moratur oculus meus. E
Pluraliter autẽ dicit amaritudinibus propter multiplices aduerſitates, quas ſupra enumerauit. dicit autem, Moratur, quia quamuis inter amaritudines ſe humiliauerit ſaccum conſuens ſuper cutem ſuam, adhuc tamen amaritudines perſeuerant. attribuit autem amaritudines oculo propter fletum, de quo ſupra dixerat, Facies mea intumuit a fletu: & iterum: ad Deum ſtillat oculus meus: quia ſic oculus eius flebat inter amaritudines, quòd ad ſolum diuinum auxilium intendebat. & ideo hic ſubditur, Et libera me. intelligebat enim ſe ab eo ſolo liberari poſſe, qui eum apud F
iniquum concluſerat. non autem ſic ſe liberari ab aduerſitate petebat, ſicut qui poſt aduerſitatem, proſperitatem terrenam aſſequuntur: ſed petit ut ad celſitudinem ſpiritalem perducatur. unde ſubdit, Et pone me iuxta te. quia enim Deus eſt ipſa eſſentia bonitatis, neceſſe eſt, ut qui iuxta Deum ponitur, a malo liberetur. Ponitur autem homo iuxta Deum, inquantum ei mente appropinquat per cognitionem uel amorem. ſed hoc quidem imperfecte contingit in ſtatu uiæ, in quo homo impugnationes patitur: & qui eſt iuxta Deum poſitus, ab eis non ſuperatur. Perfecte G
autem homo iuxta Deum mente ponitur iuxta ſtatum ultimæ felicitatis, in quo impugnationes iam pati non poteſt. et hoc eſt quod deſiderare ſe oſtendit dicens, Et cuiusuis manus pugnet contra me. quia ſcilicet quantũcunque aliqui me uelint impugnare, ſi iuxta te perfecte poſitus fuero, nullius impugnatio me moleſtabit. Hoc eſt ergo in quo Iob inter amaritudines conſolationem habebat, ſperãs ſe iuxta Deum ponendũ, ubi impugnationes timere non poſſet. Hanc autem ſpiritalem conſolationem ipſius Iob amici eius uerboſi non intelligebant: & ideo ſubdit, Cor eorũ H
longe feciſti a diſciplina, ſcilicet tua ſpiritali, per quam doces ſpiritalia bona cõtemptis temporalibus ſperare: & quia in ſolis temporalibus & infimis rebus ad ſpiritalem altitudinem peruenire non poſſunt niſi iuxta Deum ponantur: & hoc eſt quod ſubdit, Propterea non exaltabuntur.

A & ex hoc quòd longe facti ſunt a diſciplina ſpiritali, procedit quòd ſola temporalia Elipham Iob in conſolationẽ promittebat: & hoc eſt quod ſubdit, Prædã pollicetur ſociis. ideſt temporaliũ adeptionem, quæ uni aduenire non poſſunt, niſi alio amittente: unde temporalium acquiſitio deprædationi aſſimilatur. Non eſt autẽ hoc uniuerſaliter uerum, ut poſt pænitentiam homines temporalem proſperitatem recuperent: quia nec boni ſemper temporali proſperitate florent. unde ſubdit, Et oculi filiorũ eius deficient. filios eius dicit illos, qui eius promiſſioni credentes, ex bo-
B nis quæ agunt temporalia ſperãt: ſed dum ea non aſſequuntur, oculi eorũ deficiunt, quaſi a ſpe ſua decidentes. ſicut autem bene agentibus temporalia Elipham promittebat, ita etiam omnes aduerſitates temporales propter peccata eius qui patitur aſſerebat prouenire: & quia Iob multas aduerſitates paſſus erat, eum in exemplum apud uulgus ponebat. et hoc eſt quod ſubdit, Poſuit me quaſi prouerbium uulgi, & exemplum ſum coram eis. quia ſcilicet ad ſuã ſententiam aſſerendam de cauſa aduerſitatum, Iob in exemplum ponebat; ac ſi eſſet pro peccato punitus. Pertinet au-
C tem ad iuſtorum zelum, ut uidentes per falſam doctrinam rectitudinem diuinorum iudiciorũ peruerti indignentur: & ideo Iob conſequenter magnitudinem ſui zeli oſtendit dupliciter, primo quidem per quandam mentis turbationem. ira enim per uitium oculum cæcat, ſed ira per zelum oculum turbat, ut Grego. dicit: & ideo ſubdit, Caligauit ad indignationem oculus meus. ſcilicet rationis, cuius acies eſt per irã zeli turbata. Secundo per hoc quòd ira per zelum etiam in corpore ex dolore quãdam commotionem facit: unde dicitur primo Machabeorum 2. quòd Matha-
D thias uidens Iudæum idolis ſacrificantem doluit, & contremuerunt renes eius, & ideo hic ſubditur, Et membra mea quaſi in nihilum ſunt redacta. inquantum ſcilicet per dolorem corpus hominis tabeſcere uidetur. Poſſet autem aliquis credere quòd iſta oculi caligatio contra iuſtitiã eſſet, & indignatio contra innocentiam: & ideo ad hoc exclu-

dendum ſubdit, Stupebunt iuſti ſuper hoc. quaſi dicat, etiã E
ad iuſtos pertinet, ut uidentes malorum doctrinam obſtupeſcant: & hunc ſtuporem ſupercaligationem dixit. ſequitur autem, Et innocens contra hypocritam ſuſcitabitur. quaſi dicat, non eſt contra innocentiam ſi aliquis contra hypocritam peruerſorem ueræ doctrinæ per zelum iuſtitiæ indignatus concitetur: & quia, ut dictum, ira per zelum animum turbat, ſed non cæcat, ſic uir iuſtus ſtupet uel caligat ex zelo, quod tamen a iuſtitia non recedit: & hoc eſt quod ſubdit, Et tenebit iuſtus uiam ſuam. quia ſcilicet non deſeret eam propter iram zeli. talis enim ira non præcedit ra- F
tionem, ſed ſequitur. et ideo non poteſt hominem a iuſtitia ſeparare. utilis tamen eſt ira per zelum, quia facit hominem cum maiore animi fortitudine inſurgere cõtra mala. et hoc eſt quod ſubdit, Et mundis manibus addet fortitudinem. concitatus ſcilicet per zelum. unde & dicitur 3. Ethico. quòd ira fortitudinem iuuat.

LECTIO II.

IGITVR omnes uos conuertimini, & uenite, & non inueniam in uobis ullum ſapientẽ. Dies G
mei tranſierunt, cogitationes meæ diſſipatæ ſunt torquentes cor meum. Noctẽ uerterunt in diem: & rurſum poſt tenebras ſpero lucem. Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt: in tenebris ſtraui lectulum meũ. Putredini dixi, pater meus es: mater mea & ſoror mea, uermibus. Vbi eſt ergò nunc præſtolatio mea, & patientiam meam quis conſiderat? In profundiſſimũ infernum deſcendent omnia mea: putas ne ſaltem ibi erit H
requies mihi?

POSTQVAM Iob propoſuerat ea, ex quibus ſententia Elipham confutatur, hic colligit præmiſſa, & ordinat ea ad propoſitum oſtendendum. et primò excitat attentionẽ dicens, Igitur. ſcilicet ex quo prædicta ſunt uera.

Vos

A Vos omnes qui. ſcilicet contra me conueniſtis, & patres
ueſtri. Conuertimini. a ueſtris erroribus, & uenite ad ueritatem conſiderandam, qua perſpecta patebit quantum a uera ſapientia longe ſitis. & hoc eſt quod ſubdit, Et nõ inueniam in uobis ullum ſapientem. et hoc ſubdit ad reprimendam iacturam Elipham, qui ſupra decimoquinto dixerat, Quid noſti quod ignoremus &c. et iterũ, ſapientes cõfitentur &c. in hoc autem præcipue eorum inſipientiam oſtendere intendit, quòd ei conſolationem temporalis proſperitatis promittebãt. contra quod primo proponit tem
B pus uitæ ſuæ iam in magna parte eſſe elapſum: & hoc eſt quod ſubdit, Dies mei tranſierunt. deinde proponit mala quæ patitur, cũ ſubdit, Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt. quaſi impeditæ a quieta contemplatione ſapientiæ, propter acerbitatem corporalis doloris: & hoc eſt quod ſubdit, Torquentes cor meum. quia uidelicet eius cogitationes a ſuaui conſideratione ueritatis erant deductæ in amaritudinem, qua cor torquebatur. Hoc autem tormentum cordis nec nox interrumpebat, quæ eſt tempus deputatum humanæ quieti: unde ſubdit, Noctem uerterunt in
C diẽ. quia uidelicet propter prædictas cogitationes noctẽ ducebat inſomnẽ, ſicut & diẽ. Eſt autẽ grauius pati ſomni defectum in nocte quàm in die, quia in die releuatur animus hominis ex hominum ſocietate, & lucis aſpectu. & ideo dum nox ei eſſet inſomnis, deſiderabat eam cito finiri: & hoc eſt quod ſubdit, Et rurſum poſt tenebras ſpero lucem. ideſt ſpero quòd lux diei poſt tenebras noctis rurſus adueniat. Sed quia Elipham eum inducebat, ut omnia aduerſa patienter toleraret ſub expectatione futuri, ideo conſequenter oſtendit, quid ſibi in futurum de temporali-
D bus rebus reſiduum uideatur. unde dicit, Si ſuſtinuero. ideſt patienter portauero huiuſmodi dolores, nihil mihi reſtat niſi habitatio ſepulcri: & hoc eſt quod dicit, Infernus domus mea eſt. uocat autem infernũ ſepulcrum, ſecundum opinionem eorum, contra quos diſputabat, qui non credebant animam hominis remanere poſt mortem, ſed

ſolum corpus in ſepulcro, quod uocabant infernum, quia intra terram ſituatur. homo autem in ſepulcro iacens, tenebras patitur, tum propter defectum ſenſus, tum etiam propter defectum exterioris lucis, & ideo ſubdit, Et in tenebris ſtraui lectulum meum. ſicut autem homo naſcens a parentibus originem ſumit, ex qua cum eis affinitatem contrahit, ita poſt mortem in ſepulcro iacens, in putredinem & uermes reſoluitur: quæ ex eius corpore generantur: & ideo ſubdit, Putredini dixi, pater meus es, mater mea & ſoror mea uermibus. quaſi dicat, cum nulla alia re temporali remanebit mihi affinitas in ſepulcro, niſi cum putredine & uermibus. Ex his ergo quaſi ad inconueniens deducens concludit dicens, Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea? quaſi dicat, ſi propter expectationem temporalis proſperitatis conſolarer, uana eſſet expectatio mea. & iterũ ad maius inconueniens deducit, ſubdens, Et patientiam meam quis conſiderat? quaſi dicat, ſi ſuſtinuero per patientiam, nihilominus non reſtat mihi niſi ſepulcrum, & eius tenebræ, putredines, & uermes. ſi ergo propter temporalia bona promerenda a Deo patientiam haberem, ſequeretur quòd Deus patientiam non conſideraret, quod eſt abnegare prouidentiam diuinam. & ne forte aliquis diceret quòd etiam in ſepulcro proſperitas ſibi daretur a Deo, ideo hoc quaſi irridens ſubdit, In profundiſsimum infernum deſcendẽt omnia mea. ideſt, quidquid meũ eſt, ad ſepulcrum deducetur, quod mihi ſolum ſupereſt. Putas ne ſaltem ibi erit requies mihi? ideſt nunquid ibi etiam debeo expectare proſperitatem terrenam? manifeſtum eſt enim hoc ridiculoſum eſſe.

CAP. XVIII. LECTIO I.

RESPONDENS autem Baldath Suites dixit, Vſque ad quem finem uerba iactabis? intellige prius, & ſic loquamur. Quare reputati ſumus ut iumenta, & ſorduimus coram te? Quid perdis animam

A animam tuam in furore tuo ? Nunquid propter te dere
linquetur terra, & transferentur rupes de loco ſuo ?
Nonne lux impii extinguetur, nec ſplendebit flamma
ignis eius ? Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius : &
lucerna quæ ſuper eum eſt extinguetur. Arctabuntur
greſſus uirtutis eius, & præcipitabit eum conſilium ſu-
um. Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis eius
ambulat. Tenebitur planta illius laqueo : & exardeſcet
contra eum ſitis. Abſcondita eſt in terra pedica eius, &
B decipula illius ſuper ſemitam. Vndique terrebunt eum
formidines, & inuoluent pedes eius.

QVIA præmiſſa uerba beati Iob Baldath Suites com-
prehendere intellectu non potuit, putauit ut quæ ipſe non
intelligebat, etiam a dicente inaniter proferrentur, unde
in principio ſuæ reſponſionis dicit, Vſque ad quem finem
uerba iactabis ? ubi de tribus uidetur eum arguere, primo
quidem de inefficacia locutionis, ac ſi præmiſſa uerba Iob
ad nihil confirmandum efficaciam haberent: quod ſignifi-
C catur in hoc quod dicitur, Vſque ad quem finem ? Secun-
do arguit eum de uana multiplicatione uerborum, ac ſi
præmiſsis uerbis Iob pondus ſententiarũ deeſſent : quod ſi
gnificatur in hoc quod dicit, Verba. Tertio notat de inordi
nata connexione uerborum, quod ſignificatur in hoc quod
dicit, Iactabis. ille enim dicitur iactare uerba, qui ea inor-
dinate ſpargit : quamuis etiam poſſit hoc tertiũ ad iactan-
tiam elationis referri. hæc autem tria proueniunt in locu-
tione alicuius ex defectu intellectus : cum eo autem qui de
ficit in intellectu, inutilis eſt locutio : & ideo ſubdit, Intelli
D ge prius : & ſic loquamur. quaſi dicat, ex hoc quod ineffica
citer, leuiter, & etiã inordinate loquaris, patet quòd de-
ficis in intellectu. unde prius inſiſte ut intelligas, & poſtea
poterimus conferre adinuicem. Deinde arguit eum de præ
ſumptione, quia eos non reputauerat ſapientes, cum di-
xerat, Non inueniam in uobis ullum ſapientem. & ideo
ad

ad hoc reſpondens ſubdit, Quare reputati ſumus ut iumen E
ta, & ſorduimus coram te? homo enim qui ſapientia caret, ſimilis iumentis uidetur & ſordibus: quia in ſapientia honor hominis & ornatus conſiſtit. conſequenter reprehendit eum de iracundia, quia dixerat, Caligauit ad indignationé oculus meus. quia praue intellexerat, credens quòd eſſet talis indignatio quæ ei lumen ſapientiæ abſtuliſſet, nõ attendens id quod poſtea dixerat, Et tenebit iuſtus uiam ſuam. & ideo ſubdit, Quid perdis animam tuam in furore tuo? ille enim in furore animam perdit, qui & propter furoré a ſapientia & iuſtitia excidit, quæ ſunt præcipue ani- F
mæ bona. his ergo præmiſsis quibus perſonam Iob notauit defectu intellectus de præſumptione & de furore, accedit conſequenter ad principale propoſitum, de quo controuerſia uertebatur. ſcilicet quòd aduerſitates præſentis uitæ erant pœnæ prædictorum peccatorum. contra quod Iob dixit, Non peccaui: & in amaritudinibus moratur oculus meus. ſed quia Baldath ad aſſertionem ſuæ ſententiæ rationibus uti non poterat, uoluit ſuam ſententiam aſtruere quaſi ex communi opinione firmiſsimam, ideo comparauit eam rebus quæ amoueri non poſſunt, ſcilicet terræ & G
rupibus. unde dicit, Nunquid propter te derelinquetur terra, & trasferẽtur rupes de loco ſuo? quaſi dicat. hæc ſententia, quòd aduerſitates accidunt pro peccatis, firma eſt ſicut terra & rupes: nunquid ergo poterit remoueri propter tuas diſputationes ut innocens comproberis? Deinde proſequitur diffuſius ſuã ſententiã enarrans per ſingula mala, quæ peccatoribus proueniunt, inter quæ primo ponit ceſſationem proſperorum ſucceſſuum, quos comparat luci: quia ſicut qui ambulat in luce, non offendit, ut dicitur Ioan. 11. unde uidentur in luce ambulare: quibus pro H
ſpere omnia ſuccedunt ad uotum. De huiuſmodi ergo lucis, ideſt proſperitatis amiſsione dicit, Nonne lux impii extinguetur? ideſt proſperitas ceſſabit. ſicut autem lux corporalis ex flamma ignis procedit, ita etiam claritas proſpéritatis ex hominis affectu, dum ſibi prouenit quod optat:

& ideo

A & ideo ſubdit, Nec ſplēdebit flamma ignis eius. per ignem enim ardor amoris ſignificari ſolet ſecundum illud Cant. 8. Lāpades eius lāpades ignis atque flāmarū. Eſt autē cōſiderādū quòd proſperitas ſucceſſus humani ex duplici cauſa procedit, quandoque quidē ex humana prouidentia, puta cum homo prudenter & caute ſingula quæque diſponit: & quantum ad hoc de ceſſatione proſperitatis dicit, Lux obtenebreſcit in tabernaculo ipſius, quia ſcilicet tam ipſe quàm ſui familiares prudentia in conſiliis careant. quandoque uero proſperitas humani ſucceſſus ex cauſa ſuperiori

B procedit, ſcilicet ex diuina prouidentia: & quantum ad hoc, ceſſationem proſperitatis deſcribens dicit, Et lucerna quæ ſuper ipſum eſt extinguetur. non quidē ut in ſe non luceat, ſed ut impium non illuſtret. & bene prouidentiam hominis dixit lucem, quaſi ab alio mutuatam. prouidentiam uero Dei lucernam, quaſi per ſe lucentem. Præmiſit autem de luce humanæ prouidentiæ, quia per hoc quòd homo lucem rationis dimittit, uidetur mereri, ut luce diuinæ prouidentiæ non protegatur. Conſequenter poſt ceſſationē proſperitatis ſubiūgit de aduerſitate, circa quā

C primo ponit impedimenta operationis & conatus. Ex duobus autem homo nititur ad effectum ſuæ operationis peruenire, uno modo per propriam fortitudinem. & contra hoc dicit, Arctabuntur greſſus uirtutis eius. quia uidelicet conatus fortitudinis eius amplos proceſſus habere nō potuit. Alio modo conatur homo ad aliquid obtinendum per ſapientiam: & quantum ad hoc dicit, Et præcipitabit eum conſilium ſuum. dum ſcilicet id quod excogitauit tanquam utile fiet ei damnoſum. horum autem impedimentorum cauſam ex ipſo eius peccato dicit procedere, cum ſub

D dit, Immiſit enim in rete pedes ſuos. ſicut enim ille qui ſponte ponit pedem in rete, ſe præparat captioni, ita ille qui ſe ſponte ingerit ad peccandum, ad hoc ſe diſponit, ut proceſſus eius impediantur, ſecundum illud Prouerb. 5. In iniquitate ſua capiuut impium. & ſicut in rete ſunt diuerſæ maculæ, ita etiam in peccato ſunt multæ diuerſita-

tes, quibus homines diuerſimode illaqueantur: & ideo E
ſubdit, Et in maculis eius ambulat. dum.ſ. procedit de uno genere peccati in aliud, uel de uno modo peccādi in aliud: quia ipſe ſponte ingerit ſe periculis, & non deſiſtit, ſed ſemper procedit ulterius: ideo quandoque impedimentum ſentiet: unde ſubdit, Tenebitur planta illius laqueo. ideſt proceſſus uoluntatis & operationis eius aliquo contrario impedietur. huiuſmodi autem nocumenta ex triplici cauſa proueniunt in peccato procedentibus, primo quidem ex parte ipſius peccantis, qui quanto plus peccat, tanto
plus auget ſibi deſiderium peccandi: & quantum ad hoc F
ſubdit, Et exardeſcet cōtra eum ſitis. quia uidelicet quandoque homo peccator et ex ratione deſiderat aliquid ſibi eſſe nociuū: ſed feruens deſiderium peccandi cōpellit eum contra ſuam ſententiā agere. Secunda cauſa nocumenti eius quandoque eſt ex ipſis rebus in quibus peccat, ſicut dicitur Eccleſ. 5. Diuitiæ conſeruatæ in malis Domini ſui. huiuſmodi autem nocumenta proueniunt ex rebus iam adeptis: & quantum ad hoc dicit, Abſcondita eſt in terra pedica eius. quia uidelicet in ipſis terrenis rebus latet ali-
quod periculum, unde pedes peccatoris capiantur. quan- G
doque autem huiuſmodi nocumenta proueniunt, dum homo eſt in uia acquirendi: & quantum ad hoc dicit, Et decipula eius ſuper ſemitam. quia uidelicet antequam adipiſcatur peccator quod quærit, in ipſa uia latent eius pericula. Tertio cauſantur huiuſmodi nocumenta ex parte aliorum hominum, quorum inſidiæ & impugnationes formidantur. unde ſubdit, Vndique terrebunt eum formidines. Quia ut dicitur Sap. 17. Cum ſit timida nequitia, data eſt in omnem condemnationem. Cum autem homo ab
omnibus ſibi cauet, neceſſe eſt, quòd in multis actus eius H
impediantur: unde ſubdit, Et inuoluent pedes eius. ut ſcilicet non poſsit quoquam libere procedere.

LECTIO

A

LECTIO II.

TTENVETVR fame robur eius, & inedia
A inuadat coſtas illius. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & conſumat brachia illius primogenita mors. Auellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius, & calcet ſuper eum quaſi rex interitus. Habitent in tabernaculo illius ſocii eius qui non eſt: aſpergatur in tabernaculo eius ſulphur. Deorſum radices eius ſiccen-
B tur, ſurſum autem atteratur meſſis eius. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe trãſferet eum. Non erit ſemen eius neque progenies in populo ſuo, nec ullæ reliquiæ in regionibus eius. In die eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos inuadet horror. Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, & iſte locus eius qui ignorat Deum.

C PRAEMISERAT Baldath pœnas peccatorum ad exteriores aduerſitates pertinẽtes: hic autem incipit proſequi pœnas pertinentes ad perſonas eorum. eſt autẽ conſiderãdum quòd ipſa peccata exterioribus aduerſitatibus implicant, & ideo aduerſitates exteriores proſecutus eſt pronunciando, quaſi cum quadam certitudine. Pœnæ autem corporales non uidentur directe cauſari ex ipſis peccatis, niſi forte ex aliquibus, ſicut præcipue ex gula & luxuria, quibus aliquis in proprium corpus peccat: & ideo corporales pœnas non proſequitur denunciando, ſed ma-
D gis imprecando. præmittit autem pœnas corporales præcedentes mortem. & quia per nutrimentum conſeruatur uita, primo imprecatur ei nutrimenti ſubtractionem, ex qua primitus homo incipit debilitari: & quantum ad hoc dicit, Attenuetur fame robur eius. deinde autem deficiente nutrimento etiam ſubtrahatur uita, & quantum ad hoc

ſubdit, Et inedia inuadat coſtas eius. per quod ſignificatur debilitatio uitalium operationum, quarum principiū eſt cor quod ſub coſtis continetur. Corporis autem bona, quæ per famem attenuari incipiunt, per mortem totaliter conſumuntur. bona autem præcipua corporis uidentur eſſe pulchritudo & fortitudo: & ideo ſubdit, Deuoret pulchritudinem cutis eius. quia ſcilicet pulchritudo in exteriori apparentia conſideratur, Et conſumat brachia illius. in quibus præcipue attenditur fortitudo. Primogenita mors. ideſt tempeſtiua, naturalis ætatis finem præueniēs. mortuus autē homo a domo ſua exportatur, & quantū ad hoc ſubditur, Auellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius. quia ſcilicet ſpem ſuam non in Deo poſuit, ſed in opulentia & gloria domus ſuæ, de qua poſt mortem eiicitur. Eiectus autem de domo ſua, ſepulcro includitur, ubi totaliter exterminatur a morte: & quantum ad hoc ſubdit, Et calcet ſuper eum: quaſi rex interitus. ſcilicet mors: quaſi regis plena poteſtate eum in puluerem conterit. Eo autē egreſſo de domo eius mortuo, remanent domeſtici cum quibus in uita ſocietatem habuit: & quantum ad hoc ſubdit, Habitent in tabernaculo eius ſocii illius qui non eſt. ideſt mortui qui iam eſſe deſiit in rebus humanis. Domeſtici autem patrono mortuo luctum agunt, & aliqua ſignā triſtitiæ demonſtrant, uel quantum ad nigras & ſordidas ueſtes, uel quantum etiam ad aliquos fœtidos odores. & quantum ad hoc dicit, Aſpergatur in tabernaculo illius ſulphur. per quod intelliguntur omnia quæ poſſunt eſſe ſigna triſtitiæ, ſicut & boni odores aſſumuntur in ſignum lætitiæ. Homine autem mortuo, frequenter omnia quæ fuerunt eius depereunt: quod conſequenter oſtendit, primo incipiens a terrenis reditibus, quorum quædam eo mortuo remanent adhuc ſeminata: & quantū ad hoc dicit. Deorſum radices eius ſiccentur: ut ſcilicet ſi quid ſeminauit uel plātauit, deſtruatur, ut fructum non ferat. Quædam uero iam producta ſunt ad fructum: & quantum ad hoc ſubdit, Surſum autem atteratur meſsis eius. & poteſt hoc referri ad quæcunque

A que negotia inchoata, uel iam pæne perfecta. Deinde pro cedit ad famam, quæ de homine remanet poſt mortem: ex qua quidem deſiderat ſe in memoria hominum uiuere, & gloriam habere poſt mortem. unde quantum ad deletionē peccatoris de memoriis hominum ſubdit, Memoria illius pereat de terra. quantum autem ad ceſſationem celebris famæ ipſius ſubdit, Et non celebretur nomen eius in plateis. quod ſignanter dicit quia non eſt celebritas nominis niſi apud multitudinem, quæ in plateis ſolet inueniri. & ſic ceſſante memoria & nominis celebritate, claritas gloriæ B eius commutabitur in tenebras perpetuæ obliuionis: & hoc eſt quod ſubdit, Expellet eū de luce in tenebras. ideſt de gloria mundana in obliuionem. Ceſſante autem fama eius, & corpore conſumpto per mortem, iam nihil ipſius remanebit in mundo, quia Baldath & ſocii eius opinabantur, quòd anima non remaneret poſt mortem. Et de orbe transferet eum. ut ſcilicet nihil eius in mundo remaneat: ſed quia parentes etiam in filiis uiuunt, ideo ad hoc excludendum ſubdit, Non erit ſemen eius. quòd filii eius morientur. Neque progenies in populo ſuo. quia nec nepotes C aut pronepotes remanebunt. nec etiā aliqui ad ipſum pertinentes: unde ſubdit, Nec ullæ reliquiæ in regionibus eius. ideſt nec cōſanguinei, nec domeſtici, per quos de ipſo memoria habeatur. quis autem effectus ex hoc ſequatur in cordibus aliorum auditorum, oſtendit cum ſubdit, In die eius. quæ ſcilicet eſt dies perditionis ipſius. Stupebunt nouiſsimi. ideſt minores de populo præ nimia admiratione, non ualentes conſiderare quomodo tanta gloria peccatoris ſubito in nihilum ſit redacta. & quantū ad maiores ſubdit, Et primos inuadet horror. timentes ſcilicet ne eis e- D ueniat ſimile. & uidetur hoc induxiſſe ad reſpondendum ei quòd Iob ſupra xiiii. dixerat, Siue nobiles fuerint filii eius, ſiue ignobiles, non intelligent. attamen caro eius dum uiuet dolebit. ex quo uidebatur Iob comminationes amicorum uel promiſsiones de euentibus futuris contingentibus poſt mortem confutaſſe: ſed aliud hic Baldath

reſpondet,

reſpondet, quòd huiuſmodi infortunia, quæ poſt mortem E
accidunt, etſi mortuus non cognoſcit, infliguntur tamen a Deo huiuſmodi pœnæ propter correctionem aliorum. & quia præmiſerat quaſdam pœnas peccatoris ad uiam præſentis uitæ pertinentes, quaſdam uero ad finem uiæ, ſcilicet ad mortem, uel ad ea quæ poſt mortem eueniunt, ideo quaſi epilogādo ſubdit, Hæc ergo ſunt tabernacula iniqui, id eſt proceſſus eius in uia præſentis uitæ. Tabernaculis enim uiatores utuntur. quantum ad ultimum finem, qui eſt quaſi terminus motus, ſubdit, Et iſte locus eius qui ignorat Deum, uel per infidelitatem, uel per inobedientiam. F

CAP. XIX. LECTIO I.

RESPONDENS autem Iob dixit, Vſque quò affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus? En decies confudiſtis me, & non erubeſcitis opprimentes me. Nempe & ſi ignoraui, mecum erit ignorantia mea. At uos contra me erigimini: & arguitis me opprobriis meis. Saltem nunc intelligite quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagel- G
lis ſuis me cinxerit. Ecce clamabo uim patiens, & nemo audiet: uociferabor, & non eſt qui iudicet. Semitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum: & in calle meo tenebras poſuit. Spoliauit me gloria mea, & abſtulit coronam de capite meo. Deſtruxit me undique & pereo, & quaſi euulſæ arbori abſtulit ſpem meam. Iratus eſt contra me furor eius, & ſic habuit quaſi hoſtem ſuum. Simul uenerunt latrones eius, & fecerunt ſibi uiam per me, & obſederūt in gyro tabernaculum meū. H
Fratres meos longe fecit a me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt a me. Dereliquerunt me propinqui mei, & qui me nouerāt obliti ſunt mei. Inquilini domus meæ & ancillæ meæ ſicut alienum habuerunt me, & quaſi

peregrinus

A peregrinus fui in oculis eorum. Seruum meum uoca-
ui, & non reſpondit: ore proprio deprecabar illum.
Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios
uteri mei. Stulti quoque deſpiciebant me; & cum ab
eis receſſiſſem, detrahebant mihi. Abominati ſunt me
quondam conſiliarii mei, & quem maxime diligebam
auerſatus eſt me. Pelli meæ conſumptis carnibus adhæ
ſit os meum, & derelicta ſunt tantummodo labia circa
dentes meos. Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltē uos
B amici mei, quia manus Domini tetigit me. Quare perſe
quimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſaturamini?

BALDATH in præmiſſis uerbis ad duo attēdiſſe uide
tur, primo quidem ad confutandum Iob de inſipientia &
ſuperbia & furore, per quod eum affligere intendebat: ſimi
liter & alii amici ſui: & ideo dicit, Vſquequo affligitis ani
mam meam. ſecundo ad confirmandum ſuam ſententiam,
quòd aduerſitates præſentis uitæ pro peccatis proueniāt,
quod quidem prolixe proſecutus fuerat, enumerando di-
C uerſas aduerſitates abſque alia probatione inducta: & quā
tum ad hoc ſubdit, Et atteritis me ſermonibus. ideſt uer-
bis fatigatis, non probationibus conuincitis. Eſt autē to-
lerabile ſi ſemel aliquis contra amicum ſuum loquatur, ſed
ſi homo multiplicet huiuſmodi uerba, uidetur eſſe malitiæ
confirmatæ. unde ſubdit, En decies confudiſtis me. & ipſi
loquendo & me cum quadam indignatione audiendo. Ante
hanc autem reſponſionem quinquies Iob inuenitur locu-
tus, ſi incipiamus ad hoc quod dixit, Pereat dies in qua na
tus ſum: & quinquies ei reſpondiſſe amici ſui inueniuntur.
D ſaltem autem præ confuſione, etſi non propter amicitiam,
debuiſſent ab afflicti afflictione ceſſare. unde ſubdit, Et nō
erubeſcitis opprimentes me. ſcilicet tā opprobriis quàm
prolixitate uerborū me grauantes. Inter cetera autem op-
probria, uidetur eum Baldath de ignorantia notaſſe, cum
dixit. Intellige prius, & ſic loquamur. quæ quidem ignorā
tia

tia toleranda ab amicis eſſet, & propter eam excuſandus: E
non autem erat ei improperanda, maxime tempore aduerſitatis, & ideo ſubdit, Nempe ſi ignoraui, mecũ erit ignorantia mea. quaſi dicat, nihil uos, ſed me ſolũ grauat. unde ad nos non pertinebat inter aduerſa mihi ignorantiam improperare: & ideo ſubdit, At uos contra me erigimini. ſcilicet ſcientiam ueſtram oſtendentes, & arguitis me opprobriis meis. ideſt quæ ad me ſolũ pertinent, & alios non grauant. quibus præmiſſis ad confutationem amicorũ pertinentibus, accedit ad principale propoſitum proſequendum intendens oſtendere falſum eſſe quod dicebant, quòd F
præſentes aduerſitates ſemper propter peccata præterita proueniunt: ex qua ſuppoſitione ſtatim a principio ad inconueniens ducit dicens, Saltẽ nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, quaſi dicat, ſi aduerſitates non adueniunt niſi pro peccatis, non eſt æquũ Dei iudiciũ, quo me nõ grauiter peccantem tam grauiter afflixit. dicit autem, Saltem nunc. quia hactenus non ita particulariter enumerauit ſuas aduerſitates, ſicut nunc. Non ſolum autem ſe dicit aduerſitatibus afflictum, ſed & eis concluſum, ut uiam euadendi inuenire nõ poſſit: unde ſequitur, Et flagellis ſuis me cinxerit. quia ſcilicet ipſa flagella remediorum uiam ſubtraxerunt. et hoc ſecundum primo incipit proſequi. Poteſt autem in aduerſitatibus remedium inueniri, primo quidem per auxilium humanum: & hoc dupliciter, uno modo in ipſo facto, puta cum aliquis ab aliquo uiolenter opprimitur, & ab illo ſuccurſum habet: & ad hoc excludendum dicit, Ecce clamabo uim patiens, & nemo exaudiet. quaſi dicat, ſi clamarem contra eos qui me uiolenter opprimunt, nullus exaudiret ut auxilium ferret. Alio modo poſt factum; puta cum aliquis iniuriam paſſus conqueritur iudici, qui eum ſententialiter reſtituit & uindicat: & hoc excludens ſubdit, Vociferabor, & non eſt qui iudicet. ideſt ſi uociferarer conquerendo, non adeſſet iudex qui me ſuo iudicio liberaret. Secundo inuenitur in aduerſitatibus remedium ab ipſo homine, qui aduerſitates G H

A euadit, & hoc dupliciter, uno modo per potentiã. & hoc
excludit dicens, Semitam meam circumſepſit, & tranſire
non poſſum. quaſi dicat: tot impedimenta proceſsibus
meis appoſuit, ut ea amouere non poſsim. Alio modo per
prudentiam: ad hoc excludendum ſubdit, Et in calle meo
tenebras poſuit. ut ſcilicet non uideam qualiter ſit proce
dendum. deinde excluſis remediis ſubiungit aduerſitates
incipiens ab exterioribus bonis quæ perdidit: inter quæ
primo ponit iacturam honoris & gloriæ cum dicit, Spolia-
uit me gloria mea. quia cum prius in honore & reuerentia
B haberetur, poſtea etiam iuniores tempore eum irridebãt,
ut dicitur infra, xxx. Secundo ponit diſpendium dignita-
tis. unde ſubdit, Et abſtulit coronam de capite meo. quia
ante ſedebat quaſi rex circumſtãte exercitu: ut infra xxix.
nunc ſedens in ſterquilinio teſta ſaniem radebat, ut dictum
eſt ſupra, ſecundo. Tertio ponit damnum exteriorum re-
rum cum dixit, Deſtruxit me undique. ſcilicet deuaſtatis
omnibus exterioribus bonis, & aduerſitate durante, quia
non eſt ſpes recuperandi. unde ſubdit, Et quaſi auulſæ arbo
ri abſtulit ſpem meam. arbor enim quamdiu radicibus ter
C ræ inhæret, habet ſpem ſi præciſi fuerint rami eius ut rur-
ſum uireſcant: ſed ſi euellantur eius radices de terra, ne-
ceſſe eſt ut ſiccetur & pereat: ita etiam ipſe quaſi auul-
ſis radicibus nullam habebat ſpem proſperitatem tem-
poralem recuperandi. radix autem ſpei eſt duplex, una qui
dem ex parte diuini auxilii, alia uero ex parte auxilii huma
ni. radix autem ſpei, quæ ex diuino auxilio, uidebatur eſſe
auulſa propter hoc quòd Deus ei grauiter uidebatur ira-
tus, ſecundum illorum opinionem qui diuinã punitionem
in ſolis aduerſitatibus huius uitæ ponebant: unde dicit,
D Iratus eſt contra me furor eius. quod dicit ad deſignandũ
uehementiam iræ. nam furor eſt ira accenſa. Solet autem
furor quo uehementior eſt, eo citius tranſire: & ſic poteſt
in futurum remanere ſpes de irato. ſed ſi ira in odiũ tran-
ſeat, iam non uidebitur ſpes ulla reſtare, & ad hoc ſignan-
dum ſubdit, Et ſic me habuit quaſi hoſtẽ ſuum. ab inimico

autem non ſperatur remedium. Diuinæ autem iræ & odii E
ſignum ponit, cum ſubditur, Simul uenerunt latrones e-
ius.latrones nominat Sabæos,& Chaldæos,& dæmones,qui
eius bona uaſtauerant ſimul, quaſi ex condicto, quos no-
minat Dei latrones, quaſi hoc ex ordinatione diuina conti
gerit, ſicut & amici Iob dicebant. Prædicti autem latro-
nes deprædati ſunt Iob publice abſque aliqua reuerentia
uel metu: unde ſubdit, Et fecerunt ſibi uiam per me. quaſi
dicat ita me ſunt deprædati ſicut hoſtis qui inuenitur in
uia. infeſtauerunt etiã eũ uniuerſaliter & perſeueranter; &
quantum ad hoc ſubdit, Et obſederunt.ſ. perſeueranter.In F
gyro. uniuerſaliter quantum ad omnia. Tabernaculum
meum.ideſt bona domus meæ. Deinde oſtendit auulſam
eſſe radicem ſpei, quæ eſt ex humano auxilio, oſtendens
quòd nihil auxilii poterat expectare ab illis de quibus ma-
gis uidebatur. & enumerat primo illos qui non ſunt habi-
tatione domus ſeparati,incipiens a fratribus dicens, Fra-
tres meos longe fecit a me. uel ſcilicet auxilium mihi fer-
re uel non uelint, uel non poſsint. Deinde ponit familia-
res amicos cum ſubdit, Et noti mei quaſi alieni receſſerũt
a me. mihi ſcilicet auxilium non ferentes :. Quantum au- G
tem ad conſanguineos,uel quacũque alia uiciſsitudine con
iunctos ſubdit, Dereliquerunt me propinqui mei. auxiliũ
non ferentes. quantum uero ad illos, cum quibus aliquan
do fuerat conuerſatus,ſubdit, Et qui nouerant. ſcilicet
olim quaſi familiarem amicum, nunc in tribulatione obli-
ti ſunt mei, ſcilicet de me non curantes. poſt hos accedit
ad enumerãdum domeſticos dicens,Inquilini domus meæ.
qui ſcilicet mihi ſeruire conſueuerunt. Et ancillæ ſicut a-
lieni habuerunt me. de meis ſcilicet afflictionibus non cu-
rantes. Et quaſi peregrinus fui in oculis eorum. me ſcili- H
cet penitus contemnentes. Deinde de inobedientia ſeruo
rum ſubdit, Seruum meum uocaui, & non reſpondebit mi
hi. addit autem & ſuperbum contemptum, Ore proprio
deprecabor illum. ideſt oportebat me ad eum agere non
imperio, ſed precibus propter hoc quòd me contẽnebat.
Deinde

A Deinde enumerat perſonas maxime coniunctas, ſcilicet uxorem & filios. ſolet autem uxoribus maxime delectabilis fieri præſentia uiri, niſi forte ex aliqua graui corruptione horribilis reddatur. & ad hoc ſignandum ſubdit, Halitum meum exhorruit uxor mea. ſcilicet propter fœtorem ulcerum, ex quibus ei horribilis reddebar. filii autem ex ſolo nutu parentis ſolent eius uoluntatem implere. ex magno autem contemptu parentis prouenit, quòd patrem, cui oportet a filio reuerentiam exhiberi, oporteat ſuppliciter filium deprecari: & ad hoc oſtendendum ſubdit, Et B orabam filios uteri mei. ſed hoc uidetur contra id quod dictum eſt ſupra, primo, quòd filii eius & filiæ oppreſſi ſunt per domus ruinam: ſed poteſt dici quòd aliqui paruuli remanſerant qui non interfuerant illi conuiuio. uel forte aliqui filii filiorum qui mortem propriorum parentum peccatis propriis imputantes peccatis Iob, ipſum contemnebant. Poſtquam ergo ſe deſpectum dixit a domeſticis, & a forenſicis, oſtendit conſquenter ſe deſpectum eſſe & a ſtultis, & a ſapientibus. Eſt autem ſtultorum proprium, ut eos deſpiciant, quos in miſeriis uident. quia ſola bona ter C rena honoranda putant. & ideo dicit, Stulti quoque deſpexerunt me. ſcilicet corde præſentem. Et cum ab eis receſſiſſem, detrahebant mihi. ſcilicet ore pronunciantes quæ in præſentia dicere uerebantur. Deinde etiam ſe a ſapientibus deſpectum dicit, quos aliquando familiares habuerat: unde dicit, Abominati ſunt me quondã cõſiliarii mei. quos ſcilicet propter eorum ſapientiam ad meum conſilium admittebam. Et quẽ maxime diligebam, aduerſatus eſt me. & forte dicit propter aliquem eorum, qui præſentes aderant, qui ei grauius aduerſabatur. Sic igitur præmiſ D ſis aduerſitatibus quæ pertinẽt ad exteriora, ſubiungit de proprii corporis conſumptione dicens, Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum. quia ſcilicet propter grauitatem ægritudinis carnes eius cõſumptæ erant, ita quòd cutis eius oſſibus adhæreret: ſed quia labia ſũt carnea, quæ dentibus ſicut oſſibus adhærent, ideo ad hæc excipienda

ſubdit, Et derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes E
meos. per quod uidetur occulte innuere quòd omnibus aliis officiis membrorum ceſſantibus, ſolum ei remanſerat locutionis officium. Enumeratis ergo aduerſitatibus ſuis eos ad compaſsionem inuitat, geminans nunc petitionem propter multitudinem miſeriarũ dicens, Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem uos amici mei. ex quo ab aliis ſum derelictus. Cauſa autem miſerendi eſt miſeria, quæ tanto grauior eſt, quanto a fortiori inducitur, ideo ſubdit, Quia manus Domini tetigit me. intelligebat enim ſe a Deo percuſſum. non uidetur autem decens ut homini afflicto affli F
ctionẽ addatis, & ideo ſubdit, Quare perſequimini me ſicut Deus? quaſi dicat, ſufficit mihi perſecutio, quæ eſt a Deo. ueſtrum autem eſſet magis conſolationem adhibere. qualiter autem perſequerentur oſtendit ſubdens, Et carnibus meis ſaturamini. quod proprie ad detractores pertinet: qui carnibus humanis ueſci dicuntur, inquantum iniquitatibus aliorum delectãtur. Caro enim eſt infirmior pars animalis.

LECTIO II. G

QVIS mihi tribuat ut ſcribantur ſermones mei? quis mihi det ut exarentur in libro Stylo ferreo, & plumbi lamina, uel certe ſculpantur in ſilice? Scio enim quòd redẽptor meus uiuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum. Et rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum. Quem uiſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Quare ergo nunc dicitis, Perſequamur eum, & radicẽ uer- H
bi inueniamus cõtra eũ? Fugite ergo a facie gladii, quoniã ultor iniquitatum gladius eſt: & ſcitote eſſe iudiciũ.

DIXERAT ſuperius Iob ſpem ſuam eſſe ablatã quaſi arboris auulſæ. quod quidẽ dixit referens ad ſpẽ tẽporalis proſpe-

A proſperitatis recuperandæ: ad quam eum amici eius mul-
tipliciter incitabant. hanc autem ſpem ſibi habendam nō
eſſe, ſupra multipliciter oſtendit ad diuerſa inconuenien
tia deducendo. nunc autem manifeſte ſuam intentionem
aperit, oſtendens ſe prædicta non dixiſſe quaſi de Deo de-
ſperans, ſed quia altiorem ſpem de eo gerebat, nou quaſi
relatam ad præſentia bona, ſed ad futura. Et quia grandia
& mira & certa dicturus erat, præoſtendit deſiderium ſuū
ad hoc, quòd ſentētia quā dicturus erat, in fine poſteriorū
perpetnetur. trāſmittimus autem ſenſus & uerba noſtra in
B poſteros per ſcripturæ officiū: & ideo dicit, Quis mihi tri
buat, ut ſcribantur ſermones mei? ſcilicet quos dicturus
ſum de ſpe, quam in Deo firmaui, ne obliuione deleantur.
Solent autem ea quæ atramento ſcribuntur per longinqui-
tatem temporis deleri: & ideo quando uolumus aliquam
ſcripturam in longinquum ſeruari, non ſolum per modum
ſcripturæ eam deſcribimus, ſed per aliquam impreſsionē
ſiue in pelle, ſiue in metallo, ſiue in lapide; & quia illud
quod ſperabat, non erat in proximo futnrum, ſed in
fine temporum reſeruatur implendum, ideo ſubdit,
C Quis mihi det ut exarentur in libro ſtylo ferreo? qnaſi
in impreſsione aliqua facta in pelle. aut ſi hoc parum eſt,
impreſsione facta fortiori, In lanima plumbi. uel ſi &
hoc paruum uidetur, Certe ſculpantur ſtylo ferreo in ſili-
ce. qui ſint autem hi ſermones quos tanta diligentia uelit
conſeruari, oſtendit ſubdens, Scio enim quòd redemptor
meus uiuit. ſignanter hoc per modum cauſæ asſignat. ea
enim quæ pro certo non habemus, non curamus mandare
memoriæ. et ideo ſignanter dicit, Scio enim. quia ſcilicet
per certitudinem fidei. eſt autem hæc ſpes de gloria reſur-
D rectionis futuræ, circa quam primo asſignat cauſam cum
dicit, Redemptor meus uiuit. Vbi conſiderandū quòd ho
mo qui immortalis conſtitutus fuerat a Deo, mortem per
peccatum incurrit, ſecundum illud Ro.5. Sicut per nnum
hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per pec-
catum mors: a quo quidē peccato per Chriſtum redimen-
dum

dum erat genus humanũ: quod Iob per ſpiritum fidei præuidebat. redemit autem nos Chriſtus de peccato per mortem pro nobis moriendo: non autem ſic mortuus eſt quòd eum mors abſorberet: quia etſi mortuus ſit ſecundum humanitatem, mori tamen non potuit ſecundum diuinitatẽ. ex uita autem diuinitatis etiam humanitas eſt reparata ad uitam reſurgendo, ſecundum illud 2. ad Corinth. ulti. Nam & crucifixus eſt ex infirmitate noſtra: ſed uiuit ex uirtute Dei. et uita autem Chriſti reſurgentis ad omnes homines diffundetur in reſurrectione cõmuni. unde & ibidem ſubdit Apoſtolus, Nã & nos infirmi ſumus in illo, ſed uiuemus in illo, ſcilicet uirtute Dei in uobis. unde & Dominus dixit Io. 5. Quando mortui audient uocẽ filii Dei: & qui audierint, uiuent. ſicut enim pater habet uitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio uitam habere in ſemetipſo. eſt ergo primordialis cauſa reſurrectionis humanæ uita filii Dei, quæ non ſumit initium ex Maria ſicut Ebionitæ dixerunt, ſed ſemper fuit, ſecundum Apoſtolum Hebræorum ultimo, Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſæcula. et ideo ſignanter nõ dicit, Redemptor uiuet, ſed uiuit. et ex hac cauſa futuram reſurrectionem pronunciat, tempus ipſius determinans, cum ſubdit, Et in nouisſimo die de terra ſurrecturus ſum. Vbi conſiderandum eſt quòd quidam ponentes motum cæli, & hunc ſtatum mundi in æternum duraturũ, poſuerunt, quòd circa reuolutiones annorum redeuntibus ſtellis ad ſitus eoſdem, homines mortui repararentur ad uitam. cum autem dies ex motu cæli cauſetur, ſi motus cæli in æternũ durabit, nullus erit nouisſimus dies: & ideo ad prædictum errorem tollendum ſignanter dicit, In nouisſimo die. et concordat ſententiæ Domini, qui dicit Io. 6. Ego reſuſcitabo eum in nouisſimo die. Fuerunt alii qui dixerunt, quòd homines reſurgent reſumendo non terrena, ſed quædã cæleſtia corpora. ſed ad hoc excludendum ſubdit, Et rurſum circundabor pelle mea. quod ſignanter dicit, quia ſupra dixerat, ſolam pellem circa oſſa remanſiſſe. ex ipſo autẽ modo loquendi, rationem reſurrectionis aſſignat: ne ſcili-

cet

A cet anima a proprio indumento ſemper remaneat denudata. Rurſus fuerunt alii qui dixerunt animam idem corpus quod depoſuerat reſumpturam, ſed ſecuudum conditionem eandem, ut ſcilicet indigeat cibis, & potibus, & alia opera carnalia huius uitæ exerceat, ſed hoc excludit ſubdens, Et in carne mea uidebo Deum. manifeſtum eſt enim quòd caro hominis ſecundum ſtatum uitæ præſentis corruptibilis eſt. corpus autẽ quod corrumpitur, aggrauat animam: ut dicitur Sap. 9. Et ideo nullus in hac mortali carne uiuens, poteſt uidere Deum: ſed caro quam anima in reſur-
B rectione reſumet, eadem quidem erit per ſubſtantiã, neq; corruptionem habebit ex diuino munere, ſecundum illud Apoſtoli 1. ad Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & ideo illa caro huius condicionis erit, quòd in nullo animam impediat quin Deum poſſit uidere, ſed erit ei omnino ſubiecta. quod ignorans Porphirius dixit quòd animæ ad hoc quòd fiat beata, omne corpus fugiẽdum eſt, quaſi anima ſit Deum uiſura non homo. & ad hoc excludendum ſubdit, Quem uiſurus ſum ego ipſe. quaſi dicat, non ſolum anima mea Deum uidebit, ſed ego ipſe qui
C ex anima & corpore ſubſiſto. et ut oſtendat quòd illius uiſionis etiam ſuo modo erat particeps corpus, ſubiungit, Et oculi mei conſpecturi ſunt. non quia oculi corporis diuinam eſſentiam ſint uiſuri, ſed quia oculi corporis uidebunt Deum hominem factum. uidebunt etiã gloriam Dei in creatura refulgentem, ſecundum Aug. in fine de ciuitate Dei. & ut idem numero nõ ſolum ſpecie reparandus homo credatur ad Deum uidendum, ſubiungit, Et non alius. ſcilicet numero, ſcilicet ne credatur talem ſe uitæ reparationem expectare, qualem deſcribit Ariſt. in 2. de generatio-
D ne dicens, quòd quorumcunque ſubſtantia eſt corruptibilis, reiteratur eadem ſpecie, non eadem numero. His ergo præmiſsis de cauſa reſurrectionis, tempore, & modo, & gloria reſurgentis, & identitate eiuſdem ſubiungit, Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. ad oſtendendum quòd hanc ſpem non ſolum habebat in uerbis, ſed in corde abſconditam:

ſconditam, non dubiam ſed firmiſſimam: non quaſi uilem ſed quaſi pretioſam. quod enim in ſinu abſconditur, in occulto habetur, & firmiter conſeruatur, & carum reputatur. ſic ergo oſtẽſa altitudine ſpei ſuæ quã habebat de Deo, excludit eorum calumnias, quas contra eum quærebant, quòd Dei ſpem & amorẽ abieciſſet, quia in temporalibus ſpem non ponebat: unde ſubdit, Quare ergo nunc dicitis perſequamur eum? ſcilicet tanquam de Deo deſperantem, uel Deum non timentem. Et radicẽ uerbi inueniamus contra eum. improbando dicta mea, quaſi prouidentiam Dei negauerim, quã non nego ſed aſſero, dicens præmia & pœnas a Deo præparari hominibus etiam poſt hanc uitam: & ideo ſubdit, Fugite ergo a facie gladii. ideſt diuinæ ultionis in futura uita nobis reſeruatæ: quamuis temporali proſperitate floreatis. Quoniam ultor iniquitatum gladius eſt. ideſt ultio quam ipſe proprie inducet poſt mortem. Et ſcitote eſſe iudicium. non ſolum in hac uita, ſed poſt hanc uitam in reſurrectione bonorum & malorum.

CAP. XX. LECTIO I.

RESPONDENS autem Sophar Naamathites dixit: Idcirco cogitationes meæ uariæ ſuccedunt ſibi, & mens in diuerſa rapitur. Doctrinam qua me arguis audiã, & ſpiritus intelligentiæ meæ reſpondebit mihi. Hoc ſcio a principio, ex quo eſt poſitus homo ſuper terram, quòd laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. Si aſcenderit uſque ad cælum ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur: & qui eum uiderant dicent, ubi eſt? Velut ſomnium auolans non inuenietur: tranſiet ſicut uiſio nocturna. Oculus qui eum uiderat non uidebit, neque ultra intuebitur eum locus ſuus. Filii eius atterentur egeſtate, & manus illius reddent ei dolorem ſuum. Oſſa eius implebuntur

uitiis

A uitiis adoleſcentiæ eius, & cũ eo in puluere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcondit illud ſub lingua ſua. Parcet illi, & non derelinquet illud, & cælabit in gutture ſuo.

SOPHAR audita ſententia Iob de ſpe futuræ uitæ acquieuiſſe uidetur: unde & poſt hanc ſecundam eius reſponſionem tertio nihil contradixit: ſed tamen adhuc erat aliquid in corde eius, quod a priori ſententia eum nõ permittebat omnino recedere. putabat enim quòd etſi in futura
B uita fierẽt retributiones & punitiones pro meritis, ut Iob dixerat, nihilominus tamen adhuc ei uidebatur quòd proſperitates & aduerſitates huius uitæ hominibus diſpenſarentur a Deo pro merito uirtutũ uel peccatorum: & ideo quaſi in parte conuictus, & in parte adhuc primam ſententiam tenens dicit, Idcirco. ſcilicet propter uerba quæ dicis de ſpe futuræ uitæ. Cogitationes meæ uariæ ſuccedunt ſibi. et ut nõ intelligantur huiuſmodi uariæ cogitationes ad eandem ſententiam pertinere, ſicut cum aliquis eandem concluſionem per uarias rationes excogitat, ſubdit, Et
C mens in diuerſa rapitur. ſcilicet uiolentia rationum quæ induci poſſunt pro utraque ſententia, nunc ad unum, nunc ad aliud ducor, quaſi non ſufficiens ad contrarias rationes ſoluendas. uidebatur enim ei quòd ſententiam Iob de ſpe futuræ uitæ repudiare non deberet: & ideo ſubdit, Doctrinam qua me arguis audiam. credendo ſcilicet quod dixiſti de reſurrectione futura: ſed tamẽ adhuc totaliter primam ſententiam non dimitto: & hoc eſt quod ſubdit, Et ſpiritus intelligentiæ meæ reſpondebit mihi. quaſi dicat, adhuc intellectus meus habet quid pro ſententia ſua reſpondeat.
D Hoc autem uidebatur ei certiſſimum & experimento probatum, quòd mali etſi aliqua proſperitate gaudeant, tamẽ illa ſit breuis, & cito in hac uita etiam finiatur uel per feſtinam mortem, uel per aliquam ſubſequentem aduerſitatẽ, & hoc eſt quod ſubdit, Hoc ſcio a principio, ex quo eſt poſitus homo ſuper terram. quaſi dicat, a principio humani

generis. Quòd laus impiorum breuis ſit. laudantur enim quandoque ad modicũ propter aliquã bonitatis ſigna quæ in eis apparent, ſed illa ſtatim obnubilantur ex iniquis operibus quæ in eis apparent, & ideo gaudiũ quod habent de fauore quem capiunt ex ſua ſimulatione, in breui pertranſit: & hoc eſt quod ſubdit, Et gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. quaſi in momento pertranſiet: quia ex fructibus ſuis cognoſcitur ut dicitur Matt.7. Contingit tamen quandoque quòd ex illo fauore, quem breui tempore ex ſua ſimulatione captauit, ad aliquem alium ſtatum ſublimatus eſt. unde conſequenter oſtendit, quòd nec ei ſtabile erit dicens, Si aſcenderit uſque in cælum ſuperbia eius. ideſt propter altum ſtatum, quem adeptus eſt, in tantam aſcendat ſuperbiam, quòd non reputet ſe caducum quaſi terrenum, ſed immobilem quaſi cæleſtem. Et eius caput nubes tetigerit. ut ſcilicet ultra communem ſtatum hominum promoueatur. Quaſi ſterquilinium in fine perdetur. uel propter feſtinam mortem, ex qua reddetur humanum cadauer uile & abominabile quaſi ſtercus, ſecundum illud Hier. 9. Cadet morticinum hominis quaſi ſtercus ſuper faciẽ regionis. uel per hoc quòd eius malitia detegetur, & ab omnibus reputabitur uilis, ſecundum illud Ecc.9. Omnis mulier quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in uia conculcabitur. Eius autem ſuperbia deiecta, ſtupor in cordibus hominum orietur de tam ſubita deiectione, & reuerentia, quæ habebatur ad ipſum, ceſſabit: unde ſubditur, Et qui eum uiderant, dicẽt Vbi eſt? uel admirantes uel contemnentes. et ut oſtendat eius deiectionem irreparabilem eſſe, ſubdit, Et uelut ſomniũ auolans non inuenietur. ſicut enim auis faciliter auolando aufertur ab oculis hominum, ita etiam ſomnia de facili auferuntur a cognitione humana: & quia eorũ nullum manet ueſtigium uel debile, neque aliquod teſtimonium, per quod, ſi perdetur, poſſit requiri, ideo irreparabiliter tranſit eius cognitio: & ſimiliter dat intelligere quòd caſus impiorum ſit irrecuperabilis, & huiuſmodi irrecuperabilitatis cauſam oſtendit multiplicem, primo quidem ex

A parte ipſius peccatoris, qui perit: unde dicit, Tranſibit ſicut uiſio nocturna. quæ quidem eſt uiſio fantaſmatis non permanentis: & ideo poſtquam deſierit, ad eam reditus haberi non poteſt. uiſio autem diurna eſt alicuius rei permanentis: quam ſi aliquis uidere deſierit, ad eam uidendam rurſus recurrere poteſt. et ſimiliter quàm diu peccator manet, ſi aduerſitas ei adueniat, poteſt reparatio ſperari. ſed quando ipſe ex hac uita tranſierit, nulla ulterius reparatio ſperatur. ſecundo autem ex parte aliorum hominum oſtendit cauſam eſſe irreparabilem cum ſubdit, Oculus qui eum
B uiderat, non uidebit. ea enim, quæ ab oculis recedunt, de facili etiam a memoria tranſeunt. unde mortui qui ſubtrahuntur humanis aſpectibus, de facili obliuioni traduntur: ut ſic nec in memoriis hominum gloriam habeant, nec amici eius amplius auxiliũ præſtare curant. tertio oſtendit cauſam irrecuperabilitatis eius, quia nõ poteſt redire ad priorem ſtatum, unde ſubdit, Nec ultra intuebitur eum locus eius. non enim poteſt homo redire poſt mortẽ ad eundem modum uiuendi: & nõ ſolum ipſe deiicietur in propria perſona tranſiens, & oculis hominum ſubtractus proprio loco
C nunquam reſtituendus, ſed etiam filii pro peccato eius punientur: unde ſequitur, Filii eius atterentur egeſtate. iuſto ſcilicet Dei iudicio: ut quia pro diuitiis filiorum peccauit, in hoc etiam ſpe ſua fruſtretur, filiis eius pauperibus effectis. Deinde quaſi acquieſcens iam ſententiæ Iob, ſubiungit etiam de pœnis futuræ uitæ dicens, Et manus illius reddant ei dolorem ſuum. ideſt pro operibus peccatorum quæ fecit, dolorem patietur in pœnis. et quòd iſta retributio doloris ſit intelligenda poſt mortem, apparet per hoc quod ſubditur, Oſſa eius implebuntur uitiis adoleſcentiæ
D eius, & cum eo in puluere dormient. quaſi dicat, etiã poſt mortem quando carnes eius in puluerem reſoluuntur ſolis oſſibus in ſepulcro remanentibus, pœnam patietur pro peccatis non ſolum quæ in ſenectute, ſed etiam quæ in adoleſcentia commiſit, quæ eſt magis præceps ad peccandum. et cauſam etiam quare poſt mortem puniatur pro peccatis

oſtendit. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcon E
det illud ſub lingua ſua. et loquitur ad ſimilitudinem homi
nis dulcem cibum comedentis, qui non cito illum abſor-
bet, ſed diu tenet in ore, ut diutius delectetur. unde hanc
ſimilitudinem exponens ſubdit, Parcet illi. ſcilicet malo
uel peccato, quod eſt ei dulce, nolēs illud deſtruere: quod
quidem deſtrueretur deſerendo. unde ſequitur, Et nō de-
relinquet illud. quare autem nō relinquitur oſtēdit ſubdēs,
Et cælabit in gutture ſuo. ideſt nulli manifeſtabit, & pro-
pter hoc nullum ei peccatū occultum diſſuadebit, nec ali-
quod remedium adhibebit: quod adhibetur peccata ſua F
confitentibus. hæc eſt ergo cauſa, quare peccata alicuius
puniuntur poſt mortem, quia ea in uita relinquere noluit.

LECTIO II.

PANIS eius in utero illius uertetur in fel aſpi-
dum intrinſecus. Diuitias quas deuorauit euo-
met, & de uentre illius extrahet eas Deus. Ca-
put aſpidum ſurget, & occidet eum in lingua uiperæ.
Non uideat riuos fluminis, torrentes mellis & buty- G
ri. Luet quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur: iu-
xta multitudinem adinuentionum ſuarum ſic & ſuſti-
nebit: Quoniam confringens nudauit pauperis domū:
rapuit & nō ædificauit eā: Nec eſt ſatiatus uenter eius:
& cum habuerit quæ concupierat, poſſidere non pote-
rit. Non remanſit de cibo eius, & propterea nihil per-
manebit de bonis eius. Cum ſatiatus fuerit arctabitur:
æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum. Vtinam im
pleatur uenter eius ut emittat in eum iram furoris ſui, H
& pluat ſuper illum bellum ſuum. Fugiet arma ferrea,
& irruet in arcum æreum. Eductus & egrediens de uagi
na ſua, & fulgurans in amaritudine ſua, uadent & ue-
nient ſuper eum horribiles. Omnes tenebræ abſcondi-

A tæ ſunt in occultis eius. deuorabit eum ignis qui non ſuccenditur: affligetur relictus in tabernaculo ſuo. Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra cõſurget aduerſus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hæc eſt pars hominis impii a Deo, & hereditas uerborum eius a Domino.

QVIA dixerat quòd oſſa impii replẽda ſunt uitiis adoleſcentiæ eius, ut ſcilicet pro eis puniatur poſt mortẽ, nunc
B de pœnis eius proſequitur latius: & primo oſtendit quòd bona, quæ in hoc mundo habuit, ei uertentur in mala: & utitur ſimilitudine comedentis, cui cibus quandoque in malũ conuertitur, & hoc duobus modis, uno modo quando cibus indigeſtus interius manet, & cõuertitur in humores uenenoſos: & quantum ad hoc dicit, Panis eius in utero illius uertetur in fel aſpidum intrinſecus. quaſi dicat, ſicut quandoque cibus comeſtus cõuertitur in humores uenenoſos, ita & bona, quæ in hoc mundo habuit perſeueranter uſque ad mortem, conuertuntur in amaritudinem
C mortis. ſecundo cibus comeſtus ſi digeri non poteſt, per uomitum extra eiicitur cum abominatione & dolore: ita quandoque etiam cõtingit, quòd homines peccatores bona temporalia quæ in hoc mundo acquirunt, quia eis bene non utuntur, quaſi indigeſta diuino iudicio cum dolore amittunt: unde ſubdit, Diuitias quas deuorauit. ideſt rapaciter acquiſiuit. Euomet. ideſt cum abominatione perdet, & de uẽtre eius. ideſt de eius dominio. Extrahet eas Deus. quia ſcilicet diuino iudicio per quandam uiolentiam ei auferentur: nec ſolum bona quæ habuit, ei uertentur in ma-
D lum, ſed etiam ab inimicis mala patietur, & facto & uerbo: & ideo duo exempla ponit, primum quidem de aſpide, quæ mordendo interficit. unde dicit, Caput aſpidis ſurget: ſcilicet contra eum ad eum mordendum. per quod ſignificatur aliquis malefactorum princeps uel etiam diabolus eum inuadens. ſecundum exemplum ponit de uipera, quæ lingua

gua ſua uenena diffundit: unde ſequitur, Et occidet eum E
lingua uiperæ. per quam intelligitur quodcunque nocumentum proueniens ex lingua hominis, quaſi uenenum ex lingua uiperæ. Deinde ſubiungit pœnam ex priuatione bonorum, Non uideat riuos fluminis, torrentes mellis & butyri. mel autē & butyrū in hoc conueniunt, quòd utrunq; ſuaue eſt ad edendū: ſed mel officio apum ex floribus colligitur, butyrum autem miniſterio hominum, & lacte domeſticorum ſumitur, unde per mel poteſt ſignificari quodcunque bonū delectabile proueniens abſque induſtria hominum: per butyrum autem deſignatur aliquod bonū dele F
ctans ex ſtudio humano proueniens. torrens autem ſubito & ex inſperato ſuperueniens in flumine, abundantiam deſignat propter aquarum multitudinem. in riuulis autem diſtributio bonorum deſignatur. non enim omnes omnia habent neque temporalia neque ſpiritualia bona, ſed quidā hæc, quidam illa. datur ergo intelligi quòd bonis ſecundum Sophar ſententiam ſuauitas bonorū proueniat abundanter & ex inſperato tum ex humano miniſterio, tum ex prouidentia diuina ſine humana induſtria, ſecundū tamen quandam ordinatam diſtributionem; qua quidem diſtributio- G
ne priuandum aſſerit peccatorem. et quia quandoque ex multitudine pœnarum homo deficit ut ulterius pœnas ſuſtinere non poſſit, ſubiungit quòd peccator quāuis in hac uita multipliciter puniatur, tamen ulterius reſeruatur ad pœnas futuræ uitæ: unde ſequitur, Luet quæ fecit omnia. ideſt pro ſingulis peccatis ſuis pœnam patietur. Nec tamē conſumetur. ſcilicet ſecundum animam quæ futuris pœnis reſeruatur. conſequenter oſtendit conuenientiam pœnarum ad culpas cum ſubdit, Iuxta multitudinem adinuentionum ſuarum. ideſt peccatorum quæ ſolicite excogitat. H
Sic & ſuſtinebit. ſcilicet quia pœna per quandam conuenientiam culpæ reſpondebit. et poſt hoc manifeſtat quantum ad culpam rapacitatis, in qua duo per ordinē ponit, quorum primum eſt uiolenta deprædatio: quod ſignificat ſubdens, Quoniam confringens nudauit pauperes:

in con-

A in confractione quidem uiolentiam ſignificans, in nudatione rapinam. Secundo ponit reſtitutionis negligentiam: & quantum ad hoc ſubdit, Domum rapuit, & non ædificauit eam. quaſi dicat, ea quæ de domo rapuit, uel quæ in domo confringendo deſtruxit, recompenſare neglexit. huic autem culpæ conuenientē pœnam ſubiungit, dicens, Nec eſt ſatiatus uenter eius. quaſi dicat, quia nudauit domū pauperis, eum de bonis ſuis ſatiari non ſinens, ideo appetitus eius non eſt ſatiatus, nec de bonis quæ iure poſsidet, neque de iis, quæ iniuſte acquiſiuit: quia ſicut dicitur Eccle. 5. Auarus nō implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ab eis: & quantum ad hoc ſubdit, Et cum habuerit quæ concupierat poſsidere nō poterit. quia uel ipſe ſubtrahetur eis, uel illa ſubtrahūtur ei: & hoc conueniens eſt, ut quia ea quæ rapuit, ſpōte reſtituere noluit, ea inuitus amittat. Deinde manifeſtat idem in culpa uoracitatis, quam ponit ſubdens, Non remanſit de cibo eius. quia ſcilicet quidquid habuit, in ſuos uſus conuertit, nec in aliorum neceſsitatem reſeruans, ſubiungit conuenientem pœnam dicens, propterea nihil permanebit de

B (margin letter at "cle. 5.")

C bonis eius: ſcilicet ei, quia omnia perdet: & hæc eſt conueniens pœna quantum ad hoc quòd de bonis ſuis aliis noluit reſeruare, unde iuſtum eſt ut ei nihil reſeruetur. Quantum uero ad hoc quòd ſuperflua in ſuos uſus conſumpſit, ſubiungit aliam conuenientem pœnam dicens, Cum ſatiatus fuerit arctabitur. et loquitur ad ſimilitudinem hominis qui nimis comedit, cuius uiſcera arctantur ex nimio cibo compreſſa, per quod ſignificatur quòd homo qui ſuperflua ſibi acquiſiuit, arctationem quandam patietur, nō ualēs omnia acquiſita recte diſponere, ſicut patet Luc. 12.

D de diuite cuius ager uberes fructus protulit, quòd uoluit horrea ſua deſtruere, ut faceret ampliora. ex arctatione uiſcerum ſequitur inordinatus calor & anxietas, unde ſubdit, Et æſtuabit. et ſimiliter illi qui multa ſibi immoderate congregant, multa ſolicitudine affliguntur. demùm ex ſuperfluo cibo ad omnia membra ſolet dolor peruenire, unde

unde ſubdit, Et omnis dolor irruet in eum. ſimiliter etiam E
iis qui ſuperflua congregauerunt, multiplex dolor exoritur, dum in pluribus diſpendia patiuntur. Conſiderãs ergo Sophar quòd ſaturitas impii eſt ei nociua, quaſi ex zelo iuſtitiæ, optat ei ſaturitatem bonorum temporalium, ut pœnam patiatur: unde ſequitur, Vtinam impleatur uenter eius. ſcilicet abundantia temporalium bonorum. Vt emittat in eum. ſcilicet Deus. Irã furoris ſui. ideſt uindictam ſine miſericordia: & modum iræ oſtendit ſubdens, Et pluat ſuper eũ bellum ſuũ. & in hoc quod dicit, Pluat. deſignat malorum abundantiam: & in hoc quod dicit, Super il F
lum, ideſt ſuper uiros peccatores, deſignat impotentiam reſiſtendi. in hoc autem quod dicit, Bellum ſuum, oſtendit quòd mala non inferuntur ei ad correctionẽ per modũ diſciplinæ, qua pater caſtigat filium, ſed per modum exterminii quo hoſtes perduntur. unde ſubdit, Fugiet arma ferrea. ideſt pœnas præſentis uitæ impatiẽter eas ſuſtinendo, quæ ad modum gladii ferrei feriũt de propinquo. Et irruet in arcum æreum. ideſt in pœnas futuræ uitæ, quæ quaſi feriunt a remotis ad modum arcus ærei, qui eſt infrangibilis, ut futurarum pœnarum interminabilitas deſignetur. expo G
nit autem conſequenter huius arcus proceſſum dicens, Eductus, & egrediens de uagina ſua. ſupple eſt arcus ille. quàm diu enim arcus eſt in uagina, non percutit: & ſimiliter ultio futuræ damnationis quàm diu eſt in Dei præſentia, quaſi in quadam uagina non damnat, ſed educitur de hac uagina per malitiam prouocantem Deum, & tunc egreditur per diſpoſitionem diuinam: & eius effectum oſtendit ſubdens, Et fulgurãs amaritudine ſua. ſicut enim fulgur de ſupernis & ſubito, & cum uiolentia & claritate uenit, ita illa ultio infertur peccatori a Deo ex improuiſo cum tanta H
uiolentia, quòd reſiſti non poterit: & cum tanta claritate iuſtitiæ quòd excuſationis locus non erit: & ex hoc peccator replebitur amaritudine. Deinde pœnas ultionis explicat per partes. & primo quantum ad hoc, quòd ſub poteſtate dæmonum tradetur: & quantum ad hoc ſubdit, Va-

dent

A dent & uenient ſuper eum horribiles. ideſt liberam poteſtatem accipient ſuper eum dæmones. Deinde ponit pœnam damni, cum ſubdit, Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in oculis eius. quia ſcilicet perfectas tenebras exteriores & interiores patietur elongatus a claritate Dei: quod quidem in occulto dicit eſſe: quia ſicut ſanctorum claritas in hac uita nobis occulta eſt, ita & tenebroſitas impiorum. Deinde ponit pœnam ſenſus cum dicit, Deuorabit eum. non quidem conſumendo, ſed ſua afflictione abſorbendo. Ignis. ſcilicet geennæ. Qui non ſuccenditur. ſcilicet hu-
B mano ſtudio, ſed diuina uirtute, ſecundum illud Eſa. 30. Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam. In his autem pœnis nullum auxilium ſibi aderit: unde ſubdit, Affligetur relictus in tabernaculo ſuo. ex hoc quòd relinquitur ſine auxilio in loco pœnarum ſibi deputato. Poſitis ergo pœnis, quas in ſeipſo patietur, ſubiungit pœnas quæ pertinent ad ipſum ſecundum quòd poſt mortem remanet in hac uita: & primo quidem quantum ad hoc quòd remanet in memoriis hominum dicens, Reuelabunt cæli iniquitatem eius. ideſt cæleſti uirtute fiet quòd iniquitas e-
C ius reueletur poſt mortem, quæ latebat in uita. Et terra conſurget aduerſus eum. quia manifeſta eius iniquitate homines terreni etiam contra mortuum turbabuntur, qui forte uiuum reuerebãtur. Deinde ponit pœnam eius quantum ad hoc quod remanet in filiis, cum dicit, Apertum erit germen domus illius. ideſt filii eius expoſiti erunt tribulationibus. & hoc germen Detrahetur, ſcilicet de hac uita. In die furoris Domini. ideſt in die uindictæ diuinæ. quãuis poſsit & hoc ad finale iudiciũ referri, in quo ſancti reuelabunt iniquitatem peccatoris, & totus mundus pu-
D gnabit contra inſenſatos. Et germina, ideſt opera peccati manifeſtabuntur: & tandem impius detrahetur in infernum. Deinde epilogãdo ſubdit, Hæc eſt pars impii a Deo. ideſt quam ſibi acquiſiuit prauis uerbis & operibus. Et hereditas uerborum eius a Domino. ideſt quam ſibi acquiſiuit prauis ſermonibus. Conſiderandum quòd inter præ-

miſſa præſenti bus pœnis futuras commiſcuit. E

CAP. XXI. LECTIO I.

RESPONDENS autem Iob dixit: Audite quæſo ſermones meos, & agite pænitẽtiam. Suſtinete me ut & ego loquar, & poſt mea, ſi uidebitur, uerba ridete. Nunquid contra hominem diſputatio mea eſt, ut merito non debeam contriſtari? Attendite me & obſtupeſcite, & ſuperponite digitum ori F
ueſtro. Et ego quando recordatus fuero pertimeſco: & concutit carnem meam tremor. Quare ergo impii uiuunt, ſubleuati ſunt, confortatique diuitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conſpectu eorum. Domus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ: & non eſt uirga Dei ſuper illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: uacca peperit, & non eſt priuata fetu ſuo. Egrediuntur quaſi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant luſibus. Tenent tympanum G
& citharam, & gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos: & in puncto ad inferna deſcendunt. Qui dixerunt Deo, Recede a nobis: & ſcientiã uiarum tuarum nolumus. Quis eſt omnipotens ut ſeruiamus ei? Et quid nobis prodeſt ſi orauerimus illum? Veruntamen quia non ſunt in manu eorum bona ſua, conſilium impiorum longe ſit a me. Quotiens lucerna impiorum extinguetur, & ſuperueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris ſui. Erunt ſicut paleæ ante faciem H
uenti, & ſicut fauilla quam turbo diſpergit. Deus ſeruabit filiis illius dolorem patris: & cum reddiderit, tunc ſciet. Videbunt oculi eius interfectionem ſuam: & de furore omnipotentis bibet. Quid enim ad eum pertinet

A net de domo ſua poſt ſe? & ſi numerus menſium eius dimidietur?

QVIA Sophar in præmiſsis uerbis quantum ad aliquid iam ſententiæ Iob conſenſerat, ut poneret peccata puniri poſt mortem, quamuis adhuc in hoc ſuam ſententiam retineret, quòd etiam in uita iſta, peccata temporaliter puniuntur, erectus fuit Iob in ſpē conuertendi eos totaliter ad ueram ſententiam: & ideo primo humiliter inducit eos ad attentionem cum dicit, Audite, quæſo, ſermones B meos. & quia hactenus cum quadā irriſione eius uerba audierant, ſubdit, Et agite pænitentiam. ſcilicet de hoc quòd uerba mea irriſiſtis: uel quia ueritati contradixiſtis. & quia omnes bis locuti eſtis, Suſtinete me ut & ego loquar: reſpondebo ſcilicet ad ea quæ ultimo propoſita ſunt, & ne antequam audirent, iudicium condemnationis proferat; ſubdit, Et poſt mea, ſi uidebitur, uerba ridete. quaſi dicat, ſi iudicatis meam hanc ſententiam deriſibilem eſſe, prius tamen meam reſponſionem audiatis: quæ ſi uobis non ſatisfaciat, poſtea poteritis iuſtius ridere. & ne uideātur e-C ius uerba deſpicienda fore, oſtendit quòd de magnis locuturus eſt, ſcilicet de diuinis iudiciis, non de humanis; unde ſubdit, Nunquid contra hominem diſputatio mea eſt, ut merito non debam contriſtari? quaſi dicat, ſi ad hoc tenderet meæ diſputationis intentio, ut inquirerē an aliquis homo iuſte uel iniuſte me afflixerit, qualitercunque acciſſet, merito triſtitia carerem, ſed diſpoſitio mea tendit ad inquirendum quomodo hoc iuſto Dei iudicio acciderit: & quia de magna re eſt iſta diſputatio, ideo audienda eſt attente: unde dicit, Attendite me. eſt autem audien-D da non leuiter & cum irriſione, ſed magis grauiter & cum ſtupore: unde ſubdit, Et obſtupeſcite. eſt autem audienda ſilenter & ſine muſitatione: unde ſubdit, Et ſupponite digitū ori ueſtro. & ne uideatur hoc iactanter dicere, quaſi ad deferendum honorem ſuæ auctoritati, oſtendit ſe etiam in altitudine huius quæſtionis ſtupere: unde ſubdit, Et

ego quando recordatus fuero pertimeſco. ne ſcilicet in E tanta quæſtione in aliquo a ueritate deficiam, aut irreuerẽter de diuinis iudiciis loquar. timor autem iſte non ſiſtit in mente, ſed peruenit uſque ad carnem. unde ſudit, Et cócutit carnẽ meam tremor. ex uehementi enim paſsione etiã caro immutatur. quibus præmiſsis ſufficientibus ad attentionem excitandam, procedit ad quæſtionem. & quia Sophar dixerat quòd proſperitas malorum, ſi quæ ſint, breui tempore finiuntur, & bona in malum eis uertuntur, ideo hæc ſtatim Iob improbat dicens, Quare ergo impii uiuũt? ſcilicet diu: quaſi dicat, ſi impius uelut auis uolans, & uelut uiſio nocturna cito tranſit, unde eſt quòd multi impii habent uitæ diuturnitatem? Item ſi hypocritæ gaudiũ eſt ad inſtar puncti, & eius aſcenſus cito deiicietur, Quare ſubleuati ſunt? ideſt in honoribus promoti. Item ſi diuitias quas deuorauit euomit, Quare ſubleuati ſunt, confortatique diuitiis? ideſt quare eorum diuitiæ ſunt eis confirmatæ? contra hoc etiam quod dixerat, Filii eius atterentur egeſtate, dicit, Semen eorum permanet corã eis, ideſt filiis eis uidentibus perſeuerent. & idem ſubiungit de aliis perſonis coniunctis dicens, Propinquorum turba & nepo G tum in conſpectu eorum. per quod duplicem proſperitatem deſignat, quia nec eorum propinqui ſubtrahuntur per mortem, quod ſignificat in hoc quod dicit, Coram eis & in conſpectu eorum. Deinde proſequitur per partes præmiſſam proſperitatem impiorum, primo quidem quantũ ad ipſos præmittens immunitatem a malo, cum dicit, Domus eorum. ideſt familiæ eorum cum neceſſariis rebus, Securæ ſunt, ſcilicet ab inſultu hoſtium. Et pacatæ, ideſt carentes interna diſſenſione, & etiam immunes ſunt a diuino flagello: & quantum ad hoc ſubdit, Et non eſt uirga Dei H ſuper illos. quia ſcilicet pro peccatis ſuis non corriguntur in hac uita. & ſubiũgit de multiplicatione bonorum: quia ſcilicet bona eorum nõ ſunt ſterilia, nec fructu ſuo priuantur: & hoc manifeſtat in ſpecie boum, qui apud antiquos acceptiſsimi erant propter agriculturam: unde dicit, Bos

eorum

A eorum & uacca concepit. ſecundum quod tollitur ſterilitas:. eſt autem conceptio primum in fructificatione animalium. Secundum eſt formatio fetus concepti in uentre, & productio ad perfectum, quod impeditur per aborſum: & quantum ad hoc dicit, Et non abortiuit. Tertium autem eſt partus: & quantum ad hoc dicit, Vacca peperit. idem ſignificans nomine bouis & uaccæ: & utitur utroque uel propter ornatum ſermonis, uel neceſsitatem metri. Quartum autem eſt educatio prolis: & quantum ad hoc ſubdit, Et non eſt priuata fetu ſuo. morte ſcilicet præoccupante.

B Conſequenter autem ſubdit de proſperitate quantũ ad filios. circa quod primo ponit prolis multitudinem, cum dicit, Egrediuntur. ſcilicet in plateis ambulantes non præuenti morte. Quaſi greges paruuli eorum. ſcilicet in multitudine & mutua concordia. ſecundo ponit eorum incolumitatem cum ſubdit, Et infantes eorum exultant luſibus. quaſi dicat non gemunt infirmitatibus. Tertio ponit eorum diſciplinam, qua apud antiquos liberi inſtruebantur in muſicis, unde dcit, Tenent tympanum & citharam & gaudent ad ſonitum organi. quaſi inſtructi: ad quod &

C ipſi conuenienter muſica utantur, & alios audiendo prudenter iudicẽt. Sed ne aliquis dicat quòd hæc eorum proſperitas modicum durat ad inſtar pũcti, cõtra hoc ſubdit, Ducunt in bonis dies ſuos. quaſi dicat, omnes dies uitæ ſuæ in proſperitate peragunt. neceſſe eſt autem ex cõmuni conditione quòd finaliter ſentiant mortẽ, ſed tamen hanc patiuntur abſque præcedenti anguſtia. unde ſubdit, Et in puncto ad inferna deſcendunt. ideſt in mortem. omnes enim antiqui ante redemptoris aduentum, de quo ſupra locutus fuerat, ad inferna deſcendebant: ſed quidam aduer

D ſitatibus preſsi in uia non ſubito, ſed per multas amaritudines ad inferna deſcendebant: ſicut Iacob dixit Gen. 37. Deſcẽdam ad filium meum lugens in infernum. ſed illi qui proſperitate uigent uſque ad mortem, quaſi in puncto uſque ad inferna deſcendunt. Poſſet autem reſponderi quòd impii inter multa mala, quæ faciunt, meruerunt a Deo pro-

proſperitatem terrenam eum amando, uel cognoſcendo, uel ei quibuſcunque operibus ſeruiendo, uel ſaltem bona temporalia ab ipſo petendo: ſed hoc excludit ſubdens, Qui dixerunt Deo, ſcilicet ex corde propoſito, quaſi ex certa malitia peccantes: Recede a nobis. quod pertinet ad defectum amoris. Scientiam uiarum tuarum noluimus. quod pertinet ad defectum cognitionis per ignorantiam affectatam. uiæ autem Domini dicuntur præcepta & iudicia eius, quibus ab ipſo diſponimur. Quis eſt omnipotens ut ſeruiamus ei? quod pertinet ad defectum bonorum operum prouenientem ex Dei contemptu. Et quid nobis prodeſt ſi adorauerimus eum? quod pertinet ad contemptum petitionis propter defectum ſpei. Sic ergo euidentiſſime confutauit eorum ſententiam, oſtendens quòd proſperitas temporalis non ſemper eſt præmium uirtutis: nec aduerſitas temporalis eſt pœna peccati, quia impii frequẽter proſperantur in hac uita nihil boni merentes a Deo. et cum hic nullas graues aduerſitates patiuntur, poſſet aliquis obiicere, ſi malis proſpera eueniunt, et aduerſitatibus carent, ergo nulla eſt ratio a malitia declinandi. unde Ecc. 9. dicitur, Eadem cunctis eueniunt, unde & corda filiorum hominũ implentur malitia: ſed huic obiectioni reſpondet dicens, Veruntamen quia non ſunt in manu eorũ bona ſua, conſilium impiorum longe ſit a me. Circa quod ſciẽdum eſt quòd in manu hominis, ideſt in poteſtate ipſius ſunt quædã bona, ſcilicet uoluntaria uirtutum opera, quorum eſt dominus per liberum arbitrum gratia Dei iuuante, & ideo huiuſmodi bona ſemper poſſunt retinere uirtuoſi quàm diu uolunt: & propter hoc conſilium ſectandi huiuſmodi bona eſt acceptandum. Sed bona temporalis proſperitatis non ſunt in poteſtate habentium, ut poſſint ea acquirere, uel retinere cum uelint. Et ideo obiiciendum eſt eorum conſilium, quo Deum, & iuſtitiam contemnunt, ut proſpere uiuant, quia per hoc nõ poſſunt aſſequi quod intendunt, ſed quandoque aduerſitatibus premuntur. Eſt autem conſiderandum ulterius, quòd aduerſitas impii grauior

A uior eſt quàm iuſti, qui ſi aduerſitatē patitur temporalem,
remanet ei fulcimentum uirtutis,& conſolatio in Deo: un
de non totaliter diſſipantur. ſed malis, amiſſis temporali-
bus bonis,quæ ſola ſibi quæſierunt,nullū remanet fulcimen
tum; unde ſubditur, Quotiens lucerna, ideſt proſperitas,
Impiorum extinguetur, ideſt finitur, Et ſuperueniet eis. di
uino iudicio, Inundatio. ideſt grauis tempeſtas aduerſita-
tis: & quotiens Deus Diuidit, ideſt ſub certa menſura di
ſtribuit, Dolores, ideſt afflictiones aliquas, Furoris ſui,
ideſt ex eius furore prouenientes, Erunt, impii ſcilicet, Si-
B cut paleæ ante faciem uenti. quæ ſcilicet propter leuitatē
reſiſtere non poſſunt uento. Et ſicut fauilla. quæ ſcilicet re
manet ligno conbuſto. Quam turbo diſpergit. quia ſcili-
cet non habet humorem ut ſimul ſe teneat: ita etiam impii
adueniente aduerſitate reſiſtere non poſſunt, quia carent
fulcimēto diuinæ ſpei. et per diuerſas cogitationes diſper-
guntur carētes humore uirtutis. et poſt hoc ſubdit de ad-
uerſitate quantum ad filios cum dicit, Deus ſeruabit filiis
illius dolorem patris. ſcilicet quia peccata patris pertin-
gunt uſque ad filios imitatores paternæ malitiæ: nec differ
C tur hoc uſque poſt mortem patris, ſed uiuente & cognoſcē
te patre hoc erit: unde ſubdit, Et cum reddiderit, ſcilicet
Deus pœnam filiis, Tunc ſciet, ſcilicet pater: unde ſubdit,
Videbunt oculi eius interfectionē ſuam. ideſt filiorū ſuo-
rum, uel quamcunque aduerſitatem: & in hoc ipſo, De fu-
rore omnipotentis bibet. quia hoc ipſum pertinet ad pœ-
nam patris, quòd filii eo uiuente puniuntur, non autem ſi
punirentur poſt eius mortem: unde ſubdit, Quid enim ad
eum pertinet de domo ſua poſt ſe? ideſt nón affligeretur a
futuris infortuniis poſterorum, & maxime cum peccator
D poſt mortem hoc ignoret, ſicut ſupra xiiii. dictum eſt, Siue
nobiles fuerint filii eius ſiue ignobiles, non intelliget: aut
etiā quid pertinet ad eum, Si numerus menſium eius diui-
ditur. non poteſt de hoc dolere in uita, quia hæc ignora-
bat futura.

LECTIO

E

LECTIO II.

VNQVID Deum docebit quiſpiam ſcientiam, qui excelſos iudicat? Iſte moritur robuſtus & ſanus, Diues & felix: Viſcera eius plena ſunt adipe, & medullis oſſa illius irrigantur. Alius uero moritur in amaritudine animæ ſuæ abſque ullis opibus: Et tamē ſimul in puluere dormient,& uermes operient eos. Certe noui cogitationes ueſtras, & ſentētias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi eſt domus principis? & ubi tabernacula impiorum? Interrogate quēlibet de uiatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoſcetis. Quia in die perditionis ſeruatur malus, & ad diē furoris ducetur. Quis arguet coram eo uias eius? & quæ fecit quis reddet illi? Ipſe ad ſepulcra ducetur, & in congerie mortuorum uigilabit. Dulcis fuit glareis cocyti: & poſt ſe omnem hominem trahet, & ante ſe innumerabiles.Quomodo igitur conſolamini me fruſtra, cū reſponſio ueſtra repugnare oſtenſa ſit ueritati? F G

QVIA ſupra Iob propoſuerat quòd impiis in hac uita quādoque proſpera quandoq; aduerſa aduenìunt, quod facit homines dubitare,ideo ad huiuſmodi dubitationis ſolutionē accedens, præmittit quòd hoc non prouenit ex defectu diuinæ ſcientiæ:quaſi eū lateat malitia eorum quibus proſpere ſuccedit: & ideo dicit,Nūquid Deū docebit quiſpiā ſcientiā. quaſi dicat nihil indiget ut ab aliquo inſtruatur de meritis hominū, ut ſciat quibus proſpera, & quibus aduerſa reddat. quod autē ſubdit,Qui excelſos iudicat,poteſt dupliciter adiungi, uno modo ut ſit ſenſus,quòd Deus non indiget inſtructione alicuius ad hoc quòd poſſit excelſos iudicare. id eſt eos qui proſperantur in hoc mundo, ſicut in rebus humanis indigent iudices inſtrui per teſtes de meritis iudicandorum. Alio modo poteſt intelligi, ut H

A inducatur quaſi probatio præcedentis. quòd enim Deus omnia ſciat, & quòd hoc ab aliis inſtrui non indigeat, patet per hoc quòd ipſe habet iudicium ſuper quemcunque excelſum. nullus autem iudicat quæ ignorat: unde non poteſt eſſe quòd alicuius quantumcunque excelſi ſcientia lateat ipſum. Præmiſſa igitur ſufficientia diuinæ ſcientiæ ſubdit dubitationis materiam, quæ poteſt accidere ſuper diuerſa humanarum rerum diſpoſitione, in qua quidam proſperantur usque ad mortem, quidam uero in miſeria moriuntur. conſiſtit autē temporalis proſperitas, primo qui-
B dem in poteſtate: & quantum ad hoc ſubdit, Iſte moritur robuſtus. ſecundo in corporis ſanitate: & quantum ad hoc ſubdit, Et ſanus. tertio in exteriorum rerum opulentia: & quantum ad hoc ſubdit, Diues. quarto in conſiliorum & operum proſpero ſucceſſu: & quantū ad hoc ſubdit, Felix. dicitur enim felix apud quoſdā, cui omnia ſuccedunt ad uotum. ut autē non ſolum diuitias ſufficientes, ſed etiā ſuperabundantes ſignificet, ſubdit, Viſcera eius plena ſunt adipe. adeps enim propter ſuperabundantiam nutrimenti generatur. et ut rurſus oſtendat eius potētiam multipli
C cibus auxiliis ſuffultam, ſubdit, Et medullis oſſa illius irrigantur. per oſſa enim fortitudo deſignatur, quorum robur nutrimento medullarum ſuſtentatur. ſubiungit autem de aliorum aduerſitate dicens, Alius uero moritur in amaritudine animæ ſuæ. quòd ſcilicet pertinet ad interiores dolores quos homines concipiunt uel de corporalibus nocumentis, uel etiā ex infortunatis euentibus. addit autem, Abſque ullis opibus, ad deſignandum exteriorum rerum defectum. ſed tamen cum ſic diuerſificentur in uita cū æqualitate meritorū, non poteſt dici quòd ſaltem in iis quæ
D ſunt poſt mortem diuerſa, ad corpus pertinentia, eorum ſors commutetur: æqualiter enim eorū corpora diſponuntur poſt mortem: unde ſubdit, Et tamen ſimul in puluere dormient. id eſt æqualiter in terra ſepelientur. Et uermes operient eos. id eſt æqualiter eorum corpora putreſcent. unde patet quòd non poteſt aſsignari ratio differentiæ quæ

eſt inter homines, ſecundum proſperitatem & aduerſitatē in iis quæ ſunt æqualis meriti uel demeriti, ex diuerſa corporum diſpoſitione poſt mortem. Erat autem opinio amicorum Iob quòd ratio prædictæ diuerſitatis eſſet ex diuerſitate meritorum: quod eſt contra id quod experimēto apparet de hoc quòd impiorum quidam proſperantur, quidam aduerſa patiuntur: unde quaſi iam improbatā eorum opinionem uituperando commemorat cum ſubdit, Certe noui cogitationes ueſtras. quibus ſcilicet Iob temerarie condemnabant. Et ſententias. ſcilicet exterioribus uerbis prolatas. Cōtra me iniquas. quia ſcilicet iniquæ impietatis me arguitis ex aduerſis quæ patior, unde ſubdit, Dicitis enim, ubi eſt domus principis? ideſt ubi ſunt tabernacula impiorum? quaſi dicat, tu ſimul cum familia tua ex altitudine tāti principatus cecidiſti, ſicut ſolent deficere tabernacula impiorū. ſic igitur per ea quæ ſupra dixerat, oſtenſa iniquitate ſui & ipſorum, accedit ad determinandum ueritatem: & præmittit hoc quod dicturus eſt non eſſe nouū, ſed apud multos diuulgatū. ſubdit enim, Interrogate quēlibet de uiatoribus. quaſi dicat nō oportet me cum magno ſtudio teſtimoniū quærere: quia haberi poterit a quibuſcunque tranſeuntibus per uiam. uel uiatores dicit eos qui hac uita utuntur non ut termino, ſed ut uia. Et hæc eadem illum intelligere cognoſcetis. quæ ſcilicet dicturus ſum uobis: unde inexcuſabiles eſtis, qui a ueritate receditis, quā omnes communiter tenent. quam quidem ueritatem exponit ſubdens, Quia in diem perditionis ſeruatur malus. quaſi dicat, quòd in hac uita non punitur malus ſed proſperatur. hoc ideo eſt quia reſeruatur eius punitio in aliud tempus, quando grauius punietur, unde ſubdit, Ad diem furoris ducitur. quia enim furor eſt ira accenſa: nomine furoris acrior uindicta ſignificatur. quare autem ad diem perditionis furoris ſeruetur, oſtēdit ſubdens, Quis arguet coram eo uiam eius, & quæ fecit quis reddet illi? Vbi duas rationes asſignare uidetur, quarum prima eſt, quia intantum eſt ſapientiæ inperceptibilis, ut nec per pœnas erudiretur

A retur ut ſuam cognoſceret culpam, ſed inter flagella murmuraret quaſi punitus iniuſte: & hoc eſt quod dicit, Quis arguet coram eo. ideſt ut ipſe recognoſcat. Viam eius, ſcilicet iniquam. Alia ratio eſt, quia pœnæ huius uitæ nõ ſunt ſufficientes ad tantarũ culparum punitionem: quia ſi acerbæ ſunt, cito interimunt: & hoc eſt quod dicit, Et quæ fecit quis reddet illi. ſcilicet, in hac uita: & ideo quaſi concludit quòd dies perditionis & furoris non eſt in hac uita, ſed per mortem. ſubdit enim ipſe, Ad ſepulcrum deiicietur. ideſt mortuus ſecundum animã uiuet: & hoc eſt quod B ſubdit, Et in congerie mortuorum uigilabit. quia ſcilicet licet uideatur dormire per corporis mortem, uigilabit tamen per animæ uitam. et ne uideatur poſt mortem tranſire ad gaudiũ ſubdit, Dulcis fuit glareis cocyti. quia enim teſtimonium uiatorum inuocauit, ueritatem de pœnis malorum poſt mortem proponit ſub fabula, quæ uulgariter ferebatur: quia ſcilicet in inferno inter alios eſſet quidam fluuius nomine cocytus, qui interpretatur luctus, quò animæ malorum perducuntur: & ſicut alii fluuii trahunt glareas, ita ille fluuius quodam modo inuoluebat animas im- C piorum. dicitur ergo impiis dulcis fuiſſe glareis cocyti: quia eius conuerſatio acceptabilis fuit malis: & ideo inter malos qui ſunt in luctu locum habebit: effectum autem huius fluuii quantum ad homines ſubdit, Et poſt ſe omnem hominem trahit. quaſi ſcilicet omnes homines cum quodam luctu moriũtur: quod enim eſt poſt mortem, eſt quaſi poſtremum huius fluuii. cuius anterius eſt quòd in hac uita agitur, & ideo ſubdit, Et ante ſe innumerabiles. quia ſcilicet etiam plurimos in hac uita præoccupat luctus. ſic igitur Iob per ordinem ſuam ſententiam explicauit, pri- D mo quidem ſupra xix. oſtendens ſpem iuſtorum tendere in remunerationem futuræ uitæ. hic autem exprimit pœnam reſeruari malis poſt mortem: & ideo ex utraque parte confutata aduerſariorum ſententia ſubdit, Quomodo ergo conſolamini me fruſtra? ſcilicet promittendo temporalem proſperitatem, cum reſponſio ueſtra repugnare oſtenſa ſit

ueritati, in hoc quòd dicitis, hominibus deputari præmium & pœnas in hac uita. quod ſupra multipliciter eſt improbatum. E

CAP. XXII. LECTIO I.

RESPONDENS autem Elipham Themanites dixit, Nunquid Deo poteſt comparari homo etiam cum perfectæ fuerit ſcientiæ? Quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris? aut quid ei confers ſi immaculata fuerit uita tua? Nunquid timens arguet te, & F
ueniet tecum in iudicium: Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas? Abſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa, & nudos ſpoliaſti ueſtibus. Aquam laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem. in fortitudine brachii tui poſsidebas terram, & potentiſsimus obtinebas eam. Viduas dimiſiſti uacuas, & lacertos pupillorum comminuiſti. Propterea circundatus es laqueis: & conturbat te formido ſubita: Et putabas te tenebras non uiſurum: & impetu G
aquarum inundantium non oppreſſum iri. An cogitas quòd Deus excelſior cælo ſit, & ſuper ſtellarum uerticem ſublimetur? Et dicis: Quid enim nouit Deus? & quaſi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec noſtra cōſiderat, & circa cardines cæli perambulat.

FINITIS ſermonibus beati Iob, Elipham eius uerba non ea intētione qua dicebantur accepit: primo namque quòd Iob dixerat ad oſtendendum altitudinem materiæ, Nunquid contra hominem diſputatio mea? Elipham H
ſic accepit dictum, ac ſi contentioſe cum Deo diſputare intenderet: unde eum præſumptionis arguit ex triplici conſideratione: primo nanque aliquis prouocatur ad diſputandum uel contendendum cum aliquo, quando uidet eū comparabilem ſibi in ſcientia ueritatis, ut ex mutua collo-

cutione

A cutione aliquid occultum indagetur. eſt autem ualde præ-
ſumptuoſum, quòd homo ſuã ſcientiã diuinæ audeat com
parare: unde dicit, Nunquid Deo comparari poteſt ho-
mo etiam cum perfectæ fuerit ſcientiæ? quaſi dicat, nõ, eo
quòd Dei ſcientia ſit infinita. Secundo prouocatur aliquis
ad diſputandum uel ratiocinandum cum aliquo propter a-
liqua quæ ab eo accepit, ut fiat collatio datorum & acce-
ptorum. Eſt autem præſumptuoſum quòd homo putet bo
na quæ facit, eſſe Deo utilia. unde & pſal. dicit, Dixi do-
mino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non
B eges, unde ſubdit, Quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris. ſci-
licet recta opera faciendo. Aut quid ei confers ſi immacu
lata fuerit uita tua. ſcilicet a peccatis abſtinendo. Ter-
tio prouocatur aliquis ad hoc, quòd iudicio contendat cũ
aliquo, propter timorem ſuperioris poteſtatis, eum in
iudicium uocantis, quod nefas eſt de Deo cogitare. unde
ſubdit, Nunquid timens. ſcilicet aliquem iudicem. Arguet
te. ſcilicet accuſando. Et ueniet tecum ad iudicium. quaſi
de pari citatus. Deinde quia Iob dixerat, iniquas eſſe eo-
rum ſententias qui dicebant domum eius periſſe ſicut ta-
C bernacula impiorum, intendit oſtendere ſuam ſententiam
rectam eſſe cum ſubdit, Et non propter malitiam tuam plu
rimã & infinitas iniquitates tuas. quaſi dicat, Deus arguit
pœnas infligendo, non propter timorẽ, ſed propter amorẽ
iuſtitiæ, ut puniat tua peccata. unde malitia poteſt referri
ad peccata, quibus alios læſit: iniquitas autẽ ad peccata,
quibus iuſtitiæ opera prætermiſit. unde malitiã dicit pluri
mam, ſed iniquitates infinitas, quia in pluribus peccat ho
mo omittendo, quàm committendo. unde ſubiungit, pri
mo de nocumentis proximo illatis, quæ quandoque per ca
D lumniam inferuntur ſub prætextu iuſtitiæ: unde ſubdit,
Abſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa. ſcilicet
neceſſaria, quia de fratribus tuis ſine pignore confidere
poteras. Quandoque autem inferuntur nocumenta ſine
aliquo colore iuſtitiæ: & quantum ad hoc ſubdit, Et nudos
ſpoliaſti ueſtibus. quod poteſt intelligi dupliciter, uno mo
do

do, quia ſpoliando nudos reliquiſti, nihil ei reſeruans. Alio E
modo, quia cum eſſent nudi, ideſt non ſufficienter ueſtiti
illud modicum quod habebant, eis ſubtraxiſti. Subiungit
autem de omiſsione bonorum operum dicens, Aquam laſſo non dediſti. qui ſcilicet ea indigebat propter ſitim ex labore uiæ exortam: quaſi dicat, laborantibus & afflictis opem & ſolatium non tuliſti. Et eſurienti ſubtraxiſti panem. quaſi dicat, indigenti non ſubueniſti: & hæc quidem dicta ſunt quantum ad peccata quæ commiſit ſicut priuata perſona. ſubiungit autem de peccatis pertinentibus ad principatum ipſius: inter quæ primo ponit quòd principatum F
non per iuſtitiam, ſed per uiolentiam obtinuit. unde dicit, In fortitudine brachii tui poſsidebas terram. ideſt per potentiam tuam dominium terræ acquiſiuiſti. Secundo ponit quòd ſubditos ſuos non gubernabat per iuſtitiam, ſed per potentiam, ſecundum illud Sap. 2. Sit fortitudo noſtra lex iniuſtitiæ. unde ſubdit, Et potentiſsimus obtinebas eam. quia ſcilicet per excellentiam poteſtatis, ſubditis utebaris ad nutum. Tertio ponit iniqua iudicia, quia ſcilicet in fimis perſonis iuſtitiam non reddebat. unde ſubdit, Viduas dimiſiſti uacuas. ſcilicet dum non feciſti eis iuſtitiam G
de aduerſariis. ſecũdum illud Eſa. 1. Cauſa uiduæ non ingreditur ad eos. & iterum, quod amplius eſt, infimas perſonas opprimebat. unde ſubdit, Et lacertos pupillorum comminuiſti. quaſi dicat, ſi quid iurium in eis erat, annullaſti. contra illud, quod dicit in præiudicare pupillo, & humili. & pro his culpis ſubdit ſibi pœnas proueniſſe. unde ſubdit, Propterea circundatus es laqueis. ideſt aduerſitatibus undique te opprimentibus, ut euaſionis locus non pateat poſtquam in eis incidiſti. neque etiam ante potueras, quia ſubito tibi ſuperuenerant: unde ſubdit, Et turbat te fortitudo ſubitanea. quia ſcilicet H
mala ei ſubito ſuperuenerant: ex quibus poterat etiã alia timere. cauſam autẽ quare ſubito ei ſuperuenerunt oſtendit ſubdens, Et putabas te tenebras non uiſurũ. ideſt non peruenturum ad has turbationes, in quibus neſcis quid facias

A cias. quod refertur ad laqueos. Deinde quantum ad fortitudinem conturbantem ſubdit, Et impetu aquarum inundantiũ non oppreſſum. quaſi dicat, putabas quòd nunquã ad hoc peruenires, quòd opprimereris uiolentia & multitudine aduerſitatum te ſuperuenientium. ſecundum illud 1. ad Theſſa. 5. Cum dixerint, Pax & ſecuritas, repentinus eis ſuperueniet interitus. Quod autem pro peccatis non putet aliquis ſe pœnas paſſurum, ad hoc pertinet quòd nõ credit Deum de rebus humanis prouidentiam habere. ad quod forte uoluit retorquere quod Iob dixerat, Nunquid
B Deum docebit quiſquã ſcientiã, ad defectum ſcientiæ diuinæ praue interpretatus eſt. et ideo uidetur ei conſequenter imponere quòd Iob Dei prouidentiam neget. Eſt autem conſiderandum quòd aliqui negant Deum habere cognitionem & prouidentiam rerum humanarum propter altitudinem ſuæ ſubſtantiæ, cui proportionari dicunt ſuam ſcientiam, ita ut nihil ſciat niſi ſeipſum, putantes quòd ſcientia eius uileſceret, ſi ſe ad inferiora extenderet. unde ſubdit, An cogitas quòd Deus excelſior cælo ſit. ideſt tota uniuerſitate creaturarum. Et ſuper ſtellarum uerticem
C ſublimetur. ideſt ſuper altisſimam creaturarum: & huius cogitationis concluſionem ſubdit, Et dicis quid enim nouit Deus ſcilicet de iſtis inferioribus rebus. non tamen quòd huiuſmodi homines rerum cognitionem Deo totaliter ſubtrahunt: ſed dicunt quòd eas cognoſcit in uniuerſali, cognoſcendo naturam entis, uel uniuerſales cauſas. unde ſubdit, Et quaſi per caliginẽ iudicat. cognoſcere enim aliquid ſolum in uniuerſali eſt cognoſcere imperfecte. et ideo huiuſmodi cognitionem uocat quaſi caliginoſam: ſicut contingit de eo quod a remotis uidetur quaſi caligino
D ſe, quia percipitur eſſe homo, ſed non quis homo ſit: & adhibet ſimilitudinẽ de iis quæ apud homines contingunt, apud quos qui in aliquo loco latet, ſicut non uidetur ab iis qui extra locum ſunt ita nec eos uidet. unde dicit, Nubes latibulum eius: nec noſtra conſiderat. quaſi dicat, ſicut ipſe latet nos quaſi nubibus occultatus, inquantum ea quæ ſu-

pra nubes ſunt, plene cognoſcere non ualemus, ita econtrario nec ipſe ea quæ ad nos pertinent, quaſi ſub nubibus exiſtentia, ipſe non uidet, ſicut Ezech. 9. ex perſona quorundam dicitur, Dereliquit Dominus terram, Dominus non uidet: putabat enim quòd quia ea quæ in terris ſunt, multis defectibus & inordinationibus ſubiacent, diuina prouidentia non reguntur, ſed ſolum cæleſtia, quorum ordo indeficiens perſeuerat. unde ſequitur, Et circa cardines cæli perambulat. Dicitur autem cardo in quo uoluitur oſtium. unde per hoc deſignat per Dei prouidentiam cælum moueri, ex cuius motu, ſicut ex quodam oſtio, prouidentia diuina uſque ad hæc inferiora deſcendat. ſicut enim dicunt quòd Deus cognoſcit humana, ſed in uniuerſali; ita dicunt quòd gubernat humana, ſed per uniuerſales cauſas, quas per ſe gubernat: & forte ad hoc referre uoluit quod ſupra dixerat Iob, Qui excelſos iudicat. E F

LECTIO II.

NVNQVID ſemitam ſæculorum cuſtodire cupis, quam calcauerunt uiri iniqui? Qui ſublati ſunt ante tempus ſuum: & fluuius ſubuertit fundamentum eorum. Qui dicebant Deo, Recede a nobis: & quaſi nihil poſſit facere omnipotẽs, æſtimabant eum. Cum ille impleſſet domos eorum bonis; quorum ſententia procul ſit a me. Videbunt iuſti & lætabuntur: & innocens ſubſannabit eos. Nõne ſucciſa eſt erectio eorum, & reliquias eorũ deuorauit ignis? Acquieſce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suſcipe ex ore illius legẽ, & pone ſermones eius in corde tuo. Si reuerſus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, & longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Dabit pro terra ſilicem, & pro ſilice torrentes aureos, Eritque omnipotens contra hoſtes tuos, & argentum coacerua- G H

A coaceruabitur tibi. Tunc ſuper omnipotentem deliciis afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuã. Rogabis eum & exaudiet te: & uota tua reddes. Decernes rem, & ueniet tibi, & in uiis tuis ſplendebit lumen. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur. Saluabitur innocens, ſaluabitur autem in munditia manuum ſuarum.

QVIA Elipham in uerbis præmiſsis impoſuiſſe uidetur Iob, quòd non crederet Deum habere prouidentiam
B de rebus humanis; nunc conſequenter uidetur ei imponere huius infidelitatis effectum. ſolent enim illi qui Deũ res humanas curare non credunt, contempto Dei timore in omnibus ſequi propriã uoluntatem. unde dicit, Nunquid ſemitam ſæculorum cuſtodire cupis? ideſt proceſſum eorum qui nil credunt, niſi iſta temporalia, quæ uidentur, & ex hoc procedunt ad iniuſtitiæ opera. unde ſubdit, Quam calcauerunt uiri iniqui. illi autem calcare aliquam uiã dicuntur, qui frequenter & ſine aliqua dubitatione ex pro-
C poſito uiam terunt. ſic illi qui non credunt diuinam prouidentiã, frequenter & ſecure & ex propoſito iniuſtitiæ opera agunt: quod nõ contingit illis qui in diuinam prouidentiam credunt; quamuis quandoque ex infirmitate ad iniuſtitiam declinent. et ne hoc impune feciſſe uideantur, ſubdit, Qui ſublati ſunt ante tempus ſuum. ideſt qui mortui ſunt, nondum cõpleto naturali ſpatio uitæ. et cauſam aſsignat ſubdens, Et fluuius ſubuertit fundamentum eorum. Eſt autem uniuſcuiusque hominis fundamentum id, cui principaliter ſpes eius innititur. tales autem non in Deo
D ſpem ſuam ponunt, ſed in ſolis temporalibus rebus, quæ corrumpuntur ipſo curſu mutabilitatis rerum, quem fluuium nominat. Quæ autem ſit prædicta ſemita, exponit ſubdens, qui dicebant Deo, recede a nobis. ſcilicet contemnentes ipſum & ſpiritalia bona eius quantũ ad effectũ; ſed quantum ad intellectum incredulitatem eorum deſcri-

 bit,

bit, ſubdens, Et quaſi nihil poſsit facere omnipotens, exiſtimabant eum. quia ſcilicet ſi ad eum nõ pertinet cura rerum humanarum, nec bene nec male homini facere poteſt: quod contrariatur omnipotentis rationi. et ad exaggerandum culpam ſubiicit de eorũ ingratitudine, dicens, Cum ille impleſſet domos eorum bonis. ſcilicet temporalibus, quæ a Deo dantur hominibus. & ad eorum aſſertionem improbandam ſubdit, Quorum ſententia ſit procul a me. et ne uideretur quòd ſimul cũ impiis etiam iuſti ſubuerterentur, hoc excludit ſubdens, Videbunt iuſti, & lætabuntur. per quod dat intelligi quòd ipſi non ſubuertentur. Sed in lætitia erunt. ne uideretur quòd ex hoc ipſo a iuſtitia deficerent, quòd de ſubuerſione aliorum gauderent, ſubdit, Et innocens ſubſannabit eos. quaſi dicat, ſalua innocentia eos poterunt ſubſannare de hoc quòd contra ſuam opinionem ſubuertuntur. in hoc enim iuſti congaudent diuinæ iuſtitiæ. et uidetur hoc propriè reſpondere ad id quod Iob dixerat, Poſt mea, ſi uidebitur, uerba ridete: quaſi conquerens ſe derideri ab eis. et ne aliquis dubitaret fundamentum impiorum a fluuio eſſe ſubmerſum, hoc quaſi manifeſtum ſub interrogatione proponit dicens, Nonne ſuccisa eſt erectio eorum? uidebantur enim per proſperitatem terrenam, uel per propriam elationẽ ad modum arboris erigi in ſublime. ſed ſicut arboris erectio per ſucciſionem ſubito impeditur, ita etiam eorum eleuatio per ſubtractionem ſubito ceſſat. Contingit autem quandoque quòd arbor ſucciſa in altius quidem creſcere non poteſt, ſed tamẽ adhuc eius remanet longitudo. ſi tamen ignis apponitur, nullum ueſtigium præteritæ altitudinis reſtat. ita etiam ſi mortuo uel deiecto homine peccatore per ignem aduerſitatis etiam filii eius pereant, & diuitiæ diripiantur, nil reſiduũ uidebitur de altitudine præterita remanere. unde ſequitur, Et reliquias eorũ deuorauit ignis. ideſt arbor tribulationis, ſecundum illud Iacobi 1. Exortus eſt ſol cum ardore, & arefecit fenum. Dicuntur autem reliquiæ hominis uel filii uel quæcunque aliæ res eius poſt eum remanentes.

quia

A quia igitur huiuſmodi ſubuerſionem impiis accidere dixerat ex hoc quòd contra Deū nitebantur, ut ſimilia Iob euitare poſſet, ſubdit, Acquieſce ergo ei, & habeto pacem. quaſi dicat, propter hoc perturbatus es, quia contra eum contendere uoluiſti: & per hoc, ſcilicet per pacem qua ei recōciliaberis, habebis fructus optimos. quaſi dicat, quidquid optimum eſſe poteſt, quaſi fructum huius pacis proſequeris. qualiter autem ei acquieſcere debeat, oſtendit ſubdens, Suſcipe ex ore illius legem. quaſi dicat, non exiſtimes quòd res humanæ diuina prouidentia non regantur, B quinimmo ſecundum legem regiminis eius tuam uitam diſponas. et quia quidam legē diuini regiminis profitentur, ſed tamen eā opere non ſequūtur, ideo ſubdit, Et pone ſermones eius in corde tuo. ut ſcilicet mandata eius mediteris, & ea ſeruare diſponas. qualiter autem per hoc fructus optimos habiturus ſit, oſtendit ſubdens, Si reuerſus fueris ad omnipotentē. ſcilicet ut eius omnipotentiā credas, & ei te ſubiicias. Aedificaberis. quaſi dicat, domus tuæ proſperitas, quæ deſtructa eſt, reparabitur. Quomodo autē ad Deum perfecte reuerti debeat, oſtendit ſubdens, Et lon C ge facies iniquitatē a tabernaculo tuo. & eſt ſubintelligendum, ut ſcilicet littera ſic legatur. ſi longe facias iniquitatem a tabernaculo tuo, Dabit. ſcilicet Deus. Pro terra ſilicem, & pro ſilice torrentes aureos: ut hoc quod dicit, Longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo, ſit expoſitiuum eius, quod dixerat, Si reuerſus fueris ad omnipotentem. et non dicit, ſi longe feceris iniquitatem a te, ſed a tabernaculo tuo, uolens innuere quòd aduerſitas ei acciderat non ſolum pro peccato ſuæ perſonæ, ſed etiam pro peccato ſuæ familiæ. quod ſic dicit, Dabit pro terra ſilicem. re D fertur ad hoc quod dixit, Aedificaberis. ut ſcilicet detur intelligi quòd reſtauratio ſit futura, ſed ad aliquid maius, ut ſcilicet pro amiſſis maiora reddat: ſilex enim pretioſior eſt quàm gleba terræ, & aurum quàm ſilex. quæ ſint autem iſta bona quæ ei reſtituenda promittit, enumerat conſequenter, primo ponens ſecuritatem ex Dei pro-

tectione, cùm ſubdit, Eritque omnipotens contra hoſtes E
tuos. ne ſcilicet iterato poſſint ſurripere quæ tibi reſtituẽtur a Deo. Secundo ponit diuitiarum abundantiam, cnm dicit, Et argentum coaceruabitur tibi. nomine enim argenti, omnes diuitiæ ſignificantur: quia ex argento pecunia fieri ſolet. et ne nideatur ſolum corporalia bona promittere, ſubiungit de ſpiritalibus bonis, inter quæ primũ ponit ut homo Deũ diligat & delectetur in eo. unde ſequitur, Tunc ſuper omnipotentẽ deliciis afflues. ideſt, quando pacem cum eo habebis in ea delectaberis: & quia unuſquiſque libenter reſpicit id, in quo delectatur, ſubdit, Et F
eleuabis ad Deum faciem tuam. ideſt mentem tuam, ut ipſum frequenter contempleris, ideſt fiduciam accipiens recurrendi ad ipſum: unde ſubdit, Rogabis eum. et hoc nõ ſine fructu. ſequitur enim, Exaudiet te. ſolent autem exaudiri a Deo nota implente quæ poſtulando promiſerunt. unde ſubdit, Et uota tua reddes. quaſi in ſignum exauditionis. Deinde promittit proſperum propoſiti ſucceſſum cũ dicit, Decernes rem. ideſt ordinabis per tuam prouidentiam, qualiter aliquid ſit futurum. Et neniet tibi. ideſt, diſpoſitio tua nou fruſtrabitur. et ne dubites quid ſit decernendum, hoc etiam tibi manifeſtabitur. unde ſubdit, Et G
in uiis tuis ſplendebit lumen. ideſt clare apparebit tibi per quas uias procedere debeas. rationem autem harum promiſſionum oſtendit ſubdens, Qui enim humiliatus fuerit. ſcilicet Deo ſe ſubiiciendo per affectum. Erit in gloria. quam ſcilicet conſequetur a Deo. Et qui inclinauerit oculos ſuos. ne ſcilicet per intellectum aliquid ſuperbum contra Deum ſentiat. Ipſe ſaluabitur. a malis ſcilicet liberatus, & in bonis ſtabilitus. Non ſolum autem requiritur ad ſalutem interior humilitatis affectus & intellectus, H
ſed etiam exterior puritas operum, unde ſubdit, Saluabitur innocens. et quo merito ſaluetur oſtendit ſubdens, Saluabitur autem in munditia manuum ſuarum. innocentia operum ſuorum. Et eſt conſiderandum quòd hoc Elipham non ſolum promittit Iob, ſi conuertatur, bona temporalia,

A temporalia, quæ poſſunt eſſe bonis & malis communia, ſicut ſupra fecerat, ſed etiam bona ſpiritualia, quæ ſunt propria bonorum, ſed tamen ſolum in hac uita.

CAP. XXIII. LECTIO I.

RESPONDENS autẽ Iob ait. Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meum. Quis mihi tribuat ut cognoſcã & inueniam illum, & ue B niam uſque ad ſolium eius? Ponam corã eo iudicium, & os meum replebo increpationibus: Vt ſciam uerba quæ mihi reſpondeat, & intelligam quid loquantur mihi. Nolo multa fortitudine conten dat mecum, nec magnitudinis ſuæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad uictoriam iudicium meum. Si ad orientem iero, non apparet; ſi ad occidentem, nõ intelligam eum. Si ad ſiniſtram, quid agam? non apprehendam eum. ſi me uertam ad dexteram, non uide- C bo illum. Ipſe uero ſcit uiam meam, & probabit me quaſi aurum, quod per ignem tranſit. Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus, uiam eius cuſtodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non receſſi, & in ſinu meo abſcondi uerba oris eius. Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere poteſt cogitationem eius: & anima eius quodcunque uoluit hoc fecit. Cumque expleuerit in me uoluntatem ſuam: & alia multa ſimilia præſto ſunt ei. Et idcirco a facie eius turbatus ſum, & conſide- D derans eum timore ſolicitor. Deus molliuit cor meũ, & omnipotens conturbauit me. Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

ELIPHAM in uerbis præmiſsis duo contra Iob propoſuiſſe

poſuiſſe uidetur, primo quidem, quòd propter malitiam E
ſuam plurimã fuerit punitus, ſecundo quòd de Dei prouidentia dubitauerit, uel etiam negauerit. Solent autem homines, cum eis falſo aliqua crimina imponuntur, ex hoc contriſtari. unde quia Iob hoc in ſe non recognoſcebat, dicit, Nunc quoque in amaritudine eſt ſermo meus. quaſi dicat, ſicut ſupra me contriſtatis opprobriis ueſtris, ita etiã nunc, ut cogar cũ amaritudinẽ loqui. cum autem alicui afflicto de nouo afflictio additur, priores afflictiones ad memoriam reuocantur, ex quibus præſens gemitus aggrauatur: unde ſubdit, Et manus. ideſt poteſtas. Plagæ meæ. ideſt F
aduerſitatis quam olim ſum paſſus. Aggrauata eſt ſuper gemitum meum. ideſt facit præſentem gemitum grauiorem. Incipit autem primo reſpondere ad hoc quod dixerat, propter malitiam ſuam eum punitum. recognoſcebat autem ſe Iob punitum diuino iudicio: unde ſupra xvi. dixerat, Concluſit me Deus apud iniquum. unde inquirere cauſam quare quis punitus ſit, eſt inquirere rationem diuini iudicii, quam quidem nullus cognoſcere poteſt, niſi ipſe Deus. ex quo patet præſumptuoſe Elipham aſſeruiſſe eũ propter malitiam fuiſſe punitum. unde ſuper hoc non uult G
cum Elipham contendere, ſed diſputationem ſuam uertit ad Dominum, qui ſolus ſui iudicii rationem nouit. reputaret autem ſe diuino iudicio prægrauatum, ſi propter malitiam plurimam eſſet punitus. Solent autem qui ab aliquo iudice ſunt grauati, primo quidem ad iudicem accedere, quod facere non poſſunt niſi locum eius inueniant: quod etiam non poſſunt, niſi prius eum cognoſcant. nullus enim poteſt quærere id quod omnino ignorat: unde dicit, Quis mihi tribuat ut cognoſcam, & inueniam illum, & ueniam uſque ad ſolium eius? ſciebat enim quòd Deus eius cogni H
tionem excederet: & ideo nõ poterat perfecte de ſe inuenire uiam, per quam uſque ad ſolium eius perueniret, ideſt uſque ad plenam cognitionem iudiciorum ipſius. Solet autem grauatus a iudice, cum ad eum peruenerit, cauſæ ſuæ iuſtitiam demonſtrare: unde ſubdit, Ponam coram eo iu-
dici um

A dicium. quaſi dicat, proponam ei qualiter debeat eſſe iu-
ſtum iudicium cauſæ meæ. Et os meum replebo increpa-
tionibus. ideſt conqueſtionibus: non quidem ut credam
diuinum iudicium eſſe iniuſtum, ſed per modum queren-
tis: ſicut ſolent diſputantes contra dicta aliorum obiice-
re, ut plenius ueritatem intelligant. unde ſubdit, Vt ſciã
uerba quæ mihi reſpondeat. quod pertinet ad ueritatem
reſponſionis cognoſcendam. Et intelligam quid loquatur
mihi. quod pertinet ad percipiendam uerborum intelligen
tiam. Non enim poteſt homo ſcire, an uerum ſit quod ei
B dicitur, niſi intelligat quid ei dicatur. Frequenter autem
ſupra, quaſi ad diuinum iudicium ſuſtinendum propoſue-
rant diuinam fortitudinem & magnitudinem: ſicut Sophar
ſupra xi. Excelſior cælo eſt: & quid facies &c. quæ ibi ſe-
quuntur: & ideo hanc reſponſionem excludit ſubdens, No
lo multa fortitudine contẽdat mecum, nec magnitudinis
ſuæ me mole premat. quaſi dicat, non ſufficit mihi iſta re-
ſponſio, ut ſolum contra me allegetur Dei potentia & ma-
gnitudo: quia ſicut ipſe eſt fortiſsimus & maximus, ita eſt
etiam iuſtiſsimus & æquitatis amator: unde ſubdit, Pro-
C ponat æquitatem contra me. ideſt aſsignetur ratio ad æqui
tatem pertinens: & ita apparebit quòd non propter mali-
tiam ſim punitus: unde ſubdit, Et perueniet ad uictoriam
iudicium meum. quo ſcilicet contra uos contendo, aſſe-
rens me non pro peccatis punitum. & ne quis credat ex eo
quòd dicit, Quis mihi tribuat ut cognoſcam & inueniam
illum, & ueniam uſque ad ſolium eius, quòd crederet eum
corporali loco concludi, aut per creaturas ſufficienter
poſſe cognoſci, ſubiungit, Si ad orientem iero, non appa
ret. ubi conſiderandum eſt quòd ſecundum Ariſtotelem in
D cælo diſtinguuntur ſex poſitionis differentiæ, ſcilicet ſur-
ſum & deorſum: deſtrorſum & ſiniſtrorſum: ante & retro.
principium enim motus totius firmamẽti manifeſte appa-
ret in oriente. eſt autem in quolibet animali principiũ mo
tus a dextro. Si ergo imaginemur motum firmamenti, ſi-
cut motus unius animalis, oportebit ponere dextrum cæ-

li in oriente, ſiniſtrum uero in occidente, ſurſum in meridie, deorſum uero in ſeptentrione, anterius uero in ſuperiori emiſperio, poſterius uero in poſteriori emiſperio, id eſt uelut ſi imaginemur unum hominē, qui ſua dextera moueret cælum ab oriente uerſus ſuperius emiſperium, conſequens eſſet quòd caput teneretur uerſus meridiem, & poſtea uerſus ſeptentrionem: & pars anterior hominis eſſet uerſus ſuperius emiſperium, poſterius uero hominis, ideſt deorſum uerſus inferius. quidam tamen nō reſpicientes ad diſpoſitionē humani corporis, ſed magis ad ordinē motus cæli, poſuerūt ſuperius cæli eſſe partē oriētalem, eo quòd ibi incipit motus: dextrū autē cæli in parte meridionali, uerſus quā partē quo ad nos procedunt motus planetarū; unde per oppoſitū inferius cæli intelligitur occidens. ſiniſtrum autē cæli intelligitur pars ſeptentrionalis. & hoc modo uidentur hic procedere uerba Iob. nam dextrum & ſiniſtrum diuidit contra orientem & occidentem. poteſt ergo ſimpliciter intelligi, quòd in nulla parte cæli Deus localiter concluditur: ut ſit ſenſus, Si ad orientem iero non apparet. quaſi tibi uicinior exiſtens ac ſi ibi localiter exiſteret. Si ad occidentem, non intelligam illum. quaſi propinquiorem, & ibi concluſum. Si ad ſiniſtrum. ideſt uerſus ſeptentrionalem partem, Quid agam? non apprehendam eum. qui ſcilicet non eſt ibi corporaliter ſituatus. Si me uertam ad dextram. ideſt uerſus partem meridionalem. Nō uidebo illum. quaſi ibi exiſtentem. uel poſſunt hæc uerba induci non ad excludendum a Deo localem ſitum, ſed ad oſtendendum quòd non poteſt ſufficienter per inferiores effectus inueniri. Inter omnes autem effectus in rebus corporalibus apparentes uniuerſalior eſt & maior motus firmamenti: & quamuis manifeſte appareat huius motus principium in oriente; tamen huius motus principium non ſufficienter demonſtrat infinitatem diuinæ uirtutis: unde dicit, Si ad orientem iero. ſcilicet progreſſu meæ conſiderationis quaſi conſiderans principiū motus firmamenti. Non apparet. ſcilicet ſufficienter per hanc cōſiderationem

A nem. Secundus autem effectus diuinæ uirtutis in rebus cor
poralibus eſt motus planetarum, qui eſt ex aduerſo motus
firmamenti: unde principium eſt in occidente, ex quo e-
tiam non ſufficienter poteſt conſiderari uirtus diuina: un-
de ſubdit, Si ad occidentem. ſcilicet iero conſiderans prin
cipium motus planetarum; non intelligam illum. & ualde
ſignanter loquitur. hic enim motus magis intelligitur ex
diuerſitate ſitus planetarum, quàm appareat oculis: ex par
te autem ſeptentrionali non uidetur eſſe principium no-
bis niſi tenebrarum, quia uerſus illam partem ſol nunquam
B accedit. Tenebræ autem impediunt actionem ſecundum
illud Io. 9. Venit nox, quando homo nemo poteſt operari.
unde ſubdit, Si ad ſiniſtram. ſcilicet per conſiderationem.
Perrexero, quid agam? ideſt non inuenio ibi niſi defe-
ctum actionis. unde nullum ueſtigium dabitur ad eum co-
gnoſcendum. unde ſubdit, Non apprehendam eum. etiam
qualitercunque. ex parte uero meridionali, eſt nobis prin
cipium luminis propter corpora luminarium ex illa parte
nobis apparentium. unde ſubdit, Si me uertam. ideſt per
conſiderationem. Ad dexteram, ideſt ad partem meridio
C nalem cæli. Non uidebo illum. quaſi dicat, inueniam ibi lu
men corporale, per quod tamen ipſe uideri non poteſt. et
quamuis ipſe ſic me lateat, eum tamen non latet quæ circa
me aguntur: unde ſubdit, Ipſe uero ſcit uiam meam. ideſt
totum proceſſum uitæ meæ. quod uidetur Iob dicere cõtra
id quod Elipham ſupra induxerat ex perſona impiorum,
quaſi imponendo illud Iob, Nubes latibulum eius, nec no
ſtra cõſiderat. & quia poſſet aliquis dicere, ſi ſcit uiam tuã,
ergo propter peccata tua te puniuit: ipſe reſpondet, Et
probabit me quaſi aurum quod per ignem tranſit. ubi pri-
D mo manifeſte exponit cauſam ſuæ aduerſitatis, quæ fuit ei
inducta: ut ex ea approbatus hominibus appareret, ſicut
aurũ approbatur, quod poteſt ignem ſuſtinere. Et ſicut au
rum non fit uerum aurum ex igne, ſed eius ueritas homini-
bus manifeſtatur, ita Iob per aduerſitatem probatus eſt,
nõ ut eius uirtus appareret coram Deo, ſed ut hominibus

manifeſtaretur: dicit autem, Probabit de futuro, quaſi E
exhibens ſe per patientiam & ad futuram examinationem.
Quod autem non ſit punitus pro peccato præcedenti, probat per rectitudinem uitæ ſuæ. Vbi conſiderandū eſt quòd unumquodque oſtenditur rectum per hoc quod ſuæ regulæ conformatur. Eſt autem duplex regula humanæ uitæ. Prima quidem eſt lex naturalis a Deo mentibus hominum impreſſa, per quam naturaliter homo intelligit, quid eſt bonum ex ſimilitudine diuinæ bonitatis. in quo primo attendendum eſt, quòd homo ſecundum ſuum poſſe imitetur in ſuis affectionibus & operibus diuinæ bonitatis operationē, ſecundū illud Matth.5. Eſtote perfecti ſicut & pater noſter cæleſtis perfectus eſt. & Eph.5. Eſtote imitatores Dei ſicut filii cariſsimi. unde dicit, Veſtigia eius, ideſt aliqua. licet ex parua parte ſimilitudinē bonitatis diuinæ operantis ſecutus eſt, ſcilicet per imitationem. Pes meus. ideſt affectus meus: quo ad operandum procedimus. Secundo requiritur quòd aliquis tota mente ſolicitudinē adhibeat ad dominum imitandum: unde ſubdit, Viam eius cuſtodiui. quaſi ſolicitus ne ab ea recedā. Tertio requiritur quòd homo in ea perſeueret, & totaliter in ea maneat, non ex G
parte, unde ſubdit, Et non declinaui ex ea. ideſt ex nulla parte receſsi. Secunda autem regula humanæ uitæ eſt lex exterior, diuinitus tradita, contra quam homo peccat dupliciter, uno quidem modo per contemptum: & contra hoc dicit, A mandatis labiorum eius non receſsi. fuerunt enim Noe aliqua præcepta diuinitus data, & forte aliquibus aliis ſanctis uiris, in quorum labiis Deus loquebatur. Secundo aliquis peccat cōtra legem Dei per ignorantiam, uel obliuionem, & contra hoc ſubdit, Et in ſinu meo. ideſt in occulto cordis mei. Abſcondi uerba eius. ſecundum il- H
lud pſal. In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccē tibi. Et ne aliquis diceret hanc probationem, quam indu xit ex rectitudine ſuæ uitæ, non eſſe conuenientem, oſtendit conſequenter quòd de diuinis iudiciis certiſsima & demōſtratiua probatio induci non poteſt propter incomprehenſibilitatem

hen$ſ$ibilitatem

A henſibilitatem diuinæ uoluntatis, ſubdit, Ipſe enim ſolus eſt. quaſi non habeat aliquam creaturam ſimilem uel æqualem quæ eum cõprehendere poſsit: & per conſequens nec eius uoluntatem. unde ſubdit, Et nemo aduertere poteſt. per certitudinem cognoſcere. Cogitationes eius. ideſt diſpoſitiones iudiciorum ipſius. & ſicut non poteſt comprehendi eius diſpoſitio, ita neque ei poteſt ab ulla creatura reſiſti, unde ſequitur, Et anima eius. ideſt uolũtas eius. Quodcunque uoluit hoc fecit. quaſi nullo reſiſtere ualente. Contingit autem quandoque maxime in aliquo ſapiente, qui B uoluntatem ſuam moderatur ſecundum ſuam uirtutem ultra quam facere non poteſt: ſed hoc ideo excludit, cũ ſubdit, Cum expleuerit in me uoluntatem ſuam, & alia multa ſimilia, præſto ſunt ei. quaſi dicat, quod mihi ultra aduerſitatem non inducat, non eſt quia ultra non poſsit, ſed quia ultra non uult. Et idcirco. quia ſcilicet ſcio quòd ultra facere poteſt, & nõ poſſum aduertere, utrum ultra facere uelit. Turbatus ſum. ideſt turbatione timoris: unde ſubdit, Et conſiderans eum. ideſt potentiam eius. Timore ſolicitor. ne ſcilicet adhuc me probaturus ſit aduerſitate grauiori. C cauſam autem huius ſolicitudinis formidoloſæ aſsignat per hoc, quòd eſt expertus in ſe diuinam percuſsionem: unde ſubdit, Deus molliuit cor meum, quaſi liquefaciens ipſum firmitate ſecuritatis ſublata. Et omnipotens conturbauit me. ideſt per omnipotentiam ſuam perturbationem triſtitiæ de præſentibus malis & timoris de futuris induxit. Quare autem timeat in futurum, cum non ſit ſibi conſcius de culpa, oſtendit ſubdens, Non enim perii. ideſt aduerſitatem paſſus ſum. Propter imminentes tenebras. ideſt errores uel peccata, quæ quidem imminere D dicuntur quando in mente hominis confirmantur: puta cũ quis ex malitia peccat. Cõtingit autem quandoque, quòd malitia in homine nõ firmatur, ſed ex aliqua ſubita paſsione, puta concupiſcentiæ uel iræ, ad peccandum impellitur: & hoc à ſe excludit ſubdens, Nec faciem meam operuit caligo; quaſi enim caligat oculus rationis, quando

propter paſsionem iudicium eius in opere particulari de- E
cipitur.

CAP. XXIIII. LECTIO I.

AB omnipotente non ſunt abſcondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius. Alii terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos. Aſinum pupillorum abegerunt, & abſtulerunt pro pignore bouem uiduæ. Subuerterunt pauperum uiam, & oppreſſerunt pariter mãſuetos ter- F
ræ. Alii quaſi onagri in deſerto egrediuntur ad opus ſuum: uigilanteſq; ad prædam præparant panem liberis. Agrum non ſuum demetunt, & uineam eius, quẽ ui oppreſſerunt, uindemiant. Nudos dimittunt homines indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore. Quos imbres montium rigant: & non habentes uelamen amplexantur lapides. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & uulgum pauperem ſpoliauerunt. Nudis & incedentibus abſque ueſtitu, & eſurientibus G
tulerunt ſpicas. Inter aceruos eorum meridiati ſunt, qui calcatis torcularibus ſitiunt. De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, & anima uulneratorũ clamauit: & Deus inultum abire non patitur. Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt uias eius, nec reuerſi ſunt per ſemitas illius. Mane primo conſurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem uero erit quaſi fur. Oculus adulteri obſeruat caliginem dicens: Non me uidebit oculus: & operiet uultum ſuum. Perfodit in te- H
nebris domos ſicut in die condixerant ſibi: & ignorauerunt lucem. Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant. Leuis eſt ſuper faciem aquæ. maledicta ſit pars

eius

A eius in terra, nec ambulet per uiam uinearum. Ad nimium calorem tranſiet ab aquis niuium, & uſque ad inferos peccatum illius. Obliuiſcatur eius miſericordia: dulcedo illius uermes: non ſit in recordatione, ſed conteratur ſicut lignum infructuoſum. Pauit enim ſterilem & quæ non parit: et uiduæ bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine ſua: & cum ſteterit, non credet uitæ ſuæ. Dedit ei Deus locum pænitentiæ: & ille abutitur eo in ſuperbia: oculi autem eius ſunt in uiis illius. Ele-
B uati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent, & humiliabantur ſicut omnia, & auferentur, & ſicut ſummitates ſpicarum conterentur. Quod ſi non eſt ita, quis me poteſt arguere eſſe mentitum, & ponere ante Deum uerba mea?

IN præcedenti capitulo Iob ſe non eſſe propter malitiam punitum dixit, ut Elipham aſſeruerat: nunc autē uult manifeſtare quòd non exiſtimat Deum non habere curam rerum humanarum, ſicut Elipham ei imponebat. Eſt autē
C conſiderandum, quòd aliqui ponebant Deum humanarum rerum notitiam & curam non habere propter differentiā eius a nobis. credebant enim quòd ſicut propter huiuſmodi diſtantiam nos eum cognoſcere non ualemus, ita nec ipſe nos: ſed hoc ipſe primo excludit dicens, Ab omnipotente non ſunt abſcondita tempora. quaſi dicat, quamuis omnipotens ſit extra temporum mutabilitatem, ipſe tamen temporum curſum cognoſcit. Iſti uero qui ſunt in tempore ita eum cognoſcunt, quòd tamen modum æternitatis eius comprehendere non ualent: unde ſubdit, Qui
D autem nouerunt eum. ideſt homines temporales, eius notitiam qualemcunque habentes, uel naturali cognitione, uel per fidē, uel aliqua maiori ſapientiæ illuſtratione. Ignorant dies illius. ideſt comprehendere nō ualent modū æternitatis eius: & quia dixerat tēporaliū curſum Deo ignotū non eſſe, conſequenter oſtendit qualiter temporalia iudicat,

cat, præmittens diuerſas hominum culpas, quorum quidam fraudulenter aliis inferunt nocumenta. unde dicit, Alii. ſcilicet inter homines. Terminos tranſtulerunt. furtiue ſcilicet mutantes poſſesſionum confinia, & ſimilia fecerunt in animalibus quæ gregatim paſcuntur. unde ſubdit, Diripuerunt. ſcilicet furtiue. Greges. ſcilicet alienos. Et pauerunt eos. ut ſic uideantur eſſe eorum: & eorũ culpam aggrauat uel exaggerat ex cõdicione perſonarum quibus inferunt nocumenta. Cõſueuerunt enim homines miſereri pupillorum propter defectum ætatis, & carentiã ſuſtentationis parentum: & contra hoc dicit, Aſinum pupillorum abegerunt. ideſt aberrare fecerunt, ut eum raperent, non miſerantes pupillum. Similiter etiam uiduarum conſueuerunt homines miſereri propter fragilitatẽ ſexus, & quia deſtitutæ ſunt uirorum ſolatio: ſed contra hoc ſubdit, Et abſtulerunt pro pignore bouem uiduæ. quaſi ſub quodam colore iuſtitiæ eã grauantes. Conſueuerunt etiã homines miſereri pauperum, qui diuitiarum ſuſtentatione carent: & contra hoc ſubdit, Subuerterunt pauperum uiam. ideſt abſtulerunt eis facultatem ſibi neceſſaria procurandi, eos multipliciter moleſtando. Solent etiam homines deſiſtere a nocumento eorum qui aliis nocere non conſueuerunt, ſed inter alios ſuauiter cõuerſantur: & contra hoc ſubdit, Et oppreſſerunt pariter manſuetos terræ. qui ſcilicet nec prouocari, nec prouocare alios nouerant. Sunt autem quidam qui non fraudulenter, ut prædictis, ſed per manifeſtam uiolentiã aliis nocent, qui ad mala facienda prorumpunt quaſi nulla diſciplina legis cõtineantur. de quibus ſubdit, Alii quaſi onagri in deſerto, ideſt aſini ſiluestres, qui hominum ſeruituti non ſubſunt. Egrediuntur ad opus ſuum, ideſt ad latrocinium: cui quaſi proprio operi ſolicite intẽdunt; unde ſubdit, Vigilanteſque ad prædam. ſcilicet diripiendam. Præparant panẽ liberis. ſcilicet ſuis ex præda direpta. Deinde genus prædæ determinat ſubdens, Agrum non ſuum demetunt. ſcilicet per uiolentiam meſſes alienas colligentes, & uineam eius, quem ui oppreſſerunt

A ſerunt, uindemiant. quia ſcilicet prius aliquẽ opprimunt ad hoc quòd eius bona liberius rapiant: nec ſolum exteriora bona per uiolentiam abſtrahunt, ſed etiam ea quæ iam ſunt ad uſum corporis fouendi aſſumpta. unde ſubdit, Nudos dimittent homines. id eſt nihil eis relinquunt indumenta tollentes: & ut magis exaggeret huiuſmodi rapinæ culpam, ſubiũgit afflictiones quas ex nuditate patiuntur: unde dicit, Quibus non eſt operimentũ in frigore. eſſet enim aliqualiter tolerabile, ſi aliunde poſſent nuditati ſubuenire: nec ſolum induměta ſunt neceſſaria ad calefaciendum
B contra frigus, ſed etiam ad tegumentum contra pluuiam. unde oportet a latronibus denudatos non ſolum frigore affligi, ſed etiam pluuia perfundi. et hoc eſt quod ſubdit, Quos imbres montium rigant. ſolent enim homines ad loca montana quaſi ad tentoria cõfugere pro timore latronum uel hoſtium: ubi propter aeris frigiditatẽ, & frequentiores & grauiores ſunt pluuiæ maxime nudis hominibus. Eſt autem qualecunque nuditatis remedium, ſi ille qui ueſtimentorum operimentum non habet, ſaltem operimento domus non careat: ſed contra hoc ſubdit, Non haben-
C tes uelamen. ſcilicet ueſtimenti, nec domus. Amplexantur lapides, id eſt, abſcondunt ſe in cauernis lapidum, quæ inueniuntur in locis montanis. Vlterius autem exaggerat eorum culpam ex condicione miſerabilium perſonarum, quas grauant. unde ſubdit, Vim fecerunt deprædantes pupillos. qui ſcilicet magis erant ſuſtentandi, Et uulgum pauperem ſpoliauerunt. cui ſcilicet magis erat ſubueniẽdum. Eſſet autem utrunque tolerabile, ſi ſaltem habentibus ſufficientia ſubtrahere uellent. et ideo ad maiorem aggregationem iniquitatum eorum, ſubdit, Nudis. id eſt non ha-
D bentibus ueſtimenta. Et incedẽtibus abſque ueſtitu. id eſt præ nimia neceſſitate etiam ad publicum ſine ueſtibus nudi procedentibus. quod pertinet ad magnam inopiam ueſtitus. et ut oſtendat etiam in uictu eos inopiam pati, ſubdit, Et eſurientibus. his autẽ nihil magis auferre poſſunt: ſed & id modicum quod habent eis ſurripere nõ uerentur.

unde

unde ſubdit, Tulerunt ſpicas. quaſi dicat, non tulerunt eis E
meſſem quam non habent, ſed aliquas paucas ſpicas quas ſibi collegerant: & ſi forte in aliquo abundare uideantur, illud ſubtrahunt non penſantes quantam penuriam in aliis patiuntur: unde ſubdit, Inter aceruos frugum. ſcilicet eorum. Meridiati ſunt. ideſt in meridie quieuerunt: quaſi laſciuientes de bonis eorũ, qui calcatis torcularibus ſitiunt. ideſt, qui ſtatim poſt uindemiã modicum habẽt de uino: nec ſolũ homines ſpoliant in rebus exterioribus, ſed etiã lædunt in perſonis. unde ſubdit, De ciuitatibus fecerunt uiros gemere. quia ſcilicet, quibuſdam læſis, multi ex ciui F
bus conturbantur: & ipſi qui læſi ſunt conqueruntur. unde ſubdit, Et animæ uulneratorum clamabunt. Et Deus. a quo ſcilicet non ſunt abſcondita quæ in tempore aguntur. Inultum abire non patitur. quod ſcilicet non eſſet, ſi de rebus humanis prouidentiam non haberet. Cauſam autem quare Deus hoc inultũ abire non patitur, oſtendit per hoc quòd non per ignorantiam, ſed per malitiam peccant: ex qua ſapientiam odiunt ipſorum peccata arguentem: unde ſubdit, Ipſi fuerunt rebelles lumini. ſcilicet ex propoſito agentes contra id quod eis lumen rationis dictat. ſicut au G
tem ſapientia præoccupat eos qui eam concupiſcunt, ita fugit ab eis qui ei renituntur, unde ſubdit, Neſcierunt uias eius. ideſt habentes ſenſum per malitiam deprauatum, nõ potuerunt ſapientiæ proceſſus cognoſcere. uel neſcierunt ideſt non approbauerunt, nec experiri uoluerunt ſapientiæ mandata: & inpœnitentiam eorũ demonſtrat ſubdens, Nec reuerſi ſunt per ſemitas illius. illi quidem per ſemitã ſapientiæ reuertuntur, qui etſi ſapientiæ peccando rebellent, tamen pœnitendo ad ſapientiam reuertuntur. In ſignum autem quòd ſpiritali lumini ſapientiæ diuinæ repu- H
gnent, inducit quòd & lumen exterius deteſtantur, tenebras amantes, ſecundum quod Ioan. 3. dicitur, Omnis qui male agit, odit lucem; unde & hoc ſubditur, Mane primo. ad hoc ſcilicet exiſtentibus tenebris. Conſurgit homicida & interficit egenum & pauperẽ. quia ſcilicet illa hora nõ-
dum

A dum communiter homines uadunt per uiã, ſed aliqui pauperes neceſsitate ducti præoccupant tẽpus operis: quibus latrones inſidiantur in uia. ad hoc autem quòd de domibus aliquid furtiue ſurripiant, profundioribus indigent tenebris. unde ſubdit, Per noctem erit quaſi fur. ſcilicet ſpolians domos: quia ei primo mane facere tutum non eſſet, quia tunc homines euigilare incipiunt. idem autem in adultero oſtendit ſubdens, Oculus adulteri. quia ſcilicet inſidiatur alieno thoro. Obſeruat caliginẽ. ut ſcilicet deprehendi non poſsit. unde ſubdit dicens, Non uidebit me
B oculus. ideſt in hoc propoſito obſeruat caliginem, ne cuiuſquam oculo uideatur: & quia non ſufficiat ei occultatio noctis, adhuc alias occultandi artes aſſumit. unde ſubdit, Et operiet uultum ſuum. qualicunque ſcilicet mutatione habitus: & ſicut ad incipiendum opus obſeruat caliginem, ita etiam opus exequitur in tenebris. unde ſubdit, Perfodiunt in tenebris domos. ſcilicet qualicunque fraude uel uiolentia obſtacula auferentes. Sicut in die condixerant ſibi, ſcilicet adulter & adultera. Et ignorauerunt lucem. ideſt abiecerunt in tota executione nefarii operis. Si ſubi
C to. quaſi ex impræmeditato: quia tempus eis breue uidetur; dum carnali delectationi uacant. Apparuerit aurora. quæ eſt diurnæ lucis principium. Arbitrantur umbram mortis. ideſt exiſtimant eam odioſam, ſicut umbram mortis; dum ſe uident ſuas laſciuias ulterius non poſſe protrahere. Solent autem homines dupliciter a ſuis operibus impediri, uno modo quando non proſpiciunt rei euentum: alio; quando habent in ſuo propoſito debile fulcimentum: ſed adulteri qui ex concupiſcentia ducuntur, econtrario, primo quidem inconſiderate ſe periculis ingerunt, quamuis
D ignorent quid ſequatur. et ad hoc ſignificandum dicit, Et ſic in tenebris. ideſt in dubiis & obſcuris. Quaſi in luce. ideſt in manifeſtis, Ambulant. ideſt procedunt. Secundo ex re modica & fragili magnam fiduciã capiunt. unde ſubdit, Leuis eſt. ſcilicet adulter, Superfaciẽ aquæ. quaſi dicat adeo leuiter mouetur, ut uideatur ei quòd per aliquã

mollia ſicut eſt aqua poſſit pertrãſire ad ſuum propoſitum E
proſequendum. uel ad litteram. quod dicit, Sic in tenebris
quaſi in luce ambulant, poteſt referri ad hoc quod uterque,
ſcilicet adulter & adultera, ſua opera in tenebris agere a-
mant. quod uero ſubdit, Leuis erit ſuper faciem aquæ, re
fertur ſpecialiter ad adulterum, cui propter impetum con
cupiſcentiæ, uidetur quòd etiam ſuper aquam, & ſuper
quancunque difficultatem uel aduerſitatem leuiter per-
tranſire poſſit, ad hoc quòd perueniat ad fruitionem rei
concupitæ. Enarratis ergo diuerſis generibus peccatorum
ſubiungit de pœna, et primo quidem quantum ad pœnam F
præſentis uitæ, cum ſubdit, Maledicta ſit pars eius in terra.
illud enim unicuique pars eſſe uidetur, quod quaſi potiſ-
ſimum bonũ deſiderat. peccator autem in rebus terrenis
quaſi in ſua parte ultimum finem conſtituit, ſecundũ illud,
Sapientia hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors quæ quidem
maledicta eſt: quia bona huius mundi, quibus male uti-
tur, ei uertuntur in malum: & hoc manifeſtat ſubdens,
Nec ambulet per uiã uinearum. ſolent enim uiæ uinearũ
umbroſæ eſſe, & per conſequens temperatæ. uineæ etiam
contemperatum locum requirunt. nam in locis nimis fri- G
gidis deſtruuntur per glaciem: & in locis nimis calidis adu
runtur per calorem. impius ergo per uiam uinearum non
ambulat, quia rebus huius mundi moderate non utitur,
ſed quandoque declinat ad unum extremũ, quandoque ad
aliud: & quantum ad hoc ſubdit, Ad nimium calorem tran
ſiet ab aquis niuium, quaſi a contrario uitio in cõtrarium
tranſeat: quod in medio uirtutis non manet. et iſta pœna
conſequitur omnes malos, quia inordinatus animus ſibi
ipſi eſt pœna, ut Aug. dicit in primo confesſionum. Dein
de ponit pœnam quæ erit poſt mortem, cũ ſubdit, Et usque H
ad inferos peccatum illius. quaſi dicat, non ſolum in ter-
rã pars eius maledicitur dũ inordinate utitur rebus mũdi,
ſed etiã per hoc in inferno pœnas patietur. ad quas pœnas
referri poteſt quod dixerat, Ab aquis niuiũ, &c. quia in in-
ferno nulla erit temperies. et ne crederet aliquis pœnas il
las

A las per Dei miſericordiam finiendas, ſubdit, Obliuiſcatur eius. ſcilicet peccatoris in inferno damnati. Miſericordia. ſcilicet Dei: ut nunquam exinde liberetur. Qualis autem ſit illa pœna oſtendit ſubdens, Dulcedo illius uermis. ideſt delectatio peccati conuertetur in uermem, ideſt conſcientiæ remorſum: de qua dicitur Eſa. ultimo. Vermis eorum non morietur. unde & huius pœnæ interminabilitatē ſubdit, Non ſit in recordatione. ideſt ita totaliter relinquatur a Deo ſine remedio liberationis, ac ſi eius eſſet oblitus: & ponit ſimilitudinē cum ſubdit, Sed conteratur quaſi
B lignum infructuoſum. arbor enim quæ non facit fructū bonum excidetur & in ignem mittetur, ut dicitur Matth. 3. Lignum autem fructuoſum præciditur, ut purgetur, ſecundum illud Ioan. 16. Omnem palmitem qui non fert fructum purgabit eum, ut fructum plus afferat. Impii ergo puniuntur ad exterminium, iuſti autem ad profectum. quare autem infructuoſo ligno comparetur, manifeſtat ex duobus, primo quidē quia bona ſua in res inutiles conſumpſit: unde dicit, Pauit enim ſterilem & quæ non parit. & loquitur de illo qui bona ſua in res inutiles conſumpſit, ad ſimilitu-
C dinem eius qui uxorem ſterilem inutiliter nutrit. Secundo quia indigentibus non ſubuenit, quòd ei eſſe poterat fructuoſum. unde ſubdit, Et uiduæ bene non fecit. per uiduā homines indigētes ſignificat: nec ſolum fuit infructuoſus, ſed etiam fuit nociuus, ſicut lignum proferens fructus uenenoſos. unde ſubdit, Detraxit fortes in fortitudine ſua. ideſt poteſtate ſua uſus eſt non ad ſubueniēdum oppreſſis, ſed magis ad opprimendum fortes, & hoc quia quod aliis nocet, etiam in ſuum nocumentum redundat, quaſi ſcilicet in ſe ſecurā uitam agere non poteſt, timens etiam lædi
D ab eis quos læſerat. unde ſubdit, Et cum ſteterit. ideſt cū nihil aduerſum paſſus fuerit. Non credet uitæ ſuæ. ideſt nō erit de uita ſua ſecurus. ſecundum illud quod Elipham ſupra dixerat xv. Sonitus terroris ſemper in auribus eius, & cum pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Cauſam autem quare abſque miſericordia ſit puniendus aſſignat

ex hoc, quia miſericordia noluit uti dum potuit, unde E
ſubdit, Dedit ei Deus locum pænitentiæ. ſcilicet differens pœnam. et hæc eſt ratio, quare permiſſus eſt in proſperitate aliquis diu uiuere: ſed hoc quod Deus exhibuit ei in bonum, ipſe peruertit in malum. unde ſubditur, Et ille abutitur eo in ſuperbiam. non attribuens diuinæ miſericordiæ, quòd poſt peccatum non ſtatim punitur, ſed ex hoc ſumit peccati audaciam, uſque ad Dei contemptū: & quamuis peccator tenebras quærat ad peccandum, non tamē poteſt facere quin uideatur. unde ſubdit, Oculi enim.
ſcilicet Dei. Sunt in uiis eius. ideſt conſiderant proceſſus F
eius quamuis in tenebris ambulēt, & inde eſt, Quòd eleuati ſunt ad modicum. ideſt ad aliquam terrenam ſublimitatem & caducam, Deo dante eis locum pœnitētiæ. Et non ſubſiſtent, ſcilicet finaliter, quia abutuntur Dei miſericordia in ſuperbiam, & adhibet huius rei ſimilitudinem. Omnia enim quæ in tempore generantur, determinato tempore creſcunt, & poſtea incipiunt deiici, & tandem totaliter deſtruuntur. & ita contingit de impiis: unde ſubdit, Et humiliabuntur ſicut omnia, quæ ſcilicet in tempore creſcunt. Et auferentur. ſcilicet totaliter quando ad ſummū G
peruenerint: & adhibet ſimilitudinē ſubdens, Et ſicut ſummitates ſpicarum conterentur. Non enim conteruntur fruges quàm diu ſunt in herba & creſcunt, ſed quando iam ad perfectam maturitatem peruenerunt, ſecundum menſuram a Deo præuiſam. Hoc autem induxit ad oſtendendum quòd hoc quòd impii ſtatim non puniuntur, ſed proſperā uitam agunt, non contingit ex defectu diuinæ prouidentiæ, ſed ex hoc quòd differt Deus pœnam in congruum tempus. & ſic patet falſum eſſe quod Elipham ei calumnioſe impoſuerat de negatione prouidentiæ diuinæ. unde ſubdit, H
Quòd ſi non eſt ita. ſicut prædixi de punitione malorum: ſicut uos opinamini credentes ſemper homines in hac uita puniri pro peccatis. Quis me poteſt arguere eſſe mentitū? quaſi ſcilicet diuinam prouidentiam denegem. Et ponere ante Deum uerba mea. ideſt uerba mea in accuſationem

A uertere coram Deo, ac ſi ſint contra eius prouidentiam.

CAP. XXV. LECTIO I.

RESPONDENS autem Baldath Suites, dixit. Poteſtas & terror apud eum eſt, qui facit concordiam in ſublimibus ſuis. Nunquid eſt numerus militum eius? et ſuper quem non ſurget lumen illius? Nunquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiam non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in
B conſpectu eius. Quanto magis homo putredo, & filius hominis uermis?

IOB in ſua reſponſione duas calumnias quas ei Eliphā iniecerat, in præcedenti ſua reſponſione iam repulit, oſtendens ſe neque pro peccatis punitum, neque diuinæ prouidentiæ negatorem. Oſtenderat autem ualde expreſſe quòd diuinæ prouidentiæ non repugnabat, ſi impii in hoc mundo proſperantur, quia reſeruatur eorum pœna in aliud tempus: & ideo contra hoc ulterius reſiſtere non potue-
C runt: ſed alterum, ſcilicet quòd non fuerit pro peccatis punitus, non tam euidenter oſtenderat, quin potius debilitatem ſuæ oſtenſionis ſignificauit cum dixit, Nemo aduertere poteſt cogitationes eius. & ideo contra hoc ulterius Baldath reſiſtere nititur redarguens Iob, quòd ſe aſſerebat non pro peccatis ſuis punitum; & quaſi immemor uerborū Iob quibus dixerat, non ſibi ſufficere ſi contra eum ex Dei fortitudine contendatur, a diuina poteſtate diſputationis ſuæ ſumit exordium, & proponit magnitudinem diuinæ poteſtatis dupliciter, primo quidem quantum ad hoc quòd
D potentiā exercet in ſuperiores creaturas in ſumma pace eas conſeruās, unde dicit, Poteſtas & terror. ideſt ex qua timeri debet. Apud eum eſt. ſcilicet Deum. Qui facit concordiā in ſublimibus ſuis. in inferioribus enim creaturis diſcordia multiplex inuenitur tam in creaturis rationabilibus, ut patet per contrarios motus humanarum uoluntatum

tum, quã in creaturis corporalibus, ut ex earum contrarie E
tate apparet, per quam generationi & corruptioni ſubdun
tur: ſed in ſuperioribus corporibus nulla contrarietas re-
peritur, unde & incorruptibilia ſunt: ſic & ſuperiores in-
tellectuales ſubſtantiæ etiam in ſumma concordia uiuunt.
Hæc autẽ ſumma cõcordia ſuperiorũ creaturarũ ex pote-
ſtate diuina procedit, quæ ſuperiores creaturas in perfecta
ſuæ unitatis participatione conſtituit, quaſi ſibi propin-
quiores: & ideo ſignanter dicit, In ſublimioribus ſuis, ideſt
ſibi magis conformibus. Secundo commendat diuinam po
teſtatem ex iis quæ operatur in inferioribus creaturis, in F
quibus operatur per miniſterium ſuperiorum creaturarũ,
quarũ multitudo homini eſt ignota. unde ſubdit, Nunquid
eſt numerus militum eius? milites quidẽ Dei uocat omnes
cæleſtes uirtutes, quæ diuinũ nutum ſequuntur: ſicut mili
tes obediunt duci. harum autem cæleſtium uirtutum nume
rus ignotus eſt homini. & ſimile eſt quod habetur Eſaiæ 40.
Qui eduxit in numero militiam eorum. & ne aliquis crede
ret quòd cæleſtes uirtutes non ſe haberent ſicut milites pa
rentes alieno imperio, ſed ſicut duces & principes ex ſuo
arbitrio cuncta agentes, ſicut æſtimauerunt multorũ deo- G
rum cultores, ſubiungit, Et ſuper quem non ſurgit lumen
eius. quaſi dicat, omnes cæleſtes uirtutes per illuminatio
nem diuinam diriguntur ſicut homines per hoc quòd ſu-
per eos ſurgit lux ſolis. propoſita ergo poteſtate diuina ac
cedit ad propoſitum dicens, Nunquid iuſtificari poteſt ho
mo comparatus Deo? quaſi dicat, ex quo Deus tã magnus
eſt & in iuſtitia præcellens, ut etiam in ſublimibus concor
diã faciat, quæ eſt iuſtitiæ effectus ſecundum illud Eſa. 32.
Opus iuſtitiæ pax: omnis iuſtitia hominis diuinæ iuſtitiæ
comparata quaſi nihil reputabitur: nec ſolum Deo homo H
comparatus non poteſt iuſtus uideri, ſed quod plus eſt, ei
comparatus apparet iniuſtus: ſicut in comparatione ad
res pulcherrimas, quæ quamuis pulchritudinem habent,
uidentur immundæ: unde ſubdit, Aut apparet mundus
natus de muliere? quod ſignanter dicit, quia ex hoc ipſo,
quòd

A quòd homo de muliere per concupiſcentiam carnis naſcitur, maculam contrahit. hoc autem quod dixerat, conſequenter per ſimile confirmat cum ſubdit, Ecce etiam luna non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius. ubi conſiderandum eſt quòd de ſole mentionem non facit, quia non apparet ſenſibiliter quòd ad præſentiam maioris luminis lumen eius obtenebretur, ſed luna & ſtellæ etiam ad præſentiā corporalis ſolis obfuſcantur: unde multo magis earum claritas quaſi obſcuritas quædā eſt immenſitati diuini luminis cōparata: & ex hoc cōcludit propoſitum ſub-
B dens, Quanto magis putredo: & filius hominis uermis. ſcilicet non poteſt reputari ſplendens ſplendore iuſtitiæ, ſi diuinæ iuſtitiæ comparetur: neque mundus per innocentiā, ſi cōparetur puritati diuinæ. ſingulariter autem hominum putredinem comparat quaſi ex materia exiſtente putrefactioni uicina: & filium hominis uermi, quia uermis ex putredine generatur. hoc autem inducit ad oſtendendum quòd homo non poteſt, quantuncunque iuſtus et innocēs, iuſtitiam & innocentiam ſuam proponere, quaſi nihil reputatam in comparatione ad Deum, cum agitur de diuino
C iudicio.

CAP. XXVI. LECTIO I.

RESPONDENS autem Iob dixit, Cuius adiutor es? nunquid imbecillis, et ſuſtentas brachium eius qui non eſt fortis? Cui dediſti conſilium? forſitan illi qui non habet ſapientiam, & prudentiam tuam oſtendiſti plurimam. Quem docere uoluiſti? nonne eum qui fecit ſpiramentum? Ecce gigan-
D tes gemunt ſub aquis, & qui habitant cum eis. Nudus eſt infernus coram illo: & nullum eſt operimentum perditioni. Qui extendit aquilonem ſuper uacuum, & appendit terram ſuper nihilum. Qui ligat aquas in nubibus ſuis, ut non erumpant pariter deorſum. Qui tenet

uultum

uultum ſolii ſui, & expandit ſuper illud nebulam ſuam. E
Terminum circundedit aquis, uſque dum finiantur lux
& tenebræ. Columnæ cæli contremiſcunt, & pauent
ad nutum eius. In fortitudine illius repente maria con
gregata ſunt, & prudentia eius percuſſit ſuperbum. Spi
ritus eius ornauit cælos, & obſtetricante manu eius e-
ductus eſt coluber tortuoſus. Ecce hæc ex parte dicta
ſunt uiarum eius: & cum uix paruam ſtillam ſermonis
eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis F
illius intueri?

BALDATH in uerbis præmiſsis Iob conuincere uo-
luit ex conſideratione diuinæ poteſtatis omnibus tremen-
dæ, reſpectu cuius nullus poteſt iuſtitiam aut innocentiam
prætendere, ut ſe aſſerat abſque peccato punitum. unde
Iob triplicē reſpōſionē ſubiungit: quarū prima ſpecialiter
eſt contra Baldath, qui Iob terrere conatus fuerat ex con
ſideratione diuinæ poteſtatis. Solent autem homines non
ratione contra aliquem condemnatum utentes, ſed iu-
dicis potentiam & ſapientiam allegantes, hoc facere in iu G
dicis fauorem. adhibetur autem fauor alicui perſonæ du-
pliciter, uno modo propter defectum potentiæ illius cui fa
uetur; alio modo propter defectum ſapientiæ. Quantum
ergo ad primum dicit, Cuius adiutor es, nunquid imbecil-
lis? quaſi dicat, hæc quæ locutus es, non ſecundum uiam ra
tionis, ſed quaſi in Dei fauorem: nunquid adhoc dixiſti,
ut ferres auxilium quaſi infirmo? adiuuare autem uidetur
aliquem qui eius operationem defendit: unde ſubdit, Et ſu
ſtentas brachium eius qui non eſt fortis. quaſi dicat, nun-
quid uis tu iis uerbis defendere operationem, qua punitus H
ſum ab eo, ac ſi non eſſet fortis ad ſe defendendum. Dein-
de quantum ad fauorem qui alicui adhibetur propter defe-
ctum ſapientiæ; conſiderandum eſt quod hic fauor eſt du-
plex: unus quidem ex hoc quod conſilium datur alicui cir-
ca res agendas: & quantum ad hoc dicit, Cui dediſti con-
ſilium

A ſilium . uidetur aliquis alicui conſilium dare quando eius
cauſam ſine ratione defendit : non autem conſilio Deus
indiget qui eſt in ſapientia perfectus : unde ſubdit, Forſitã
illi qui non habet ſapientiam . quaſi dicat, nunquid dubi-
tas Deum ſapientiam non habere, ut tam ſtulte pro eo lo-
quaris : qui autem ſapienti conſilium dat, uidetur hoc face
re ad ſuam ſapientiam oſtendendam : unde ſubdit, Et pru-
dentiam tuam oſtendiſti plurimam. quaſi dicat, nunquid
per hoc noluiſti tuæ prudentiæ abundantiam oſtentare? A-
lius autem modus fauoris contra defectum ſapientiæ eſt,
B ut quis inſtruat ignorantem circa ſcibilia: & quantum ad
hoc ſubdit, Quem docere uoluiſti. uiſus es enim Deum do
cere, inquantum eius potentiam contra me allegaſti: ſed
ipſe doceri non indiget, qui eſt totius humanæ ſcientiæ
cauſa: unde ſubdit, Nonne eum qui fecit ſpiramentum.
ideſt qui creauit humanam animam, per quam homo & in-
telligit & ſpirat: una enim & eadem anima eſt, quæ per in-
tellectum ſcientiam percipit, & per alias uires corpus ui-
uificat. Deinde ne uideatur in aliquo potentiæ Dei dero-
gare, commendat ipſam multo diffuſius quàm Baldath,
C enumerans multos effectus diuinæ potentiæ: & incipit ab
iis quæ potenter fecit in genere humano circa diluuium. le
gitur enim Gen. 6. quòd gigantes erãt ſuper terram in die-
bus illis. et poſtea ſubditur. Cumque uidiſſet Deus terrã
eſſe corruptam; omnis quippe caro corruperat uiam ſuam
ſuper terram; dixit ad Noe: Finis uniuerſæ carnis uenit co
ram me. & poſtea ſubdit, Ecce ego adducam aquas diluuii
ſuper terram, & interficiam omnem carnem. hunc ergo
effectum diuinæ potentiæ oſtendit ſubdens, Ecce gigãtes.
ſcilicet antiqui. Gemunt. ſcilicet in pœnis inferni. Sub
D aquis. ideſt qui fuerunt ſubmerſi aquis diluuii. & quia non
ſoli ipſi perierunt, ſed multi alii cum eis, ideo etiam poſt
ea ſubiungit, Et qui habitant cum eis. ſcilicet ſimiliter ge
munt, ſcilicet a uirtute poteſtatis ipſius. & ne aliquis cre-
deret quòd diuina prouidentia ſe extenderet ſolum ad iu-
dicandos homines in hac uita, non autem poſt mortem,

ſicut amici Iob ſentire uidebantur, ad hoc excludendũ ſub E
dit, Nudus eſt infernus coram illo. quaſi dicat, ea quæ in
inferno aguntur conſpicua ſunt oculis eius, & ſecundũ eius
iudicium aguntur. unde ad huiusmodi expoſitionem ſub-
dit, Et nullum eſt operimentum perditioni. ideſt iis qui
ſunt perditi in inferno ut poſsint ab oculis Dei occultari,
ſicut occultantur a nobis. deinde enumerat effectus diui-
næ prouidentiæ in rebus naturalibus, & incipit ab extre-
mis, ſcilicet a cælo & terra, in quorum utroque aliquid ap
paret ex diuina potentia inſtitutum, quod humanas uires
excedit. ſecundum autem id quod ſenſibiliter apparet, ui F
detur cælum extenſum eſſe ſuper terrã, ſicut quoddam ta-
bernaculum; terram autem eſſe ſub cælo ſicut tabernaculi
pauimentum. quicunque autem tabernaculum erigit, ali
quid ſupponit quo tabernaculum ſuſtentatur: ſed hoc in
cælo non apparet, non enim uidetur aliquid cælum ſuſten-
tans, niſi uirtus diuina. unde dicit, Qui extendit aquilonẽ
ſuper uacuum. per aquilonem intelligit ſuperius emiſpe-
riũ quo ad nos: nobis enim aquilonaris polus ſupra orien
tem eleuatur: auſtralis uero ſub orizonte deprimitur, un-
de dicit, Aquilonem extendit ſuper uacuum. quòd de ſu- G
periori emiſperio cæli nihil nobis apparet niſi ſpatiũ aere
plenum, quod uulgares homines reputant uacuum. loqui
tur enim ſecundum exiſtimationem uulgarium hominum
prout eſt mos in ſacra ſcriptura: ſic etiam qui pauimen-
tum facit, ſuper aliquid ipſum firmat: terra autem quæ eſt
quaſi cæli fundamentum non apparet ſuper aliquod firma-
ta quod eã poſsit ſuſtentare, ſed ſola Dei potentia ſuſtine
tur: unde ſubdit, Et appendit terram ſuper nihilum. hæc
autem non ita dicuntur, quaſi cælum ſit ponderoſum ut in
digeat ſuſtentamento ne cadat, aut terra poſsit deſcen- H
dere niſi uſque ad centrum, ſed ipſas naturales uirtutes,
quibus in ſuis locis corpora naturaliter continentur, ex
diuina poteſtate proceſsiſſe ſignificat: ſicut enim motus
uiolentus eſt a poteſtate humana, ita inclinatio naturalis
eſt ex uirtute diuina, quæ eſt naturæ principium. Deinde

A enumerat effectus diuinæ potentiæ in ſpatio medio, quod eſt inter cælum & terram, & primo in aere, in quo hoc admirabile uidetur, quòd aqua in aere ſuſpendatur uaporaliter eleuata, & non tota ſimul cadit, ſed guttatim, ut apparet in pluuiis. unde dicit, Qui ligat aquas in nubibus ſuis. ideſt eius uirtute cauſatis. Vt non erumpant. ſcilicet aqua pluuiarum. Pariter deorſum. ſed guttatim ſecundum quòd expedit ad tẽperiem terræ, quaſi diuina uirtute illud quod remanet in nubibus eſſet ligatũ, ut nõ a principio cadat. fit enim diuina uirtute ut uapores non ſimul cõdenſen

B tur, ut oporteat ſimul eos in aqua cõuerſos pariter cadere pluuiis ex nubibus deorſum cadentibus. remanent quædã uaporũ reliquiæ ex quibus nebulæ generantur, per quas nobis tegitur cælum, quod eſt quaſi ſolium Dei, ſecundum illud Eſa. ultimo. Cælum mihi ſedes eſt: & quantum ad hoc ſubdit, Qui tenet uultum ſolii ſui. ideſt qui tenet quaſi occultatam faciem cæli, quod eſt ſolium eius: & hoc per nebulas, quibus prohibemur cælum uidere: unde ſubdit, Et expandit ſuper illud nebulam ſuam. ideſt eius uirtutem productam. Deinde oſtendit effectum diuinæ potentiæ in

C aquis cum ſubdit, Terminũ circũdedit aquis. aquæ enim ſecundum elementorum naturalem ordinem undique terram operire deberent: ſed quòd aliqua pars terræ remaneat diſcooperta ab aquis, hoc factum eſt diuina uirtute, quæ uſque ad certum terminum terram fecit operiri ab aquis: & hoc præcipue uidetur ad oceanum pertinere, qui undique terram circumdat; & propter hoc ſubdit, Vſque dum finiantur lux & tenebræ. ſumitur enim lux diei, & tenebra noctis, ſole accedente uel recedente ab hemiſperio ſuperiori, quod ſupponitur noſtræ habitabili, quæ quaſi

D undique oceano concluditur. uel poteſt intelligi quòd terminus aquarum intranſmutabilis permanebit manẽte hoc ſtatu mundi, in quo eſt ſucceſſio lucis & tenebrarum. Sic ergo enumeratis effectibus diuinæ potentiæ in corporalibus creaturis, oſtendit eius effectum in creaturis ſpiritalibus, quas uocat columnas cæli, quia ſcilicet eorum officio ad-

miniſtratur motus cælorum: unde dicit, Columnæ cæli. ſci E
licet angeli. Contremiſcunt & pauent ad nutum eius. ideſt
obediunt ei ad nutum. et loquitur ad ſimilitudinem alicu-
ius ad nutum obedientis domino propter timorem & tre
morem ipſius; ut timor referatur ad animã, tremor ad cor
pus. non eſt autẽ putandum quòd inferatur angelis timor
pœnalis, ſed eorum reuerentia ad Deum hic timor nomina
tur: & ſic pauor refertur ad affectum, tremor autem ad ex-
teriorem effectum. et quia in angelis aliqui ſunt qui a debi
ta Dei reuerentia diſceſſerunt, de quibus ſupra iiii. dictũ
eſt, In angelis ſuis reperit prauitatem; ideo conſequenter F
de diſtinctione bonorũ & malorum angelorum ſubiungit.
Creditur autem ſimul cum diſtinctione creaturæ corpora-
lis, etiam creaturæ ſpiritalis diſtinctionem fuiſſe: & ideo
ad inſinuandam diſtinctionẽ creaturæ ſpiritalis præmittit
de creatura corporali dicens, In fortitudine illius repente
maria cõgregata ſunt ſecundũ illud Gen. 3. Congregentur
aquæ quæ ſunt ſuper terram, in locũ unum, & appareat ari
da. et ſicut creaturæ corporales ſunt diſtinctæ diuina uirtu
te, ita etiam creaturæ ſpiritales: unde ſubdit, Et pruden-
tia eius percuſſit ſuperbum. per uirtutem prouidentiæ ip- G
ſius diabolus ſuperbiens de ſua gloria priuatus eſt: & ſic
eo percuſſo bonis angelis ſunt ſpiritalia dona augmẽtata:
unde ſubdit, Spiritus eius ornauit cælos. ideſt cæleſtes ſpi
ritus ornamentis ſcilicet ſpiritalium donorum. non erat
autem conueniens ut percuſſus per priuationem gloriæ,
cum ornatis per ſpiritũ ſanctum remaneret: unde ſubdit,
Et obſtetricãte manu eius eductus eſt. ideſt a ſocietate bo-
norum angelorum. Coluber tortuoſus. ideſt diabolus, qui
colubro cõparatur propter malignitatis uenenum: & tor-
tuoſus dicitur propter calliditatem. ſignanter autem dicit H
eum eductum obſtetricãte manu Dei: ſicut enim obſtetrix
ſic educit infantem quandoque mortuum, ut mater non læ
datur, ita Deus ſic eduxit diabolum de medio angelorum,
ut bonorum angelorum ſocietas in nullo detrimentum ſit
paſſa. Et ne aliquis crederet hos effectus, licet ſint magni,
diuinam

A diuinam potentiam adæquare, ſubdit, Ecce hæc ex parte ſunt dicta uiarum eius. ideſt operum eius quibus & nos in Dei cognitionem aſcendimus, & Deus nobis ſe quodammodo communicat: & ne uideantur hæc etſi non totam diuinam potentiã adæquare, tamen ex magna parte ad eius æqualitatem accedere, ſubiungit, Et cum uix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? quaſi dicat, omnium quæ nunc dicta ſunt de effectibus diuinæ potentiæ minor eſt comparatio ad diuinam potentiã, quàm unius parui ſermonis quaſi B ſilenter ſtillantis ad maximi tonitrui ſonum.

CAP. XXVII. LECTIO I.

A DDIDIT quoque Iob aſſumens parabolam ſuam & dixit. Viuit Deus qui abſtulit iudiciũ meum: & omnipotens qui ad amaritudinẽ adduxit animam meam. Quia donec ſupereſt halitus in me, et ſpiritus Dei in naribus meis, Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur men C dacium. Abſit a me ut iuſtos uos eſſe iudicem: donec deficiam non recedam ab innocentia mea. Iuſtificationem meam, quam cepi tenere, non deſeram: neque enim reprehendit me cor meum in omni uita mea. Sit ut impius inimicus meus: & aduerſarius meus quaſi iniquus. Quæ eſt enim ſpes hypocritæ, ſi auare rapiat, & non liberet Deus animã eius? Nunquid Deus audiet clamorem eius, cum uenerit ſuper eum anguſtia? Aut D poterit in omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore? Docebo uos per manũ Dei quæ omnipotens habeat, nec abſcondam. Ecce uos omnes noſtis, & quid ſine cauſa uana loquimini? Hæc eſt pars hominis impii apud Deum, & hereditas uiolentorum quam ab omnipotente ſuſcipient. Si multiplicati fue-

rint filii eius, in gladio erunt: & nepotes eius non ſatu E
rabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, ſepelientur in interitu: & uiduæ illius non plorabunt. Si comportauerit quaſi terra argentum: & ſicut lutum præparauerit ueſtimenta: Præparabit quidem, ſed iuſtus ueſtietur illis: & argentum innocens diuidet. Aedificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit umbraculum. Diues cum dormierit nihil ſecum afferet, aperiet oculos ſuos & nihil inueniet. Apprehendet eũ quaſi aqua
inopia: nocte opprimet eum tempeſtas. Tollet eũ uen F
tus urens et auferet, & uelut turbo rapiet eum de loco ſuo. Et mittet ſuper eum & non parcet: de manu eius fugiens fugiet. Stringet ſuper eum manus ſuas: & ſibilabit ſuper illum intuens locum eius.

IN præmiſsis uerbis, Iob confutauerat dicta Baldath, qui contra eũ diuinam poteſtatem allegauerat; quaſi Iob eius magnitudinem ignoraret. finita autem ſua reſponſione intelligitur expectaſſe ut tertius amicorum, ſcilicet So-
phar, more ſolito ſuo ordine reſpõderet. ſed quia ille quaſi G
conuictus tunc tacuit, Iob iterato ſermonem aſſumit: & per aliam rationem oſtendit non eſſe contra diuinam prouidentiam ſi mali in hoc mundo proſperantur, & boni aduerſitates patiuntur: unde dicitur, Addidit quoque Iob. poſtquam ſcilicet ei nullus reſpondebat. Aſſumens parabolam ſuam. quia ſcilicet per ſimilitudines loquebatur ad modum parabolas inducentium. antequam autem propoſitum oſtendat, ſe in amicorum ſententiam nunquam tranſiturum eſſe denunciat: & ad huius firmitatem iuramentũ
præmittit: unde ſubdit, Et ait: Viuit Deus qui abſtulit iu- H
dicium meum. ſuppoſita ſcilicet ueſtra ſententia, qua aſſeritis ad iuſtitiam diuini iudicii pertinere, ut aduerſitates præſentes non niſi peccatoribus inducat. & ideo ad exponendum in quo iudicium ſuum dixerit, ſubdit, Et omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam. ideſt

qui

A qui abſque culpa præcedente mihi aduerſitates exteriores induxit, ex quibus amaritudinem in anima patior; nec tamen ab eius reuerentia & amore diſcedo, patet ex hoc quòd per ipſum iuro. inducit autem prædictum iuramentum ad hoc quod ſubditur, Quia donec ſupereſt halitus in me. ideſt, donec habebo uitam, quæ per reſpiratioñe conſeruatur: & ut oſtendat ſe uitæ beneficium a Deo recognoſcere, ſubdit, Et ſpiritus Dei in naribus meis. reſpiratio enim præcipue fit per nares. nam reſpiratio quæ fit per os, non eſt adeo congrua, ut Ariſtoteles dicit in lib. de hiſto-
B riis animalium. reſpiratio ergo hominis, quæ principaliter in naribus poſita eſt, hic ſpiritus Dei dicitur: quia hoc habet homo, ut uiuendo poſſit reſpirare: & huic beneficio ipſe non uult eſſe ingratus peccando: unde ſubdit, Non loquentur labia mea iniquitatem. ut ſcilicet dicam, omnes qui aduerſitatem patiuntur, eſſe iniquos. Si lingua mea me ditabitur mendacium. ut ſcilicet dicam hoc pertinere ad diuinam iuſtitiam, ut iuſtorum merita præſenti proſperitate remuneret, & iniquorum peccata temporali aduerſitate condemnet. et quia amici Iob iſta aſſerebant, ſubiungit,
C Abſit a me ut iuſtos uos eſſe iudicem. non enim poterat iuſtos eos iudicare, niſi eorum iniuſtam ſententiam approbaret, per quod a ſua iuſtitia recederet: unde ſubdit, Donec deficiam. ſcilicet per mortem. Non recedam. ideſt propono non recedere. Ab innocentia mea. a qua ſcilicet recederem ſi ſanctos aduerſitatem in hoc mundo patientes, uobiſcum impios iudicarem: & ſicut ab innocentia ad nocendum transferri non propono, ita nec iuſtitiæ uiam deſerere: unde ſubdit, Iuſtificationem meam. quæ ſcilicet pertinet ad iuſtitiæ executionem. Quam cepi tenere. ſcilicet
D non approbando hominem proſperitate quam habet: nec condemnando pro aduerſitate quam patitur in hac uita. Non deſeram. ſcilicet declinando in ueſtram ſententiam. Solent autem qui ſemel peccauerunt, proniores eſſe ad iterato peccandum; qui uero peccatorum ſunt inexperti, difficilius ad peccata prolabuntur: unde ſubdit, Neque enim

reprehendit

reprehendit me cor meum in omni uita mea, quaſi dicat, E
ideo confido quòd non recedam ab innocentia, nec iuſtitiam deſeram, quia hoc per experientiam didici. nõ enim habeo conſcientiam remordentẽ de aliquo graui quod cõmiſerim in tota uita mea. uel aliter poteſt cõtinuari. quia enim dixerat ſe non receſſurum ab innocentia ſua, nec iuſtificationem quam tenere ceperat deſerturum, poſſet aliquis dicere quòd ipſe ante hoc neque innocentiam, neque iuſtitiam habuerat: ſed ipſe hoc excludit dicens, Nec enim reprehendit me cor meum &c. declinarẽ autẽ ab innocentia, & deſererem iuſtitiam ſi uobis fauerem, qui iniuſtitiã F
& impietatem ſuſtinetis: unde ſubdit, Sit ut impius inimicus meus. inquantum ſcilicet contra ueritatem diuini iudicii loquitur. Aduerſarius meus quaſi iniquus. inquantũ ſcilicet iniquam ſententiã profert mihi aduerſando, dum dicit me impium eſſe, quia grauiter ſum afflictus. His igitur præmiſſis pertinentibus ad amicorum ſuorum confutationem, & ſuæ ſententiæ firmitatem, accedit ad principale propoſitum, ut ſcilicet oſtendat non eſſe contrarium diuinæ prouidentiæ, ſi mali in hoc mundo tẽporaliter proſperentur, & iuſti temporaliter affligantur. et ſupra qui- G
dem hoc manifeſtauerat ex futuris præmiis & flagellis, quæ reſeruantur bonis & malis poſt hanc uitam: nunc autẽ hic oſtendit ex debilitate bonorũ temporalium quæ mali poſſident in hac uita, & magnitudine bonorum ſpiritalium quæ bonis conceduntur. Aſſerit ergo primo inutile eſſe peccatoribus ſi in hac uita bona tẽporalia conſequantur absque animæ bonis: unde dicit, Quæ eſt enim ſpes hypocritæ ſi auare rapiat. ideſt ſi iniuſte diuitias congreget. Et non liberet Deus animam eius. ſcilicet a peccato per gratiæ dona, ideſt quid boni poteſt ex hoc cõſequi? & loquitur de hy H
pocrita, ſcilicet ſimulatore, loco omnium peccatorũ: quia ſimulata æquitas eſt duplex iniquitas. et hypocritæ tanquã falſarii uirtutis, uidentur maxime eſſe abominabiles apud Dominum, ſicut infra xxxvi. dicitur, Simulatores & callidi prouocant iram Dei. Oſtendit autem conſequenter eos
duplici

A duplici ſpe priuari, quarum una eſt quam habent iuſti de Deo, quòd in tempore neceſsitatis eorum orationẽ exaudiat: ſed hoc ab impiis excludit dicens, Nunquid Deus audiet clamorem eius cũ uenerit ſuper illum anguſtia? quaſi dicat, non. et ratio huius aſsignatur Prouerb.1. Ex ore ſapientiæ dicentis, Vocaui & renuiſtis. & poſt pauca ſubdit; tunc ſcilicet quãdo ueniet ſuper eos anguſtia, inuocabunt me, & non exaudiam. et Prouerb.28. dicitur, Qui declinat aurem ſuam ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis. ſecunda autem ſpes iuſtorũ eſt quòd non deficit eis tem
B poralis conſolatio in tempore tribulationis; fruuntur delectatione diuina, & delectantur in laude ipſius: ſed hoc ab impiis excludit ſubdens, Aut poterit in omnipotente delectari. quem ſcilicet non diligere in operibus comprobatur. Et inuocare Deum omni tempore. ex magna enim delectatione Dei prouenit quòd ſemper ſit in aliquorum ore laus Dei. et quia oſtenderat parum ualere bona temporalia quæ impii poſsident, ſine ſpe iuſtorum, quam ſancti habent, oſtendit conſequenter temporalia bona quæ interdum impii poſsident, fragilia eſſe: & ad aſſertionẽ eorum
C quæ dicturus eſt, duo præmittit, primo quidẽ quòd ea quæ dicturus eſt, ſapientiæ diuinæ conueniunt: unde dicit, Docebo uos per manum Dei. ideſt per uirtutem ipſius, Quæ omnipotens habeat. ſcilicet in ſua ſapientia quaſi certum. Nec abſcondam. quæ ſcilicet Deo inſtruente me didici. ſecundo oſtendit quòd ea quæ dicturus eſt tam ſunt manifeſta, ut etiam ipſi ea ignorare non poſsint: unde ſubdit. Ecce uos omnes noſcitis. ſcilicet uera eſſe quæ dicturus ſum; & ideo mirum eſt quòd tam irrationabiliter contra ueritatem manifeſtam loquimini: & hoc eſt quod ſubdit, Et ut
D quid ſine cauſa uana loquimini? ideſt ea quæ rationis fulcimentum nõ habent. ſolent enim homines hebetes cum cognoſcant præmiſſa, nõ aduertere quid ex eis ſequatur. Eſt autem cõſiderandum quòd cum Deus ſit creator omnium & gubernator, omnes ab eo ſuſcipiunt aliquid quaſi hæreditatem ſuam a patre. mali autẽ homines quaſi ſuam partẽ

& ſuam hereditatem a Deo accipiunt, bona temporalia hu E
ius mundi: unde ex eorum perſona dicitur, Hæc pars ueſtra, & hæc eſt ſors. econuerſo autẽ boni percipiunt quaſi ſuam partem & hereditatem ſpiritalia bona, ſecundum illud Pſal. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hereditas mea præclara eſt mihi. deſcribens ergo quàm fragilis ſit & caduca pars impiorum, quam in rebus temporalibus accipiunt, dicit, Hæc eſt pars impii apud Deum. ideſt tale eſt quòd eis in ſortem uenit dum bonis ſpiritalia, & eis temporalia diſtribuuntur. Et hereditas uiolentorum. ideſt
iniuſte acquirentium temporalia bona. Quam ab omnipo F
tente ſuſcipiant. eo ſcilicet permittente & facultatem præbente, ſicut ſupra xxii. dictum eſt: Cum ille impleuiſſet domos eorum bonis. Oſtendit autem hanc partem ſiue hereditatem eſſe caducam: primo quidem quantũ ad hoc quod frequenter circa impiorum prolem accidit, quod tamen inter temporalia bona potiſſimum reputatur. contingit autem quandoque quòd impiorum filii qui in hoc mundo proſperati ſunt, occiduntur: unde dicit, Si multiplicati fuerint filii eius. quod ſcilicet ad magnam proſperitatem cõ-
putabatur. In gladio erunt. ideſt occidentur. et quamuis G
raro contingat quòd diuitum filii ad magnam paupertatẽ deueniant, tamen hoc circa nepotes & poſteros frequenter cõtingit. unde ſubdit, Et nepotes eius non ſaturabuntur pane. ſcilicet propter inopiam. quantum autẽ ad alios familiares eius ſubdit, Qui reliqui fuerunt ex eo. ſcilicet domeſtici & amici. Sepelientur in interitu. id eſt absque ſolemnitate quaſi occiſi. unde & quantum ad uxores ſubdit, Et uiduæ illius nõ plorabunt. quod ſcilicet fieri ſolet in ſolemnibus ſepulturis. Sicut ergo fragilis eſt & caduca eorũ
felicitas quantum ad filios & amicos, ita etiam quantũ ad H
diuitias poſſeſſas: inter quas quædam ſunt diuitiæ artificiales, ſcilicet pecunia, quæ eſt adinuenta quaſi menſura cõmutationis rerum, ut philoſophus dicit: & quantũ ad hoc ſubdit, Si comportauerit quaſi terram argentum. ideſt ſi tantam copiam pecuniæ acquirat quanta habetur terra.

Aliæ

A Aliæ uero ſunt diuitiæ naturales quæ ſcilicet hominum naturali neceſsitati ſubueniunt, ſicut panis & uinum, & ueſtimenta, & alia huiuſmodi: & quantum ad hoc ſubdit, Et ſicut lutũ præparauerit ueſtimenta. ut ſcilicet tantã eorũ copiam habeat quantam & luti. Præparauit quidem. ideſt habuit ſolicitudinem in præparando: alius tamen habebit fructum, & quandoque bonus qui circa hoc non ſolicitatur: unde ſubdit, Sed iuſtus ueſtietur illis. ſcilicet ueſtimẽtis ad ſuam neceſsitatem. Et argentum innocens diuidet. ideſt diſtribuet, & dabit pauperibus. non reſeruabit coa-
B ceruatum, quod contra innocentiam eſſet. pertinet etiã ad proſperitatem terrenam ſpatioſitas domorum: ſed etiã hoc oſtendit eſſe caducum propter duo: primo quidem, quia quandoque ſibi domum ædificat per uiolentiam in loco alieno, a qua depellitur. unde ſubdit, Aedificauit ſicut tinea domum ſuam. quæ ſcilicet corrodendo ueſtem alienam præparat ſibi locũ a quo excuſſa ueſte deiicitur. Alio modo, quia etſi in ſolo proprio domum ædificet, non tamen eſt ſibi datum ut diu illius poſſeſsionis curam & dominium habeat, ſed ad modicum tempus: unde ſubdit, Et ſi-
C cut cuſtos. ſcilicet uineæ. Fecit umbraculum. quod ſcilicet deiicitur finito tempore cuſtodiæ eius. Quomodo autem acquiſita bona amittat, oſtendit ſubdens, Diues cum dormierit. ideſt cum mortuus fuerit. Nihil ex his quæ poſſidet ſecũ auferet. ſcilicet in alia uita. Aperiet oculos ſuos. ſcilicet in reſurrectione. Et nihil inueniet. quia ſcilicet nõ reuertetur ad temporalia bona poſsidenda. quandoque & in hac uita ſubito ea perdit ad modũ quo pluuia ſubito homini ſuperuenit: unde ſubdit, Apprehendet eũ quaſi aqua. ſcilicet pluuialis. Inopia. ideſt ſubito ſuperueniet ei. et
D quamuis pluuia in die aliqualiter præuideri poſsit, in nocte tamen omnino præoccupat hominem: unde ſubdit, Nocte opprimet eũ tẽpeſtas. ſcilicet aduerſitatis, ideſt omnino ex improuiſo. Vltimo autem oſtendit fragilitatem mundanæ proſperitatis quantum ad ipſam perſonam hominis, quæ quandoque perit per aliquam febrem, uel per aliquam

perſecutionem: & quantum ad hoc ſubdit, Tollet eum uen E
tus urens. ideſt occidet eum. Et auferet. ſ. a ſocietate ui
uentium: & hoc fiet ſubito, & ex improuiſo: unde ſequi
tur, Velut turbo rapiet eũ de loco ſuo. i. uiolenter & abſq;
mora. quandoque uero non ab interiori infirmitate, ſed
ab exteriori perſecutione occiditur: unde ſubdit, Et mit-
tet. ſcilicet Deus. Super eum. aliquem perſecutorem qui
potentior eo ſit, cui non poſſit reſiſtere. Et non parcet.
ipſe ſcilicet perſecutor: unde ipſe impius, De manu eius,
ideſt de poteſtate eius, Fugiens fugiet, uel per mortẽ: uel
poſtquam occiderit, non habet amplius quid faciat. eo au F
tem mortuo, amicis eius remanet ſtupor & luctus: unde
ſubdit, Stringet ſuper illum manus ſuas. quaſi præ ſtupore,
& ſibilabit ſuper illum, quaſi compatiens ei. Intuens lo-
cum eius. ideſt conſiderans eius priſtinam dignitatem.

CAP. XXVIII. LECTIO I.

HABET argentum uenarum ſuarũ principia,
& auro locus eſt in quo conflatur. Ferrum de
terra tollitur, & lapis ſolutus calore in æs uerti G
tur. Tempus poſuit tenebris: & uniuerſorum finem ip-
ſe conſiderat: lapidem quoque caliginis & umbrã mor
tis. Diuidit torrens a populo peregrinante eos, quos
oblitus eſt pes egentis hominis & inuios. Terra, de qua
oriebatur panis in loco ſuo, igni ſubuerſa eſt. Locus ſa
phiri lapides eius: & glebæ illius aurum. Semitam igno
rauit auis, nec intuitus eſt eam oculus uulturis. Non
calcauerunt eam filii inſtitorum, nec pertranſiuit per
eam leæna. Ad ſilicem extendit manum ſuam: ſubuer- H
tit a radicibus montes. In petris riuos excidit, & o-
mne pretioſum uidit oculus eius. Profunda quoque
fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucẽ.

SVPRA Iob oſtenderat quã fragilis & caduca ſit pars
impiorum

A impiorum, quam a Deo recipiunt, nunc autem oſtendere
intendit econtrario dignitatem ſpiritalis boni, quod ho-
mines iuſti a Deo percipiunt etiam in hoc mundo, quod
quidem ſpiritale bonum ſub ſapientia comprehendit, &
ideo intendit præferre ſapientiam omnibus corporalibus
rebus, & quantum ad originem, & quantum ad pretioſita
tem, & incipit primo oſtendere quòd omnia quæ in rebus
corporalibus pretioſa uidentur, habent in certis locis ori
ginem: & incipit a metallis, quæ apud homines pretioſa ha
bentur. Eſt autem conſiderandum quòd metalla generan-
B tur ex uaporibus humidis reſolutis a terra per uirtutem ſo
lis, & aliarum ſtellarum, & in terra retentorum; unde &
metalla ductibilia & liquabilia ſunt: ſicut ecōtrario lapides
& alia huiuſmodi quæ non molliuntur neque funduntur ge
nerantur ex ſicca exhalatione intra terrā retenta. Diuer-
ſificantur autem metallorum ſpecies ſecundum maiorem
uel minorem puritatem uaporis reſoluti, & ſecundum dif
ferentiam caloris digerentis: inter quæ aurum uidetur pu
riſsimum; & poſt hoc argentum; & ſub hoc æs, infimum au
tem ferrum. & ſecundum maiorem uel minorem puritatē
C metalla ut plurimum habent diuerſas origines: quia ergo
aurum eſt puriſsimum, inuenitur ut plurimum generatū
in ſua puritate inter arenas fluminum propter multitudi-
nem euaporationis, & caliditatem arenæ. Argentum au-
tem inuenitur ut plurimum in quibuſdam uenis terræ, uel
etiam lapidum: æs autem inuenitur ut incorporatum lapi-
dibus: ferrum autem quaſi in terra fæculenta nondum per
fectam digeſtionem habente, ut ſit peruentum uſque ad ge
nerationem lapidis. Enumerans ergo diuerſa metallorum
loca dicit, Habet argentum uenarum ſuarum principia. ſci
D licet in aliquibus determinatis locis, ex quibus tales uapo
res reſoluuntur, qui ſint apti ad generationem argenti: &
ſic dum miſcentur terræ, uel lapidi prædicti uapores, effi-
ciuntur ibi uenæ argenteæ. quantum autem ad aurum ſub
dit, Et auro locus eſt in quo conflatur. quia ſcilicet ex mul
tis arenis colliguntur quædam granula auri, quæ in unū
ligantur:

ligantur: quod quidem non fit in omni loco, ſed in aliquo E loco determinato, in quo concurrit debita proportio uir tutis actiuæ ad materiam proportionatam tali ſpeciei. deinde quantum ad ferrum ſubdit, Ferrum de terra tollitur. ſcilicet quia in terra quaſi indigeſta inuenitur. deinde quantum ad æs dicit, Et lapis. cui ſcilicet uapor proportionatur, naturæ eius permiſcetur. Solutus calore. ſcilicet ignis uehementis. In æs uertitur, dum ſcilicet id quod eſt ibi de natura æris, per calorem ignis eliquatur. Deinde proſequitur de aliis rebus quæ habent determinatum tempus & locum ex diſpoſitione diuina, unde diuinæ co- F gnitioni ſubiacent, pluraque ipſorum quæ ab hominibus ſunt occulta. occultantur autem a nobis & ſol, & alia multa per tenebras noctis, ſed hoc fit per diſpoſitionem diuinam: unde dicit, Tempus poſuit tenebris. occultantur etiam quædam a nobis per eorum corruptionem dum reſoluūtur in ſua principia quæ Deo ſunt nota, nobis autem occulta: unde ſubdit, Et uniuerſorũ finem ipſe conſiderat. id eſt terminum reſolutionis rerum. inueniuntur etiam quædam ab hominibus occulta propter locum inuium, ſicut quandoque ſunt quidam mõtes inacceſsibiles, in quibus G ſunt quædam inuiſa hominibus: & quantum ad hoc ſubdit, Lapidem quoque caliginis. ideſt aliquam rupem alicuius excelſi montis, quæ quaſi ſemper caligine nebularum obtegitur. Et umbra mortis. ideſt aliquem locum umbroſum inter conualles montium, ad quæ uitalis calor ſolis nunquam pertingit. Diuidit torrens a populo peregrinante. ſolent enim in radicibus quorundam montium defluere innumerabiles torrentes, ita quòd ex una parte torrentis eſt uia per quam peregrini tranſeunt, & ad aliam partem ripæ non patet acceſſus. Contingit autem quandoque quòd in H huiuſmodi inacceſsibilibus locis aliqui rari homines habitant, ad quos etiam pauperes qui omnia circumeunt, accedere non poſſunt propter acceſſus difficultatem: unde ſubdit, Et torrens diuidit a populo peregrinante eos. ſcilicet homines. Quos: in locis inacceſsibilibus habitantes.

Oblitus

A Oblitus eſt pes egentis hominis. ut ſcilicet ad eos non accedat. Et inuios. ideſt propter hoc quòd ad eos uia non patet. Sunt etiam quædam loca non propter ſitum, ſed propter aliqua accidentia inacceſsibilia, puta quia per aliquã alterationem ſubuertuntur, ut legitur Gen. 19. De Sodoma & Gomorra. unde ſubdit, Terra de qua oriebatur panis in loco ſuo. ideſt quaſi in proprio & conuenienti loco, Igni ſubuerſa eſt. ſcilicet ſubuerſionis eius cauſa ex ſuperabundantia caloris procedit. Calore autem ſuperabundante ſequitur quòd reſolutiones tam ſiccæ quàm humidæ ad ma-
B gnam digeſtionem perueniant, ut exinde generentur aliqua pretioſa, puta lapides uel metalla. unde quantum ad lapides pretioſos, qui generantur ab exhalatione ſicca, ſubdit, Locus ſaphiri lapides eius. ſcilicet terræ ſubuerſæ igni. Quantum autem ad pretioſa metalla, quæ generantur ex uaporatione humida, ſubdit, Et glebæ illius aurum. huiuſmodi autem loca ſic ſubuerſa propter corruptionem aeris ex abundantia ſulphuris non ſolum homines uitant, ſed etiam animalia bruta. unde primo quantum ad aues, de quibus minus uidetur, dicit, Semitam. ſcilicet illius ter-
C ræ, Ignorauit auis. quia ſcilicet ſuper eam uolare non audet propter aeris corruptionem, nec etiã appropinquare: unde ſubdit, Nec intuitus eſt. ſcilicet eam. Oculus uulturis. qui tamen ualde a remotis ſolet uidere. uel poteſt aliter exponi, Terra illa ignorauit. ideſt non eſt expoſita ad ſemitam auis; quaſi ſcilicet nec auis per eam tranſit. Nec intuitus eſt. ſcilicet aliquis in terra illa oculos uulturis. Deinde quantum ad homines dicit, Non calcauerunt eam filii inſtitorũ. ideſt mercatorum qui tamen difficilia loca ſolent adire ad lucrandum. Deinde quantum ad quadru-
D pedia ſubdit, Nec pertranſibit per eam leæna. quæ ſilueſtria loca inhabitat. hæc autem quamuis hominibus ſint occulta, Deum tamen non latent, qui & in montibus & in fluminibus ſuam uirtutem exercet; unde ſubdit, Ad ſilicem. ideſt ad montes lapidoſos. Extendit manum. ideſt poteſtatem ſuam: & hoc in duobus effectibus manifeſtat, primo

per

per hoc quòd montes quandoque funditus dirrunt: & hoc E
eſt quod ſubdit, Subuertit a radicibus montes. Secundum
autem eſt quòd inter medium montiũ pertranſeunt aquæ,
quaſi diuina uirtute eſſet eis uia exciſa a Deo in petris: un
de ſubdit, In petris riuos excidit. ideſt meatus riuorum.
& ſicut potentia ſua ſe extendit ad omnia magnifica facien
da, ita eius ſapientia ſe extendit ad omnia pretioſa cogno
ſcenda: unde ſubdit, Et omne pretioſum uidit oculus eius.
ſi enim ipſe montes poteſt ſubuertere, ſi poteſt petras exci
dere, & ſimilem poteſtatem exercere in totam terrã, con-
ueniens eſt quòd pretioſa uideat quæ ibi latent, quamuis F
oculus hominis ea uidere non poſsit: & non ſolum ea quæ
latent in terris oculus eius uidet, ſed, Profunda quoque
fluuiorũ ſcrutatus eſt; ideſt, ea quæ in profundis fluuiorum
latent, ita perfecte cognoſcit, ſicut ſi ea ſcrutaretur: &
hoc ſignum eſt, quia, Abſcondita produxit in lucem: ad
manifeſtationem hominum.

LECTIO II.

SAPIENTIA uero ubi inuenitur? & quis
eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo pretium G
eius, nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentiũ.
Abyſſus dicit, non eſt in me: & mare loqui-
tur, non eſt mecum. Non dabitur aurum obrizum
pro ea, nec appendetur argentum in commutatione
eius. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus: nec
lapidi Sardonico pretioſiſsimo, uel ſaphiro. Non adæ-
quabitur ei aurum uel uitrum: nec commutabuntur
pro ea uaſa auri. Excelſa & eminentia non commemo-
rabuntur comparatione eius: trahitur autem ſapientia H
de occultis. Non adæquabitur ei topazius de Aethio-
pia: nec tincturæ mundiſsimæ componentur. Vnde er
go ſapientia uenit? & quis eſt locus intelligentiæ? Ab-
ſcõdita eſt ab oculis omniũ uiuentiũ: uolucres quoque

A cæli latet. Perditio & mors dixerunt, Auribus noſtris audiuimus famam eius. Deus intelligit uiam eius, & ipſe nouit locum illius. Ipſe enim fines mundi intuetur: & omnia quæ ſub cælo ſunt reſpicit. Qui fecit uentis pondus, & aquas appendit in menſura. Quando ponebat pluuiis legem, & uiam procellis ſonantibus: Tūc uidit illam & enarrauit, & præparauit, & inueſtigauit. Et dixit homini, Ecce timor Domini ipſa eſt ſapientia: & recedere a malo, intelligentia.

B

QVIA oſtenderat, omnia pretioſa quæ in corporalibus inueniuntur, determinatis locis cōtineri, quæ ſi ignota ſint hominibus, ſunt tamen cognita Deo: ad oſtendendum eminentiam ſapientiæ primo inducit, quòd determinato loco non continetur: unde dicit, Sapientia uero ubi inuenitur? quaſi dicat, nullo corporeo loco concluditur: quia non eſt aliquid corporale. ea uero quæ ſunt in corporibus pretioſa, non ſolum ipſa, ſed & eorū principia locis corporalibus concluduntur. ſed hoc de ſapientia Dei non C poteſt dici: unde ſubdit, Et quis eſt locus intelligentiæ. intellectus enim eſt principium ſcientiæ & ſapientiæ. ſicut autem ſapientia non concluditur loco, ita etiam nec intelligentia, quæ eſt principium eius. Secundo oſtendit dignitatem ſapientiæ eo quòd pretio æſtimari non poteſt: unde ſubdit, Neſcit homo pretium eius. ideſt nihil quod homo cognoſcat eſt ſufficiens ſapientiæ pretium. utrunque autem præmiſſorum per conſequentia manifeſtat: & primo quidem quod dixerat ſapientiam in loco determinato non inueniri. inueniūtur autem quæ apud homines pretioſa re D putantur, partim quidem apud homines delicioſos qui pretioſa lapidum, & metallorum congregare nituntur: ſed in talibus non inuenitur ſapientia: unde ſubdit, Nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium. i. delicioſorum, quia ipſi maxime a ſapientiæ perceptione impediuntur, cor habentes deliciis occupatū. partim autē inueniuntur huiuſmodi

pretioſa corporalia in aliquibus profunditatibus obſcu- E
ris: ſed non eſt ita de ſapientia: unde ſubdit, Abyſſus dicit
non eſt in me. quòd ſcilicet ea quæ in abſcõditis profundo-
rum latent, maxime ſapientiæ humanæ ſunt abſcondita.
Partim autem inueniuntur in mari: tum quia ibi generan-
tur ſicut margaritæ in conchis marinis, ſiue quia ibi depe-
reunt in nauibus ibi ſubmerſis; ſed non eſt ita de ſapiẽtia;
tum etiam quia per mare ſolent huiuſmodi pretioſa de lo-
co ad locum portari: unde ſubdit, Et mare loquitur, non
eſt mecum. quiuimmo ea, quæ ſunt in mari, maxime latent
ſapientiam humanam. Deinde manifeſtat id quod dixe- F
rat de hoc quòd ſapientia pretio æſtimari nõ poteſt: & enu-
merat ea quæ ſunt apud homines pretioſiſsima, dicens,
Non dabitur aurum obrizum. ideſt puriſsimum. Pro ea.
quia nullo auro poteſt pretium ſapientiæ æſtimari. poſt au
rum autem inter cetera pretioſius reputatur argentum, de
quo ſubdit, Nec appendetur argentum in commutatione
eius. ſunt etiam præter metalla pretioſiſsimi lapides diuer
ſorum colorum, qui maxime inueniuntur in India: de qui-
bus ſubditur, Non conferetur. ideſt non comparabitur ſa
pientiæ. Tinctis Indiæ coloribus. ideſt lapidibus pretioſis G
diuerſis coloribus naturaliter in India tinctis. & ſubiungit
de quibuſdam pretioſis lapidibus, qui etiam in aliis terris
inueniuntur: unde ſubdit, Nec lapidi Sardonico pretioſiſ
ſimo. qui ſcilicet eſt compoſitus ex duobus lapidibus, ſci-
licet ex Sardio, qui eſt rubei coloris accendens animum ad
gaudium, & acuens ingenium; & Onichino, qui ab eo liga-
tur, quaſi habens quaſdam noxias uirtutes, ſcilicet exci-
tandi triſtitias & timores: cuius nocumentum refræna-
tur per Sardium: unde proprietatem habere dicitur quòd
luxuriã depellat, hominem caſtum & pudicum reddens: un H
de & pretioſiſsimus nominatur. ſubdit autem, Et ſaphiro.
qui eſt cæleſtis coloris; qui etiam pretioſus eſt propter mul
tas uirtutes quas habet: nec refert quòd aliqui alii lapides
pretioſiores ſunt, quia pretia lapidum non ſunt eadem,
nec in omnibus locis, nec in omnibus tẽporibus. ſubdit au

tem

A tem de iis qui hanc habent pretioſitatem ex pulchritudi-
ne,dicens,Non adæquabitur ei aurum.quod habet pulchri
tudinem ex ſplendore : uel uitrum quod habet pulchritudi
nē ex perſpicuitate, quãuis nō ſit præcellens pretii æſtima
tione. ſubdit autem de iis quæ habent pulchritudinem ex
artificio cum dicit, Non commutabuntur pro ea uaſa auri
excelſa. ſcilicet quantitate. Et eminentia. ſcilicet in com
paratione : & ſicut non poſſunt pro ſapientia commutari,
ita etiam omnia prædicta nihil reputantur in comparatio-
ne ad ſapientiam : unde ſubdit, Nec commemorabuntur
B in comparatione eius. ideſt non eſt dignum quòd uel me-
moria de his habeatur, cum fit de excellentia ſapiētiæ
mentio : & quia dixerat quædam corporalia eſſe occul-
ta, & ob hoc pretioſa reputantur, conſequenter oſtendit
quòd hæc etiam pretioſitas ſapientiæ deeſt, cum ſubdit,
Trahitur autem ſapientia de occultis. Eſt enim huma-
næ ſapientiæ origo occulta dupliciter. uno modo ex par-
te intellectualis luminis, quod deriuatur ad nos ab occul-
tisſima omni cauſa, ſcilicet a Deo. Alio modo ex parte re-
rum cognitarum, quare occultas proprietates & eſſentias
C ſapiētia inquirit & ex his in diuinorum cognitionē aſcen-
dit, quæ maxime ſapientiæ appropriatur. unde concludit
quòd neque ratione pretioſitatis, neque ratione occulta-
tionis aliquid poteſt ei comparari, neque in lapidibus pre
tioſis. unde ſubdit, Non adæquabitur ei topazius de Ae-
thiopia. qui ſic uocatur a loco primææ ſuæ inuentionis :
uel quia in colore auri ſimilitudinem prætendit. quantum
autem ad pretioſas ueſtes ſubdit, Nec tincturæ mundisſi-
mæ. ideſt cuiuſcunque panni ſerici uel lanei. Componen-
tur. ideſt comparabuntur ſapientiæ. quia ergo ſapientiam
D incomparabilem dixerat, & occultam habere originem,
inquirit, unde ſit eius principium, cum ſubdit, Vnde ergo
ſapientia uenit. et unde deriuatur. Et quis eſt locus intel-
ligentiæ. a quo principio homines lumen intellectus parti
cipant. oſtendit autem hoc principium excedere omnem
cognitionem humanam : unde ſubdit, Abſcondita eſt ab

oculis omnium uiuentium. quia fons ſapientiæ eſt uerbum E
Dei in excelſis, ut dicitur Eccl. 1. Fuerunt aliqui augurio-
rum ſectatores, qui traderent quaſdã aues augurales quen
dam effectum ſapientiæ participare ſupra homines, inquã-
tum ſcilicet ex eis ad homines peruenire credebant cogni
tionem futurorum. ſed quòd ſapientia hanc coniecturã ex
cedat, oſtendit ſubdens, Volucres quoque cæli latet. per
quod poteſt intelligi quòd origo ſapientiæ excedit cæleſtia
corpora, a quibus huiuſmodi aues mouentur. Sunt etiam
aliqui qui a mortuis futurorũ cognitionem exquirerent:
ſed nec hoc attingit ad ſapientiæ originẽ: unde ſubdit, Per F
ditio & mors dixerunt, auribus noſtris audiuimus famam
eius. et recte famã ſapientiæ morti & perditioni attribuit,
quia perditio & mors important receſſum & elongationẽ a
bonis quæ ſapientiam conſequuntur. Poſſunt tamen tria
prædicta ſecundum metaphoram ad tria rationalis crea-
turæ pertinere: ut quod dicit, Abſcondita eſt ab oculis o-
mnium uiuentium, referatur ad homines: quod uero ſub-
dit, Volucres cæli latet, referatur ad angelos: quod uero
additur, Perditio & mors dixerunt, audiuimus famã eius,
referatur ad dæmones, qui a Deo damnabiliter elonga- G
ti, a remotis quaſi ex ſola fama diuinæ ſapientiæ notitiam
habent. Vt ergo oſtendat ſapientiæ radicem ſubdit, Deus
intelligit uiam eius, ideſt totum ſapientiæ proceſſum, dum
& ipſe eſt & origo ſapientiæ, & locus intelligentiæ. & quia
ipſe ſeipſum perfecte nouit, ideo ſubdit, Et ipſe nouit lo-
cum illius. ideſt ſeipſum in quo plene ſapientia inuenitur ſi
cut in prima origine. deriuatur autem ſapientia ab ipſo in
omnes creaturas quæ per Dei ſapientiã fiunt, ſicut ars deri
uatur a mente artificis in opera eius: unde dicitur Eccl. 1.
quòd Deus effudit ſapientiam ſuper omnia opera ſua. un- H
de etiam ipſa uniuerſitas creaturarum eſt quaſi quidam ſa-
pientiæ ſecundarius locus. et ideo àd oſtendendum quòd
Deus cognoſcit ſapientiæ locũ ſubiungit quòd ipſe cogno
ſcit uniuerſitatem creaturarum. primo quidem hoc oſten
dit quantum ad extremas creaturas ſuper quibus aliæ con
tinentur

A tinentur: unde ſubdit, Ipſe enim fines mundi intuetur. id-eſt excellentiores creaturas, in quibus ordo creaturarum terminatur ab inferioribus aſcendendo, ſicut ſunt cæleſtia corpora & cæleſtes ſpiritus. deinde hoc oſtendit quantum ad alias creaturas ſub eis contentas, ſicut ſunt elementa. unde ſubdit, Et omnia quæ ſub cælo ſunt reſpicit. Et ne aliquis crederet quòd notitiã rei habeat rebus acceptam ſicut nos habemus, oſtendit conſequenter quòd cognoſcit res ſine omni cauſa: unde ſubdit quãtum ad quaſdam creaturas, ſcilicet uentos & pluuias, Qui fecit uentis pondus.
B ideſt dedit eis inclinationem motus, ut ſcilicet quandoq; moueantur ad hanc partem, quandoque ad illam. Deinde loquitur de pluuiis, & primo quidẽ ſecundum quòd ſunt uaporabiliter eleuatæ in nubibus: unde ſubdit, Et aquas. ſcilicet uaporales: Appendit, ideſt appenſas tenet in aere. Et hoc in menſura. ne ſcilicet ſi ſuperexcederent, omnia ſubmergerent: aut ſi plus debito diminuerẽtur, omnia ſiccarentur. ſecuudo quantum ad ipſam generationem pluuiarum cum dicit, Quando ponebat pluuiis legem. ut ſcilicet certis temporibus & locis deſcenderent. tertio quan
C tum ad effectum præcipue in mari: quod maxime ex immutatione aeris commouetur, unde ſubdit, Et uiam. ſcilicet ponebat. Procellis. ſcilicet marinis. Sonantibus. ſcilicet ex magna commotione: quia & huiuſmodi procellæ certis temporibus, & ſecundum certã quantitatem conſurgunt. quia uero ex ipſis creaturis ſapientiã nõ acquirit ſicut nos, ſed potius ex ſua ſapientia creaturas produxit, ideo ſubiungit, Tunc. ſcilicet quando creaturas faciebat. Vidit illam. ideſt ſapientiam. In ſeipſo. inquantum per actualem ſuæ ſapientiæ conſiderationem res in eſſe produxit: ab ip-
D ſo autem ſapientia deriuata eſt primo quidem ad angelos, qui facti ſunt participes ſapientiæ diuinæ: & quantum ad hoc dicit, Et enarrauit, ſapientiam ſuam eis manifeſtando. ſecundo uero ad uniuerſitatem creaturarum eam per ſuam ſapientiam diſponendo: & ad hoc pertinet quod ſubdit, Et præparauit. ſcilicet in ſapientia ſua orbem terrarũ.

tertio quantum ad homines qui non per ſimplicem appre- E
henſionem percipiunt ſapientiam ueritatis, ſicut angeli, quibus enarratur, ſed per inquiſitionem rationis ad eam perueniunt: unde ſubdit, Et inueſtigauit. ideſt homines eam inueſtigare fecit; & hoc eſt quod ſubdit, Et dixit homini. ſcilicet per interiorem inſpirationem illuminando ipſum, & ſapientiam communicando, Ecce timor Domini. quem ſcilicet principaliter tibi do. Ipſe eſt ſapientia; quia per timorem Domini homo Deo inhæret, in quo eſt uera ſapientia hominis ſicut in altisſima omni cauſa. Recedere a malo. ideſt a peccato quo homo amittit Deũ. Eſt in F
telligentia. quia ſcilicet intelligentia præcipue ad hoc homini eſt neceſſaria, ut per intelligentiã diſcernat mala a bonis, quibus euitatis per executionem bonorum operum ad ſapientiæ diuinæ participationem perueniat. ſic ergo quia timor Domini eſt ſapientia, & recedere a malo, eſt intelligentia, conſequens eſt quòd iuſti qui Deum timent, & recedunt a malo, habeant ſapientiam & intelligentiã, quæ præferũtur omnibus bonis terrenis quæ mali homines poſſident: & ſic manifeſtum eſt quòd in hoc ſaluatur ratio prouidentiæ diuinæ, quòd iuſtis dantur bona ſpiritalia tanquã G
meliora; malis autem bona temporalia, tanquam caduca.

CAP. XXIX. LECTIO I.

A DDIDIT quoque Iob aſſumens parabolam ſuam, & dixit. Quis mihi tribuat ut ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundum dies quibus Deus cuſtodiebat me? Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ, quando ſe H
crete Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Quando procedebã ab portam ciuitatis, & in

A & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me iuuenes & abſcondebantur, & ſenes aſſurgentes ſtabant. Principes ceſſabant loqui, & digitũ ſuperponebant ori ſuo. Vocem ſuam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat. Auris audiens beatificabat me, & oculus uidens teſtimonium reddebat mihi: Eò quòd liberaſſem pauperem uociferantem, & pupillum cui non erat adiutor. Benedictio perituri ſuper me ueniebat, & cor uiduæ conſolatus ſum. Iuſtitia indutus ſum:
B & ueſtiui me ſicut ueſtimento & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & cauſam, quam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam. Cõterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Dicebamque, In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros morabitur in meſſione mea. Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur. Qui me audiebant, expecta-
C bant ſententiam, & intenti tacebant ad conſiliũ meum. Verbis meis addere nihil audebant, & ſuper illos ſtillabat eloquium meum. Expectabant me ſicut pluuiam, & os ſuum aperiebant quaſi ad imbrem ſerotinum. Si quando reſpondebam ad eos, non credebant, & lux uultus mei non cadebat in terram. Si uoluiſſem ire ad eos, ſedebam primus: cumque ſederem quaſi rex circunſtante exercitu, eram tamen mærentium cõſolator.

D QVIA Iob in præmiſſis uerbis in uniuerſali oſtenderat rationem, ex qua euidenter apparet non eſſe contra diuinam iuſtitiam quòd mali proſperantur, & boni interdum in hoc mundo temporali proſperitate carent, quibus conceduntur maiora, ſcilicet ſpiritalia bona, manifeſtat hoc in ſeipſo quaſi in exemplo intendens eorum cõfutare ſententiam

tiam, etiam quantum ad hoc quòd aſſerebant eum pro peccato aduerſitates paſſum. Et primo commemorat proſperitatem præteritam, qua uirtuoſe utebatur; & deinde magnitudinem aduerſitatis in quam inciderat; & ad ultimum multipliciter ſuam innocentiam demonſtrat. Datur autem intelligi quòd ſicut poſtquã ſatisfecerat uerbis Baldalth, Sophar tacente proceſſerit ad ſuum propoſitum oſtendendum: ita etiam manifeſtato propoſito expectauit ſi aliquis aliorum loqueretur. omnibus autem tacentibus ipſe iterato ſermonẽ reſumpſit, unde dicit, Addidit quoq; Iob aſſumens parabolam ſuam. quia ſcilicet metaphorice locuturus erat, Et dixit, quis mihi tribuat. quod ponitur ad deſiderium deſignandum, magis quàm ad petitionẽ formandum. Vt ſim iuxta menſes priſtinos. ideſt ut in proſperitate uiuam ſicut olim. & quia hanc proſperitatem nõ fortunæ neque ſuis uiribus, ſed diuino attribuebat auxilio, ſubdit, Secundum dies quibus Deus cuſtodiebat me. protegendo ſcilicet contra aduerſa, & etiam promouendo dirigebat ad bona, in quibuſdam quidem producendo ad bonos affectus, etiam ſupra meam intentionem: & hoc eſt quod dicit, Quando ſplendebat lucerna eius. ſcilicet prouidentia ipſius. Super caput meum. ideſt mentem meã, dirigens in multa bona, ad quæ mens mea non attingebat, in quibuſdã uero dirigebatur a Deo quaſi ab eo inſtructus de iis quæ erant agenda: unde ſubdit, Et ad lumen eius. ideſt, ad inſtructionem ipſius. Ambulabam. ideſt procedebam. In tenebris. ideſt in dubiis: & ut nõ attribuatur hoc merito iuſtitiæ præcedentis, ſubiungit, Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ. quando ſcilicet adhuc non potuerã tantam proſperitatem promereri. Deinde ſeriatim exponit bona ſtatus præteriti: & incipit quaſi a principio a familiaritate diuina, quam in oratione & contemplatione percipiebat: unde dicit, Quando ſecreto Deus erat in tabernaculo meo. ideſt Dei præſentiam ſentiebam, dum ſecreto in tabernaculo meo orabam & meditabar, quod pertinet ad contemplationem. quantum uero ad actionem ſubdit, Quoniam

A Quoniam erat omnipotens mecum. quaſi ſcilicet mihi
cooperans ad bene agendum. Deinde deſcribit proſperi
tatem ſuam ex parte prolis cum ſubdit, In circuitu meo
pueri mei. adoleſcentis enim patris filios pueros eſſe opor
tet. Vlterius autem procedit ad affluentiam rerum, quæ
pertinent ad uſum uitæ, cũ ſubdit, Quando lauabam pe-
des meos butyro. apud antiquos enim diuitiæ præcipuæ in
pecudibus erãt: a quibus propter hoc ſecundum Aug. Pe-
cunia nominatur: inter fructus autem pecudum, pretioſi-
or uidetur eſſe butyrum, quod eſt lactis pinguedo: cuius af
B fluentiam parabolice deſignat per pedum lotionem, pu-
ta ſi aliquis diceret, ſe tantum ſibi abundare aliquem pre-
tioſum liquorem uſque ad pedum lotionem; & ſicut buty-
rum uidetur eſſe pretioſius inter fructus animalium, ita
etiam oleum inter fructus terrarum. Solent autem oliuæ
optimum oleum habẽtes in locis lapidoſis & arenoſis eſſe:
unde ſubdit, Et petra fundebat mihi riuos olei. per quod
abundantiam deſignat, & fructus bonitatem. Deinde ex-
ponit magnitudinem priſtinæ gloriæ, cum ſubdit, Quan-
do procedebam ad portam ciuitatis. per quod dat intelli-
C gere, ſe habuiſſe auctoritatem iudicandi: quia apud anti-
quos iudicia exercebantur in portis. & ut oſtenderet ſe nõ
fuiſſe quaſi unum ex pedaneis iudicibus, ſubdit, Et in pla-
tea parabant cathedram mihi. ut per hoc oſtendatur ſingu
laris dignitatis fuiſſe. oſtendit autem conſequenter aucto-
ritatem ſui iudicii, primo quidem per ſignum acceptum ex
parte iuuenum, cum dicit, Videbant me iuuenes. qui ſci
licet ſolent eſſe ad peccata procliues. Et abſcondeban-
tur. quaſi ſcilicet meum iudicium formidantes. Secun-
do quantum ad ſenes, cum ſubdit, Et ſenes aſſurgen-
D tes ſtabant. quaſi ſcilicet meo iudicio ſubiecti. habebat
enim auctoritatem non ſolum ad iudicandum iuuenes,
ſed etiam ſenes. Tertio quantum ad ciuitatum rectores,
qui eius iudicio reuerentiam exhibebant. primo quidem
quantum ad hoc quòd uerba inchoata dimittebant dum
ille loqui uolebat. unde ſubdit, Principes ceſſabant loqui.

Secundo, quia eo loquente ipſum interrumpere non audebaut: unde ſubdit, Et digitum ſuperponebaut ori ſuo. Tertio, quantum ad duces bellorum, qui ſolent audaciores eſſe & promptiores ad loquendum: qui tamen coram eo præſumptuoſe & tumultuoſe loqui non audebant, unde ſubdit, Vocem ſuam cohibebant duces. ſcilicet plane & humiliter loquendo, & quandoque intantum ſtupebant, quòd loqui penitus non auderent: unde ſubdit, Et lingua eorum gutturi ſuo adhærebat. quaſi loqui non ualerent. & quia ſolent homines tam rigidæ auctoritatis a populo potius timeri, quàm amari, oſtendit ſe populo amabilem fuiſſe, quia ad magnanimum pertinet, ut apud magnos au ctoritatē ſeruet, & tamen minoribus condeſcendat: unde ſubdit, Auris audiens. ſcilicet ab aliis recitari, ſcilicet meam gloriam, uel mea iudicia non odiebat, nec inuidebat, Sed beatificabat me, ideſt beatum me reputabat, & beatitudinem mihi optabat: & hoc pertinet ad abſentes. quantum autem ad præſentes ſubdit, Et oculus uidens. ſcilicet meam gloriam & iudicia. Teſtimonium. ſcilicet de uirtute. Reddebat mihi. ſcilicet apud alios: & hoc pro pter opera miſericordiæ quæ exercebam: & hoc primo oſtendit quantum ad pauperes: unde ſubdit, Eo quòd liberaſſem. ſcilicet de manu opprimentis. Pauperē uociferantem. ideſt conquerentem. Secundo, quãtum ad pupillos: unde ſubdit, Et pupillũ cui nõ erat adiutor, ſcilicet amiſſo patre. Tertio, quãtum ad homines in periculis exiſtentes: unde ſubdit, Benedictio perituri ſuper me ueniebat. ideſt ille qui in periculis erat, per me adiutus mihi benedicebat. Quarto, quantum ad uiduas: unde ſubdit, Et cor uiduæ conſolatus ſum. quæ ſcilicet ſolatium uiri amiſerat. non autem ſic in iudicio aliquibus miſerendum, quòd iuſtitia relinquatur: unde ſubdit, Iuſtitia indutus ſum. ideſt undique in proceſsibus meis iuſtitia apparuit. ueſtimento enim homo undique circundatur. & ut oſtendat ſe non eſſe coactum, ſed uoluntate feciſſe iuſtitiam, ſubdit, Et ueſtiui me. quaſi propria ſponte iuſtitiam. Sicut ueſtimento.

ſcilicet

A ſcilicet undique protegens & ornãs. ſicut autem in concertatione bellorum uictoribus datur corona, ita etiam & iudex cum per iudicium ſuum iuſtitiæ uictoriam tribuit, coronam meretur: unde ſubdit, Et diademate iudicio meo: ac ſi dicat, indutus ſum iudicio meo ſicut diademate: & ut oſtendat qualiter ſimul cum iuſtitia potuerit miſericordiã conſeruare, ſubdit, Oculus fui cæco. ideſt inſtruxi ſimplices qualiter in negotiis ſuis procederent, ne per ignorantiam detrimentum paterentnr: & quia non ſolum ignorantibus dabat conſilium, ſed etiam impotentibus præbebat

B auxilium, ſubdit, Et pes claudo. ideſt, illi qui non poterat procedere in ſuo negotio, auxilium dedi, ut poſſet procedere. tuebatur etiam illos qui tutela carebant: unde ſubdit, Pater eram pauperum. ſcilicet eos protegendo & fouendo. contingit autẽ quandoq; quòd ſimplices & impotentes & pauperes aliqui per fraudulẽtiam calumnioſe læduntur: ſed contra hoc adhibebat diligentem ſolicitudinem, ut calumnioſos proceſſus malignorum excluderet: unde ſubdit, Et cauſam quam neſciebam, diligentiſsime inueſtigabam. ne ſcilicet aliquid fraudis ibi lateret. Qui-

C dam uero per uiolentiã pauperes opprimunt, eos quodam modo per rapinam deglutientes: quorum uiolentiam Iob per ſuam potentiam deſtruebat: unde ſubdit, Conterebam molas iniqui. ideſt deſtruebam uiolentiæ rapacitatẽ, ne ſcilicet poſſet ulterius rapere. Et de dentibus illius auferebam prædam. quia ſcilicet eos reſtituere cogebam totum id quod iam acceperant per rapinam. Ex præmiſsis autem bonis operibus confidebat, quòd eius proſperitas perduraret. cuius continuationem primo deſcribit quantum ad propriam perſonam: unde ſubdit, Dicebamque,

D in nidulo meo moriar. ideſt ſperabam propter præcedentia merita, quòd in quiete domus meæ moriturus eſſem, non exul a domo, non etiam domo mea perturbata. nec tamen credebat ſe tempeſtiua morte præoccupari. unde ſubdit, Et ſicut palma. quæ ſcilicet diutiſsime uiuit. Multiplicabo dies. ſcilicet per uitæ longitudinem. Secundo deſcri

bit continuitatem proſperitatis, quantum ad diuitias, E
quarum augmentum deſcribit ſubdens, Radix mea aperta
eſt ſecus aquas. arbores enim quæ ſecus aquas radices ha-
bent, ſolent abundare in fructibus: unde per hoc deſignat
temporalium fructuum multiplicationem. contingit autē
quandoque quòd fructus alicuius hominis multiplicātur,
ſed propter aliqua impedimenta ſuperuenientia eos colli-
gere non poſſunt, unde ad hoc excludendum ſubdit, Et ros
morabitur in meſsione mea. Contingit enim in terris cali
dis quòd propter uehemētiam æſtus meſſores in agris con
ſiſtere non poſſunt ad metendum: ſed nubes roris eis refri F
gerium præſtat, ut a metendo non impediantur: ſecundū
illud Eſa. 18. Sicut nubes roris in diebus meſsis. Tertio, de
ſcribit proceſſus continuitatem, quantum ad gloriam cū
ſubdit, Gloria mea ſemper innouabitur. ſcilicet per bona
opera, quæ multiplicare proponebat. Quarto, quantum
ad cōtinuationem potentiæ ſubdit, Et arcus meus in manu
mea inſtaurabitur. per arcum enim potentia deſignatur:
talibus enim armis maxime orientales utuntur ad bella. ſic
igitur in præmiſsis deſcribit & ſeueritatem & miſericor-
diam, quam exhibebat in iudicando. nunc autem tertio G
oſtēdit quomodo etiā ſapientia utebatur. et primo quidem
in iudiciis: & quantum ad hoc dicit, Qui me audiebant.
ſcilicet meo iudicio ſubiecti. Expectabant ſententiā meā.
ſcilicet credentes etiam ſe aliquid ſapientiſsimum audire.
quantum uero ad cōſilia ſubdit, Et intenti tacebant ad con
ſilium meum. ſcilicet expectantes ipſum, & auide audien
tes. & poſtquam conſilium dederam, erant eo contenti:
unde ſubdit, Verbis meis addere nil audebant. propter
ſcilicet magnam ſapientiam, quam in me exiſtimabant: &
non ſolum firmum tenebant meum conſilium, ſed etiam in H
eo conſolabantur, percipientes illud eſſe efficax ad ſuum
propoſitum conſequendum: unde ſubdit, Super illos ſtilla
bat eloquium meum. ideſt ad modum ſtillarum eos refrige
rabat. quia igitur iam dixerat qualis erat in conſiliis & in
iudiciis, conſequenter oſtendit qualis erat in communi
hominum

A hominum conuerſatione. Et primo oſtendit quòd erat gratioſus: quia cũ erat abſens, eius præſentia deſiderabatur: unde dicit, Expectabant me ſicut pluuiam. per quam ſcilicet homines refrigerantur. quando autem erat præſens, ex eius aſpectu & ſermonibus conſolabantur: unde ſubdit, Et os ſuum. ideſt ſuum animum aperiebant, ſcilicet uerſus me, ut conſolationem reciperent: & hoc eſt, quod ſubdit, Quaſi ad imbrem ſerotinum. qui ſcilicet refrigerium præſtat poſt æſtum diei. Secundò, oſtendit quòd erat in conuerſatione moderatus. neque enim diſſoluebatur B gaudio: unde dicit, Si quando ridebam ad eos. ſcilicet aliquam magnam lætitiam oſtendens. Non credebant. ſcilicet me eſſe riſibus deditum. Similiter etiam non erat per triſtitiam depreſſus: unde ſubdit, Et lux uultus mei non cadebat in terram. ſolent enim homines mærore depreſsi oculos ad terram demerſos habere. Tertio oſtendit quòd non erat immoderatus circa honores quia ſcilicet neque eos cupiebat: unde ſubdit, Si uoluiſſem ire ad eos. quod tamen non de facili faciebat. Sedebam primus. ſcilicet apud eos in honore exiſtens. neque tamẽ erat in honoribus C faſtuoſus: unde ſubdit, Cumque ſederem quaſi rex circunſtante exercitu. omnibus ſcilicet me hinc inde admirantibus, eram tamen mærentium conſolator, quaſi non deſpiciens eos.

CAP. XXX. LECTIO I.

NVNC autem deridènt me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorum uirtus manuum mihi erat pro nihilo, & uita ipſa putabantur indigni. D Egeſtate & fame ſteriles, qui rodebant in ſolitudine ſqualentes calamitate & miſeria. Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum. Qui de conuallibus iſta rapientes cum ſingula repeiſſent, ad ea cum clamore currebant. In deſertis habitabant

E bitabant torrentium, & in cauernis terræ, uel ſuper glaream. Qui inter huiuſcemodi lætabantur,& eſſe ſub ſentibus delicias computabant. Filii ſtultorum & igno bilium, & in terra penitus non parentes. Nunc autem in eorum canticum uerſus ſum, & factus ſum eis in pro uerbium. Abominantur me, & longe fugiunt a me, & faciem meam conſpuere non uerentur. Pharetram e-nim ſuam aperuit, & afflixit me, & frænum poſuit in os meum. Ad dexteram orientis calamitatis meæ illico ſur F rexerunt: pedes meos ſubuerterunt, oppreſſerunt qua ſi fluctibus ſemitis ſuis. Diſsipauerunt itinera mea: inſi diati ſunt mihi & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium. Quaſi rupto muro & aperta ianua irruerunt ſuper me, & ad meas miſerias deuoluti ſunt. Redactus ſum in nihilum: abſtuliſti quaſi uentus deſiderium meum, & uelut nubes pertranſiit ſalus mea. Nunc autē in memetipſo marceſcit anima mea, & poſsident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus, G & qui me comedunt non dormiunt. In multitudine eo rum conſumitur ueſtimentum meum: & quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me. Comparatus ſum luto, & aſsi-milatus ſum fauillæ & cineri. Clamo ad te & non exau dis me: ſto & non reſpicis me. Mutatus es mihi in cru-delem: & in duritia manus tuæ aduerſaris mihi. Eleua ſti me, & quaſi ſuper uentum ponens eliſiſti me ualide. Scio quia morti trades me, ubi conſtituta eſt domus o- H mni uiuenti. Veruntamen non ad conſumptionem eo-rum emittis manum tuam: & ſi corruerint, ipſe ſalua-bis. Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, & uenerunt mihi mala: præſtolabar lucem, & eruperūt tenebræ.

A tenebræ. Interiora mea efferbuerunt abſque ulla requie: præuenerunt me dies afflictionis. mærens incedebam, ſine furore conſurgens in turba clamabam. Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum. Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ caumate. Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentium.

POST QVAM enumerauerat multa ad proſperita-
B tem pertinentia, quæ in tempore præcedenti habuerat, hic enumerat aduerſitates quas nunc patiebatur. et primo quidem contra gloriam & reuerentiam priſtinam oſtendit ſe in præſenti contemptui haberi. tanto autem aliquis grauatur ſuper alicuius contemptum, quanto fuerit perſona contemnentis abiectior. unde & oſtendit eos a quibus contemnebatur, eſſe abiectos multipliciter: primo quidem ex tempore, unde dicit, Nunc autem derident me iuniores tempore. contra id quod ſupra dixerat, Videbant me iuuenes, & abſcondebâtur: & ſenes aſſurgentes ſtabant. Se-
C cundo ex ignobilitate, cum ſubdit, Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. ideſt non reputabam eos dignos, ut eos aſſumerem ad miniſteria domus meæ quantuncunque infima, puta ad cuſtodiam canum: quod per oppoſitum reſpondet ei quod ſupra dixerat, Principes ceſſabant loqui. Tertio quantum ad modicitatem potentiæ, unde ſubdit, quorum ſcilicet deridentium, uel etiam patrum ipſorum. Quorum uirtus manuũ mihi erat pro nihilo. ideſt omnem eorum potentiam, quaſi nihilum parnipendebam. & hoc per oppoſitum reſpon-
D det ei quod ſupra dixerat, Vocem ſuam cohibebât duces. Quarto quantum ad inhoneſtatem: unde ſubdit, Et uita ipſa putabantur indigni. ſcilicet propter multitudinẽ grauium peccatorum: & hoc per oppoſitum reſpôdet ei quod ſupra dixerat, Auris audiens beatificabat me &c. Quinto quantum ad paupertatẽ: unde ſubdit, Egeſtate. ſcilicet

quantum

quantum ad rerum defectum. Et fame. quantum ad afflictionem inde conſequentem. Steriles. ideſt fructificare nonualentes: contra id quod ſupra de ſe dixerat, Petra fundebat mihi riuos olei. Sexto quantum ad grauem uitã quã ducebant: unde ſubdit, Qui rodebant in ſolitudine. ideſt groſsis cibis utebantur, quos in deſertis quærebant, puta glandibus, aut aliis huiuſmodi, eo quòd fructus agrorum non habebant præ egeſtate. & huiuſmodi uictus effectus oſtendit ſubdens, Squalentes. ideſt deturpati. Calamitate. quantum ad afflictionem proprii corporis. Et miſeria. quantum ad diuerſitates exteriores. Exponit autem conſequenter quid rodebant, cum ſubdit, Et mandebant herbas. ſcilicet agreſtes & crudas. Et arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum. in quibus groſsitiem & uilitatem cibi ipſorum demonſtrat. Oſtendit autẽ conſequenter quòd nec in huiuſmodi tam uilibus cibis abundabant, oſtendens quòd huiuſmodi cibos acquirebãt etiam laborioſe, quod ſignat cum dicit, Qui de conuallibus iſta rapientes. ideſt cum magna difficultate accipientes propter aſcenſum & deſcenſum: & in parua quantitate: quod ſignat cum dicit, Cum ſingula reperiſſent. et cum quadam contentione: quod ſignat cum dicit, Ad ea cum clamore currebant. ut ſcilicet unus alium præueniret. & omnia iſta per oppoſitum reſpõdent ei quod ſupra dixerat, Lauabam pedes meos butyro. Septimo oſtendit eorũ abiectionem ex parte habitationis, quia ſcilicet domos nõ habebant ad manendum: quod ſignat ſubdens, In deſertis habitabant torrentium. ideſt in alueis torrentium deſiccatis: in quibus ſe protegebãt a calore, Et in cauernis terræ. ſcilicet propter umbram. Vel ſuper glareã. ſcilicet propter refrigerium aquæ uicinæ, uel propter mollitiem arenæ. & hoc etiam eis iocundum uidebatur, quando talia loca inuenire poterant ad manendum. unde ſubdit, Qui inter huiuſmodi delectabantur. quaſi etiam talium locorum copiam non habentes: & ſi aliquando contingeret quòd commodiora loca inuenirent, hoc quaſi delicioſum reputa-

A putabant: unde ſubdit, Et eſſe ſub ſentibus. ideſt ſub umbra paruorum arborum. Delicias computabant. quia ſcilicet talis locus erat commodior ad manendum quàm præmiſſa. hoc autem uidetur reſpondere per oppoſitum ad id quod ſupra dixerat, In nidulo meo moriar. Enumeratis autem per ſingula miſeriis eorum, quaſi epilogando colligit quod dictum eſt ſubdens, Filii ſtultorum. ſcilicet mēte. Et ignobilium. ſcilicet genere, & in terra penitus non parentes. ideſt nulla dignitate uel gloria cōſpicui. conſequenter exponit quid ab eis patiebatur. et primo
B quidem oſtendit quòd ab eis irridebatur ore, & in ludis, quod ſignat cum dicit, Nunc in eorum canticum uerſus ſum. quia ſcilicet de eo faciebant irriſorias cantilenas. & quantum ad hoc ſubdit, Et factus ſum eis in prouerbium. quia ſcilicet in communi quaſi prouerbiis utebātur infortuniis Iob inducentes eum in exemplum culpæ & miſeriæ. Secundo oſtendit quo modo cōtemnebant eum corde ſuo: unde ſubdit, abominabantur me. ſcilicet quaſi uile & immundum. Tertio oſtendit quo modo contemnebant eum facto, primo quidem inquantum eius præſentiā horrebant.
C unde ſubdit, Et longe fugiunt a me. contra id quod ſupra dixerat, Expectabant me ſicut pluuiam. Secundo uero inquantum ei iniurias irrogabant: unde ſubdit, Et faciem meam conſpuere non uerentur. ſcilicet in ſignum contumeliæ & deſpectus. ne putaretur propter aliquam culpam commiſſam in deſpectum ueniſſe, oſtendit cauſam prædicti contemptus ex parte diuinæ percuſsionis, oſtendens primo quidem ſe diuinitus afflictū cū dicit, Pharetrā enim ſuam aperuit, & afflixit me. de pharetra ſagittæ extrahuntur, quibus aliqui utuntur ad percutiendum. per ſagittas
D autem intelliguntur diuina flagella, ſecundum quod ſupra vi. dixerat, Sagittæ Domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum. Pharetra ergo Dei eſt diuina diſpoſitio, ex qua hominibus aduerſitates proueniunt, quam apertam eſſe dicit propter abundantiam aduerſitatum, ex quibus non ſolum exterius, ſed etiam interius ſe affli-

ctum dicit. Secundo aſſerit ſe impeditũ a Deo, ne ſaltem E
uerbo ſuas iniurias repellere poſsit. unde ſubdit, Et fræ-
num poſuit in os meũ. quia ſcilicet per flagella diuina ſibi
auferebatur fiducia reſpondendi: cum alii ex ipſis flagellis
argumenta ſumerent contra eum. oſtendit autem conſe-
quẽter huiuſmodi aduerſitates eſſe ſibi a Deo immiſſas ex
eo quod præter conſuetum modum humanarum aduerſita
tum aduenerint. quod quidẽ primo oſtenditur ex loco un
de aduerſitates adueniunt. ſolẽt enim & præcipue in terris
illis, impugnationes inſurgere a parte ſeptẽtrionali, in qua
habitant barbaræ nationes, & homines magis feroces & F
bellicoſi: ſecundum illud Hier. 1. Ab Aquilone pandetur
omne malum. ſed impugnatores beati Iob prouenerũt ex
parte meridiei ubi ſolent homines minus bellicoſi & fero-
ces habitare. Dictum eſt enim ſupra, quòd eius aduerſitas
incepit a Sabæis qui tulerunt boues & aſinas, & pueros oc-
ciderunt: unde dicit, Ad dexteram orientis. ideſt ex par-
te meridiei quæ eſt dextrum reſpectu orientis. ſi quis enim
ſe ad orientem conuertat, meridies erit ei ad dextrum. Ca
lamitatis meæ illico ſurrexerunt. ideſt ſtatim a principio Sa
bæis irruentibus. Secundo oſtendit ſuas aduerſitates eſſe G
præter communem modum quantum ad multiplicitatem
impugnationis. impugnatus enim fuit etiam quantum ad
amiſsionem bonorum: ex quibus homo habet facultatem
operandi, quæ per pedes ſignificatur: unde ſubdit, Pedes
meos ſubuerterunt. ideſt omnes facultates meas deſtruxe
runt: & hoc fecerunt faciliter & totaliter. unde ſubdit, Et
oppreſſerunt. ſcilicet pedes meos. Semitis ſuis. quaſi in
ſuo tranſitu ſine aliqua difficultate. & exemplum addit cũ
dicit, Quaſi fluctibus. fluctus enim maris ſubito cooper-
riunt terram ſiue nauem, & totaliter eam abſorbent. ſub- H
uerſis autem pedibus & facultatibus, per conſequens ſe-
quitur quòd eius proceſſus fuerint impediti. unde ſequi-
tur, Diſsipauerunt itinera mea. ideſt omnes proceſſus o-
perum meorũ, ulterius etiam me in perſona perſecuti
ſunt & doloſe: quod ſignat, cum ſubdit, inſidiati ſunt mi-
hi.

A hi & præualuerunt.in hoc qu od addit & præualuerunt ideſt ſine contradictione, quia non fuit qui eos impediret in hoc facto. unde ſubdit, Et non fuit qui ferret auxilium.ſcilicet mihi, dum ab eis opprimerer: nec etiam qui eos impediret ne ad me accederent: unde ſubdit, Quaſi rupto muro & aperta ianua irruerunt ſuper me. ideſt ac ſi nullum obſtaculum fuiſſet: neque ex ipſa ſubſtantia negotii, quod ſignificatur per murum: neque ex ſolicitudine humana, quod ſignificatur per ianuã.ad me autẽ tam libere intrãtes non ſunt miſerti: unde ſubdit, Et ad meas miſerias deuoluti
B ſunt.i. totaliter ad hoc intẽderũt ut me miſerum redderẽt. Tertio oſtendit huiuſmodi aduerſitates eſſe a Deo immiſſas ex effectu earum, quia ſcilicet per eas totaliter erat deſtitutus. unde ſubdit, Redactus ſum in nihilum. quod dixit quia nihil ei de priſtina proſperitate remanſerat, quæ quidem in duobus conſiſtebat: uno quidem modo in exterioribus rebus, quæ per uiolentiam amiſerat, unde ſubdit, Abſtulit quaſi uentus. ſcilicet per uiolentiam. Deſiderium meum. ideſt omne deſiderabile quod in rebus exterioribus habebam. Alio modo cõſiſtebat eius proſperitas in ſa
C lute propriæ perſonæ: & quantum ad hoc ſubdit, Et uelut nubes. ideſt ſubito & totaliter. Pertranſiit ſalus mea. ſcilicet meæ perſonæ. ablatis autem deſiderabilibus bonis, eius anima in triſtitia remanebat, unde ſubdit, Nunc autẽ in memetipſo marceſcit, ſcilicet per triſtitiã. Anima mea. non enim poterat non triſtari filiis & rebus amiſſis. recedente autem ſalute corporali, conſequens erat ut etiam corporalem dolorem ſentiret, qui in die nec dabat ei requiẽ: unde ſubdit, Et poſſident me dies afflictionis. i. corporalis doloris: quo etiã in nocte aggrauabatur. unde ſub-
D dit, Nocte os meum perforatur doloribus. quaſi dicat, ita in nocte increſcunt dolores mei, quòd uidetur mihi quòd perueniant uſque ad oſſium perforationem. cauſam autẽ doloris ex uulneribus putrefactis fuiſſe oſtendit. unde ſubdit, Et qui me comedũt. ſcilicet uermes ex putredine uulnerum generati. Non dormiunt. quia ſcilicet nullam re-

quiem ei dabant: & ut eorum multitudinem oſtendat ſubdit, In multitudine eorum conſumitur ueſtimentum meū. quaſi dicat, tanta eſt uermium multitudo quòd non ſolum carnem comedunt, ſed etiam ueſtimenta corrodunt: & ut oſtendat eos non in una tantum parte corporis eſſe, ſed quaſi per totum corpus usque ad caput diffundi, ſubdit, Et quaſi capitio tunicæ, ſuccinxerunt me. quaſi dicat, præ multitudine non continentur ſub uelamine ligaturæ ueſtimenti, ſed prorumpunt in apertum, & circundant collum. ex huiuſmodi autem pœna oſtendit ſe abominabilem hominibus factum: unde ſubdit, Comparatus ſum luto. ut ſcilicet mihi præ multitudine putredinis & uermiū nullus appropinquare uelit, ſicut nec luto. Et aſſimilatus ſum fauillæ & cineri. ideſt deiectus & contẽptui habitus. Solent autem qui ab hominibus deſpiciuntur, auxiliū habere a Deo, ſed ipſe a Deo relinquebatur in temporali aduerſitate: unde ſubdit, Clamabo ad te. ſcilicet continue petens liberari ab hac aduerſitate, Et non exaudies me. ſcilicet tam cito. Sto, ideſt perſeuero in orando. Et non reſpicis me. ſcilicet ab aduerſitate liberando. & ita ſi conſiderarem tantū temporalem ſtatum, reputarem te crudelem & durum hoſtem. unde ſubdit, Mutatus es mihi in crudelem. ſecundū ſcilicet quòd uidetur ex exterioribus flagellis, dum nec mihi deprecanti parcis. Et in duritia manus tuæ aduerſaris mihi. ſcilicet grauiter me affligendo: & ſecundū quod ex exterioribus apparet, uidetur quòd in malum meum mihi priſtinam proſperitatem conceſſeris. unde ſubdit, Eleuaſti me. ſcilicet in tempore proſperitatis. Et quaſi ſuper uentum ponens. ideſt in altiſſimo ſtatu inſtabili tantum ad modum uenti. Eliſiſti me ualide. ideſt grauiter me læſiſti, quaſi de alto in terram proiiciens: & ne uideretur hoc ex deſperatione dixiſſe, ſubdit, Scio quòd morti tradas me. quaſi dicat, non patior hoc quaſi inexcogitata. ſed ſcio quòd ad huc ad ulteriorem defectū deducar, ſcilicet usque ad mortem. hoc autem dicit ſe ſcire propter cōditionem mortalis uitæ: unde ſubdit, Vbi cōſtituta eſt domus omni

uiuenti

A uiuenti. quia uidelicet ad mortẽ omnes homines tendunt, ſicut homo ad ſuam domum: nec tamen homo per mortem totaliter conſumitur, quia remanet anima immortalis, unde ſubdit, Verumtamen non ad conſumptionem eorum. ſcilicet hominum uiuentium. Emittis manum tuam. ut ſcilicet per tuam potentiam eos in nihilum redigas. Et ſi corruerint. ſcilicet per mortem. Ipſe ſaluabis. animas ſcilicet beatificando: & hoc de tua benignitate ſpero, quantumcunq; in temporalibus aduerſus mihi crudelis & durus uidearis. His igitur præmiſsis de priſtina proſperitate, &

B ſubſecuta aduerſitate, quaſi ſub quodam compendio præmiſſa recolligit dicens, Flebam quondam. ſcilicet proſperitatis tempore, Super eo qui afflictus erat. ſecundum illud apoſtoli Ro. 12. Flere cum flentibus: & cõpatiebar defectum patientibus: quod oſtendit ſubdens, Et compatiebatur anima mea pauperi. ſcilicet non ſolum in affectu, ſed etiam in effectu, ut ſupra dixi: & pro his miſericordiæ operibus, Expectabam bona, ſcilicet proſpera huius mundi: ſecundum opinionem amicorum ſuorum. Et uenerunt mihi mala. ideſt aduerſa: per quod patet eorum ſententiam

C eſſe falſam. Præſtolabar lucem. ideſt conſolationẽ uel conſilium quo a malis eriperer. Et eruperunt tenebræ. ideſt amaritudinum & deſolationũ. Exponit autem conſequenter mala ſuperuenientia: & incipit ab inferioribus malis cum dicit, Interiora mea efferbuerunt abſque ulla requie. quod poteſt referri ad infirmitatem interiorum uiſcerum procedentẽ ex inordinati caloris feruore. & ut huiuſmodi inquietudinem nimis tempeſtiuam oſtenderet, ſubdit, Præuenerunt me dies afflictionis. omnes enim homines ſenectutis tempore affliguntur propter inualitudinem: ſed ip-

D ſe in iuuentute fuit præuentus afflictionibus. Deinde quantum ad exteriora ſubdit, Mærens incedebam. ideſt cum inter homines ambulabam, propter miſeriam & triſtitiã procedebam: ſed licet triſtitia ſit cauſa iræ, hoc tamen in me non fuit: unde ſubdit, Sine furore conſurgens in turba clamaui. exponens .ſ. meas miſerias, quæ ſcilicet partim erãt

exdefectu amicorum, de quibus ſubdit, Frater fui draconum. ideſt illi qui me debebant ut fratrem diligere mordebant me, ut dracones. Et ſocius ſtruthionum. qui ſcilicet ſolent obliuiſci proprii fetus: ita & ipſi obliti ſunt mei, ut mihi non ſubuenirent: partim autem erat ei aduerſitas ex infirmitate corporali, unde primo quantum ad exteriora dicit, Cutis mea denigrata eſt ſuper me. ſcilicet propter interiorem corruptionem humorum & uermium. Deinde quantũ ad interiora ſubdit, Et oſſa mea aruerunt præ caumate. ideſt tãta eſt uis inordinati caloris in me, quòd quaſi medullæ oſſium aruerunt. partim autem conſiſtebat eius aduerſitas in exterioribus triſtitiæ ſignis in quæ commutata erant ſigna gaudii. quæ quidem ſunt uel muſica inſtrumenta: & quantum ad hoc dicit, Verſa eſt in luctum cithara mea. quaſi dicat, ſuccedit mihi luctus citharæ, qua ad iocunditatem utebar. uel ſunt humanæ uocis cantica: unde ſubdit, Et organum meum. quo ſcilicet utebar ad gaudium. In uocem flentium. ſcilicet uerſum eſt. E F

CAP. XXXI. LECTIO I.

PEPIGI fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quam enim partem haberet in me Deus deſuper, & hereditatem omnipotens de excelſis? Nunquid non perditio eſt iniqua, & alienatio operantibus iniuſtitiam? Nonne ipſe conſiderat uias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat? Si ambulaui in uanitate, & feſtinauit in dolo pes meus, Appendat me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam. Si declinauit greſſus meus de uia, & ſi ſecutus eſt oculus meus cor meum, & ſi in manibus meis adhæſit macula: Seram & alius comedat: & progenies mea eradicetur. Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum: Scortum alterius ſit uxor mea, & ſuper illam incuruentur alii. G H

A tur alii. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima. Ignis uſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Si contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo & ancilla mea, cum diſceptarent aduerſum me. Quid enim faciam cum ſurrexerit ad iudicandum Deus? & cum quæſierit, quid reſpondebo illi? Nunquid non in utero fecit me qui & illum operatus eſt, & formauit me in uulua unus? Si negaui quod uolebant pauperibus: & oculos uiduæ expectare feci; Si comedi bucellã meã B ſolus, & non comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio: & de utero matris meæ egreſſa eſt mecum. Si deſpexi prætereuntem eo quòd non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem. Si nõ benedixerunt mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearum calefactus eſt. Si leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam cum uiderem me in porta ſuperiorem: Humerus meus a iunctura ſua cadat, & C brachium meum cum ſuis oſſibus confringatur. Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.

POSTQVAM Iob narrauerat priſtinam proſperitatem, & ſubſequentem aduerſitatem, hic conſequenter innocentiam ſuam oſtendit, ne credatur propter peccata in aduerſitates incidiſſe. Incipit autem innocentiam ſuam oſtendere per immunitatem a peccato luxuriæ, quod plures inuoluit. quod quidem peccatum in lubrico poſitũ eſt, & niſi aliquis principia uitet, uix a poſterioribus poſſit pe D dem retrahere. Primum autem in hoc peccato, eſt aſpectus oculorum, quo mulier pulchra aſpicitur, & præcipue uirgo. ſecundũ autem eſt cogitatio. tertiũ delectatio. quartum conſenſus. quintum opus. Voluit igitur Iob principia huius peccati excludere, ut eo non inuolueretur. unde dicit, Pepigi fœdus. ideſt in corde meo firmaui, ſicut pa-

ƈta

ſta firmantur. Cum oculis meis. ex quorum ſcilicet aſpe- E
ſtu peruenitur in concupiſcentiã mulierum: & ita ab inſpiciendis mulieribus abſtinere. Vt ne cogitarem de uirgine. ideſt ut nec primum gradum interiorem attingerem, ſcilicet cogitatione. uidebat enim eſſe difficile ſi in primũ incideret, ſcilicet in cogitationem, quin in alia laberetur, ſcilicet in delectationem & conſenſum. Deinde oſtendit quare tam ſolicite hoc peccatum uitauerit. et primo quidem rationem aſsignat ex hoc, quòd per peccatum luxuriæ homo maxime uidetur a Deo diſcedere. accedit autẽ
homo ad Deum ſuper ſpiritales actus, qui maxime impe- F
diuntur per delectationem uenercam. unde ſubdit, Quã enim partem haberet Deus deſuper in me. quaſi dicat, intantum in me Deus partem habet, inquantum ad ſuperiora mea mens rapitur: ſi uero per luxuriã mens mea ad carnalem delectationem eiiciatur, nullam partem in me Deus deſuper habebit. contingit autẽ quandoque quòd etiam luxurioſi ad horã aliquid de Deo ſpiritaliter cogitant, ſed mox per delectationis concupiſcentiam ad ima uocantur. unde pars diei in eis firma eſſe non poteſt quaſi hereditas:
unde ſubdit, Et hereditatem. ideſt firmam poſſeſsionem. G
In me. ſcilicet ad inferiora prolapſo. Habere non poterit omnipotens de excelſis. ideſt qui in excelſis habitat. unde oportet quòd hereditas eius ſit in iis qui ſublimia petunt, ſcilicet ſpiritalia, non autem in iis qui ad carnalia deſcendunt. Secundo oſtendit cauſam, quare luxuriæ peccatum uitauerit ex damno quod homini infert, quod eſt duplex, unum quidem corporale, dum ſcilicet homo propter peccatum luxuriæ incurrit periculum perſonæ & rerum: unde ſubdit, Nunquid non perditio eſt iniquo. quaſi dicat, ini-
quus qui hoc peccato inuoluitur, in perditionem uadit. H
Aliud uero damnum, eſt impedimentum a bonis operibus: unde ſubdit, Et alienatio operantibus iniquitatem. quia enim uehemens delectatio magis animum ad ſe trahit, inde eſt quòd homines luxuriæ dediti, a bonis operibus diſcedunt, & etiam a bonis prædicationibus. Tertio aſsignat cauſam

A cauſam quam conſiderat ex parte diuinæ prouidentiæ,quæ omnia facta hominum proſpicit: & ſic nullus poteſt a pœna eſſe immunis, unde ſubdit, Nonne ipſe conſiderat uias meas. ideſt proceſſum meorum operum ad remunerandũ: nec ſolum totalem proceſſum ipſe cognoſcit, ſed & ſingulas partes illius proceſſus. unde ſubdit, Et cunctos greſſus meos dinumerat. ideſt omnia etiam modica quæ in actibus meis reprehenſibilia uidentur, ſuo iudicio examinat,& ita non tranſirem de eis impunitus. ſecundo, ſe a uitio doloſitatis,utens in hoc & in omnibus ſubſequẽtibus quodam B iuramento quod fit per execrationem,dum ſcilicet homo ſi non eſt uerum quod dicitur, obligat ſe ad pœnam: unde dicit, Si ambulaui. ideſt ſi proceſſi. In uanitate. ideſt in aliqua falſitate. dicuntur enim uana illa quæ ſoliditatem non habent. ſoliditas autem in anima maxima eſt per ueritatem. quomodo autẽ ambuletur in uanitate oſtendit ſubdens, Et feſtinauit in dolo pes meus. ideſt affectus meus: & quæcunque alia uirtus animæ quæ eſt motionis principium. ſignanter autem dicit,Feſtinauit in dolo, quia tunc homo feſtinare dicitur, quando per aliquas uias doloſas C intendit uelociter obtinere, quod per uiam ueritatis cum magna difficultate obtineretur. quòd autem aliquis absq; dolo ambulet, conſiderari poteſt ex inſpectione rectitudinis iuſtitiæ, a qua doloſus declinat.unde ſubdit, Appendat me in ſtatera iuſta. ſcilicet Deus,ut ex eius iuſtitia diſcernatur, an ego in dolo proceſſerim. Cum autem dolus præcipue in intentione cordis conſiſtat, ille ſolus poteſt de dolo iudicare, cui patet cordis intentio,ſcilicet Deus: unde ſubdit, Et ſciat Deus ſimplicitatem meam,quæ ſcilicet duplicitati doloſitatis opponitur. dicit autem,Sciat Deus, D non quaſi de nouo cognoſciturus, ſed quaſi alios de nouo ſcire facturus: uel quia in ratione ſuæ iuſtitiæ hoc ab æterno cognouit. & quia uniuerſaliter a ſe dolum excluſerat, deſcendit ad quædam ſpiritalia peccata, quibus aliquis doloſe rebus alienis inſidiatur. quod quidem contingit in furto & in adulterio. in furto enim aliquis doloſe inſidia-

SS tur

tur rebus poſſeſsis a proximo, & hoc excludit a ſe dicens, E
Si declinauit greſſus meus de uia. ſcilicet iuſtitiæ contemnendo ipſam: ex quo ſequitur quòd homo res proximi inſidioſo oculo uideat ad rapiendum: unde ſubdit, Si ſecutus eſt oculus meus, ad rapiendum ſcilicet, Cor meum, id eſt deſiderium meum. quaſi dicat, ſi ad hoc habendum oculus meus intendit, quod cor deſiderauit. Tertio autẽ contingit quòd homo cõtempta iuſtitia & intentione directa ad acquirendum quod cor concupiſcit, adhibet manum ad rapiendum aliena. unde ſequitur, Et manibus meis adhæſit macula. ſcilicet per ablationem rei alienæ. Iuſtũ eſt autem ut ſiquis bona aliena rapiat, & bona eius ab aliis diripiantur: unde ſubdit, Seram & alius comedat. quaſi dicat, ſi bona aliena rapui, bona mea ab aliis rapiantur: quod eſt execrationis iuramentum. Solent autẽ homines aliena rapere ut filiis ſuis diuitias congregent, ſecundũ illud Naum 2. Leo cepit ſufficienter catulis ſuis. et ideo iuſtum eſt ut homini, qui aliena rapit, non ſolum ſua diripiantur, ſed etiã filii moriantur: unde ſubdit, Et progenies mea eradicetur. cui ſcilicet uideretur rapina fuiſſe conſeruata. In adulterio uero homo uxori proximi doloſe inſidiatur, in G
quibus inſidiis quædam cordis deceptio præcedit, dum ſcilicet ratio per concupiſcentiam obtenebratur: unde ſubdit, Si deceptum eſt cor meum ſuper mulierẽ. ſcilicet alienam concupiſcendam. ex quo autem cor a concupiſcentia mulieris uincitur, conſequens eſt ut mulierem concupitã quibuſcunque dolis habere conetur. unde ſubdit, Et ſi ad oſtium uicini mei inſidiatus ſum. ut ſcilicet eius uxore abuterer. iuſte autem puniri uidetur, qui alienam uxorẽ adulterio polluit: quòd etiam eius uxor ab aliis polluatur. unde ſubdit, Scortum alterius ſit uxor mea. ut ſcilicet aliis ſe H
uenalem exhibeat. ex quo ſequitur quòd alii ea abutantur. unde ſubdit, Et ſuper illam incuruentur alii. ſcilicet adulterium committendo. quare autem hoc peccatum uitauerit, oſtendit ſubdens, Hoc enim nefas eſt. quia ſcilicet eſt contra ſtatutum Dei, qui uirũ & mulierem in matrimonio

coniunxit:

A coniunxit: & ſi conſideretur humana iuſtitia, Eſt iniquitas maxima. quia ſcilicet quanto eſt maius bonum quod ſurripitur, tanto eſt iniuſtitia maior: ſi quis enim furaretur bouem, maior eſt iniquitas quàm ſi furaretur ouem. unde & maiori pœna punitur, ut habetur Exo. 22. Ille autem, qui adulterium committit, maxime quid ei ſubtrahit; ſcilicet uxorem, quæ eſt una caro cum ipſa; & prolem certam, & per conſequens totam patrimonii ſucceſsionem. quæ propter adulterium quandoque ad extraneum peruenit. unde ſubdit, Ignis eſt. ſcilicet adulterium, uſque ad cõſumptio-
B nem deuorans. quia ſcilicet defraudat hominẽ in toto patrimonio, ut dictum eſt, Et omnia eradicãs genimina. dum ſcilicet filiorum ſucceſsionem facit incertam, unde dicitur Eccl. 23. Mulier omnis relinquens uirum ſuum peccabit ſtatuens hereditatem ex alieno matrimonio. ſic ergo poſtquam expurgauit ſe de iniuſtitia, quãtum ad hoc quòd aliis iniuriã non fecit, nec in rebus ſurripiendis, nec in perſona coniuncta abutenda, excuſat ſe conſequenter quòd iniuſtitiam nõ incurrit per iuſtitiæ defectum: unde ſubdit, Si contempſi iudicium ſubire cũ ſeruo meo, & ancillla mea
C cum diſceptarent aduerſum me. quaſi dicat, ſi minoribus meis iuſtitiam reddere contempſi, hæc & illa grauia mihi accidant. quare autem cum ſeruis ſuis iudicium ſubire nõ contempſerit, oſtendit ſubdens, Cum ſurrexerit ad iudicandum Deus. ideſt cũ apparuerit iudicaturus ipſe, cuius iudicium modo deſpicitur, non haberem ad cuius conſiliũ uel auxilium reſurgerem: nec etiam poſſem Deo rationabiliter in iudicio reſpondere. unde ſubdit, Et cum quæſierit. ideſt cum facta mea examinauerit. Quid reſpondebo illi. ideſt quam rationem reddere potero quare cum ſeruis
D meis iudiciũ ſubire noluerim. quaſi dicat, nullum. et hoc oſtendit conſequenter ex hoc, quòd naturaliter eſt eadem conditio omnium hominum. unde ſubdit, Nunquid non in utero fecit me qui & illum operatus eſt? quaſi dicat, eandem animam cum ſeruis meis habeo a Deo creatã. corpus etiam meũ eadem diuina uirtute formatũ eſt: unde ſubdit,

Et formauit me in uulua unus. ſcilicet Deus, qui & illum formauit. & ideo manifeſtum eſt quòd cura eſt Deo qualiter illum tractem. Poſtquam igitur oſtendit ſe non fuiſſe luxurioſum neque iniuſtum, conſequenter oſtendit ſe non fuiſſe immiſericordem: quod quidē primo oſtendit ex hoc quòd beneficia miſeris non ſubtraxit: ſolent autem quidā pauperi elemoſinā petenti ſtatim a principio negare quod petitur, quod a ſe excludit dicens, Si negaui pauperibus quod uolebant. quidam uero non negant, ſed tamen dare differunt. quod a ſe excludit dicens, Et oculos uiduæ expectare feci. alii uero nō negant, nec dare differunt quæ petuntur, ſed nihil ex proprio uictu darent: ſed hoc a ſe excludit oſtendens quòd nec modicis ſolis uoluit uti, quin aliis communicaret. unde ſubdit, Si comedi bucellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea. et ſubintelligitur, hæc uel illa grauia mihi accidant. eſt autem conſiderandum quòd ualde ſignanter loquitur. Pauperes enim non ſolum petere, ſed etiam inſtare ſolent, unde beneficium miſericordiæ nō ſubtrahitur eis niſi per omnimodam negationem. uiduæ autem petunt quidem, ſed inſtare uerentur: & ideo niſi cito eis ſubueniatur, miſericordiæ beneficio priuantur. pupilli autem nec petere audent: unde oportet quòd etiam eis nō petentibus miſericordia impendatur. quare autē tā miſericors fuerit, oſtendit ex duobus, primo quidem ex antiqua conſuetudine quam a pueritia inchoauit. unde ſubdit, Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio. quanto enim magis creſcebat in annis, tanto magis in miſericordiæ operibus exercebatur. Secundo quia naturalem inclinationem habebat ad miſericordiam, ſicut diuerſi homines ad diuerſas uirtutes quaſdam naturales inclinationes habere ſolent. unde ſubdit, Et de utero matris meæ egreſſa eſt mecum. quia ſcilicet ex primis generantibus ſic diſpoſitus fui, ut eſſem ad miſerendum promptus. Solet autem eſſe duplex miſericordiæ impedimentum. quorum primus eſt contemptus miſeri, quem non reputat miſeratione dignum. conſueue

E F G H

runt

A runt autem deſpici qui nilibus induuntur, & honorari qui utuntur ueſtibus pretioſis: unde dicitur Eccle.19. Quod amictus corporis enunciat de homine. ſed hoc miſericordiæ impedimentum a ſe excludit ſubdens, Si deſpexi prætereuntem. ideſt quemcunque extraneum per uiam tranſeuntem. Et pauperem eo quòd non habuerit indumentum. ſcilicet notum. Eo quòd eſſet abſque operimento. ſubaudi, hæc uel alia mihi accidant. nec ſolum non deſpexi ueſtimentis carentem, ſed etiam de ueſtimentis prouidi ei. unde ſubdit, Si non benedixerint mihi latera eius.
B quæ ſcilicet diſcooperta operui, & ſic fuerũt occaſio quòd mihi benedixerunt. & rationem huius exponit ſubdens, Et de uelleribus ouium mearum calefactus eſt. ſcilicet per ueſtimenta ſibi exhibita, & eſt ſubaudiendum idem quod eſt ſupra. aliud autem impedimentum miſericordiæ, eſt fiducia propriæ poteſtatis, ex qua homini uidetur, quòd impune poſſit alios grauare, & maxime inferiores perſonas: & hoc a ſe excludit dicẽs, Si leuaui ſuper pupillum manum meam. ut ſcilicet eum opprimerem. Et cum uiderem me in porta. ideſt, in loco iudicii. Superiorem. ideſt magis po-
C tentem. Iuſtum eſt autem ut homo membris priuetur, qui bus ad iniuſtitiam utitur. & ideo ſubiungit amiſsionem, quaſi pœnam non ſolum manus, ſed etiam brachii, in quo radicantur manus, & humeri cui brachium colligatur. unde ſubdit, Humerus meus a iunctura ſua cadat: & brachiũ meum cũ ſuis oſsibus cõteratur. ſi. ſ. manu mea ſum abuſus ad pauperũ oppreſsionẽ. oſtendit autẽ cõſequenter, quare licet eſſet ſuperior, ſuper pupillos manũ nõ leuaret, quia. ſ. etſi non dimitteret propter hominẽ, dimitteret tamẽ propter Deũ, cuius ſcilicet iudicia timebat: unde ſubdit, Sem
D per enim quaſi tumentes fluctus timui Deum. & loquitur ad ſimilitudinem in mari nauigantium; qui intumeſcentibus fluctibus ſuper altitudinem nauis, timent ne ab eis ſubmergantur. ſimiliter timebat comminationes diuinas, quaſi fluctus intumeſcentes: & etiam auctoritati diuinæ cedebat, ex qua prohibetur pupillorum oppreſsio: unde ſubdit,

tid, Et pondus eius. ideſt, auctoritatem Dei protegentis E
pupillos, ferre non potui quin ſcilicet ei me inclinarem.

LECTIO II.

SI putaui aurum robur meum, & obrizo dixi, fiducia mea. Si lætatus ſum ſuper multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea. Si uidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem clare. Et lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo. Quæ eſt iniquitas ma F
xima, & negatio contra Deum altiſsimum. Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inueniſſet eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius. Si non dixerunt uiri tabernaculi mei: quis det de carnibus eius ut ſaturemur? Foris non manſit peregrinus, oſtium meum uiatori patuit. Si abſcōdi quaſi homo peccatum meum, & cælaui in ſinu meo iniquitatem meam. Si expaui ad multitudinē nimiā, & deſpectio propin- G
quorū terruit me, & nō magis tacui, nec egreſſus ſum oſtium. Quis mihi tribuat auditorem ut deſiderium meum audiat omnipotens, & librum ſcribat ipſe qui iudicat: Vt in humero meo portem illum, & circundem illum quaſi coronam mihi. Per ſingulos gradus meos pronunciabo illū, & quaſi principi offeram eum. Si ad uerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci eius deflent. Si fructus eius comedi abſque pecunia, & animā H
agricolarum eius afflixi: Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.

POSTQVAM Iob excuſauit ſe de iniuſtitia & de immiſericordia, hic cōſequēter excuſat ſe de inordinato affectu ad diuitias: quod quidem contingit dupliciter, uno modo

A do per hoc quòd homo nimis de diuitiis confidit: & hoc ex
cludit dicens, Si putaui aurum robur meum. ut in diuitiis
principaliter uirtutem meam reputarem. Et ſi obrizo. id
eſt ſi auro puriſsimo dixi, Fiducia mea. ſcilicet tu es: con
tra id quod Apoſtolus dicit 1. ad Timoth. ulti. Diuitibus
huius ſæculi præcipe, nõ ſperare in incerto diuitiarum. Se
cundo deordinatur hominis affectus circa diuitias per hoc
quòd nimis de diuitiis gaudet. & ideo quãtum ad diuitias
iam habitas ſubdit, Si lætatus ſum. ſcilicet inordinate. Su
per multis diuitiis meis. quas ſicut propria poſsidebam.
B Quantum autem ad acquiſitionem diuitiarum ſubdit, Et
quia plurima reperit manus mea. ſolét enim homines de
iis quæ de nouo acquirunt, magis gaudere. Deinde excu-
ſat ſe a peccato ſuperſtitionis, quod eſt contra Deum. co-
lebant autẽ antiquitus idolatræ ſtellas cæli, & præcipue lu
minaria, propter maximam eorum claritatem; & hoc a ſe
excludit dicens, Si uidi ſolem cum fulgeret, & lunã ince-
dentem clare. propter quæ ſcilicet ab idolatris coluntur.
Et lætatum eſt in abſcondito cor meum. quaſi interiori cul
tu eis deuotus exiſtens. & quantum ad exteriorem cultum
C ſubdit, Et oſculatus ſum manum meam ore meo. quaſi in
eorum reuerentiam. & quare hoc uitauerit oſtendit ſub-
dens, Quæ eſt iniquitas maxima. ſi enim iniquum eſt ut il
lud quod eſt uni homini debitum, alteri exhibeatur, maxi
me uidetur eſſe iniquum, ut cultus Deo debitus exhibea
tur creaturæ: & quia impoſsibile eſt quòd homo ſimul Deo
& creaturæ exhibeat latriam, ideo ſubdit, Et negatio con
tra Deum altiſsimum. ſi enim quibuſdam creaturis nomen
Dei per participationem attribuatur, ſoli tamen Deo al-
tiſsimo latriæ cultus debetur: qui uocatur altiſsimus, etiã
D ſi aliis talis cultus exhibeatur. His igitur præmiſsis quæ
pertinent ad communem iuſtitiam, ſubiungit quædã quæ
pertinent ad perfectionem uirtutis: inter quæ primo odiũ
inimicorum excludit: quod maxime manifeſtatur quando
aliquis gaudet de totali ruina eius: & hoc excludit a ſe di-
cens, Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat. uel de

aliquo

aliquo malo ei ſuperueniente: quod a ſe excludit ſubdens, E
Et ſi exultaui quod inueniſſet eum malum. ideſt ex inſperato ei ſuperueniſſet: & quare hoc uitauerit, oſtendit ſubdens. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius. naturaliter enim homo deſiderat ea, de quibus gaudet, & deſiderium interius explicat uerbis. conſequens igitur eſt, ut ſi aliquis de malis alicuius gaudeat, quòd ea deſideret, & per conſequens quòd maledicendo ei malum imprecetur. Deinde perfe-ctionem ſuæ uirtutis oſtendit quantum ad ſuperabundantiam bonorum quæ aliis exhibuit, & primo quidem quan- F
tum ad domeſticos ſuos dicit, Si non dixerint uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut ſaturemur. cum enim aliquid eſt delectabile ad uſum comeſtionis, deſiderant homines eius carnibus ſaturari: per hoc ergo dat intelligere, quòd eius cōuerſatio tam fuit ſuis domeſticis grata, quòd eius carnali præſentia cuperent ſaturari. Quantum autem ad extraneos ſubdit, Foris non remanſit peregrinus. quin ſcilicet in domo mea reciperetur. Oſtium meum uiatori patuit. ut ſcilicet ei non eſſet difficilis ingreſſus. Vlterius ad oſtendendam ſuæ uirtutis perfectionem, quantum ad G
excluſionem timoris indebiti. Solent autem homines propter confuſionis timorem, interdū contra iuſtitiam ſuam culpam occultare, uel eam negando: quod a ſe excludit dicens, Si abſcondi quaſi homo. ideſt ſicut homines ſolent facere. Peccatum meum. illud ſcilicet indebite negando, uel excuſando, uel etiam aſtutiis aliquibus palliando: unde ſubdit, Et cælaui in ſinu meo. ideſt per aliquam occultam ſimulationem. Iniquitatem meam. cum ſcilicet eam confiteri uererer. Conſequenter autem excludit a ſe inordinatum timorem corporalium periculorum: qui quidem H
maxime ſolet procedere ex multitudine contra hominem inſurgente, ſecundum illud Eccle. 26. A tribus timuit cor meum: zelaturam ciuitatis, & colſectionem populi &c. unde dicit, Si expaui ad multitudinem nimiam. additur autē ad hunc timorem, ſi homo deſpiciatur a propinquis, a

quibus

A quibus iuuari debuerit:unde ſubdit, Et deſpectio propinquorũ terruit me.Solẽt autẽ homines impauidi in cõtrariũ incidere per præſumptionẽ: & quandoque quidẽ ſaltẽ uer bis loquũtur contra fortiores: & hoc a ſe excludit dicens, Et non magis tacui, quandoque autem ulterius procedũt, ut præſumptuoſe multitudinem aduerſariorum inuadant: ſed hoc excludit dicens, Et nec egreſſus ſum oſtiũ. et quia multa & magna de ſe dixerat, ſuper his diuinum teſtimonium inuocat, unde ſubdit, Quis mihi tribuat adiutorem qui ſcilicet mecum interpellet ad Deum. & ad quid adiuua-
B ri uelit oſtendit ſubdens, Vt deſiderium meum audiat omnipotens. & quod ſit deſiderium exponit ſubdens, Et librum ſcribat. ſcilicet meæ accuſationis uel commendationis ſuper præmiſsis. Ipſe qui iudicat. ſcilicet omnes actus humanos, ſcilicet interiores & exteriores: & ſiquidẽ per huius libri teſtimonium, ideſt per certam ueritatis manifeſtationem, ego culpabilis appaream, uolo portare pœnam: unde ſubdit, Vt in humero meo portem illum. ſi uero manifeſtata ueritate commendabilis appaream, exinde coronam præmii accipiam: unde ſubdit, Et circundem illum
C quaſi coronam mihi. per quod dat intelligere ſuum deſiderium eſſe, ut qui iniuſte condemnabatur ab amicis, iuſto Dei iudicio referuetur. prædicto autem libro diuini teſtimonii ſe nõ contradicturum promittit, unde ſubdit, Per ſingulos gradus meos. ideſt proceſſus operum meorum. Pronunciabo illum. ideſt confitebor ueritatem diuini teſtimonii: nec recuſabo ſubire ſententiam ſecundum teſtimonium diuinum, unde ſubdit, Et quaſi principi offeram illum. ſcilicet gratanter ferens ut ſecundum diuinum teſtimonium cum eo agatur. Deinde excludit a ſe uitium ſuper
D fluæ cupiditatis etiam in rebus acquirẽdis ex propriis poſſeſsionibus: quod quidem dupliciter manifeſtatur: uno modo per hoc quòd homo per nimium cultum ſuperfluos fructus a ſuis poſſeſsionibus extrahere nititur. & ad hoc excludendum metaphorice ſubdit, Si aduerſum me terra mea clamat. quaſi non permiſerim eã quieſcere, ſed nimis

eam coluerim: unde ſubdit, Et cum ipſa ſulci eius deflent. E
& loquitur per ſimilitudinem hominis qui nimis angariaretur. alio modo manifeſtatur ſuperflua cupiditas per hoc quòd homo operariis ſuis pretium denegat laboris: unde ſubdit, Si fructus eius comedi abſque pecunia. ſcilicet ſoluta operariis. Et animam agricolarum eius afflixi. ſcilicet nimis cogendo ad laborandum, uel mercedem ſubtrahendo. Eſt autem debitum, ut qui ſuperflua & inconſueta cupit, etiam debita & conſueta perdat: unde ſubdit, Pro frumento. quod ſcilicet ſeminatur ad uictum hominis. Oriatur mihi tribulus. qui ſcilicet non ſolum eſt inutilis, ſed F
& pungitiuus. Et pro hordeo. quod ſcilicet ſeminatur in cibum iumentorum. Spina. quæ ſcilicet etiam iumenta pungendo lædit. quibus præmiſsis ſubditur epilogus, cum dicitur, Finita ſunt uerba Iob. quæ ſcilicet adduxit ad ſuæ ſentētiæ aſſertionem, nihilque poſt hoc propoſuit.

CAP. XXXII. LECTIO I.

O MISERVNT autem tres uiri iſti reſpondere Iob, eo quòd iuſtus ſibi uideretur. Et iratus indignatusq; eſt Eliu filius Barachel Buzithes, G
de cognatione Ram. Iratus eſt autem aduerſum Iob eo quòd iuſtum ſe eſſe diceret coram Deo. Porro aduerſum amicos eius indignatus eſt, eo quòd non inueniſſent reſponſionem rationabilem, ſed tantummodo condemnaſſent Iob. Igitur Eliu expectauit Iob loquentem, eo quòd ſeniores eſſent qui loquebantur. Cum autem uidiſſet quòd tres reſpondere non potuiſſent iratus eſt uehementer. Reſpōdensq; Eliu filus Barachel Buzithes dixit. Iunior ſum tempore: uos autem antiquiores. id H
circo demiſſo capite ueritus ſum uobis indicare meam ſententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret ſapientiam: Sed ut uideo ſpiritus eſt in hominibus: & inſpiratio omnipotentis

A potentis dat intelligentiam. Non ſunt longæui ſapientes: nec ſenes intelligunt iudicium. Ideo dicam, audite me: oſtendam uobis etiam ego meam ſapientiam. Expectaui enim ſermones ueſtros: audiui prouidentiam ueſtram, donec diſceptaremini ſermonibus ueſtris: & donec putabam uos aliquid dicere conſiderabam. Sed ut uideo, non eſt qui poſsit arguere Iob: & reſpondere ex uobis ſermonibus eius: Ne forte dicatis inuenimus ſapientiam: Deus proiecit eum, non homo. Nihil
B locutus eſt mihi; & ego non ſecundum ſermones ueſtros reſpondebo illi. Extimuerunt nec reſponderunt ultra, abſtuleruntque a ſe eloquium. Quoniam igitur expectaui, & non ſunt locuti: ſteterunt nec reſponderunt ultra: Reſpondebo & ego partem meam, & oſtendam ſcientiam meam. Plenus ſum enim ſermonibus, & coarctat me ſpiritus uteri mei. En uenter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod laguncu las nouas diſ-
C rumpit. Loquar & reſpirabo paululum, aperiam labia mea & reſpondebo. Non accipiam perſonam uiri, & Deum homini non æquabo. Neſcio enim quamdiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me factor meus.

FINITA diſputatione Iob & trium amicorum eius, ſubditur diſputatio Eliu contra Iob. qui quidem quibuſdam acutioribus rationibus contra Iob utitur, quàm priores, & magis ad ueritatem accedit: unde & Iob ei non reſpondet: licet tamen in aliquo a ueritate deuiet, & uerba
D Iob ſiniſtre interpretetur, ut infra patebit. Præmittitur autem cauſa ex qua motus fuit ad loquendum, ſcilicet ex indignatione contra Iob, & contra amicos eius. præmittit ergo trium amicorum ſilentium cum dicit, Omiſerunt autem tres uiri iſti. ſcilicet de quibus ſupra habitum eſt, Reſpondere Iob. ubi notandum eſt quòd eos uiros non no-

minaret, ſi non fuiſſet res geſta, ſed parabola confića. cau E
ſam autem ſilentii oſtendit ſubdens, Eo quòd iuſtus ſibi ui
deretur. multa enim dixerat Iob quæ ad ſuæ iuſtitiæ oſten
ſionem pertinebant, quibus prædićti tres uiri contradi-
cere non ualebant. Ex utroque horum, ſcilicet ex ſilen-
tio amicorum, & ex hoc quòd Iob ſibi iuſtus uidebatur,
commotus fuit Eliu, qui aſtabat, ad iram: & ideo ſubdi-
tur, Et iratus. ſcilicet in corde, Indignatusq́;. ſcilicet o-
ſtendendo iræ ſigna exterius. Eſt Eliu. in quo deſcribitur
ex nomine. Filius Barachel. in quo deſcribitur ex origi-
ne. Buzithes. in quo deſcribitur ex patria. De cognatio- F
ne Ram. in quo deſcribitur ex genere: quæ tota deſcriptio
ad hoc ualet, ut oſtendatur ad rem geſtam pertinere. Cau
ſam autē iræ explicat conſequenter: & primo quidem con
tra Iob cum dicit, Iratus eſt aduerſus Iob, eo quòd iuſtum
ſe eſſe diceret coram Deo. ideſt ſecundum diuinum teſti-
monium: quod maxime accipi poteſt ex eo quod dixerat
ſupra xxx. Ipſe ſcit uiam meam. & poſt ſubdit, Veſtigia e-
ius conſecutus eſt pes meus. Quantum autem ad amicos
ſubdit, Porro aduerſus tres amicos eius indignatus eo
quòd non inueniſſent reſponſionē rationabilē, qua ſcilicet G
reſponderent uerbis eius, quibus ſe iuſtum aſſerebat: ſed
tantummodo condemnaſſent Iob dicentes; ſcilicet eum
eſſe iniquum. oſtendit autem conſequenter cauſam quare
Eliu prius in nullo reſponderat Iob, cum ſubdit, Igitur
Eliu expećtauit Iob loquentem. ideſt in nullo contradi-
cens eius ſermonibus. Eo quòd ſeniores eſſent qui loque-
bantur. eis ſcilicet deferens quaſi ſapientioribus, quod
ætas ſenećtutis requirebat. ſed quia nō uidebatur ei, quòd
alicui deberet reuerentiam exhibere in præiudicium ueri
tatis, iratus contra tres ſeniores ipſe iunior reſpondere H
incepit: unde dicitur, Cum autē uidiſſet quòd tres reſpō-
dere non potuiſſent. ſcilicet rationibus Iob, iratus eſt ue-
hementer, quaſi exiſtimans quòd per illorum ignauiam ue
ritas deperiret. & ideo loco illorum uoluit ueritatem, ut
credebat, defendere: & hoc eſt quod ſubdit, Reſpondéſq́;
Eliu

A Eliu filius Barachel Buzithes. ſcilicet ſermonibus & rationibus Iob. In hac autem ſua reſponſione primo excuſat priſtinum ſilentium ex ſua ætate: unde ſequitur, Dixit, iunior ſum tempore. tum etiam ex illorum antiquitate: unde ſubdit, Vos autem antiquiores. iuuenes autem debent reuerentiam deferre ſenioribus: unde ſequitur, Demiſſo capite. ſcilicet in ſignum reuerentiæ. Veritus ſum indicare uobis meam ſententiam. ne ſcilicet præſumptuoſus uiderer impediendo meis ſermonibus ſapiētiorum uerba. Probabile autem uidetur quòd ſenes ſapientius loquantur

B propter duo: primo quidem quia iuuenes ex feruore animi frequenter multa & inordinate proponunt: ſenes autem propter grauitatem ætatis maturius loquuntur: unde ſubdit, Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur. ſcilicet grauius & efficacius. Secundo uero, quia ſenes per exprientiam longi temporis multa cognoſcere potuerunt, & per conſequens ſapientius loqui: unde ſequitur, Et annorum multitudo. propter quam ſcilicet experimentum accipi poteſt. Doceret ſapientiam, ſcilicet ex perimento acceptam. conſequeuter excuſat ſe, quare nūc

C loqui incipiat: quia ſcilicet expertus eſt quòd ætas non eſt ſufficiens ſapientiæ cauſa, ſed magis inſpiratio diuina: unde ſubdit, Sed ut uideo. ideſt per effectum conſidero. Spiritus Dei eſt in hominibus. inquantum ſcilicet in eis operatur. & hoc eſt quod ſubdit, Et inſpiratio omnipotentis. quæ ſcilicet hominibus inſpirat Spiritum ſanctum, qui eſt ſpiritus ſapientiæ & intellectus. Dat intelligentiam. ſcilicet ueritatis quæ eſt ſapientiæ principium ii s quibus inſpirat. quòd autem hæc inſpiratio ſit ſapientiæ præcipua cauſa, oſtendit per hoc quòd ætas non perficit ſapientiam,

D ſed cauſat: unde ſubdit, Non ſunt longæui ſapientes. quantum ſcilicet ad cognitionem diuinæ ueritatis. Nec ſenes intelligunt iudicium. quantum ſcilicet ad ordinationem humanorum actuum. & quia licet non eſſet ſenex, conſiderabat tamen ſe inſpiratum a Deo, ideo loqui audebat: unde ſubdit, Ideo dicam. in hac autem ſua locutione primo

mo inducit eos ad audiendum ex auctoritate Dei cuius inſpiratione loquebatur: unde dicit, Audite me, ut ſcilicet eius ſermonem non interrumpant. audientibus autem præmittit ſcientiæ documenta: unde ſubdit, Oſtendam uobis etiam ego. ſcilicet quamuis ſim iuuenis. Scientiam meam. ſcilicet ex qua reſpondebo rationibus Iob. Iuſtum autem erat quòd ipſi eum audirent, quia etiam ipſe eos audierat, unde ſubdit, Expectaui enim. ſcilicet diu, Sermones ueſtros. quos ſcilicet contra Iob protuliſtis. et quia reputabat ſe poſſe diſcernere quid ab eis bene dictum eſſet, & quid non bene, ſubdit, Audiui prudentiam ueſtram. quaſi dicat, audiendo diu cogitaui, & diiudicaui quid in uerbis ueſtris ad prudentiam pertineret: non autem parum, ſed diu expectauerat. Terminum autē expectationis ſuæ determinat ex duobus, primo quidem ex illorum uoluntate: unde ſubdit, Donec diſceptaretis in ſermonibus ueſtris. ideſt donec placuit uobis contra Iob diſceptare. Secundo ex ſpe, quam de eorum ſapienti doctrina habebat: unde ſubdit, Et donec putabā uos aliquid dicere, conſiderabam. non eſt autem amplius audiendus, de quo non ſperatur quòd aliquid utile ſit dicturus. uidebat autem quòd uerba eorum, quibus contra Iob utebantur, efficacia non erant: primo quidem quia eum rationibus uincere non poterant: unde ſubdit, Sed ut uideo, non eſt qui posſit arguere Iob. ſcilicet eum conuincendo rationibus. Secundo, quia non poterant eius rationibus obuiare: unde ſubdit, Et reſpondere. ſcilicet ſufficienter. Ex uobis. ideſt ex ueſtro ſenſu. uel non eſt qui posſit ex uobis ex ueſtro ſenſu: uel non eſt qui posſit ex uobis, ideſt ex ueſtro numero. Sermonibus eius. de quibus ſcilicet contra uos utitur. præcipue autem eorum rationes contra Iob fundabantur in hoc, quòd aduerſitates Iob attribuebant diuino iudicio, quod errare non poteſt. quam quidem reſponſionem eſſe inſufficientem conſequenter oſtendit dicens, Ne forte dicatis, inuenimus ſapientiam. ideſt iſtud ſufficit ad ſapientem reſponſionem, Deus proiecit eum. ſcilicet in-

ad-

A aduerſitates, qui errare non poteſt. Et non homo. qui po teſt decipi & decipere. Ipſe autẽ intendebat efficacius re ſpondere: unde ſubdit, Nihil locutus eſt mihi. Ex quo uult oſtendere quòd non loquitur quaſi prouocatus. Et ego nõ ſecundum ſermones ueſtros reſpondebo illi. ideſt non ſequar uias ueſtras in reſpondendo, ſed alias efficaciores ad reſpondendum uias inueniam. Intendit autem ſe de futura reſponſione excuſare non ſolum apud ipſos, ſed etiam apud alios: & ideo ad alios conuertit ſermonem ſuum dicens, Extimuerunt. ſcilicet ulterius loqui, ne manifeſtius B conuincerentur. Nec reſponderunt ultra. ſcilicet rationibus Iob. et ut oſtendat hoc fuiſſe propter eorũ ignauiam, non propter efficaciam rationum Iob, ideo ſubdit, Abſtuleruntque a ſe eloquium. ſcilicet negligenter tacendo. quando autem homo efficaci ratione conuincitur, non ipſe a ſe aufert eloquium, ſed potius ei ab alio aufertur. quia ergo illi defecerant, dicit ſe uelle eorum defectum ſupplere: unde ſubdit, Quoniam igitur expectaui. ſcilicet diu ut eis deferrem. Et nõ ſunt locuti. ſ. reſpondentes ſufficienter ſermonibus Iob. Sed ſteterunt. ideſt ceſſauerunt & ſilu- C erunt, falſitati ſcilicet non reſiſtentes. Nec reſponderunt ultra. ſcilicet pro teſtimonio ueritatis aliquid dicentes. Reſpondebo & ego partem meam. quia ſcilicet defenſio ueritatis pertinet ad omnes: & unuſquiſque debet ibi ponere, quaſi pro parte ſua, quod poteſt. non ſolum autẽ zelo ueritatis defendendæ, ſed etiam ex inani gloria mouebatur: unde ſubdit, Et oſtendam ſcientiam meam. quærit enim inanis gloriæ cupidus, ut ſi quid in ſe excellens eſt, manifeſtet: & ideo conſequenter oſtendit maximã ſibi facultatem animi eſſe ad reſpondendum, cũ ſubdit, Plenus ſum D enim ſermonibus. quaſi abundanter occurrit mihi quod reſpondeam: & quia facultas non ſufficit ad agendum, niſi homo ab aliquo incitetur, ideo ſubdit, Et coarctat me ſpiritus uteri mei. uterus eſt locus conceptionis: unde per uterum hic metaphorice ſignatur intellectus intelligibilia diuerſa concipiens. Spiritus uero uteri eſt uoluntas impellens

lens hominem ad manifeſtandum conceptiones cordis per E ſermonem. Eſt autem homini moleſtum cum non implet quod deſiderat, & ideo anxietatem quam patiebatur tacendo, exponit per ſimilitudinē ſubdens, En uenter meus. ideſt mens mea. Quaſi muſtum. ſcilicet quod feruet. Absq; ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſrumpit. niſi enim uapor muſti feruentis ex parte aliqua euaporet, multiplicatur uapor interius quandoque usque ad uaſis confractionem: ita etiam ſe muſto propter iuuentutem comparat: & ideo ex magno deſiderio loquēdi periculum ſibi exiſtimat imminere, niſi loquatur: unde ſubdit, Loquar, & reſpirabo paululum. quia ſcilicet per uerba euaporabo interiorē F feruorem, ut ab anxietate deſiderii quieſcam. quid autem loqui uelit, oſtendit ſubdens, Aperiam labia mea, & reſpōdebo. ſcilicet uerbis Iob. Quem autem modum in reſpondendo obſeruare debeat, oſtendit ſubdens, Non accipiā perſonam uiri. ille enim in reſpondendo perſonam hominis accipit, qui ueritatem relinquit ut homini placeat, uel deferat. Quare autem hoc ipſe facere nolit, oſtendit ſubdens, Et Deum homini non æquabo. Talis enim ſibi uidebatur eſſe diſputatio præſens, ut ſi homini deferret, excellentiæ diuinæ reuerentiam debitam non ſeruaret. quod G quidem quare facere timeat, oſtendit ſubdens, Neſcio.n. quàm diu ſubſiſtam. ſcilicet in hac mortali uita, ut posſim mihi diuturna ſpatia temporis ad pænitendum repromittere. Et ſi poſt modicum tollat me factor meus. per mortem aſſumat ad ſuū iudicium. Ex quo patet quòd Eliu in hoc concordabat cum Iob, quòd retributio peccatorum eſſet poſt mortem: alias enim fruſtra uideretur timuiſſe Deum offendere propter uicinitatem mortis.

H

CAP. XXXIII. LECTIO I.

A VDI igitur Iob eloquia mea, & omnes ſermones meos auſculta. Ecce aperui os meum: loquatur lingua mea in faucibus meis. Simplici
corde

A corde meo ſermones mei, & ſententiam labia mea puram loquantur. Spiritus Dei fecit me, & ſpiraculum omnipotentis uiuificauit me. Si potes reſponde mihi: & aduerſus faciem meam conſiſte. Ecce & me ſicut & te fecit Deus, & de eodē luto ego quoque formatus ſum. Verumtamen miraculum meum non te terreat: & eloquentia mea non ſit tibi grauis. Dixiſti ergo in auribus meis, & uocem uerborum tuorū audiui. Mundus ſum ego & absque delicto immaculatus: & non eſt iniqui-
B tas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus eſt me inimicum ſibi. Poſuit in neruo pedes meos, cuſtodiuit omnes ſemitas meas. Hoc eſt ergo in quo non es iuſtificatus.

DICTVM eſt ſupra quòd Eliu indignatus fuit contra Iob, & contra amicos eius: poſtquam autem locutus fuerat contra ignauiam amicorum Iob, nunc cōtra ipſum Iob incipit loqui. et ideo primo eum ad attentionem excitat dicens, Audi igitur Iob eloquia mea. quia ſcilicet
C ego iam reſpondere intendo. & ut ſignificet ſingula ſe cum pondere dicturum, ſubdit, Et omnes ſermones meos. quaſi nihil ſit in uanum dicturus. et ne Iob quæreret, quare prius locutus non fuerit, ſubdit, Ecce aperui os meum. quaſi dicat, prius dum tacui, os meum clauſeram propter reuerentiā ſeniorum: nunc quia ipſi deficiunt, neceſſitas cogit me loqui: unde ſubdit, Loquatur lingua mea in faucibus meis. quaſi dicat, non ſequar uerba aliorum, ſed proprios conceptus enunciabo. et quia Iob in præcedentibus contra amicos ſuos dixerat, quòd eum uerbis affigebant & cō
D fundebant, ideo hoc a ſe excludit ſubdens, Simplici corde meo ſermones mei. ſcilicet ſunt, quaſi dicat, non loquar ad calumniandum uel ad ridendum, ſed ſimplici animo ad ueritatem manifeſtandam. Et quia prædictis tribus uiris Iob impoſuerat quòd eſſent fabricatores mendacii, & cultores peruerſorum dogmatum, hoc a ſe excludit dicens,

Et ſententiam labia mea puram loquentur. ideſt abſq; admiſtione alicuius falſitatis uel erroris. unde autem fiduciã ueritatis manifeſtandæ acceperit, oſtendit ſubdens, Spiritus Dei fecit me. et ideo non eſt mirum ſi ſuam facturã mouet & perficit: & hoc eſt quod ſubdit, Et ſpiraculum omnipotẽtis uiuificauit me. ſcilicet ad opera uitæ mouet & perficit, inter quæ præcipuũ eſt intelligentia ueritatis. et ne uideatur hoc induxiſſe quaſi præiudiciũ afferre intendens Iob, ne contra diuinitus loquentem reſponderet, ſubdit, Si potes reſponde mihi. quantum ſcilicet ad ea quæ contra te dicam. Et aduerſus faciem meam conſiſte. ut ſcilicet tu etiam contra me obiicias, ſi quid dixero quod tibi non placet. et ne Iob dedignaretur cum eo diſputare propter ſuã famoſam ſapientiam, & illius iuuentutem; ad hoc excludendum ſubdit, Ecce & me ſicut & te fecit Deus. et ita ex parte factoris uterque noſtrum eandem ſpem ueritatis inquirendæ poteſt habere. ex parte uero materiæ utrique adiacet idem impedimentum: unde ſubdit, Et de eodem luto ego quoque formatus ſum. ex cuius ſcilicet groſſitie lumen intelligentiæ obtenebratur. Videbat autẽ Eliu ſibi poſſe reſponderi hoc quaſi ad miraculum pertinere, ſi iuueni tanta ſapientia & facundia præberetur, quòd contra ſapientiſſimum ſenem ſufficeret diſputare: & ideo quaſi innuens hoc miraculoſe ſe eſſe aſſecutum, ſubdit, Verumtamen miraculum meum non te terreat. ſcilicet ut reſponde re non audeas miraculoſe ſcientiam adepto. Et eloquentia mea non ſit tibi grauis. ut ſcilicet ex ea obſtupeſcas. His igitur præmiſſis quaſi procemialiter ſubiungit ea, in quibus Iob reprehendere intendit: unde ſubiungit, Dixiſti ergo in auribus meis. quaſi dicat excuſare te non potes cum dixeris, Et uocem uerborum audiui. ſcilicet per ſolicitudinem attentionis. Primo ergo in uerbis Iob notauerat, quòd ſe immunem eſſe dixerat a peccato: unde dixit, Mundus ſum ego. ſcilicet ab immunditiis carnis. Et abſque delicto. ſcilicet peccato omiſſionis. Immaculatus. ideſt grauibus peccatis quæ ſunt contra Deum, puta idolatria,

A latria, uel aliquid huiuſmodi. Et non eſt iniquitas in me. ut ſcilicet proximos læſerim. Secundo notat in uerbis eius quòd Deo iniquitatem iudicii impoſuerit. iniquitas autē iudicii ſolet ex odio iudicantis procedere. quantū ad hoc commemorat Iob dixiſſe, Quia querelas in me reperit: ideo arbitratus eſt me inimicum. ſupra quidem xiii. Iob dixerat interrogatiue. Cur faciem tuam abſcondis: & arbitraris me inimicum tuū? hoc autē quòd dicitur hic, Querelas in me reperit. non inuenitur dixiſſe: unde hæc eſt additio Eliu praue interpretantis uerba Iob. Iudicis enim
B odium iuſtum eſſe uidetur, ſi certificatus de malitia alicuius, odio eum habeat ad puniendum. ſed ſi ex leuibus querelis iudex prouocetur ad odium alicuius, erit odium iniuſtum: & taliter interpretabatur quod Iob dixerat ſe a Deo inimicum reputatum eſſe. Secundo, ad iniquitatem iudicis pertinere uidetur, ſi alicui facultatem iuſtæ defenſionis auferat: & quantū ad hoc ſubdit, Poſuit in neruo pedes meos. ideſt compediuit, quaſi impediendo me a meis operibus. Tertio pertinet ad iniquitatem iudicii, ut qualibet leuia ad condemnationem congreget alicuius: & quantū ad hoc
C ſubdit, Cuſtodiuit omnes ſemitas meas. quaſi in ſingulis operibus eum obſeruans. hoc autem Iob non dixerat ad oſtendendum peruerſitatem diuini iudicii, ſed quaſi figuraliter loquens, ut ſupra xiii. oſtenſum eſt. unde & ibi præmittitur, Aenigmata percipite auribus ueſtris. et quia hoc ſecundum excludit, primū ſubdit, Hoc eſt ergo in quo non es iuſtificatus. quaſi dicat, non potes te iuſtum dicere, quia hoc ipſum ad iniuſtitiam tuam pertinet, quòd Deo iniuſtitiam imponis.

D

LECTIO II.

RESPONDEBO tibi, quia maior ſit Deus homine. Aduerſus eum contendis quòd nō ad omnia uerba reſponderit tibi. Semel loquitur Deus: & ſecundo id ipſum non repetit. Per ſomnum

in uiſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homi- E
nes, & dormiunt in lectulo: Tunc aperit aures uirorum,
& erudiens eos inſtruit diſciplina, ut auertat hominem
ab iis quæ fecit, & liberet eum de ſuperbia: Eruens ani
mam eius a corruptione, & uitam illius ut non tranſeat
in gladium. Increpat quoque per dolorem in lectulo,&
omnia oſſa eius marceſcere facit. Abominabilis ei fit in
uita ſua panis, & animæ illius cibus ante deſiderabilis.
Tabeſcet caro eius, & oſſa quæ tecta fuerant nudabun-
tur: Appropinquabit correctioni anima eius, & uita il F
lius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquens unus
de millibus ut annunciet hominis iniquitatem, Miſere
bitur eius, & dicet, Libera eum, ut non deſcendat in
corruptionem: inueni in quo ei propitier. Conſumpta
eſt caro eius a ſuppliciis, reuertatur ad dies adoleſcen-
tiæ ſuæ. Deprecabitur Deum,& placabilis ei erit, & ui-
debit faciem eius in iubilo, & reddet homini iuſtitiam
ſuam, Reſpiciet homines, & dicet: Peccaui & uere de- G
liqui, & ut eram dignus non recepi. Liberauit ani-
mam ſuam ne pergeret in interitum, ſed uiuens lucem
uideret. Ecce hæc omnia operatur Deus tribus uicibus
per ſingulos, ut reuocet animas eorum a corruptione,
& illuminet luce uiuentium. Attende Iob & audi me,
& tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris,
reſpõde mihi: loquere: uolo enim te apparere iuſtum.
Quod ſi non habes, audi me: tace, & docebo te ſa-
pientiam. H

PROPOSVERAT ſupra Eliu ea de quibus cõtra Iob diſputare intendebat: uerum quia Iob antequam præmiſſa uerba diceret, præmiſerat ſupra xiii. Diſputare cũ Deo cupio: uidetur autem inconueniens eum qui anhelat ad diſputandum cum ſuperiore, reuocare ad hoc quòd cum inferiore

A ſeriore diſputet: ntequam ſuper præmisſis cum Iob diſputationem Eliu incipiat, de hoc ipſo eũ redarguit, quòd cum Deo diſputare cupiebat. Et primo quidem quia hoc ipſum magnæ præſumptionis uidetur, quòd aliquis maiorem ſe prouocet ad diſputandum: unde dicit, Reſpondebo tibi, ideſt tuo deſiderio, quo diſputare cũ Deo cupis, quòd maior ſit Deus homine. unde præſumptuoſum eſt quòd homo cupiat diſputare cum Deo. Et in hoc quidem iuſte argueret Iob, ſi cum Deo diſputare uoluiſſet ad contradicendum quaſi de pari. Iob autem cum Deo diſputare uolebat
B quaſi ad addiſcendũ, ſicut diſcipulus cũ magiſtro. unde ſupra xxiii. dixit, Os meũ replebo increpationibus; ut ſciã uerba quæ mihi reſpondeat: quod tamen Eliu interpretabatur quaſi hæc Iob contentioſe cõtra Deum dixerit, conquerendo quòd ei non reſponderet: unde ſubdit, Aduerſus eum contendis, quòd non ad omnia uerba reſpõderit tibi. quod quidẽ ex prædictis uerbis Iob colligere uoluit: & ex hoc quod etiã ſupra xix. dixerit, Ecce clamabo uim patiens, & nemo exaudiet: uociferabor, & non eſt qui iudicet. quæ quidem uerba, et ſi qua ſimilia ſuperius dicta
C ſunt, non per modum contentionis dicebantur, ſed quia deſiderabat rationes diuinæ ſapientiæ cognoſcere. ad repellendum autem prædicta uerba Iob, quæ interpretabatur Eliu ac ſi eſſent contentioſe dicta, conſequenter oſtendit Eliu non eſſe neceſſariũ, quòd Deus homini ad ſingula uerba reſpondeat, ſi unicuique ſufficienter loquitur ad eius inſtructionem: unde ſubdit, Semel loquitur Deus. ſcilicet homini ſufficienter ad eius inſtructionẽ: unde deinceps nõ oportet quòd ad ſingulas hominis interrogationes reſpondeat: unde ſubdit, Et ſecundo idipſum non repetit. quia
D quod ſufficienter factum eſt, iterare ſuperfluum eſſet. quo modo autem loquatur Deus homini oſtendit ſubdens, Per ſomnium in uiſione nocturna. Poteſt autem & aliud eſſe ſenſus, ut per hoc quod dixit, Semel loquitur Deus. ſcilicet homini referatur ad mentis inſtructionem, quæ eſt per lumen rationis naturalis, ſecundum illud pſal. Multi dicunt

quis oſtendit nobis bona? & quaſi reſpondens ſubdit, Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui Domine. per quod ſcilicet diſcernere poſſumus bonum a malo. & quia naturalis ratio immobiliter in homine manet, ut non ſit neceſſe eam iterare, ideo ſubdit, Et ſecundo idipſum non repetit. & deinde oſtendit aliquando modum, quo Deus homini loquitur per imaginariam uiſionem in apparitionibus ſomniorum: unde ſubdit, Per ſomnium in uiſione nocturna. quod quidem poteſt referri ad propheticam reuelationem ſecundum illud Num. 23. Si quis fuerit inter uos propheta Domini, per ſomnium, aut in uiſione loquar ad eũ. uel poteſt referri etiam ad communia ſomnia quæ credebat Eliu diuinitus procurari. modum autem & ordinem ſomniorum conſequenter exponit. Primo quidem tangens naturalem cauſam cum dicit, Quando irruit ſopor ſuper homines. quod quidem fit debilitatis exterioribus ſenſibus per uapores deſcendentes ad principium ſomniandi. Secundo ponit diſpoſitionem ex parte uoluntatis humanæ cum ſubdit, Et dormiũt in lectulo. quia ſilicet homines maxime ordinata & ſignificatiuã ſomnia uidẽt quando quiete dormiunt. unde infirmis propter inquietudinem apparent diſtorta ſomnia. unde ſignanter dicitur Dan. 2. Somnium tuũ & uiſiones capitis tui in cubiculo tuo huiuſcemodi fuerunt. Tu rex cepiſti cogitare in ſtratu tuo &c. Tertio ponit operationem diuinam circa dormientem: quæ quidem attenditur, primo quantum ad hoc quòd debilitatis exterioribus ſenſibus per ſoporem in homine in lectulo quieſcẽte datur diuinitus facultas quædam percipiendi diuinam inſtructionem, quod eius anima circa exteriora non occupatur: unde ſubdit, Tunc aperit aures uirorum. & ſatis conueniẽter uim perceptiuam diuinæ inſtructionis in ſomniis uocat aures, quia de huiuſmodi inſtructione loquitur ſicut de quadam locutione, eo quòd non ſit per inſpectionem ipſarum rerum, ſed per ſigna quædam, ſicut & locutio. data autem facultate audiendi, conſequens eſt ut doceat: unde ſubdit, Et erudiens eos inſtruit diſciplinã. &

A ſumitur hic diſciplina pro inſtructione eorum quæ homini occurrunt agenda uel uitanda, non pro cognitione ſcientiarum ſpeculatiuarum, quæ non conſueuerunt in ſomno reuelari: unde ſubdit, Vt auertat hominem ab iis quæ fecit. frequenter enim homo in ſomniis corripitur de peccatis commiſsis. & quia principium peccatorum eſt ſuperbia, qua Dei præcepta contemnuntur, ſubdit, Et liberet eum de ſuperbia. per hoc autem quòd homo liberatur a culpa, conſequens eſt ut euadat pœnam. quod quidē conſequenter oſtendit quantum ad duplicem pœnam. pri-

B mo quidem quantum ad ſpiritalem pœnam animæ, unde ſubdit, Eruens animam eius de corruptione. quæ ſcilicet eſt per deordinationem potentiarum animæ. Secundo uero quantum ad pœnam corporalem: unde ſubdit, Et uitam illius. ſcilicet corporalem. Vt non tranſeat in gladium. puniendus, ſcilicet pro ſuo peccato. Vel poteſt utrunque referri ad mortem corporalem, quæ quandoque accidit per interiorem corruptionem: ſicut cum aliquis ex ægritudine moritur, quam Deus immittit pro peccato. quādoque uero accidit ex uiolentia gladii. Deinde ſubiungit alium

C modum diuinæ locutionis, quòd ſcilicet corrigit hominē per ægritudinem corporalem. in qua primo notat dolorē ſenſibilem: unde dicit, Increpat quoque. ſcilicet hominē de peccatis præteritis. Per dolorem. ſcilicet corporalem ex ægritudine prouenientem: unde ſubdit, In lectulo. ſecundum illud pſal. Super lectulum doloris eius. Secundo tangit debilitatem infirmorum, cum dicit, Et omnia oſſa marceſcere facit. ideſt fortitudinem eius annihilat, quæ in oſsibus conſiſtit. Tertio ponit amiſsionem appetitus, cum ſubdit, Abominabilis ei fit in uita ſua. ideſt dum

D adhuc uiuit, ſcilicet propter infirmitatem. Panis. qui ſcilicet eſt cibus communis. Et animæ illius cibus ante deſiderabilis. quod refertur ad alios cibos qui diuerſimode a diuerſis deſiderantur. Quarto ponit maciem ex hoc prouenientem, cum ſubdit, Tabeſcet caro illius. ideſt deficiet. & ſic per conſequens, Oſſa quæ tecta fuerant. ſcilicet

cet carne, Nudabuntur. ideſt manifeſtabuntur ſola cute E
contecta. Quinto ponit mortis periculum & timorem, unde ſubdit, Appropinquabit corruptioni anima eius. ideſt uita ipſius quæ eſt per animam: unde ſubdit, Et uita illius mortiferis. ideſt cauſis inducentibus mortem. Notandũ eſt autem quòd hoc propoſuit ad reſpondendum conqueſtioni Iob, quòd Deus non ad ſingula ei non reſpondebat: uoluit enim ei per prædicta probare quòd tripliciter ei Deus ſit locutus: primo quidem per naturalem rationem, ſicut ad omnes homines. Secundo arguendo per ſomnia, dixerat enim ſupra, Terrebis me per ſomnia, & per uiſiones F
horrore concuties. Tertio per infirmitatẽ, dixerat enim ſupra iii. Nunc in me metipſo marceſcit anima mea. Item conſiderandum eſt quòd Eliu, ſicut & tres alii, credebat omnes infirmitates pro peccato homini aduenire, non tamen principaliter ad puniendum, ſicut ſonabant uerba illorum trium, ſed magis ad redarguendum: & quia Iob nõ ſolum uidebatur conqueſtus fuiſſe quòd Deus ei non loqueretur, ſed etiam quòd ipſe accedere non poſſet ad colloquendum Deo, & ad ponendum iudicium ſuum corã ipſo: ut patet ſupra XXIII. ideo huic conqueſtioni ſatisfacit: G
quia etſi homini non pateat manifeſte acceſſus ad Deum, ſunt angeli medii inter Deum & homines, qui iuſtitiã Deo proponunt, non quaſi eum inſtruentes, ſed ſicut ſuis deſideriis homines adiuuãtes: & ſic nihil deperit homini, quòd ipſe per ſeipſum uſque ad ſolium Dei non poteſt accedere, ut ei iuſtitiam ſuæ cauſæ proponat. unde ad hoc oſtendendum ſubdit, Si fuerit pro eo. ideſt pro homine afflicto. Angelus loquens. ideſt intercedens. & ne timeretur quòd unus angelus nõ ſufficeret ad interpellandum pro omnibus, ſubdit, Vnus de millibus. ſecundum illud quod ſupra iii. H
dictum eſt, Nunquid eſt numuers militũ eius, ut enunciet hominis æquitatem. ſcilicet Deo. Hominis. ſcilicet afflicti. Et dicet. ideſt angelo imperabit. Libera eum. ut ſcilicet ſicut ipſe eſt allegator iuſtitiæ hominis apud Deum, ita etiam ipſe ſit executor diuinæ miſericordiæ apud homines:

A nes: & a quo liberandus ſit ſubdit, Vt non deſcendat in cor ruptionem. id eſt in mortem. & ut hanc liberationem Deo eſſe gratam oſtendat, ſubdit ex perſona Dei dictum, Inueni in quo ei propitier. id eſt apparet in homine aliquid æquitatis, ex quo ei miſereri poſſum quem quærebam. & quia primo ſupra VII. quaſi reparari non poſſet, dixerat, Induta eſt caro mea putredine; ad hoc excludendum ſubdit, Conſumpta eſt caro eius a ſuppliciis. quaſi dicat, hoc meæ poteſtati non præiudicat: unde ſubdit, Reuertatur ad dies adoleſcentiæ ſuæ. id eſt recuperet uigorem ſicut in a-

B doleſcentia. Sic igitur poſitis Dei uerbis liberantis, Eliu utens ſuis uerbis deſcribit modum liberationis humanæ dicens, Deprecabitur Deum. quaſi dicat, nō ſufficit quòd angelus pro eo loquatur, ſed ad hoc quòd liberetur, oportet quòd ipſe etiam pro ſe oret. uel aliter poteſt continuari: quia enim ſupra oſtenderat, quòd homo non poteſt conqueri de hoc quòd iudicium ſuum coram Deo ponere non poſsit, quia angelus pro eo efficaciter proponit, nunc oſtendit quòd etiam ipſe pro ſe proponere poteſt orando: & ut oſtēdat etiam hoc eſſe efficax ſicut & primum, ſubdit,

C Et placabilis erit ei. ſcilicet Deus homini, ſecundum illud Iohelis 2. Benignus & miſericors eſt, & placabilis ſuper malitiam. & ex hoc ſequitur in homine fiducia cogitandi de Deo cum quadam ſpiritali lætitia: unde ſubdit, Et uidebit. ſcilicet homo. Faciem eius. id eſt conſiderabit bonitatem ipſius in præſenti quidem uita imperfecte, in futura autem perfecte. In iubilo. id eſt in quodam inexplicabili gaudio. & ſic, Reddet, ſcilicet Deus. Homini iuſtitiā ſuam. id eſt remunerabit eum pro meritis, remoto impedimento peccati. ſed hoc eſſe non poteſt niſi homo humili-

D ter ſuum peccatum recognoſcat & confiteatur. unde ſubdit, Reſpiciet homines. quaſi ultro ſe offerens ad confeſſionem peccati: unde ſubdit, Et dicet peccaui. & ut non credatur hoc ex humilitate dicere, ſubdit, Et uere deliqui. quod inducit contra Iob: quia ſupra dixerat XVII. Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. et in

ſua cōfeſsione non murmurabit de pœnæ grauitate: unde E
ſubdit, Et ut erā dignus nō recepi. quaſi dicat, grauiorē pœ
nā merui: & hoc uidetur dicere contra hoc quod Iob ſupra
VI. dixerat, Vtinā appēderētur peccata mea quibus irā me
rui. & fructum humilitatis oſtendit ſubdens, Liberauit ani
mam ſuam. confitendo peccatum. Ne pergeret in interi-
tum. ideſt in mortem, corporalem ſcilicet uel ſpiritalē, ut
ulterius bona conſequeretur: unde ſubdit, Sed uiuens ui-
deret lucem. ſcilicet uel corporalem, uel ſpiritalem ſa-
pientiæ. & quia Deus non ſtatim hominem finaliter dam-
nat, ſed multotiens monet, ideo ſubdit, Ecce hæc omnia. F
ſcilicet quæ pertinent ad inſtructionem per ſomnia & in-
crepationem, per dolores & ſanationem. Operatur Deus
tribus uicibus. ideſt multotiens, quamdiu uiderit expedi
re: ſed utitur numero ternario, ut congruat humanæ con-
ſuetudini, per quam ſolent homines ter moneri uel citari:
& hoc non facit uni tantum, ſed omnibus indigentibus: un
de ſubdit, Per ſingulos. quos ſcilicet uiderit inſtruendos
& increpandos: & aſsignat utilitatem ſubdens, Vt reuocet
animas eorum a corruptione. quod pertinet ad liberatio-
nem a malo. Et illuminet luce uiuentium. quod pertinet G
ad conſecutionem bonorum. & poteſt utrunq; exponi cor
poraliter uel ſpiritaliter. Quod autem dicitur hic de tri-
bus uicibus, referendum eſt ad duos ſecundos modos locu
tionis. Nam de primo dictum eſt, quòd ſecundo ad ipſum
non repetit. Inducit autem hoc ad oſtendendum rationē,
quare aliquando peccatores ſuſtinentur in proſperitate, &
non ſtatim condemnantur. & quia uidebatur ei quòd effi-
caciter locutus eſſet, inducit Iob ad tacite audiendum ea
quæ reſtant: unde ſubdit, Attende Iob. ſcilicet corde. Et
audi me. ſcilicet auribus. Et tace dum ego loquor. ſcili- H
cet ne me impedias. & ne uideatur ei auferre facultatē re-
ſpondendi, ſubdit, Si autem habes quid loquaris, reſpon-
de mihi. & quaſi deſiderans eius reſponſionem ſubdit, Lo-
quere. & cauſam deſiderii ſubdit, dicens, Volo enim te
apparere iuſtum. quod dicit ad oſtendendum quòd non in-
tendebat

A tendebat ad eius confeſsionem: & quia non credebat eũ iuſtum ſubdit, Quòd ſi non habes. quid ſcilicet pro tua iuſtitia dicas. Audi me, tace, & docebo te ſapientiam. quam ſcilicet ignoras.

CAP. XXXIIII. LECTIO I.

PRONVNCIANS itaque Eliu etiam hæc locutus eſt. Audite ſapientes uerba mea, & eru B diti auſcultate me. Auris enim uerba probat: & guttur eſcas guſtu diiudicat. Iudicium eligamus nobis, & inter nos uideamus quid ſit melius. Quia dixit Iob: Iuſtus ſum, & Deus ſubuertit iudicium meum. In iudicando enim me mendacium eſt: uiolenta ſagitta mea abſque ullo peccato. Quis eſt uir ut eſt Iob, qui bibit ſubſannationem quaſi aquam: Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum uiris impiis? Dixit enim, Non placebit uir Deo, etiã ſi cucurrerit cum C eo. Ideo uiri cordati audite me: abſit a Deo impietas, & ab omnipotẽte iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta uias ſingulorum reſtituet eis. Vere enim Deus non condemnabit fruſtra, nec omnipotens ſubuertet iudicium. Quem conſtituit alium ſuper terram? aut quem poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt? Si dixerit ad eum cor ſuum: ſpiritum illius, & flatum ad ſe trahet. Deficiet omnis caro ſimul; & homo in cinerem reuertetur. Si habes ergo intellectum, audi quod D dicitur, & auſculta uocem eloquii mei. Nunquid qui non amat iudicium ſanari poteſt? Et quomodo tu eum qui iuſtus eſt in tantum condemnas? Qui dicit regi apoſtata: qui uocat duces impios: Qui non accipit perſonas principum, nec cognouit tyrannum cum diſcepta-

ret contra pauperem : opus enim manuum eius ſunt E
uniuerſi. Subito morientur: & in media nocte turbabuntur populi, & pertranſibunt, & auferent uiolentum abſque manu. Oculi enim eius ſuper uias hominũ, & omnes greſſus eorum conſiderat. Non ſunt tenebræ, & nõ eſt umbra mortis: ut abſcõdantur ibi qui operantur iniquitatem. Neque enim ultra in hominis poteſtate eſt, ut ueniat ad Deum in iudicium.

POSTQVAM Eliu reprehendit Iob de hoc quòd cũ F
Deo diſputare cupiebat, accedit ad diſputandum contra illa duo quæ ſupra præmiſerat. Et primo diſputat contra id, quod, ſicut ibi uidebatur, Iob dixerat diuinum iudiciũ eſſe iniuſtum. Et quia hæc materia eſt ualde difficilis & ſublimis, non eſt contentus in hac diſputatione ad ſolum Iob uerba dirigere, præcipue quia putabat in hac materia eũ eſſe erroneum: ſed inuocat ſapientes ad hanc rem diiudicandam. hominum autem quidam ſapientiam per ſeipſos conſiderant. et quantum ad hoc dicit, Audite ſapientes
uerba mea. quidam uero de iis quæ ad ſapientiam perti- G
nent inſtruuntur: & quantum ad hoc ſubdit, Et eruditi. ſcilicet ab aliis. Auſcultate me. quare autem alios ad ſapientiam inuitat, ſeu ad audientiam, oſtendit ſubdens, Auris enim uerba probat. quaſi dicat, uos inuito ad hoc quòd uerba mea audientes ea diiudicetis: & inducit ſimilitudinem cum ſubdit, Et eſcas guttur diiudicat. quaſi dicat, ſicut guſtus habet diiudicare de eſca, ita auditus de uerbis. ad quid autem hoc pertineat, exponit ſubdens, Iudicium eligamus nobis. quaſi dicat, ex communi conſenſu iudicemus,
quid uerius ſit: & hoc eſt quod ſubdit, Et inter nos H
uideamus quid ſit melius, utrum ſcilicet id quod Iob dixit, aut id quod ego ſum contra eum dicturus. unde conſequẽter proponit uerbum Iob ſubdens, Quia dixit Iob, iuſtus ſum. hoc idem dixerat ſupra xxvii. Iuſtificationem meã cœpi tenere, non deſeram. et ulterius ſuam iuſtitiam ma-

nifeſtauerat

A nifeſtauerat quantum ad multa ſupra xxxi. ſubdit autem,
Secũdo Deus ſubuertit iudicium meum. hoc idem accipit
ex hoc quod Iob ſupra xxvii. dixerat. Viuit Deus qui ab-
ſtulit iudicium meum. Et ad idem pertinere uidetur quod
ſupra xix. dixerat. Deus non æquo iudicio afflixit me. quæ
quidẽ uerba Eliu in peius interpretatus eſt. Iob enim ſuũ
iudicium ablatum eſſe dixerat, quia pœnas ſibi irrogatas
eſſe exiſtimabat non ex iudicio punientis culpam, ſed ex
prouidentia probantis iuſtitiã. unde ſupra xxiii. dixerat,
Probabit me quaſi aurum quod per ignem tranſit. non au-
B tem quicunque non utitur iudicio, ſubuertit iudicium, ſed
ſolum ille qui iudicium profert iniuſtum. Sic ergo interpre
tatus eſt quod Iob dixerat, Deus abſtulit iudicium: ac ſi di
xiſſet, Deus ſubuertit iudicium meum, iniuſte iudicando:
unde ſubdit, In iudicando enim me eſt mendacium. ideſt
falſitas iudicii. quod quidem Iob nunquam dixerat. Sed
Eliu hanc eſſe eius intentionem in uerbis præmiſſis credi-
dit ut diceret ſe eſſe iniuſte punitum. Ideo autem hanc opi
nionem Eliu conceperat, quia nõ uidebat qualiter aliquis
absque peccato poſſet affligi, niſi iniuſte: & quia Iob ſine
C peccato ſe eſſe dicebat, exiſtimabat quòd Iob ſentiret ſe a
Deo percuſſum per uiolentiam contra iuſtitiam, unde
ſubdit, Et uiolenta eſt ſagitta mea absque peccato. qua-
ſi dixiſſet Iob, cum ſim absque omni peccato, ſagit-
ta qua Deus me uulnerauit, ideſt aduerſitas immiſſa, uio-
lenta fuit & iniuſta. & uidetur alludere uerbis Iob, quibus
ſupra dixerat, Sagittæ Domini in me ſunt. Poſtquam ergo
hanc diuerſitatem Eliu impoſuerat ipſi Iob, eum ſuper hoc
uituperare incipit dicens, Quis eſt uir ut eſt Iob. quaſi nul
lus, qui uir uideatur eſſe, ita eſt peruerſus, ut ipſe. nam
D maxima peruerſitas eſſe uidetur, ut aliquis Deum irrideat,
eius iudiciis detrahendo: unde ſubdit, Qui bibit ſubſan-
nationem. ideſt diuinorum irriſionem, & reprobationem.
Quaſi aquam. quæ ſcilicet & faciliter & cum refrigerio bi
bitur: ac ſi ei imponeret quòd hoc in contumeliã Dei pro-
rumperet, & eſſet tribulationis refrigerium; & absque ob

ſtaculo cônſcientiæ contradicentis hoc ageret. Solet autẽ E
hoc proprium eſſe in peccatis perſeuerare uolentium, ut
diuina contemnant iudicia. unde ſubdit, Qui graditur .i.
conſentit. Cum operantibus iniquitatem. qui ſcilicet iudicia
diuina deſpiciunt. homines autem contra pietatem
diuinæ religionis agentes non ſolum deſpiciunt diuina iudicia,
ſed etiam ea negant, uel aſſerunt iniuſta: quorũ participem
Iob eſſe credebat: unde ſubdit, Et ambulat cum
uiris impiis. qui ſcilicet pietatem diuinæ religionis abiiciunt.
quare autem eum cum eis conſentire dicat, oſtendit
ſubdens, Dixit enim, non placebit uir Deo; etiã ſi cucurrerit F
cum eo. ideſt ſi eũ ſecutus fuerit per uiam iuſtitiæ.
hoc autem Iob non dixerat. ſed uerbis eius Eliu abutens,
hoc ei imponit. dixerat enim ſupra Iob xxiii. Veſtigia eius
ſecutus eſt pes meus. et poſtea ſupra xxx. dixerat, Mutatus
es mihi in crudelem: & in duritia manus tuæ aduerſaris
mihi. Ex quibus uerbis credebat Iob hoc ſentire, quòd
Deo diſpliceret, quamuis eum fuerat ſecutus. ſed Iob prædicta
uerba retulerat ad exteriorem perſecutionem, nõ ad
interiorem reprobationem. quia ergo Eliu uerbis Iob abutens,
ei imponere nitebatur quòd ipſe non ſentiebat, nec G
in ſuis uerbis intellexerat, manifeſtum eſt quòd tota ſequens
diſputatio contra Iob non erat: quia tamen Eliu exiſtimabat
Iob tantæ peruerſitatis eſſe, ut Dei iudicium reputaret
iniuſtum, dedignatur eum ſuper hoc ad diſputationem
prouocare: ſed alios ſapientes aduocat ad iudicandũ:
unde ſubdit, Ideo uiri cordati. ideſt, intelligentes. Audite
me. ſicut enim cor eſt principium uitæ corporalis, ita
intellectus eſt principium totius intellectualis uitæ: unde
& ſupra xii. cor pro intellectu poſuerat dicens, Et mihi eſt
cor, ſicut & uobis. in ſua autem diſputatione Eliu proponit H
primo quod probare intendit: quòd ſcilicet in diuino
iudicio iniuſtitia eſſe non poſſit. ipſe enim eſt Deus cui debetur
pietatis cultus: & per ſuam omnipotentiã omnibus
dominatur leges iuſtitiæ ſtatuens homini: & ideo contra diuinitatem
eius eſſet, ſi impietati faueret: & ideo dicit, Abſit ab

ſit ab

A ſit ab eo impietas. eſſet etiam contra dominium omnipotentiæ eius ſi ad iniuſtitiam declinaret: unde ſubdit, Et ab omnipotente iniquitas. ſcilicet abſit. Remota autem diuina iniuſtitia, oſtendit modũ diuinæ iuſtitiæ ſubdens, Opus enim hominis reddet ei. ideſt retribuet ei bonum uel malum pro ſuis operibus. et quia eorum qui bene operantur, quidam aliis melius faciunt; & eorum qui male operãtur, quidam aliis magis peccant, ideo ſubdit, Et iuxta uias ſingulorum reſtituet eis. ſcilicet melius meliori, & peius peiori. quòd autem in Deo non ſit iniuſtitia, probat, primo

B quidem ex hoc quòd ſi ipſe iniuſtus eſſet, nuſquam iuſtitia reperiretur: quia ad ipſum pertinet uniuerſale iudicium omnium: unde ſubdit, Quem conſtituit alium ſuper terram. quaſi dicat, nunquid credendum eſt quòd aliquis ſit conſtitutus a Deo, qui iuſte iudicet omnem terram ſi apud ipſum ſit iniquitas? ideo autem dicit credendum non eſſe quòd alius terram iudicet, quia idem eſt factor mundi & gubernator. unde ſicut alii nulli cõmiſit quòd faceret mundum, ita nullum alium præpoſuit gubernationi mundi: & hoc eſt quod ſubdit, Aut quem poſuit ſuper orbem quem

C fabricatus eſt? ideſt totius mundi gubernatorem? quaſi dicat, nullũ, quia ſicut ipſe per ſeipſum orbẽ fabricatus eſt, ita etiã per ſeipſum orbem gubernat & iudicat. habet quidem gubernationis ſuæ executores tanquam miniſtros, ſed ipſe eſt omnium ordinator: nullo autẽ modo poſſibile eſt quòd uniuerſalis mundi gubernatio ſit iniuſta. Secundo oſtendit quòd apud Deum non ſit uiolentia & iniquitas per experimentum. tanta eſt enim eius potentia qua res conſeruat in eſſe, ut ſi uiolentia uti uellet contra iuſtitiam, omnes homines ſubito poſſet extinguere, unde ſubdit, Si di

D xerit. ſcilicet Deus. Ad eum. ſcilicet ad hominem contemdum. Cor ſuum. ideſt uoluntatem ſuam. Spiritum ſuũ. ideſt animam eius. Flatum. ideſt corporalem uitam ex anima ſubſecutam. Ad ſe trahet. ideſt ad eum, ſcilicet ſua uirtute a corpore ſeparans: ſecundum illud Eccl. ultimo. Et ſpiritus reuertetur ad Dominum qui dedit illum: ablato

autem

autem ſpiritu diuinitus homini dato, conſequens eſt ut car E
nalis uita deficiat, unde ſubdit, Deficiet omnis caro ſimul. ideſt ſpecies carnis ceſſabit, & ulterius in ſua componétia reſoluetur: unde ſubdit, Et homo in cinerem reuertetur. ſecundum illud ſpal. Auferes ſpiritum eorum & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur. Pulueré autem in quem caro reſoluitur, cinerem nominat, uel quia apud antiquos corpora mortuorum igne combuſta reſoluebantur in cineres, uel quia ea in quæ corpus mortuum reſoluitur, ſunt quædam reliquiæ naturalis caloris, qui in humano corpore uigebat. quia ergo tam facile eſt Deo, ſi uelit, in cine- F
rem redigere totum genus humanum, ex ipſa hominum conſeruatione apparet, quòd ad eos uiolentia iniuſta non utitur. quia ergo Eliu putauit prædictas rationes eſſe ſuffi cientes, ad earum conſiderationem Iob inuitat, cum ſubdit, Si ergo habes intellectum. ut ſcilicet uim mearum rationum percipere poſsis. Audi quod dicitur. ſcilicet interioribus auribus. Et. interiori attentione. Auſculta uocem eloquii mei. ut ſcilicet iuſtitiam diuini iudicii cognoſcas. ad quod etiam eum inducit ex proprio periculo uel utilitate, cum ſubdit, Nunquid qui non amat iudiciú G
ſanari poteſt? quaſi dicat tu qui ſanari indiges quaſi multis infirmitatibus oppreſſus, hoc conſequi nó potes niſi ames diuinum iudicium. improbat autem eius ſententiam, quã eſſe putabat de iniuſtitia diuini iudicii per multa euidentia iudicia diuinæ iuſtitiæ, unde ſubdit, Et quo modo tu eũ. ſcilicet Deum, qui iuſtus eſt. ut ſcilicet per multa apparet. Intantum condemnas. ut ſcilicet eum dicas iudicii ſubuerſorem. ad commendationem autem diuinæ iuſtitiæ primo aſſumit, quòd potentum perſonas Deus non accipit, ſed eos arguit & punit pro ſuis peccatis. inter poteſtates au- H
tem humanas præcellit regia dignitas. et quantum ad hoc primo dicit, Qui. ſcilicet Deus. Dicit regi apoſtata. ideſt non ueretur regem arguere de apoſtaſia propriæ profeſſionis, qua profitetur ſe iuſtitiam ſeruaturum. ſecundum autem locum tenent duces exercituum, de quibus ſubdit,

Qui

A Qui uocat duces impios. quaſi dicat, nō timet eos de crudelitate arguere. Tertio loco ponit rectores ciuitatum, cum ſubdit, Qui non accipit perſonas principum, quin ſcilicet eos arguat, & iudicet pro peccatis. Quarto autem loco tangit eos qui non habent legitimam, ſed uſurpatam poteſtatem, ſcilicet tyrannos: & quantū ad id ſubdit, Nec cognouit. ideſt approbauit. Tyrannum. ſcilicet ei deferendo. Cum diſceptaret. ſcilicet tyrannus. Contra pauperem. quaſi dicat, non fauit potentibus cōtra impotentes, quod ad eius iuſtitiam pertinet. et quare eis non deferat ſubdit,

B Opus enim manuum eius ſunt uniuerſi. ſcilicet tam magni quàm parui: & ideo paruos non deſpicit, ſed amat, ſicut ſua opera: nec potentes timet cum ſint ſuæ poteſtati ſubiecti. & ne crederet aliquis quòd potentes Deus ſolum argueret, non autem eos ulterius puniret, ſubdit de eorum duplici pœna: primo quidē de morte ex improuiſo eis ſuperueniente. unde ſubditur, Subito morientur. ſecundum illud Eſa. 3. Subito dum non ſperatur, ueniet cōtritio eius. ſi enim cōſueto modo ei mors expectata ſuperueniret, nō imputaretur hoc diuino iudicio, ſed inferioribus cauſis.

C Secundo ponit pœnam rebellionis ſubditorum, per quam poteſtatem amittunt: unde ſubdit, Et in media nocte turbabuntur populi. ideſt populi regibus & principibus ſubiecti ſubito turbantur ex aliqua occulta machinatione, ad hoc quòd principes ſuos deſerant, unde ſubdit, Et pertrāſibunt. ſcilicet dominium cōmutantes, Et auferent. ideſt deponent a dominio, uel etiam occident. Violentum. id eſt eum qui ſpreta iuſtitia uiolentiam ſubditis inferebat. Abſque manu. ſcilicet armatorum. Cum enim aliquis princeps ab extraneis aufertur, requiritur quòd habeant ma-

D num armatam contra ipſum; ſed quādo ſubditi, in quibus erat tota eius potentia, ſubito eum deſerunt, uidetur auferri ſine manu: quamuis & hoc poſſit referri ad pœnam populorum ſubditorum. ſed primum melius eſt, quia nunc agitur de iuſtitia quam Deus exercet in magnos. poſtea autem dicetur de iuſtitia quam exercet in populos, ut

autem huiuſmodi pœnæ ex diuino iudicio prouenire cre- E
dantur, ſubdit, Oculi enim eius. ideſt proſpectus diuinæ
prouidentiæ. Eſt ſuper uias hominū. ideſt ſuper opera eo-
rum: & ut exprimat Deum ſingulariter omnia particularia
opera humanorum cognoſcere, ſubdit, Et omnes greſſus
eorum. ideſt omnes proceſſus operationum humanarum.
Conſiderat. ſcilicet diſtincte, nō ſolum in generali. poſſet
autem aliquis credere quòd quia Deus lux eſt, impii autē
in tenebris ſunt, quòd occultentur a Deo. ſed hoc exclu-
dit ſubdens, Non ſunt tenebræ. ſcilicet ignorantiæ. Et nō
eſt umbra mortis. ideſt obſcuritas culpæ ducens ad mortē. F
ut abſcondantur ibi qui operantur iniquitatem. quaſi di-
cat, ſicut ipſi cognoſcere Deum nolunt, ita Deus eos non
cognoſcit. dicitur tamē eos ignorare reprobando. et quia
dixerat, principes pro ſuis peccatis ſubito mori & auferri:
quòd uidetur eſſe irremediabilis pœna; huius rationem
oſtendit conſequenter ex hoc, quòd ex quo Deus hominē
iudicat pro ſuis peccatis ſubito mori, & finaliter condem
nandum, non datur homini facultas ut ulterius in iudicio
decertet cum Deo: & hoc eſt quod ſubdit, Neque enim ul
tra. ſcilicet poſtquam Deus iudicat eum condemnandum. G
In hominis poteſtate eſt ut ueniat ad eum in iudiciū. quaſi
dicat, Deus ſit propter eum ſuum iudicium retractaturus:
& hoc præcipue uidebatur dicere contra Iob, qui poſtquā
condemnatus erat ad pœnam, ſupra xxiii. dixerat. Veniā
usque ad ſolium eius, & ponam coram eo iudicium.

LECTIO II.

CONTERET multos innumerabiles, & ſta-
re faciet alios pro eis. Nouit enim opera eorum
& idcirco inducet noctem: & cōterentur. Quaſi H
impios percuſſit eos in loco uidentium. Qui quaſi de
induſtria receſſerunt ab eo: & omnes uias eius intelli-
gere noluerunt: Vt peruenire facerent ad eum clamo-
rem egeni: & audiret uocem pauperum. Ipſo enim con

A cedente pacem quis eſt qui cōdemnet? Ex quo abſcon derit uultum, quis eſt qui contempletur eum? & ſuper gentes, & ſuper omnes homines. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Quia ergo ego locutus ſum ad Deum, te quoque non prohibebo. Si erraui tu doce me: ſi iniquitatem locutus ſum, ultra non addam. Nunquid a te Deus expetit eam, quia diſplicuit tibi? tu enim cœpiſti loqui, & nō ego: quod ſiquid noſti melius, loquere. Viri intelligentes loquan

B tur mihi: & uir ſapiens audiat me. Iob autem ſtulte locutus eſt, & uerba illius non ſonant diſciplinam. Pater mi probetur Iob usque ad finem: ne deſinas ab homine iniquitatis: Qui addidit ſuper peccata ſua blaſphemiā: inter nos interim conſtringatur, & tunc ad iudicium prouocet ſermonibus ſuis Deum.

DVO ſunt propter quæ homines maxime ſolent a iuſtitia declinare. quorum primum eſt, quia deferunt ma-

C gnatibus. ſecundum eſt, quia deferunt multitudini contra iuſtitiam. Oſtenderat autem ſupra perfectionem diuinæ iuſtitiæ ex eo quòd magnatibus non defert. Vnde nunc conſequenter ad commendationem diuinæ iuſtitiæ addit, quòd nec etiam multitudini peccantium defert. unde dicit, Cōteret multos. ſcilicet peccatores, eos occidendo, uel aliter puniendo. et ne credatur usque ad aliquam certam quantitatem multitudinis præcedere diuinam iuſtitiam, & nō ultra, ſubdit, Et innumerabiles. quaſi dicat, certo numero cōprehendi non poſſunt illi, quos propter pec-

D cata Dei iuſtitia conterit. ſed ne ex hoc deperire credatur humani generis ſtatus, ſubdit, Et ſtare faciet alios pro eis. quia. ſ. quibuſdā morientibus alii ſuccedunt: & quibuſdam a proſperitate decedentibus alii ſubleuātur: ut ſic quodāmodo uniformitas in genere humano appareat. ſolet autē contingere quòd quando ſunt multi puniendi, non poſſunt

iudices ſingulorum cauſas ſufficienter perſcrutari. ſed ne E
hoc de Deo credatur ſubdit, Nouit enim opera eorum,
quid ſcilicet unuſquiſque mereatur: & ideo ſingulis ſecundum ſua opera retribuit. unde ſubdit, Idcirco inducet noctem. ideſt ſubitam & inopinatam aduerſitatem. Et conterentur. ſcilicet ex improuiſo. quare autem in nocte opprimantur, oſtendit ex hoc, quòd cum ipſi poſſent uidere illud quod eis expediebat, hoc contempſerunt: & ideo iuſtum eſt ut non detur eis facultas prouidendi ſuperuenientia mala ad cauendum: & hoc eſt quod ſubdit, Quaſi impios. ideſt pietatis notitiam reſpuentes. Percuſſit eos. F
ſcilicet exiſtentes. In loco uidentium. ideſt in ſtatu in quo uidere poterant tum per naturalem rationẽ, tum per ſacrã doctrinam, quid eſſet faciendum, & quid eſſet uitandũ: ſed hoc ipſi reſpuerunt, unde ſubdit, Qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo. ſcilicet Deo, peccantes ex certa malitia. unde ponit conſequẽter in eis ignorantiam affectatam cũ ſubdit, Et omnes uias eius. ideſt mandata Dei. Intelligere noluerunt. & ſic patet, quòd propter ignorantiam non excuſantur, ſed magis damnabiles redduntur. effectum autẽ huius malitiæ affectatæ oſtẽdit ſubdens, Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni. quaſi dicat, intantum oſtendunt ſe uiarum Dei ignaros, ut pauperes opprimerent, G
quos Deus exaudit. unde ſicut non exhorrent pauperum oppreſsionem, ita non timent Dei indignationem: unde ſubdit, Et audiret uocem pauperum. quaſi dicat, paruipendunt quòd Deus uoluntatem ſuam adhibet ad pauperes exaudiendum. & quia multitudinis contritionem attribuerat iudicio diuino, poſſet aliquis credere hoc peruenire non ex diuino iudicio, quòd aliqua multitudo conteratur, & alia proſperetur, ſed per alicuius potentis principis aut gubernationem aut impugnationem: ideo ad hoc H
excludendum ſubdit, Ipſo enim concedente pacem, quis eſt qui condemnet? quaſi dicat, ideo dico quòd ipſe eſt qui conterit multos & innumerabiles, quia ſi ipſe uellet eis pacem temporalis proſperitatis cõcedere, nullus poſſet multitudinem

A titudinem condẽnare:& econtrario, ſi ipſe condemnare intendit, nullus eſt qui poſsit pacem præbere. unde ſubdit, Ex quo abſcondit. ſcilicet faciem ſuam ſubtrahendo, ſcilicet ſuæ conſolationis præſentiam. Quis eſt qui contemplетur eum. ideſt qui poſsit in eum conſolationem inuenire quaſi eius pulchritudinem uidendo? Eſt autẽ & alia pœna multitudinis præter contritionem: qua ſcilicet affligitur tyrannorum dominio: & quantum ad hanc pœnam ſubdit, Et ſuper gentes, & ſuper omnes homines. quaſi dicat, non ſolum in una gente iudicium ſuum exercet per contri
B tionẽ uel tyrãnorum preſsionem, ſed etiam in omnes homines: & ſubdit de tyrannorum oppreſsione, Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. qui ſcilicet ex eius regimine affligitur: in quo etiã uidetur reſpõdere quæſtioni quam Iob propoſuerat ſupra xxi. Quare impii uiuunt, & confortati ſunt, ſublimatique diuitiis. hoc enim eſſe aſſerit, non propter eorum merita; ſicut ibidem Iob probauerat, ſed propter aliorum demerita, qui ex eorum proſperitate puniuntur. ſic ergo manifeſtata iuſtitia Dei ex iudiciis, quæ exercet in principes & in multi-
C tudinem, dat locum reſpondendi. unde ſubdit, Quia ergo egò locutus ſum ad Deum. ideſt ad ea quæ ad Dei honorem ſpectant. Te quoque non prohibebo. daus ſcilicet tibi locum reſpondendi. & ad quid debeat ſua reſponſio tendere, oſtendit ſubdens, Si erraui. ſcilicet ſicut aliis amicis tuis impoſuiſti, ſcilicet quòd eſſent cultores peruerſorum dogmatum. Tu doce me. ſcilicet ueritatem tuam ut poſſim ab hoc errore liberari. poteſt autem aliquis in loquendo deficere, non ſolum errando contra ueritatem doctrinæ, ſed etiam in particulari iudicio deficiendo contra ue-
D ritatem iuſtitiæ. unde ſubdit, Si iniquitatem locutus ſum, ultra non addam. oſtendens ſcilicet correctioni ſe paratum: & quia exiſtimabat quòd Iob contra eum grauiter turbaretur, conſequenter oſtendit eius turbationem eſſe iniuſtam, ſubdens, Nunquid ad te Deus expetit eam. quaſi dicat, etiam dato quòd ſim iniquitatem locutus; tu pro

ea

ea Deo non debes reſpondere. unde non debes grauiter E
per hoc turbari. unde ſubdit, Quia diſplicui tibi. ſcilicet per inordinatam animi turbationem. oſtendit autem conſequenter ſecundo, quòd non debet inde grauiter turbari, quia ipſe Iob uerba inceperat dicens, Pereat dies &c. ex quibus tota diſputatio habuit ortum. unde dicit, Tu enim cœpiſti loqui, & non ego. Tertio oſtendit eum non debere grauiter turbari, quia ipſe etiam habet facultatem dicendi quod ſibi placuerit. unde ſubdit, Quod ſi quid noſti melius. ſcilicet quam ego dixerim. Loquere. ſcilicet oſten
dendo errorem uel iniquitatem meam. & ne uideretur hoc F
dixiſſe quaſi dubitans de ſua iuſtitia & ueritate ſuorum uerborum, intendit aſſerere conſequenter Iob in ſapientia & intellectu deficere, & propter hoc reputabat eum indignũ ſua diſputatione: cuius una pars pertinet ad opponentem, in qua maxime requiritur acumen intellectus ad inuenien dum rationabiles uias ad propoſitum oſtendendum. unde ſubdit, Viri intelligentes loquantur mihi. ſcilicet mihi obiicientes. Altera uero pars diſputationis pertinet ad reſpondentem, in quo maxime requiritur ſapientia ut bene
iudicet de auditis. unde ſubdit, Et uir ſapiens audiat me. G
ſcilicet opponentẽ, ſcilicet paratũ ad reſpondendum. Horum autem defectum in Iob ex eius uerbis collegerat. unde ſubdit, Iob autem ſtulte, id eſt contra ſapientiam. Locutus eſt. quantum ſcilicet ad hoc quod reputabat eum ali quid dixiſſe contra rectitudinem diuini iudicii. Et uerba illius non ſonant diſciplinam. quæ ſcilicet pertinet ad ordi natam intelligentiã: & hoc uidetur retuliſſe ad hoc, quòd Iob ſe iuſtum aſſerebat. & quia Iob iſtos defectus in ſe non recognoſcebat, conuertit Eliu uerba ſua ad Deum, poſtu-
lans ut Iob ſuos defectus recognoſceret. unde ſubdit, Pa- H
ter mi. id eſt o Deus quem patrem reputo propter reuerentiam quam ad te habeo, iuſtitiam tuam ubique defendens. Probetur Iob. id eſt oſtendatur ſibi per flagella ſuus defectus. Vſque ad finem. id eſt quouſque recognoſcat ſe iniuſtum: uel, Vſque ad finem, id eſt uſque ad mortem. & hu-

iuſmodi

A iuſmodi petitionis iuſtitiam oſtendit, ſubdens, Ne deſinas ab homine iniquitatis. quaſi dicat, iniquitas ſua hoc meretur, ut flagella non ceſſent: & ad maiorem exaggerationem ſubdit, Qui ſuper peccata ſua. ſcilicet præterita, pro quibus flagellatus eſt. Addit blaſphemiam. ut ſcilicet ſe iuſtum, Deum uero aſſerat iniuſtum: pro quo exoptat ei, primo quidem pœnam in præſenti. unde ſubdit, Inter nos interim conſtringatur. ſcilicet aduerſitatibus. Secundo autem innuit pœnam futuram. unde ſubdit, Et tunc, ſcilicet iam temporaliter afflictus. Ad iudicium. ſcilicet futuræ

B ultionis, Prouocet ſermonibus ſuis Deum. quibus ſcilicet contra eum blaſphemat.

CAP. XXXV. LECTIO I.

I GITVR Eliu hæc rurſum locutus eſt. Nunquid æqua uidetur tibi tua cogitatio, ut diceres, iuſtior ſum Deo? Dixiſti enim, Non tibi placet quod rectum eſt: uel quid tibi proderit ſi ego peccauero? Itaque ego reſpondebo ſermonibus tuis, & a-

C micis tuis tecum. Suſpice cælum & intuere: & contemplare æthera quòd altior te ſit. Si peccaueris, quid ei nocebis? et ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porro ſi iuſte egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini qui ſimilis tui eſt nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iuſtitia tua. Propter multitudinem calumniatorũ clamabunt, & eiulabunt propter uim brachii tyrannorum. Et non dixit, ubi eſt Deus qui fecit me, qui de-

D dit carmina in nocte? Qui docet nos ſuper iumenta terræ, & ſuper uolucres cæli erudit nos. Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter ſuperbiam malorum. Non ergo fruſtra audiet Deus, & omnipotens cauſas ſingulorum intuebitur. Etiam cum dixeris, non conſiderat: iudicare

care coram illo, & expecta eum. Nunc enim non infert B
furorem ſuum, nec ulciſcitur ſcelus ualde. Ergo Iob
fruſtra aperit os ſuum: & abſque ſcientia uerba multiplicat.

POSTQVAM Eliu improbauerat uerba Iob, quantum ad hoc, quòd ſicut ipſe exiſtimabat, impoſuerat iniquitatem diuino iudicio; hic intendit improbare uerba eius quantum ad hoc, quod dixerat ſe eſſe iuſtum: unde dicitur, Igitur Eliu hæc rurſum locutus eſt. interrupto ſcilicet ſermone, expectans ſi Iob reſponderet. quo non reſpondente, iterato ſermonem aſſumpſit dicens, Nunquid æqua uidetur tibi tua cogitatio, ut diceres, iuſtior Deo ſum? hoc quidem nunquam Iob dixerat: nec Eliu ei imponit quòd hæc uerba protuliſſet, ſed quòd uerba quæ protulit, ex hac cogitatione prouenirent: unde ſignãter fecit de cogitatione mentionem. ex quibus autem uerbis hanc cogitationẽ habuiſſet, Eliu oſtendit ſubdens, Dixiſti enim, non tibi placet quod bonum eſt. alia littera habet, quod rectũ eſt. Vel quid tibi prodeſt ſi ego peccauero? hæc duo uerba in præmiſsis Iob uerbis nunquam inueniuntur: ſed primum horũ, ſcilicet quòd Deo nõ placeat quod bonũ eſt, uidetur accipere ab eo quod Iob ſupra x. dixerat, Si impius fuero, uæ mihi eſt: ſi iuſtus, nõ leuabo caput. quod Iob dixerat ad ſignãdũ quòd tẽporalibus pœnis iuſti pariter & iniuſti affligũtur: ſed Eliu hoc interpretabatur eſſe dictũ, quaſi Deo hoïs iuſtitia nõ placeret. hoc uero quod ſecundo proponit, Quid tibi prodeſt ſi ego peccauero: nunquã legitur Iob dixiſſe: ſed hoc accipere uoluit Eliu, ex hoc quòd idẽ Iob dixerat, Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea, mundũ me eſſe non pateris? quod Iob dixerat ad oſtendendum, quòd proſperitas temporalis non ſemper innocentiam comitatur. alioquin ipſe proſperitatis tempore innocens fuerat. dimiſsis igitur ſibi peccatis, non erat ratio quare poſt peccatorum remiſsionem iterato a Deo peccatis mundaretur. ſed Eliu ad hanc ſententiã

hæc

A hæc uerba retorſit: quaſi Iob putauerit peccatum ſuum, aut pœnam peccati Deum induxiſſe propter ſuã utilitatẽ. Ex his autem duobus, ſcilicet quòd Deo nõ placeret quod bonum eſt, & quòd ipſe utile ſibi reputaret peccatum, ſequi uideretur, quòd Iob iuſtior Deo eſſet, cum de ſe ſupra dixerit, quòd diſplicuerint ei mala, et placuerint bona. Concludit autem ex præmiſsis propter eorum abſurditatem ſe compelli ad reſpondendum, unde dicit, Itaque ego reſpondebo ſermonibus tuis, & amicis tuis tecum. qui ſcilicet te talia dicentẽ conuincere non potuerunt. &

B incipit ab eo, quod ultimo dictum eſt, oſtendens quòd Deus non poteſt iuuari, nec lædi ex operibus noſtris bonis uel malis: & hoc propter eius ſublimitatem, quam primo proponit dicens, Suſpice. ideſt ſurſum inſpice. Cælum. quod ſcilicet eſt ſedes Dei. Et intuere. ſcilicet uiſu. Et contemplare. ſcilicet mente. Aethera. ideſt totum ſuperius corpus: ex cuius non ſolum altitudine, ſed etiam magnitudine, motu, & ornatu cõiicere potes, hoc ſcilicet, Quòd altior te ſit, intantum ſcilicet quòd opera tua ei nec proficere nec nocere poſſunt: unde ſubdit, Si peccaueris. ſcili-

C cet uel in te, uel in Deũ. Quid ei nocebis? quaſi dicat, in nullo ex hoc detrimentũ patietur. quantum autem ad peccata quæ comittuntur in proximum, ſubdit, Et multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ. quibus ſcilicet iniuſte proximos lædis. Quid facies contra Deum? quaſi dicat, in nullo ex hoc lædetur. quantum ad bona quæ in proximum fiunt, ſubdit, Porro ſi iuſte egeris. ſcilicet ius ſuum proximis reddens. Quid donabis ei? quaſi dicat, quid ipſe ex hoc lucrabitur? quantum autem ad opera diuini cultus, ſubdit, Aut quid de manu tua accipiet? ſcilicet in ſacrificiis & oblationibus,

D quaſi dicat, nihil ſecundum illud pſal. Non accipiam de domo tua uitulos. & quia poſſet aliquis credere quòd ad eũ non pertineret, utrum homo ageret iuſte uel iniuſte, ad hoc excludendum ſubdit, Homini, qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua. qui ſcilicet ſuſceptibilis eſt nocumenti. Et filium hominis adiuuabit iuſtitia tua. qui ſcilicet auxi-

lio iuſtitiæ indiget: propter hoc prohibetur a Deo impietas, & iuſtitia mandatur, quia Deo eſt de hominibus cura, quia per hoc uel iuuantur, uel læduntur. Et ex hac fide contingit, quòd oppreſsi clamant ad Deum contra oppreſſores: quorum quidam doloſe opprimunt per calumniam. unde ſubdit quantum ad hos, Propter multitudinem calumniatorum clamabunt. ſcilicet ad Deum illi qui ab eis oppreſsi ſunt. quidam uero opprimunt manifeſte per uiolentiam: & quantum ad hos ſubdit, Et iurabunt propter uim brachii tyrannorum. ideſt clamabunt ad Deum propter uiolentiam & potentiam tyrannorum. ex quo datur intelligi quòd non ſolum Deo placet quòd aliquis peccat, ſed ei diſplicet & punit. alioquin fruſtra clamarent oppreſsi. Deinde conuertit ſe ad improbandum aliud uerbum quod præmiſerat, Non tibi placet quod rectum eſt. quòd diuinæ ſapientiæ repugnaret. quod primo quidem apparet in rerum creatione: unde dicit, Et non dixit. ſcilicet Iob. ſentiens quòd Deo bona non placerent. Vbi eſt Deus qui fecit me? non enim Deus fecit res niſi propter bonum, unde dicitur Gen. 1. Vidit Deus quod bonum &c. unde manifeſtum eſt quòd placet Deo bonum. Secundo inducit beneficium humanæ inſtructionis, quo aliqui inſtruuntur ad bonum ex reuelatione diuina: unde ſubdit, Qui dedit. ſcilicet per reuelationem. Carmina. humanæ inſtructionis dogmata, quæ ab antiquis multotiens carminibus cōprehendebantur. In nocte. ideſt, ad litteram, in ſomnio nocturno, uel in quiete contemplationis, ſed obſcuritate uiſionis. non autem erudiret homines ad bonū familiariter, niſi bonum ei placeret. Tertio inducit infuſionem naturalis luminis, quo bonum a malo diſcernimus per rationē, in qua excedimus bruta. unde ſubdit, Qui docet nos ſuper iumēta terræ. quæ ſcilicet ratione carent. et quia antiqui auiū garritus & motus obſeruabant, quaſi diuinitus inſtructarum, ac ſi rationem haberent, ideo ad hoc excludendum ſubdit, Super uolucres cæli erudit nos. quæ etiam rationē non habent: & quia odit malum, & placet ei bonum, ideo

A oppreſſos clamantes audit, oppreſſores non audit: unde ſubdit, Illi clamabunt. ſcilicet oppreſſores & tyrãni,quaſi petentes a Deo deſideriorum ſuorum impletionem. Et nõ exaudiet. ſcilicet Deus, & hoc propter ſuperbiam malorum ſcilicet hominum, ſecundum pſal. Reſpexit in oratione humilium. et ne crederet aliquis, Deum indifferenter omnes exaudire,ſubdit,Non ergo fruſtra. ideſt ſine ratione. Exaudiet Deus. quia ſcilicet iuſtisſima ratione hos exaudit, & non illos. unde ſubdit, Et omnipotens ſingulorum cauſas intuebitur. ut ſcilicet dignos exaudiat, nõ indignos.
B maxime autẽ uidetur quòd Deus ſingulorum cauſas non uideat ex hoc quod quandoque impii proſperẽtur: ſed ad hoc excludendum ſubdit, Etiam cum dixeris. ideſt corde tuo cogitaueris. Non conſiderat. ideſt Deus facta hominum. Iudicare coram illo. ideſt præparare, ut iudicium eius ſuſcipias. Et expecta eũ. ſcilicet in futurum iudicantẽ. etſi hic non puniat: tardat enim ut in futuro grauius condemnet. unde ſubdit, Nunc enim. ideſt in præſenti uita.Non infert furorem ſuum. ideſt magnitudinem pœnæ. Nec ulciſcitur ſcelus ualde. ideſt non punit in præſenti,
C ſecundum quòd exigit grauitas culpæ. quia pœnæ præſentis uitæ ſunt ad correctionem: & ideo illos,quos correctione indignos iudicat,futuræ dãnationi reſeruat. et hæc eſt alia ratio quare impii in hoc mundo proſperantur. in quo concordat cum opinione Iob. ſed quia eius uerba praue intellexerat, ideo ea reprehendit concludens ex dictis Iob, Ergo fruſtra Iob. ideſt ſine cauſa & ratione. Aperuit os ſuum. quaſi prolixitatem ſermonis in eo reprehendens. Abſque ſcientia uerba multiplicat. in quo arguit in ipſo ignorantiam, & loquacitatem inutilem.

D

CAP. XXXVI. LECTIO I.

DDENS quoque Eliu hæc locutus eſt. Suſtine me paululũ,& indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar. Repetam ſcientiam meam a principio, & operatorem meum probabo

A

iuſtum. Vere.n.abſq; mẽdacio ſermones mei: & perfecta E
ſcientia probabitur tibi. Deus potentes nõ abiicit, cũ &
ipſe ſi potẽs: ſed nõ ſaluat impios: & iudiciũ pauperibus
tribuit. Nõ auferet a iuſto oculos ſuos: & reges in ſolio
collocat ĩ perpetuũ: & illi erigũtur. Et ſi fuerint in cathe
nis, & uinciãtur funibus paupertatis: Indicabit eis ope-
ra eorum, & ſcelera eorum, quia uiolenti fuerint. Reue
labit quoque aurem eorum ut corripiat: & loquetur ut
reuertãtur ab iniquitate. Si audierint & obſeruauerint,
complebunt dies ſuos in bono, & annos ſuos in gloria. F
Si autem non audierint, tranſibunt per gladiũ, & con-
ſumentur in ſtultitia. Simulatores & callidi prouocant
iram Dei: neque clamabunt cum uincti fuerint. Morie
tur in tempeſtate anima eorum: & uita eorum inter effe
minatos. Eripiet de anguſtia ſua pauperem, & reuela-
bit in tribulatione aurem eius. Igitur ſaluabit te de ore
anguſto latisſime, & nõ habente fundamentum ſubter
ſe: requies autẽ menſæ tuæ erit plena pinguedine. Cau G
ſa tua quaſi impii iudicata eſt, cauſam iudiciumque re
cipies. Non te ergo ſuperet ira ut aliquem opprimas:
nec multitudo donorum inclinet te. Depone magni-
tudinem tuam absque tribulatione, & omnes robu-
ſtos fortitudine. Ne protrahas noctem, ut aſcendant
populi pro eis. Caue ne declines ad iniquitatem: hanc
enim cœpiſti ſequi poſt miſeriam.

PRAEMISERAT Eliu ſupra duo in uerbis Iob, con-
tra quæ diſputare intẽdebat, primo quia dixit ſe eſſe iuſtũ: H
& quòd Deo impoſuerat iniquitatem judicii: prout Eliu
uerba Iob interpretatus fuerat, & contra hæc duo Eliu in
ſuperioribus iam diſputauerat: nunc iterato per aliã uiam
contra eandem diſputare intendit. unde dicitur, Addens
quoque Eliu. ſcilicet ſubſequentes rationes ad præmiſſas.
Hæc

A Hæc locutus eſt. ſcilicet quæ ſequuntur. inter quæ primo eum ad attentionem excitat. Suſtine me paululum. quia, ſcilicet breuiter ſub una reſponſione contra duo præmiſſa diſputare intendit. unde ſubdit, Et indicabo tibi. ſcilicet ueritatẽ rei, de qua agitur. et ne uideatur ſuperfluus quia ſcilicet hoc iam ſupra oſtendiſſe uidebatur; quod uolebat ſubdit, Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar. quaſi dicat, adhuc mihi aliæ ſuppetunt rationes, quibus æquitatem diuinæ iuſtitiæ defendam. et quia contra utrumque præmiſſorum iterato intendit rationes inducere, ſubdit, B Repetam ſcientiam meam a principio. quaſi dicat, contra totum id quod eſt a principio dictum, iterato ſecundum meam ſententiam rationes adducam: & quòd huiuſmodi rei ſit debitor, ſubdit, Et operatorem meum. ideſt, Deum qui me fecit. Probabo iuſtum. excludens ſcilicet iniquitatem ab eius iudicio, quam tu Iob ei imponere uideris; ut te aſſeras iuſtum. et ne aliquis diceret, quòd ea quæ dicturus erat, non ex uera ſcientia, ſed ex falſa opinione procedebant, ſubdit, Vere enim abſque mendacio ſermones mei. quaſi dicat, nõ ſum dicturus niſi uera, quæ recte ſcien C tiæ conueniunt. unde ſubdit, Et perfecta ſcientia probabitur tibi. ideſt probationes ſequentes tibi cõcludent ex iis quæ uidentur pertinere ad perfectam ſcientiam. His igitur quaſi procemialiter præmiſsis, incipit diſputare ſuper præmiſsis uerbis, quæ Iob imponebat. et primo contra hoc, quod Iob dixerat ſe eſſe iuſtum; ad quod excludendum hoc modo procedit. Iam proſperitatis tempore magnæ poteſtatis erat. contingit autem quandoque quòd aliqui aliquos potentes perſequuntur uel propter inuidiam, uel propter timorem, quo timent ne ab eis per potentiam D opprimantur, quod quidem proprie eſt impotentum: qui & potentioribus inuident, & eorum oppresſionibus timent: ſed hoc de Deo dici non poteſt, qui eſt in potentia excellens. unde ſubdit, Deus potentes non abiicit cũ ipſe ſit potens. Ex quo datur intelligi quòd Deus nihil in homine odit, in quo ei aſſimilatur. quia cum Deus ſit ipſa eſ-

ſentia bonitatis, non poteſt eſſe quòd aliquid ſimiletur ei, E
niſi in bono. ex quo patet quòd Deus non perſequitur aliquos, quia ſunt potentes, ſed quia in eis quandoque inuenitur iniquitas; & pro hac puniuntur a Deo: unde ſubdit, Sed non ſaluat impios. ideſt damnat eos. et cauſam damnationis oſtẽdit ſubdens, Et iudicium pauperibus tribuit. ideſt iudicium facit de potentibus iniquis, pauperibus qui ab eis ſunt oppreſſi. non autem propter potentiam deſiſtit a ſubuentione iuſtorum. unde ſubdit, Nõ aufert a iuſto. ſcilicet homine etiam potente. Oculos ſuos. ideſt proſpectum ſuæ benignitatis & miſericordiæ, ſecundum illud F
pſal. Oculi Domini ſuper iuſtos. & quòd a potentibus ſi ſunt iuſti non auferat ſuam miſericordiam, manifeſtat per beneficia quæ potentibus cõfert: primo quidem ſtabiliendo poteſtatem eorum, unde ſubdit, Et reges in ſolio collocat in perpetnum .ſ. ſi fuerint iuſti. Secundo, quia eos promouet in maius, unde ſubdit, Et illic .ſ. in ſolio collocati. Eriguntur .i. ad maiora exaltantur, dũ.ſ. Deus eis & potentiam & diuitias auget. Tertio per hoc quòd etiam ſi puniti fuerint propter peccata, miſeretur eorum ſi pænitere uoluerint: unde ſubdit, Et ſi fuerint .ſ. reges. In cathenis .i. G
in carcere poſiti. Et uinciantur. ideſt ligentur. Funibus paupertatis. ideſt ſi in carcere poſiti paupertatem patiantur, quæ eſt quoddam uinculum quo homines ligantur ne opera ſua poſſint implere. et inſuper multis miſeriis aſtringantur, & temen eis ſic in miſeriis cõſtitutis primo quidẽ Deus hoc beneficiũ confert, quòd eos recognoſcere facit priſtina peccata: pro quibus puniti ſunt, unde ſubdit, Indicabit eis opera eorum. i. faciet ut cognoſcant ea quæ fecerunt eſſe iniuſta, unde ſubdit, Et ſcelera eorũ. quaſi dicat, faciet cognoſcere quòd opera quæ fecerãt, erãt ſcelerata. H
& quantũ ad hoc quid peccauerint, oſtendit ſubdens, Quia uiolenti fuerunt. hoc enim eſt peccatum proprium potentum; ut ſubditis uiolentiam inferant utentes ſua potentia quaſi lege iuſtitiæ. nec ſolum facit eos peccata ſua præterita cognoſcere, ſed etiam oſtendit eis quòd pro ſuis peccatis

A tis puniuntur; unde ſubdit, Reuelabit quoque aurem eorum. ideſt faciet ut intelligant quòd eis Deus puniendo loquitur: quòd ſcilicet propter peccata ſua puniuntur. unde ſubdit, Vt corripiat. quaſi dicat, hic faciet eos recognoſcere quòd Deus eos puniuit ad correctionem: & ulterius perſuadebit eis quòd pæniteant. unde ſubdit, Et loquitur. ſcilicet interius, uel per exteriorem admonitionē. Vt reuertantur ab iniquitate pænitendo. ſcilicet a priſtinis peccatis: & huiuſmodi pænitentiæ fructum oſtendit, ſubdens, Si audierint. ſcilicet corde proponentes. Et obſeruauerint. opere implentes reducentur ad ſtatum priſtinum: & ita Complebunt dies ſuos in bono. ſcilicet uirtutis uel proſperitatis terrenæ. Et annos ſuos in gloria. ſcilicet terrena. Si autem non audierint. ideſt ſi non obedinerint, interiori inſpirationi ut pæniteant. Tranſibunt per gladium. ideſt de carcere reducentur ad occiſionem gladii. Et conſumentur. ideſt deſtruentur. In ſtultitia. ideſt propter ſuam ſtultitiam: unde conſiderandum eſt quòd Eliu in hoc dicitur cum amicis Iob conuenire, quòd poſſint aduerſitates præſentes eſſe pœnas peccatorū: & quòd

B (margin letter beside "ſeruauerint")

C per pænitentiam quis redit ad priſtinam proſperitatem. Hæc autem etſi aliquando contingāt, non tamen ſemper, ſecundum opinionem Iob. Sed quia quandoque cōtingit, quòd aliqui aduerſitates patiuntur, quorum peccata non apparent, ne per hoc prædicta eius ſententia elidatur, interpretatur eos ſimulatores eſſe quantum ad hoc, quòd prætendunt iuſtitiā, quam non habent; & callidos, inquantum ſcilicet aſtutiis quibuſdam utuntur ad hoc, quòd ſub colore iuſtitiæ iniuſtitiam faciant: & ex hoc ipſo grauius peccant. unde ſubdit, Simulatores & callidi prouocant irā

D Dei. quia ſcilicet, hos Deus magis deteſtatur. tales etiā non de facili pænitent in pœnis: ideo ab aduerſitate non liberantur etiam inter flagella, quia exiſtimant ſe iuſtos, ſicut ab aliis laudantur: unde ſubdit, Neque clamabunt. ſcilicet ad Deum miſericordiam petentes. Cum uincti fuerint. ſcilicet cathenis, et funibus paupertatis, in quo dat intelligere

intelligere quòd exiſtimauerat Iob ſimulatorem & callidũ E
fuiſſe, & ideo inter pœnas peccatum ſuum non recognoſcat: & quia tales non pænitent in pœnis, ideo ab aduerſitate non liberantur, unde ſubdit, Morietur in tempeſtate anima eorum. quia ſcilicet uſque ad mortem diuerſas anguſtias patietur. Et uita eorum. ſcilicet deficiet. Inter effeminatos. quibus ſcilicet non eſt uirtus, ut ſe de manu opprimentium liberent. Recte autem ſimulatores effeminatis comparat, quia ex paruitate animi contingit, quòd homines ſint ſimulatores: eſt enim proprium magnanimi eſſe manifeſtum: ut dicitur in quarto Ethicorum. & quia di- F
xerat quòd Deus potentibus in tribulatione conſtitutis ſubuenit, ne uideatur Deum dicere acceptorem perſonarum, oſtendit quòd etiam idem beneficiũ pauperibus confert, unde ſubdit, Eripiet pauperem de anguſtia ſua. ſcilicet eum ab aduerſitate liberando. et ordinem liberationis oſtendit ſubdens, Et reuelabit in tribulatione aurem eius. ideſt faciet eum intelligere quòd pro peccatis ſuis punitur, & ad pænitentiam eum inducit, ſicut & ſupra de potentibus dicit. ea autem quæ ſupra communiter de potentibus dixerat, applicat ad perſonam Iob: & primo quidẽ G
quia dixerat, quòd Deus in tribulatione ſalutem affert & pauperibus & potentibus, concludit quòd etiam Iob huiuſmodi ſalutem ſperare poteſt a Deo, cum ſubdit, Ideo ſaluabit te de ore anguſto latiſsime, ideſt de tribulatione quæ eſt ſicut quoddam foramen anguſtum, per quod homo in quandã latitudinẽ diuerſarum miſeriarum intrat. unũ. n. malũ fit homini cauſa diuerſorũ malorum, & horũ malorũ multiplicatio procedere poteſt uſque ad infinitum: ut nunquam ſit peruenire ad ſtatum quietis: & hoc eſt quod ſubdit, Et non habente fundamentum. ſcilicet in quo homo H
poſsit quieſcere. Subter ſe. ideſt cum deſcenderit in profundum malorum: quod præcipue pertinere uidetur ad pœnas quæ ſunt poſt mortem, quæ in perpetuum durant ſine quiete. non ſolum autem promittit eis liberationem a malis, ſi peccatum recognoſcere & pænitere uoluerit, ſed etiã

abundantiam

A abundantiam bonorum. unde ſubdit, Requies autem menſæ tuæ erit plena pinguedine. quaſi dicat, cum ſaturitate & quiete comedere poteris abundanter de bonis quæ tibi diuinitus reſtituentur: & quia oſtenderat quòd Deus potentes non abiicit, ſed iniquos; Iob autem uidebatur a Deo deiectus per multiplices aduerſitates, ſubdit, Cauſa tua quaſi impii iudicata eſt. quaſi dicat, non es punitus quia potens eras, ſed quia impius. & contra hoc, recompenſationem promittit ſi pænituerit, cum ſubdit, Cauſam iudiciumque recipies. ideſt cauſa & iudicium reſtituetur

B tibi, ut poſsis aliorum cauſas diſcutere, & de eis iudicare: & quaſi iam hoc factum eſſet, monet eum qualiter in ſtatu illo ſe debeat habere. cõtingit autẽ quandoq; quòd iudices a iuſtitia declinant propter iram: & quantum ad hoc dicit, Non te ergo ſuperet ira. ut aliquẽ opprimas iniuſte, quando ſcilicet cauſam & iudiciũ recipies. quãdoque uero iudices a iuſtitia declinant propter cupiditatem munerum: & quantum ad hoc ſubdit, Nec multitudo donorum inclinet te. in illo ſcilicet ſtatũ futuræ auctoritatis. contingit etiam quandoque quòd aliquis ex ſola ſuperbia aliis iuſti-

C tiam facere contemnat: & quantum ad hoc ſubdit, Depone magnitudinem tuam. ideſt ſuperbiã animi tui. Abſque tribulatione. ideſt antequam tibi tribulatio immittatur a Deo ad tuam humiliationem. quandoque uero contingit, quòd iudices a iuſtitia declinant, deferentes aliquibus potentibus propter timorem: & quantum ad hoc ſubdit, Et omnes robuſtos fortitudine. ſcilicet tua deponas. uel quantumcunque robuſtos in ſua fortitudine, tu nõ dubites deponere propter iuſtitiam. quandoque autem contingit, quòd aliqui iudices a iuſtitia deficiunt, parcentes propter

D ſuam quietem. unde ſubdit, Nec protrahas noctẽ. i. ne uelis nimis dormire, ut expeditionis iuſtitiæ nõ intẽdas. uel, Ne protrahas noctem. ideſt non permittas diu latere iuſtitiam cauſæ, ſed feſtina ut ueritas manifeſtetur: & cauſam oſtendit ſubdens, Vt aſcendant populi pro eis. ſcilicet robuſtis. quaſi dicat, non ita protrahas iudicium, quouſque

totus populus concitetur ex uiolentiis robuſtorũ, & pro E
eorũ iniuriis ad te inquirendum accedãt. uel aliter. Ne protrahas noctem, ut aſcendant populi pro eis. quaſi dicat, ne differas iudicium contra robuſtos exercere, ne forte per ſuam potentiam inueniant multos fautores, qui pro eorum defenſione conſurgant, ut ſic tuum iudicium impediatur. omnia autem iſta ad hoc tendunt, ut in ſtatu futuræ proſperitatis iniuſtitiam uitet. unde ſubdit, Caue ne declines ad iniquitatem. ſcilicet per aliquem prædictorum modorum, uel aliquos alios. Poſſet autem Iob dicere, hanc admonitionem eſſe ſuperfluam, quia ipſe ſole- F
bat iuſtitiam diligenter exequi; ſicut dixerat ſupra xxix. & ideo Eliu ſubiungit, Hanc enim, ſcilicet iniquitatem. Cæpiſti ſequi poſt miſeriam. ſcilicet in hoc quòd te reputas Deo iuſtiorem. & ideo cauendum eſt tibi, ne a iuſtitia declines, ſi te contingat ad ſtatum proſperitatis redire.

LECTIO II.

ECCE Deus excelſus in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis in legiſlatoribus. Quis poterit ſcru G
tari uias eius, aut quis audet ei dicere, operatus es iniquitatem? Memento quòd ignores opus eius, de quo cecinerunt uiri. Omnes homines uident eum: unuſquiſque intuetur procul. Ecce Deus magnus uincens ſcientiam noſtram: numerus annorum eius inæſtimabilis. Qui aufert ſtillas pluuiæ, & effundit imbres ad inſtar gurgitum, Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta deſuper. Si uoluerit extendere nubes quaſi tentorium ſuum, Et fulgurare lumine ſuo deſuper, car H
dines quoque maris operiet. Per hoc enim iudicat populos, et dat eſcas multis mortalibus.

POSTQVAM Eliu improbauerat uerba Iob, quantum ad hoc, quòd ſe iuſtum dicebat; hic nititur improbare

A re uerba eius quantum ad hoc, quòd credebat eum locutum eſſe contra iuſtitiam diuini iudicii. unde primo proponit ſublimitatem diuinæ poteſtatis cum dicit, Ecce Deus excelſus in fortitudine ſua. ideſt habet poteſtatem ceteris ſublimiorem. non eſt autem rationi conſonum, ut maior poteſtas a minori de iniuſtitia condemnetur. Secundo proponit eius auctoritatem cum ſubdit, Et nullus ei ſimilis in legiſlatoribus. quia ſcilicet legum conditores per eius ſapientiam iuſta decernunt, ut dicitur Prouerb. 8. unde nullis legibus poteſt ipſe de iniuſtitia condemnari, quin B potius ſua ſapientia eſt regula & menſura omnium legum. Tertio, proponit incomprehenſibilitatem operum eius cum ſubit, Quis poterit ſcrutari uias eius? ideſt ſufficienter inueſtigare rationes operum ipſius. & ex hoc concludit quòd non poteſt de iniuſtitia cōdemnari; unde ſubdit, Aut quis audet ei dicere, Operatus es iniquitatē? ad hoc enim quòd aliquis de iniquitate condemnetur, requiritur quòd ſit ſubiectus ſuperiori poteſtati, & quòd legibus alienis aſtringatur, & quòd eius opera cognoſcantur, quæ in Deo locum non habent, ut dictum. Conſequenter manifeſtare C incipit quòd uias Dei, ideſt opera eius homo perſcrutari non poſsit, dicens, Memento quòd ignoras opus eius, de quo cecinerunt uiri. ideſt ſapientes, quos uiros nominat, propter animi uirtutem. dicit autem, Cecinerunt. propter antiquam ſapientum conſuetudinem; qui metrice diuina & prophetica deſcribebant. quantuncunque autem homines aliqui ſint ſapientes, non poſſunt pertingere ad cognoſcendam & enarrandam ſcientiam eius: ſed tota hominis cognitio & ſermo eſt de Deo per opera eius, quæ tamē neque Iob, neque aliquis alius homo perfecte cognoD ſcere poteſt: & ideó ſubdit. Omnes homines uident eum, ſcilicet per ſua opera. nullus.n. adeo in ſapientia deficit, quin aliqua diuinorum ope percipiat: & rurſus nullus eſt adeo ſapiēs, cuius cognitio nō multū uincatur ab excellētia claritatis diuinæ. unde ſubdit, Vnuſquiſque intuetur procul. ideſt cognitio hominis longe diſtat a perfecta com

prehenſione diuinæ eſſentiæ. tum quia non poteſt homo E
niſi per opera cognoſcere, quæ in infinitum diſtant ab ex-
cellentia eſſentiæ eius, tum quia etiam opera eius perfecte
homo non cognoſcit: & ex hoc concludit quòd Deus per
ſuam excellentiam hominis cognitionem excedit iuxta il-
lud pſal. Mirabilis ſcientia tua. unde ſubdit, Ecce Deus ma
gnus uincens ſcientiam noſtram. quòd enim a nobis perfe
cte Deus cognoſci non poſsit, nō contingit propter defe-
ctum ipſius, ſicut contingit de motu & tempore, ſed pro-
pter eius excellentiam. Poſſet autem aliquis dicere, quòd
quamuis de Deo non poſſumus cognoſcere quid ſit, poſſu- F
mus tamē cognoſcere de Deo an eſt, quod pertinet ad eius
durationem: ſed quòd hoc etiā excedat hominis cognitio-
nem oſtendit ſubdens, Numerus annorum eius inæſtima-
bilis. quia uidelicet æternitas durationis ipſius humano in
tellectu comprehendi non poteſt. Oſtendit autem conſe-
quenter magnitudinem operum Dei, quæ humanam ratio-
nem excedunt, enumerās diuerſas aeris tranſmutationes,
qui quandoque per ſiccitatem diſponitur: & quantum ad
hoc dicit, Qui aufert pluuiæ ſtillas. ſcilicet impediendo
ne pluat. quandoque uero in aere abundant pluuiæ, quarū G
magnitudinem deſcribit dicens, Et effundit imbres ad in-
ſtar gurgitum. qui ſcilicet fluunt in terram: & huiuſmodi
abundantia pluuiæ admirabilis apparet, ſi cōſideretur plu-
uiarum origo, ut ſcilicet tanta aqua prorumpat de nubi-
bus, quæ ſoliditatem non habent: & quantum ad hoc ſub-
dit, Qui. ſcilicet gurgites. De nubibus fluunt. non tamen
ita quòd actu tanta pluuia in nubibus exiſtat; ſed quia ipſi
uapores nubium ſucceſsiue in pluuias condenſantur. Eſt
autem & aliud in pluuiis mirabile, quòd longo ſpatio terra
rum ſuperaffunduntur. unde ſubdit, Quæ prætexūt cuncta H
deſuper. ſcilicet loca in regione in qua pluit, ut nulla pars
illius terræ remaneat non compluta. Conſequenter de ip-
ſis nubibus loquitur, dicens, Si uoluerit nubes extendere
quaſi tentorium ſuum. quia ſcilicet per nubes occultatur
cælum, quod eſt ſedes Dei, ſicut ſedes alicuius hominis oc-
cultatur

A cultatur tentorio. De nubibus autem procedunt fulgura propter colliſionem uenti: unde ſubdit, Et fulgurare lumine ſuo deſuper. nubes autem quandoque contegunt cælũ usque ad orizontem alicuius regionis, infra quem extremitates maris claudi uidẽtur: & ideo dicit, Cardines quoque maris operiet tentorio nubium. dicit autem, Si uoluerit, ut oſtendat diuinam uoluntatem principium eſſe naturalium operum. Eſt autẽ proprium uoluntatis, ut propter finem operetur. et ideo finem horũ operum oſtendit, ſubdẽns, Per hæc enim iudicat populos. quantum ſcilicet ad
B aliquos qui per hoc puniuntur. Et dat eſcas multis mortalibus. quantum ad hoc ſcilicet quòd pluuiæ ſunt utiles ad terræ fecunditatem, per quam hominibus cibaria naſcuntur.

LECTIO III.

IN manibus abſcondit lucẽ, & præcipit ei ut rurſus adueniat. Annunciat de ea amico ſuo quòd poſſeſſio eius ſit, & ad eam poſſit aſcendere.

C

CAP. XXXVII.

SVPER hoc expauit cor meum, & emotum eſt de loco ſuo. Audiet auditionem in terrore uocis eius, & ſonum de ore illius procedentẽ. Subter omnes cælos ipſe conſiderat: & lumen illius ſuper terminos terræ. Poſt eum rugiet ſonitus: tonabit uoce magnitudinis ſuæ, & non inueſtigabitur, cum audita fuerit uox eius. Tonabit Deus in uoce ſua mirabiliter, qui facit magna & inſcrutabilia. Qui præcipit ni-
D ui ut deſcendat in terrã: & hyemis pluuiis, & imbri fortitudinis ſuæ. Qui in manu omnium hominum ſignat, ut nouerint ſinguli opera ſua. Ingredietur beſtia latibulum ſuum, & in antro ſuo morabitur. Ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab arcturo frigus. Flante Deo

concreſcit

concreſcit gelu : & rurſum latiſſime funduntur aquæ. E
Frumentum deſiderat nubes : & nubes ſpargunt lumen ſuum. Quæ luſtrant cuncta per circuitum, quocunque eas uoluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præcipit illis ſuper faciem orbis terrarum, Siue in una tribu, ſiue in terra ſua, ſiue in quocunque loco miſericordiæ ſuæ eas iuſſerit inueniri.

PROSECVTVS eſt Eliu ſupra de mutatione aeris quæ fit ſecundum ſiccitatem, & pluuiam, & nubium ſuper- F
inductionẽ, ex quibus Deus lumine ſuo fulgurat: nunc autem de ipſo lumine, quod a nubibus quandoque occultatur, & quandoque reſeratur: & de tonitruo, quod ex nubibus oritur, latius proſequitur, & incipit a lumine dicens, In manibus abſcondit lucem. id eſt per opera uirtutis ſuæ facit ut quandoque lux ſolis & ſtellarum nubibus occultetur: ſed quia hæc occultatio non eſt perpetua, ſed ad tempus, ſubdit, Et præcipit ei ut rurſus adueniat. uidelicet deſcendentibus nubibus. Vel poſſunt hæc uerba referri ad obtenebrationem & illuminationem aeris per ſolis occa- G
ſum & reditum. Eſt autem conſiderandum quòd ſenſibilia ſunt quædam intelligibilium ſigna: unde per effectus ſenſibiles ad cognitionem intelligibilium deuenimus. inter omnes autem ſenſibiles effectus ſpiritalior eſt lux; unde & efficacior eſt ad producendum in intelligibilium cognitionem, inquantum ſcilicet uiſus, cuius cognitio per lucem perficitur, plurimum intellectualem cognitionem iuuat. quia igitur iſta lux ſenſibilis ex poteſtate Dei hominibus occultatur & communicatur, datur per hoc intelligi quòd apud ipſum ſit quædam excellentior lux, ſcilicet ſpiritalis, H
quam Deus in præmium uirtutis hominibus reſeruet; unde ſubdit, Annunciat de ea. ſcilicet luce ſpiritali per corporalia ſignata. Amico ſuo. ſcilicet uirtuoſo, quem Deus amat. Quòd poſſesſio eius ſit. id eſt quòd illa lux ſpiritalis ſit theſaurus, quem Deus amicis ſuis reſeruat in præmium

& quòd

A & quòd ad eam poſſit aſcendere, ſcilicet per opera uirtutum ipſam promerendo, & ad ipſam poſſidendam ſe præparando. quamuis etiam hoc poſſet exponi de luce corporali. Poſuerunt enim Platonici quòd animæ hominum deriuabantur ab animabus ſtellarum. unde quando animæ humanæ ſuam dignitatem ſeruant ſecundum rationem uidendo, reuertuntur ad claritatem ſtellarum, unde defluxerunt. unde in ſomnio Scipionis legitur, quòd ciuitatũ rectores & ſeruatores hinc profecti, ſcilicet a cælo, huc reuertuntur. In quo etiam dat intelligere, quòd non ponebat ultimam

B remunerationem uirtutis in temporalibus bonis, ſed in bonis ſpiritalibus poſt hanc uitam. Hoc autem eſt inter omnia maxime admirandũ, quòd homo terrenus & corruptibilis ad ſpiritalium & cæleſtium poſſeſsionẽ promoueatur. et ideo ſubdit, Super hoc. ſ. quòd homo poſſit aſcendere ad lucem poſſidendam. Expauit cor meum. timore. ſ. admirationis & ſtuporis. Et motum eſt de loco ſuo. ut ſcilicet non ſolum deſideret & concupiſcat quæ uidentur ei connaturalia ſecundum ſenſibilem uitam, ſed etiam ad ſpiritalia & cæleſtia transferatur. Poſt uiſum autem qui eſt co

C gnoſcitiuus lucis corporalis, maxime deſeruit intellectui auditus inquantum eſt perceptiuus uocum quibus intellectuales conceptiones exprimuntur. ſicut autem per uiſionem lucis corporalis homo reducitur in cognitionẽ & expectationem cuiuſdam altioris lucis, ita etiam & per auditum corporalium ſonorum diuina uirtute formatorum homo manu ducitur ad audiẽdam ſpiritalem Dei doctrinam; unde ſubdit, Audiet. ſcilicet homo a Deo. Auditionem. ſcilicet ſpiritalis doctrinæ. In terrore uocis eius. ideſt ſigno tonitrui: quod quaſi terribilis uox Dei eſt. Auditionẽ

D autem prædictam exponit, ſubdens, Et ſonum de ore illius procedentem. ſonus enim tonitrui corporalis eſt quaſi manu eius, ideſt poteſtate formatus: ſed ſonus ex ore eius procedens eſt doctrina ſapientiæ eius, ſecundum illud Eccl. 24. Ego ex ore altisſimi prodii. Et ne aliquis crederet, Deum nõ habere aliam ſuperiorem lucem quàm ſit lux corporalis

poralis cæli, hoc excludit ſubdens, Super omnes cælos ipſe conſiderat. quaſi dicat, eius uiſio non eſt infra cælũ, ſed ſupra cælum. nihil autẽ uidetur, niſi in aliquo lumine. quia omne quod manifeſtatur, lumen eſt, ut dicitur ad Eph. 5. unde neceſſe eſt quòd lux Dei ſit excellentior iſta luce corporali, quæ primo inuenitur in cælis. unde ſubdit, Et lumen illius. ſcilicet intelligibile eſt. Super terminos terræ. ideſt ſuper omnem corpoream creaturam. et ſicut lux corporea cæli eſt infra ipſum, ita etiam & ſonus tonitrui corporalis eſt inferior ipſo, unde ſubdit, Poſt eũ, ideſt ſub ipſo. E
Rugiet ſonitus. ſcilicet tonitrui corporalis: habet autem aliam uocem ſpiritalem, ſcilicet ſapientiæ doctrinam, quæ eſt homini incomprehenſibilis, de qua ſubdit, Tonabit uocem magnitudinis ſuæ. ideſt quæ docet magnitudinem eius. et hanc uocem non omnes audiunt ſicut tonitruum corporale. et illi qui aliqualiter audiunt, eam comprehendere non poſſunt: unde ſubdit, Et non inueſtigabitur. ſcilicet perfecte. Cum audita fuerit. ideſt percepta ſpiritualiter ab aliquo homine. Vox eius. ideſt, ſapientiæ doctrina. Huius autem uox non ſolum ordinatur ad doctrinã hominum, qui eam audiunt, ſed etiam ad perfectionem naturalium operum, quæ ex præcepto diuinæ ſapientiæ fiunt. Inde ſecundo repetit, Tonabit Deus in uoce ſua. ideſt in imperio ſapientiæ ſuæ. Mirabiliter. ideſt mirabiles effectus producendo. et hoc eſt quod ſubdit, Qui facit magna. ſcilicet ſecundum eorum ueram rationem. Et inſcrutabilia. ſcilicet rationi humanæ. & horum enumerationem incipiens, ſubdit, Qui præcipit niui. ſcilicet uoce ſapientiæ ſuæ. Vt deſcendat ſuper terram. quia ſcilicet ex eius imperio niues generantur, & etiã pluuiæ, & imbres: unde ſubdit, Et pluuiis hyemis. quæ ſcilicet in hyeme abundant. F G H
Et imbribus fortitudinis ſuæ. qui ſcilicet ex aliqua uehementiori cauſa generantur, & cum impetu uenti. Et quia omnia quæ in rebus inferioribus fiunt, ad homines quodã modo ordinantur, ideo ſubdit, Qui in manu omnium hominum ſignat ut nouerint ſinguli opera ſua. diuerſis enim

A hominum operibus diuerſæ diſpoſitiones aeris cõgruunt. aliud.n. eſt opus noctis,& aliud diei. et rurſum aliud opus exercet homo tẽpore ſerenitatis,& aliud tẽpore pluuioſo. quòd autem opus cuilibet tempori congruat, diſcernit homo ſecundũ rõnem ſibi diuinitus datam: & hoc eſt ſignum quod Deus poſuit in manu .i. in operatiua uirtute omniũ hominũ,ut ſciãt cõgrue diſtribuere ſua opera diuerſis temporibus. et iſta prouidentia usque ad animalia bruta protenditur, quæ ſcilicet quodam naturali inſtinctu diuerſis temporibus diuerſa operantur: unde ſubdit, Ingredietur

B beſtia latibulum ſuum. ſcilicet tempore pluuioſo. et in antro ſuo morabitur. ſcilicet tempore congruo. Deinde oſtendit effectus diuerſorum uentorum. Circa quod conſiderandum eſt, quòd meridionales uenti pluuias & tempeſtates producunt: uenti autem ſeptentrionales cauſant frigus in aere. meridionales autẽ uenti oriuntur nobis ex parte quæ eſt uerſus polum antarcticum, qui occultatur a nobis utpote depreſſus ſub noſtro orizonte ſecundum quantitatẽ qua polus arcticus ſuper orizõtẽ eleuatur: ideo dicit, Ab interioribus egredietur tẽpeſtas.q. d. tempeſtas apud

C nos cauſatur per uentum procedentẽ a parte cæli, quæ quidem ſemper deprimitur ſub noſtro orizonte, qui quidem uentus dicitur auſter. et quantũ ad aquilonem ſubdit, Et ab arcturo frigus. arctos enim in græco dicitur pars ſeptẽtrionalis: unde arcturus uocatur cõſtellatio urſæ, quæ ſemper eleuatur ſupra orizontem; & ex illa parte procedit aquilo qui cauſat frigus propter remotionem ſolis ab illa plaga cæli. et ut hoc attribuatur diuinæ ſapientiæ, ſubdit, Flante Deo concreſcit gelu. quaſi dicat, uentus aquilo qui cauſat gelu, oritur Deo flante, ideſt ipſum flatũ cauſante. et rur-

D ſum, ſcilicet Deo flante, ideſt producente uentum auſtralem, Latisſime, i. abundantisſime, Funduntur aquæ, ſcilicet pluuiarũ, quæ cauſantur ex auſtro. et ut huiuſmodi etiam effectus ad utilitatem hominum referri oſtendat, ſubdit, Frumentum deſiderat nubes. quaſi dicat, nubes ordinantur ad frumentum ſicut ad quendam finem, propter

quem ſunt utiles. Quælibet autem res deſiderat ſuum finem, & pro tãto dicit quòd nubes deſiderant frumentum, quia uidelicet ex nubibus utilitas frumento prouenit; uel ratione pluuiæ ex nube deſcendentis, quæ irrigando terram, fecundet eam ad productionem frumenti; uel etiam quantum ad hoc quòd utile eſt frumento, quòd aliquando nubibus obumbretur, ne deſiccetur continuis ſolis ardoribus. ſubiungit autem aliam utilitatem nubium, cum dicit, Et nubes ſpargunt lumen ſuũ. quod poteſt referri uel ad lumen coruſcationum, ſecundum id quod ſupra in præcedenti capitulo prædixerat, Si uoluerit extendere nubes, & fulgurare lumine ſuo: uel magis poteſt referri ad lumen quod reſplendet in aere ex radio ſolis reuerberantis ad nubes quodammodo contemperantis per ipſas: unde claritas ſolis apparet in aere ante ortum ſolis, & etiam poſt occaſum propter reuerberationem radiorum ſolis ad nubes quæ ſunt in loco ſublimiori: ad quem citius accedunt radii ſolares, & tardius eas deſerunt. Poſita autem utilitate nubium deſcribit eorum motum dicens, Quæ luſtrant cuncta per circuitũ. non enim nubes ſuper unam tãtum partem terræ reſident, ex qua uapores ſunt eleuati, ſed uentorum impulſu ad diuerſas partes transferuntur. ſolent autem uenti ut plurimum gyrum quendam facere ſequentes motum ſolis: unde & in mane flant uenti orientales, poſtea meridionales, & tandem uerſus ueſperas occidentales: unde & ex conſequenti nubes circuitu quodam mouentur. & ut oſtendat hoc ex prouidentia diuina procedere, ſubdit, Quocunque eas uoluntas gubernantis, ſcilicet Dei, Duxerit. quia ſcilicet non ſemper ad omnem partẽ terræ nubes proueniunt, ſed quandoque ad hanc, quandoque ad illã ſecundum Dei diſpoſitionem. procedunt autem ex nubibus diuerſi effectus, puta pluuiæ, niues, grandines, tonitrua, & ſimilia. & ſicut ex diuina diſpoſitione dependet ad quam partem terræ nubes perueniant, ita etiam ex ea dependet, quis effectus ex nubibus conſequatur; unde ſubdit, Ad omne quod præceperit illis ſuper faciem

A ciem terræ. quaſi dicat, ex præcepto diuino dependet quis effectus ſequatur ex nubibus ſuper terram. & quia dixerat, Quocunq; eas uoluntas gubernãtis duxerit: hic exponit ſubdens, Siue in una tribu. quia ſcilicet cõtingit quandoque quòd in uno territorio nubes apparent, & in alio non apparent, ſecundum illud Amos 4. Plui ſuper unam ciuitatem, & ſuper alteram ciuitatem non plui. & hoc dupliciter contingit; quia quandoque nubes apparent in eadem regione, ex qua uapores generantur: quod contingit quando ex impulſu uenti ad loca remota uapores non B transferuntur. & quantum ad hoc ſubdit, Siue in terra ſua. ſcilicet nubium; unde ſunt exortæ: quandoque uero tranſferuntur ad aliam regionem: & quantum ad hoc ſubdit, Siue in quocunque loco miſericordiæ ſuæ eas iuſſerit inueniri. ex magna enim miſericordia Dei procedit quòd nubes & pluuias alicui regioni prouideat temporibus optimis; & præcipue in terris calidis, ubi ſunt pluuiæ rariores.

LECTIO I.

C AVSCVLTA hæc Iob, ſta, & conſidera mirabilia Dei. Nunquid ſcis quando præcipit Deus pluuiis ut oſtenderet lucem nubium eius? Nunquid noſti ſemitas nubium magnas, & perfectas ſcientias? Nõne ueſtimenta tua calida ſunt, cum perflata fuerit terra auſtro? Tu forſitan cum eo fabricatus es cælos qui ſolidiſsimi quaſi ære fuſi ſunt. Oſtende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit ei quæ loquor? etiam ſi locutus fuerit homo D deuorabitur. At nunc non uident lucem: ſubito aer cogetur in nubes, & uentus tranſiens fugabit eas. Ab aquilone aurum uenit, & a Deo formidoloſa laudatio, Digne eum inuenire non poſſumus: magnus fortitudine, & iudicio, & iuſtitia, & enarrari non poteſt. Ideo ti-

mebunt eum uiri: & non audebunt contẽplari omnes, E
qui ſibi uidentur eſſe ſapientes.

POSTQVAM Eliu multa mirabilia operum diuinorum narrauerat, hic inuehitur contra Iob qui Deum de iniuſtitia arguere uidebatur; cum tamen eius opera comprẽhendere non poſſet. & ideo dicit, Auſculta enim Iob. quæ ſcilicet a me dicuntur de magnitudine diuinorum operũ. Sta. ſcilicet per mentis rectitudinem. Et conſidera. ſcilicet per teipſum. Mirabilia Dei. quæ ſcilicet in eius operibus manifeſtantur. inter quæ mirabilia a pluuiis incipit, F
quas quidem ſenſibiliter homines percipiunt: ſed tamen earum primam originem ſecundum quòd a Deo ſunt inſtitutæ, ſcientiam comprehendere non poteſt: unde ſubdit, Nunquid ſcis quãdo Deus præcepit pluuiis. quæ ſcilicet ex diuina ordinatione ſuper terram cadunt: & poſt eorum caſum aer, qui prius erat tenebroſus ex denſitate nubium, eis rareſcentibus redditur clarus: unde ſubdit, Vt oſtenderent. ſcilicet pluuiæ cadentes. Lucem nubium eius. id eſt lucem ſolis per nubes rarefactas ſplendentem, quæ per nubes condenſatas occultabatur: de quarum motu ſub- G
dit, Nunquid noſti ſemitas nubium. quomodo ſcilicet, & ex qua cauſa ad diuerſas partes propellantur flatu uentorum. Nubium autem cognitio eſt principium cognoſcendi omnes aeris permutationes, puta uentos, pluuias, niues, grandines, tonitrua, & cetera huiuſmodi: & ideo ſubdit, Magnas & perfectas ſcientias. magnas quidem propter hoc, quòd huiuſmodi impreſsiones in ſublimiori corpore fiunt: perfectas autem, quia per nubium ſcientiã comprehendit omnem notitiam prædictarum impreſsionum, & effectuum, qui ex eis conſequitur ex his inferioribus. & H
quia nubes a uentis impelluntur, conſequenter de effectu uenti ſubiungit dicens, Nonne ueſtimenta tua calida ſunt cum perflata fuerit terra auſtro? uentus enim auſter quia procedit ex regionibus calidis, aerem calefacit: ex cuius calore ueſtimenta hominis magis calefacere eum poſſunt.

A & ſignanter facit mentionem de effectu auſtri, quia ipſe quaſi ab imo ueniens, uapores congregando condenſat in nubes, & eas mouet. aquilo uero quaſi ab alto ueniens magis eas diſpergit. & quia ad omnes huiuſmodi effectus uirtus cæleſtium corporum operatur, ideo ulterius procedit uſque ad cæleſtia corpora: unde ſubdit, Tu forſitan cum eo fabricatus es cælos. in quo metaphorice cauſalitatem Dei ſuper cæleſtia corpora exprimit. Nam ſicut artifex eſt cauſa fabricæ, ita Deus eſt cauſa cæleſtium corporum: aliter tamen & aliter: nam artifex fabricam cõſtituit
B ex materia præiacente, cæleſtia autẽ corpora ex materia præiacenti fieri non potuerunt, ſed ſimul in eorum productione fuit materia cum forma producta. & ut diſtingueret ſuperiores cælos a cælis qui dicuntur aerei, ſubiungit, Qui ſolidiſsimi quaſi ære fuſi ſunt. Sciendum eſt autẽ quòd apud nos quædam corpora ſunt quæ cedunt tangenti, & a tranſeuntibus diuidi poſſunt, ſicut aer, & aqua, & huiuſmodi: quædam uero ſunt quæ non cedunt tangẽti, nec pertranſiri poſſunt, ſicut corpora lapidum & metallorum: & ideo ut oſtendat ſuperiores cælos nõ eſſe diuiſibiles, aut
C pertranſibiles ad modum aeris & aquæ, comparat eos æri, præcipue inter cetera metalla, quia eo ut plurimum homines ad talia opera utebantur. Et ne forte præſumptuoſe Iob diceret, ſe Dei opera perfecte cognoſcere; irriſorie ſudit dicens, Oſtende nobis quid dicamus illi. quaſi dicat, ſi tu es ita ſapiens quòd omnia Dei opera cognoſcas, & quòd ſuper his etiam poſsis diſputare cum eo, doceas nos ut poſsimus ei reſpondere: & neceſsitatem oſtendit ſubdens, Nos quidem inuoluimur tenebris. quaſi dicat, multum indigeremus quòd prædicta nobis oſtenderes, quia
D nos ea penitus ignoramus. & quia ipſe multa de effectibus diuinis locutus fuerat, ne hoc ei ad præſumptionem imputaretur, quaſi ipſe æſtimaret ſe prædicta perfecte cognoſcere, ad hoc excludendum ſubdit, Quis narrabit ei quæ loquor? quaſi dicat, hæc quæ de effectibus eius locutus ſum, nullus ſufficienter narrare poteſt, prout conuenit ei, ſecundum

cundum excellentiam.ſcilicet ſuæ uirtutis. & ſi quis in tan E
tã præſumptionẽ erigeretur, ut ſufficienter de eo loqui ſe
æſtimaret, ex hoc ipſo ſibi periculum immineret: unde ſub
dit, Etiam ſi locutus fuerit homo. quaſi uolens diuinos ef
fectus comprehẽdere. Deuorabitur quaſi abſorptus. a ma
gnitudine materiæ de qua loquitur, ſecundũ illud Prouer.
25. Qui perſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur a gloria.
uel poteſt aliter intelligi, ut ſit ſenſus, non ſolum homo nõ
poteſt ſufficienter, & conuenienter enarrare diuinos ef-
fectus, ſed etiam ſi ipſe Deus eos locutus fuerit homini, ſci
licet reuelando, homo deuorabitur, quaſi tantam rem ca F
pere non ualens. unde dicitur Io. 16. Multa habeo uobis di
cere quæ non poteſtis portare modo. & Deuter. 5. di-
citur. Quid eſt omnis caro, ut audiat uocem Dei uiuẽtis?
Sed ne aliquis crederet quòd cognitio ueritatis diuinæ in
perpetuum eſſet homini ſubtrahenda, ad hoc excludendũ
ſubdit, At nunc. ideſt in præſenti tempore. Non uident.
ſcilicet homines. Lucem. ideſt claritatem diuinæ cogni-
tionis. Amico tamen Dei anunciatur quòd ad eam quan-
doque poſsit aſcendere, ut ſupra dictum eſt. & ad hoc ſimi
litudinem inducit dicens, Subito aer cogetur in nubes. pro G
pter congregationẽ uaporum ab auſtro, & ex hoc redditur
aer tenebroſus. ſed huius tenebræ poſt modum tranſeunt
nubibus fugatis. unde ſubdit, Et uentus tranſiens. ſcilicet
aquilo. Fugabit eas. quaſi dicat, per hunc modum, licet
nunc tenebris inuoluatur: tamen ſuperueniente morte,
quæ eſt quaſi quidam tranſitus uenti, prædictæ tenebræ fu
gabuntur. Contingit autem quandoque quòd in aliquo lo
co tenebroſo aliquid fulgidũ inuenitur: ſicut pars ſeptẽ-
trionalis tenebroſa dicitur propter elongationem eius a
ſole, & tamen in ſeptentrionalibus regionibus multum au H
ri inuenitur, quod eſt inter cetera metalla fulgidius, & hoc
ideo, quia calore propter circunſtans aeris frigus recur-
rente ad interiora uiſcera terræ, efficacius ibi operatur ad
auri generationem. & hoc eſt quod ſubdit, Ab aquilone au
rum ueniet. quaſi dicat, in regione aquilonari aurum ma-
gis

A gis abundat. & ſicut in tenebris ſeptentrionis inuenitur fulgor auri, ita etiam inter tenebras ignorantiæ huiuſmodi uitæ inuenitur aliqua licet obſcura refulgētia diuinæ cognitionis: unde ſubdit, Et a Deo formidoloſa laudatio. Si enim nihil diuinæ lucis in nobis fulgeret, nullatenus eum laudare poſſemus. rurſus ſi fulgeret nobis diuina ueritas manifeſte, ſicut in meridie, eum ſecure laudaremus: ſed quia in terra cum quadam obſcuritate nobis aliquid de diuina luce fulget, cum formidine ipſum laudamus: ſicut cū formidine homo facit illud quod ſcit ſe perfecte facere nō
B poſſe: unde ſubdit, Digne eum inuenire non poſſumus. ut ſcilicet per noſtram inuentionem perueniamus ad eum cognoſcendum ſicuti eſt: quod quidem ex eius excellentia contingit: unde ſubdit, Magnus fortitudine. quia ſcilicet eius uirtus in infinitum excedit omnes effectus ſuos: unde ex eis digne inueniri nō poteſt. Et ne credatur propter uirtutis magnitudinē ſola uiolētia uti in hominum gubernatione, ſubdit, Et iudicio. ſcilicet magnus eſt, quia ſcilicet incomprehenſibilia ſunt iudicia eius: nec hoc propter iuſtitiæ defectum, ſed propter excellentem iuſtitiam: un-
C de ſubdit, Et iuſtitia. ſcilicet magnus eſt. & propter ſuam magnitudinem, nec mente cogitare, nec ore ſufficienter de eo loqui poſſumus: unde ſubdit, Et enarrari nō poteſt. ſcilicet digne ab homine. & hæc eſt cauſa, quare eſt eius laudatio formidoloſa: unde ſubdit, Non timebunt eum uiri. ſcilicet quantuncunque fortes propter fortitudinis magnitudinem. Et non audebunt contemplari. ſcilicet præſumentes ad plenum cognoſcere. Omnes qui ſibi uidentur eſſe ſapientes. & hoc ſignanter dicit, quia ſapientia hominis, quantacunque ei, uel aliis uideatur, diuinæ ſapientiæ
D comparata quaſi nihil eſt. Eſt autem conſiderandum ex præmiſsis Eliu uerbis, quòd partim cum Iob conueniebat, partim cum amicis eius. in hoc enim conueniebat cū Iob, quòd credebat remunerationem bonorum futuram poſt hanc uitam, & punitionem malorum. cum amicis autē Iob conueniebat in hoc quòd credebat omnes aduerſitates præſentis

præſentis uitæ, pro peccatis prouenire: de quibus ſi quis pæniteat, ad proſperitatem redibit. conueniebat etiam cũ amicis Iob, quantum ad perſonam ipſius Iob, quia putabat eum pro peccato punitum, & quòd iuſtitia quæ in eo primitus fundabatur, ſeu uidebatur, fuerit ſimulata. praue etiam uerba Iob accipiebat, ſicut & alii. Circa proſperitatem autem malorum in hoc mundo, ſolus tangit hanc cauſam, quòd proſperantur pro peccatis aliorum. Similiter etiam ſolus manifeſte tangere uidetur, angelos eſſe medios inter Deum & homines. Iob autem uerbis eius nõ reſpondet, primo quidem, quia in principalibus dogmatibus cum eo concordabat, in quibus amici eius errabant, quos ſupra xiii. uocauerat peruerſorum dogmatum cultores. quid autem de ſua perſona ſentiret Eliu, non tantum cura erat ei, quòd propter hoc cum Eliu uellet contendere: præſertim quòd puritatem conſcientiæ ſuæ non aliter quã ſupra, poterat probare, ſcilicet diuino teſtimonio. Secundo quia ex iuuenili quadam præſumptione more contentioſorum, Iob imponebat uerba, quæ non dixerat, uel quæ aliter dixerat quàm ipſe acceperit. & ideo ut ſe a contentionibus ſepararet, decreuit magis eſſe ſilendum, & diuino iudicio committendum.

CAP. XXXVIII. LECTIO I.

RESPONDENS autem Dominus Iob de turbine, dixit. Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis? Accinge ſicut uir lumbos tuos, interrogabo te, & reſponde mihi. Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi ſi habes intelligentiam. Quis poſuit menſuras eius ſi noſti? uel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? aut quis demiſit lapidem angularem eius, Cum me laudarent ſimul aſtra matutina & iubilarent omnes filii Dei? Quis concluſit oſtiis mare

A quando erumpebat quaſi de uulua procedens, Cum pó
nerem nubem ueſtimentum eius, & caligine illud quā
ſi pannis infantiæ obuoluerem? Circundedi illud termi
nis meis: et poſui uectem, & oſtia: Et dixi, uſque huc
uenies,& nõ procedes amplius, & hic cõfringes tumen
tes fluctus tuos. Nunquid poſt ortum tuum præcepiſti
diluculo: & oſtendiſti auroræ locum ſuum?

PRAEMISSA diſputatione Iob & amicorum eius de
prouidentia diuina, dum Eliu ſibi uices determinantis aſ-
B ſumpſerat, in quibuſdam redarguens Iob, in quibuſdã au-
tem amicos ipſius: ſed quia humana ſapientia non ſufficit
ad ueritatem diuinæ prouidentiæ comprehendendam, ne-
ceſſariũ fuit ut prædicta diſputatio diuina auctoritate ter-
minaretur: ſed quia Iob circa diuinam prouidentiam re-
cte ſentiebat, in modo autem loquendi exceſſerat intantũ,
quòd malorum cordibus exinde ſcandalum proueniret;
dum putabant eum Deo debitam reuerentiam non exhi-
bere: ideo Dominus tanquam quæſtionis determinator,
& amicos Iob redarguit ex hoc quòd non recte ſentiebãt,
C & ipſum Iob de inordinato modo loquendi, & Eliu de in-
conuenienti determinatione: unde dicitur, Reſpondens
autẽ Dominus Iob. quia.ſ. propter eum iſta reſponſio fie-
bat, quamuis non fuerit ipſe immediate ante locutus. mo
dum autẽ reſpõdendi oſtendit ſubdens, De turbine. quod
quidem poteſt ad litteram intelligi, ut dicatur formatam
eſſe uocem Dei miraculoſè in aere cum quadam aeris tur-
batione, ſicut in monte Synai factum legitur Exo. 20. uel
ſicut ad Chriſtum uox facta eſt, quando quidam dixerunt
tonitruum factum eſſe, ut legitur Io. 12. uel poteſt intelli-
D gi ut ſit metaphorice dictum, ut hæc reſponſio dicta ſit in-
ſpiratio interior diuinitus facta ipſi Iob: & ſic dicitur Do-
minus ei de turbine reſpondiſſe, tum propter turbationẽ
quam adhuc patiebatur, tum etiam propter turbinis ob-
ſcuritatem; quia ſcilicet diuinam inſpirationem in hac ui-
ta non poſſumus clare percipere, ſed cum quadam obum-

bratione ſenſibilium ſimilitudinum, ut Diony. dicit 1. cap. E
cæleſtis Hierarchiæ. et hoc etiam ſignificauit Dominus ſu-
pra, ſi de turbine corporali uocẽ ſuam ſenſibiliter fecit au-
diri. Determinata autẽ diſputatione quaſi per ſententiam
iudicii, nihil ultra reſtat dicendũ, niſi determinationis ſen
tẽtia reprobetur: & ideo Dominus primo improbauit de
terminationem diſputationis, quã Eliu fecerat. improbat
autem quia ueras ſententias quas propoſuerat, inuoluerat
multis falſis & friuolis uerbis, unde ſequitur, Dixit, quis
eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis? ſenten
tias quidem Eliu dixerat arguendo Iob de hoc, quòd dixe F
rat ſe uelle diſputare cum Deo: & de hoc quòd intantum ſe
iuſtum dixerat, quod quaſi uidebatur iuſtitiæ diuini iudi-
cii derogare. Sed iſtas ſentẽtias inuoluerat multis præſum
ptuoſis & etiam falſis ſermonibus, ut ex ſupra dictis patet:
qui hic dicuntur ſermones imperiti, quia omnis inordina
tio ex defectu rationis procedere uidetur. ſic ergo exclu-
ſa determinatione Eliu Dominus ipſe incipit determinare
diſputationem. et primo excitat Iob ad attendendum, cũ
dicit, Accinge ſicut uir lumbos tuos, quod metaphorice
dicitur. Homines enim ſolent lumbos præcingere ad hoc G
quòd ſint prompti ad iter, uel ad quamlibet actionem. un-
de uolebat eum Dominus eſſe promptum ad conſiderandũ
quæ ei dicebantur, remotis quibuslibet impedimentis: un
de ſignanter de præcinctione lumborum facit mentionem,
quia per lumbos uoluptas carnalis intelligitur, quæ præci
pue impedit ſpiritalem auditum: ſecundum illud Eſa. 28.
Quem docebit ſcientiam: & quem intelligere faciet audi-
tum? ablactatos a lacte, auulſos ab uberibus. Primo autẽ
incipit in ſua determinatione Iob arguere de hoc quòd
præſumptuoſe uidebatur eſſe locutus, dum Deum ad diſpu H
tandum prouocaret. Et quia ſupra xiii. uidetur Deo de-
diſſe duorum optionẽ, cum dixit. Voca me, & ego reſpon
debo tibi: aut certe loquar, & tu reſponde mihi: quia Iob
iam ſatis locutus fuerat, Deus quaſi alteram partem elegit
cum ſubdit, Interrogabo te, reſponde mihi. quæ quidem

A interrogatio Dei non eſt ut addiſcat, ſed ut hominem de ſua ignorantia conuincat. interrogat autem ipſum de ſuis effectibus, quæ humanis ſenſibus præſto ſunt: quos cũ homo ignorare oſtenditur, multo magis cõuincitur ſublimiorum ſcientiam non habere. Inter alios autem ſenſibiles effectus, incipit interrogare de principalibus partibus mundi, inter quas terra eſt nobis notior utpote propinquior: de qua interrogare incipiens, dicit, Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? recte fundamento terram comparat: quia ſicut fundamentum eſt infima ædificii pars, ita
B etiam terra eſt infimum corpus, quod ſubiacet omnibus. et quia terra eſt præcipue materia humani corporis; materia autem tempore præcedit id, quod ex ea fit, & multo magis ratio artificis qui materiam cõdidit; ideo ſignanter dicit, Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? ac ſi dicat, cognoſcere rationem fundationis terræ non potes, quia cum terra fundata eſt, nondum eras in rerum natura. Eſt autem conſiderandum quòd quidam antiquorum ſitum terræ & aliorum elementorum non attribuebant alicui rationi ordinanti, ſed neceſsitati materiæ, ſecundum quòd
C grauia leuibus ſuccedunt. ut autẽ hæc opinio excludatur, Dominus conſequenter comparat fundationem terræ fundationi ædificii, quæ fit ſecundum ædificatoris rationes: & ſimiliter fundatio terræ eſt facta ſecundum prouidentiam diuinam, quam humana intelligentia comprehendere nõ ualet. & hoc ſignat cum ſubdit, Indica mihi ſi habes intelligentiam. quaſi dicat, ideo horum rationẽ indicare non potes, quia ad hæc capienda intelligentia tua non ſufficit. Eſt autem conſiderandum quòd artifex in ædificii fundatione quattuor diſponit: primo quidem quantũ debeat eſſe fun-
D damẽtum: & ſimiliter diuina ratione diſpoſitum eſt; quòd tanta debeat eſſe quantitas terræ & non maior, uel minor: & quãtum ad hoc ſubdit, Quis poſuit menſuras eius? ſcilicet ſecundum omnes dimenſiones. et ſignanter dicit, Poſuit. non enim ſpecies terræ ex neceſsitate talem quantitatem requirit, ſed hæc quantitas eſt terræ impoſita ex ſola

ratione diuina quã homo recognoſcere non poteſt: & ideo B
ſubdit, Si noſti. quia ſcilicet hæc homo nec noſcere nec indicare poteſt. Secundo artifex per ſuam rationem diſponit determinatum ſitum fundamenti, quem comprehendit per extenſionem lineæ menſuralis: unde ſubdit, Vel quis tetendit ſuper eam lineam. per quam ſcilicet ſignificatur ratio diuinæ diſpoſitionis, deſignans determinatum ſitum terræ in partibus uniuerſi. Tertio excogitata quantitate fundamenti, & ubi collocandũ ſit, diſponit artifex in quo poſſit fundamentum firmiter collocari: & quantum ad hoc ſubdit, Super quo baſes illius. ſcilicet terræ fundatæ ſunt, F
quia firmata eſt ſuper centrum mundi. Quarto autem prædictis tribus excogitatis artifex iam incipit iacere lapides in fundamentum, et primo lapidem angularem, ad quem diuerſi parietes congregantur: & quantum ad hoc ſubdit, Aut quis demiſit. ideſt deorſum miſit. Lapidem angularẽ eius. per quem ſcilicet ſignificatur ipſum centrum terræ, cui diuerſæ partes terræ connectuntur. ſolet autem homo fundamentum ædificii collocare proprer neceſſitatem habitationis: ſed ut oſtendatur Deus non ex indigentia fundamenta terræ ieciſſe, ſubiungit, Cum me laudarent ſingu G
la aſtra matutina. quaſi dicat, quamuis adeſſet mihi habitatio cæli, cuius aſtra me laudant: terram tamen fundaui, non ex indigentia famulantium qui eam inhabitarent, ſed ex ſola uoluntate. non autem hic dicitur quaſi cælum prius ſit factum quàm terra, præſertim cum in Gene. legitur, in principio Deum creaſſe cælum & terram. aſtra autẽ de quibus hic fit mentio, leguntur facta fuiſſe quarta die. Sed hoc dicitur ad oſtendendũ quòd ordine naturæ cælum uel aſtra priora ſunt terra, ſicut incorruptibile incorruptibili, & mouens moto. dicit autẽ, Aſtra matutina. ideſt de nouo con H
dita, ſicut apud nos aſtra matutina dicuntur quæ in principio diei ſolent apparere. quòd autem dicuntur aſtra matutina Deũ laudare, poteſt uno modo intelligi materialiter, inquantum ſcilicet propter ſui claritatem & nobilitatem erant materia diuinæ laudis; et ſi nõ hominibus qui adhuc
non

A non erant, ſaltē angelis qui iam erant, ſecundum illos qui dicunt corpora cæleſtia animata, aſtra in ſuæ inſtitutionis initio Deū laudabant, non laude uocali, ſed mentali. quod etiam poteſt referri ad angelos, quorum miniſterio cæleſtia corpora mouentur, ut ſubditur, Et iubilarent omnes filii Dei. referatur ad angelos ſupremæ Hierarchiæ, quos Dionyſius dicit eſſe collocatos in ueſtibulis deitatis: & ideo ſignanter illis tanquam inferioribus laudem, iſtis autem tanquam ſuperioribus attribuit iubilationem, quæ excellentiam quandam laudis importat. Præmiſſo igitur de

B fundatione terræ ſubiungit cōſequenter de aquis, quæ immediate ſuperponuntur terræ. uidetur autem naturalis ordo elementorum requirere, ut aqua ex omni parte circundaret terram, ſicut aer ex omni parte circundat terram & aquam: ſed diuina diſpoſitione factum eſt propter generationem hominum, animalium, & plantarū, ut aliqua pars terræ diſcooperta remaneret ab aquis, Deo ſua uirtute aquas maris ſub certis limitibus retinente: unde ſubdit, Quis concluſit oſtiis mare? ideſt certis terminis. Fuerunt autem aliqui, qui putauerunt per actionem ſolis aliquam

C partem terræ exſiccatam eſſe: ſed Dominus oſtendit à principio ita fuiſſe diſpoſitum ut mare non undique terrā operiret. deſcribit autem productionem maris ſub ſimilitudine natiuitatis rei uiuentis, ſcilicet pueri; quia aqua eſt res maxime formabilis in res uiuas: unde & omnia ſemina generatiua humida ſunt. puer autem primo de utero matris progreditur: & hoc ſignificat cum dicit, Quando erumpebat quaſi de uulua procedens. utitur autem in productione maris uerbo erumpendi, quia ſcilicet propriū eſt aquæ quaſi continue moueri. dicitur autem quaſi de uulua pro-

D cedere; non quòd ortum habuit ex alia materia corporali, ſed quia ex occulto diuinæ prouidentiæ procedebat quaſi ex utero quodam. Secundo autem puer natus induitur: & quātum ad hoc ſubdit, Cum poneret nubem ueſtimentum eius. quia enim nubes ex uaporibus reſolutis ex aqua generantur, conſequens eſt ut in locis maritimis huiuſmodi

nubes magis multiplicentur. Tertio autem puer natus qui E
buſdam faſciis inuoluitur: & quantum ad hoc ſubdit, Et ca
ligine illud, quaſi pannis infantiæ obuoluerem. Et poſſunt
per caliginem deſignari uapores non eleuati nec condenſa
ti in nubes, ſed ſuper maris ſuperficiem, aerem obſcuran
tes: & forte alludit ei quod dicitur Gene. 1. quòd tenebræ
erant ſuper faciem abyſſi. His igitur poſitis quæ pertinent
ad nouam maris productionem, explicat eius concluſio-
nem, ac ſi dicat: quando in aere de nouo factum eſt, Tunc
circundedi illud terminis meis. et uidetur tria ponere per
tinentia ad concluſionem maris. quorum primum ſignatur F
cum dicit, Terminis meis. ideſt a me poſitis. ſecundum ſi-
gnatur cum dicit, Et poſui uectem. tertium eſt, cum di-
cit, Et oſtia. hæc autem tria pertinent ad imperium diui-
næ uirtutis: unde quaſi exponens prædicta ſubdit, Et dixi,
hucuſque uenies. quod pertinet ad rationem terminorũ:
nam terminus eſt ultimus motus. Et nõ procedes amplius.
quod ſcilicet pertinet ad uectem, per quem proceſſus ali-
cuius impeditur. Et hic confringes tumentes fluctus tuos.
quod pertinet ad oſtia quæ ad hoc ponuntur, quòd aliquis
non paſſim egrediatur aut ingrediatur: ſed ſecundum cer- G
tam regulam, ita etiam mare non paſſim tranſgreditur lit
tus, ſed ſecundum quandam menſuram fluctuum intume-
ſcentium. Poſt terram autẽ & aquas ulterius procedit ad
aerem, qui ſecundum aſpectum cælo continuatur. Prima
autem diſpoſitio communis ad totum corpus, quod ſuper-
iacet aquæ & terræ, eſt uariatio noctis & diei, quæ fiunt ſe
cundum motum diuturnum, qui eſt primus motus: & ideo
conſequenter dicit, Nunquid poſt ortum tuum præcepiſti
diluculo? quaſi dicat, Nunquid ex præcepto tuo alternan-
tur nox, et dies ſuper terram. diluculum enim eſt quoddã H
confinium diei & noctis; & ſignanter dicit, Nunquid poſt
ortum tuum. ſicut & ſupra quando de terra loquebatur di
xerat, Vbi eras. quia ſicut terra eſt principaliter materia-
le principium hominis, ita etiam ſupremum cælum quod
ſuo motu uariat diem & noctem, eſt principale principium
humani

A humani corporis inter cauſas corporales. Eſt autem conſiderandum quòd claritas diluculi, ſiue auroræ diuerſificatur ſecundum diuerſas partes eleuationis ſignorum, quæ ſol perambulat: quia quando eſt in ſigno uelocis aſcenſionis, in quo ſcilicet cito oritur, parum durat aurora: quando autem eſt in ſigno tardæ aſcenſionis, amplius durat, & eſt determinata menſura loci, ex quo ſole ibi exiſtente incipit claritas diluculi apparere: & hoc eſt quod ſubdit, Oſtendiſti auroræ locũ ſuum. quaſi dicat, nunquid tu diſpenſaſti loca in cælo, ex quibus aurora illuceſcat? quaſi di

B cat non: & ex his omnibus datur intelligi quòd tua ratio deficit a comprehenſione diuinorum operum. unde patet quòd tu non es idoneus ad diſputandum cum Deo.

LECTIO II.

NVNQVID tenuiſti concutiens extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea? Reſtituetur ut lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut ueſtimentum, Auferetur ab impiis lux ſua, & brachium excelſum con

C fringetur. Nunquid ingreſſus es profundum maris, & in nouiſſimis abyſſi deambulaſti? Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa uidiſti? Nunquid conſideraſti latitudinem terræ? indica mihi ſi noſti omnia, In qua uia lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit: Vt ducas unumquodque ad terminos ſuos, & intelligas ſemitas domus eius. Sciebas tunc quòd naſciturus eſſes, & numerum dierum tuorum noueras? Nunquid ingreſſus es theſauros niuis: aut theſauros

D grandinis aſpexiſti, Quæ præparaui in tempus hoſtis, in die pugnæ & belli? Per quam uiam ſpargitur lux: diuiditur æſtus ſuper terram? Quis dedit uehementiſſimo imbri curſum, & uiam ſonantis tonitrui, Vt plueret ſuper terram abſque homine in deſerto, ubi nullus mor

talium

talium commoratur. Vt impleret inuiam & deſolatã, E
& produceret herbas uirentes? Quis eſt pluuiæ pater, uel quis genuit ſtillas roris? De cuius utero egreſſa eſt glacies? & gelu de cælo quis genuit? In ſimilitudinem lapidis quæ durantur, & ſuperficies abyſſi conſtringitur. Nunquid cõiungere ualebis micantes ſtellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris diſſipare? Nunquid producis luciferum in tempore ſuo, & heſperum ſuper fines terræ conſurgere facis? Nunquid noſti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra? Nunquid eleuabis F
in nebula uocẽ tuam, & impetus aquarum operiet te? Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, adſumus.

POSTQVAM Dominus connumerauit principales partes creaturæ corporalis, ſcilicet terram, mare, & cælum; hic incipit proſequi mirabilia diuinorum operum, quæ in diſpoſitione prædictarum trium partium mundi apparent, & incipit a terra in qua præcipue admirandum apparet, quod accidit circa terræ motum, de quo metaphori G
ce loquitur ad ſimilitudinem hominis, qui tenens corpus aliquod, concutit ipſum: unde dicit, Nunquid tenuiſti. ideſt uirtute tua comprehendiſti. Concutiens extrema terræ. quod non eſt ſic intelligendum, quòd tota terra ſimul concutiatur in terræ motu, ſed quia aliquæ extremitates terræ concutiuntur. omnia uero quæ accidunt in corporali creatura, in utilitatem hominum redundant: terræ motus autem & alia huiuſmodi utilia ſunt ad hoc, quòd homines territi, a peccatis deſiſtant: unde ſubdit, Et excuſsiſti impios ab ea. & loquitur ad ſimilitudinẽ hominis qui con- H
cutit ueſtimentum, ut ex eo excutiat puluerem ſeu tineã: ita etiam Deus uidetur concutere terram, ut excutiat peccatores ex ea quandoque quidem per mortem, quandoq; autem per emendationem uitæ. Solet autem in terræ momotu contingere quòd aliqua aperta recluduntur; ſicut

pariectes

A parietes, uel aliquid huiuſmodi: & quantum ad hoc ſubdit, Reſtituetur ut lutum ſignaculum. lutum enim quando diuiditur, de facili ad eandem diſpoſitionem reintegratur: ita etiam aliquod ſignaculum; puta in pariete uel in quocunque aliquo huiuſmodi, quod uidebatur immutatū per apertionem parietis, quandoque diuina uirtute reſtituitur in priſtinum ſtatum. contingit etiam quandoque quòd turres et arbores & alia huiuſmodi per terræ motū concutiantur, & non cadunt: & quantū ad hoc ſubdit, Et ſtabit ſicut ueſtimentum. quod ſcilicet ſi concutiatur, priſtinam B integritatem non perdit. Contingit autem quandoque e contrario, quòd homines uel abſorpti terræ, uel etiam oppreſsi parietibus per motum terræ cadentibus moriuntur: & quantum ad hoc ſubdit, Aufertur ab impiis lux ſua. per mortem. Contingit etiam quandoque quòd munitiones, & turres fortiſsimæ per terræ motū deiiciuntur, & quantū ad hoc ſubdit, Et brachiū excelſum confringetur. id eſt aliqua fortiſsima munitio, uel aliquis potens amicus in quo homo confidit ſicut in ſuo brachio. His igitur præmiſsis de terræ motu, & de effectibus eius procedit ad diſpoſitio C nem medii elementi, ſcilicet maris, in quo hominibus uidentur occulta & mirabilia, primo quidem ea quæ ſunt in profundo maris, puta piſcium diſpoſitiones in mari uiuentium, & quantum ad hoc dicit, Nunquid ingreſſus es profundum maris? ut ſcilicet cognoſceres animalia quæ in eo latent. Aliud autem quod in mari uidetur occultum & admirandum, eſt diſpoſitio terræ ſub aquis maris exiſtentis: & quantum ad hoc ſubdit, Et in nouiſsimis abyſsi deambulaſti. id eſt in infimis eius partibus. poſt diſpoſitionem autem terræ & maris procedit ad diſpoſitionem cæli: ſub quo D etiam continetur aer: & in hoc latius immoratur propter multa mirabilia quæ in eo apparent. Et primo incipit a diſpoſitione lucis & tenebrarum, quæ communiter reſpicit totum ſuperius corpus. Eſt autem conſiderandum quòd corpora cæleſtia per lucē ſuam agunt in iſta inferiora, eò quòd lux eſt quaſi qualitas actiua cæleſtium corporum, ſi-

cut calor, & frigus elementorum: & ideo effectus cæleſtiũ E
corporum in iſtis inferioribus coniungit cum conſideratione lucis & tenebrarum. Inter alios autem effectus cæleſtium corporum in iſtis inferioribus, cõmunior eſt generatio et corruptio: & ab hoc incipit dicens, Nunquid apertę ſunt portæ tibi mortis? mors enim eſt corruptio corporis uiuentis; & ſic proprie ad hominẽ pertinet, cui præſens ſermo dirigitur: portæ autem mortis ſunt cauſæ corruptionis quantum ad uirtutes cæleſtium corporum, per quas primo proceditur ad talem effectum. eſt autem difficillimum cognoſcere, quis ſit periodus uitæ & permanentiæ F
cuiuſlibet rei: & ideo portæ mortis nobis apertæ non ſunt, quia non poſſumus in corporibus cæleſtibus cognoſcere propriam cauſam corruptionis cuiuſcunque rei: morti autem competit ratio tenebrarum, tum quia per mortem homo priuatur corporali uiſu, cuius cognitio eſt per lumen, tum etiam quia poſt mortem homo in obliuionem quaſi in tenebras quaſdam uadit: & ideo ſubdit, Et oſtia tenebroſa uidiſti. ut intelligatur idẽ appellare oſtia tenebroſa propter proprietatem mortis, quod prius appellauerat portas mortis. uel hoc quod dicit, Oſtia tenebroſa, poteſt referri ad alium effectum cæleſtium corporum, qui eſt obtenebratio aeris: ut ſic hoc quod dixit de portis mortis, referatur ad ſola uiuentia corpora: quod autem dixit de oſtiis tenebroſis, ad corpora perſpicua. ſubdit autem de diuerſitate caloris & frigoris circa terram dicens, Nunquid conſideraſti latitudinem terræ. ubi conſiderandum eſt, quòd longitudo terræ ſecundum aſtrologos attenditur ſecundũ progreſſum ab oriente in occidentem. latitudo autem eius attẽditur a meridie in ſeptentrionem, eo quòd in alia qualibet re maior dimenſio uocatur longitudo, minor autem H
dimenſio uocatur latitudo. Eſt autem experimento probatum, quòd dimenſio terræ a nobis habitatæ, maior eſt ab oriente uſque ad occidentem, quàm a meridie uſque in ſeptentrionem: unde latitudo terræ accipitur ſecundum progreſſum a meridie uſque in ſeptentrionem. in quo quidem

A dem progreſſu eſt diuerſitas caloris & frigoris, quia quanto magis appropinquatur a meridie in noſtro habitabili, tanto locus calidior eſt propter ſolis propinquitatem. nn de quod de latitudine terræ dicitur, poteſt referri ad diuerſitatem locorum calidorũ & frigidorum. His ergo præmiſſis quæ pertinent ad effectus cæleſtis lucis in his inferioribus, facit mentionem de ipſa luce cum ſubdit, Indica mihi ſi noſti omnia. ut ſcilicet ſis idoneus ad diſputandum cũ Deo, qui omnia nouit. In qua uia lux habitat. ubi conſiderandum eſt quòd lux in luminaribus mundi inuenitur;
B quæ propter hoc luminaria dicuntur, quia ſunt luminis uaſa, ſed quia uia ad motum refertur, quomodo de uia, in qua lux habitet, refertur ad luminarium motum. Excedit autẽ humanam cognitionẽ qualiter luminaria moueãtur: quod oſtenditur ex diuerſis opinionibus hominum circa motus eorum; dum quidam aſſerunt ea moueri per excentros & epiciclos, quidam autem per motum diuerſarum ſphærarum: & ſicut lux ex motu luminarium cauſatur prout in ſuperiori hemiſperio mouentur, ita etiam tenebræ procedunt ex motu eorum prout mouentur iu hemiſperio inferiori:
C quod etiam habet eandem difficultatẽ: unde ſubdit, Et tenebrarum quis locus ſit. non poteſt autẽ perfecte menſurari motus alicuius corporis, niſi uia, per quam ambulat, cognoſcatur: quia magnitudo menſuratur motu, & motus magnitudine, ut dicit philoſophus in 4. phyſicorũ. & ideò quia per certitudinem uia motus luminarium cognoſci nõ poteſt ab homine, conſequens eſt quòd nec menſura motuum eorum perfecte ſciri poſsit: unde ſubdit, Vt ducas unumquodque. ſcilicet lucem, & tenebras. Ad terminos ſuos. oſtendendo ſcilicet rationem apertionis & occulta-
D tionis uniuſcuiuſque luminarium quantum ad principium & finem, & etiam quantum ad medium: ad quod pertinet quod ſubdit, Et intelligas ſemitas eius domus, ſcilicet lucis. quando enim in meridie circa ſummum cæli mouetur; tunc quaſi perambulat ſemitas domus ſuæ: termini autem eius ſunt apud ortum & occaſum: ſecundum autem motũ

cæleſtium corporum menſurantur durationes inferiorum E
corporum, & tempora generationis, & corruptionis, ut Dionyſius dicit 4. capitulo de diuinis nominibus: & ideo ignoratis illis cauſis conſequens eſt ut hi effectus ignorentur: & ideo ſubdit, Sciebas tunc quòd naſciturus eſſes? quaſi dicat, nunquid præcognoſcere potuiſti per cõſiderationem motus cæli, tempus tuæ natiuitatis? & tu quidem hoc non potuiſti, quia antequam naſcereris non eras: ſed nec alius homo hoc præcognoſcere potuit propter debilitatẽ cognitionis humanæ. loquitur enim Dominus ad Iob in
perſona omnium hominum, & ſicut nõ potuiſti præcogno F
ſcere tempus natiuitatis tuæ, ita non potes præcognoſcere terminum uitæ tuæ. unde ſubdit, Et numerum dierum tuorum noueras. quaſi dicat, cognoſcere hoc non poteras ex computatione cæleſtium motuum, quorum terminum & certam menſuram ignoras. His autem præpoſitis quæ pertinent ad immutationem lucis & tenebrarum, procedit ad diuerſas immutationes aeris, ſecundum quòd aer uariatur per tempeſtatẽ & ſerenitatem: & incipit a niue & grandine dicens, Nunquid ingreſſus es theſauros niuis
aut theſauros grandinis aſpexiſti? theſauros niuis & gran- G
dinis uocat uapores ſurſum eleuatos, ex quibus niues & grandines generantur: ſed quia grandines groſsioris ſubſtantiæ ſunt, & in loco multo magis propinquo nobis generantur, frigore ad interiora nubis expulſo a circunſtante calore; ideo circa grandines facit mentionem de uiſu, quia magis uiſui ſubiici poſſunt: circa niues autem de ingreſſu; quia magis propter eorum tenuitatem poſſunt penetrari. huiuſmodi autem quandoque Deus utitur ad hominum correctionem, ſicut ſupra xxxvi: habitum eſt:
per hoc iudicat populos, unde ſubdit, Quæ præparaui in H
tempus hoſtis. ideſt in tempus quo eſt ultio ſumenda de hoſtibus, cõtra quos Deus utitur his quaſi bellicis armis: unde ſubdit, In diem pugnæ. ideſt actualis conflictus. Et belli, ideſt guerræ, in qua fit præparatio ad pugnam. finita autẽ tempeſtate niuis & grandinis ſubſequitur ſerenitas, in qua claritas

A claritas & calor aeris præparantur: unde ſubdit, Per quam uiam ſpargitur lux. quod pertinet ad claritatem. Diuiditur æſtus ſuper terram. quod pertinet ad calorem. Vbi conſiderandum eſt quòd ſupra, ubi de luce loquebatur, quantum ad ipſa luminaria in quibus habitat, fecit mentionem ſolum de uia eius: quia ſcilicet lux per motum luminariũ uiam ſuam peragit, ſiue ſit tempeſtas, ſiue ſerenitas: ſed ad nos ex ea non peruenit claritas & calor, niſi ceſſante tempeſtate. Non autem ſenſibiliter diuerſificatur claritatis intenſio in diuerſis terris, cum aer fuerit ſerenus. ſenſibiliter

B ter autem diuerſificatur intenſio caloris: & ideo lucem ſpargi dixit, quaſi indifferenter effuſam: æſtum autem diuidi quaſi pro diuerſitate locorum diuerſimode diſtributum. Conſequenter autem procedit ad effectus quoſdam uentorum in aere, ex quibus dum pluuia impellitur, cauſatur imber: unde dicit. Quis dedit uehemẽtiſsimo imbri curſum? eſt enim uehementia imbris curſus ex forti impulſu uentorum, quos diuina uirtus producit. Similiter autem dum ex uentis nubes impelluntur, cauſatur ſonus tonitrui, propter quod non auditur huiuſmodi ſonus in uno

C loco, ſcilicet quaſi alicuius corporis trãſeuntis, unde ſubdit, Et uiam ſonantis tonitrui. ſubdit autem rationẽ quare pluuiæ & nubes a uentis impellantur, cum dicit, Vt plueret ſuper terram abſque homine in deſerto. quod ſcilicet habitari non poteſt propter terræ ariditatem: uapores autem pluuioſi eleuantur maxime ex locis humidis: unde ſi nubes & pluuiæ non impellerentur a uentis, ſequeretur quòd nunquam in locis ſiccis plueret. Contingit autem quandoque quod aliqua loca humana induſtria irrigantur. ideſt ceſſantibus pluuiis: ſed hoc ibi accidere

D non poteſt: unde ſubdit, Vbi nullus mortalium commoratur. & ſic illi terræ per humanam induſtriam prouideri non poteſt: & propter hoc Deus ordinauit ut uentis impellerentur nubes & pluuiæ, ut etiam in locis deſertis plueret: unde ſubdit, Vt impleret. ſcilicet pluuiis. Inuiam. ideſt terram, per quam nec tranſire poteſt homo. Et deſolatam.

latam. ideſt deſtitutam humana procuratione. & ſic ſola E
procuratione diuina produceret herbas uirentes. ſcilicet ad decorem terræ, & ad paſtum animalium ſilueſtrium, quæ etiam diuina prouidentia procurantur. Conſequenter autem facit mentionem de pluuiis absque uento, cum dicit, Quis eſt pluuiæ pater, ideſt efficiens cauſa non ex neceſsitate, ſed ex ordine prouidentiæ, quæ cõuenit patri: a Deo enim mouetur ſol & alia cæleſtia corpora, quæ ſunt proxima cauſa efficiens generationis pluuiarum. ros autem ex eadem cauſa generatur, ex qua & pluuia: nec differt niſi ſecundum multitudinem & paucitatem materiæ. unde dicit, F
Vel qui genuit ſtillas roris. ſignanter ſtillas nominat, ad deſignandum paruitatem guttarum. Eſt autem conſiderandum quòd ſicut pluuiæ congelatæ fiunt niues; ita ros cõgelatus eſt pruina: unde ſubdit, De cuius utero eſt glacies. ubi notandum, quòd glaciei cauſa eſt frigus: quæ eſt qualitas femina. pluuiarum autem & roris cauſa eſt calor reſoluens, & non permittens congelari uaporem. calor autem eſt qualitas maſculina: & ideo ſignanter circa generationẽ pluuiæ & roris uſus eſt nomine patris, circa generationem autem glaciei uſus eſt nomine uteri, qui pertinet ad ma- G
trem. Ex frigore autem duplex glacies cauſatur, una quidem in aere, quod pertinet ad pluuiam de cælo cadentem: unde ſubdit, Et gelu de cælo quis genuit? quod adhuc attribuit patri: quia non apparet tanta uis frigoris in pruina, ſicut in ulteriori glacie. alia uero eſt glacies, quæ generatur in inferioribus aquis in qua maior uis frigoris apparet. unde ſubdit, In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur. ſcilicet per uehemens frigus in glaciem condenſatæ: & hoc quandoque intantum procedit, quòd in frigidisſimis terris etiã maria cõgelantur. & hoc eſt quod ſubditur, Et ſuperficies H
abyſsi conſtringitur. ſcilicet aqua quæ eſt in eius ſuperficie per frigus condenſata: non autem frigus aeris irrumpere poteſt uſque ad maris profundum. His ergo enarratis de uariis mutationibus aeris, procedit ulterius ad immutabiles immutationes cæleſtium corporũ. circa quæ primo in ſtel
lis

A lis fixis conſideratur immobilitas figuræ: quia quælibet ea rum conſeruat ſitũ ſuũ, ita quòd una alteri non appropinquat magis uel minus: & hoc præcipue apparet in ſtellis ui cinis, quæ nunquã cõiunguntur. unde ſubdit, Nunquid cõiungere ualebis micãtes ſtellas pleiades. ſtellæ pleiades dicuntur quædã ſtellæ quæ lucent in capite Tauri: quarum ſex apparent ualde propinquæ, ſeptima autẽ eſt obſcurior. Secundo conſideratur in cæleſtibus corporibus uniformitas primi motus quo reuoluitur totum cælum & omnes ſtellæ in eo, ſemel in die & nocte ſuper polos mundi: hic autem B motus ſenſibilius percipitur ex ſtellis propinquis polo ſeptentrionali, quæ ſunt nobis perpetuæ apparẽtiæ propter eleuationem poli ſuper noſtrum orizontẽ: inter quas ſtellas uocatur maxime conſtellatio arcturi, qui eſt urſa maior, cuius ſtellæ manifeſte apparent uniformiter moueri in gyro circa polum mundi; & quantum ad hoc ſubdit, Aut gyrũm arcturi poteris diſſipare. ut ſcilicet non circumeat polum. Tertio admirabilis apparet in cæleſtibus corporibus motus planetarum: in quo cum ſit omnino uniformis quædam planetarũ uarietas, ad ſenſum uidetur & hoc maxime C deprehẽdi poteſt in ſtella Veneris, quæ quandoq; oritur an te ſolem, & tunc uocatur lucifer: quandoque autem occi dit poſt ſolem, & tunc uocatur heſperus. Manifeſtũ eſt autẽ quòd ſtellæ quæ ſemper ſunt tardioris motus quàm ſol, incipiunt primo apparere in mane ante ortũ ſolis, eo quòd ſol proprio ſuo motu, quò mouetur ab occidente in orien tem, deſerit eas, ſicut patet in Saturno, Ioue, & Marte. Luna autem quæ habet ueclociorem motum quàm ſol, ſemper incipit apparere in ſero, quaſi deſerens ſolem, præcedens ipſum uerſus orientem. Venus autem & Mercu- D rius quandoque incipiunt apparere de mane, quandoque autem de ſero. ſed de Mercurio quia raro uidetur, & eſt paruæ quantitatis, non ita eſt manifeſtum: in Venere autem clarius apparet. unde manifeſtũ eſt quòd quandoque habet ueclociorem motum quàm ſol, quandoque tardiorẽ, ex quo manifeſte apparet uarietas in motu planetarum: & ad hoc

ad hoc deſignandũ ſubdit, Nunquid produces luciferum. E
ideſt Venerem mane apparentem. In tempore ſuo. ideſt in determinato tempore: quia hæc diuerſitas ſemper in eo contingit. Et heſperum. ideſt eandem Venerem ſero apparentem. Super filios terræ conſurgere facis. et notandum eſt, quòd per hoc quod dicit, Conſurgere & producere facis. deſignatur noua apparitio ſtellæ. Quarto autem admirabilis uidetur in cæleſtibus corporibus ordo ſitus & motus ipſorum: unde dicit, Nunquid noſti ordinem cæli. qui ſcilicet ab homine comprehendi non poteſt. Quintum autem admirabile, eſt diſpoſitio inferiorum corporũ ſecun- F
dum ſuperiora: & quantum ad hoc ſubdit, Et pones rationem eius in terra. ut ſcilicet cognoſcas effectus proprios ſingularum cauſarum cæleſtium corporum. Prædicti autẽ effectus diuinæ uirtutis maxime quidem ſunt, non tamen in eis apprehenditur a multitudine uulgata illa magnitudo uirtutis diuinæ ſicut in tonitruo & fulgure. et ideo iſtos effectus ultimo ponit. unde quantum ad tonitruum dicit, Nunquid eleuabis in nebula uocem tuam. tonitruum enim generatur in nube, cuius ſonitus uidetur quaſi uox Dei.
Poſt tonitruum autem ut plurimum pluuiæ magnæ ſubſe- G
quuntur, propter condenſationem nubium ex commotione uentorum, ex quibus tonitruum cauſatur, unde ſubdit, Et impetus aquarum operiet te. uidetur enim multitudo pluuiæ quaſi Deum operire, inquantum nobis occultatur cælum quod dicitur ſedes Dei. conſequenter ſubiungit de fulgure dicens, Nunquid mittes fulgura. i. nunquid per tuam uirtutem erit motus eorum. Et ibunt. quaſi ſcilicet obediant tuo imperio. Solent autem motus fulgurum repercuti ab uno loco in alium: & hoc deſignat ſubdens, Et
reuertentia dicent tibi, adſumus. quaſi in ſua reuerſione H
parata eſſe, ut iterum obediant diuino imperio; ut ad aliũ locum uadãt ſeu mittantur. Hæc autem omnia inducuntur ad oſtendendum quòd homo non poteſt attingere neque ad ſapientiam, neque ad uirtutem diuinam.

LECTIO III.

QVIS poſuit in uiſceribus hominis ſapientiam? uel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarrabit cælorum rationem,& cõcentum cæli quis dormire faciet? Quando fundabatur puluis in terra, & glebæ compingebantur. Nunquid capies leænæ prædam, & animam catulorum eius implebis, Quando cubãt in antris, & in ſpecubus inſidiantur? Quis præparat
B coruo eſcã ſuam, quando pulli eius clamant ad Deum uagantes eo quòd non habeant cibos?

POSTQVAM Dominus commemorauit mirabilia ſuorum effectuum, quantum ad principales partes mundi; quæ ſunt terra, mare, cælum, & quantum ad diſpoſitiones eorum; nunc accedit ad enarrandum mirabilia ſuorũ operum, ſpiritaliter quantum ad diuerſas proprietates animalium, inter quas præpollet cognitio, quæ quidem perfectius in homine quàm in ceteris animalibus inuenitur: &
C ideo ab homine incipiens dicit. Quis poſuit in uiſceribus hominis ſapientiam? per uiſcera hominis intelliguntur intimæ uires animæ, ipſius ſcilicet intellectus, & ratio: quibus Deus ſapientiam indidit: & inquantum lumen rationis homini dedit quædam ſeminaria ſapientiæ & ſcientiæ, inquantum naturaliter indidit rationi ipſius cognitionẽ primorum principiorum. In aliis autem animalibus multa indicia apparent naturalis cuiuſdã prudentiæ. ſed præcipue hoc manifeſtatur in gallo, quaſi in animali noto & domeſtico: unde ſubdit, Aut quis dedit gallo intelligẽtiã. Intelligen
D tia hic ſumitur pro naturali quadã æſtimatione, ſecundum quam ad modum intelligentis operatur: quia ipſa eius naturalis æſtimatio ab intellectu diuino ei datur. In hoc autem uidetur gallus quandam intelligentiæ ſimilitudinẽ habere, quòd determinatis horis in cantum prorumpit, ac ſi cognoſceret proportiones cæleſtium motuum: unde ſub-

dit, Quis enarrauit. ſcilicet gallo. Cælorum rationem. id- E
eſt proportionem cæleſtium motuum, ut poſsit ex hoc determinatas horas cognoſcere, ſeu diſcernere ad cantandũ. Solent autem uigiles quodam cantu, aut alicuius inſtrumenti ſono, propinquitatem diei declarare, & certarum horarum noctis. non autem poteſt dici quòd aliquis ſonitus cæli determinatis tẽporibus audiatur, & aliis temporibus ſileat, ut ex hoc gallus diſcernat ad cantandum: unde ſubdit, Et concentum cæli quis dormire faciet. quaſi dicat concentus cæli non ſilet ſicut uigilis dormientis: ut ex
eius auditu uel ſilentio poſsit gallus inſtrui ad cantandum. F
Conſiderandum autem eſt hic, quòd ex motu cælorum pythagorici poſuerunt ſonitum armonizatũ prouenire propter conuenientiſsimam proportionem cæleſtium motuũ: & quia ponebant cæleſtia corpora animata, ideo talis conſonantia ſonorum poſſet concentus cæli uocari. ſed Ariſtoteles probat in 2. de cælo, quòd ex motu cæleſtium corporum nullus ſonitus procedit: & ideo hic concentum accipere poſſumus methaphorice poſitum pro ſola conuenientia cæleſtium motuum, qui nunquam requie-
ſcunt. huius autem inſpiratio ſapientiæ uel intelligentiæ, G
aut etiam concentus cæli ab initio fundationis terræ fuit: unde ſubdit, Quando fundabatur puluis in terra. quod refertur ad ſitum terræ, quæ in imo ponitur ſicut in fundamento. Et glebæ compingebantur. quod refertur ad humorem continentem in unum partes terræ, ne ſcilicet terra propter ſui ſiccitatem in puluerem reſoluatur. Deinde accedit ad aliam proprietatem animalium, quæ attenditur ſecundum acquiſitionem nutrimenti, circa quam admirabile aliquid apparet in leæna. cum enim leo multo ci-
bo indigeat, mirabile uidetur quomodo in aliqua regione H
tantum poteſt de præda animalium capere quod ſibi ſufficiat & filiis ſuis. unde ſubdit, Nunquid capies leænæ prædam? ideſt nunquid tantam abundantiam prædæ ei parabis, ut habeat ſufficienter ſibi & filiis ſuis? unde ſubdit, Et animam catulorum eius implebis. hoc autem non uidetur multum

A multum difficile, quando per diuerſa loca diſcurrunt: ſed quando in eodem loco manent; uel propter neceſsitatem nutritionis filiorum, ad quod pertinet quod dicit, Quando cubant in antris. uel quia In ſpecubus inſidiatur. ſcilicet animalibus aliis capiendis. Apparet etiam aliquid mirabile in auibus circa coruum. dicitur enim quòd coruus pullos ouis eductos non paſcit donec ſuos deprehendens plumis nigreſcere uiderit: unde ſeptem diebus eis cibos non miniſtrat; ſed a Deo ſuſtentantur per naturalem uirtutem eis inditam: unde ſubdit, Quis præparat coruo eſcam B ſuam: quando pulli eius clamant ad Deum uagantes. ideſt huc & illuc proſpicientes. Eo quòd non habeant cibos. quaſi a parentibus derelicti. Hoc autem non eſt intelligendum, quaſi pulli coruorum Deum cognoſcant; ſed hoc dicitur, quia quælibet res naturalis ſuo deſiderio in hocipſo quòd aliquod bonum appetit, quaſi intēdit aliquid a Deo inquirere, qui eſt actor bonorum omnium.

CAP. XXXIX. LECTIO I.

C NVNQVID noſti tempus partus ibicum in petris, uel parturientes ceruas obſeruaſti? Dinumeraſti menſes conceptus earum, & ſciſti tempus partus earum? Incuruātur ad fetum & pariunt, & rugitus emittunt. Separantur filii earum & pergunt ad paſtum, egrediuntur & non reuertuntur ad eas. Quis dimiſit onagrum liberum, & uincula eius quis ſoluit? Cui dedi in ſolitudinem domum, & tabernacula eius in terra ſalſuginis. Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris non audit. Circumſpicit montes D paſcuæ ſuæ, & uirentia quæque perquirit. Nunquid uolet rhinoceros ſeruire tibi, aut morabitur ad præſepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo, aut cōfringet glebas uallium poſt te? Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & dere-

linques ei lobores tuos? Nunquid credes illi quoniam E
ſementem reddat tibi, & arcam tuam congreget? Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodii, & accipitris. Quando derelinquit oua ſua in terra, tu forſitan in puluere calefacies ea. Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat. Duratur ad filios ſuos quaſi nõ ſint ſui, fruſtra laborauit nullo timore cogente. Priuauit enim eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cum tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet F
equum & aſcenſorem eius. Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Nunquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? gloria narium eius terror. Terram ungula fodit, exultat audacter: in occurſum pergit armatis. Contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipſum ſonabit pharetra, uibrabit haſta & clypeus. Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem. Vbi audierit buccinã, dicit, uah: procul odoratur bellum, exhortationem G
ducum, & ululatum exercitus. Nunquid per ſapientiã tuam plumeſcit accipiter, expandens alas ſuas ad auſtrum? Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum? In petris manet, in præruptis ſilicibus commoratur, atque in inacceſſis rupibus. Inde contemplatur eſcam, & de longe oculi eius proſpiciunt. Pulli eius lambunt ſanguinem: & ubicunque cadauer fuerit, ſtatim adeſt. Et adiecit Dominus: & locutus eſt ad Iob. Nunquid qui contendit cũ H
Deo, tam facile conquieſcit? utique qui arguit Deum, debet & reſpondere ei. Reſpondens autem Iob Domino dixit, Qui leuiter locutus ſum, reſpondere quid poſſum? manum meam ponam ſuper os meum. Vnum locutus

A cutus ſum, quod utinã non dixiſſem, & alterum, quibus ultra non addam.

COMMEMORAVERAT Dominus in præcedentibus id quod pertinet ad uim cognitiuam loquens de ſapientia hominis, & intelligentia galli: commemorauerat etiã de præda leonũ, & eſca coruorũ, quæ pertinent ad uim nutritiuam: nunc autem commemorat quædam pertinentia ad uim generatiuam: & incipit agere de partu ibicum & ceruarum, in quibus aliquid occultum eſſe uidetur. Ibi-
B ces enim ſunt quædam animalia parua corpore, quæ in locis petroſis habitant, in quibus & pariunt. unde ad huiuſmodi loca de facili non patet hominibus acceſſus: propter quod dicit, Nunquid noſti tempus partus ibicũ in petris. quaſi dicat, hoc hominibus eſt ignotũ propter aſperitatẽ locorum in quibus pariunt. Ceruæ autem, ut dicitur, eligunt loca occulta in quibus pariant, ubi lupi accedere non ſolent: & ideo ad oſtendendum occultationẽ partus ipſarum ſubdit, Vel parturientes ceruas obſeruaſti. quod dicitur ad diuinæ prouidentiæ commendationem. mulieres e-
C nim cum pariũt, indigent obſtetricum obſequio: ſed animalibus, quorum partus homines latet, Deus ſua prouidentia exhibet auxilium quod eſt eis neceſſariũ ad pariendum, inquantum ſcilicet dat eis induſtriam naturalem, ut cognoſcant ea quæ ſunt in talibus cognoſcenda. quorum primum eſt quòd ſciatur ſpatium tẽporis, quo fetus in utero perficitur: & quantum ad hoc dicit, Dinumeraſti menſes conceptus earum. ut ſcilicet eis indicares quando ſe debent præparare ad partum. unde ſubdit, Et ſciſti tẽpus partus earum. ut ſcilicet eis indicares quando parere de-
D berent. in his enim ſolent mulieres puerperæ ab aliis inſtrui: ſed animalia quæ etiam ſunt longe a conuerſatione humana, per naturalem induſtriam eis diuinitus inditam hoc cognoſcunt, & determinato tempore ſe præparant ad partum, eo modo quo facilius poſsit partus emitti. unde ſub dit, Incuruantur ad fetum. ſcilicet emittendum. Et

pariunt.

pariunt. ſ. per ſeipſas inſtruente natura: & tamen partus E
non eſt eis delectabilis, ſed pœnoſus. unde ſubdit, Et rugitus emittunt. ſcilicet propter dolorem quem pariendo patiuntur. & ſicut matres naturali induſtria ſe preparãt ad partum, ita etiam & filii naturali induſtria diuinitus indita ſibi neceſſaria conquirunt. unde ſubdit, Separantur filii earum. quod dicit ad differentiam fetus humani. nam puer mox natus non poteſt ſe mouere ut diſcedat a matre, quod tamen in prædictis animalibus contingit. ſtatim enim poſtquam naſcuntur, mouentur, & primus eorum motus eſt ad eſcam quærendam: unde ſubdit, Et pergunt ad pa F
ſtum. ſed tamen in principio indigẽt paſci lacte matris, unde ſic a matre ſeparantur quòd tamen ad eam redeant. Poſtmodum uero cum perfecta fuerint hæc animalia, totaliter a matre ſeparantur. unde ſubdit, Egrediuntur & nõ reuertuntur ad eas. quia ſcilicet ulterius ab eis lactari non indigent. His autem præmiſsis ad ſpiritales quaſdam animaliũ proprietates pertinentibus, ſcilicet ad cognitionem, eſcã, & partum; commemorat ea quæ pertinent ad totam conuerſationem uitæ. circa quam primo mirabile apparet, quòd quædam animalia dum ſunt domeſtica, ſuſtentari nõ G
poſſunt abſque hominis cura. inueniuntur tamen aliqua ad illud genus pertinentia, quæ ſunt ſilueſtria, & abſque hominum prouidentia gubernantur: & hoc maxime mirabile apparet in aſino, qui cum eſt domeſticus, totaliter uidetur humanæ ſeruituti deputatus: a qua tamen ſeruitute aſini ſilueſtres, qui onagri dicuntur, liberi eſſe apparent, unde dicit, Quis dimiſit onagrum. ideſt aſinum ſilueſtrem, Liberum. ideſt ab hominum ſeruitute. quod quidem dicitur ſecundum id quod conſuetum eſt apprehendi ab hominibus quaſi naturale. unde quia conſueti ſunt homines H
nõ uidere aſinos niſi ſeruituti ſubiectos, uidetur eis quòd ſint naturaliter ſerui; & ideo ſi inueniantur aliquando liberi, uidetur eis quòd ſint a ſeruitute dimiſsi. Ecõtrario autem ſe habet, nam prius fuerunt huiuſmodi animalia homini non ſubiecta per modum quo nunc ſunt, poſtmodum autem

A autem humano artificio ſunt domita, & hominum ſeruitiis deputata. ſigna autem ſeruitutis aſinorum ſunt uincula quibus ligantur, ſicut chamus, uel aliquid huiuſmodi: & quantum ad hoc ſubdit, Et uincula eius quis ſoluit. onagri enim uinculis carent. apparet etiam in aſinis domeſticis quòd pereant ſi remaneant abſque habitaculis ab hominibus præparatis, ſed onagri habent ſibi per diuinam prouidentiam habitaculum præparatum. unde ſubdit, Cui dedi in ſolitudine. ſcilicet ad quā homo non accedit. Domū. puta aliquod antrum uel cauernam quamcunque. Et taber-
B nacula eius. puta ſub herbis aut arboribus. In terra ſalſuginis. ideſt in aliqua terra inhabitata propter ſiccitatem, & ſolis exuſtionem, ex qua humor eius quaſi in ſaporem ſalis conuertitur: & quamuis huiuſmodi habitatio uideatur incultior & horridior propter ſolitudinem, tamen eam præfert quantumcunque nobili ciuitati. unde ſubdit, Contemnit multitudinem ciuitatis. ſcilicet in comparatione ad habitationem deſerti: & aſsignat duplicem rationem: quarum prima eſt, quòd ibi non exiguntur ab eo laborioſa opera. unde ſubdit, Clamorem exactoris non audit. id-
C eſt domini exigentis ab eo portationem onerum, uel aliquid huiuſmodi. Alia ratio eſt, quia ibi liberius euagatur ad paſtum quærendum. unde ſubdit, Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ. quia ſcilicet patet ei liber aditus ad diuerſa loca pro paſcuis quærendis: & ipſa etiam paſcua pro ſuo libitu accipit: unde ſubdit, Et uirentia quæque perquirit. aſinis autem domeſticis non dantur omnia paſcua, ſed interdum uiliora, melioribus paſcuis nobilioribus animalibus reſeruatis. Sicut autem aſinus ſeruit homini ad onera deferenda; loco cuius in ſilueſtribus inuenitur onager;
D ita etiā ſeruit homini inter domeſtica animalia bos ad arādum propter ſui fortitudinem, cui cōparat inter ſilueſtria rhinocerotem. ideſt unicorniū, quod eſt animal quadrupes ualde forte & ferum, habens unū cornu in media fronte. hoc autem animal propter ſui ferocitatem non de facili poteſt domari, ſicut bos domatur. unde ſubdit, Nunquid uolet

uolet rhinoceros. ideſt unicornis. Seruire tibi. ut ſcilicet E
domeſticatus ſponte tibi obediat. Animalia autem domeſtica cibum libenter ab hominibus capiunt: ad quod excludendum ſubdit, Aut morabitur ad præſepe tuum. ut ſcilicet paratus ſit comedere quod a te ei offertur. Boues autē domeſticati ad hoc nutriuntur, ut in miniſterio arationis applicentur: & ad hoc excludendum ſubdit, Nunquid alligabis loro tuo rhinocerota. ideſt unicornem ad arandum. ſicut.ſ. aratur in bobus. utuntur etiam homines bobus ad aliud miniſterium, ut ſcilicet trahentes quoddam raſtrum, terram aratam complanent glebas comminuendo. unde F
ſubdit, Aut confringet glebas uallium. quæ ſcilicet ſolent diligentius excoli propter maiorem fecunditatem. Poſt te. ideſt poſtquam terram araueris. uel, Poſt te, ideſt ut te præcedente ille ſequatur glebas cōfringens. dimittuntur etiā quædam animalia fortia ad agrorum cuſtodiam contra latrones, uel animalia quæ poſſent ſegetes deuaſtare, ſicut cuſtodiuntur agri per aliquos canes feroces: ſed hoc per unicornem fieri non poteſt, quia non domeſticatur. unde ſubdit, Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? ideſt fructus agro- G
rum ad cuſtodiendum. ſic ergo non potes eo uti ſicut boue ad arandum, neque ſicut cane ad cuſtodiendum; ſimiliter non potes eo uti ſicut forti agricola ad fructus terræ procurandos. unde ſubdit, Nunquid credes ei quòd reddet ſementem tibi, & aream tuam congreget? ſicut ſcilicet facit operarius qui ſemen a domino ſerit, & multiplicatum reddet ſegetes congregando in horreum, & poſt trituram in horreum domini reportando. His igitur poſitis, in quibus quædā animalia ſilueſtria a domeſticis diuerſificantur, ſubdit quaſdam proprietates quorundam animalium, in H
quibus uidentur ab omnibus aliis animalibus quædam proprietates diuerſæ: & hoc præcipue apparet in ſtruthione, qui eſt auis quædam appropinquans ad genus beſtiarū. unde licet habeat pēnas ad modū animalium alte uolantium, non tamen ſe poteſt in altū eleuare: unde dicit, penna ſtruthionis

A thionis ſimilis eſt pennis herodii. ideſt nobiliſsimi falconis qui grifalcus dicitur. Et accipitris. quæ eſt auis nota; & ambo ſunt aues boni uolatus. Eſt autem & alia proprietas ſtruthionis diuerſa ab aliis auibus, quòd ſcilicet ſua oua non fouet, ſed fodiens in arena ea dimittit & operit ſabulo. unde ſubdit, Quæ derelinquit in terra oua ſua. Habet autem hanc naturalem induſtriam quòd obſeruat tempus calidum ſcilicet quando incipiunt ſtellæ apparere, quæ dicuntur uergiliæ, ſcilicet in menſe Iulii, & tunc parit oua, & ſic ex calore temporis & loci, quia ſcilicet non moratur

B niſi in locis calidis, oua uiuificantur, & ex eis pulli naſcuntur. unde ſubdit, Tu forſitan in puluere calefacies ea. quaſi dicat, non: ſed hoc agitur prouidentia diuina, per quam etiam in puluere conſeruantur illæſa. Struthio enim eſt naturaliter animal obliuioſum, & nullam curam adhibet de conſeruatione ouorum: unde ſubdit, Obliuiſcitur quòd pes. ſcilicet hominis tranſeuntis. Per uiam conculcet ea. ſcilicet oua. Aut beſtia agri côterat. uel caſu tranſeundo, uel propter appetitum cibi: & ſicut non habet curã de conſeruatione ouorum, ita nõ habet curam de nutritione pul

C lorum. unde ſubdit, Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui. quia ſcilicet nullam curam habet de nutritione eorum: & ita quantum in ſe eſt, perdit fructum generationis. unde ſubdit, Fruſtra laborauit. ſcilicet concipiendo & conceptum portando, ex quo filios non nutrit. Contingit etiã quandoque quòd etiam alia animalia fetus ſuos deſeruńt propter timorem, ſed ſtruthio hoc facit nullo timore cogente: facit tamen hoc etſi non propter timorem, tamen propter defectum naturalis induſtriæ, quam circa hæc & alia animalia habent: unde ſubdit, Priuauit enim Deus eã.

D ſcilicet feminam ſtruthionis. Sapientia. ſcilicet ad ordinate nutriendum & gubernandum fetum. Nec dedit illi intelligentiam. per quam ſcilicet ſolicitudinem habeat de pullis ſuis. Sapientiam autem & intelligentiam nominat induſtriam naturalem: & quia ſupra dixerat quòd habet pennas ſimiles pennis herodii & accipitris, conſequenter oſten-

dit ad quid ei huiuſmodi pennæ proſint, dicens, Cum tem E
pus fuerit. ideſt cum aliqua neceſsitas uelocitatis motus
ſibi immineat. In altum alas erigit. ita tamen quòd per
alas corpus eius ſurſum eleuari non poteſt, ſed per eas iu-
uatur ad uelociter currendum: unde ſubdit, Deridet e-
quum. quia.ſ. uelocius currit quàm equus hominem defe
rens. Et aſcenſorem eius. ſcilicet equi: quia ſcilicet uelo
cius curreret quàm homo ſi ſuis pedibus iret. Sicut autem
ſtruthio habet quaſdã proprietates a pluribus animalibus
diuerſas, quibus ab aliis animalibus differt, ita equus ha-
bet quaſdam proprietates ad nobilitatem pertinentes, in F
quibus ab aliis animalibus differt. primo autem equi forti
tudinem cõmemorat cum dicit, Nunquid præbebis equo
fortitudinem. ſcilicet non ſolum corporis, prout eſt po-
tens ad onus ferendum, ſed etiam animi prout audacter ad
pericula uadit. Aliam autem proprietatem eius cõmemo-
rat; quòd ſcilicet ex exteriori ornatu ad libidinem prouo-
catur. dicitur enim de equis quòd iubarum decore ad coi
tũ cõcitantur: & iubis eorũ libido extinguitur: ad quod ſi-
gnificandum ſubdit, Aut circundabis collo eius hinnitum.
ſolent enim equi hinnire propter libidinem, ſecundum il- G
lud Hier. 5. Equi amatores in feminas & emiſſarii facti sũt,
unusquisque ad uxorem proximi ſui hinniebat. ergo hin-
nitus collo equi a Deo circundatur quando iubæ ei dantur
à Deo, ex qua conſideratione ad libidinem prouocantur.
Eſt autem alia equi proprietas, quòd uelociter ſalit, con-
tra morem multorum quadrupedum: unde ſubdit, Nun-
quid ſuſcitabis eum. ſcilicet eleuando in altum. Quaſi lo-
cuſtas. quæ ſcilicet ſaliendo mouentur. Alia uero proprie
tas equi eſt audacia ipſius in bellis, quam diffuſius deſcri-
bit, quia eſt nobilis & admiranda. et primo manifeſtatur H
eius audacia, quando adhuc odoratu bellum percipit a re-
motis. unde ſequitur, Gloria nariũ eius terror. ideſt, bel-
lum quod eſt aliis ad terrorem, naribus ab equo perceptũ
eſt ei ad gloriam, ideſt ad quandam animi magnitudinem:
& hoc ſignum ſtatim in eo apparet: de quo ſubditur, Terrã

ungula

A ungula fodit. quaſi præparans ſe ad pugnandum. ex hoc autem quòd bellum percipit, interius gaudet: unde ſubdit, Exultat. ſcilicet percepta opportunitate pugnandi: & hoc per effectũ oſtendit cum ſubdit, Audacter in occurſum pergit armatis. nec in ipſo prœlio exiſtens terrore deiicitur. unde ſubdit, Contẽnit pauorem. et quod eſt amplius, etiã uulnerum dolore non pellitur. unde ſubdit, Nec cedit gladio. Solent autem plura animalium ex ſolo ſtrepitu terreri, ſed hoc equo non accidit; unde ſubdit, Super ipſum ſonabit pharetra. ſcilicet plena ſagittis, cum concutitur ad
B motum militis equo inſidentis. ſimiliter etiam ex haſta & clypeo militis ſonus aliquis procedit: unde ſubdit, Vibrabit haſta. ideſt haſta dum uibratur, ſonum emittit. ſimiliter clypeus, dum mouetur & ad arma colliditur, ſonum facit: unde ſubdit, Et clypeus, ſcilicet ſonat: ſed tamen ad hunc ſonitum equus non ſtupeſcit: unde ſubdit, Feruens. ſcilicet interius per audaciam. Et fremens. ſcilicet hinnitu, quem fremitum nominat, qui eſt proprie leonum, propter equi audaciam: & non ſolum uoce interiorem feruorem animi demonſtrat, ſed etiam exteriori actu: unde ſub
C dit, Sorbet terram. ideſt uidetur eam ſorbere pedibus fodiendo. et non ſolum non obſtupeſcit ſonitu pharetræ, haſtæ, & clypei; ſed nec etiam ſono tubæ, qua utuntur in bellis: unde ſubdit, Nec reputat tubæ ſonare clangorẽ. ut ſcilicet propter hoc obſtupeſcat. quinimmo gaudere dicitur ad ſonum buccinæ. unde ſubdit, Vbi audierit buccinam, dicunt uah. ideſt emittunt exultationis uocem. nã uah eſt interiectio exultantis: & quia hæc quæ prædicta ſunt pertinent ad equi audaciam, ſubiungit de perſpicacitate dicẽs, Procul odoratur bellum .i. cum hoſtes adhuc procul ſunt,
D odoratu percipit bellum imminere. et quia uidetur ſentire belli præparationem, dum ſcilicet duces ſuis exhortationibus animant milites, & quantum ad hoc ſubdit, Exhortationem ducum. ſcilicet percipit. Et ululatum. ideſt confuſum clamorem & ſtrepitum. Exercitus. ſcilicet præparantis ſe ad bellum. His autem præmiſſis de animalibus,

quæ gradiuntur in terra, accedit ad animalia quæ uolant in E
aere. et primo commemorat naturalem induſtriam accipi
tris qui tempore mutationis pennarũ expandit alas ſuas
ad auſtrum, qui eſt uentus calidus, ut apertis poris uete-
res pennæ decidant, & nouæ renaſcantur. unde dicit, Nun
quid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter. ſ. quando
pennæ eius renouantur. Expandens alas ſuas ad auſtrum.
ut ſcilicet facilius pennas mutet. Vltimo autem loquitur
de aquila, quæ ceteris auibus altius uolat, unde dicit, Nun
quid ad præceptum tuum eleuabitur aquila. ſcilicet ſicut
ad meum. facit enim hoc aquila naturali inſtinctu. Omnis F
autem naturalis curſus rerum, eſt quædam motio creatu-
ræ ad præceptum Dei, ſecundum illud pſal. Ignis, grando,
nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt uerbum
eius. et ſicut aquila habet motum in altum, ita etiam in al
tis conuerſatur: quod pertinet ad nobilitatem ſuæ naturæ.
et ideo dicit, Et in arduis ponit nidum ſuum. ut pulli eius
ſtatim nati conſueſcant in altis morari: & ideo ſubdit, In
petris manet. quaſi gaudens aeris puritate: eo quòd in pe-
troſis locis non ſit multa uaporum reſolutio. Et in præru-
ptis ſilicibus commoratur. ad quas ſcilicet noxiis beſtiis G
non patet acceſſus. Atque inacceſſis. ſcilicet homini. Ru
pibus. per quod ſcilicet eius ſecuritati prouidetur. habet
autem aquila uiſum ualde acutũ ut poſsit ex longinquo ui-
dere neceſſarium cibum. unde ſubdit, Inde. ſcilicet de lo
cis altis. Contemplatur eſcam. ſcilicet non propinquam,
ſed etiam remotã; unde ſubdit, Et oculi eius de longe pro
ſpiciunt. eſt autem & aquila potens in præda, ſicut & leo in
ter quadrupedia. & ad hoc deſignandum ſubdit, Pulli eius
lambunt ſanguinem. ſcilicet animalium uiuentium quem
aquila ad nidum defert. paſcitur autẽ aquila non ſolum ani H
malibus uiuis, ſicut falcones & accipitres, ſed etiam cada
ueribus animalium mortuorum. unde ſubdit, Et ubicunq;
cadauer fuerit, ſtatim adeſt. per quod etiam uelocitatem
uolatus eius deſignat. Hæc autem omnia ſunt inducta ad
oſtendendum magnitudinem diuinæ ſapientiæ, & uirtutis,
per

A per quam tam mirabiles effectus producuntur: unde datur intelligi quòd Iob auditis tot mirabilibus diuinorum effectuum, ſtupens ſiluit, ſed Dominus eum excitat ad conſiderandum, quòd homo non eſt idoneus ad diſputandum cum Deo. unde ſubditur, Adiecit Dominus. ſcilicet ſuper uerba præmiſſa. Et locutus eſt ad Iob. ſcilicet eo tacente. Nunquid qui contendit cum Deo. ideſt qui offert ſe diſputaturum cum eo. Tam facile conquieſcit. ſcilicet quaſi ſit ſuperatus; ſicut tu qui taces. Vtique qui arguit Deum. quaſi de eius iudiciis diſputans. Debet & reſpondere illi.
B Iuſtum eſt enim ut qui aliũ ad diſputandum prouocat, etiã ipſe paratus ſit reſpondere. Et ne uideretur Iob licet, conuictus, in ſua ſententia obſtinatus permanere, in uerba humilitatis prorumpit, unde ſequitur, Reſpondens autem Iob Domino dixit, qui leuiter locutus ſum reſpondere quid poſſum? ubi conſiderandum eſt quòd Iob coram Deo & ſua conſcientia loquens, non de falſitate locutionis, aut de ſuperba intentione ſe accuſat, quia ex puritate animi fuerat locutus, ſed a leuitate ſermonis: quia etiam ſi non ex ſuperbia animi locutus fuerat, uerba tamen eius arro-
C gantiam ſapere uidebantur, unde amici eius occaſionem ſcandali ſumpſerant. Oportet autem uitare non ſolum mala, ſed etiam ea quæ habent ſpeciem mali, ſecundum Apoſtolum 1. ad Theſſalo. 5. Ab omni ſpecie mala abſtinete uos. & ideo ſubdit, Manum meam ponam ſuper os meũ. ut ſcilicet ad ſimilia uerba de cetero non prorumpam: & de his quæ dixi pæniteo. unde ſubdit, Vnum locutus ſum, quod utinam nõ dixiſſem. quod dixi me uelle diſputare cũ Deo. Et alterum. ſcilicet quòd meam iuſtitiam prætuli, dum de diuinis iudiciis ageret. tertium autem quod ei Eliu impo-
D ſuerat, ut ſcilicet diceret iudicium Dei eſſe iniuſtum, non recognoſcit: quia hoc non pertinet ad leuitatem locutionis, ſed ad blaſphemiam. ſic autem de leuiter dictis pænitet, quòd emendationem proponit. unde ſubdit, Quibus ultra non addam. ut ſcilicet alia uerba leuia proferam. Eſt autem conſiderandum quòd prædicta locutio Domini ad

Iob,

Iob, non fuit per exteriorem ſonum prolata, ſed interius E
inſpirata. Iob tripliciter in hoc libro inuenitur fuiſſe locutus. Primo quidẽ quaſi repræſentans affectum ſenſualitatis in prima quæſtione, cum dixit, Pereat dies. Secundo exprimens deliberationem rationis humanæ, dum contra amicos diſputaret. Tertio inſpirationem diuinam, dum ex perſona Domini, uerba induxit: & quia humana ratio dirigi debet ſecundum inſpirationem diuinam, poſt uerba Domini, quæ ſecundum rationem humanam dixerat, reprehendit.

CAP. XL. LECTIO I. F

RESPONDENS autem Dominus Iob de turbine dixit. Accinge ſicut uir lumbos tuos: interrogabo te & indica mihi. Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut iuſtificeris? Et ſi habes brachium ſicut Deus, & ſi uoce ſimili tonas: Circunda tibi decorem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere ueſtibus. Diſperge ſuperbos in furore tuo, & confunde eos: & re- G
ſpiciens omnem arrogantem humilia. Reſpice cunctos ſuperbos & confunde eos, & contere impios in loco ſuo. Abſconde eos in puluere ſimul: & facies eorum demerge in foueam: Et ego confitebor quòd ſaluare te poſsit dextera tua.

IN præcedentibus Dominus per commemorationem mirabilium, quæ apparent in eius effectibus, demonſtrauit ſuam ſapientiam & uirtutem, ut ex hoc manifeſtum ſit, quòd nullus homo nec ſapientia, nec poteſtate poteſt cum H
Deo contendere: nunc autem ulterius procedit ad arguendum Iob de hoc, quòd ſuam iuſtitiam commemorauerat, per quod aliquibus ſonare uidebatur in derogationem diuini iudicii. præmittitur etiam modus diuinæ locutionis, cum dixit, Reſpondens autem Dominus Iob de turbine dixit.

A xit. et excitatio attentionis, cum ſubditur, Accinge ſicut uir lumbos tuos. et petitio reſponſionis, cum ſubditur, Interrogabo te, & indica mihi. quæ quia ſupra expoſita ſunt, hic iterare non oportet expoſitionem eorum. Eſt autem conſiderandum, quòd Iob ſuam iuſtitiam commemorando non intendebat imponere iniquitatem diuino iudicio; ſicut tres amici eius, & Eliu peruerſe intelligebant; ſed intendebat oſtendere quòd non erat punitus in ultionem peccatorum ſicut ei imponebant, ſed ad probationem ſicut ſupra xxiii. dixerat: Probauit me
B quaſi aurum quod per ignem tranſit. ueruntamen hoc ipſum reprehenſibile uidebatur, quòd ſic ſuam iuſtitiam commendabat, quòd aliis uidebatur hoc redundare in derogationem diuinæ iuſtitiæ, unde ſubdit, Nunquid irritum facies iudicium meum? quaſi dicat, nunquid hoc tibi uidetur, ut commendando tuam iuſtitiam, facias ab hominibus reputari, ideſt falſum eſſe iudicium meum. Falſitas autem iudicii eſt condemnatio iudicantis, qui iniquum iudicium profert, uel ex ignorantia, uel ex malitia, unde ſubdit, Et condemnabis me ut iuſtificeris? quaſi di-
C cat, nunquid intantum uis te oſtendere iuſtum, quòd ego apud alios condemnabilis uidear? Eſt autem notandum, quòd ſi fuerint duo æquales; ſi oporteat alteri culpã imponi, non eſt reprehenſibile ſi alter eorum a culpa impoſita ſe expurget, quamuis alter culpabilis in aliorum opinione remaneat; quia homo plus ſe quàm alium naturaliter diligit: ſed ubi eſt tanta diſtantia quanta eſt Dei & hominis, potiũs homo debet pati culpam iniuſte in ſe referri quã quod iniuſte referatur in Deũ. & ideo Dominus ad arguẽdũ Iob proponit excellẽtiã Dei ſuper homines. Quæ quidẽ excel-
D lentia ex eius effectibus manifeſtatur. ſed quia nunc agitur de cõparatione iuſtitiæ, quæ proprie attenditur reſpectu irrationabilium rerũ, ideo ad oſtendendã diuinã excellentiã accipit effectus quos Deus operatur in rationabilibus creaturis: qui quidem effectus ſecundum duo conſiderari poſſunt, uno modo ſecundum uirtutis ſuæ operationem:

&

& quantũ ad hoc dicit,Si habes brachium ſicut Deus. per E
brachium enim potentia diuinæ uirtutis exprimitur, quo
quidem brachio utitur & ad ſuſtentationem bonorum ſe-
cundum illud Eſa.40. In brachio ſuo congregabit agnos:
& ad punitionem malorum ſecundum illud Lu. I. Fecit po-
tentiam in brachio ſuo: diſperſit ſuperbos mente cordis
ſui. Alio modo operatur Deus in rationabilibus creaturis
per ſuæ ſapientiæ doctrinam, quam propter eius excellen-
tiam tonitruum nominat: & quantum ad hoc ſubdit, Et ſi
uoce ſimili tonas. hoc autem tonitruo utitur Deus ad in-
ſtructionem bonorum, ſecundum illud ſupra xxvi. Cũ uix F
paruam ſtillam ſermonum eius audierimus, quis poterit to
nitruum magnitudinis eius intueri? & ad terribilem incre
pationem malorum ſecundum illud pſal. Vox tonitrui tui
in rota; & poſtea ſequitur, Cõmota eſt & cõtremuit terra.
Et in huiuſmodi effectibus excellentiã diuinã demonſtrat
quantũ ad tria: primo quidẽ ad decorẽ, cũ dicit, Circũda
tibi decorẽ. quaſi dicat, ſi tã potẽs es in effectibus ſicut De
us, attribuas tibi eius decorem, unde ſignanter dicit, Cir-
cunda tibi. Deus enim non habet circundatum decorem,
quaſi ſuperadditum eius eſſentiæ: ſed ipſa eſſentia eius eſt G
decor, per quem intelligitur ipſa claritas ſuæ uirtutis, &
puritas ſuæ ſimplicitatis, & perfectio eſſentiæ eius: ſed ho
mo non poteſt habere decorem niſi circundatũ, quaſi par-
ticipando ipſum a Deo ut ſuperadditum ſuæ eſſentiæ. Se-
cundo tangit diuinã altitudinẽ cũ ſubdit, Et in ſublime eri
gere. Attẽditur autẽ diuina ſublimitas nõ loco, quia Deus
loco non cõprehenditur, ſed perfectione, & uirtute, quia
quidquid de eo dicitur, conuenit ei in ſummo: huiuſmodi
autem ſublimitas eſſentialiter Deo eſſe conuenit, unde ad
eam non erigitur, ſed in ea immobiliter manet. homo au- H
tem ſecundum ſuam naturam eſt infimæ conditionis, un-
de ad illam ſublimitatem diuinam peruenire non poſſet,
niſi ſe erigeret ſupra ſe ſubleuando: ideo ſignanter dicit,
In ſublime erigere. Tertio tangit eius gloriam cum ſubdit.
Et eſto glorioſus. gloria quidem importat notitiam de
bonitate

A bonitate alicuius: unde Ambro. dicit quòd gloria eſt clara cum laude notitia. Bonitas autem Dei infinita eſt, cuius notitia perfecta non eſt niſi apud Deum. & ideo gloria in ſolo Deo eſt; inquantum ſeipſum cognoſcit: ad quam gloriam homo peruenire non poteſt, niſi participando cognitionem diuinam ſecundum illud Hier. 9. In hoc glorietur qui gloriatur, ſcire & noſſe me. & ideo ſignanter dicit, Eſto glorioſus. quia homo eſſentialiter hanc gloriam non habet. His igitur poſitis quæ pertinent ad excellentiam diuinæ poteſtatis & naturæ, procedit ulterius ad commemo-
B randum dininos effectus in rationabilibus creaturis, & quantum ad bonos, & quantum ad malos. Sed ſciendũ eſt quòd effectus quos Deus operatur ĩ ſublimatione iuſtorũ, magis attribnuntur miſericordiæ: effectus autẽ quos operatur in punitionem malorum, proprie attribuuntur iuſtitiæ: & ideo quia nũc agitur de iuſtitia, primo breuiter tangit effectum diuinæ operationis quantum ad bonos, cum dicit, Et ſpecioſis induere ueſtibus. omnes enim boni tam angeli quàm homines, ſpecioſi ſunt ex participatione diuinæ eſſentiæ, ſapientiæ, & iuſtitiæ. Et ſicut homo ornatur
C ex ſpecioſo ueſtimento; ita omnis decor ſanctorum angelorum & hominum redundat in ornatum Dei, inquantum ex hoc Dei bonitas commendatur per modum quo dicitur Eſa. 49. His omnibus uelut ornamento ueſtiens. Eſt autẽ conſiderandum, quòd hoc ad miſericordiã Dei pertinet, quòd ſanctos ſuos facit ſpecioſos, ſed quòd eorum decore ad ſuam gloriam, hoc ad iuſtitiam pertinet, de qua nunc loquitur. & ideo non dicit, ſpecioſas fac ueſtes, ſed ſpecioſis induere ueſtibus. Deinde diffuſius proſequitur effectus diuinæ iuſtitiæ, quos exercet in malos. & pri-
D mo hoc proſequitur quãtum ad homines. Sciẽdum eſt autẽ quòd omnis malitia hominũ a ſuperbia initiũ habet, ſecundum illud Eccle. 10. Initium omnis peccati ſuperbia. inter cuncta etiã uitia Deus maxime ſuperbiam deteſtatur, unde dicitur Iac. 4. quòd Deus ſuperbis reſiſtit. Et hoc ideo quia ſuperbi quaſi Deo rebellant, dum ei humiliter ſubdi

non uolunt.& ex hoc in omnia peccata incidũt diuinis præ E
ceptis contemptis. unde & terreni principes maxime deteſtantur rebelles. et ideo Dominus ſpecialiter cõmemorat effectum ſuæ potentiæ, quem cõtra ſuperbos exercet. eſt autem duplex genus ſuperborum. quidam enim ex bonis, quæ habent, ſe ſuper alios efferunt, ſicut ille qui dicebat Luc. 18. Non ſum ſicut ceteri hominum. & hi proprie ſuperbi dicuntur, ut ipſum nomen ſonat. Eſt autem propria ſuperborum pœna diſcordia: quia dum quilibet alii ſupereſſe nititur, & ſubiici recuſat, ad inuicem concordare non poſſunt. unde dicitur Prouerb. 13. Inter ſuperbos F
ſemper iurgia ſunt, & ad hoc deſignandum dicit, Diſperge ſuperbos in furore tuo. quaſi dicat, exerce officiũ Dei, quod eſt diſpergere ut in unum conuenire non poſsint. Per furorem autem Dei intelligitur grauis uindicta. Aliud autem genus ſuperborum eſt, qui ſibi arrogant id quod ſupra ipſos eſt. et hi proprie arrogantes dicuntur. unde dicitur Hier. 48. Arrogantiam & altitudinẽ cordis ipſius ego ſcio ait Dominus, & quòd non ſit iuxta eum uirtus eius. Horũ autem pœna, propria eſt deiectio. cum enim uolunt ſe erigere ſupra poſſe, conſequens eſt ut per infirmitatem cor- G
ruant, ſecundum illud pſal. Deiecisti eos dum alleuarentur. unde ſubdit, Et reſpiciens omnem arrogantem humilia. id eſt deiicias ex proſpectu tuæ prouidentiæ. Communis autem utrorumque prima pœna eſt confuſio: quia cum non poſſunt conſequi altitudinẽ quam prætẽdebant, confunduntur apparente defectu eorum. unde ſubdit, Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos. Conſequenter autem ponit omnes pœnas eorum. unde & ſupra 22. dictum eſt; Si aſcenderit uſque in cælum ſuperbia eius, quaſi ſterquilinium in fine perdetur. Secunda autem pœna eorum, H
eſt eorum deſtructio, quam deſignat ſubdens, Et contere impios in loco ſuo. ſuperbos impios nominat: quia ſicut Eccle. 10. dicitur, Initium ſuperbiæ hominis eſt apoſtatare a Deo, quod repugnat diuino cultui, qui pertinet ad pietatem. Conueniens autem pœna eſt ſuperborũ quòd conterantur

A terantur. quod enim conteritur, quadam uiolentia fortioris corporis in minimas partes reſoluitur. Iuſtum eſt autē ut ſuperbi, qui ſe inordinate magnos exiſtimant, fortiori uirtute, ſcilicet diuina, ad minimum deducantur. Signanter etiam addit, In loco ſuo. ut oſtendatur quòd id, in quo confidunt, eos liberare non poteſt. unumquodque enim in ſuo loco cōſeruatur. unde multitudo diuitiarum, uel ſtatus dignitatis, uel ſiquid aliud eiuſmodi eſt in quo homo confidat, locus eius dici poteſt: quibus non obſtantibus ſuperbus a Deo cōteritur, ut quaſi in loco ſuo uideatur cōtritus. B Tertia pœna eſt, quòd poſtquā ſunt ad minimū redacti claritas famæ eorū ceſſat. Iuſtū eſt. n. ut qui gloriæ pōpā quærebāt, ab hominū memoriis deleātur, ſecundum illud Prou. 3. Nomē impiorū putreſcet. unde ſequitur, Abſcondes eos in puluere. i. facies eos obſcuros propter ſtatū utilitatis ad quem deducentur. Quòd autē addit, Simul, poteſt ad duo referri, uidelicet ad hoc quod omnes ſuperbi talem finem ſimul patiuntur: & ad hoc quòd non ſucceſſiue ſuperbi depereunt, ſed ſimul, idest, ſubito deiiciuntur. Quarta autem pœna eorum eſt, ut non ſolum ipſi ab C aliis non cognoſcantur, ſed etiam bona, de quibus ſuperbierunt, agnoſcere non ſinantur. unde ſubdit, Et facies eorum. per quas ſcilicet uirtutes eorum cognoſcitiuæ ſignificantur, eo quòd uiſus hominis in facie ponitur. Demerge in foueam. ideſt, in profundum inferni: & loquitur de damnatione mortis ſecundæ per ſimilitudinem mortis primæ, per quā homines in corporalē puluerē rediguntur in foueam demerſi. Hæc autem Dominus præmiſerat quāſi propria opera ſua. Eius autem proprium eſt ut nō egeat auxilio alieno, quòd homini conuenire non poteſt, ſicut D nec poteſt prædicta opera exercere. unde ſubdit, Et ego confitebor quòd ſoluere te poteſt dextera tua: quaſi dicat, ſi prædicta opera facere potes quæ ſunt Dei ſolius, potes rationabiliter tibi attribuere, quòd diuino auxilio non egeas ad ſalutem. ſed ſicut illud non potes, ita nec hoc: unde non debes de tua iuſtitia gloriari.

LECTIO II. E

ECCE Vehemoth quē feci tecum, fenū quaſi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus illius ī umbilico uētris eius. Stringit caudā ſuā quaſi cedrū: nerui teſticulorum eius perplexi ſunt. Oſſa eius uelut fiſtulæ æris, cartilago illius quaſi laminæ ferreæ. Ipſe eſt principium uiarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium eius. Huic mōtes herbas ferunt. oēs beſtiæ agri ludēt ibi. Sub umbra dormit in ſecreto calami, in locis F
humentibus. Protegunt umbræ umbram eius, circundabunt eum ſalices torrentis. Ecce abſorbebit fluuium & non mirabitur: habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. In oculis eius quaſi hamo capiet eum, & in ſudibus perforabit nares eius.

SVPRA Dominus narrauerat effectus uirtutis ſuæ, quos in malis hoībus operatur: Nūc autē accedit ad deſcribendū malitiā diaboli. Manifeſtum eſt autem ex premiſſis quòd apud Iob et amicos eius eadē erat opinio de dæmo G
nibus, quam nunc Eccleſia catholica tenet, ut ſcilicet ex angelica dignitate per peccatum corruerint. unde ſupra iiii. dictum eſt. Ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles: & ſicut homo per peccatum decidit a ratione dignitatis, & contra rationem agens irrationabilibus comparatur, ita etiam diabolus per peccatum auertens ſe a ſupremis & intelligibilibus bonis, dum principatum ſuper inferiora & terrena appetiit, animalibus brutis comparatur: in quorum effigie dæmones frequēter apparent hominibus, Deo prouidente ut tales figuras corporum ſinantur aſſume- H
re, per quas eorum conditio deſignetur. Eſt autem conſiderandū quòd ſicut angeli in ſua dignitate remauentes, excellentiam quandam habēt ſuper hominum dignitatē, unde & in fulgentiori quadam claritate apparent hominibus; ita etiā dæmones excellentiam quādam & principatum in

A malitia ſupra homines habent, & ideo ſub figura quorun-
dam excellentium & quaſi monſtruoſorum animalium de-
ſcribuntur. Inter omnia autem terreſtria animalia excellit
elephas magnitudine & uirtute: inter animalia uero aquati
ca excellit cetus; & ideo Dominus deſcribit diabolum ſub
figura elephantis & ceti, ut hoc nomen uehemoth quod ſi-
gnificat animal, referatur ad elephantem, qui inter cete-
ra animalia terreſtria quæ communius animalia dicuntur,
quoddam principatum tenet propter magnitudinem cor-
poris: nomen autem leuiathan, quod ſignificat additamẽ
B tum eorum, referatur ad cete grandia, quæ habent magni
tudinis additamentum ſupra omne animalium genus. Poſ-
ſet autem forte alicui uideri, quòd Dominus ad litteram
intenderet exprimere proprietates elephantis & ceti pro
pter magnitudinem, qua cetera animalia ſuperant: ſed
quòd proprietates horum animalium in figuram alterius
deſcribantur, manifeſtum eſt ex hoc, quòd proprietatibus
poſitis ad figuram pertinẽtibus, ſubdit Veritas. nam præ-
miſsis proprietatibus, Vehemoth, ideſt elephantis quaſi
exponendo ueritatẽ ſubdit. Ipſe enim principium uiarum
C Dei. præmiſsis autem proprietatibus leuiathan, ideſt ceti,
ſubdit, Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. & quaſi ſatis con
ueniẽter in hac diſputatione Domini, in deſcriptione dia
boli terminatur diſputatio Iob, quæ eſt de aduerſitate ip-
ſius. quia etiam ſupra commemoratur Sathan fuiſſe prin-
cipium aduerſitatis ipſius: & ſic dum amici Iob cauſam ad
uerſitatis eius ad ipſum Iob referre niterentur; putantes
ipſum propter peccata ſua a Deo eſſe punitum; Dominus
poſtquam Iob redarguerat de inordinata locutione, quaſi
finalem determinationem diſputationi adhibens, agit de
D malitia Sathan, quæ fuit principium aduerſitatis Iob, & eſt
principium damnationis humanæ ſecundum illud Sapien-
tiæ 1. Inuidia diaboli introiuit mors in orbem terrarũ. Pri-
mo ergo incipiens deſcribere Sathã ſub figura uehemoth,
aſsignat conuenientiam eius ad hominem dicens, Ecce ue
hemot quem feci tecum. & ſiquidẽ hoc referatur ad tẽpus

inchoationis

inchoationis utriusque, quantum ad figuram, ueritas ap- E
paret. nam ſexto die ſimul cum homine terrena animalia
ſunt producta: ſi referatur ad diabolum de quo figuraliter
ſiue methaphorice , hæc dicuntur, non uidetur ſimul dia-
bolus factus cum homine. nam homo factus legitur die ſe-
xto: Sathan autem inter angelos factus creditur in princi-
pio quo creauit Deus cælum & terram. Sed ſi illa dierum
enumeratio nō deſignat temporis ſucceſsionem,ſed diuer
ſa genera rerum productarum, ſecundum ſententiā Augu
ſtini, nulla repugnantia inuenitur. ſi autem ſecundum alio
rum expoſitionem, angelorum creatio duratione præceſ- F
ſit hominis productionem, poteſt dupliciter hoc uerbum
intelligi: uno modo ut ſit ſenſus, Quem feci tecum, ideſt
quem feci ſicut & te: & hoc dicit ad excludendum errorem
eorum qui conſiderantes malitiam diaboli, æſtimauerunt
eum non eſſe Dei boni creaturam. alio modo, ut ſit ſenſus,
Quem feci tecum, ideſt ſimilitudinem tecum habentem
quantum ad naturam intellectualem. et ut huius etiam
ſimilitudinis aliquod ueſtigium in elephante apparet. dicit
enim Ariſto. in 8. de animalibus, quòd maxime domeſtica
bile animalium ſilueſtrium eſt elephas. ad multa enim eru- G
ditur & intelligit: quoniam etiā adorare reges docentur.
quod non ideo dicitur quia habeat intellectū, ſed propter
bonitatē naturalis æſtimatiuæ. Deſcripta igitur cōuenien
tia uehemoth cum homine, deſcribit proprietates ipſius.
Et ut hoc primo ad figuram referamus, tria uidentur circa
uehemoth deſcribere, primo quidē cibum ipſius, cum di-
cit, Fenum quaſi bos comedet. ad litterā enim non eſt ani
mal comedens carnes, ſed herbas & alia huiuſmodi ad mo
dum bouis. et quia herbæ naſcuntur in terra, per hoc ſigna
tur quòd Sathan paſcitur, ideſt delectatur in terrenorū do H
minio. unde & iactanter de ſe dicit Lucæ 4. Mihi tradita
ſunt regna orbis terræ, & cui uoluero do illa. Secundo de-
ſcribit coitum eius: in cibo enim & coitu præcipue delecta
tiones animalium conſiſtunt. deſcribit autem coitum ele-
phantis, primo quidem quantum ad principium libidinis,

ex qua

A ex qua animalia commouentur ad coitum, cum dicit, fortitudo eius in lumbis eius. nam ex lumbis ſiue ex renibus ſemen ad membra genitalia deriuatur. Secundo deſcribit figuram coitus. nã ſicut philoſophus dicit in 5. animalium, Patitur coitum femella elephantis concidens, & maſculus aſcendit: & hoc ſignificat ſubdens, Et uirtus illius in umbilico uentris eius. ſcilicet quia umbilicũ ſupponit in coitu dorſo femellæ: & oportet quòd ſit in umbilico magna uirtus ne frangatur propter colliſionẽ corporum tam magnorum. Animalia autem in quibus talis figura coitus non

B inuenitur, dum coeunt, caudam inter tibias poſteriores ſtringunt, unde ſubdit, Stringunt caudã ſuam quaſi cedrũ. quod dicitur propter magnitudinem eius. Tertio deſcribit organa coitui deſeruientia, cum ſubdit, Nerui teſticulorum eius perplexi ſunt. ideſt reuolutiones quaſdam habent, ut philoſophus deſcribit in 3. animalium de teſticulis animalium greſſibilium & generantium. Hæc autem ad diabolum litteraliter referri non poſſunt; quaſi ipſi ad modum animalium corporaliter coeant, quaſi ipſo coitu delectati. et ſi enim ut Aug. dicit in 15. de ciui. Dei, Quidam

C incubi ſæpe dicuntur extitiſſe mulieribus improbi, & earum appetiſſe ac peregiſſe concubitũ, nõ tamen hoc agunt quaſi coitu delectati, ſed delectantur in hoc quòd omnes homines ad peccata talia inducunt, ad quæ maxime ſunt proni. unde Auguſtinus dicit in 2. de ciuitate Dei, Quis non intelligat, quantum moliantur maligni ſpiritus exemplo ſuo autoritatem præbere ſceleribus? & propter hoc ut ipſe in eodem libro alibi dicit, Huiuſmodi ſpiritus luxuriæ: obſcænitatibus delectantur. quæ quidem eorũ delectatio metaphorice in uerbis præmiſſis exprimitur,

D quòd propter concupiſcentiam carnis ſecundum hoc uitium maxime poſſunt homines ſuperare. ideo dicit, fortitudo eius in lumbis eius. ut hoc referatur ad uiros. Et uirtus illius in umbilico uentris eius. ut hoc referatur ad mulieres. Stringit caudam ſuam, ſicut cedrum. quia quos in hoc peccatum deiicit, dulcedine uoluptatis finaliter ligatos

tos tenet. Nerui teſticulorũ eius perplexi ſunt. quia ſi aliquis in hoc uitium deiectus euadere nititur, diuerſis occaſionibus iterato irretitur. Tertio deſcribit motũ elephantis. de quibus dicitur, quòd habent inflexibiles pedes, tibias, & crura propter pondus corporis ſuſtentandũ; & habent oſſa ſolida ſine iuncturis. et ad hoc deſignãdum dicit, Oſſa eius uelut fiſtulæ æris. quia flecti non poſſunt, ſicut nec fiſtulæ eris. et hoc refertur ad exteriora organa motus quæ ſunt tibiæ & crura. interiora autem organa motus, ſunt cartilagines quædam, & nerui, quæ etiam in elephantibus non facile flectuntur: & quantum ad hoc ſubdit, Cartilago illius quaſi laminæ ferreæ. quæ ſcilicet incuruari & extendi non poſſunt. et per hoc ſignificatur obſtinatio diaboli, qui a propoſito ſuæ malitiæ retrahi non poteſt; et crudelitas eius per quam ab exteriori hominum nocumento non ceſſat. hæc autem quæ figuraliter dicta ſunt, exponit Dominus ſubdens, Ipſe. ſcilicet Sathan; de quo prædicta metaphorice dicta ſunt. Eſt principium uiarum Dei. ideſt operum eius. et ſi quidem hoc referatur ad opera creationis, hoc ea ratione dicitur, quia Sathan inter primas creaturas eſt conditus: uel etiam, quia ſecundũ quoſdam fuit excellentior inter ceteras creaturas. ſed conuenientius propoſito uidetur, ut per uias Dei intelligamus opera prouidentiæ eius. Conſiderandum eſt autem quòd Deo unum ſolum propriũ eſt opus ſuæ bonitati cõueniens, ſcilicet benefacere & miſereri: quòd autem puniat, & aduerſitates inducat, hoc contingit propter malitiam creaturæ rationalis, quæ primo eſt in diabolo inuenta, & per eius ſuggeſtionem eſt ad homines deriuata. et ideo ſignanter dicit, quòd ipſe principium uiarũ Dei eſt, ideſt, quòd Deus diuerſis uiis utatur, ſcilicet benefaciendo & puniendo. & ne credatur ſic eſſe principium uiarũ Dei, quòd per ſe ipſum ſit potens ad nocendũ, hoc excludit ſubdens, Qui fecit eum. ſcilicet Deus. Gladium eius applicabit. ideſt noxiam operationem ipſius. Voluntas autem nocendi ineſt diabolo a ſeipſo, propter quod dicitur, Gladius eius; ſed

effectus

A effectus nocendi non habet niſi ex uoluntate uel permiſſione diuina. et quia dixerat quòd fenum ſicut bos comedet, oſtendit unde fenum accipiat ad edendum. unde ſubdit, Huic montes herbas ferunt. per quod intelligitur quòd ſublimes in hoc ſæculo & ſuperbi afferunt diabolo ſuæ delectationis ſeu refectionis materiam. & quomodo hoc ſit oſtendit ſubdẽs, Omnes beſtiæ agri ibi ludent. ſicut enim ad litteram in montibus ſiluestria animalia congregantur ad ſecuritatem & otium; ita ſub quadam ſublimium uirorum protectione homines beſtialiter ſæuientes ſecuri re-
B quieſcunt: quod ſignatur Danielis 4. ubi dicitur, quòd ſubtus arborem, per quam ſignificatur regia dignitas, habitabant animalia & beſtiæ. Deinde deſcribit manſionẽ ipſius. ubi conſiderandum eſt, quòd ſicut Ariſtoteles dicit in 5. animalium, Elephantes in ſolitudinibus manent, & maxime quia circa fluuios ſolent eſſe arundineta & ſalices, & loca umbroſa: ideo ad deſignandum elephantis manſionem dicit, Sub umbra dormit in ſecreto calami in locis humentibus. & quia hoc animal non qualencunque umbram habitat, ſed condenſam, ſubdit, Protegunt umbræ um-
C bram eius. ut ſcilicet inferior umbra per ſuperiorem umbram cõtra æſtum defendatur. & cauſam facientem umbrã deſignat ſubdens, Circundant eum ſalices torrentis. nam ſalices denſiorem umbram faciunt & frigidiorem quàm arundines. inhabitat autem, ad litteram, hoc animal umbroſa loca, quia eſt animal melancholicum, & ſiccæ complexionis, & habitat in terris calidis: unde contra calorem & ſiccitatem æſtus quærit refrigeriũ humiditatis & umbræ. per quod deſignatur quòd gladius diaboli non ſolum effectum habet in montibus, ideſt in ſuperbis, qui ei & ipſi herbas
D ferunt, & beſtias agri ludentes ſuſtinent, ſed etiam in hominibus qui in otio quaſi in umbra uiuunt, quam ipſi multiplici ſtudio cõtinuare procurant, ut ſic umbræ protegant umbras, & qui in deliciis quaſi in locis humentibus nutriuntur. propter eandem autem cauſam, propter quam hoc animal humentia & umbroſa loca quærit, etiam multum de aqua

HHH potat

potat. unde Ariſtoteles dicit in 8. de animalibus, quòd iã E
quidã elephas bibit aquæ Metretas macedonicas 14. pro ſemel, & iterum alias octo. Et ideo ad deſcribendum magnitudinem potus eius, ſubdit, Et abſorbebit fluuium, et non mirabitur. quia ſcilicet conſueuit multum bibere, & poſtquam multũ bibit, expectat aliũ multũ potum, unde ſubdit, Habet fiduciã quòd fluuius Iordanis influat in os eius. qui ſcilicet fluuius notus eſt in terra illa, ubi hæc dicebantur. Ad hoc quidem hyperbolice dicuntur. ſecundũ quòd referuntur ad elephantem: ſecundum autẽ quòd referuntur ad diabolum, in cuius figura hæc dicuntur, ſignifica F
tur eius præſumptio, qua ſe confidit de facili ſibi incorporare per conſenſum omnes homines inſtabiles, etiam ſi habeant aliquam Dei cognitionem: ad quod ſignificandum inducitur ſpecialiter de Iordane, qui eſt fluuius in terra, in qua uera Dei cognitio habebatur. in his enim tribus generibus hominum, maxime diabolus habet effectum, ſcilicet in ſuperbis, uoluptuoſis, & inſtabilibus, ſiue curis ſæculi deditis, qui poſſunt per fluuium deſignari. aliqui tamen ſunt, qui a diabolo non ſuperati ſunt, ſed potius contra ipſum uictoriam obtinent. quod quidem principaliter cõue G
nit Chriſto, de quo dicitur Apoc. 5. Ecce uicit leo de tribu Iuda. conſequenter autem conuenit aliis per gratiã Chriſti, ſecundum illud 1. ad Corint. 15. Deo autẽ gratias, qui dedit nobis uictoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. & hanc quidem uictoriam deſcribit Dominus ſub ſimilitudine uenationis elephantis, dicens, In oculis eius quaſi hamo capiet eum. ſcilicet uenator, per quem Chriſtus & ſui ſignificantur. dicitur enim eſſe unus modus uenationis elephãtis, quia fit fouea ſubterranea in uia elephantis; in quã incidit ignoranter: ad quam ueniens unus uena H
tor percutit & pungit ipſum. alter autẽ uenator, ueniens percutit primum uenatorem, & amouet eum ne percutiat ipſum elephantem: & dat ei comedere hordeum. quod cũ ter uel quater fecerit, diligit ſe liberantem: & deinceps ei obediens manſueſcit, & ſic capiuntur per cibum ei oblatũ, ſicut

A ſicut piſces hamo. Eſt autem alius modus uenationis elephantum, ut Ariſtoteles dicit in 8. de animalibus, ubi dicit, quòd uenatores domeſticos elephantes equitant, & perſequuntur elephantes ſilueſtres, & pungunt eos cũ quibuſdam inſtrumentis. & ad hoc poteſt pertinere quod ſubditur, Et in ſudibus perforabit nares eius. in quibus ſcilicet habent carnem magis ſenſibilem. & ideo magis ibi punguntur a uenatoribus. per hoc autem myſtice deſignatur quòd Chriſtus diabolum ſuperauit, oſtendens ei naturam infirmam, ut ſic quaſi hamo ab eo caperetur, & poſtmodum B uirtutem ſuam in eum exercuit, ſecundum illud Coloſſ. 2. Expolians principatus & poteſtates traduxit cõfidenter.

LECTIO III.

N extrahere poteris leuiathan hamo, & fune A ligabis linguam eius? Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nunquid feriet tecum pactum, C & accipies eum ſeruum ſempiternum? Nunquid illudes ei quaſi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eum amici, diuident illum negotiatores. Nunquid implebis ſagenas pelle eius, & gurguſtium piſcium capite illius? pones ſuper eum manum tuam: memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce ſpes eius fruſtrabitur eum, & uidentibus cunctis præcipitabitur.

POSTQVAM Dominus deſcripſit proprietates diaboli in ſimilitudine elephantis, qui eſt maximum animaliũ D terreſtrium, deſcribit ipſum ſub ſimilitudine leuiathan, id eſt, ceti, quod eſt maximum animalium marinorum, & ſicut Plinius dicit, eſt magnitudinis quattuor iugerum. & Iſidorus dicit quòd habent corpora æqualia montibus, ad quod refertur nomen leuiathan, quod interpretatur additamentum eorum, &, ut Iſidorus dicit, hoc animal dicitur

balena a βαλεῖν quod eſt emittere,quia altius ceteris anima E
libus emittit aquas. & poteſt dici quòd ſicut diabolus com
paratur elephanti, qui uiuit in terris propter effectus ma
nifeſtos, quos operatur in terrenis & corporalibus creatu
ris, ita comparatur ceto, uel balenæ in fluctibus maris de
genti, propter effectus quos operatur in fluctuatione inte
riorum motuum: & quia ſupra uictoriam hominis contra
diabolum expreſſerat ſub figura uenationis elephantis,
ne credatur quòd homo ſua uirtute poſsit diabolum ſupe-
rare,hic incipit excludere ſub figuram animalis leuiathan,
de quo primo oſtendit, quòd non poteſt ſuperari per mo- F
dum quo capiuntur piſces, unde dicit, An extrahere pote
ris. ſcilicet de aquis. Leuiathan hamo. quod fieri non po-
teſt duplici ratione:primo quidem quia tãtæ eſt magnitudi
nis, quòd nullà hominis uirtute aut inſtrumento ſurſum
eleuari poſsit: & ad hoc ſignificandũ dixit, An extrahere
poteris. Secundo, quia tantæ eſt fortitudinis, quòd hamo
retineri non poſsit. & ad hoc ſignificandum ſubdit, Et fu-
ne ligabis linguam eius. piſces enim qui capiuntur hamo,
per funem, cui hamus appenditur, retinentur: per quod
ſignificatur quòd nullus homo poteſt diabolum neque a G
malitia ſua extrahere, neque etiam eum ligare, ut in ſua
malitia non procedat. Secundo oſtendit quòd nõ poteſt ſu
perari ab homine per modum, quo quædam animalia terre
ſtria magna ſuperantur. retinetur enim bubalus ab homi-
ne per anulum ferreum, qui naribus eius imponitur, per
quem homo ducit ipſum quo uult. et ad hoc excludendum
ſubdit, Nunquid pones circulum in naribus eius? ſubiicit
ſibi etiam homo æquum, aut aſinum, uel camelum impo-
nendo frenũ uel chamũ in ore eius.& ad hoc excludendum
ſubdit, Aut armilla perforabis maxillam eius. Prædictorũ H
enim animalium quaſi perforantur maxillæ. Armilla. ideſt
ferro quod ponitur in ore ipſorum. ſicut autem circulo na
ribus impoſito ducitur bubalus,ita etiam freno uel chamo
maxillis equi impoſito, regitur greſſus equi, ut hominem
conuenienter ferat. per hoc ergo datur intelligi quòd nul

lus

A lus poteſt diabolum ducere quò uult, nec eum dirigere, ut ſuæ uoluntati deſeruiat. Tertio oſtendit quòd leuiathan ſuperari non poteſt per modum quo homo ſubiicitur homini: quod quidem fit dupliciter; uno modo per ſimplex uerbum, puta cum aliquis in tantū alteri humiliatur quòd eū rogat: & hoc tangit cum dicit, Nunquid multiplicabit ad te preces? uel etiam cum addit blanditiarum uerba. & ad hoc pertinet, quod ſubdit, Aut loquetur tibi mollia. ideſt blanda uerba ad te placandum, ſecundum illud Prouer. 15. Reſponſio mollis frangit iram. Alio modo accedente ali-
B qua obligatione, quæ fit uel per aliquod particulare pactum, ad quod pertinet quod dicit, Nunquid feriet tecum pactum? uel per ſeruitutem perpetuam: ad quod pertinet quod dicit, Et accipies eum ſeruum ſempiternum. & iſta quattuor quandoque per ordinem ſe habent, nā quandoque aliquis primo quidem propter timorem preces porrigit uictori. ſecundo blanditur, tertio ad pactum ſuſcipitur, quarto per pactum ſeruituti perpetuæ ſubiugatur. per quæ omnia datur intelligi quòd diabolus non timet hominem, ut ei quaſi ſuperiori aut fortiori preces ex timore,
C aut blanditias, aut pactum, aut ſeruitutem exhibeat: et ſi huiuſmodi ſilenter facit, facit ad hominum deceptiones, ut potius eos ſibi ſubiiciat, quàm eis ſubiiciatur. Quinto oſtendit, quòd nòn poteſt ſuperari, quomodo aues ab homine ſuperantur. Circa quod conſiderandum eſt, quòd aues primo quidem aliqua deceptione capiuntur per retia uel per uiſcum, uel per aliquid huiuſmodi, & hoc excludens ſubdit, Nunquid illudes ei ſicut auibus. ut ſcilicet decipiendo ipſum in tuam redigas poteſtatem. Secundo poſtquam iam captæ fuerint, ligantur ne auolare poſsint,
D & exhibentur pueris & ancillis ad ludum. & hoc ſignificatur cum ſubdit, Aut ligabis eum ancillis tuis. per quod datur intelligi, quòd homo non poteſt ſua induſtria decipiendo diabolum ſuperare, nec eum aliis decipiendum exponere. ſic igitur oſtenſo quòd non poteſt ſubiici per modum, quo alia animalia ſubiiciuntur, oſtendit conſequen-
ter

ter quòd homo non poteſt uti eo , etiam ſi ſubiiceretur, E
per modum quo utitur aliis animalibus magnis , quando ſunt in poteſtate hominis redacta. Et primo hoc oſtẽdit aſſumens modum quo homines utuntur animalibus terreſtribus captis , puta ceruis & apris , & aliis huiuſmodi, quorũ carnes diuiduntur dupliciter , uno modo gratis diſtribuendo amicis : & hoc excludit ſubdens , Concident eum amici ? & hoc interrogatiue legatur . Alio modo uendendo diuerſis, & quantum ad hoc ſubdit , Diuident illum negotiatores. quaſi dicat , non . tanta eſt.n. huius animalis magnitudo , quòd ſi quandoque capiatur, toti regioni ſufficiat. F
unde nec particulariter diuiditur inter amicos , nec uenditur in macello ad modum aliorum animalium : per quod deſignatur quòd homo non poteſt auxilium dæmonis uel alteri gratis communicare , uel etiam uendere . Secundo oſtendit, quòd non poteſt homo uti leuiathan ad modum quo utitur piſcibus captis , quorum maioribus piſcatores implent maximas ſagenas : & quantum ad hoc dicit, Nunquid implebis ſagenas pelle eius . et forte ſignanter dicit pelle, ad exprimẽdum modum quo maximi ceti capiuntur, qui longisſimis culmis quos habent quando dormiunt , in G
rupibus pendent ad ſaxa , ut dicitur . & tunc piſcator appropinquans , quantum poteſt de pelle ſoluit a lardo iuxta caudam . eſt enim animal ualde pingue , propter pinguedinem talem inciſurã non ſentit. & ſic immiſsis funibus quos ligat ad ſaxa uel arbores , excitat cetum lapidibus fundæ, qui uolens recedere pellem dimittit . minoribus autem piſcibus implent quædam alia minora inſtrumenta : & quantum ad hoc ſubdit , Et gurguſtium piſcium capite illius. dicitur enim gurguſtium quoddam inſtrumentum de uiminibus factum, quod piſcatores in gurgite ponunt ad capien- H
dum piſces . Eſt autem tanta magnitudo ceti, quòd nec totus , nec etiam una pars eius , puta caput , poteſt in gurguſtio quantumcunque magno contineri . dicitur enim habere tam magnum caput , quòd ab ipſo xl. lagenæ ſanguinis effluant . & hoc ponitur ad figuraliter oſtendendum quòd diabolus

A diabolus uirtute humana includi non poteſt, ſicut quidam nigromātici ſe eum poſſe includere opinantur: ſed hoc totum prouenit ex eius aſtutia, qua utitur ad homines decipiendo. Et ſi quis recte cōſideret, omnia præmiſſa pertinere uidentur ad præſumptionem nigromanticorū confutandam, qui nituntur cum dæmonibus pactum inire, aut etiā ſibi ſubiicere, uel qualitercunque conſtringere. Oſtenſo ergo quòd homo nullo modo ſua uirtute diabolum ſuperare poteſt, quaſi ex omnibus præmiſsis concludit ſubdens, Pone manum tuam ſuper eum. ſubaudi ſi potes. quaſi dicat,
B nullo modo potes tua uirtute manum tuam ponere ſuper eum ut eum tibi ſubiicias: ſed quamuis non poſsit ab homine ſuperari, ſuperatur tamen diuina uirtute: unde ſubdit, Memento belli. quo ſcilicet contra eum pugno. Nec ultra addas loqui. ſcilicet contra me dum ſcilicet uides eum mea uirtute ſuperari, quem tua uirtute ſuperare non potes. & de ſuperatione qua ſuperatur a Deo, ſubditur, Ecce ſpes eius fruſtrabitur eum. quod quidem ſi referatur ad cetum, manifeſtum eſt. dum enim cetus proſequitur piſces, ſperans eorum capturam, impingit ad aliquod
C littus, unde propter paruitatem aquæ ſe eruere nō poteſt, fruſtratus ſpe ſua quam habebat de piſcium captura, & ſic ſuper aquam apparens præcipitatur in mortem. & hoc eſt quod ſubditur, Et uidētibus cunctis præcipitabitur. quia undique homines eum uidentes concurrunt ad eum occidendum. per quod ſignificatur quòd ſpes diaboli quam habet de ſubuerſione ſanctorum fruſtrabitur: & ipſe cum omnibus ſuis ſequacibus, ſanctis uidentibus, in die iudicii præcipitabitur in inferuum.

D

CAP. XLI. LECTIO I.

NON quaſi crudelis ſuſcitabo eum: quis enim reſiſtere poteſt uultui meo? Et quis ante dedit mihi ut reddā ei? omnia quæ ſub cælo ſunt mea ſunt. Non parcam ei uerbis potentibus, & ad de-

precandum

precandum cõpoſitis. Quis reuelabit faciem indumenti eius,& in medium oris eius quis intrabit? Portas uultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido. Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus. Vna uni coniungitur; & ne ſpiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit,& tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur. E

POSTQVAM Dominus enumerauerat uirtutem leuiathan, quantum ad hoc quòd non poteſt ſuperari ab homine, ſed ſolum a Deo; nunc enarrat poteſtatem ipſius, quantum ad hoc quòd ipſe poteſt cõtra alios agere: & quia non eſt poteſtas niſi a Deo, ut dicitur Roma. 13. Poſſet aliquis ad crudelitatem Deo aſcribere, quòd tam noxiæ creaturæ tantam potentiam dedit. et ideo ad hoc excludendũ dicit, Non quaſi crudelis ſuſcitabo eum. ideſt altum eſſe permittam per potentiam ſibi datam. et uidetur hic reſpõderi ad id quod ſupra Iob xxx. dixerat, Mutatus es mihi in crudelem. Quòd autem hoc ſibi ad crudelitatẽ aſcribi non debeat, oſtendit triplici ratione, primo propter poteſtatem ipſius Dei cum dicit, Quis enim poteſt reſiſtere uultui meo? ideſt prouidentiæ meæ. quaſi dicat, quantumcunque leuiathan iſte ſit potens, non tamen poteſt prouidentiæ meæ reſiſtere; ut potentia ſua utatur, niſi quantum mihi placuerit: & mea uoluntas non ad perniciem ſed ad ſalutem hominum tendit. Secundo oſtendit idem ex largitate bonitatis ipſius, qua gratis omnibus bona ſua diſtribuit. unde ſubdit, Et quis ante dedit mihi ut reddam ei. quaſi dicat, nullus: ex quo patet quòd omnia quæ feci, diligo: quibus bona mea gratis communico: unde nõ habeo contra ipſa quæ feci crudelitatis animum. & ad idem pertinet quod ſubdit, Omnia quæ ſub cælo ſunt, mea ſunt. quia ſcilicet ſunt a me creata, conſeruata, & gubernata: nullus autem rebus ſuis aduerſatur. Tertio oſtendit ſe nõ eſſe crudelem permittendo Sathan in ſua potẽtia exaltari, per F G H

A hoc quòd in nullo ei defert. uidetur enim ad crudelitatem
quandam pertinere, quòd aliquis dum uult alicui tyranno
fauere, patienter tolerat afflictiones multorum. Duplici
autem ratione homo alicui potenti fauet: uno modo ti-
mens comminationes ipſius: ſed hoc Dominus a ſe exclu-
dit dicens, Non parcam ei. ideſt in nullo ei deferam quin
ei reſiſtam, ſecundum quòd oportet. Verbis potentibus.
ideſt propter aliqua comminationis uerba, quæ eius præſe
rant poteſtatem. Alio modo fauet aliquis alicui potenti,
quaſi allectus ab eo blanditiis: & ad hoc excludendum ſub
B dit, Et ad deprecandum compoſitis. ſcilicet eſt: quaſi di-
cat, quamuis potenter uel deprecatorie loqueretur, tamē
in nullo ei defero; quia non eſt conuenientia lucis ad tene
bras, ut dicitur 2. ad Corinth. 6. His igitur præmiſsis ad re
mouendum opinionem ſuæ crudelitatis, accedit ad deſcri
bendum uirtutem leuiathan. et primo deſcribit figuram
eius a capite incipiens. dicitur autē quòd ſuper oculos ce-
ti ſunt quædam additamēta cornea in figura magnæ falcis,
& ſunt ducenta quinquaginta ſuper unum oculum, & toti-
dem ſuper alterum, & utitur eis cetus pro opertorio oc u-
C li tempore magnæ tempeſtatis. et ad hoc exprimendum di
cit, Quis reuelabit faciem indumenti eius? ideſt quis ho-
mo poteſt accedere ita prope cetum, ut a prædictis oper-
culis poſsit faciem eius detegere? per quod datur intelligi
quòd aſtutias diaboli nullus homo ſufficit aperire. Dicitur
etiam quòd in gutture habet quandam pellem in modum
membranæ, & hæc multis meatibus perforata, ne ſcilicet
quicquā corpulētū magnū ingredi uentrē eius poſsit. quia
ſ. per hoc impediretur eius digeſtio. ſ. ſi aliquod magnum
animal integrum abſorberet. & ad hoc deſignādum ſubdit,
D Et in medium oris eius quis intrabit? ut ſcilicet perſcrute
tur ſtrictos illos meatus, quibus parui piſces in eius uen-
trem deſcendunt. per quod deſignatur, quòd intentionem
dæmonis, qua ad homines ſpiritaliter abſorbēdos utitur,
nullus homo poteſt cognoſcere. Dicitur etiam de ceto,
quòd habet aperturam oris dentatam ualde, longis & ma-

gnis dentibus. & præcipue duo dentes ſunt aliis longiores E
ad modum dentium elephantis, uel apri. ergo addeſignandum hos duos dentes extremos maximos dicit, Portas uultus eius quis aperiet. uidentur enim illi duo dentes maximi, quaſi duæ portæ, quibus os ceti aperiatur. per quod deſignatur quòd nullus homo poteſt os diaboli aperire ad extrahẽdum de poteſtate eius peccatores quos abſorbet, quaſi duabus portis; ſcilicet uiolentia & aſtutia. Quantum autem ad alios dentes ceti ſubdit, Per girum dentium eius formido. quia ſcilicet in circuitu oris habet dentes tam magnos, ut aſpicientibus terrorem incutere poſsit: F
per quod ſignificatur terror quem dæmon hic hominibus incutit: ut per hoc eos impellat ad peccandum: & poteſt dici quòd dentes eius ſunt ceteri dæmones, uel etiam mali homines, qui potentia ſua alios terrendo ad malum inducunt. His igitur præmiſsis de diſpoſitione capitis leuiathã procedit ad diſpoſitionem corporis eius, quod deſcribit ad modum piſcium habentium ſquamas, unde ſecundum magnitudinem ſui corporis debet habere maximas ſquamas ad modum ſcutorum. unde dicit, Corpus eius quaſi ſcuta fuſilia. quæ quidem ſunt continua: nam ſcuta lignea G
per colligationem adunantur. cõparatur autem diabolus ad homines malos, ſicut caput ad corpus. unde peccatores qui alios in malitia defendunt, ſunt quaſi ſcuta corporis diaboli. Oſtendit autem conſequenter, quòd ſquamæ eius non ſolum ſunt magnæ, ſed etiam compreſſæ ad modum piſcium multas ſquamas habentium: & hoc eſt quod ſubdit, Compactum ſquamis ſeſe prementibus. per quod deſignatur multitudo malorum: & peruerſa eorum concordia in malo, oſtenditur conſequenter, cũ ſubditur, Vna uni coniungitur. quia ſcilicet ſicut in corpore alicuius piſcis non H
quælibet ſquama coniungitur cuilibet, ſed una uni per ordinem, ita etiam in multitudine malorum nõ omnes omnibus ſocialiter concordant, ſed quidam quibuſdam. Quamdiu autẽ piſcis eſt uiuus & fortis, & ſquamæ eius ſunt in ſuo uigore, ita & ad inuicem & cuti corporis ſtrictæ adhærent,
quòd

A quòd nec aer poteſt inter eas tranſire. quando uerò piſcis fuerit uel mortuus, uel infirmus, aut ex aliqua occaſione eius ſquamæ deſiccantur, tunc paulatim prædicta coniunctio ſquamarum remittitur, ita quòd ipſæ ſquamæ incuruantur, & poteſt etiam aliquid groſsius inter eas tranſire. ad oſtendendũ ergo uigorem ſquamarum leuiathan ſubdit, Et ne ſpiraculum quidem incedit per eas, ideſt per intermedium ſquamarum; per quod deſignatur quòd ad conſenſum malitiæ non diſiunguntur per aliquam ſpiritalem perſuaſionem, aut per inſpirationem internam. & ideo

B ad oſtendendum obſtinatum eorum cõſenſum in malitia ſubdit, Vnaalteri adhærebit. per mutuum fauorem & conſenſum. Et tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur. propter obſtinatũ.ſ.cõſenſum eorũ in malũ: ſicut nec ſquamæ leuiathan humana uirtute poſſunt ab inuicem diſiungi.

LECTIO II.

STERNVTATIO eius ſplendor ignis, & oculi eius ut palpebræ diluculi. De ore eius

C lampades procedunt ſicut tedæ ignis accenſæ: de naribus eius procedit fumus ſicut ollæ ſuccenſæ atque feruentis. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egeſtas. Membra carnium eius cohærentia ſibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus. Cum ſublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purga

D buntur. Cum apprehenderit eum gladius, ſubſiſtere nõ poterit neque haſta neq; thorax. Reputabit enim quaſi paleas ferrum, & quaſi lignum putridum æs. Non fugabit eum uir ſagittarius: in ſtipulam uerſi ſunt ei lapides fundæ. Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum, & deride-

bit uibrantem haſtam. Sub ipſo erunt radii ſolis; & ſter E
net ſibi aurum quaſi lutum. Feruеſcere faciet quaſi ollam profundum maris, & ponet quaſi cum unguenta bulliunt. Poſt eum lucebit ſemita, æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem. Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei, qui factus eſt ut nullum timeret. Omne ſublime uidet; ipſe eſt rex ſuper uniuerſos filios ſuperbiæ.

POSTQVAM deſcripſit Dominus diſpoſitionem le F
uiathan; hic deſcribit operationem fortitudinis eius. et ſicut primo deſcripſerat diſpoſitionem capitis quàm corporis, ita etiam & prius incipit enumerare operationes ad caput pertinentes. Prima autem & principalior pars capitis eſt cerebrum, ex cuius commotione ſternutatio animalis cauſatur. et ideo ſternutationem leuiathan deſcribens dicit, Sternutatio eius ſplendor ignis. quia ſcilicet ex ſternutatione leuiathan tanta fit aquarum commotio, quòd cauſatur quidam candor aquarum commotarum ad modum ſplendoris ignis. uel etiam poteſt referri ad hoc quòd for- G
titer commoto capite uel oculis, uidetur nobis quòd emittatur quidam ſplendor ignis. unde cũ multo maior ſit commotio capitis leuiathan ex eius ſternutatione, multo magis talis ſplẽdor procedit. ſignificatur autem per hoc quòd per commotionem capitis diaboli, ideſt per tentationem ipſius, emittatur ſplendor ignis, ſcilicet iræ, aut concupiſcentiæ, aut etiam inanis gloriæ. Inter alias autem partes capitis ſunt præcipui oculi: unde ſubdit, Et oculi eius ut palpebræ diluculi. oculus enim ratione ſuæ leuitatis lucidus eſt. Habet autem cetus maximos oculos ſecundum ma H
gnitudinem capitis & corporis totius, & ideo inſpectione ipſorum apparet quædam claritas diffuſa, ſicut eſt claritas diluculi: per quam deſignatur temporalis proſperitas, quam diabolus homini repromittit. Tertio autem deſcribit operationem ſiue effectum oris eius cum dicit

A dicit, De ore eius lampades procedunt. ſicut tedæ ignis accenſæ. Vbi conſiderandum eſt quòd teda eſt quoddam lignum, quod accenſum ſuauem odorẽ emittit. Dicitur autem de ceto, quòd quando multum eſurit, uaporem odoriferum ad modum odoris ambræ ex ore ſuo emittit: in quo piſces delectati, os eius ingrediuntur, & ſic ab ipſo deuorantur. Huiuſmodi uapores ergo emiſsi ab ore ceti lampades dicuntur propter magnitudinẽ caloris, qui ex interioribus eius egreditur. tedæ autem accenſæ cõparatur propter redolentiam, ut dictum eſt. per hoc autem deſignatur

B quòd diabolus ad concupiſcentiã peccati homines incendit per oſtentationem alicuius boni, quaſi per redolentiã quandam. Quarto ponitur operatio nariũ eius. hoc enim animal habet pulmonem & reſpirat ſicut delphinus: & ad hoc deſignandum ſubdit, De naribus eius. quæ .ſ. ſunt præcipua inſtrumenta reſpirandi. Procedit. ſcilicet per reſpirationem. Fumus. id eſt aer per reſpirationem aduſtus ex multitudine caloris, qui eſt neceſſarius huic animali ad tãtam molem mouendam. & ideo ſignanter ſubdit, Sicut ollæ ſuccenſæ atque feruentis. aer enim qui reſpirando emit

C titur, in pulmone continebatur: in quo calefiat per calorẽ cordis, qui pulmoni coniungitur, ſicut aqua in olla caleſcit & feruet per hoc, quòd apponitur igni: & quia animal reſpirat non ſolum per nares, ſed etiam per os; ideo quinto ſubdit operationem oris dicens, Halitus eius. id eſt exhalatio de ore procedens. Prunas ardere facit. id eſt tam calidus & uehemẽs quòd ſufficeret ad prunas accendẽdas. loquitur enim ad ſimilitudinem eorum qui ſufflando prunas accendunt, unde ſubdit, Et flamma de ore eius egreditur. quia ſcilicet tã calidus & ignitus eſt uapor de ore eius egrediens quòd merito poteſt flammæ comparari. per hæc

D autem omnia deſignatur quòd diabolus ſua occulta uel manifeſta ſuggeſtione peruerſæ cupiditatis ignem in homine accendit. His igitur præmiſsis quæ pertinent ad uirtutem capitis leuiathan, accedit ad narrandum ea quæ pertinent ad uirtutem aliorum membrorum ipſius. Eſt autem conſi-

randum

derandum quòd ſicut Ariſtoteles dicit in ſecundo anima- E
lium; nullus piſcis habet collum niſi illi qui generant ani-
malia, ſicut delphini; & ex horum genere ſunt etiam ceti:
& ideo incipit deſcribere fortitudinem colli eius, cum di-
cit, In collo eius morabitur fortitudo. quæ quidem neceſ-
ſaria eſt tanto animali ad pondus capitis eius portandum:
& quia per collum caput coniungitur corpori, poſſunt per
collum leuiathan deſignari illi, per quos diabolus in alios
malitiam ſuam exercet, qui ut plurimum ſunt potentes,
quos alii reuerentur, aut etiam timent. Eſt autem manife
ſtum quòd hoc animal, cum ſit magni corporis, multo in- F
diget cibo: & ideo cum in aliqua parte maris fuerit cetus,
abſorbet multitudinem piſcium ibi exiſtentium: ut quaſi
mare in conſpectu eius remaneat piſcibus uacuum. et hoc
eſt quod ſubdit, Et faciem eius præcedet egeſtas. quia ſci
licet attrahit ad ſe piſces, ut ſupra dictum eſt. et mare re-
manet piſcibus uacuum ante eum: per quod ſignificatur,
quòd egeſtas uirtutum in hominibus cauſatur ante faciem
diaboli, ideſt per ſuggeſtionem ipſius. conſequenter autē
oſtendit fortitudinem eius quantum ad alias partes corpo
ris cum dicit, Membra carnium eius cohærent ſibi. ſcilicet G
propter earum ſpiſſitudinem. per quod deſignatur conſen-
ſus membrorū diaboli in malū. His igitur præmiſſis de for-
titudine leuiathan ad agendum, conſequenter agit de for-
titudine eius ad reſiſtendum. quamuis autem poſſit reſiſte
re uirtuti humanæ agenti; tamen uirtuti actionis diuinæ
uſquequaque reſiſtere non poteſt. et ideo primo oſtendit
quòd Deus contra ipſum agat, cum dicit, Mittet contra
eum fulmina. Manifeſtum eſt enim quòd frequenter in ma
ri fulmina cadunt quibus quandoque etiam naues pericli-
tantur, unde etiam probabile eſt, quòd quandoque ceti H
fulmine feriantur: & hoc opus præcipue attribuitur Deo 1
propter magnitudinem & terrorem huius effectus. unde ſu
pra xxxviii. Dominus dixit, Nunquid mittes fulmina, &
ibunt &c. ſubdit autem, Et ad locum animalium non feren
tur. quod poteſt ad duas intentiones referri: primo quidē
ad

A ad deſignandum magnitudinem corporis eius. ſolet enim fulgur aliquem locum percutiens, per quandam repercuſſionem ad alia loca reflecti, propinqua tamen: ſed corpus leuiathan tam magnum eſt, ut fulmen in ipſum percutiens, extra corpus eius non reflectatur. Alio modo poteſt referri ad infallibilitatē diuinæ operationis. ſicut ergo ſagittarius ſapiens directe ſagittas emittit, ita quòd non percutit niſi ad ſignum, ita cum Deus contra leuiathan ſiue quācunque aliam creaturam fulgura quaſi ſagittas quaſdam emittere uult, non ad alium locum pergunt, niſi quò ipſe

B emittit, ſecundum illud Sap. 5. Ibunt directe emisſiones fulgurum. per quod deſignatur quòd diuina flagella quæ Deus immittit contra diabolum & membra eius, ita emittit, quòd contra alios non feruntur. Nam ſi quandoque boni per temporales aduerſitates flagellantur a Deo, hoc tamen cedit in glorificationem ſanctorum, & in maiorē damnationem diaboli & impiorum. ſecundo oſtendit qualiter ſe habeat leuiathan ad ea quæ Deus contra ipſum agit, cū dicit, Cor eius indurabitur quaſi lapis. durum autem ſignificat potentiam naturalem, ut ſcilicet aliquid non facile

C corrumpatur ab exteriori actione agente. per hoc ergo uirtus naturalis deſignatur quæ eſt in corde ceti ut non de facili corrūpatur ab exteriori actione inferente aliquod nocumentum: & ad iſtam duritiam deſignandam ſufficiebat exemplum lapidis quantum ad leues percuſsiones, nō autē quantū ad graues, lapis.n.etſi nō confringitur manu, cōfringitur tamen malleo ferreo. Et ideo ad deſignandam uirtutem ceti etiam contra grauia nocumenta, ſubdit, Et ſtringetur quaſi malleatoris incus. qui .ſ. ex percuſsione malleorum non conſtringitur, ſed magis ſolidari uidetur.

D per hoc ergo ſignificatur obſtinatio diaboli & membrorū eius, quia nulla percusſione diuina a ſua malita emolliuntur. Tertio oſtenditur finalis effectus diuinæ percuſsionis. quantumcumque enim flagellis diuinis reſiſtere uideatur, oportet tamen quòd finaliter ab eis ſuperetur: unde ſubdit, Cum ſublatus fuerit. ſcilicet uirtute diuina de loco

ſuo

ſuo. Timebunt angeli. admirando diuinam uirtutem, in E
qua admiratione multi effectus diuinæ uirtutis eis innoteſcunt. & ideo ſubdit, Et territi purgabuntur. ut enim Dionyſius dicit 5. capitulo de diuinis nominibus, Angeli purgari dicuntur non ab immunditia, ſed a neſcientia. Sed quia omnis creatura corporalis modicum quid eſt in comparatione ſanctorum angelorum, ideo uidetur principaliter hoc eſſe dictum ad ſignificandum quòd cæleſtes angeli multum admirentur de occiſione alcuius corporalis ceti. niſi forte per angelos, ſanctos homines intelligamus. ſed melius eſt ut principaliter referatur ad ſpiritalem leuia- F
than, ſcilicet diabolum, qui ſublatus fuit uirtute diuina, quando de cælo cecidit per peccatum: & tunc angeli admirantes diuinam maieſtatem, ſunt purgati per ſeparationem ab eius ſocietate. ſimiliter etiam in die iudicii quādo diabolus cum omnibus membris ſuis detrudetur in infernum, angeli & omnes ſancti admirabuntur diuinam poteſtatem, & erunt de cetero purgati per totalem ſeparationem a malis: & hoc ſignificatur Apoc. 12. Vbi poſtquam proiectus eſt diabolus, auditur magna uox in cælo dicens; Nunc facta eſt ſalus, & uirtus, & regnum Dei noſtri. Sic G
igitur oſtenſo qualiter ſe habeat ad impugnationem Dei, oſtendit qualiter ſe habeat ad impugnationem creaturæ, & primo qualiter ſe habeat ad impugnationem hominis. Impugnat autem homo de propinquo, & a remotis: & de propinquo quidem munitus gladio & haſta ad percuſsionem, & thorace ad ſui munitionem, & quantum ad hoc dicit, Cum apprehenderit eum. ſcilicet leuiathan. Gladius. ſcilicet hominis. Subſiſtere non poterit. ſcilicet gladius hominis qui frangitur propter duritiem corporis eius. Neque haſta. ſcilicet ſubſiſtere poterit. Neque tho- H
rax. quo ſcilicet munitur pectus, ſubſiſtere poterit contra leuiathan: & huius rationem aſsignat ſubdens, Reputabit enim ferrum quaſi paleas, quia ſcilicet ſicut homo non poteſt lædi a paleis, & de facili eas frangit, ita leuiathā non poteſt lædi a ferro gladii uel haſtæ, ſed de facili ea frangit

A git. Et ſimiliter reputabit æs. ſcilicet thoracis. Quaſi lignum putridum. quod ſcilicet reſiſtere non poteſt percuſſioni. per hoc autẽ ſignificatur, quòd nulla uirtus humana efficax eſt ad diabolum lædendum, uel ad reſiſtendum ei: ſed omnis uirtus humana pro nihilo a diabolo reputatur. Impugnat etiã homo a remotis per ſagittas et lapides fundæ: ſed nec iſta contra cetum ualent, unde ſubdit. Non fugabit eum uir ſagittarius. ſcilicet emiſsione ſagittarum quas non timet, utpote ab eis lædi non ualens. ſicut autẽ ſagittæ de longinquo emiſſæ lædunt interius uulnerando,

B ita lapides fundæ lædunt exterius atterendo: ſed cetus ſicut non poteſt perforari ſagittis, ita non poteſt conteri lapidibus in eum proiectis. unde ſubdit, In ſtipulam uerſi ſunt ei lapides fundæ. quia ſcilicet ſicut ſtipula propter ſuã leuitatem nullum cõterere poteſt, ita nec cetus poteſt lapidibus fundæ aliquod nocumentum pati. per hoc autem ſignificatur quòd ſicut diabolus non poteſt lædi uirtute humana quaſi quadam percuſsione propinqua, ita etiam non poteſt lædi hominis aſtutia quaſi quadã percuſsione a longinquo. Sicut autem per lapides fundæ aliquis atteritur a

C remotis, ita etiam per malleum aliquid atteritur de propinquo: ſed nec ſic etiam cetus ab homine lædi poteſt: unde ſubdit, Quaſi ſtipulã æſtimabit malleum. quod etiam referri poteſt ad eandem ſignificationem cum præmiſsis, niſi quòd mallei eſt grauior percuſſura quàm lapidum fundæ. unde poteſt ſignificari quòd quantumcunque intendatur hominis fortitudo & conatus, a diabolo contemnitur. Solent autem homines aliquos ſuperare non ſolum percutiendo, ſed etiam percuſsioni comminando: ſed nec cetus nec diabolus aliquam hominis comminationem timet, un

D de ſubditur, Et deridebit uibrantem haſtam. uibratio enim haſtæ uidetur eſſe quædam comminatio percuſſuræ. ſicut autem homo quandoque alium ſuperat comminãdo, ita etiam promiſsis alliciendo. maxime autem ſolent aliqua dona promiſſa allicere hominem propter pulchritudinẽ, uel propter pretioſitatẽ: nihil autem uidetur eſſe pul

chrius in corporalibus rebus quàm radii ſolares: ad quorum pulchritudinem leuiathan uel corporaliter uel ſpiritaliter intellectus non allicitur: & ad hoc ſignificandum ſubditur, Sub ipſo erunt radii ſolis. quia ſcilicet non appretiatur eos tanquam aliquid magnum: & per conſequens datur intelligi quòd nihil aliud præclarum in rebus humanis appretiatur. Aurum autem reputatur ualde pretioſum inter res quæ in uſum hominis ueniunt. & quantum ad hoc ſubdit, Et ſternet ſibi aurum quaſi lutum. ideſt quaſi uile aliquid contemnit ipſum. & ſic patet quòd ab homine allici nõ poteſt. ſic ergo oſtenſo quòd non poteſt ſuperari ab homine, conſequenter oſtendit quòd non poteſt ſuperari neque a mari, neque ab aliquo piſce maris; & hoc propter fortes operationes quas in mari exercet. Dicit autem Plinius, quòd quædam beluæ ſunt in mari orientali tantæ magnitudinis, ut ab imo uertant maria & faciant tempeſtates in mari. quæ quidem beluæ ad naturam ceti pertinere uidentur: & ad hoc ſignificandum ſubdit, Feruere facit quaſi ollam profundũ maris. ſicut enim quando olla feruet, aqua feruens in ea commouetur, ita ex uiolentia huius piſcis fluctus maris commouentur: & incipit hæc commotio a profundo, & peruenit uſque ad aquæ ſuperficiem: unde ſubdit, Et ponet quaſi cum unguenta bulliunt. quæ ſcilicet faciunt maiorem ſpumam & commotionem in ſuperficie quàm ſimplex aqua, in qua non tantum de aere continetur. per hoc autem ſignificatur turbatio quã diabolus concitat in hoc mundo: & ſicut facit magnum effectum quando mouetur in profundo maris, ita etiam facit magnum effectum quando mouetur in ſuperficie: & ad hoc ſignificandum ſubdit, Poſt eum lucebit ſemita. ſicut enim quando nauis mouetur per mare ad longum ſpatium, ueſtigiũ nauis tranſeuntis relinquitur propter commotionem & ſpumam generatam in aqua, ita etiam contingit ex motu iſtius piſcis præ ſua magnitudine. per hoc autem ſignificatur, quòd effectus perturbationis quam diabolus in mundo concitat, non ſtatim aboletur, ſed diutius durat.

A rat. Ex hoc autem quòd tam fortes operationes cetus in mari operatur, in nullo timet maris profunditatem: unde ſubdit, Aeſtimabit abyſſum. ideſt profundum maris. Qua ſi ſeneſcentē. ideſt quaſi finem habentem, & quaſi impotentem ad abſorbendum ipſum. nam quod ſeneſcit, & debile eſt, & fini propinquum. Ex hoc autem ſignificatur quòd diabolus damnationem inferni non tantum æſtimat, ut propter eam deſinat contra Deum niti, ac ſi eius damnatio eſſet terminanda: & ſicut leuiathan non poteſt ſuperari ab homine, nec a mari, neque ab aliqua creatura maris, ita
B etiam non poteſt ſuperari a quacunque alia creatura terreſtri. unde ſubdit, Non eſt poteſtas ſuper terrā quæ ei comparetur. non enim eſt in terra aliquod animal tam magnū, ſicut cetus maris. unde & Plinius dicit, quòd in mari ſunt maiora animalia terreſtribus: & cauſa euidens eſt humoris luxuria & ſuperfluitas. per hoc autē ſignificatur quòd nulla uirtus corporalis poteſt æquari poteſtati dæmonis, quæ eſt poteſtas ſpiritalis naturæ. Quia igitur multa præmiſerat de proprietatibus leuiathan in figura diaboli, conſequenter prædictam metaphoram exponit, & ſicut dictum eſt,
C omnes prædictæ proprietates ad duo pertinere uidentur. quorum unum eſt, quòd ipſe ab alio lædi non poteſt. & quantum ad hoc exponens ſubdit, Qui factus eſt ut nullum timeret. ideſt hoc habet diabolus ex conditione ſuæ naturæ, in qua factus eſt a Deo, ut neque hominem timeat, neque aliquam creaturam corporalem. Aliud autē eſt quòd leuiathan habet facultatem ad magnas & fortes operationes exercendas: & exponens ſubdit, Omne ſublime uidet. ideſt intentio diaboli eſt ad quæcūque ſublimia aggredienda. et quia hæc uidentur ad ſuperbiam pertinere; oſtendit
D conſequenter quòd diabolus non ſolum in ſe ſuperbus eſt, & homines in ſuperbia excedit, ſed eſt aliis ſuperbiendi initium, unde ſubdit, Ipſe eſt rex ſuper uniuerſos filios ſuperbiæ. ideſt ſuper eos qui ſuperbiæ ſubiiciuntur, qui omnes ſequuntur eius ducatum. Vbi conſiderandū eſt quòd Dominus operationem ſuam, quam exercet in malos, con

tra ſuperbos manifeſtare incepit: & in ſuperbis narratio- E
nem terminat: ut oſtendat hoc præcipue Iob fuiſſe timendum, ne diabolus qui eum expetierat ad tentandum, præcipue eum ad ſuperbiam inducere conaretur, ut ſic trnaſferretur in regnum ipſius: & ideo tacere debebat affectũ, & uerba quæ ſuperbiam ſaperent.

CAP. XLII. LECTIO I.

RESPONDENS autem Iob Domino dixit.
Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogi- F
tatio. Quis eſt iſte qui cælat conſilium abſque ſcientia? Ideo inſipienter locutus ſum, & quæ ultra modum excedunt ſcientiam meam. Audi & ego loquar: interrogabo te & reſponde mihi. Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus uidet te. Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pænitentiam in fauilla & cinere. Poſtquam autẽ locutus eſt Dominus uerba hæc ad Iob dixit ad Elipham Themanitẽ. Iratus eſt furor meus in te & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti corã G
me rectum ſicut ſeruus meus Iob. Sumite ergo uobis ſeptem tauros & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro uobis. Iob autem ſeruus meus orabit pro uobis: faciem eius ſuſcipiam ut non uobis imputetur ſtultitia: Neque enim locuti eſtis coram me rectum ſicut ſeruus meus Iob. Abierunt ergo Elipha Themanites & Baldath Suites & Sophar Naamathites & fecerunt ſicut locutus fuerat Dominus ad
eos, & ſuſcepit Dominus faciẽ Iob. Dominus quoque H
conuerſus eſt ad pænitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis ſuis. Et addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres ſui, & uniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti qui noue-

rant

A rant eum prius,& comederunt cum eo panem in domo eius. Et mouerunt ſuper eum caput, & conſolati ſunt eum ſuper omni malo, quod intulerat Dominus ſuper eum: & dederunt ei unusquisque ouem unam & inaurem auream unam. Dominus autem benedixit nouiſſimis Iob magis quàm principio eius. Et facti ſunt ei quatuordecim millia ouium, & ſex millia camelorum, & mille iuga boum,& mille aſinæ: Et fuerunt ei ſeptem filii & tres filiæ. Et uocauit nomen unius Diem, & nomen

B ſecundæ Caſſiam, & nomen tertiæ Cornu ſtibii. Non ſunt autem inuentæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Iob in uniuerſa terra. Deditque eis pater ſuus hæreditatem inter fratres earum. Vixit autem Iob poſt flagella hæc centum quadraginta annis: & uidit filios ſuos, & filios filiorum ſuorum usque ad quartam generationẽ: & mortuus eſt ſenex & plenus dierum.

POSTQVAM Dominus redarguit Iob de incauta locutione, quæ ſuperbiã ſapere uidebatur; quia ſcilicet

C intantum ſe iuſtum aſſerebat, quòd hoc quibuſdam uidebatur in derogationem cedere diuini iudicii; ideo Iob humiliter conuictum ſe reputans reſpondet; primo quidem confitendo diuinam excellentiam quantum ad potentiam: unde ſubdit, Reſpondens autem Iob Domino dixit, ſcio quia omnia potes. & etiam quãtum ad ſcientiam: unde ſubdit, Et nulla te latet cogitatio. per quorum primum confitebatur quòd Deus poterat aduerſitatem remouere a diabolo inductam, quam Dominus ſub figura uehemoth & leuia-

D than deſcripſerat. per ſecundum autem recognoſcit ſe interius fuiſſe aliqua cogitatione ſuperba pulſatũ, quod Deũ non latuiſſe recognoſcit: & ideo conſequenter inuehitur contra eos qui diuinam prouidentiã negant, dicens, Quis eſt iſte qui cælat cõſilium absque ſcientia? ideſt quis eſt tã temerarius & ſtultus, qui dicit humanum conſilium poſſe

cælari

cælari a Deo abſque hoc quòd Deus illud cognoſcat? ex cō E
ſideratione autem diuinæ excellentiæ procedit ad conſide
rationem propriæ culpæ cum ſubdit, Ideo inſipienter locu
tus ſum. ideſt debitam reuerentiam non exhibens diuinæ
excellentiæ in meis uerbis. Et quæ ultra modum excedunt
ſcientiam meam. ſcilicet culpam confitendo. ideſt diſcu-
tiendo diuina iudicia. et quia inſipienter locutus ſum, dece
tero loquar ſapienter, unde ſubdit, Audi & ego loquar. meā
ſcilicet culpam confitendo. et quia locutus ſum quæ exce-
dunt ſcientiam meā, decetero de ea non audeo loqui, ſed
ſolum de his te interrogare. unde ſubdit, Interrogabo te. F
ſcilicet petendo, orando, pulſando. Et reſponde mihi. ſci
licet interius inſtruendo. quare autem ſic mutatus ſit, o-
ſtendit ſubdens, Auditu auris audiui te. ſcilicet olim cum
inſipienter loquerer. Nunc autem oculus meus audiet te.
ideſt plenius te cognoſco quàm prius; ſicut id quod uide-
tur oculis, certius cognoſcitur, quàm quod aure auditur.
profecerat enim tum ex percusſione, tum ex reuelatione
diuina. quanto autem aliquis magis Dei iuſtitiam conſide
rat, tanto plenius culpam ſuam recognoſcit: unde ſubdit,
Idcirco ipſe me reprehendo. propriam ſcilicet culpā con G
ſiderando. & quia non ſufficit culpam confiteri, niſi ſequa
tur ſatisfactio, ideo ſubdit, Et ago pœnitentiam in fauilla
& cinere. in ſignum ſcilicet fragilitatis naturæ corporeæ.
conuenit enim humilis ſatisfactio ad expiandam ſuperbiā
cogitationis. Quia ergo ſuperius Dominus redarguerat
Eliu & etiam Iob, nunc tertio redarguit amicos eius, in-
ter quos præcipuus erat Elipham: quod patet ex hoc quòd
primo loqui inceperat. unde dicitur, Poſtquam autem lo-
cutus eſt Dominus uerba hæc ad Iob, dixit ad Elipham The
manitē: Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, H
ſcilicet Baldath & Sophar. Vbi cōſiderandū eſt quòd Eliu
ex imperitia peccauerat, Iob autem ex leuitate; & ſic neu
ter eorum grauiter peccauerat, unde nec Dominus dici-
tur iratus fuiſſe contra eos, ſed contra tres amicos Iob gra
uiter dicitur fuiſſe iratus, quia grauiter peccauerant, per-
uerſa

A uerſa dogmata aſſerendo ut ſupra habitū eſt. unde ſubdit, Quoniam non locuti eſtis coram me rectum. ideſt fidelia dogmata. Sicut ſeruus meus Iob. qui ſcilicet a ueritate fidei non recesſit. pro grauibus autem peccatis expiandis antiqui conſueuerunt ſacrificia offerre: unde ſubdit, Sumite ergo uobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes. quia ſcilicet ipſi erant duces populorum. Septenarius autē eſt numerus uniuerſitatis: unde ſeptenarius ſacrificiorum competit ad grauium delictorum expiationem. Sed quia infideles per fideles Deo reconciliari debent, ſubdit, Et ite ad

B ſeruū meum Iob. ut ſcilicet eo mediante recōciliemini mihi. Et offerte pro uobis holocauſtum. ut ſcilicet uos ſatisfaciatis, qui peccaſtis: ſed ueſtra ſatisfactio indiget fidelis uiri patrocinio: unde ſubdit, Iob autem ſeruus meus orabit pro uobis. qui ſcilicet dignus eſt exaudiri propter ſuā fidem. unde ſubdit, Faciem eius. ſcilicet deprecantis. Sūſcipiam. ſcilicet exaudiendo eius orationem. Vt non imputetur uobis ſtultitia. ſcilicet infidelis dogmatis. Et hoc exponit ſubdens, Neque enim locuti eſtis coram me rectum ſicut ſeruus meus Iob. Accepta autem ſpe ueniæ impleuerunt

C quod eis fuerat mandatum: unde ſequitur, Abierunt ergo Eliphā Themanites & Baldath Suites, & Sophar Naamathites, & fecerūt ſicut locutus fuerat Dominus ad eos, & ita per obedientiam & humilitatē ſuam digni facti ſunt ut pro eis oratio Iob exaudiretur, unde ſequitur. Et ſuſcepit Dominus faciem Iob rogantis. ſcilicet pro amicis ſuis. nec ſolum humilitas amicorum efficaciā præſtitit eius orationi, ſed etiam humilitas propria: unde ſubdit, Dominus quoque conuerſus eſt. ſcilicet a furore in clementiam. Ad pænitentiam Iob cū oraret pro amicis ſuis. dignum enim

D erat ut qui pro leui ſuo peccato humiliter pænitebat, etiā aliis grauiter peccantibus ueniam impetraret. Plus autem prodeſt unicuique ſua pænitentia quàm aliis. unde ſi oratio & pænitentia Iob meruit amotionem indignationis diuinæ ab amicis, multo decentius fuit ut etiam ipſe ab aduerſitate liberaretur. Et quamuis Iob ſpem ſuam non referret

ferret ad proſperitatem temporalem recuperandam, ſed E
ad conſequendam futuram felicitatem; Dominus tamen ex abundanti etiã proſperitatem temporalem ei reſtituit, ſecundum illud Matth. 6. Primum quærite regnum Dei & iuſtitiam eius; & hæc omnia addiicientur uobis. & hoc quidem tempori erat congruum propter ſtatum ueteris teſtamenti, in quo temporalia bona promittebantur: ut ſic per proſperitatem quam recuperauerat, aliis daretur exemplum ut conuerterentur ad Deũ. Erat etiam cõgruum perſonæ ipſius Iob, cuius apud aliquos opinio erat læſa propter multiplices aduerſitates quæ ſupe ruenerãt ei: & ideo F
ut ei famam reſtitueret, ad ſtatum maioris proſperitatis eum reduxit: ideo ſequitur, Et addidit quoque Dominus omnia quæ fuerant Iob duplicia. Inter aduerſitates autem Iob quaſi præcipua erat quòd fuerat ab amicis ſuis deſertus: & ideo huiuſmodi aduerſitatis primo remedium ponitur cũ dicitur, Venerũt ad eũ omnes fratres ſui & uniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti qui nouerant eum prius. in quo deſignatur priſtinæ amicitiæ recordatio. Et comederunt cum eo panem in domo eius. in quo deſignatur reditus ad antiquam familiaritatem. Et mouerũt ſuper eum caput. G
ſcilicet compatiendo afflictioni ipſius. & quia non ſolum oportet afflictis compati, ſed etiam eorum afflictioni remedium præbere, primo quidem præbuerunt remedium eius interiori dolori per conſolatoria uerba: unde ſubdit, Et conſolati ſunt eum ſuper omne malum quod intulerat Dominus ſuper eum. Secundo autem adhibuerunt ſubuentionis remedium contra exteriorem inopiam. & quia amiſerat & animalia in campis: & ſupellectilia in ſubuerſione domus; ideo in utroque ei ſubueniunt. ſequitur enim, Et dederunt ei unuſquiſque ouem unam. quantum ad anima- H
lia. Et inaurem aureã unam. quantum ad ſupellectilia. hoc autẽ modicum fuiſſet, ad reparationẽ ipſius, ſed Dominus manum ſuam adhibuit ut ex his in maiora proficeret: unde ſequitur, Dominus autem benedixit nouiſsimis Iob. ſcilicet multiplicando ea. Magis quàm eius principio. ideſt

A primæ eius proſperitati. Eſt enim potens facere plus quã intelligimus aut petamus: ut dicitur Eph.3. Deſiderauerat autem Iob ſupra xxix. ut eſſet iuxta menſes priſtinos. ſed Dominus ei maiora reſtituit & in duplo, ut ſupra dictũ eſt. unde ſequitur, Et facti ſunt ei quatuordecim millia ouiũ. ſupra enim dictum eſt, quòd fuit poſſeſsio ſeptem millia ouium, Et ſex millia camelorum. nã primo habuerat tria millia camelorum, ut ſupra dictum eſt. fuerant etiam ei quingenta iuga boum. unde hic duplum ponitur cum dici-

B tur, Et mille iuga boum. ſupra etiam dictum eſt quòd habuerat quingentas aſinas: ſed hic duplum ponitur cum ſequitur, Et mille aſinæ. amiſerat autem non ſolum poſſeſſiones, ſed etiam filios, qui ei reſtituuntur, ſed non in duplum. ſequitur enim, Et fuerunt ei ſeptem filii, & tres filiæ. cuius ratio duplex poteſt eſſe, una pertinens ad futuram uitam: quia ſcilicet filii quos habuerat, non totaliter ei perierant, ſed reſeruabantur in futura uita cum eo uicturi. alia ratio poteſt eſſe quantum ad uitã præſentem. nam ſi duplicatis ceteris rebus, etiam numerus filiorum eſſet duplicatus, non uideretur fortuna domus augmenta-

C ta fuiſſe: quia eandẽ quantitatem in bonis eius unuſquiſq; filiorum habuiſſet quã prius. & ideo decentius fuit ut proles ei augeretur non numero, ſed magis in ualore: quod occulte inſinuatur in filiabus, quæ pulcherrimæ fuiſſe leguntur: quarum pulchritudini etiam nomina cõuenerunt. Sequitur enim, Et uocauit nomen unius Diem. ſcilicet propter claritatem eius. Et nomen ſecundæ Caſsiam. quæ eſt ſpecies aromatica propter ſuauitatem ipſius. Et nomen tertiæ Cornu ſtibii. eſt autem ſtibium quo mulieres utuntur ad ornatum oculorum: ſecundum illud 4. Reg. 9.

D Depinxit oculos ſtibio, & ornauit caput ſuum. quod quidem ſtibium in cornu à mulieribus conſeruatur, ut habeãt ipſum paratum cum opus fuerit: unde uocauit eam Cornu ſtibii ad deſignandam abundantem pulchritudinem oculorum. unde & de pulchritudine earum ſubditur, Non ſunt autem inuẽtæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Iob in uniuerſa

 terra.

terra. propter quod etiam datur intelligi quod filii eius erant in uirtute præcellentes. ſequitur enim, Deditq; eis pater ſuus hæreditatem inter fratres earum. ſcilicet ad deſignandam conuenientiam uirtutis in utriſq;. Et quia Iob etiam in proprio corpore fuerat flagellatus; additur ei ad proſperitatis augmentum longitudo dierum: unde ſequitur, Vixit autem Iob poſt flagella hæc, centum quadraginta annis. & ut intelligatur toto hoc tempore in proſperitate uixiſſe, ſubdit, Et uidit filios ſuos, & filios filiorum ſuorum uſque ad quartam generationem. & iſta proſperitas datur intelligi duraſſe uſq; ad mortem: unde ſequitur, Et mortuus eſt ſenex. quod pertinet ad diuturnitatem uitæ. Et plenus dierum. quod pertinet ad uitæ proſperitatem. unde ſupra ad ſignificãdum ſuam aduerſitatem dixit, Sicut & ego habui menſes uacuos. unde & per plenitudinem dierum, deſignatur abundantia ipſius, & quantum ad bona fortunæ, & quantum ad bona gratiæ, quibus perductus eſt ad futuram gloriam: quæ durat per omnia ſæcula ſæculorum amen.

FINIS.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM
ex commentariis D. THOMAE de Aquino, ord. Prædicatorum in librum B. IOB.

Numerus paginam, littera locum indicat.

A

Ceeptio perſonarū pag.169.A pag.336.F
Accidiæ peccatum p.13.B
Accipitris proprietates p.412.E
Acquiſitio temporalium cur prædæ comparetur p.211.A
Admiratio unde p.61.B
Aduerſitas temporalis non propria peccatorū pœna p.21.C.p.69.C
Aduerſitas per ſolos ſpiritus malos inducitur p.22.F
Aduerſitas maior impedit ſentiri minorem p.24.G
Aduerſitas debet eſſe grata p.30.F
Aduerſitates exteriorum bonorum p.225.A
Aduerſitates inſolitæ p.314.E
Aduerſitatum uarietas 78.F
Aduerſitates non caſu proueniunt p.52.H
Aduerſitates grauiſſimas iuſti patiuntur p.78.F
Aduerſitatis repentinæ effectus p.24.G
Aduerſitatis & proſperitatis Iob cur immutata narratio p.24.F
Adulterii quàm graue crimen p.323.A
Adulteri iuſta retributio p.322.G
Adulterorum audacia p.273.C.D
Adulterorum inſidiæ p.322.G
Aedificij fundatio quatuor requirit p.387.C
Aenigma quid p.173.C
Affectiones terrenæ quo modo imitentur ſpirituales p.19.C
Afflictiones a Deo recognoſcit Iob p.204.F
Afflictorum ſpes unde p.82.F
Amaritudines cur oculo attribuantur p.210.E
Amaritudinū multiplicitas p.198.E.F
Ambulare in uacuum p.87.B
Amicorū idē uelle & nolle p.29.D
Amicitia quando ſimulata p.86.G

Amor principium cuiuſcunque affe-ctionis p.19.C
Amor terrenus a diuino deficit ibidem.
Angeli cur filij Dei dicãtur p.15.A
Angeli quo modo Deo aſſiſtant ibidem. B.C
Angelos omnes fuiſſe creatos bonos p.64.F
Angelorum quorũdam lapſus ibid.
Angelorum miniſterio quid procu-retur. p.123.A
Angelorum timor, qualis p.284.E
Angeli proponunt Deo hominum iu-ſtitiam p.344.G
Angelorum erga homines auxilium ibidem.
Angelorũ purgatio qualis p.440.E
Animæ immortalitas p.48.F
Anima humana quo modo in corpo-re p.65.C
Anima non eſt homo ibi. D
Animã perdere in furore p.216.E
Animus inordinatus ſibi ipſi pœna p.274.H
Animæ rationalis infuſio p.140.F
Animæ hũanæ excellentia p.188.E
Apparitionum modus p.65.G
Appellatio fit a principaliori p.66.E
Appetitus intellectualis quis p.189.B
Aqua in aere ſuſpenſa p.293.A
Aquarũ naturalis condicio p.283 C.p.389.B
Aquilæ nobilitas p.412.F
Aquila potens in præda ibi. G
Aquilæ uolatus quando uelocior p.130.E
Aquilo p.381.A
Argenti nomine omnes diuitiæ in-telliguntur p.260.E
Arturus p.119.B.p.377.C
Aſini ad quid maxime utiles p.10.F
Aſini condicio p.406.G
Aſſiſtere Deo diuerſimode dicitur p.24.E
Aſtutorum uerba gladio comparan-tur p.75.D
Audientiam quis idonee petat p.171.E
Auditus inter ſenſus capacior diſci-plinæ p.160.G.375.C
Aurum obrizum p.298.F
Auri generatio & abundantia p.382.H
Auſter unde p.381.A
Auxilium diuinum quando præci-pue adeſt p.140.F
Auxilium humanum in aduerſis p.224.G
Auxilium præſtare nolentium mos p.87.D

B

Balæna p.428.E
Balæna capta uictui totius regioni ſatis p.430.F
Balænæ capiendæ modus ibid. G
Balteum quid p.163.C

Belluarum

Belluarum marinarum magnitudo p.442.F
Benedic, pro, maledic p. 35.C.D
Benedicere Dei operibus alicuius p. 21.B
Blaſphemia quàm horribilis p.13.B
Blaſphemus, quis p.191.B
Bonum hominis triplex p. 31.B
Bonum ſummum, quorum cauſa p. 15.A
Bonum & malum in brutis quo modo p. 100.F
Bona externa homini non connaturalia p. 29.B
Bona temporalia quatenus amanda p. 36.E
Boues cur olim acceptiſſimi p. 244.E
Butyri pretioſitas p. 305.A
Butyri & mellis conuenientia p. 238.E

C

Calcare uiam qui dicantur p. 257. B.C
Callidorum hominũ propriũ p. 18.E
Calumnia Satanæ & membrorum in ſanctos p. 20.G
Caldæi feroces & potentes p. 25.D
Camelorum ſeruitia p. 10.F
Cardo quid p. 256.E
Carectum quid p. 109.B
Carnis ſubſtantia in reſurrectione p. 231.B
Caro hominis corruptibilis p. 231.A
Cælare Dei quid p. 140.H
Cœli ſuperiores indiuiſibiles p. 381. B.C
Cœli quo modo non mundi p. 194.E
Celebritas nominis apud quos p. 221.A
Ceruarum partus p. 405.B
Cetus p. 421.A
Cinis, quid ſignificet p. 205.D
Cinis cur dicatur puluis p. 352.E
Circuitio diaboli, quid p. 17.D
Circulatio in corporibus p. 94.H
Cocytus fluuius p. 251.B
Coluber tortuoſus cur dictus diabolus p. 284.G
Cognitio diuinorum per res humanas p. 135.C
Cognitio hominis a ſenſib. p. 137.A
Cognitio uniuerſalis imperfecta p. 255.C
Cognitionis naturalis ordo p. 5.B
Commotio nocturna perturbat p. 61.C
Condicio hominis in hac uita duplex p. 69.A. p. 182.C
Conſilium in Deo quo modo dicatur p. 163.A
Conſilii profunditas unde ibi.
Conſcientiæ teſtimonium quot habet gradus p. 125.C
Conſolatoris officium p. 201.A
Contentio quid & ubi conſiſtat p. 89.B. p. 123.C
Contentio duplex p. 114.G
Conuerſionis debitæ triplex modus p. 106.G
Conuiuiorum damna p. 11.D

Conui-

Conuiuia filiorum Iob uitabat p.12.E
Cordis et intellectus officia p.350.G
Corpus humanum luto comparatur p.65.B
Corporis bona præcipua p.202.E
Corpora cæleſtia quo modo agant in inferiora p.393.D
Coruorum pulli quo modo nutriantur p.403.B
Creaturas conſeruare, ſolius Dei p.151.A
Creaturas interrogare, quid p.159.A
Culpam confiteri non ſatis p.446.G
Culpa nunquam in Deum reijcienda p.415.C
Cultus Dei quando in faſtidium uenit p.13.C
Cuſtodia Dei & protectio p.185.A

D

Damnati totaliter Satanæ ſubiiciuntur p.18.H
Decipula peccatoris p.218.G
Defenſores malorum ſunt ſcuta diaboli p.433.G
Deliciæ tollunt animi uigorē p.70.G
Delicioſi maxime a ſapientia alieni p.297.D
Dæmonis intentio ſemper mala p.17.A
Dæmonis per motum localem poteſtas p.26.H
Dæmonis uoluntati non omnino exponuntur iuſti p.34.E
Dæmonis in quoſdam excellens potentia p.421.A
Dæmones aerem turbare poſſunt p.26.G
Deploratio Iob quid continebat p.52.H
Deridere & derideri, quorum ſit p.157.A
Deriſio amicorum permoleſta p.142.G
Deſiccationis cauſa duplex p.109.B
Deſiderium hominis erga futura p.91.C
Deſiderium etiam ad impoſſibilia tendit p.185.A
Detractoris crimen p.228.F
Detractorū excuſationes p.88.F.G
Deus quando loquitur homini ſimpliciter p.148.G
Deus aereo ſono loquitur p.17.B
Deus interrogando Satan quid exigat ibid.C
Deus quo modo cognoſcit omnia p.162.H
Dei proprium opus p.424.G
Deo attribuūtur quatuor p.161.A
Diabolus ſolos malos decipit p.18.F
Diabolus a nulla creatura uinci poteſt p.429.A.B.C
Diabolus brutis animalibus comparatur p.420.G
Diabolus quibuſdam maxime dominatur p.426.F
Diabolus & Satan, quid p.15.A
Diaboli inſidiæ incomprehenſibiles p.433.C

Dicere

Dicere Dei, quale p.16.E.p.17.A
Dies clarus tripliciter p.42.G
Diei dignitas p.42.E.F
Differentia actionum ab utriſque ſpiritibus p.16.G
Diluculi ſeu auroræ claritas 391.A
Diſciplinæ acceptio p.343.A
Diſputator efficax quis p.163.B
Diſputatorum mos 263.A
Diſputatio inter quos p.175.A p.358.F
Diſputationis prouocatio unde p.252.H
Diuites plerunque derident egenos p.157.B
Diuites in diuitijs finem ponentes p.158.E
Diuitiæ non dantur pro iuſtitiæ præmio p.159.C
Diuitiæ obruunt animi puritatem p.11.C
Diuitiæ antiquorũ quales p.305.A
Diuitiarum abundantia diſcordiam parit p.10.H
Diuturnitatis probatio p.108.F
Doctrinæ ueræ peruerſor coercendus p.212.E
Dogmatum peruerſorum cultores p.167.C
Dogmata olim quo modo tradebantur p.362.G
Doloris cauſa duplex p.81.D p.190.F. p.202.F
Doloris mitigatio p.174.F
Doloris uehementia quid impediat p.202.F
Dolus in quo conſiſtat p.321.C
Domorum ſpatioſitas quàm caduca p.291.B
Dominium terræ non totaliter diabolo conceſſum p.128.G
Dormire quando Deus dicatur p.107.A
Dubitans eſt propinquus neganti p.191.B

E

Ebionitarum hæreſis p.230.F
Elephas p.421.A
Elephas maxime diſciplinabilis p.422.A
Elephantis máſio et potus p.425.B p.426.E
Elephantis capiẽdi modus p.426.G
Eloquium dimittere, quid p.134.G
Equorum proprietates p.410.F
Errare cõtingit in duobus p.165.D
Error amicorum Iob p.155.D
Error quorundam circa animam p.65.C
Error negantium diuinam prouidentiam p.73.A
Error circa futurum mortuorum ſtatum p.93.C.p.95.C
Error circa creationem & durationem mundi p.5.B.p.230.G
Error circa reſurrectionem corporum ibid.H
Error circa rerum in Deo cognitionem p.269.C
Error circa ſitum terræ p.387.B
Exaudire Dei, quale p.124.F

Excæcare

Excæcare uel obdurare quid in ſcripturis p. 102. E
Experimenti acquiſitio unde p. 161. B. p. 192. F.
Experimenti efficacia, quando p. 108. E
Expiatio peccatorum apud antiquos p. 447. A
Error circa ueritatis cognitionem p. 5. B
Error Empedoclis & Democriti p. 5. C

F

Facies quid ſignificat in ſcripturis p. 188. G
Fauor adhibetur alicui dupliciter p. 280. G. p. 433. A
Felicitas hominis p. 208. E
Felicitas hominis hic eſſe non poteſt p. 90. E. F
Felix apud quoſdam quis p. 249. B
Feſti dies cur inſtituti p. 42. G
Ferocitas additur uiro per uxorem p. 58. E
Feſtinare in dolo quid p. 321. B
Figuratæ locutiones, quales 60. F
Filij qui peccata parētum imitantur puniuntur p. 67. D
Fine adepto quælibet res quieſcit p. 91. B
Finis debitus in hac uita inueniri nequit p. 185. C
Finis adeptio tria requirit p. 115. B
Flagellationis diuinæ ratio triplex p. 103. D
Fortitudo per oſſa deſignatur 249. C
Fortitudinis diuinæ excellentia p. 115. B
Fraudulenti homines a ſpe decidunt p. 87. B
Frumentum nubibus gaudet 378. E
Fruſtra facere uel laborare p. 20. H p. 130. H
Fulmina crebro in mare cadunt p. 438. G
Fundamentum hominis quid 257. C
Furor quid p. 225. D

G

Galli animalis intelligentia 401. D
Garritus auium olim obſeruatus p. 362. H
Gaudium eſt actionis gratiarum materia p. 30. F
Gaudio repletus minus futurum cogitat p. 85. E
Gloria, quid p. 417. A
Gloriam eſſentialiter nulla creatura habet ibidem.
Gurguſtium quid p. 430. G

H

Herodius auis p. 409. A
Hereditas diuerſimode datur a Deo p. 289. D
Hiſtoria Iob res uere geſta 332. E
Homo qualis cōditus p. 9. C. 229. D
Holocauſtorum qualis olim immolatio p. 12. C
Homo præeminet cæteris animantibus p. 57. C. p. 188. E

Homo Deo per timorem inhæret p. 302. E
Homo quanto magis Deo inhæret, tanto ſit a terrenis remotior 19. B
Homo inter quæ medius ibid.
Homo a quibus mouetur ad agẽdum p. 15. B
Homo perpetuitatis capax 101. A
Homo ſub arboris metaphora deſignatur p. 70. E
Homo tria gradatim amittit 182. G
Homo comparatus Deo quo modo iniuſtus p. 278. H
Homo quo modo ſimilis alijs animalibus p. 82. F
Homo ſuos affectus ad liquidum non poteſt cognoſcere p. 126. F
Homo cur nomine beſtiæ nuncupetur p. 57. C
Homo durus & crudelis per quid deſignetur p. 79. C
Hominis factio duplex p. 139. A. B
Hominis condicio quam mirabilis p. 375. B
Hominis deſtructio totalis, qualis p. 161. C
Homini quo modo mors contingat p. 186. G
Hominẽ non reſurrectum quàm horrendum p. 184. F
Hominem numero eundem reſurrecturum p. 131. C
Honor hominis in quo conſiſtat p. 216. E
Humilitas, uia ad ſapientiã p. 69. A p. 197. B
Hyadæ p. 119. C
Hypocrita uirtutis falſarius p. 288. H
Hypocritæ cor uanum p. 110. F
Hypocritarum fallax fiducia 111. C
Hypocritarum proprium p. 173. B
Hypocritarum congregatio & doloſitas p. 199. B. C

I

Ibix p. 405. B
Idololatria antiquorum p. 327. B
Ignis ardorem amoris ſignificat p. 217. A
Ignis contactus non ſtatim conſumit p. 25. C
Impatientiæ origo p. 171. F
Impatientiæ ſignum p. 83. C
Impatientis & irati conſuetudo p. 53. C
Impius ligno infructuoſo comparatur p. 275. B
Inclinatio naturalis ad diuerſas uirtutes p. 324. G
Incubi dæmones p. 423. C
Incudi diabolus & obſtinati comparantur p. 439. D
Indumentorum neceſſitas p. 271. B
Inferiora diſpenſantur per ſuperiora p. 14. G
Infernus communiter acceptus qualis p. 145. B
Infernus ſine ulla temperie 274. H
Inimicitiæ cauſa qualis p. 176. F
Inſcrutabile & mirabile differunt p. 73. C

Inſipientium & ſuperborum proprium p.194.H
Inſtrumentum fortiſſimum ad quid fit p.188.G
Intellectus initium ſapientiæ & ſciētiæ p.297.C
Intelligentia *cur homini neceſſaria* p.302.F
Intelligentia diuinorum nobis ignota p.148.G.H
Interrogare cuius eſt p.16.A
Interrogatio priſtinæ generationis p.108.F
Interrogatio Dei erga hominem p.122.F
Inuidia quid p.69.B
Iob in qua perſona loquitur p.134.F.p.48.F
Iob quo tempore afflictus p.24.H
Iob cur ſe pupillum uocat p.89.A
Iob more diſputātis procedit 103.B
Iob quotiens locutus & quo modo p.223.C.p.414.E
Iob quo modo & apud quos probatus p.265.D
Iob qualis reſtituta felicitas p.450.E.F
Iob longitudo dierum cur addita p.450.E
Iob cur non duplicati filij 449.B
Iob cur filiæ reſtitutæ pulcherrimæ ibidem.
Iob cur reſtituta & aucta temporalia bona p.448.E
Ira, quid p.69.A
Ira Deo attributa, quid p.52.H p.123.A
Ira per zelum utilis p.212.E.F
Iratus Deus quando dicatur 184.G
Iubilum & iubilatio, unde p.112.G.p.389.A
Iudex peccatum pertrāſiens 152.G
Iudici audacter reſpondendi fiducia p.125.B
Iudicii diuini ratio incomprehenſibilis p.262.F
Iudicij iniquitas, unde p.339.A p.414.E
Iudicij quis ſubuerſor p.349.B
Iudicij diuini tarditas p.363.B
Iudicii fallendi occaſiones p.369.B.C.D
Iudiciorum exercitia in portis olim p.305.C
Iudicio Dei ſubſunt omnium ſpirituū actiones p.16.F
Iuſtitia propter duo deſeritur p.355 C.p.105.G
Iuſtitiæ diuinæ exacta ratio & conſideratio p.177.C.p.446.F
Iuſti quādoq; tacere nō poſſunt 54.E
Iuſti unde bona accipiunt p.9.C
Iuſtorum uita quomodo a Deo ordinetur p.20.E.F
Iuſtorum corda non mouentur aduerſitatibus p.22.D
Iuſtorum a peccatis immunitas unde p.65.B
Iuſtus in iudicio quis & rectum iudicium p.173.D.p.161.A
Iuuentus herbæ uiridi comparatur p.177.A

Labia

L

Labia Dei aperiri, quid p.148.G
Laboris finis quies p.181.F
Lacrymarum effectus p.206.E
Lapis ſardonicus, onychinus & ſapphirus p.298.G
Latria ſoli Deo debetur p.327.C
Laus Dei frequens in ore alicuius, unde p.289.B
Laus impiorum breuis p.234.E
Legis diuinæ & humanæ ordinatio qualis p.149.A
Leonis præda quàm magna 402.A
Leuiathan deſcriptio ſeu ceti 433.B p.436.F
Leuiathan quid p.438.E
Leuiathan ſeu ceti magnitudo p.427.D
Lex humana reſpicit uniuerſalia p.149.B
Lex diuina ad particularia & minima ibi.C
Liber Iob cur figuris & coloribus utitur p.42.E
Liberi arbitrij uirtus p.188.G
Libri Iob intentio p.6.G
Locus cuiuslibet quis dici poſſit p.419.A
Locutio Dei ad Iob qualis p.414.E
Longitudo terræ p.394.G
Lucernæ comparatur Dei prouidentia p.217.B
Ludere pro fornicari p.12.G
Luxuriæ principia quàm diligenter uitanda p.319.C.D
Luxuria maxime a Deo ſeparat p.320.E
Luxuriæ damna ibi.G
Luxurioſorum inſtabilitas in ſpiritualibus ibi.F

M

Magnanimi proprium, & officium p.306.F p.368.E
Maledicere multipliciter dicitur p.40.E
Maledicere quando prohibetur ibi.F
Maledictio bonis & malis horrenda p.45.B
Mali intelliguntur nomine terræ p.18.F
Mali per quos puniuntur p.22.F
Malum unum efficitur homini cauſa multorum p.368.G
Manichæorum hæreſis p.336.E p.138.B
Manus Dei quid ſignificat p.83.C
Manus Dei ligata uel ſoluta ibid.
Maris terminus p.390.F
Materia corporalis nulli ſpirituum ad nutum obedit p.26.G
Medicinæ commendatio p.41.E
Membris abutens, iis priuandus p.324.C
Memoria erga mortuos p.154.F
Mendacio utens, contra Deum agit p.170.E
Mendacio utẽs ad defendendum Deũ non præmio, ſed ſupplicio afficiendus p.170.F
Mẽs iuſtorũ in aduerſis qualis 78.E

Meridies iuuentutē deſignat 154.E
Meridionales homines minus belli-coſi p.314.F
Metallorum generatio & diuerſitas p.293.B
Metrice olim deſcribebantur diuina p.371.C
Militum & mercenariorum ſtatui uita noſtra comparatur p.90.G
Militibus quo modo imperat dux p.91.A
Miſeria hominis ad amaritudinem prouocans p.52.E
Miſeria inducit ad parcēdum 99.C
Miſeria miſerandi cauſa p.228.E
Miſericordiā quis conſequitur 67.B
Miſericordiæ obtinendæ impedimenta p.324.H
Mors pœnarum præſentium ultima p.106.E
Mors duplex p.66.F
Mors humana breuis eſt ſtatus p.181.A
Mors quàm neceſſaria homini 66.F
Mors naturalis & uiolenta quo modo differant ibid.G
Morte amicorum non tangi, quorum eſt p.28.E
Mortuorum ante Chriſti aduentum locus p.94.G p.145.A
Mortuorum facilis obliuio 235.B
Motus principiū in animali 263.D
Moyſes quomodo uidit uerbum abſconditum p.60.E
Mugitus bouis unde p.82.G
Mulier leænæ & tygridi comparatur p.58.F.G
Mundi idem factor & gubernator p.351.B
Mundi ſubſtantia non peribit 183.C
Mundum diuina prouidentia regi p.5.C.D
Munera accipientium pœna 119.B
Murmurare contra Deum, blaſphemia p.22.E
Muſica apud antiquos in pretio p.245.B
Muſti natura p.336.E

N

Natiuitas diuina qualis p.41.C
Naturale non poteſt totaliter tolli p.82.F
Naturalia non imputantur ad culpam p.136.E
Naturales operationes moderatur Deus p.116.H
Naturæ ordo p.115.D
Naturæ diuinæ operatio totius naturæ attribuitur p.116.F
Naturis diuerſis idem poteſt eſſe bonum & malum p.136.E
Nigromanticorum deceptio 431.A
Nobilitatis perfecta altitudo, ubi p.28.G
Noe diuinitus data præcepta 266.G
Nox quos uſus habeat p.44.G
Nubium utilitas p.378.E
Nubium diſpēſatio quàm miſericors p.379.B
Nubium cognitio quid importet p.380.G
Numeri ternarij ratio p.346.F

Obliuio

O

Obliuio non cadit in Deum p.96.E
Obſcure dicta ubi explicat Iob p.125.A
Oculi quando deficere dicantur p.154.H
Oculi attoniti, unde p.192.G
Oculos ſuper aliquem aperire p.179.B
Oculis placidis intueri p.203.C
Oculis corporeis diuina eſſentia uideri nequit p.231.C
Oliuarum optimarum ſitus 305.B
Onagri rugitus, unde p.82.G
Opera humana imperfecta 131.A
Opera naturæ Deo attributa p.139.C
Operatio Dei per manus deſignatur p.138.F
Operationis ſuæ effectum quomodo conſequitur homo p.217.E
Opera exteriora ad ſalutem neceſſaria p.260.H
Opinio quorundam circa bona corporalia p.27.C
Opinio quorundam circa uniuerſum p.73.D
Oppreſſionũ genus duplex p.75.A
Opus iuſtitiæ, quid p.63.C
Ordo nullus in inferno p.145.C
Origenis error circa ſpiritus beatos p.65.A
Orion, quid p.119.C
Oratio iuſtorum pro alijs exauditur p.447.B.C
Oues in quibus maxime utiles 10.F

P

Pacem habere non poſſunt impij p.115.B
Parcendi triplex ratio p.101.D
Paſchatis feſtum cur inſtitutum p.42.H
Patientiæ deſertores p.54.F
Pauperum conſuetudo p.324.F
Patres magis affectant filios quàm filias p.10.E
Pax quo modo acquiratur p.115.A.B
Pax opus iuſtitiæ p.278.G
Peccata non ſtatim puniri 141.C
Peccata omnia nullus poteſt cognoſcere p.67.B
Peccata iuſtorum qualia p.81.A
Peccata parentum in filios 247.B
Peccatum quid, & unde eius cognitio p.148.F
Peccatum dimiſſum non imputatur iterum ad nouam culpam 141.C
Peccatum ſtatim pœnam ſuam habet p.102.H
Peccatum remittere, ſolius eſt Dei p.103.A
Peccatum omiſſionis frequentius p.252.C
Peccati mortalis hominem poſſe eſſe immunem p.206.E
Peccatoris finis p.274.F
Peccatorum differentia p.9.A p.175.D p.218.E
Peccatori temporalia conuertuntur in malum p.237.B
Pecunia cur inuenta p.290.H

Pœnitentia non liberat a neceſſitate moriendi p. 67. C
Pœnitentia curat delicta p. 187. A
Pœnitentia propria plus ſibi prodeſt quàm alteri p. 447. D
Percutere in faciem quid p. 203. D
Perſeuerantium in peccatis proprietas p. 350. E
Pharetra Dei, quid p. 313. D
Philoſophorum excellentia 164. D
Piſces collum habentes, qui nam p. 438. E
Planetarum motus p. 265. A
Platonicorum error circa animas p. 375. A
Pleiades ſtellæ p. 399. A
Plenitudo dierum, quid p. 450. F
Pluuiarũ origo admirabilis 372. G
Pœna damni p. 241. A
Pœnam dupliciter meretur qui offendit p. 52. G p. 343. B
Pœna temporalis cur infligatur p. 363. C
Poetarum mos p. 42. E
Polus uterque quibus conſpicuus p. 119. C
Polus auſtralis quibus incognitus p. 120. E
Poni hominem iuxta Deum, quid p. 210. F. G
Porphyrij error circa animã 231. B
Poſitionis differentiæ ſex 263. D
Potentiæ oſtenſio in quibus probatur p. 176. G
Poteſtas nocendi a Deo permittitur p. 158. H
Prædonum crudelitas p. 270. H
Præmia iuſtitiæ uel peccatorũ quando reddantur p. 105. B
Principum & potentum peccata p. 254. p. 366. H
Probare Dei quid p. 110. G
Pronitas hominis ad peccatũ 68. H
Pronitas ex prioribus peccatis additur p. 102. G. p. 218. E. p. 287. D
Proſperitas temporalis in quo conſiſtit p. 9. C p. 315. B. p. 129. A. B
Proſperitas iuſtorum ex Dei prouidentia p. 14. F
Proſperitas hominis cui comparatur, & unde p. 70. E. p. 217. A
Proſperitas terrena impeditur dupliciter p. 81. A
Proſperitas terrena quanti æſtimãda p. 109. D
Proſperitas malorum inſatiabilis p. 112. F
Prouidentiæ Dei ſubduntur omnes res humanæ, & actiones omnes ſpirituum quorumcumque p. 14. F p. 29. C p. 74. G p. 97. B p. 177. D p. 179. A p. 186. G
Prouidentia ſublata, quæ abſurda ſequantur p. 6. F p. 72. G
Prouidentia Dei cur a quibuſdam negetur p. 6. F p. 8. G. H p. 6. F p. 255. A p. 257. B
Prouidentiam Dei ſtabilire quàm diligenter ſtuduerunt uiri pij p. 6. F
Prouidentiæ diuinæ quando nequit ratio reddi p. 73. A
Prouidẽtia hominis cur luci comparatur

ratur p. 217. B
Prudens quæ accidere poſſunt recogitat p. 52. E
Punitionis ſuæ cognitio quàm neceſſaria homini p. 135. B
Pupillorum cur miſereamur 270. F
Puritas duplex p. 130. H
Puritas cuiuslibet rei unde p. 63. D
Puſillanimes ad inuidiã proni 69. D
Pythagoricorum opinio circa harmoniam cælorum p. 402. F

R

Rami hominis p. 198. G
Rapacitatis condiciones p. 238. H
Raptores quando ſe puniri putant p. 58. F
Ratio per inquiſitionem procedit p. 150. E
Rationis fortitudo p. 102. F
Raptoris iuſta pœna p. 322. F
Recedere Dei ab aliquo p. 140. G
Reconciliatio fidelium per fideles facienda p. 447. A
Rectitudo ad iuſtitiam pertinet 9. B
Rectitudo iuſtis aſcribitur p. 18. E
Rectori rerum humanarum tria neceſſaria p. 121. B
Rectum quid p. 18. E
Rectum index ſui & obliqui 148. F
Reges & principes orbem portare dicuntur p. 123. B
Regis prœliaturi anxietas 195. A
Regia dignitas omnibus alijs præcellit p. 352. H
Regula uitæ humanæ duplex 266. E
Reprehenſores quo modo detractionem tegunt p. 88. G
Res naturales hominum uſui contẽperatæ p. 74. F
Reſpiratio uera, unde p. 287. A
Reſurrectio cui operi attribuitur p. 186. E
Reſurrectionem nõ negat Iob 95. D
Reſurrectionis ſpes p. 229. D
Reuelationes inſolitæ terrent 60. H
Reuelationum modus triplex 59. D
Rhinoceros p. 407. D
Ridere de quibus ſolemus p. 128. E
Robur animi in quo oſtenditur p. 118. G
Robur membrorum unde p. 140. E
Rugæ unde p. 202. G

S

Sabbatum cur celebrandum 42. H
Saccum induere, quid p. 205. D
Sacerdotes debent uenerari 163. D
Sagittæ quid ſignificent p. 313. D
Sãctus quilibet uirtute ſpeciali quadam præ alijs eminet p. 19. D
Sancti inuocandi p. 68. G
Sanctorum uitam Deus uult eſſe notam p. 22. F
Sapientia diuina omnis ueritatis regula p. 132. F
Sapientia Dei ubi maxime appareт p. 118. H p. 122. E
Sapientiæ cauſa, origo, & proprium p. 333. C p. 292. B p. 162. F
Sapientiæ deriuatio ad creaturas p. 300. G

Sapientia

Sapientiæ fama cur morti attributa ibidem. F
Sapientiæ ſemitam repetere 272.G
Sapientis ratio non abſorbetur a triſtitia p. 83. A
Sapientibus ſolis terra data 195. A
Satan reſpondere Deo quid p. 27. C
Satan cur Iob tentauit p. 24. E
Satan coram Deo ſtare, quid 23. D
Satan non nocet ſanctis ad nutum p. 22. G
Saturitas quid deſignet p. 142. F
Scientia Dei diſponuntur res humanæ p. 249. A
Sciſſio ueſtium, quid p. 28. E. F. G
Scriptura ſacra figuris rerum corporalium utitur p. 14. F p. 32. G
Scriptura per tempus æterna deſignat p. 16. E
Scripturæ uſus & officium 229. B
Semẽ hominis quo modo immundum p. 179. C
Senectus hominis cui comparatur p. 177. A
Seniorum ſermo reputandus ſapientior p. 333. B
Senſus litteralis quis p. 14. G
Senſus non poteſt non refugere nociuum p. 82. H
Senſibilia intelligibiliũ ſigna 374. G
Septenarius numerus quid deſignat p. 447. A
Seruire Deo, quid p. 66. E
Seruus quis p. 18. B
Seruum Dei eſſe ibidem.
Simplicitas nomine lampadis deſignatur p. 157. C
Simplicitas doloſitati opponitur 9. B
Simulatores, unde: & quàm difficile pænitent p. 367. D p. 367. E
Societas humana maxime delectabilis p. 146. F
Sol cauſa diei, ſicut Deus uitæ p. 180. H
Solis comparatio cur omiſſa 279. A
Somniã quieta, & quænam certiora p. 62. E. F
Somni priuatio quando moleſtior p. 213. C
Somniorum ordo & modus 342. F
Sorores crebro deſpiciuntur a fratribus p. 11. B
Spei radix duplex 225. C 289. A
Spiritus immundi nullo modo conſulendi p. 68. G
Status uiuentium triplex p. 18. G
Stellæ decorant noctem p. 45. C
Stellarum ortus & diſpoſitio quam mirabilis p. 119. B p. 399. C
Stellarum diſpoſitio hominibus ignota p. 73. C
Stibium, quid p. 449. C
Stibij conſeruandi locus ibidem. D
Stoicorum opinio confutatur 84. G
Struthio, & eius condicio 408. H p. 409. A
Studium iuſtorum quale p. 157. B
Stultitia opponitur ſapientiæ 30. G
Stultitia iracundiæ competit 69. B
Stultorum proprium p. 227. B
Stultorum audacia p. 70. G
Stultorũ filij incurrũt pericula 70. F

Superbia

Superbia maxime Deo & rationi reſiſtit p.69.A p.197.A
Superbia impedimentum ad ſapientiam ibid. B
Superbia quàm deteſtabilis 417.D
Superbiæ genus & duplex origo p.197.A p.418.E
Superbiæ initium diabolus 443.D
Superborum pœna propria 418.E
Subſtantiæ ſpirituales humanam cognitionem excedunt p.73.B

T

Tabernaculum, quid in ſcripturis p.112.H
Teda, quid p.437.A
Tempus nocturnum aptum reuelationibus p.60.G
Tempori mala uel bona cur aſcribantur p.41.B
Tenebrarum nomine triſtitia ſignificatur p.42.G
Tentatio interior non ſtatim proſternit p.67.A
Terminus uitæ quo modo præſtitutus p.180.G
Terra nõ totaliter mouetur 117.A
Terra cur alicubi diſcooperta aquis p.74.F
Terra dupliciter humectatur a Deo ibidem. G
Terra omnium elementorum firmiſſima p.117.A
Terræ & cæli natura ibid. C
Terræmotuum utilitas p.392.G
Terrena cum ſpiritualibus conferri nequeunt p.19.C
Timentium mos p.174.H
Timens refugit diſputationẽ 190.H
Timor Dei quo modo tollitur 84.E
Timor Dei quando a perſcrutatione diuinorum reuocet p.133.A
Tonitruũ ſubſequitur pluuia 400.G
Topazius cur ſic dictus p.299.G
Tremor corporis quid indicat 61.A
Triſtitia tollit ſubtilem rerũ perſcrutationem p.132.G
Triſtitia progreſſu temporis mitigatur p.39.C
Triſtitiæ duo ſigna p.28.F
Triſtitiæ cur non ſuccumbendũ 29.B
Tyrannorum filii delectantur pratrũ rapina p.58.E

V

Vana quæ dicantur 152.F 321.B
Veneris ſtella p.399.C
Venire Dei ad hominem, quid 121.C
Ventorum diuerſorum diuerſi effectus p.377.B p.378.G
Verecundia, quid p.52.F
Veritas ex diſputatione eluceſcit p.89.A
Veritas abſcondita quo modo reueletur p.59.C
Veritas ſola ſtabilit cor p.152.F
Veritas per mendacium nequaquam defendenda p.168.F
Veritas poteſt ſine mendaciõ defendi p.169.C
Veritas ex uarietate perſonarum nõ uariatur p.174.G

Veritatis inueniendæ impedimenta p.89.B
Veritatis confeſſio unde impediatur p.175.A
Veritatis cognitio qualis ab initio p.5.B
Veritatis defenſio ad omnes pertinet p.335.C
Vermis remorſum conſcientiæ indicat p.275.A
Verum eſſe non poteſt quod defenditur mendacio p.168.G
Veſpera ſenectutē deſignat 154.E
Veſtigia Dei & uiæ p.150.E p.246.E
Veſtimentorum ſignificatio 131.A
Via, quid ſignificet in ſcripturis p.55.D
Viduarum cur miſereamur 270.F
Vindicta Dei, quid dicatur 57.B
Vinearum ſitus qualis p.274.G
Vinum ad iucunditatem creatum p.25.A
Vipera linguam habet uenenoſam p.236.E
Vir a uirtute animi p.371.C
Virtus Dei nullo medio cognoſci poteſt p.251.A
Virtus confirmat cor in tribulationibus p.55.B
Virtus uera non cito deficit ibid.A
Virtus minor coram maiore obſtupeſcit p.61.B
Virtus ſpiritus præſtantior quā carnis p.61.B
Virtus diuinæ attribuuntur naturalia contingentia p.116.E
Virtutum opera qualiter in poteſtate hominis p.246.G
Virtutum ſeminaria infunduntur cū anima p.140.F
Viſitare Dei, quid ibid.G
Viſionis certæ tria ſigna p.61.C
Viſionum commotio fit etiam a bono ſpiritu p.63.A
Viſus tenet principatum ſenſuum p.94.F
Vita hominis texturæ comparatur p.93.B
Vita præſens diuinæ prouidētiæ ſubducitur p.90.H
Vita patris non præſtat homini ſuum finem p.90.G
Vita iuſtitiæ quomodo conſumitur in homine p.66.H
Vita qualis expectanda p.185.C
Vita corporis, unde p.209.B
Vita futura ſublata quàm immania abſurda ſequantur p.103.B
Vita hominis futura probatur p.101.A
Vita filij Dei cauſa primaria reſurrectionis p.230.F
Vitæ duplex ſtatus p.47.A
Viuere delectabile propter animam p.50.F
Viuere & cognoſcere præcipua in uiuentibus ibid.E
Viuere & eſſe quando fugiendum p.40.G
Vmbra mortis quid p.164.H
Vmbræ proprietates p.108.G

Vocare

Vocare & reſpondere, quorum p. 186. E
Voluntas malefaciendi non eſt a Deo p. 158. H
Voluntas nocendi ex ſe, non autē poteſtas ineſt cuilibet malo p. 22. G
Voluntas quo modo comparetur ad bonum p. 64. F
Voluntas diuina principium operum p. 373. A
Voluntas principum præcipue a Deo mouetur p. 165. C
Voluptas carnis rebus ſpiritualibus contraria p. 386. G
Vxori præſentia mariti delectabilis p. 227. A

Z

Zelus iuſtorum contra doctrinam falſam p. 211. C
Zelus iram utilem excitat 212. C. F

FINIS.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM
NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.
AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III
KKK LLL MMM

Omnes ſunt duerniones præter MMM ternionem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE